

ANALELE DOBROGEI

serie nouă
Anul VI, nr. 1

Constanța
2000

Colegiul de redacție:

Prof. univ. dr. Adrian RĂDULESCU

Conf. univ. dr. Enache PUIU

Dr. Gavrilă SIMION

Prof. Anna-Maria DIANA

ANALELE DOBROGEI
serie nouă
Anul VI, nr. 1

Manuscrisele și orice corespondență se vor trimite
pe adresa colegiului de redacție al revistei
"ANALELE DOBROGEI"
Piața Ovidiu nr. 12, 8700 Constanța

*Autorii articolelor își asumă răspunderea
pentru conținutul acestora.*

CUPRINS

DOBROGEA GREACĂ, ROMANĂ ȘI MEDIEVALĂ

Gabriel Talmățchi – Date noi privind descoperiri monetare grecești din Dobrogea	9
Ștefan Cucu – Iarna tomitană în epistolele ovidiene	37
Gabriel Talmățchi, Cristina Paraschiv Talmățchi – Descoperiri monetare romane, republicane și imperiale la Dunărea de Jos	41
Jana Dobre – Meșteșuguri la Dunărea de Jos (sec. IV - X)	81
Andreea Atanasiu – Condiții de navigație în Marea Neagră în secolele XIII-XIV	93
Panait I. Panait – Porturile dobrogene pe rutele maritime pontice ale sec. XIII-XV	98
Tudor Mateescu – Un sat dobrogean dispărut – Musait	103

EVOLUȚII ECONOMICE, VIAȚA CULTURALĂ, URBANISTICĂ ȘI FAUNISTICĂ

Angela Pop – Banca Federală Dobrogea din Ostrov (1913 - 1926)	113
Constantin Cheramidoglu – Considerații privind comerțul de tranzit derulat prin porturile de la Dunărea de Jos în perioada interbelică	119
Constantin Mocanu – Dobrogea în preocupările științifice ale savantului Gheorghe Ionescu Sisești	129
Florica Cruceru – Un mare sculptor dobrogean : Ion Jalea (1887-1983)	138
Anna Maria Diana, Cecilia Pașca – Dezvoltarea învățământului în Dobrogea de Sud în perioada interbelică	149
Florentina Olteanu – O perspectivă diacronică și onomasiologică asupra împrumuturilor lexicale de origine latină savantă în limba română	154
Petre Covacef – Catalogul numelor de locuri din Dobrogea. De la Evlia Celebi la Ion Ionescu de la Brad	162
Nicolina Ursu – Contribuții privind demografia Dobrogei între anii 1850-1878	195
Simona Suceveanu, Dumitra Mândru – Urbanistica zonei peninsulare a Constanței la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX (partea 1)	204

Petrescu Iorgu, Papadopol, C. Nicolae, Nicolaev Simion – O nouă specie pentru fauna de decapode din apele românești, <i>Callinectes sapidus</i> Rathbun –1986	222
---	-----

VIAȚA POLITICĂ

Luchian Deaconu – Dobrogea în programele unioniștilor craioveni la 1857	231
Marian Moșneagu – Bastimente italiene în serviciul Marinei Române....	235
Georgeta Borandă – Nave otomane pe Dunăre în 1877	240
Mariana Bălăbănescu – Prezențe ale regelui Carol I în orașul și portul Constanța (1879 - 1914)	244
George Petre – Crucșătorul Potemkin la Constanța – iunie 1905 , curiozitate, panică și compasiune	252
Valentin Ciorbea, Marian Sârbu – Aspecte privind acțiunile navelor puterilor centrale pe coasta litoralului românesc în perioada 1914	266
Leonida Moise – Împotriva frontului de sud în planul de campanie adoptat la intrarea României în război	270
Costin Scurtu – Ecurile luptei de la Mărășești în presa română și internațională	276
Carmen Atanasiu – Activitatea României pentru desființarea Comisiei Europene a Dunării	281
Ludmila Rotari – Considerații privind Basarabia anilor 1918-1940 în istoriografia sovietică	293
Puiu Bordeiu – Participarea partidului "Totul pentru Țară" în Dobrogea, la alegerile parlamentare din decembrie 1937	305
Mariana Cojoc – Obiective informative ale comandantului marinei regale române între anii 1939-1940	315
Ion Ionescu – Pregătirea armatei române pentru război 1940-1941. Structură și organizare	321
Constantin Cheramidoglu – Minoritățile etnice dobrogene în contextul politic internațional din anii 1945 - 1948	327
Emanuel Plopeanu – Noi informații referitoare la alegerile din 19 noiembrie 1946. Situația din Dobrogea.	338
Marian Cojoc – Rolul factorului sovietic și al propagandei socialiste în construcția Canalului Dunăre-Marea Neagră (1949-1953)	342
Marcel Dragu – Eroi din al doilea război mondial în Dobrogea	355

TURISM – TRADIȚII ETNO-CULTURALE

Georgeta Lungu – Începuturile stațiunilor balneare pe malul românesc al Mării Negre	363
Călin Sabin – Ceata de colindători din Dobrogea de Sud. Detalii de structură	378

IN MEMORIAM

Virgiliu Z. Teodorescu – Tudor Mateescu (1933 - 1999) 389

POEZII – PROZĂ RECENZII

Maria Florica Petrescu (1902 - 1968)

- **Fiul căminarului** 395
- **Dobrogea** 395
- **Negutător de fapte mari** 396

Arthur Porumboiu

- RECVIEM** (*În memoria fratelui meu, Dorel*) 397

Dan Ioan Nistor

Filocalice daruri

- I. **Încercarea credinței** 403
- II. **Sămânța darului** 403
- III. **Lumină de veșnică viață** 404
- IV. **Al Tău gând** 404
- V. **Cele ce Le Grăiești** 404
- VI. **Cu adâncul unei clipe** 405
- VII. **Numai Tu Doamne** 405
- VIII. **Logosul diseminat** 406
- IX. **Veșnica bogăție** 406
- X. **Merindea vieții** 406
- XI. **Din darul veșniciei** 407
- XII. **Metamorfoza** 407
- XIII. **Bob în crezul meu** 407
- XIV. **Să fiu printre aceia** 408
- XV. **Roua căii** 408

Nicolae Motoc

- Stampa cu adolescenți / Picture with teenagers** 409
- Iubita gravidă / Pregnant Mistress** 410
- Un copil îi va spune tainei eroare / Saying error instead of
mystery** 411
- Arta comprimării / dilatării clipei / Her skill in time
dilatation / Compression** 412
- Țipete mute / Mute yells** 413
- Fulgurații cu medalion / Glimpses with a pendant** 414
- Improvizație pe internet / Improvisation on the internet** 416
- Noaptea când marea miroase a trup de femeie / In the night
when the sea smells of a Womans body** 417

Pierderea vederii / The summer loss	419
Spasme / Spasms	421
Adierea vorbind / Whispering breath of wind	422
Replici / Conversation	423
Un nor pe cerul senin / A cloud on the blue sky	424
Ieșirea din timp /Put of time	425
Victor Corcheș	
Fluturași (fragment din romanul "Înghețul")	426
Nistor Bardu	
O carte Mozaic : Scriitori și reviste la Pontul Euxin	432
George Gh. Ivan	
Pietrele dacilor vorbesc	435

**DOBROGEA GREACĂ,
ROMANĂ
ȘI
MEDIEVALĂ**

DATE NOI PRIVIND DESCOPERIRILE MONETARE GRECEȘTI DIN DOBROGEA

Cu contribuții semnificative la procesul dezvoltării economice și comerciale a provinciei delimitată de fluviul Dunărea și de către Marea Neagră, descoperirile monetare specifice secolelor VI-I a.Chr. dovedesc elocvent participarea teritoriului supus atenției noastre în schimburile materiale ce au avut loc în bazinul Pontului Euxin.

Vârfurile de săgeți-semne premonetare au apărut pe fondul unui anumit stadiu al dezvoltării economice¹, a unei societăți ce avea nevoie de obținerea unui etalon al diverselor materiale supuse schimbului². Integrate începutului numismaticii grecești din arealul pontic³, produse ale coloniilor ioniene ale litoralului de vest a Mării Negre⁴, vârfurile de săgeți-semne premonetare au mai avut, se pare, pe lângă rolul economic și comercial preponderent și acela de "dar" cu valoare de status symbols⁵, ipoteză pusă sub semnul întrebării ulterior⁶. Piese catalogului nostru sunt toate tip frunză de salcie, remarcându-se nr. 6 ce prezintă imprimată litera A, rară în astfel de descoperiri⁷.

Cea mai mare parte a emisiunilor prezente în catalog aparțin Histriei, centru urban grecesc cu rol economic foarte important în evoluția comunităților din Dobrogea, în epocile arhaică, clasică și elenistică⁸, atât prin relațiile strânse stabilite cu populația autohtonă⁹ cât și cu alte centre grecești de pe coastele litorale ale Mării Negre sau din Asia Mică¹⁰.

O parte substanțială a drahmelor prezente în catalog sunt republicate acum, situație rezultată din necesități tehnice, de prezentare a unei fișe numismatice complete pentru fiecare piesă în parte, prima lor publicare fiind parțială și privită doar din punct de vedere ponderal¹¹. Atrag atenția câteva emisiuni de argint ce provin din tezaurele descoperite la Mahmudia¹² și Silistra¹³, dar și piesele nr. 41 și 42, descoperite la Histria, rarități în descoperirile de acest tip în cetate, ele nu erau folosite în relațiile de schimb interioare¹⁴ ci în mediul autohton¹⁵. Emisiunile de argint histriene se datează între mijlocul sec. VI și sfârșitul sec. V a. Chr., respectiv sec IV a. Chr.¹⁶ sau chiar începutul sec. III a. Chr.¹⁷

Emisiunile de bronz histriene prezente corespund tipurilor cu roata, Apollo, Istros, Helios, Dionysos, Demetra, Hermes și Apollo/nud/vultur pe delfin, respectiv Apollo pe omphalos/Dionysos cu Kantharos și sceptru. Aria cronologică a acestor emisiuni este largă, începând din sec. V a. Chr. și până în a doua jumătate a sec. I a. Chr.¹⁸ Se remarcă piesele nr. 78 (cu roata), nr. 89, 91, 92 (Demetra) și nr. 102, 103 (Apollo pe omphalos/Dionysos). În

general monedele de bronz emise de Histria au cunoscut o largă răspândire și frecvență în descoperiri, situație explicabilă prin rolul deosebit jucat de cetate din punct de vedere politic, economic și comercial în zona nord-vestică a Pontului Euxin într-un climat social-economic favorabil, atât în mediu autohton cât și în mediu grecesc.

Incipienta circulație monetară dobrogeană a cunoscut diferite etape, fiecare cu aspectele sale specifice, moneda histriană, parte integrantă a acestui proces complex, cunoscând la rândul său mai multe faze, din punctul de vedere al pătrunderii și a legăturilor de schimb stabilite cu elemente autohtone, delimitate cronologic și topografic.¹⁹

În cadrul aceleiași piete grecești de pe coastă vest-pontică au circulat, pe lângă emisiunile monetare specifice centrelor Histria, Tomis, Callatis și altele, venite pe diferite căi (negustorești în special²⁰ și altele ²¹) și descoperite în centre urbane dar și în așezări rurale. În catalogul nostru sunt prezente monede emise de Fanagoria, Panticapeum, Tyras, Dionysopolis, Odessos, Apollonia și Sinope, dovezi incontestabile a participării active a teritoriului dobrogean la schimburile comerciale ce s-au desfășurat în zona Mării Negre, în secolele V - VI a. Chr.

Catalogul este compus numai din piese ce fac parte din colecția M.I.N.A. Constanța, în prealabil ele făcând parte din colecții particulare, ale unor pasionați colecționari ca V. Canarache, A. Crăciun, I. Zădărniceanu, M. Alexandrescu, C. Băcăoanu, R. Diaconu etc., donate sau vândute ulterior muzeului, ca și piese din vechea colecție, toate descoperiri izolate.

Din cauze ce țin de lipsa spațiului tipografic, ne oprim aici cu observațiile privitoare la materialul monetar analizat, însăși publicarea lor considerând-o importantă și necesară, prin datele pe care le oferă referitor la viața economică și comercială a coloniilor grecești de la Marea Neagră, în vehicularea și circulația mărfurilor și a monedei, a civilizației elene în mediul getic dobrogean.

Pentru identificarea pieselor din catalog am utilizat următoarele lucrări: B. Pick, *Die Antiken Münzen Nord Griechelands, Die Antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin, I, 1, 1898; G. Severeanu, *Despre dragma histriană*, BSNR, XV, 1920, nr. 33-34, p. 20-27; C. Moisil, *Cabinetul Numismatic. Colecțiunea Numismatică*, 1912, Academia Română, București, p. 1-4; Idem, *Creșterea Colecțiunilor în anii 1938-1942*, Stampe. Manuscrise. Documente. Numismatică, București, 1944, p. 22-24; V. Canarache, *Monede autonome inedite din Dionysopolis și cronologia lor relativă*, SCN, I, 1957, p. 61-78; Idem, *Sistemul ponderal și tipologia dragmelor histriene de argint*, Pontice, 1, 1968, p. 107-192; C. Preda, *Monede inedite și puțin cunoscute de la Histria, Callatis și Tomis*, SCN, 2, 1958, p. 111-122; C. Preda, H. Nubar, *Histria III. Descoperiri monetare 1914-1970*, București, 1971; A.N. Zograf, *Mokembl Tupbl*, Moskva, 1957; V.A. Anohin, *Coinage of the Bosphorus VI-II century BC*, Moscow, 1986; *Sylloge Nummorum Graecorum*, vol. V,

Ashmolean Museum Oxford, 1976; M. Prince, *Sylloge Nummorum Graecorum*, vol. IX, *The British Museum. The Black Sea*, London, British Museum Press, 1993; D. Draganov, *New Coin Types of Dionysopolis*, Numismatic and sphragistic contribution to ancient and medieval History of Dobroudja, Dobroudja, 12, 1995, p. 60-63; Gh. Poenaru-Țordea, R. Ocheșeanu, A. Popescu, *Monede grecești, romane și bizantine din Dobrogea*, in *colecția Muzeului din Brăila*, SCN, 12, 1998, p. 83-117.

CATALOG

VÂRFURI DE SĂGETI - SEMNE PREMONETARE

1. AE; 3,95g; 4,5 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21523; Vechea colecție;
2. AE; 4,8g; 4,1 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21525; Vechea colecție;
3. AE; 2,95 g; 3,1 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21524; Vechea colecție;
4. AE; 1,15 g; 17,8 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21504; Vechea colecție; Fragmentar;
5. AE; 3,5 g; 2,7 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21570; Vechea colecție; Fragmentar;
6. AE; 3,01 g; 2,9 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21571; Vechea colecție; Ruptă; Pe una din fețele vârfului apare imprimată litera A;
7. AE; 3,22 g; 4,00 mm; tip frunză de salcie; DOBROGEA - PASSIM; Inv. Nr. 21733; Vechea colecție;

HISTRIA

8. AR; ⚡; 8,16 g; 16,5 mm;
Av: Capetele celor doi tineri inversate (↑ ↓)
Rv: | ΣΤΡ |; Vultur pe delfin spre stânga într-un pătrat incus;
MAHMUDIA (tezaur); Col. V. Canarache; Inv. nr. 7804;
V. Canarache nr. 5; Pick nr. 405; C. Moisil, 1938-1942, p. 22, nr. 184-185;
Arhaică.
9. AR; ↑; 6,94g; 18mm;
Av: Idem (↑ ↓)
Rv: | ΣΤΡ |; Idem;
MAHMUDIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8059;
V. Canarache nr. 12; Pick nr. 405;


























10. AR; ⬆; 8,23 g; 19,5 x 19 mm;
 Av: Idem; (⬆ ⬇)
 Rv: |ΣTP|; Idem;
 VADU: Inv. nr. 8052;
 V. Canarache nr. 3; Pick nr. 405; C. Moisil, 1938-1942, p. 22, nr. 184-185;
 Arhaică; donată de C. Sulă.
11. AR; ♣; 0,55g 8,5 mm;
 Av: Idem; (⬆ ⬇)
 Rv: |ΣT [P|]; Idem;
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7811;
 Pick nr. 405; C. Moisil, 1938-1942, p. 22, nr. 184-185;
 Arhaică.
12. AR; ⬆; 0,66 g; 6 mm;
 Av: Idem; (⬆ ⬇)
 Rv: |ΣT P [|]; Idem;
 CONSTANȚA; Col. C. Băcăoanu; Inv. nr. 664;
 Pick nr. 405; C. Moisil, 1938-1942, p. 22, nr. 184-185;
 Arhaică.
13. AR; ♠; 5,79 g; 16x15 mm;
 Av: Idem; (⬆ ⬇)
 Rv: [|] |ΣTPH; Vultur pe delfin spre stânga; Sub coada vulturului sigla Δ; Sub delfin sigla X
 SILISTRA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7813;
 V. Canarache nr. 162; Pick nr. 432; G. Severeanu nr. 14.
14. AR; ⬆; 5,74 g; 17 mm;
 Av: Idem; (⬇ ⬆)
 Rv: |ΣTP |[H]; Idem; Fără siglă;
 SILISTRA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8054
 V. Canarache nr. 144.
15. AR; ⬇; 5,87 g; 17 mm;
 Av: Idem; (⬇ ⬆)
 Rv: |ΣTP |H; Idem; Sub delfin sigla √
 SILISTRA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8057;
 V. Canarache nr. 144; Pick nr. 431; G. Severeanu nr. 54.
16. AR; ♠; 5,75 g; 16,5x15,5 mm;
 Av: Idem; (⬆ ⬇)
 Rv: |ΣTP |H; Idem; Deasupra cozii vulturului sigla H; Sub delfin sigla Δ;
 SILISTRA; Col. V. Canarache, Inv. nr. 7810;
 V. Canarache nr. 168; G. Severeanu nr. 10.
17. AR; ⬆; 6,35 g; 17 mm;

- Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla Λ;
 SILISTRA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7809;
 V. Canarache nr. 61; Pick nr. 421; C. Moasil, 1912, nr. 9.
18. AR; ↑; 5,93 g; 17 mm;
 Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla Δ
 SILISTRA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7808;
 V. Canarache nr. 398;
19. AR: ↖; 5,35 g; 18 mm;
 Av. Idem (↓ ↑)
 Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A
 SILISTRA; Col. V. Canarache; nr. 7806;
 V. Canarache nr. 269; Pick nr. 417.
20. AR; ↓; 5,76 g; 17 mm;
 Av. Idem (↓ ↑)
 Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla Λ
 SILISTRA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 674;
21. AR; ↑; 5,77 g; 17,5 mm;
 Av. Idem (↓ ↑)
 Rv: [|]ΣTP|H; Idem; Deasupra cozii vulturului sigla H; Sub delfin sigla
 Δ;
 SILISTRA; Col. V. Canarache Inv. nr. 7833;
 V. Canarache nr. 159; Pick nr. 431?; G. Severeanu nr. 10.
22. AR; ↓; 4,87 g; 18 mm;
 Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: [|]ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla Δ;
 VADU; Col. V. Canarache; Inv. nr. 668;
 V. Canarache nr. 303; Pick nr. 420
 - donată de C. Sulă din Rasova.
23. AR?; ➡; 4,80 g; 18 mm;
 Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla Λ;
 VADU; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7800;
 V. Canarache nr. 434; Pick nr. 421.
24. AR; ↖; 5,06 g; 16 mm;
 Av. Idem (↓ ↑)
 Rv: |ΣTP|H; Idem, dar spre dreapta; Sub delfin în stânga sigla Δ |;
 iar în dreapta sigla ⊙;
 MANGALIA; Inv. nr. 681;

- V. Canarache nr. 429; G, Severeanu nr. 21;
- cumpărată de la Tiberiu Conta din Mangalia.
25. AR; ➔; 4,97 g; 15,5x15 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem, dar spre dreapta; Sub delfin sigla Ⓞ Y;
MANGALIA; Col. V. Canarache; nv. nr. 678
V. Canarache nr. 405; Pick nr. 425.
26. AR; ⚡; 5,71 g; 15,5 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub coada vulturului sigla Δ; Sub delfin sigla X
CONSTANȚA; Col. C. Băcăoanu; Inv. nr. 686;
V. Canarache nr. 162; Pick nr. 432; G. Severeanu nr. 14.
27. AR; ⚡; 5,36 g; 16,8 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A;
CONSTANȚA; Vechea colecție; Inv. nr. 669;
V. Canarache nr. 267; Pick nr. 416;
- achiziționată în anul 1968 de la Bădea Alexandru.
28. AR; ↓; 6,14 g; 18 mm;
Av. Idem (↓ ↑)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A ;
CONSTANȚA; Vechea colecție; Inv. nr. 8058;
V. Canarache nr. 75; Pick nr. 417;
- găsită pe str. Țepeș Vodă nr. 16 în anul 1959 și donată muzeului
de dr. Anton.
29. AR; ↑; 2,10 g; 15 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: [|ΣTP|H]; Idem; Sub delfin sigla A ;
SINOE; Col. V. Canarache; Inv. nr. 642;
V. Canarache nr. 435; Pick nr. 416.
30. AR; ↑; 1,33g; 9 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: [|ΣTP|H]; Idem; Sub delfin sigla A₁;
TELIȚA; Vechea colecție; Inv. nr. 688;
Pick nr. 417
31. AR; ⚡; 6,85 g; 17x16 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub coada vulturului sigla E;
DUNĂREA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8060;
V. Canarache nr. 24, Pick nr. 428;


- donată muzeului în anul 1934.
32. AR; ↑; 5,57 g; 19×18 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: [|]ΣTP | H; Idem; Sub coada vulturului sigla I ;
HÂRȘOVA; Col. S. Mitrea; Inv. nr. 687;
Pick nr. 447; G. Severeanu nr. 6;
- donată de S. Mitrea, str. Crișana, nr. 9, Hârșova, descoperită în anul 1967 pe cetate.
33. AR; ↗; 5,56 g; 16,5 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: | ΣTP | [H]; Idem; Sub delfin sigla A ;
CERNAVODĂ; Col. Zădărniceanu; Inv. nr. 670;
V. Canarache nr. 249; Pick nr. 416.
34. AE; ↘; 4,86 g; 18 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: [| ΣTP | H]; Idem; Fără siglă;
CONSTANȚA; Vechea colecție; Inv. nr. 667;
G. Severeanu nr. 1;
35. AR; l; 4,77 g; 19 mm;
Av. Idem (↓ ↑)
Rv: | ΣTP | H; Idem dar spre dreapta; Sub delfin în stânga sigla Δ l, iar în dreapta sigla l ;
PECENEAGA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 675;
V. Canarache nr. 431; Pick nr. 439.
36. AR; p; 6,58 g; 16 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: | ΣTP | H; Idem dar spre stânga; Sub coada vulturului sigla Y ;
DOBROGEA- PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7972;
V. Canarache nr. 53; Pick nr. 411.
37. AR; ↓; 5,42 g; 17,5 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: [|]ΣTP | H; Idem; Sub delfin sigla Λ ;
DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 671;
V. Canarache nr. 246; Pick nr. 421; C. Moisil, 1912, nr.9.
38. AR; ↖; 5,85 g; 18 mm;
Av. Idem (↓ ↑)
Rv: | ΣTP | H; Idem; Sub delfin sigla A ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canatache; Inv. nr. 8055;
V. Canarache nr. 127; Pick nr. 416;
39. AR; ↑; 5,36 g; 19 mm;
Av. Idem (↓ ↑)

- Rv: [|]ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A' ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; inv. nr. 7805;
V. Canarache nr. 263; Pick nr. 417.
40. AR; ↓; 5,78 g; 18,5x15,5 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub coada vulturului sigla Γ ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7832;
V. Canarache nr. 163; G. Severeanu nr. 3; Pick nr. 427.
41. AR; ↘; 6,61 g; 17 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub coada vulturului sigla φ ;
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7812;
V. Canarache nr. 46; Pick nr. 412.
42. AR; ↑; 5,54 g; 16 mm;
Av. Idem (↓ ↑)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub aripa vulturului sigla ⊙ , sub coadă sigla | ,
iar sub delfin sigla Σ ;
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7807;
V. Canarache nr. 228; C. Moisil, 1938, p. 24, nr. 208 var.
43. AR; ↔; 6,84 g; 18,5x17 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|[H]; Idem; Sub delfin sigla O' ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8056;
V. Canarache nr. 20; Pick nr. 434.
44. AR; ↑; 5,86 g; 18x17 mm;
Av. Idem (↓ ↑)
Rv: |ΣTP|[H]; Idem; În câmp dreapta sigla ⊙ , iar în exergă sigla K ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8053;
V. Canarache nr. 149; G. Severeanu nr. 17; C. Moisil, 1938-1942, p. 24,
nr. 231 (dar nu diobol).
45. AR; ↑; 5,34 g; 17 mm;
Av. Idem (↑ ↓)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A;
DOBROGEA - PASSIM; Veche colecție; Inv. nr. 679;
V. Canarache nr. 186; Pick nr. 416;
- cumpărată de la A. Serienescu din Constanța.
46. AR?; ↔; 5,38 g; 17 mm;
Av. Idem (↓ ↑)
Rv: |ΣTP|H; Idem; Deasupra cozii vulturului sigla | ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 677;
V. Canarache nr. 407; Pick nr. 435; G. Severeanu nr. 6.

47. AR; ; 5,46 g; 17 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A ;
DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 682;
V. Canarache nr. 195; Pick nr. 416.
48. AR; ; 6,83 g; 17,5 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|[H]; Idem; Sub delfin sigla  ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7799;
V. Canarache nr. 412; G. Severeanu nr. 1.
49. AR; ; 4,38 g; 19 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|H; Idem; Fără siglă;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 676;
V. Canarache nr. 412; G. Severeanu nr. 1
50. AR; ; 6,26 g; 16 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|H; Idem; Fără siglă;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7819;
V. Canarache nr. 397; G. Severeanu nr. 1
51. AE; ; 5,19 g; 17,5x17 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7801;
V. Canarache nr. 401; Pick nr. 416.
52. AR; ; 5,54 g; 18x16,5 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla Δ ;
DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr.673;
Pick nr. 441.
53. AR; ; 4,14 g; 16,5 mm;
Av. Idem ( )
Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A ;
DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 672;
V. Canarache nr. 310; Pick nr. 416;
- achiziționată în anul 1962 de la E. Popeea.
54. AE; ; 4,01 g; 17 mm;
Av. Idem ( )
Rv: [|ΣT]P|H; Idem; Fără siglă;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7821;

- V. Canarache nr. 413.
55. AR; ↑; 6,09 g; 16 mm;
 Av. Idem (↓ ↑)
 Rv: [|ΣTP|H]; Idem; Sub delfin sigla A;
 DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 683;
 V. Canarache nr. 87; Pick nr. 417;
 - achiziționată în anul 1959 de la Vrânceanu Gheorghe.
56. AR; ↓; 0,57 g; 6,8 mm;
 Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: |ΣTP[|H]; Idem; Fără siglă;
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7826;
 G. Severeanu nr. 1
57. AR; ↗; 4,95 g; 16,5 mm;
 Av. Idem (↓ ↑)
 Rv: [|ΣTP|H]; Idem; Fără siglă;
 DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 680;
 - achiziționată în iunie 1959 de la Sava Diamandopol;
 G. Severeanu nr. 1
58. AR; ↘; 5,05 g; 17 mm;
 Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: [|]ΣTP|[H]; Idem; Sub delfin sigla A;
 DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 685;
 V. Canarache nr. 267; Pick nr. 416;
59. AR; ↑; 5,43 g; 17 mm;
 Av. Idem (↑ ↓)
 Rv: |ΣTP|H; Idem; Sub delfin sigla A;
 DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 684;
 V. Canarache nr. 127; Pick nr. 416;
60. AE; 1,04 g; 11,5 mm;
 Av: Roata cu patru spițe
 Rv: |ΣT
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 634;
 Pick nr. 531.
61. AE; 1,93 g; 15 mm;
 Av: Idem;
 Rv: [|ΣT]
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 643;
 Pick nr. 531.
62. AE; 0,66 g; 9 mm;
 Av: Idem;
 Rv: |Σ[T]

- ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7824;
Pick nr. 531.
63. AE; 0,95 g; 10 mm;
Av: Idem;
Rv: |Σ[T]
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.7825;
Pick nr. 531.
64. AE; 1,47 g; 12,1 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 8041;
Pick nr. 531.
65. AE; 2,62 g; 16,5 mm;
Av: Idem;
Rv: [|ΣT]
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8035;
Pick nr. 531.
66. AE; 0,84 g; 9,5 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.3590;
Pick nr. 531.
67. AE; 2,55 g; 13,2 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.7822;
Pick nr. 531.
68. AE; 1,82 g; 13,9 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.7828;
Pick nr. 531.
69. AE; 2,43 g; 14,5 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.7827;
Pick nr. 531.
70. AE; 0,48 g; 10,5 mm;
Av: Idem;
Rv: [|ΣT]
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 635; Ruptă;
Pick nr. 531.
71. AE; 1,16 g; 12 mm;

- Av: Idem;
Rv: |ΣT
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7829;
Pick nr. 531.
72. AE; 1,45 g; 13 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7831;
Pick nr. 531.
73. AE; 1,00 g; 10mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
CONSTANȚA; Col. dr. Anton; Inv. nr.625;
Pick nr. 531.
74. AE; 0,67 g; 105 mm;
Av: Idem;
Rv: [|ΣT]
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7823;
Pick nr. 531.
75. AE; 1,27 g; 10,8 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.7830;
Pick nr. 531.
76. AE; 1,11 g; 7,5 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
CAPIDAVA; Vechea colecție; Inv. nr.7654;
Pick nr. 531.
77. AE; 1,08 g; 11 mm;
Av: Idem;
Rv: |ΣT
HISTRIA; Col. M. Alexandrescu; Inv. nr. 54215;
Pick nr. 531.
78. AE; 0,54 g; 6 mm;
Av: Idem;
Rv: [|]ΣTP|
HISTRIA; Col. M Alexandrescu; Inv. nr. 54217;
Pick nr. 535.
79. AE; ; 2,29 g; 12 mm;
Av: Capul lui Apollo cu o cunună de lauri spre dreapta;
Rv: Vultur pe delfin spre stânga; |ΣTP
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr.8040;

- Pick nr. 458.
80. AE; ↑; 3,87 g; 17,3 mm;
Av. Idem)
Rv: Idem; | ΣTP | H; Sub delfin sigla A ;
DOBROGEA - PASSIM; V. Canarache; Inv. nr. 8039;
Pick nr. 458 (var. siglă).
81. AE; ↓; 5,10 g; 20 mm;
Av. Idem
Rv: Idem; | ΣTP | H; Idem; Sub delfin sigla magistratului monetar AP | ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7818;
Pick nr. 458.
82. AE; ↗; 1,64 g; 9 mm;
Av. Idem
Rv: Idem; | ΣTP | H;
HISTRIA; Col. M. Alexandrescu; Inv. nr. 54219;
Pick nr. 458.
83. AE; ↘; 3,96 g; 13,9x12,9 mm;
Av. Idem; Capul zeului fluvial Istros spre stânga;
Rv: | ΣTP | ; Vultur pe delfin spre stânga;
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr.7919;
Pick nr. 468.
84. AE; ↑; 2,69 g; 10 mm;
Av. Idem;
Rv: | ΣTP | [|]; Idem;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr.47837;
Pick nr. 468.
85. AE; ↓; 2,203 g; 14 mm;
Av. Capul lui Helios cu cunună de raze văzut din față;
Rv: Vultur pe delfin spre stânga; | ΣTP | ;
ISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7802;
Pick nr. 464 (tip general).
86. AE; ↑; 1,80 g; 17 mm;
Av. Idem;
Rv: Idem; | ΣTP | ;
CERNAVODĂ; Col. Zădărniceanu; Inv. nr. 621;
Pick nr. 464 (tip general).
87. AE; ↓; 2,04 g; 11,3 mm;
Av: Capul lui Dionysos cu o cunună de iederă spre dreapta;
Rv: Ciorchine de strugure [|]ΣTP | H;
HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7834;
Pick nr. 469.
88. AE; ↑; 6,05 g; 21,8 mm;

- Av: Capul Demetrei cu vâl spre dreapta; Contramarcă Demetra;
 Rv: | ΣTP | H; În câmp stânga spic iar în dreapta vultur pe delfin spre stânga; Sub delfin ON;
 PECENEAGA; Col. Mușat; Inv. nr. 691;
 Pick nr. 476?
89. AE; ↑; 6,10 g; 20 mm;
 Av: Idem; Fără contramarcă;
 Rv: | ΣTP | H; Idem; Sub delfin sigla Δ; Fără spic;
 CONSTANȚA; Col. Anton; Inv. nr. 6811;
90. AE; ↑; 7,16 g; 23 mm;
 Av: Idem;
 Rv: | ΣTP | H; În câmp stânga spic iar în dreapta vultur pe delfin spre stânga; Sub delfin sigla magistratului XA [I];
 CONSTANȚA; Col. Anton; Inv. nr. 630;
 Pick nr. 473.
91. AE; ↓; 6,85 g; 21 mm;
 Av: Idem;
 Rv: Cunună de spice; În mijloc | ΣTP | H; Sub HV;
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8036;
92. AE; ↓; 3,90 g; 21,5 mm;
 Av: Idem;
 Rv: | ΣTP | H; În câmp stânga un spic iar în dreapta vultur pe delfin spre stânga; Sub delfin sigla XΔ;
 HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7837;
93. AE; ↑; 4,21 g; 21 mm;
 Av: Idem;
 Rv: | ΣTP |; Idem; Sub delfin sigla magistratului MON;
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7836;
 Pick nr. 472 var.
94. AE; ↓; 4,50 g; 23 mm;
 Av: Idem;
 Rv: | ΣTP | H; Idem;
 GHINDĂREȘTI; Veche colecție; Inv. nr. 634;
 Pick nr. 472?
95. AE; ←; 4,38 g; 15,5 mm;
 Av: Idem;
 Rv: | ΣTP | [H]; Idem; Sub delfin [A]
 DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 8037;
 Pick nr. 472; Gh. Poenaru-Bordea, R. Ocheșanu, A. Popescu, p. 83, nr. 2.
96. AE; ↗; 5,23 g; 22 mm;
 Av: Idem; Contramarcă cu capul lui Hermes;
 Rv: [| ΣTP | H]; Idem; În câmp st. o făclie?

DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 7838;

Pick nr. 472.

97. AE; ↑; 1,04 g; 12 mm;

Av: Capul lui Hermes cu petasos spre dr.

Rv: Vultur pe delfin spre dreapta; [| ΣTP |];

HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7814;

Pick nr. 462.

98. AE; ↑; 2,71 g; 17 mm;

Av: Idem;

Rv: Idem; | ΣTP | H;

HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7803;

C. Preda, H. Nubar, p. 122, nr. 525.

99. AE; ↑; 2,65 g; 12,5 mm;

Av: Idem;

Rv: | ΣT / P |; Kerykeion în poziție verticală; Sus în st. ΔIO ;

HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7816;

C. Preda, SCN II, p. 113, nr. 4 (variantă).

100. AE; ↑; 3,30 g; 17,1 mm;

Av: Apollo nud stă pe omphalos spre stânga, ține în dreapta o săgeată iar cu stânga se sprijină pe arc;

Rv: [| ΣTP | H]; Vultur pe delfin spre st.

DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 7817;

Pick nr. 478.

101. AE; ↓; 2,99 g; 17,2 mm;

Av: Idem;

Rv: | ΣTP [| H]; Idem; Sub delfin sigla A P | Σ T A

HISTRIA; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7815;

Pick nr. 478.

102. AE; ↑; 3,03 g; 19,4 mm;

Av: Idem;

Rv: | C / T P |; Dionysos în picioare spre stânga, ține un kantharos și un sceptru, la picioare este o panteră;

VADU; Vechea colecție; Inv. nr. 697;

C. Preda, SCN II, p. 113, nr. 6 (variantă la legendă); C. Preda, H. Nubar, p. 124-125, nr. 553, 563-564 (variantă la legendă).

103. AE; ↓; 4,08 g; 17 mm;

Av: Idem;

Rv: | C / T P |; Idem;

DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 7876;

C. Preda, SCN II, p. 113, nr. 6 (variantă la legendă); C. Preda, H. Nubar, p. 124-125, nr. 553, 563-564 (variantă la legendă).

104. AE; ?; 6,54 g; 22x21 mm;

Av: Ilizibil; Două contramărci, Demetra cu vâl, respectiv vultur pe delfin

Rv: Ilizibil

HĂRȘOVA; Col. A. Crăciun; Inv. nr.14871.

FANAGORIA

105. AE; ⬆; 2,95 g; 14 mm;

Av: Cap Pan încununat cu iederă spre dreapta

Rv: Arc și roată cu săgeți; Sus sigla ΦA ;

SNG IX, pl. XXXVIII, nr. 990-994; sfârșitul sec. IV - începutul sec. III a.

Chr.; DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 802.

106. AE; ⬆; 6,70 g; 23 mm;

Av: Cap Apollo laureat spre dreapta;

Rv: $[\Phi]ANA/\Gamma O/P[|T]\Omega N$; Thyrsus și tripod, sigla  ;

DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 805;

SNG IX, pl. XXVII, nr. 1007; sfârșitul sec. II - mijlocul sec. I a. Chr.

107. AE; ⬆; 5,30 g; 19 mm;

Av: Idem;

Rv: $\Phi A / NA/[\Gamma]/[O]P | / T\Omega[N]$; Idem; Fără siglă;

DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 804;

SNG IX, pl. XXVII; sfârșitul sec. II - mijlocul sec. I a. Chr.

108. AE; ⬆; 5,40 g; 24 mm;

Av: Idem;

Rv: $\Phi ANA/\Gamma O[P |]/T\Omega N$; Idem; În câmp stânga sigla ME ;

DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 803;

SNG IX, pl. XXVII; sfârșitul sec. II - mijlocul sec. I a. Chr.

109. AE; ⬆; 6,35 g; 25 mm;

Av: Idem;

Rv: $[\Phi]ANA | \Gamma O P | / [T]\Omega N$; În câmp dr. sigla 

DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 807;

SNG IX, pl. XXVII; sfârșitul sec. II - mijlocul sec. I a. Chr.

PANTICAPEUM

110. AE; ⬆; 1,70 g; 14,3 mm;


Av: Cap Pan spre st.

Rv: Kerikeion și spic; ΓAN ;

DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 812;

SNG IX, pl. XXXIV, nr. 904-905; sec. IV - III a. Chr.; V.A. Anohin, nr. 133

111. AE; ⬆; 2,00 g; 14 mm;

- Av: Idem;
Rv: Idem; ΓAN;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 817;
SNG IX, pl. XXXIV, nr. 904-905; sec. IV - III a. Chr.;
112. AE; ➔; 2,10 g; 12,5 mm;
Av: Cap Apollo spre dr.;
Rv: Tolba de săgeți și arc; ΓAN;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 816.
SNG IX, pl. XXXV, nr. 920-921; sec. II - I a. Chr.; V.A. Anohin, nr. 169.
113. AE; ⬆; 5,20 g; 19 mm;
Av: Idem;
Rv: Idem;; ΓAN;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 810.
SNG IX, pl. XXXIV, nr. 922; sec. II - I a. Chr.
114. AE; ⬆; 5,75 g; 20 mm;
Av: Capul lui Pan spre dr., cu păr vâlvoi și coronită de iederă
Rv: ΓAN; Capul lui Pan spre dr.;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 818.
SNG IX, pl. XXXIV, nr. 897; sec. IV - III a. Chr.
115. AE; ⬆; 5,90 g; 23,5 mm;
Av: Capul lui Apollo spre dreapta;
Rv: Kerikeion și thyrsus; ΠAN / ΤΙΚΑ/ΠΑΙ/ΤΩΝ; Jos sigla K;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 808.
SNG IX, pl. XXXV, nr. 938-939; sec. II - I a. Chr.
116. AE; ⬆; 6,01 g; 22 mm;
Av: Idem;
Rv: Idem; [ΠΑ]N/ΤΙΚΑ[Π]ΑΙ/ΤΩΝ; În st. sigla ε iar in dr.
sigla 
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 814;
SNG IX, pl. XXXV, nr. 940; 100 - 75 a. Chr.
117. AE; --- ; 3,10 g; 16 mm;
Av. Stea cu raze; Π/A/N/T/I/K/A/Γ/;
Rv: Tripod;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 815;
SNG IX, pl. XXXV, nr. 941-944; 100 - 75 a. Chr.; V.A. Anohin nr. 203.
118. AE; — ; 3,10 g; 16 mm;
Av. Idem; Π/A/N/T/I/K/A/Γ/;
Rv: Idem;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 813;
SNG IX, pl. XXXV, nr. 941-944; 100 - 75 a. Chr.

TYRAS

119. AE; ↑ ; 3,10 g; 16 mm;
Av. Cap Apollo spre st.
Rv: Protomă de cal spre dr.; ΤΥΡΑ ;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr.
A.N. Zograf, tabel II, nr. 3, p. 69, nr. 17 (tip general).

DIONYSOPOLIS

120. AE; ↓ ; 2,70 g; 13,2 mm;
Av. Capul lui Dionysos cu panglică spre dr.;
Rv: Ciorchine de strugure cu crenguță; Vertical, de sus în jos sigla
Δ Ι Ο Ν Υ
HÂRȘOVA; Col. A. Crăciun; Inv. nr. 21298;
V. Canarache, SCN I, tip I, p. 69, nr. 5-10; cca. 300 a. Chr.
121. AE; ↑ ; 2,31 g; 12,5 mm;
Av. Idem;
Rv: Butuc de vie cu mai multe corzi, frunze și ciorchine; ΔΙΟ în
vertical dr.; În exergă siglele Ε și Υ ;
HISTRIA; Col. R. Diaconu; Inv. nr. 58675;
V. Canarache, SCN I, tip 2, p. 69, nr. 18, dar cu modificări la poziții,
la legendă și sigle; ca. 300 - 250 a. Chr.; D. Draganov, p. 60, nr. 3.

ODESSOS

122. AE; ↗ ; 5,33 g; 16,5 mm;
Av. Cap diademat de tânăr spre dr.;
Rv: O amforă rotundă, o pateră și o cornupia; Ο Δ Η Σ Ι Τ Ω Ν
MANGALIA; Vechea colecție; Inv. nr. 21171;
SNG IX, pl. XI, nr. 298; sfârșitul sec. III - începutul sec. II a. Chr;
- descoperită în anul 1966 pe str. Ștefan cel Mare, în canalizare.

APOLLONIA

123. AR; Drahmă; ↑ ; 3,20 g; 17 mm;
Av. Cap Gorgonă văzută din față;
Rv: Ancoră; În st. sigla A ; În dreapta un crab;
DOBROGEA - PASSIM; Col. V. Canarache; Inv. nr. 881;
SNG V, pl. LXXIII, nr. 3557 (tip general); SNG IX, pl. VI, nr. 161;
sfârșitul sec. V - IV a. Chr.
124. AR; Drahmă; ↑ ; 3,15 g; 16 mm;

Av. Idem;

Rv: Idem;

DOBROGEA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr. 883;

SNG IX, pl. VI, nr. 161; sfârșitul sec. V - IV a. Chr.

SINOPE

125. AR; Drahmă; ↓; 5,99 g; 20 mm;

Av. Cap Nymphă spre st.; Tot în st. o ramură;

Rv: Vultur pe delfin spre st.; Între aripa și coada vulturului H P Ω N Y;

Sub delfin Σ I N Ω

DOBROGA - PASSIM; Vechea colecție; Inv. nr.882;

SNG IX, pl. LIV, nr. 1468; cca. 330 - 300 a. Chr.

NOTE

1. M. Coja, *Activitatea meștesugărească la Histria*, SCIV, 13, 1, 1962, p. 36;
2. C. Preda, H. Nubar, *Histria III. Descoperirile monetare 1914-1970*, București, 1971, p.19; C. Preda, *Istoria monedei în Dacia Preromană*, București 1998, p. 30; V. Mihăilescu-Birliba, *Dacia Răsăriteană în secolele VI - I l.e.n. Economie și monedă*, Iași, 1990, p. 36;
3. Gh. Poenaru-Bordea, *Mailand Greece, Les Regions Balkaniques et le Littoral Septentrional du Pont-Euxin, A Survey of Numismatic Research 1972 - 1977*, International Comission Numismatic, Berna, 1979, p. 24;
4. P. Balanov, *Nouvelle etude des monnaies - pointes de fleche de la Peninsula d'Athia, Thracia Pontică*, I, Sozopol, 9-12 octombrie, 1979, Premier Symposium Internațional, Sofia, 1982, p. 51-52; Gh. Poenaru-Bordea, *Viața economică în Pontul Stâng în epoca elenistică în lumina izvoarelor arheologice și numismatice*, Rezumatul tezei de doctorat, București, 1978, p. 3; Gh. Poenaru-Bordea, E. Oberlander-Tirnovceanu, *Contribution a l'etude des monnaies-pointes de fleche a la lumiere des tresors de Jurilovca, dep. de Tulcea, Resumes des rapports et Communications*, II^e Congres Internațional de Thracologie, Bucharest, 1976, p. 110-111;
5. A. Avram, *Pentru o fenomenologie a raporturilor dintre geți și greci*, Symposia Thracologica, 7, Tulcea, 1989, p. 75; Idem *Modes de contacts entre grecs et getes a Histria a l'epoque Arhaïque, Sur les Traces des argonautes*, Actes du 6^e Symposium de Vanî (Colchide), 22-29 septembre 1990, Paris, 1996, p. 248;
6. M. Mănucu-Adameșteanu, 'Ορδ'αμη' πόλις ἐπιτῶ' Ἰδρυῶ, *Omaggio a Dinu Adameșteanu*, Cluj-Napoca, 1996, p. 104;
7. P. Alexandrescu, *Histria în epocă arhaică (III)*, Pontica, 19, 1986, p. 24; Miltiade Cărlan, "Două monede bătute de tip "cu roată" și două obiecte premonetare inedite găsite în vecinătatea Histriei", Comunicare la al XV-lea Simpozion Național de Numismatică, 28-29 mai 1999, Bărlad;
8. P. Alexandrescu, *Însemnări arheologice, O vizită la Olbia și trei lucrări despre teritoriul ei rural*, SCIVA, 46, 2, 1995, p. 119-132; Idem, *Însemnări arheologice*, SCIVA, 25, 2, 1974, p. 209-216; S. Dimitriu, *Cartierul de locuințe din zona de vest a cetății în epocă arhaică, Săpăturile 1955-1960*, Histria II, București, 1960, p. 19-132; P. Alexandrescu, *Histria în epoca arhaică*, I, Pontica, 18, 1985, p. 41-54; M. Coja, *Ceramica autohtonă de la Histria (sec. V - I l.e.n.)*, Pontica, 3, 1970, p. 100-122;
9. M. Irimia, *Descoperiri noi privind populația autohtonă a Dobrogei și legăturile ei cu coloniile grecești (sec. V - I l.e.n.)*, Pontica 6, 1973, p. 7-73; Idem, *Date noi privind așezările getice din Dobroga în a doua epocă a fierului*, Pontica, 13, 1980, p. 66-118; Idem, *Unele*

- considerații privind civilizația geților în Dobrogea în a doua epocă a fierului în lumina descoperirilor arheologice, *Symposia Thracologica*, 7, Tulcea, 1989, p. 94-114; Idem, **Noi mărturii arheologice privind a doua epocă a fierului în Dobrogea**, *Pontica*, 24, 1991, p. 97-122; Idem, **Observații privind arheologia secolelor VII - I î.e.n. în Dobrogea**, *Pontica*, 8, 1975, p. 89-114
10. C. Preda, **Descoperirea de la Murighiol (jud. Tulcea) și unele aspecte ale circulației monedelor olbiene la Dunărea de Jos**, *SCN*, VII, 1980, p. 35-42; Gh. Poenaru-Bordea, **Discuții pe marginea câtorva monede străine din Dobrogea antică**, *SCIV*, 21, 1, 1970, p. 133-144; E. Condurachi, **Les stateres de Cyzique et les routes commerciales du Hellespont au Danube**, *Daco-Romania Antiqua, Etudes d'archeologie et d'histoire anciens*, București, 1988, p. 95-103 etc;
 11. V. Canarache, **Sistemul ponderal și tipologia drahmelor istriene de argint**, *Pontice*, I, 1968, p. 107-192;
 12. Idem, **Atelierele monetare din antichitate și rolul lor în dezvoltarea vieții economice din spațiul carpato-dunărean**, *Studii și referate privind istoria României*, I, București, 1957, p. 186; M. Thompson, O. Morkholm, C. M. Kraay, **An Inventory of Greek Coin Hoards**, *The American Numismatic Society*, New York, 1973, nr. 700; Tezaur descoperit în anul 1949, din care s-au mai păstrat doar 4 piese, două la București și două la Constanța;
 13. V. Canarache, **Un important tezaur de drahme și oboli din Histria**, *CNA*, XV, nr. 117-118, București, 1940, p. 230-232; Tezaurul a fost descoperit în anul 1930 lângă Siliștra, a intrat în colecția V. Canarache și ulterior a fost vândut în parte, la Berlin; Vezi și L. Gattorno, **Cu privire la drahmele istriene inedite din tezaurul de lângă Siliștra (1930)**, *CNA*, XVI, București, nr. 121-122, 1942, p. 60-63;
 14. B. Mitrea, **Descoperirile monetare și legăturile de schimb ale Histriei cu populațiile locale în sec. V - IV î.e.n.**, *Studii Clasice*, 7, 1965, p. 143-151; C. Domăneanțu, **Monedă histriană de argint descoperită la Histria**, *SCIVA*, 26, 3, 1975, p. 405-407;
 15. B. Mitrea, **Sur les monnaies des cites pontiques decouvertes sur le territoire des populations locales**, *Studii Clasice*, III, 1961, p. 83-88; N. Conovici, **Contribuții numismatice privind legăturile Histriei cu geții de la Dunăre în secolele VI - II î.e.n.**, *SCIVA*, 30, 1, 1979, p. 87-94;
 16. C. Preda, **Über die Silbermünzen der Stadt Istros**, *Dacia*, NS, 19, 1975, p. 80; Idem, **Istoria monedei ...**, p. 60;
 17. O. Iliescu, **Actes du 8^{eme} Congres Internațional de Numismatique**, New York Washington, 1973, Paris, Bâle, 1976, p. 85-98;
 18. C. Preda, **op. cit.**, p. 63, 66-70; C. Scorpan, **Vărfuri de săgeți-semne premonetare și monede histriene cu roata descoperite la Tomis**, *SCN*, 7, 1980, p. 30-33;
 19. B. Mitrea, **Etape cronologice în relațiile Histriei cu geto-dacii pe baza monedelor**, *Thracodacica*, V, nr. 1-2, 1984, p. 111-117;
 20. E. Condurachi, **Cu privire la raporturile dintre autohtoni și greci în așezările sclavagiste din Dobrogea**, *SCIV*, 2, 2, 1951, p. 48; V. Mihailescu-Birliba, **op. cit.** p. 54; B. Mitrea, **Monede pontice la daco-geții lui Burebista**, 11, 1978, p. 95; M. Petrescu-Dâmbovița, **Monete autohtone din Mesambria pe teritoriul R.P.R.**, *Studii și Cercetări Științifice*, II, 1951, fasc. 1-2, p. 7-8;
 21. Gh. Poenaru-Bordea, **op. cit.**, p. 133; C. Preda, **op. cit.**, p. 93.



6.



8



9



10



29



22



24



PLANȘA I



26



27



28



30



32



33



36



37



PLANŞA II



38



39



40



41



43



52



57



76



PLANŞA III



105



106



114



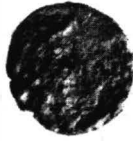
116



PLANŞA IV



120



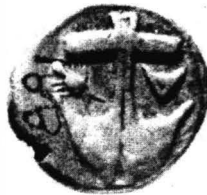
122



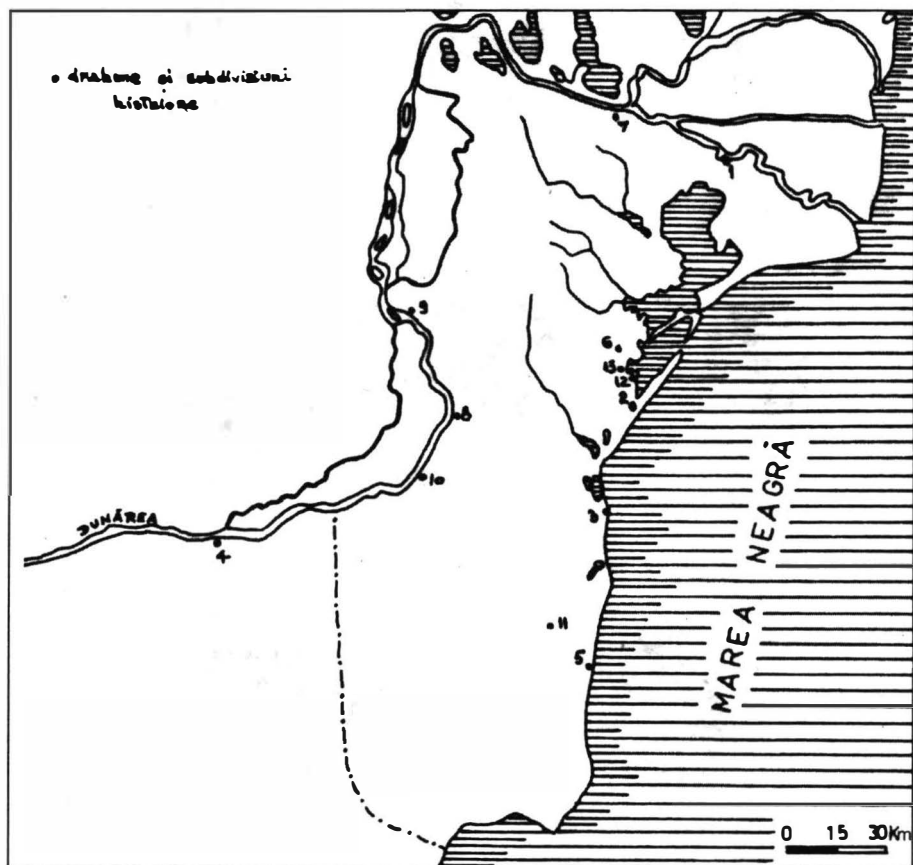
125



123

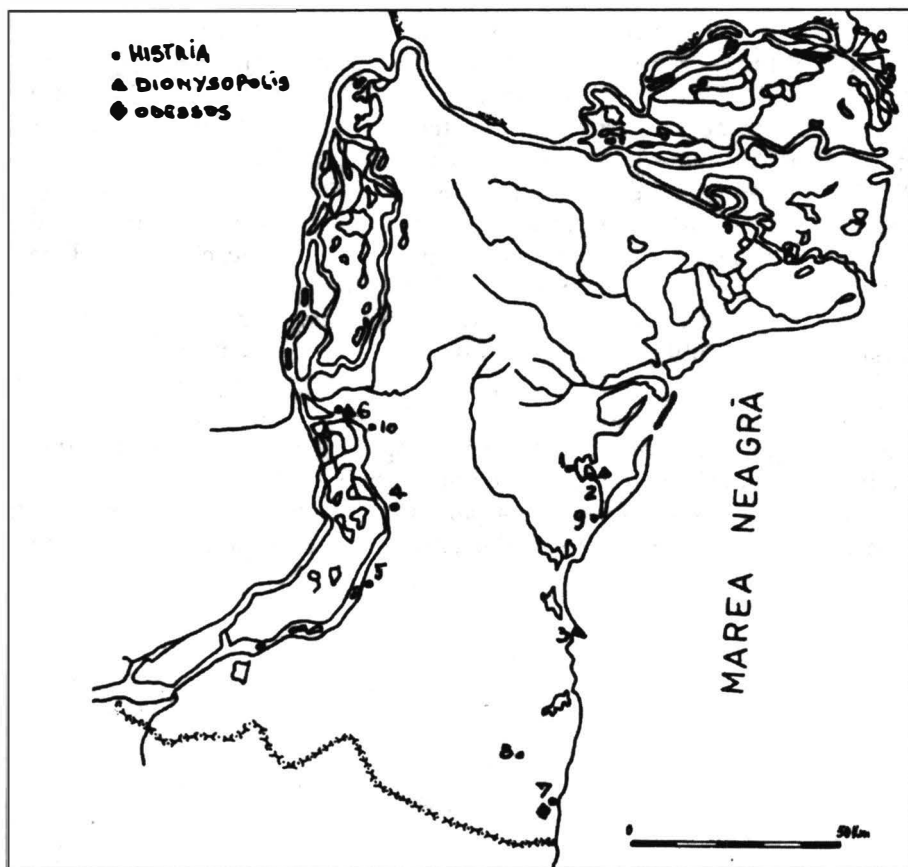


PLAŃA V



1. MAHMUDIA, 2. VADU, 3. CONSTANȚA, 4. SILISTRA, 5. MANGALIA,
6. SINOE, 7. TELIȚA, 8. DUNĂREA, 9. HĂRȘOVA, 10. CERNAVODĂ,
11. PECENEAGA, 12. HISTRIA, 13. HISTRIA.

PLANȘA VI



1. ISTRIA, 2. HISTRIA, 3. CONSTANȚA, 4. CAPIDAVA, CERNAVODĂ,
 6. HÂRȘOVA, 7. MANGALIA, 8. PECENEAGA,
 9. VADU, 10. GHINDĂREȘTI

PLANȘA VII

NEW DATES CONCERNING THE GREEK COINS DISCOVERIES FROM DOBROGEA

Abstract

With meaningful contributions to the economic and commercial development of the province limited by the river Danube and by the Black Sea, the currencies discoveries specific to the VIth - Ist century before Chr. prove eloquently the active participation of the territory subdued to the analysis concerning the material exchanges that took place in the area of Pontus Euxinus. The biggest part of the issues present in the catalogue belong to Histria, a Greek urban center with a very important economic role for the evolution of the communities from Dobrogea in the archaic, classic and Elenic epoches a long with issues from Fanagoria, Panticapeum, Tyras, Dyonisopolis, Odessos, Apollonia and Sinope. The biggest part of Histrian drachmas are republished, situation that results from technical necessities of presentation of a numismatic complete card. The account's lot is made only of issues extant in the collection of The National Museum of History and Archaeology Constanta, beforehand being part of personal collection of retired collectors, containing isolated discoveries.

Their study proves to have a particular value because of the dates it offers concerning the process of the general - Dobrogean account's circulation.

IARNA TOMITANĂ ÎN EPISTOLELE OVIDIENE

În *Tristia* și *Ex Ponto* revine, în chip obsesiv, imaginea anotimpului hibernal, a zăpezilor cvasiperpetue, a gerurilor năpraznice și a crivățului pustiitor. Motivul hibernal este ilustrat, la Ovidiu, prin următoarele sintagme: *fera hiems*¹ (sălbatica, cruda iarnă), *gelidus Boreas*² (înghețatul crivăț), *assiduum frigus*³ (veșnicul ger), *tristis hiems*⁴ (trista mohorâta iarnă), *mala frigora*⁵ (relele, groaznicele geruri).

Cea mai grăitoare întruchipare a motivului hibernal în opera sulmonezului este elegia 10 din cartea a III-a a *Tristelor*, în care ni se relevă un tablou deosebit de sugestiv:

"At cum tristis hiems squalentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu
Dum prohibet Boreas et nix habitare sub Arcto,
Tum patet has gentes axe tremente premi.
Nix iacet, et iactam nec sol pluviaeque resolvunt.
Indurat Boreas perpetuamque facit.
Ergoubi delicuit nondum prior, altera venit
Et solet in multis bima manera locis.
Tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
Aequet humo turres tectaque rapta ferat"⁶

(Dar cum se lasă iarna și gerul cel cumplit
Întinde peste fluvii un pod incrementit,
Sub Ursă Borealul când bate, crunt lătrând,
Să vezi atunci barbarul cu viscolul luptând!
Zăpezile pe câmpuri rămân neîncetat.
Nici soarele, nici ploaia nu le topesc vreodat!
Zăpada nouă cade, cea veche nu se ia:
Din două ierni zăpadă pe-aici putem vedea!
Acoperișuri smulge nepotolitul vânt
Și turnuri Acvilonul doboară la pământ!)

(Trad. Eusebiu Camilar)

Cunoscutul ovidiolog Nicolae Lascu remarca următoarele în privința frecvenței motivului hibernal în episoadele pontice ovidiene:

"Strâns legate de poziția geografică a teritoriului sunt știrile pe care le dă poetul asupra condițiilor climatice. În această privință, trebuie precizat de la început că motivul dominant, asupra căruia poetul revine sub nenumărate variante și cu o stăruință obsedantă, este frigul. Îndeosebi în elegia a 10-a din cartea a III-a a *Tristelor*, cunoscută îndeobște sub titlul de

"Iarna la Tomis", sau și mai bine, "Iarna în țara geților", poetul dă dovadă din plin că descrierea făcută anotimpului celui mai aspru este rezultatul experienței personale. Într-adevăr, poetul descrie aici amănunțit toate aspectele unei ierni cumplite, cum n-ar putea s-o facă decât cineva care a trăit-o aievea".⁷

În elegia de mai sus, pe lângă sintagmele deja menționate, întâlnim o serie întreagă de lexeme (semanteme), de cuvinte-cheie legate de anotimpul hibernal: **nix** (zapadă), **gelu** (ger), **frigus** (frig), **glacies** (gheață), **Aquilo**, **Boreas** (crivăț) etc.

Nu putem trece cu vederea faptul că, în elegia menținată, se află și prețioase informații despre mijloacele de transport din Scythia Minor pe vremea lui Ovidiu. Imaginea anotimpului hibernal este legată de cea a carului getic și sarmatic (**plaustrum**), trecând peste undele înghețate (**undas frigore concretas**):

"Quaque rates ierant, pedibus nunc itur; et undas
Frigore concretas ungula pulsata equi;
Perque novos pontes, subter labentibus undis,
Ducunt Sarmatici barbara plustra boves"⁸
(Pe unde-au mers corăbii, se merge cu piciorul
Și-auzi sunând copita pe râul înghețat.
Pe podurile nouă întinse peste ape,
Trec boii cei sarmatici, la care înjugăți).

Mențiuni despre carul getic întâlnim și în **Georgicele** lui Vergiliu, unde se vorbește despre "roțile de car ferecat" (**ferrati orbis**)⁹. Din alte versuri din cartea a III-a a **Georgicelor** aflăm că, în vechime, în timpul iernilor grele, când apa îngheța, pe Dunăre se practica atât navigația, cât și transportul cu vehicule de uscat, cu "care largi" (**patula plaustra**).¹⁰

Din punct de vedere stilistic, remarcăm, în energia ovidiană, o abundență de tropi, de figuri de cugetare sau retorice și de figuri sintactice. Dintre acestea, menționăm: metafore (**novos pontes**), comparații (**ut marmore**), metonimii (**puppis** pentru **naves**, **tecta** pentru **domus**), epitete (**fera**, **tristis**, **candida**, **mala**, **caeruleos** etc.), exclamații (**Quam non ingenio nomina digna meo! Heu loca felici non adeunda viro!**), aliterații (**suppositum stellis; saepe sonant**), repetiția (**sine/.../**, **sine/.../**), anafora (**pars/.../**, **pars/.../**); **sive/.../**, **sive/.../**; **aut/.../**, **aut/.../**).

Sintagma **mala frigore** (groaznicile geruri), existentă în textul ovidian, sintetizează aversiunea poetului față de rigorile anotimpului hibernal, atotstăpânitor în ținuturile pontice. O altă sintagmă semnificativă, prezentă aici, este **tristis hiems** (trista iarnă), care se leagă de titlul primei culegeri de elegii scrise în exil, **Tristia**. Într-o altă elegie¹¹ întâlnim - după cum am menționat mai sus - varianta **fera hiems** (cruda iarnă), care se apropie de horațiana **acris hiems**¹² (cumplita iarnă).

Trebuie să facem aici distincția între motivul hibernal ovidian și cel

horațian. Cea mai reprezentativă piesă lirică horațiană este oda "Către Taliarh" (*Ad Taliarchum*), în care imaginea hibernală nu-l întristează pe poet, ci-l face să trăiască mai intens clipa, consacrandu-se desfătărilor bahice. Focul și vinul constituie cele două elemente catalizatoare, cvietive în același timp, care anulează senzația de frig, de încremenire a naturii, prezentă în primele versuri:

"Vides ut alta stet nive candidum
Socrate nec iam sustineant onus
Silvae laborantes geluque
Flumina constiterint acuto?"

Dissolve frigus super foco
Large reponens atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Taliarche merum diota".¹³

(Privește cum se-nalță strălucitor Socrate
De-atâta nea. Păduri împovărate
Se pleacă ostenite și orice fluviu-acum
De aprig ger a-ncremenit în drum.

Alungă frigul, dăruind prisos
de vreascuri focului și, generos,
Tu adă, Taliarh, curatul vin
De patru ani, din vasul cel sabin).

(Trad. Ștefan Cucu)

Spre deosebire de Horațiu, Ovidiu este total copleșit de **mala frigora** și nu reușește să estompeze, să atenueze sentimentul de adâncă deznădejde, chiar de oroare în fața peisajului hibernal pontic.

George Călinescu vorbea de "groaza de fenomenul boreal"¹⁴, ca o stare psihică specifică poetului Vasile Alecsandri. Același lucru se poate spune însă - **mutatis mutandis** - despre Ovidiu, care, fiind un temperament solar, însetat tot timpul de soarele italic, un veritabil "joueur", se simte ca un adevărat prizonier în ținutul bântuit de crivățul pustiitor al stepei nordice.

Așadar, imaginea anotimpului hibernal nu-l face pe Ovidiu să se cufunde, precum Horațiu, în caldă intimitate a spațiului său domestic, în desfătările bahice, nici nu-l determină să contemple, **more aesthetico**, spectacolul măreț al naturii. Putem vorbi de un veritabil **horror hiemis** ovidian, pe care nu-l mai întâlnim la nici un alt poet al antichității.

NOTE

1. *Tristia*, I, 1, v. 42.
2. *Tristia*, I, 2, v. 29.
3. *Tristia*, III, 2, v. 8.
4. *Tristia*, III, 10, v. 9.
5. *Ibidem*, v. 19.

6. *Tristia*, III, 10, v. 9-18.
7. Nicolae Lascu, *Ovidiu - omul și poetul*. Cluj, 1971, p. 336.
8. *Tristia*, III, 10, v. 31-34.
9. *Georgica*, III, v. 360-362.
10. *Ibidem*.
11. *Tristia*, I, 1, v. 42.
12. *Carmina*, I, 4, v. 1.
13. *Carmina*, I, 9, v. 1-8.
14. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, 1982, p. 300.

L'HIVER TOMITAN DANS LES ÉPITRES D'OVIDE

Résumé

L'auteur met en évidence, d'abord, les syntagmes ovidiennes pour le motif hivernal: *fera hiems*, *gelidus Boreas*, *assiduuum frigus*, *tristis hiems*, *mala frigora*. On analyse la dixième élégie du troisième livre des Tristes, connue sous le titre de "L'hiver à Tomi" ou "L'hiver dans le pays des Gètes", en soulignant les mots-clef pour la saison hivernale: *nix*, *gelu*, *frigus*, *glacies*, *Aquilo*, *Boreas* etc. On analyse, toutefois, le texte du point de vue stylistique, en mettant en évidence les tropes, les figures de pensée ou rhétoriques et les figures syntactiques. L'auteur établit la distinction entre le motif hivernal ovidien et le motif hivernal horatien, en faisant, l'analyse de l'ode I,9 (*Ad Taliarchum*). On fait, toutefois, brièvement, quelques considérations en ce qui concerne les informations sur les moyens de transport de Scythie Mineure au temps d'Ovide, surtout sur le char gétique et sarmatique, nommé *plastrum*.

DESCOPERIRI MONETARE ROMANE REPUBLICANE ȘI IMPERIALE LA DUNĂREA DE JOS

Articolul de față nu-și propune o dublare a cronicii numismatice găzduită anual de revista "Pontica" ci doar o completare ce s-a născut din dorința de a face cunoscută celor interesați mai mult decât semnificativa cantitate de material monetar achiziționat de M.I.N.A. Constanța în ultimii ani.

În același timp s-a dorit valorificarea a cea mai mare parte din colecțiile foste particulare și intrate pe parcursul vremii în Colecție Numismatică a aceluiași muzeu, fie ca donații, fie ca achiziții. Acestea au fost publicate doar parțial în cea mai mare parte din cazuri. Trebuie remarcate în acest sens eforturile și strădaniile depuse pentru publicarea unor astfel de colecții ca A. Crăciun¹, A. Ionescu², M. Dae³, M. Alexandrescu⁴, E. Buzea⁵, C. Băcăoanu⁶, A. Popeea⁷, M. Malcea⁸, M. Ciorbea⁹, I. Tințu¹⁰, I. Dancu¹¹, etc.¹² Pe lângă acestea, tot laudativă este și publicarea unor piese aparținătoare de colecții particulare, pe această cale reușindu-se salvarea unui material prețios pentru justa apreciere a diverselor aspecte privitoare la istoria economică și comercială, pe perioada istorică a teritoriului dobrogean¹³. Piesele identificate în colecțiile L. Grama din Târgușor, L. Panait și M. Tănase din Constanța se înscriu în aceeași categorie, cu descoperiri la Târgușor¹⁴ și în apropiere de Gura Dobrogei (L. Grama), Constanța¹⁵ (I. Panait) și Mahmudia¹⁶ (M. Tănase).

Colecțiile aflate în patrimoniul muzeal și prezentate pe parcursul acestui articol sunt circumscrise ca loc de descoperire provinciei danubiano-pontice. Colecția Ana Crăciun a fost realizată în perioada interbelică cu monede de la Hârșova și împrejurimile imediate¹⁷. Colecția A. Popeea provine din materialul monetar aflat inițial la Liceul Mircea cel Bătrân din Constanța, strânse probabil din Constanța¹⁸. Pentru colecțiile V. Panțu, E. Buzea, A. Ionescu, Leescu și M. Ciorbea monedele nu prezintă informații expres legate de locul de descoperire dar sunt de certă proveniență dobrogeană, fiind incluse la Dobrogea-passim. Colecția M. Alexandrescu provine de la Histria¹⁹, ca și colecția R. Diaconu (cu excepție unui lot consistent de la Eforie Sud)²⁰, iar colecția M. Dae a fost strânsă din Medgidia și împrejurimi²¹. În sfârșit, colecția S. Gionea a fost realizată pe baza descoperirilor monetare de la Ostrov²².

O altă categorie de monede analizate fac parte din loturi mai vechi apărute din săpături arheologice sistematice sau de salvare cum sunt cele de la Sacidava²³, Constanța (cu excepția piesei ce provin din col. Aldea) și Capidava²⁴, toate importante centre istorice romane și romao-bizantine din Dobrogea antică. De la Hârșova avem o singură monedă ce provine din vechea colecție a muzeului²⁵, iar de la Mangalia avem câteva emisiuni monetare de epocă romană intrate în aceeași colecție înainte de anul 1989²⁶. Alte

monede ne-au fost puse la dispoziție pentru studiu de colegi ca în cazul descoperirilor de la Veteranu (com. Peștera, jud. Constanța) - achiziționate în 1998 de la Ștefan Casandra - sau Izvoarele²⁷.

Noile achiziții provin din localități în care mai cunoaștem și alte descoperiri izolate ca Adamclisi²⁸, Bărăganu²⁹, Corbu³⁰, Dunăreni³¹, Floriile³², Medgidia³³, Mihai Viteazul³⁴, Lipnița³⁵, Oltina-Satu Nou³⁶, Șipote³⁷, Troesmis³⁸, și Valul lui Traian³⁹. De asemenea, în aceeași categorie intră și localitățile Remus Opreanu, Rariștea, Răzoare, Crângu și Tufani, cu primele descoperiri monetare cunoscute până acum.

Din catalogul publicat avem de făcut câteva sublinieri. Intervalul de timp acoperit de descoperiri se integrează secolelor III a. Chr. - V p. Chr. Nominalurile prezente sunt cunoscute în circulația monetară zonală, atât în cadrul descoperirilor izolate cât și în cel al tezaurelor. Sunt de semnalat mai întâi cei patru denari romani republicani, databili sec. II-I a. Chr., la care se adaugă emisiunea cea mai interesantă, semis-ul tip Anonimus, cu o datare post 211 a. Chr., fără o localizare exactă (Dobrogea-Passim). El se alătură unui denar deja publicat și datat identic, din păcate tot fără o altă mențiune de localizare precisă (Dobrogea-passim)⁴⁰. Cu unele precauțiuni inerente legate în special de localizarea lor, emisiunile republicane ar putea modifica datele existente privitoare la momentul apariției, dar mai ales al pătrunderii efective a monedei de acest tip în Dobrogea⁴¹. Ultimul denar, din punct de vedere cronologic, aparține lui Marcus Antonius, databil 32-31 a. Chr., ce se adaugă celorlalte descoperiri de același gen de la gurile Dunării, completând informațiile existente⁴².

Ca piese rare în descoperirile izolate din Dobrogea sunt de enumerat cele ale lui Augustus (emise la Roma, databile 2-11 p. Chr., respectiv 22 p. Chr.), Crispina, printr-un as descoperit la Șipote (emis la Roma între anii 180-183 p. Chr.) și Procopius găsit la Hârșova (emis la Constantinopol în anii 365-366 p. Chr.). Ca variantă la n. 584 din BMC V se remarcă denarul de la Geta descoperit la Mangalia, la noi fiind PONTIF COS II (emis la 209 p. Chr.), iar ca imitație piesa de la Maximinus, descoperită la Dunăreni, conform nr. 58-59 din BMC VI, pe revers cu FIDIS MIL I TUM, datat 236?

De asemenea, subliniem prezența rară în descoperirile izolate monetare din Dobrogea a unor ateliere și anume: Sirmium (Constanțius II, a. 351-354 p. Chr.), Serdica (per. III-a, 4 officină) Maximinus II, a. 305-306), Ticinum (2 Aurelian, per III-a), Treveri (Urbs Roma, a. 330-335) și Aquileia (Theodosius I, a.378-383).

În concluzie considerăm că cele 424 monede sunt relevante pentru completarea informațiilor ce concură la realizarea unei imagini cât mai apropiată de realitatea existentă în spațiul danubiano-pontic, pentru perioada antică, utile capitolului atât de important al circulației monetare dobrogene.

Menționăm că monedele sunt prezentate pe colecții în mod cronologic, iar în cazul achizițiilor sau a celor provenite din săpături, desfășurate pe localități, în mod tot cronologic. Pentru analiza și identificare monedelor au fost folosite mai multe cataloage de specialitate.⁴³

CATALOG

COL. A. Crăciun

HÂRȘOVA

Tiberius

1. AE; ? ; 28 mm; 3,09 g;
BMC I, p. 123, nr. 25, Roma,
a. 33-34;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14972.

Claudius I

2. AE; ↑ ; 28 mm; 9,36 g;
BMC I, p. 183, nr. 136, Roma,
a. 41-45;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14887.

3. AE; ↑ ; 30 mm; 11,70 g;
BMC I, p. 183, nr. 137, Roma,
a. 41-45;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14965.

4. AE; ↓ ; 28 x25mm; 9,21g;
BMC I, p. 192, nr. 204, Roma,
a. 42-54;
Tocită; Ruptă; Nr. Inv. MINAC
14887.

NERO

5. AE; ↗ ; 28 mm; 8,32 g;
BMC I, p. 244, nr. 228, Roma,
a. 64-66;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14813.

Vespasianus

6. AE; ↖ ; 25 mm; 8,35 g;
BMC II, p. 156, nr. 676, Roma,
a. 73;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14877.

Domitianus

7. AE; ↖ ; 26 mm; 9,70 g;
BMC II, p. 373, nr. 347, Roma,
a. 85;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 21286.

8. AE; ➡ ; 27 mm; 12,57 g;
BMC II, p. 404, nr. 467, Roma,
a. 92-94;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14969.

Nerva

9. AE; ↖ ; 34,2 mm; 19,99 g;
BMC III, p. 20, nr. 111, Roma,
a. 97;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 21290.
Traianus

10. AE; ↖ ; 27x25 mm; 13,56 g;
BMC III, p. 210, nr. 991, Roma,
a. 104-111;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14888.

11. AE; ↓ ; 25,6 mm; 9,34 g;
BMC III, p. 196, nr. 924-925,
Roma, a. 104-111;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14930.

12. AE; ? ; 28 mm; 27 g;
BMC III, tip IMP TRAIANO AUG
GGR DAC P M TR P COS V P,
Roma, a. 104-111;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14906.

13. AE; ↖ ; 33 mm; 24,54 g;
BMC III, p. 169, nr. 798, Roma,
a. 104-111;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 15021.

14. AE; ? ; 26,8 mm; 11,50 g;
BMC III, p. 288, nr. 1077a, Roma,
nedatat;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14796.

15. AE; ? ; 19 mm; 2,33 g;
BMC III, tip neprecizat, dar con-
sulatul 6 - tip COS VI PP, a. 112
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14952.

Hadrianus

16. AE; ↓ ; 31,3 mm; 23,72 g;
BMC III, p. 402, nr. 1127, Roma,
a. 118;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14943.

17. AE; ↖ ; 26x24 mm; 8,87 g;
BMC III, p. 481, nr. 1589, Roma,
a. 119-138;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14899.

18. AE; ? ; 27,5 mm; 8,81 g;
 BMC III, Av: IMP CAESAR TRAIAN HADRIANUS AUG, Roma, a. 119-138;
 F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14797.
19. AE; ♁; 27,5 mm; 10,80 g;
 BMC III, p.481, nr. 1591, Roma, a. 119-138;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 15073.
20. AE; ↓; 25 mm; 13 g;
 BMC III, p.484, nr. 1612, Roma, a. 119-138;
 F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14845.
 Antonius Pius
21. AR; ↑; 17 mm; 2,76 g;
 BMC IV, p. 30, nr. 194, Roma, a. 104-144;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 15027.
22. AE; ↑; 27x24 mm; 11,48 g;
 BMC IV p. 335, nr.1 999, Roma, a. 155-156;
 F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14974.
23. AR; ↓; 17mm; 3 g;
 BMC IV, p. 94, nr. 654, Roma, a. 148-149;
 Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 15052.
24. AE; ♁; 25,8 mm; 11,09 g;
 BMC IV, p. 299, nr. 1830, Roma, a. 148-149;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14959.
25. AE; ↓; 30x26,5 mm; 17,32g;
 BMC IV, p. 340, nr. 2015, Roma, a. 156-157;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14895.
 Faustina I
26. AE; ↑; 27mm; 8,62 g;
 BMC IV, p. 251, nr. 1576, Roma, a. ----
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 21321.
27. AE; ♁; 24 mm; 10,51 g;
 BMC IV, p. 253, nr. 1582, Roma, a. 139-141;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14997.
28. AE; ♁; 26 mm; 10 g;
 BMC IV, p. 174, nr. 1128, Roma, a. 139-141;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14811.
29. AE; ↑; 25 mm; 9,40 g;
 BMC IV, p. 251, nr. 1575, Roma, Tocită; Nr. Inv. MINAC 21313.
30. AE; ↑; 26x25 mm; 17,12 g;
 BMC IV, p. 239, nr. 1490, Roma, a. 141;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14901.
 Marcus Aurelius
31. AE; ↑; 24 mm; 11,45 g;
 BMC IV, p. 551, nr. 1043, Roma, a. 162-163
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 21289.
32. AE; ↑; 27x24 mm; 9,42 g;
 BMC IV, p.583, nr. 1245, Roma, a. 164-165;
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14917.
 Faustina II
33. AE; ↑; 26 mm; 10,96 g;
 BMC IV, p. 540, nr. 980, Roma, a. 161-176
 Tocită; Nr. Inv. MINAC 14941.
 Claudius II
34. ANT?; ?; 19,5 mm; 2,78g;
 Av. IMP C CLAUDIUS AUG
 F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14821.
35. AE; ♁; 21 mm; 2,43 g;
 RIC, VI pl. V, nr. 79, Roma, Tocită; Nr. Inv. MINAC 221302.
 Probus
36. AE; ? ; 23,2 mm; 2,33 g;
 Av: IMP C M AUR PROBUS AUG
 F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14867.
37. AE; ? ; 22,5 mm; 2,05 g;
 Av: IMP C PROBUS AUG
 F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 15050.

- Caracalla Caesar
38. AR; ⬆; 15 mm; 3,70 g;
BMC V, p.53, nr. 203, Roma,
a. 196 sau 197-198;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14777.
- Septimius Severus
39. AE; ⬆; 17,5 mm; 78g;
BMC V, p. 268, nr. 562-563 ;
Roma, a. 208;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14774.
- Iulia Domna
40. AR ?; ⬆; 15,3mm; 2,07g;
BMCV, tip PIA FELIX AUG,
Roma, a.după 211;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14817.
41. AE; ⬆; 25 mm; 10,71g;
BMC V, p. 473, nr. 232, Roma,
a. 212-271;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14910.
- Severus Alexander
42. AR; ⬆; 18 mm; 3,03 g;
BMC V, p.126-127, nr. 138-140,
Roma, a. 223;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 14764.
- Gordianus III
43. Ant; ⬆; 22 mm; 2,05g;
Ric IV (III) pl. 2, nr. 9, Roma,
a. 238-239;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14753.
- Maximianus
44. AE; ⬆; 29x25 mm; 9,40 g;
RIC VI, p. 464, nr. 88, $\frac{r}{\cdot SIS}$
Siscia, a. 295;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15072.
- Constantinus
45. AE; ⬆; 27,5 mm; 8,67 g; KB
RIC VI, p. 582, nr. 21a, Cyzic,
a. 305-306;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 14837.
- Galerius Maximianus
46. AE; ⬆; 26x25 mm; 6,26 g;
RIC VI, p. 514, nr. 30a, Thessalonica
a.308-310; $\frac{\cdot A}{\cdot SM \cdot TS \cdot}$
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21349.
- Constantinus
47. AE; ⬆; 16,5 mm; 2,81g;
RIC VI, p. 541, nr. 73, Heraclea,
a. 313; SMHT
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15028.
48. AE; ⬇; 17 mm; 31g;
RIC VI, p. 512, nr. 122, Thessalonica,
a. 320-321; TSBVI
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21325.
- Crispus
49. AE; ⬆; 18,5 mm; 2,26g; $\frac{x}{\cdot IIN}$
SMHT
RIC VII, p. 548, nr. 53, Heraclea,
a. 321;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21351.
- Constantinus
50. AE; ⬆; 18x17 mm; 2,30g;
LRBC I, p. 22, nr. 877, Heraclea,
324-330; SMHA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21291.
51. AE; ⬆; 17,5 mm; 2,56g;
LRBC I, p. 18, nr. 725, Siscia,
a. 324-330; ASIS
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14878.
52. AE; ⬆; 15 mm; 30 g;
LRBC I, p. 19, nr. 747-749, Siscia,
a. 330-335' ASIS
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14894.
53. AE; ⬆; 17,2 mm; 2,25g;
LRBC I, p. 20, nr. 837-837a,
Thessalonica,
a. 330-335; SMTSA
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 14864.
54. AE; ⬇; 17 mm; 2,30g;
LRBC I, p. 20, nr. 835, Thessalonica,
a. 330-335; SMTSA
Bună; Nr. Inv. MINAC 14960

55. AE; ↑; 15 mm; 1,61g;
LRBC I, p. 22, nr.904, Heraclea,
a. 330-335; SMHB
Tocită; Ruptă; Nr. Inv. MINAC
15056.
56. AE; ↑; 15 mm; 2,19g;
LRBC I, tip Gloria Exercitvs (2 st.),
a. 330-335;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15045.
57. AE; ↘; 15,5 mm; 2,30g;
LRBC I, p. 26, nr. 1118, Nicomedia
a. 330-335; SMNA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21331.
58. AE; ↑; 15 mm; 1,29 g;
LRBC I, p. 28, nr.1237-1240, Cyzic
a. 330-335; SMKA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21335.
59. AE; ↓; 16 mm; 2,06g;
LRBC I, p. 26, nr.1118, Nicomedia,
a. 330-335; SMNA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14869.
Constantinopolis
60. AE; ↘; 16 mm; 61g;
LRBC I, p. 28, nr. 1233, Cyzic,
a. 330-335; SMKA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21336.
61. AE; ↑; 16 mm; 93g;
LRBC I, p. 22, nr. 903, Heraclea,
a. 330-335; SMHA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21370.
62. AE; ↑; 17 mm; 1,91 g;
LRBC I, a. 330-335;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21314.
Urbs Roma
63. AE; ↓; 15,5 mm; 2,12 g;
LRBC I, p. 22, nr. 902, Heraclea,
a. 330-335; SMHA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15013.
64. AE; ↓; 14,9mm; 1,62 g;
LRBC I, p. 19, nr. 750, Siscia,
a. 330-335; ASIS ·
- Tocită; Nr. Inv. MINAC 14893.
65. AE; ↓; 14,5 mm; 2,25 g;
LRBC I, p. 23, nr. 922, Heraclea,
a. 330-335; SMHE
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14971.
Constans
66. AE; ↑; 12 mm; 1,38g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITUS
(1st.); a. 330-335;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15065.
67. AE; ↘; 12 mm; 2,19 g;
LRBC I, p. 25, nr. 1051-1052,
Constantinopol,
a. 337-341; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15063.
Constantinus
68. AE; ➡; 13 mm; 0,86 g;
LRBC I, p. 25, nr. 1041, Constan-
tinopol; a. 330-335; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21312.
69. AE; ↘; 18 mm; 2,13 g;
LRBC I, p. 23, nr. 958, Heraclea,
a. 3341-346; SMHA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21357.
70. AE; ↓; 18 mm; 2,40 g;
LRBC I, p. 23, nr. 958, Heraclea,
a. 341-346; SMHA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21329.
Constanțius II
71. AE; 12,9 mm; 1,58 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
15018.
Constanțius II, Constans
72. AE; ↓; 12,5 mm; 29g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14884.

Constans

73. AE; 14,5x13 mm; 1,69 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21373.

74. AE; ♁; 12,7mm; 1,57 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21332.

75. AE; ↓; 12mm; 1,44 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21361.

76. AE; ↓; 11,8 mm; 2,35 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14980;

Constantius II, Constans

77. AE; ↓; 13 mm; 1,84 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14928.

78. AE; ↑; 12 mm; 1,29 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14996.

Constantius II

79. AE; ♁; 12,2 mm; 1,62 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21352.

80. AE; ♁; 11 mm; 1,50 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX,
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15068.

Constantinus

81. AE; ↑; 16 mm; 2,02 g;
LRBC I, p. 19, nr. 785, Siscia,
a. 341-346;

·
· ASIS ·

Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14998.

Constans

82. AE2; ♁; 16,5 mm; 2,47 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15077.

83. AE2; ♁; 15 mm; 1,97 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
15022.

84. AE2; ➡; 15,5 mm; 2,09 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21292.

85. AE2; ♁; 14 mm; 1,24g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21305.

Constantius II

86. AE; ↓; 21 mm; 5,31 g;
RIC VII, p. 112, Nicomedia,
a. 355-361; SMNT
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21295.

87. AE2; ↓; 17 mm; 2,15 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 14990.

88. AE2; ↓; 17,5 mm; 1,87 g;
LRBC II, p. 69, nr. 1117, Siscia,
a. 346-350; ASISR
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15059.

Constantius II, Constants

89. AE2; ↑; 16 mm; 2,32 g;
Lrbc II, p. 69, nr. 1117, Siscia,
a. 345-350; ASISR
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15040.

90. AE; ↑; 21x20 mm; 3,57 g;
LRBC II, p. 92, nr. 2289-2291,
Nicomedia, a. 345-350; SMNA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21319.

91. AE2; ↓; 17,8 mm; 4,43 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14918.
Constantius II
92. AE2; ↖; 14 mm; 2,19 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21315.
Constantinus
93. AE; ↖; 15 mm; 2,87 g;
RIC VI, 112, Antiohia,
a. 347-348; SMANB
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
14907.
Constantius II
94. AE3; 15,8 mm; 2,10 g; ↑;
LRBC II, p. 76, nr. 1603-1604,
Sirmium,
a. 347-348; ASIRM
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21310.
95. AE2; ↑; 20x18,8 mm; 3,65 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14988.
96. AE2; ←; 16,5 mm; 3,98 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21360.
97. AE2; ↑; 15 mm; 2,49 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15042.
98. AE3; ←; 15,5 mm; 2 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21334.
99. AE2; ↗; 15,5 mm; 2,35 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14983.
100. AE3; ←; 15,5 mm; 2 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14949.
101. AE3; ↗; 14 mm; 2,37 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15000.
102. AE2; ↖; 18 mm; 71 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21330.
Constantius Gallus
103. AE3; ↑; 22 mm; 3,90 g;
LRBC II, p. 86, nr. 2045, Constantinopol, a. 351-354; $\frac{\epsilon \cdot I}{CONS}$
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21316.
Constantius II
104. AE2; ↖; 15 mm; 2,19 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21326.
105. AE2; ↖; 15,2 mm; 2 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14865.
106. AE2; ↖; 16 mm; 76 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-361;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21318.
Constantius II, Iulianus
107. AE2; ↓; 15 mm; 2,38 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15002.
108. AE3; ↖; 17x14,9 mm; 1,23 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO
a. 351-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21309.
Valentinianus I

109. AE3; ↓; 15 mm; 2,25 g;
LRBC II, p. 72, nr. 1271-1274, Siscia,
a. 364-267; ASISC
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21306.
110. AE3; ↑; 17 mm; 2,14 g;
LRBC II, p. 72, nr. 1275-1278, Siscia,
a. 351-354; ASISC
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21374.
111. AE3; ♣; 15,5 mm; 33 g;
LRBC II, p. 72, nr. 1271-1274, Siscia,
a. 364-267; ASISC
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14962.
112. AE3; ♣; 16 mm; 2,27 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM(8)
a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14992.
113. AE3; ↑; 17,5 mm; 2,16 g;
LRBC II, tip SECVRITAS
REIPUBLICAE, a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21363.
114. AE3; ↑; 13,7 mm; 1 g;
LRBC II, tip SECVRITAS
REIPUBLICAE, a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21308.
115. AE3; ↓; 16 mm; 1,77 g;
LRBC II, p. 87, nr. 2074-2077,
Constantinopol,
a. 364-365; CONSA
Tocită; Ruptă; Nr. Inv. MINAC
14872.
Valens
116. AE3; ↑; 15 mm; 1,80 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (8), a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21366.
117. AE3; ↓; 15 mm; 1,21 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM(8), a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21340.
118. AE3; ↑; 15 mm; 2,11 g;
LRBC II, tip SECVRITAS
REIPUBLICAE, a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14953.
119. AE3; ↑; 15 mm; 2,11 g;
LRBC II, p. 79, nr. 1704-1707,
Tessalonica,
a. 364-367; TESA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14866.
Valentinianus, Valens
120. AE3; ♣; 15,5 mm; 2,14 g;
LRBC II, p. 79, nr. 1704-1707,
Thessalonica,
a. 364-367; TESA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
15006.
Procopius
121. AE3; ↑; 17 mm; 2,49 g;
LRBC II, p. 88, nr. 2084,
Constantinopol, _____*
a. 364-367; CONSA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21364.
Valentinianus I, Valens, Gratianus
122. AE2; ↓; 19 mm; 49 g;
LRBC II, p. 88, nr. 2089,
Constantinopol,
a. 367-375; CONSA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21297.
Gratian, Valentinian II,
Theodosius I, Arcadius
123. AE4; 10,8 mm; 1,14 g; ♣;
LRBC II, tip. VOT/XX/MVLT/XXX
a. 383,
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15020.
Valentinianus II, Theodosius I,
Arcadius
124. AE; ↑; 11,2 mm; 1,11 g;
LRBC II, tip VIRTVS EXERCITI,
a. 383-392
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21313.

125. AE4; ↓; 10,5 mm; 0,79 g;
LRBC II, tip SALVS REIPVBLI-
CAE (2), a. 383-392;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 21380.
Arcadius
126. AE2; ↓; 16,5 mm; 1,50 g;
LRBC II, p.98, nr. 2564-2567; Cyzic,
a. 364-367; SMKA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 15023.
127. AE2; ↓; 10,9 mm; 1,29 g;
LRBC II, tip SALVS REIPVBLI-
CAE , a. 383-392;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21350.
128. AE2; ↓; 17x15 mm; 1,62 g;
LRBC II, p. 98, nr. 2564-2567, Cyzic,
a. 383-392; SMKA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 14891.
129. AE2; ↗; 12 mm; 0,87 g;
LRBC II, p. 95, nr. 2422-2430,
Nicomedia,
a. 383-392; SMKT
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21320.
Arcadius, Honorius, Theo-
dosius II
130. AE4; ↑; 14,2 mm; 1,20 g;
LRBC II, tip CONCORDIA AUGG,
a. 395-408
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 15007.
Honorius, Theodosius II
131. AE4; ↓; 13,7 mm; 1,13 g;
LRBC II, p. 82, nr. 1876-1877,
Thessalonica,
a. 408-423; TESA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21346.
COL. M. Alexandrescu
HISTRIA
Severus Alexander
132. AR; ↗; 16 mm; 1,85 g;
BMC V, p. 56, nr. 219-220; Roma
- a. 197;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54234.
Elagabalus
133. AE; ↓; 16 mm; 3,22 g;
BMC V, p. 565, nr. 232, Roma,
a. 220-222;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54279.
Col. M. Dae
MEDGIDIA
Traianus
134. AE; ↓; 33x32 mm; 24,23 g;
BMC III, p. 204, nr. 964-965,
Roma, a. 112-114(?);
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57190.
Sabina
135. AE; ↓; 29,5 mm; 20,31 g;
BMC III, p. 538, nr. 1885, Roma,
nedatat;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57192.
Antoninus Pius
136. AE; ↑; 27 mm; 11,22 g;
BMC IV, p. 354, nr. 2075, Roma,
a. 148-159;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57193.
Lucilla
137. AE; ↑; 18 mm; 3,20 g;
RIC III, p. 276, nr. 788, Roma;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57191.
Carus
138. ANT; ↓; 20,2 mm; 2,28 g;
RIC IV, p. 150, nr. 125, fără oficină
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57205.
A
XXI

Licinus

139. AE; ↑; 18,5 mm; 3,11 g; $\frac{\Lambda}{SMHA}$
RIC VII, p. 547, nr. 48,
Tocită; Nr. Inv. MINAC 57206.

Constans

140. AE; ↓; 14 mm; 1,17 g;
LRBC I, p. 25, nr. 1031, Constan
tinopol, a. 335-337; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 57197.

141. AE; ↓; 14 mm; 1,17 g;
LRBC I, p. 25, nr. 1031, Constan
tinopol, a. 335-337; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 57197;

Constantius Gallus

142. AE3; ♁; 13,5 mm; 2,05 g;
LRBC II, p. 100, nr. 2634, Antiohia,
a. 351-354; ANA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57198;

Constantius II, Iulian
Caesar

143. AE3; 18,3x16,3 mm; 2,70 g; l;
LRBC II, p. 97, nr. 2498-2499,
Cyzic, a. 355-361; SMKA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57195.

COL. S. Gionea

OSTROV

Nerva

144. AE; ↓; 33,5 mm; 23,83 g;
BMC III, p. 15, nr. 91, Roma, a. 96;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 49481.

Hadrianus

145. AE; ⚡; 25,2 mm; 7,36 g;
BMC III, p. 458, nr. 1140, Roma,
a. 119-138;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 49490.

Marc Aurelius

146. AE; ♁; 29x22 mm; 8,06 g;
BMC IV, p. 551, nr.1043, Roma,
a. 162-163
Tocită; Nr. Inv. MINAC 19954.

COL. A. Ionescu

DOBROGEA - PASSIM

Augustus

147. AR; ♁; 17,5 mm; 3,01 g;
BMC I, p. 89, nr. 519, Roma,
a. 2-11;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54631.

Vespasianus

148. AR; ↓; 17,5 mm; 3,32 g;
BMC II, p. 30, nr. 161, Roma, a. 75;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54630.

Domitianus

149. AR; ♁; 11,5 mm; 2,67 g;
BMC II, p. 240, nr. 102, Roma, a.80;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54652.

Traianus

150. AR; ♁; 17 mm; 3,26 g;
BMC III, p. 121, nr. 619, Roma, a.
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54654.

151. AR; ♁; 18x17 mm; 2,90 g;
BMC III, p. 83, nr. 385, Roma, a.106;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54649.

Antonius Pius

152. AR; ♁; 16,8 mm; 3,31 g;
BMC IV, p. 19, nr. 105, Roma, a. 139;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54651.

Faustina I

153. AR; ♁; 18 mm; 3,44 g;
BMC IV, p. 58, nr. 393, Roma, a. 141;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54650.

Caracalla Caesar

154. AR; ↑; 15,6 mm; 3,22 g;
BMC VI, p. 50, nr. 181, Roma,
a. 196 (197?);
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC

54640.
Iulia Domna
155. AR; ↓; 15,5 mm; 3,07g;
BMC V, p. 159, nr. 16-181, Roma,
a. 198-209;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54641.
Septimius Severus
156. AR; ↑; 18 mm; 2,51 g;
BMC V, p. 253, nr. 496, Roma, a. 206;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54653.
- COL. E. Buzea
DOBROGEA-PASSIM
Anonymus
157. SEMIS; ↑; 30,5 mm; 18,65 g;
Crawford, p. 158, nr. 56/3, Roma,
după 211 a Chr.;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56806.
Elagabalus
158. AR; ↓; 16 mm; 3,20 g;
BMC VI, p. 550, nr. 141, Roma,
a. 219-220;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56815.
Constantinus
159. AE; ↑; 19,5 mm; 2,80 g;
RIC VI, p. 566, nr. 69a, Nicomedia,
a. 311;
 $\frac{A}{SMN}$
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56811.
Licinius
160. AE; ↓; 19,6 mm; 2,72 g;
RIC VII, p. 548, nr. 54, Heraclea,
a. 321-324;
 $\frac{x}{IIN}$
SMHA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56814.
Constantinus
161. AE; ↓; 16 mm; 2,31 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(2st), a. 321-324;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56825.
Constantius II
162. AE; ↘; 17 mm; 2,93 g;
LRBC I, p. 20, nr. 842, Thessalo-
nica, a. 321-324; SMTSI
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56819.
Constantinopolis
163. AE; ↘; 17 mm; 2,75 g;
LRBC I, nr. 908, p. 22, Heraclea,
a. 321-324; SMHA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56810.
Constantinus
164. AE; ↑; 15 mm; 2,56 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
a. 335-341;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56826.
Constans
165. AE; ↑; 14,5 mm; 1,45 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(1st), a. 335-337;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56822.
Constantinus
166. AE; ↑; 13,8 mm; 1,07 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(1st), a. 335-337;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56829.
167. AE; ↘; 14 mm; 1,24 g;
LRBC I, p. 23, nr. 950-952, Heraclea
a. 321-324;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56823.
Constantius II, Constans
168. AE; ↑; 13 mm; 1,13 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56833.
169. AE2; ↘; 17 mm; 2,34 g;
LRBC II, p. 86, nr. 2010-2012;
Constantinopol, a. 346-350;

Tocită; Nr. Inv. MINAC 56830.
Constantius II
170. AE2; ➔; 22x18 mm; 4,48 g;
LRBC II, p. 83, nr. 1895, Heraclea,
a. 351-354; $\frac{\Gamma}{\text{SMHA}}$

Tocită; Nr. Inv. MINAC 56816.
Constantius II, Gallus
171. AE3; ➤; 16,2 mm; 1,88 g;
LRBC I, p. 83, nr. 1900-1902,,
Heraclea,
a. 351-357; SMHA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56817.

Constantius II
172. AE; ⬆; 17 mm; 1,95 g;
RIC VII, p. 213, Thessalonica,
a. 355-361; SMTSB
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56813.

Valens
173. AE3; ⬆; 15,9 mm; 2,47 g;
LRBC II, p.79, nr. 1704-1707;
Thessalonica, a. 364-367; TESA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56808.

Honorius
174. AE3; ➤; 17,5 mm; 2,99 g;
LRBC II, p.90, nr. 2210-2213;
Constantinopol, a. 395-408;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56818.

COL. Leescu
DOBROGEA-PASSIM

Nerva
175. AE; ⬆; 26 mm; 8,81 g;
BMC III, p. 30, nr.161, Roma, a. 97;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46304.

Hadrianus
176. AE; ⬇; 26 mm; 8,23 g;
BMC III, p. 480, nr.1583, Roma,
a. 119-138;

Tocită; Nr. Inv. MINAC 46266.
177. AE; ?; 25 mm; 8,49 g;
BMC III, tip HADRIANVS AUG
COS III P P, Roma, a. 119-138;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 46302.

Antonius Pius
178. AE; ⬇; 26 mm; 8,30 g;
BMC IV, p. 218, nr.1362, Roma,
a. 140-143 (144?);
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
46256.
179. AR; ➤; 17 mm; 1,43 g;
BMC IV, p. 70, nr.495, Roma,
a. 43-144;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46317.

Marcus Aurelius
180. AE; ⬇; 24,5 mm; 6,88 g;
BMC IV, p. 519, nr.845, Roma,
a. 161;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46291.
Aurelianus
181. AE; ⬆; 23 mm; 3,62 g;
RIC V, p. 281, nr.151, Ticiunum,
per. a. III-a; $\frac{\text{PXXT}}$
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
46274.

Probus
182. AE; ⬆; 21 mm; 1,65 g;
RIC V, p. 117, nr.905?, Roma,
a. 276-282;
Tocită; Găurită; Nr. Inv. MINAC
46280. $\frac{\text{XXI}}$

Crispus
183. AE; ⬆; 21 mm; 2,14 g;
LRBC I, tip PROVIDEN TIAE-
CAESS, period I, a. 324-327;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46283.

Constantinus
184. AE; ⬆; 17,5 mm; 2,42 g;
LRBC I, p. 27, nr. 1166, Cyzic,
a. 324-330; SMKA

Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
46157.

COL. V. Panțu
DOBROGEA-PASSIM
Constantinus

185. AE; ↑; 17 mm; 90 g;
LRBC I, p. 19, nr. 742-744, Siscia,
a. 330-335; ASIS
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
46158.
186. AE; ↓; 17 mm; 2,48 g;
LRBC I, p. 20, nr. 840, Thessalo-
nica, a. 330-335; SMTSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46190.
Constantius II
187. AE; ?; 13,5 mm; 1,36 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(IST.), a. 335-337;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 46190.
Constantius II, Constans
188. AE2; ↑; 17x15,5 mm; 2,01 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-
RATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46163.
Iulianus
189. AE3; ↓; 19 mm; 2,58 g;
LRBC II, p. 87, nr. 2060, Cons-
tantinopol, a. 276-282;
Puțin tocită; ; Nr. Inv. MINAC
46156.
Valentinianus I
190. AE1; ↑; 15 mm; 2,38 g;
LRBC II, tip RESTITUTOR REI-
PUBLICAE, a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46179.
Valens
191. AE1; ↑; 16 mm; 3,39 g;
LRBC II, tip RESTITUTOR REI-
PUBLICAE, a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 46193.

COL. M. Ciorobea
DOBROGEA-PASSIM
Constantinopolis

192. AE; ↑; 18 mm; 2,04 g;
LRBC I, p. 20, nr. 839, Thessa-
lonica, a. 324-330; SMTSA
Puțin tocită; ; Nr. Inv. MINAC
47974.
Constantinus
193. AE; ?; 16 mm; 2,51 g;
LRBC I, tip PROVIDEANTIAE
CAESS, a. 326-330;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47380.
194. AE; ↓; 18 mm; 87 g;
LRBC I, tip SECVRITAS REI-
PVBLICAE, , a. 346-350;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
47867.
195. AE; ↑; 14,8 mm; 1,26 g;
LRBC I, tip SECVRITAS REI-
PVBLICAE, a. 326-330;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47917.
196. AE; ?; 13 mm; 0,93 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS,
(2st.), a. 330-335;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47978.
Constans
197. AE; →; 18 mm; 3,65 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(2st.), a. 330-335;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47871.
198. AE; ↘; 15 mm; 99 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(2st.), a. 330-335;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47868.
Urbs Roma
199. AE; ↗; 14,5 mm; 0,93 g;
LRBC I, p. 28, nr. 1231-1232,
Cyzic, a. 330-335; SMKA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47911.
Constantinus
200. AE; ↓; 14,5 mm; 1,78 g;

- LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS (1st.) , a. 335-337;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47849.
201. AE; ↑; 13,5 mm; 1,22g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS (1st.) , a. 335-337;
Nr. Inv. MINAC 47896.
Constantius II
202. AE; ↑; 12,5 mm; 1,11 g;
LRBC I, p. 29, nr. 1265, Cyzic, a. 335-337; SMKB
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 47973.
Constans
203. AE; ↓; 13 mm; 1,24 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS (1st.) , a. 335-337;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47902.
Constantinus
204. AE; ↑; 12,5 mm; 1,56 g;
LRBC I, p. 25, nr. 1041, Constantinopol, a. 337-341; CONSA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 47989.
205. AE; ↗; 11,8 mm; 0,94 g;
LRBC I, tip QUADRIGA, a. 337-341;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47929.
206. AE; ?; 10 mm; 0,87 g;
LRBC I, tip QUADRIGA, a. 330-335;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47979.
Constans
207. AE; ↑; 13 mm; 1,14 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS (1st.) , a. 337-341;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47940.
Constantinus
208. AE; ?; 19,7 mm; 1,46 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47845
209. AE; ?; 12 mm; 1,49 g;
LRBC I, tip VN/MR, a. 341-346.
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47921.
Constantius II
210. AE; ↑; 14 mm; 99 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47932.
211. AE; ↘; 12,8 mm; 0,94 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47415.
212. AE; ↓; 12,5 mm; 1,50g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 47862.
213. AE; ↑; 12,5 mm; 1,01 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47888.
214. AE; ↖; 12,8 mm; 1,25 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47901.
215. AE; ↑; 13,2 mm; 0,86 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47981.
Constans
216. AE2; ↑; 14,3 mm; 25 g;
LRBC II, tip VICTORIAE DD AUGGQ NN, a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47948.
Constantius II
217. AE2; ↓; 14,5 mm; 98 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA - RATIO, a. 3346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47944.
218. AE2; ↓; 15x13 mm; 1,92 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA - RATIO, a. 346-350;

- Tocită; Nr. Inv. MINAC 47848.
219. AE2; 12,1 mm; 1,41g; ?;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47860.
220. AE2; ♁; 14 mm; 1,35 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47863.
221. AE2; ♀; 13,3 mm; 1,97 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47875.
222. AE3; ♁; 11 mm; 2,93 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47878.
223. AE2; ♁; 14 mm; 187 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47887.
224. AE2; ♀; 13 mm; 70 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47927.
225. AE3; ♂; 19 mm; 2,22 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47962.
226. AE3; ?; 14 mm; 0,85 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47958.
227. AE2; ♀; 14 mm; 1,71 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47946.
228. AE3; ♀; 16 mm; 2,85 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47416.
229. AE3; ♁; 14 mm; 2,43 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47387.
- Constans
230. AE3; ♂; 13,5 mm; 0,90 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47986.
231. AE2; ?; 13 mm; 1,36 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 47951.
- Constanțius II
232. AE2; ♀; 19x17 mm; 3,21 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47439.
233. AE2; ♁; 12 mm; 1,74 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47881.
- Constanțius II, Gallus
234. AE4; ♂; 12 mm; 0,93 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47933.
235. AE2; ♂; 15 mm; 2,39 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 351-354;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47915.
- Constanțius II, Iulian Caesar
236. AE2; ♂; 13 mm; 1,38 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPARATIO, a. 355-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47435.
237. AE4; ♂; 13,5 mm; 1,73 g;
LRBC II, p. 78, nr. 1689-1690,
Thessalonica, a. 355-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47864.
- Valentinianus I, Valens
238. AE3; ♁; 16 mm; 1,78 g;

- LRBC II, tip RESTITUTOR
REIPVBLICAE, a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47874.
Valens
239. AE3; ↓; 14,2 mm; 1,78 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (8), a. 364-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47976.
240. AE3; ↓; 16,1 mm; 2,33 g;
LRBC II, P. 79, NR. 1728-1733;
Thessalonica, a. 346-350; $\frac{1}{TES}$
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
47898.
241. AE3; ↓; 17x15 mm; 2,34 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (8), a. 367-375;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47941.
Valentinianus I, Valens,
Gratianus
242. AE3; ↓; 13,8 mm; 1,48 g;
LRBC II, tip SECVRITAS REI-
PVBLICAE, a. 3567-375;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 47909.
243. AE3; ?; 12 mm; 1,12 g;
LRBC II, tip RECVRITAS REI-
PVBLICAE,
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 47928.
Valens
244. AE3; ↑; 16 mm; 1,90 g;
LRBC II, tip SECVRITAS REI-
PVBLICAE, a. 375-378;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47963.
Gratianus, Valentinianus II,
Theodosius I, Arcadius
245. AE4; ↓; 11 mm; 1,06 g;
LRBC II, p. 89. nr. 2156-2163;
Constantinopol, a. 383; CONA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
47982.
Valentinianus II, Theodosius I,
Arcadius
246. AE4; ↗; 10,5 mm; 0,74 g;
LRBC II, tip VICTORIA AVG,
a. 383-392
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47964.
Theodosius I, Arcadius,
Honorius
247. AE4; ↑; 11,3 mm; 0,71 g;
LRBC II, tip SALVS REIPVBLICAE
(2), a. 393-395;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47984.
AE4; ↓; 11x10 mm; 1,13 g;
LRBC II, p. 89, nr. 2186-2194; Con-
stantinopol, a. 393-395; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47941.
Theodosius II
248. AE4; ↑; 12 mm; 1,304 g;
LRBC II, p. 90, nr. 2221,
Constantinopol, a. 402; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47957.
Arcadius, Honorius
249. AE3; ↓; 16 mm; 1,33 g;
LRBC II, tip VIRTVS EXERCITI,
a. 3595-408;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47912.
Honorius, Theodosius II
250. AE4; ↑; 11,2 mm; 1,34 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (22), a. 408-423;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47991.
251. AE4; ↗; 12,5 mm; 1,85 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (22), a. 408-423;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47945.
252. AE4; ↑; 19 mm; 92 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (22), a. 408-423;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47947.
253. AE4; ↑; 11 mm; 1,02 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (22), a. 408-423;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 47886.
Theodosius II, Valentinianus II

254. AE2; ↑; 12 mm; 0,75 g;
LRBC II, tip CONCORDIA AVG
(1), a. 425-450;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47859.
Leo I
255. AE4; ↑; 11 mm; 0,65 g;
LRBC II, tip Împărat și captiv,
a. 457-474;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47994.
256. AE4; ?; 9,5 mm; 0,61 g;
LRBC II, tip Împărat și captiv,
a. 457-474;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 47992.
257. AE4; ↑; 10 mm; 0,93 g;
LRBC II, tip Împărat și captiv,
a. 457-474;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 47950.
- Monede confiscate în 1985
și 1987 de la Mangalia
MANGALIA
- Nero
258. AR; ↗; 17 mm; 3,12 g;
BMCI, p. 211, nr. 80; Roma, a. 64-68;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55871
Aelius Caesar
259. AR; ↓; 16 mm; 2,95 g;
BMC III, p. 366, nr. 982; Roma,
a. 137;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 55873.
Marcus Aurelius Caesar
260. AR; ↑; 1,57 mm; 3,35 g;
BMC IV, p. 92, nr. 640; Roma,
a. 147-148
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54579.
Faustina II
261. AE; ↑; 23 mm; 11,08 g;
BMC IV, p. 381, nr. 2191; Roma,
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55872.
262. AR; ↘; 18,5 mm; 3,30 g;
BMC IV, p. 164, nr. 1086; Roma,
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56764.
263. AR; ↑; 17 mm; 3 g;
BMC IV, p. 403, nr. 139; Roma,
a. 161-176
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55882
Commodus
264. AR; ↑; 15 mm; 2,78 g;
BMC IV, p. 740, nr. 235; Roma,
a. 190;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54570.
Septimius Severus
265. AR; ↘; 18 mm; 3,25 g;
BMC V, p. 218, nr. 337; Roma,
a.201-210;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55874.
Geta
266. AR; ↓; 17 mm; 2,86 g;
BMC V, Variantă la nr. 584, p. 774,
la noi PONTIF COS II, Roma,
a. 209;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55875.
Caracalla
267. AR; ↓; 18,9 mm; 3,12 g;
BMC V, p. 437, nr. 40; Roma, a. 212;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54593.
268. AR; ↑; 18 mm; 2,90 g;
BMC V, p. 444, nr. 70; Roma,
a.213-217;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55876.
269. AR; ↑; 17 mm; 2,68 g;
BMC V, p. 461, nr. 172; Roma,
a. 216;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC

55877.
Elagabalus
270. AR; ↑; 18 mm; 3,19 g;
BMC V, p. 563, nr. 219; Roma,
a. 220-222;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55878.
Severus Alexander
271. AR; ↑; 16 mm; 2,75 g;
BMC V, p. 216, nr. 103; Roma,
a. 222;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54581
272. AR; ↑; 19 mm; 2,62 g;
BMC V, p.154, nr. 410-413; Roma,
a. 227;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 55879.
Filip Arabul
273. AR; ↑; 22 mm; 4,80 g;
RIC IV, p. 79, nr.44b; Roma,
a. 244-247;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 54575.
Aurelianus
274. AE; ↑; 21 mm; 3,86 g;
RIC V, p. 297, nr.208; Serdica,
per.a III-a, 4 oficiană; $\frac{\cdot}{\text{KAA}}$
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
54590.
275. AE; ↓; 23 mm; 3,09 g;
RIC V, p.281, nr.152;Ticinum,
6 oficiană
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54573.
Galerius Maximianus
276. AE; ↓; 25,8 mm; 8,48 g;
RIC VI, p.531, nr.18a; Heraclea,
a. 296-297; HTE
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
56765.
Urbs Roma
277. AE; ↗; 15,5 mm; 2,16 g;
LRBC I, p. 28, nr.1231-1232;
Cyzic, a. 330-335; SMKA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54598.
Constans
278. AE2; ↑; 23,4 mm; 4,79 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-
RETIO, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54571.
Constantius II, Constans
279. AE3; ↑; 22 mm; 3,16 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-
RATIO (FH3) a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 55883.
Theodosius I
280. AE2; ↓; 2,52 mm; 5,75 g;
LRBC II, p. 101, nr. 2712-2717;
Antiohia, a. 383; $\frac{\text{ANT}^{\text{I}}}{\text{ANTA}}$
Tocită; Nr. Inv. MINAC 55884.
COL. L. Panait - particulară
Constanța
M. BAEBI Q F TAMPIL
281. AR; ↗; 18 mm; 3,55 g;
Crawford, p. 268, nr. 236/le,
Roma, a. 137 a. Chr.
Tocită;
TI VETUR
282. AR; ↑; 20 mm; 3,55 g;
Crawford, p.266, nr. 234/1,
Roma, a. 137 a. Chr.; Tocită;
M. FOVRI L F PHILI
283. AR; ↗; 20x18 mm; 3,68 g;
Crawford, p.297, nr. 281/1; Roma,
a. 119; Tocită;
COL. L. Grama - particulară
GURA DOBROGEI
Antoninus Pius
284. AE; ↑; 25 mm; 10,36 g;
BMC IV, p.181, nr. 1151, Roma,
a. 138-141; Puțin tocită;
285. AR; ↗; 17,5 mm; 3,24 g;
BMC IV, p.19, nr. 105; Roma,
a. 139; Puțin tocită;

- Commodus
286. AR; ♁; 15 mm; 2,81 g;
BMC IV, p.709, nr. 121; Roma,
a. 183-184; Tocită; SMKA ·
- Septimius Severus
287. AR; ♁; 18 mm; 3,21 g;
BMC V, p. 62, nr. 263; Roma,
a. 198; F. Bună;
- Severus Alexander
288. AR; ♁; 19x18 mm; 2,96 g;
BMC VI, p.120, nr. 57; Roma,
a. 222; F. Bună;
- TĂRGUȘOR
ANT AVG III VIR R P C
289. AR; ↓; 16 mm; 3,38 g;
Crawford, p.539, nr.544/? atelier
în mișcare cu M. Antonius,
a. 32-31 a. Chr.; Tocită;
- Domitianus
290. AE; ↓; 35 mm; 24,20 g;
BMC II, p.368, nr. 323; Roma,
a. 85; Tocită;
- Antoninus Pius
291. AR; ↓; 15,5 mm; 3,14 g;
BMC IV, p.111, nr.768; Roma,
a. 151-152; Puțin tocită;
- Faustina I
292. AE; ♁; 26 mm; 14,92 g;
BMC IV, p.251, nr. 1570; Roma,
a.141; Puțin tocită;
- COL. M. Tănase - particulară
MAHMUDIA
Constantinus
293. AE; ↓; 18 mm; 2,88 g;
LRBC I, p.28, nr. 1173-1175; Cyzic,
a. 324-330; Tocită; SMKA ·
294. AE; ↓; 19x18 mm; 2,60 g;
LRBC I, p.22, nr. 871-872; Hera-
clea, a.324-330; F. tocită;
- Constantinopolis
295. AE; ↓; 17,2 mm; 2,13 g;
LRBC I, p.28, nr. 1220; Cyzic,
a.330-335; Tocită; SMKA ·
- Constantinus II
296. AE; ♁; 18x16,8 mm; 3,01 g;
LRBC II, p.78, nr. 1681-1682,
Thessalonica, a.351-354;
F.Tocită; A I
SMTS
- Piese provenind din săpături
arheologice și achiziții
ADAMCLISI
Hadrianus
297. AE; ↓; 26 mm; 11,17 g;
BMC III, p.426, nr. 1266; Roma,
a. 119-138;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64674
- Faustina I
298. AE; ♁; 24 mm; 11,59 g;
BMC IV, p.253, nr. 1582; Roma,
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64666.
- BĂRĂGANU
Domitianus
299. AE; ♁; 33,5 mm; 25,15 g;
BMC II, p. 271, nr. 230; Roma,
a. 80-81;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 61829.
- Traianus
300. AE; ♁; 27 mm; 10,36 g;
BMC III, p.151, nr.729; Roma, a. 99;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64417.
- Hadrianus
301. AE; ♁; 25,8 mm; 10,93 g;
BMC III, p.426, nr. 1265; Roma,
a. 119-138;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
61828
302. AE; ?; 26 mm; 10,12 g;
BMC III, p.427, nr. 1272; Roma,
a. 119-138;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 61841.
- Faustina I
303. AR; ♁; 26,3x26 mm; 9,48 g;

- BMC IV, p.248, nr. 1549; Roma, a. 141;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 61804.
- Maximinus
304. AE; ↓; 26,8 mm; 6,01 g;
RIC VI, p.562, nr. 55; Nicomedia, a. 308-310; SMNB
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 64436.
- Urbs Roma
305. AE; ↓; 15,5 mm; 2,12 g;
LRBC I, a. 30-335;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 61982.
306. AE; ↗; 16 mm; 2,87 g;
LRBC I, p.22, nr. 902; Heraclea, a. 330-335; SMHA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62168.
307. AE; ↑; 17 mm; 2,27 g;
LRBC I, p.28, nr. 1231-1232; Cyzic, a. 330-335; SMKA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 62179.
- Constantinopolis
308. AE; ↓; 14 mm; 1,45 g;
LRBC I, a. 330-335;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 61958.
309. AE; ↑; 16,8 mm; 2,42 g;
LRBC I, a. 330-335;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62193.
310. AE; ↓; 17 mm; 2,31 g;
LRBC I, a. 330-335;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 62189.
311. AE; ↑; 17 mm; 2,77 g;
LRBC I, p. 28, nr. 1231-1232, Cyzic, a. 330-335; SMKA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 62184.
312. AE; ↓; 16,9 mm; 2,19 g;
LRBC I, p. 30, nr. 1359, Antiohia, a. 330-335; SMANA
- Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 62185.
- Constantius II
313. AE; ↘; 12,8 mm; 1,44 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62759.
- Constantinus
314. AE; ↓; 13,5 mm; 1,36 g;
LRBC I, tip VN/MR, a. 341-346; a. 341-346;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC 62739.
- Constantius II
315. AE2; ↑; 15 mm; 2,54 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-TIO, a. 346-350
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62741.
316. AE; ↑; 17 mm; 2,45 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-RATIO, a. 351-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62754.
317. AE3; ↗; 15 mm; 2,80 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-RATIO, a. 355-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62747.
318. AE3; ↗; 18,5 mm; 3,59 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-RATIO, a. 355-361;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62731.
- CONSTANȚA
- Domițianus
319. AR; ↗; 15 mm; 3,26 g;
BMC II, p. 240, nr. 102, Roma, a. 80;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 54290.
- Hadrianus
320. AE; ↓; 34 mm; 24,72 g;
BMC III, p. 402, nr. 1126, Roma, a. 117;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC 53823.
- Antonius Pius

321. AE; ↓; 24 mm; 8,16 g;
BMC III, p. 222, nr. 1376, Roma,
a. 140-143;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
53933.
CAPIDAVA
Traianus
322. AE; ↓; 27 mm; 8,53 g;
BMC III, p. 186, nr. 879, Roma,
a. 104-111;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56041.
Hadrianus
323. AE; ?; 26,5 mm; 6,11 g;
BMC III, Av: IMP CAESAR
TRAIAN, HADRIANUS AVG,
Roma, a. 119-138;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 55910.
324. AE; ↓; 33 mm; 25,74 g;
BMC III, p. 445, nr. 1363, Roma,
a. 119-138;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54931.
Antoninus Pius
325. AE; ♁; 17 mm; 3,01 g;
BMC IV, p. 82, nr. 567, Roma,
a. 145-161;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 56035.
326. AE; ↓; 25 mm; 8,38 g;
BMC IV, p. 300, nr. 1838, Roma,
a. 148-149;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56043.
Faustina II
327. AE; ↑; 25 x 24 mm; 10,04g;
BMC III, p. 538, nr. 966, Roma,
a. 161-176;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55912.
Constantius II
328. AE; ♁; 311 mm; 0,90 g;
LRBC I, tip VOT/XX/MVLT/XXX
a. 341-346;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54028.
Valens
329. AE; ↓; 15 mm; 2,06 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM; a. 366-367;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 55973.
CONSTANȚA
Faustina II
330. AE; ♁; 24 mm; 8,29 g;
BMC IV, p. 538, nr. 966, Roma,
a. 161-176;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21836.
331. AE; ↓; 26 mm; 11,51 g;
BMC IV, p. 381, nr. 2191-2192,
Roma;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 55987.
Maximianus Herculus
332. AE; ↑; 20,5 mm; 4,59 g;
RIC VI p. 552, nr. 3, Nicomedia,
a. 294 SMN
Tocită; Nr. Inv. MINAC 56970.
Maximianus
333. AE; ♁; 21 mm; 3,18 g;
RIC VI, p. 531, nr. 15, Heraclea
a. 295-296; HE
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 53931.
Licinius
334. AE; ↑; 25 x 23 mm; 2,26 g;
RIC VI, p. 519, nr. 59, Thessalo-
nia, a. 312-313; · TS · T
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
53926.
Urbs Roma
335. AE; ?; 16 mm; 1,70 g;
LRBC I, p. 5, nr. 65, Treveri,
a. 330-335; TR · P
F. tocită;
336. AE; ♁; 18 mm; 2,50 g;
LRBC I, p. 24, nr. 1008, Constan-
tinopol, a. 330-335 CONSE
P. tocită; Nr. Inv. MINAC
53929.

CORBU

Antoninus Pius

337. AE; ↑; 28,8 mm; 20,21 g;
BMC IV, p. 269, nr. 1667, Roma,
a. 145-161;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64675.

CRANGU

Marc Aurelius

338. AE; ↘; 31 mm; 25,07 g;
BMC IV, p. 619, nr. 1400, Roma,
a. 170-171;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64418.

DUNĂRENI

Traianus

339. AE; ?; 33,8 mm; 28,98 g;
BMC III, p. 169, nr. 797?, Roma,
a. 104-111;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC
64461.

Severus Alexander

340. AE; ↓; 18 mm; 2,21 g;
BMC VI, p. 172, nr. 591-594,
Roma, a. 229;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62500.

Maximinus

341. AE; ↓; 18,2 x 17,2 mm; 2,08 g;
BMC VI, imitație după nr. 58-59,
pe Rv. FIDIS MIL I TVM, a. 236?;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62499.

EFORIE SUD

Aurelianus

342. AE; ↓; 20,6 x 25 mm; 3,59 g;
RIC V, 1, p. 289, nr. 220, Siscia,
per. II-a;

◆P

Tocită; Nr. Inv. MINAC 64495.

343. AE; ↓; 20,8 mm; 2,87 g;
RIC V, 1, p. 306, nr. 366; Cyzic,
per. III;

Δ

◆◆◆

Tocită; Nr. Inv. MINAC 64499.

Claudius II

344. AE; ↓; 18,7 mm; 2,31 g;

RIC V, 1, p. 212, nr. 14; Roma,
nedatat;

Tocită; Nr. Inv. MINAC 64500.

Constantinus

345. AE; ↘; 16 mm; 1,35 g;
LRBC I, p. 21, nr. 845; Thessa-
lonica, a.335-337; SMTSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 57676.

Constans

346. AE; ↑; 13 mm; 1,30 g;
LRBC I, tip GLORIA EXERCITVS
(LST.); a. 337-341;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 57637.

Constantinus II

347. AE 2; ↘; 13 mm; 2,02 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-
RATIO; a. 346-350;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57643.

Valentinianus I, Valens

348. AE 3; ↑; 16 mm; 1,60 g;
LRBC II, tip GLORIA ROMA-
NORVM (8); a. 364-375;
Tocită; Ruptă; Nr. Inv. MINAC
57655.

Valentinianus I

349. AE 3; ↘; 15,2 mm; 1,84 g;
LRBC II, tip SERCVRITAS REI-
PUBLICAE; a. 367-375;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC
57681.

FLORIILE

Faustina I

350. AE; ↘; 14,3 mm; 3,53 g;
BMC IV, p. 168, nr. 1108, Roma;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
62456.

HĂRȘOVA

Nerva

351. AE; ↓; 25 mm; 11,23g;
BMC III, p. 22, nr. 124, Roma,

- a. 97
Tocită; Nr. Inv. MINAC 54077.
HISTRIA
Constantinus
352. AE; ♁; 23 x 20,2 mm; 2,57 g;
RIC VI; p. 519, nr. 61b, Thessalonia, a. 312-313; .TSE.
- Tocită; Nr. Inv. MINAC 58707.
Constantius II
353. AE 2; ♁; 14 mm; 1,20 g;
LRBC I, tip FEL TEMP REPARATIO; a. 346-350;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC 58211.
IZVOARELE
Titus
354. AE; ↓; 34 mm; 22,07g;
BMC II, p. 269, nr. 224, Roma, a. 80-81;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 65529.
Faustina I
355. AE; ↑; 26 mm; 9,35g;
BMC IV, p. 255, nr. 1596, Roma, Tocită; Nr. Inv. MINAC 21170.
Severus Alexander
356. AE; ♁; 19 mm; 2,67g;
RIC IV, 2 p. 75, nr. 64, Roma, a. 227;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 59417.
LIPNIȚA
Hadrianus
357. AE; ?; 26 mm; 10,46g;
BMC III, p. 465, nr. 1482, Roma, a. 119-138;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62721.
Maximimus Thrax
358. A; ↑; 17,8 mm; 2,16g;
BMC VI, p. 228, nr. 61, Roma, a. 236;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 62495.
MEDGIDIA
Tiberius
359. AE; ?; 29 x 28 mm; 10 g;
BMC I, p. 1352, nr. 107, Roma, a. 34-35;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC 62517..
Traianus
360. AE; ↓; 33,8 mm; 19,12g;
BMC III, p. 204, nr. 967, Roma, a. 111;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64671.
Septimius Severus
361. AR; ♁; 18 mm; 13,02g;
BMC V, p. 189, nr. 176, Roma, a. 200;
F. Bună; Nr. Inv. MINAC 62508.
MIHAI VITEAZUL
Galerius
362. AE; ♁; 28,3 mm; 9,24g;
RIC IV, p. 531, nr. 20b, Heraclea, a. 297-298; HTB
Tocită; Găurită; Nr. Inv. MINAC 64443.
OLTINA
- punct "PECO"
Traianus
363. AE; ↓; 35 mm; 24,55 g;
BMC III, p. 216, nr. 1015, Roma, a. 114-115 (?);
Tocită; Nr. Inv. MINAC 61843.
364. AE; ♁; 32 mm; 20,14 g;
BMC III, p. 218, nr. 1020, Roma, a. 115 (?) - 116;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC 61844.
- punct "Capul Dealului"
Constantius Gallus
365. AE 2; ♁; 21,8 mm; 5,67g;
LRBC II, p. 83, nr. 1893-1894, Heraclea, a. 351-354; $\frac{\Gamma}{\text{CONSA}}$
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62163.

RARIȘTEA

Constantius II

366. AE 2; ↓; 18 mm; 1,56g;
LRBC II, p. 69, nr. 1139, Siscia,
a. 346-350; ASIS
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62535.

RĂZOARE

Antonius Pius

367. AE; ↓; 21,2 mm; 20,02 g;
BMC IV, p.340, nr. 2015, Roma,
a. 156-157;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC
64421.

Maximianus

368. AE; ↓; 25 mm; 5,20 g;
RIC VI, p. 580, nr. 10b, Cyzic,
a. 294-295;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64431.

Theodosius I

369. AE; ↓; 23,2 mm; 4,79 g;
LRBC II, p. 68, nr. 1064-1067,
Aqulleia, a. 2378-383;

SMAQS

Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
64429.

REMUS OPREANU

Antoninus Pius

370. AE; ↓; 26,5 mm; 13,18 g;
BMC IV, p. 335, nr. 1995-1996,
Roma, a. 155-156;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
62511.

Marcus Aurelius

371. AR; ↑; 15,2 mm; 2,21 g;
BMC IV, p. 465, nr. 563, Roma,
a. 171-172;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
62509.

SACIDAVA

Grațianus, Valentinianus II,

Theodosius I, Arcadius

372. AE 2; ↓; 13 mm; 0,75 g;

LRBC II, p. 101, nr. 2710-2711,
Antiohia, a. 383; ANT
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21467;
SATU NOU

Lucilla Augusta

373. AE; ↓; 25 mm; 11,36 g;
BMC IV, p. 580, nr. 1255-1226?
Roma, a. 164;
F. Tocită; Nr. Inv. MINAC
64695.

ȘIPOTE

Domitianus

374. AE; ↘; 28,7 mm; 10,97 g;
BMC II, p. 383, nr. 387, Roma,
a. 86;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 64420.

Antoninus Pius

375. AE; ↓; 24 x 22 mm; 10,60 g;
BMC IV, p. 341, nr. 2026, Roma,
a. 156-157;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62145;

Crispina

376. AE; ↓; 27 mm; 10,23 g;
BMC IV, p. 769, nr. 435-438,
Roma, a. 180-183;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC
64419.

Maximianus

377. AE; ↓; 28 mm; 8,93 g;
RIC VI, p. 557, nr. 29b, Nicomedia
a. 303-304; SMNA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
61816.

Maximinus

378. AE; ↑; 28,5mm; 10,65 g;
RIC VI, p. 495, nr. 13b, Serdica,
a. 305-306;

A
SMSD

Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
61817

Constantinus

379. AE; ↑; 22,5 mm; 2,90 g;

- RIC VI, p.541, nr. 68, Heraclea,
a. 312; I E
SMHT
- Tocită; Nr. Inv. MINAC 62000.
Constantinopolis
380. AE ; ↑ ; 17,2 mm; 2,44 g;
LRBC I, a. 330-335;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC
61999.
Constantius II
381. AE ; ↓ ; 23,5 mm; 5,65 g;
LRBC II, p. 86, nr. 2013-2014,
Constantinopol, a. 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62045.
Iulianus
382. AE ; ↑ ; 25 mm; 8,75 g;
LRBC II, p. 97, nr. 2511-2512,
Cyzic, a. 361-363; CVZA
F. bună; Nr. Inv. MINAC 61818.
Valens
383. AE 3; ↑ ; 16 mm; 2,28 g;
LRBC II, tip SECVRITAS REIPV
BLICAE, a. 364-365
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62044.
384. AE 3; ↓ ; 14,5 mm; 2,65 g;
LRBC II, tip SECVRITAS REIPV
BLICAE, a. 364-365;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62036.
TROESMIS
Augustus
385. AE ; ↑ ; 25,2 mm; 10,30 g;
BMC I, p. 34, nr. 170, Roma,
a. 22;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62390
Tiberius
386. AE ; ? ; 26 mm; 6,55 g;
BMC I, tip DIVI AVGVSTVS
PATER, Roma,
F. tocită; Nr. Inv. MINAC
62395.
Domitianus
387. AE ; ↓ ; 25 mm; 10,10 g;
BMC II, p. 404, nr. 469, Roma,
a. 92-94;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 62392
Traianus
388. AE ; ↓ ; 26 mm; 11,17 g;
BMC III, p. 194, nr. 918, Roma,
a. 104-111;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
62394.
Constantius II
389. AE 4; ↑ ; 15 mm; 2,29 g;
LRBC II, tip SPES REIPVBLICAE
a. 355-361
Tocită; Nr. Inv. MINAC 55988.
Constantinopolis
390. AE ; ↓ ; 15 mm; 2,05 g;
LRBC I, p. 28, nr. 1231-1232,
Cyzic, a. 330-335 SMKA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 620260.
Valens
391. AE 3; ↘ ; 15,5 mm; 2,10 g;
LRBC II, tip SECVRITAS REIPV-
BLICAE, a. 364-367
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
55994.
TUFANI
Septimius Severus
392. AR ; ↓ ; 17 mm; 2,05g;
BMC V, p. 217, nr. 324, Roma,
a. 201-210;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
62498.
VALUL LUI TRAIAN
Caracalla
393. AR ; ↑ ; 17 mm; 2,08 g;
BMC V, p. 372, nr. 89, Roma,
a. 211-213;
F. tocită; Ruptă; Nr. Inv. MINAC
62497
Maximianus
394. AE ; ↘ ; 28 mm; 8,96 g;
RIC VI, p. 531, nr. 19b; Heraclea,

- a. 297-298, HTA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 61811.
VETERANU - PEȘTERA
Maximianus
395. AE ; ♣; 22 mm; 5,45g;
RIC VI, p. 541, nr. 73, Heraclea,
a. 313;
 $\frac{A}{SMHT}$
- Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
65531.
Constantius II
396. AE 2; ↑; 17 mm; 2,10 g;
LRBC II, p. 86, nr. 2010-2012,
Constantinopol, a 346-350;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 65533.
397. AE 2; ↑; 20,8 x 17 mm; 2,40 g;
LRBC II, tip FEL TEMP REPA-
RATIO, a 346-350;
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
65532.
DOBROGEA PASSIM
- Titus
398. AE ; ♣; 26 mm; 9,10 g;
BMC II, p. 283, nr. 270, Roma,
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21786.
399. AE ; ?; 28 mm; 8,11 g;
BMC II, tip DIVUS PATER AV-
GVSTUS RESTORATIONS OF
TITVS;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC
21587.
400. AE ; ↑; 32,8 mm; 20,16 g;
BMC II, p. 111, nr. 526, Roma,
a 70,
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC
21518.
Vespasianus
401. AE ; ?; 25 mm; 7,47 g;
BMC II, tip IMP CAESAR VES-
PASIAN COS VIII, Roma,
a 77-78;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC
21876.
Domitianus
402. AR; ↑; 19 mm; 2,25 g;
BMC II, p. 302, nr. 21, Roma,
a 81;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21839.
Traianus
403. AE ; ↓; 25 mm; 6,40 g;
BMC II, p. 199, nr. 934; Roma,
a 104-111;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21878.
404. AE ; ↑; 27,5 x 25 mm; 9,27 g;
BMC I II, p. 195, nr. 920, Roma,
a 104-111;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21527.
405. AE ; ↓; 27 x 25 mm; 8,54 g;
BMC III, p. 225, nr. 1055, Roma,
a 116-117;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21517.
Hadrianus
406. AE ; ?; 27 mm; 4,37 g;
BMC III, tip PONT MAX TR
POT COS III S C, Roma,
a 119-138;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC
21540.
Antoninus Pius
407. AE ; ♣; 29,5 mm; 12,26 g;
BMC IV, p. 1080, nr. 1148, Roma,
a 139;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 57954.
408. AE ; ↑; 24,5 mm; 8,57 g;
BMC IV, p. 185, nr. 1166, Roma,
a 139;
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21513.
409. AE ; ♣; 25,5 mm; 6,72 g;
BMC IV, p. 185, nr. 1166, Roma,
a 139;
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC
21583.
Faustina I
410. AE ; ↑; 32,5 mm; 20,86 g;

- BMC IV, p.240, nr. 1499, Roma,
F.Tocită; Nr. Inv. MINAC
21973.
- Iulia Paula
411. AR; ↓; 17 mm; 3,18 g;
BMC V, p. 554, nr. 173, Roma,
a 219-220;
Tocită; Găuritâ;Nr. Inv. MINAC
62379.
Severus Alexander
412. AR; ↓; 18 mm; 2,16 g;
BMC VI, p. 194, nr. 790-793, Roma,
a 231;
F.bună; Nr. Inv. MINAC 62378.
- Galerius Maximianus
413. AE; ♁; 25 mm; 5,30 g;
RIC VI, p. 534, nr. 33a, Heraclea
a 3307;
 $\frac{\text{H}\cdot\text{T}\cdot\text{A}\cdot\Delta}{\text{H}\cdot\text{T}\cdot\text{A}\cdot\Delta}$
- Tocită; Nr. Inv. MINAC 57946.
414. AE; ♁; 27 mm; 6,28 g;
RIC VI, p. 531, nr. 20b, Heraclea
a 297-298; HTΔ
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
57951.
- Licinius
415. AE; ↑; 21,6 mm; 3,35 g;
RIC VI, p. 519, nr. 59, Thessalo-
nica, a 312-313;
 $\frac{\text{TS}\cdot\Delta}{\text{TS}\cdot\Delta}$
- Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
58740
416. AE; ↓; 20,5 x 19,5 mm; 2,68 g;
RIC VI, p. 541, nr. 73, Heraclea,
a 313;
 $\frac{\text{B}}{\text{SMHT}}$
- Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
58741.
417. AE; ↑; 20 mm; 2,90 g;
RIC VI, p. 545, nr. 54, a 321-324
 $\frac{\text{X}}{\text{I}\cdot\text{I}\cdot\text{N}}$
 $\frac{\text{X}}{\text{SMHT}}$
- Tocită; Nr. Inv. MINAC 57943.
- Constantius II
418. AE; ?; 19 mm; 1,76 g;
LRBC I, tip SECVRITAS REIPV-
BLICAE, a 297-298;
F. tocită; Nr. Inv. MINAC
59430
- Constantinus
419. AE; ↑; 18 mm; 3,40 g;
LRBC I, p. 24, nr. 1005, Constan-
tinopol, a 330-335; CONSA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
21918.
- 420 AE; ↓; 16 mm; 1,94 g;
LRBC I, p. 21, nr. 845, Thessa-
lonica, a 335-337; SMTSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21788.
- Constantis II, Constans
421. AE 2; ♁; 15,2 mm; 37 g;
LRBC I, p. 86, nr. 2022-23, Con-
stantinopol, a 346-350; CONSA
Tocită; Nr. Inv. MINAC 21789.
422. AE 2; ?; 19,5 mm; 1,74 g;
LRBC I, tip FEL TEMP REPARA-
TIO, a 346-350;
F. tocită; Ruptă;Nr. Inv. MINAC
59431.
- Constantius II
423. AE 2; ↓; 16 mm; 1,69 g;
LRBC I, p. 83, nr. 1884-86, He-
raclea, a 346-350;
Tocită; Ruptă; Nr. Inv. MINAC
59900.
424. AE 2; ↑; 20 mm; 3,32 g;
LRBC II, p. 96, nr. 2040-41, Cyzic
a 351-354; SMKA
Puțin tocită; Nr. Inv. MINAC
59860.

NOTE

1. A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 15, 1981, p. 278-281, nr. 454-512; Idem, Pontica, 16, 1982, p. 313-315, nr. 791-811, p. 316-317, nr. 825-832; lidem, Pontica, 17, 1984, p. 253-254, nr. 1002-1022; G. Custurea, Pontica, 19, 1986, p. 277, nr. 2, 4, 6, 10, 12; Idem, Pontica, 20, 1987, p. 244-250, nr. 2, 5, 13, 16, 18, 25, 28-31, 37-39, 45-46, 48, 52, 55, 58, 62, 66, 68, 83, 86-87, 131-132, 134, 141, 162; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 21-22, 1988-1989, p. 381-383, nr. 1323-1329, p. 384, nr. 1338-1340, nr. 1346-1347; G. Talmățchi, Pontica, 31, 1998, p. 275, nr. 6, p. 276, nr. 8, 11, p. 277, nr. 15, p. 278, nr. 23; G. Custurea, Peuce. 10, 1991, p. 555-557; C. Talmățchi-Paraschiv, G. Talmățchi, Analele Dobrogei, V, nr. 2, p. 80-96; D. Ciobanu, Analele Dobrogei, V, nr. 2, p. 97-104, nr. 6-20, 21, 24-30, 32-35, 59-60;
2. G. Custurea, Pontica, 19, 1986, p. 277, nr. 7-9; Idem, Pontica, 20, 1987, p. 237-254; G. Talmățchi, **op. cit.**, p. 272, nr. 3-4, p. 273, nr. 5, p. 276, nr. 9, p. 277, nr. 17, 19, p. 278, nr. 25; D. Ciobanu, **op. cit.**, p. 100, nr. 39, p. 101, nr. 44, nr. 58; G. Talmățchi, **Monede grecești din colecția numismatică a MINA Constanța**, Cercetări Istorice, XVIII, Iași, 1999, sub tipar;
3. T. Papisima, Pontica, 24, 1991, p. 395; D. Ciobanu, **op. cit.**, p. 99, nr. 2, 20, p. 100, nr. 22-23, 31, 40-41, p. 101, nr. 47, 50, 55, 57;
4. A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 19, 1986, p. 297, nr. 1025-1031, p. 298, nr. 1032-1034, nr. 1036-1040, p. 299, nr. 1062-1069, p. 300, nr. 1070-1079; lidem, Pontica, 21-22, 1988-1999, p. 383, nr. 1330;
5. D. Ciobanu, **op. cit.**, p. 99, nr. 1, 3-5, p. 100, nr. 36-38, 42-43, p. 101, nr. 45-46, 48-49, 51-54, 56; G. Talmățchi, **op. cit.**;
6. R. Ocheșanu, Pontica, 4, 1971, p. 77, nr. 1-2, 4-5, p. 78, nr. 6-7; A. Vertan, G. Custurea, **op. cit.**, p. 380, nr. 13-27; G. Talmățchi, **op. cit.**;
7. Idem, Pontica, 31, 1998, p. 276, nr. 13;
8. A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 14, 1983, 14, p. 315-315, nr. 812-818, p. 317, nr. 833-835, p. 318, nr. 843-845; lidem, Pontica, 17, 1984, p. 249-252, nr. 942-994; G. Custurea, Pontica, 19, 1986, p. 277, nr. 11; lidem, Pontica, 20, 1987, p. 246, nr. 59, p. 250, nr. 168;; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 21-22, 1988-1989, p. 380-381, nr. 1308-1311;
9. lidem, Pontica, 16, 1982, p. 307, nr. 690-737, p. 312, nr. 776-790; G. Custurea, Pontica, 19, 1986, p. 277, nr. 3;10.
10. A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 13, 1980, p. 359, nr. 229-231; lidem, Pontica, 14, 1981, p. 349-345, nr. 349-350, p. 346, nr. 360; lidem, Pontica, 16, 1983, p. 317, nr. 838; lidem, Pontica, 25, 1992, p. 384, nr. 1397;
11. R. Ocheșanu, Gh. Papuc, Pontica, 5, 1972, p. 474-475, nr. 54-75; lidem, Pontica, 6, 1973, p. 370, nr. 190-191; lidem, Pontica, 7, 1974, p. 396-397, nr. 250-252, p. 406-410, nr. 335-380; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 14, 1981, p. 347, nr. 366;
12. Sunt de amintit și alte colecții ce au văzut lumina tiparului ca: **col. C. Băcâoanu** - A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 13, 1980, p. 349-345, nr. 119-165, lidem, Pontica, 14, 1981, p. 345, nr. 351-352, nr. 346, nr. 361-362; **col. M. Liculescu** - R. Ocheșanu, Pontica, 4, 1971, p. 269; **col. R. Tigău** - A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 16, 1982, p. 310, nr. 738-743; **col. Iscu Vasile** - R. Ocheșanu, Gh. Papuc, Pontica, 5, 1972, p. 476, nr. 78-84, p. 478, nr. 100; lidem, Pontica, 7, 1974, p. 397, nr. 253, p. 410, nr. 381-382; **col. Șt. Mitrea** - iidem, Pontica, 5, 1972, p. 476, nr. 85-86; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 13, 1980, p. 359, nr. 222; lidem, Pontica, 15, 1981, p. 341-342, nr. 328-329, p. 340, nr. 346; lidem, Pontica, 16, 1982, p. 311-312, nr. 749-771; **col. D. Pandele** - R. Ocheșanu, Gh. Papuc, **op. cit.**, 476-477, nr. 88-90, p. 478, nr. 101; lidem, Pontica, 6, 1973, p. 378, nr. 244; lidem, Pontica, 7, 1974, p. 410, nr. 383; **col. R. Diaconu** - G. Talmățchi, Pontica, 27, 1994, p. 231-233; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 25, 1992, p. 384, nr. 1389-1409, p. 388-391, nr. 1443-1495, p. 391-394, nr. 1496-1553; G. Talmățchi, Pontica, 28, 1995-1996, p. 262; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 315, nr. 1557-1561, p. 315-316, nr. 1570-1574, 1577-1580, p. 318, nr. 1612-1613; **col. G. Caraiivan** - Ibidem, p. 315, nr. 1562-1564; **col. Anton** - R. Ocheșanu, **op. cit.**, p. 77, nr. 3;

- col. M. Oprescu - Ibidem, p. 79, nr. 14-18, p. 80, nr. 20-21;
13. Cu monede descoperite în Dobrogea au mai fost publicați un număr semnificativ de colecționari particulari, îndeosebi datorită stăruinței colegilor tulceni de-a lungul timpului dar nu numai, astfel: col. Dorin Nicolae - E. Oberlander - Târnoveanu, Peuce, 8, 1977-1978, p. 503, nr. 31-64, p. 507, nr. 104-129, p. 513, nr. 201; Idem, Pontica, 11, 1979, p. 78, nr. 28-32, p. 79, nr. 38, p. 81, nr. 43, p. 84-85, nr. 56; Gh. Mănușu-Adameșteanu, Pontica, 25, 1992, p. 399-418; Idem, Pontica, 26, 1993, p. 263-296; Idem, Peuce, 12, 1996, p. 295-300; col. A. Neniță - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, Peuce, 9, 1984, p. 274, nr. 105-106; col. I. Tăune - Ibidem, p. 275-276, nr. 142-151; col. E. Pestrîu - Gh. Mănușu-Adameșteanu, Peuce, 10, 1991, p. 583, nr. 107-108; Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, op. cit., p. 276, nr. 157-169; col. V. Culică - G. Custurea, T. Papisima, Pontica, 15, 1992, p. 363-380; col. V. Mihăilescu - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, p. 277, nr. 181; col. Eniceicu - Gh. Poenaru-Bordea, V. Lungu, Peuce, 10, 1991, p. 412; I. Oberlander-Târnoveanu, Peuce, 8, 1980, p. 74, nota 23; Gh. Mănușu-Adameșteanu, Pontica, 25, 1992, p. 406, nr. 67-68, 70-80, p. 407, nr. 82-92; col. Midvichi - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, p. 276, nr. 155-156; col. I. Uzum - Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit., p. 406, nr. 69; col. Gh. Matei - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, op. cit. p. 277, nr. 170-177, p. 278, nr. 196-198; col. C. Ciobanu - Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit. p. 404, nr. 10-11; col. David Marian - E. Oberlander-Târnoveanu, Pontica, 11, 1979, p. 77, nr. 21, p. 80, nr. 39; col. S. Dobre - Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit., p. 407, nr. 93-95; col. dr. P. Bălcănescu - Gh. Poenaru-Bodea, R. Ocheșeanu, A. Popescu, SCN, 12, 1997, p. 83-85; col. N. Poștaru - Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit., p. 416, nr. 338-339; col. Mănățirea Cocoșu (preot Nicanor Pașcanu) - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, op. cit., p. 268, nr. 4-14, p. 269-270, nr. 33-57, p. 271-273, nr. 72-92; A. Popeea, SCN, 6, 1972; E. Oberlander-Târnoveanu, op. cit., p. 74, nr. 7-8, p. 79, nr. 33-35, p. 80, nr. 42, p. 81, nr. 44; A. Popeea, Peuce, 4, 1973-1975, p. 175; col. B. Ivanov - Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit., p. 402, nota 14, p. 416, nr. 342, p. 417, nr. 343-457; col. C. Bidașcu - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, op. cit., p. 269, nr. 32, p. 274, nr. 108-110, p. 275, nr. 141, p. 277, nr. 179; Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit., p. 404, nr. 17, 34, p. 405, nr. 54-55, p. 407, nr. 96-97, p. 408, nr. 98-114; col. Dan Georgescu - E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaș, op. cit., p. 274-275, nr. 118-140; Gh. Mănușu-Adameșteanu, Peuce, 12, 1996, p. 285-294; E. Oberlander-Târnoveanu, Cercetări Numismatice, 3, 1980, p. 63; col. S. Fenoghen - Gh. Mănușu-Adameșteanu, Peuce, 10, 1991, p. 586, nota 8; col. Gh. Zibileanu - Gh. Mănușu-Adameșteanu, Pontica, 25, 1992, p. 403, nr. 6, 8-9, p. 404, nr. 18, 20-23, 25, 32, 36-37, 39-42, p. 405, nr. 44-45, 47, 48-49, 51, 53, 57-60, p. 406, nr. 63, 65 etc.
14. Pentru descoperiri izolate vezi M. Bărbulescu, R. Ocheșeanu, Pontica, 23, 1990, p. 238, nr. 51, p. 236, nr. 51a; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 30, 1997, p. 375, nota 11 și p. 382, nr. 1803-1805; G. Custurea, Pontica, 31, 1998, p. 276-277, nr. 14; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 31, 1998, p. 309, nota 6; G. Custurea, **Descoperiri monetare de la Ester-Târgușor**, CN, 8, 1998 cu bibliografia de la nota 6. Monedele din catalogul nostru au fost descoperite la așezarea antică.
15. Pentru descoperiri izolate vezi G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 30, 1997, nota 3 și p. 378-379, nr. 1724-1737; A. Vertan, G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 31, 1998, p. 317-318, nr. 1849-1873; G. Custurea, Pontica, 31, 1998, p. 276, nr. 13;
16. Pentru descoperiri similare vezi E. Oberlander-Târnoveanu, Peuce, 8, 1977-1978, p. 66-70; Gh. Poenaru-Bordea, V. Lungu, op. cit., p. 411-415, nr. 1-11; B. Mitrea, Dacia, NS, 14, 1970, p. 469, nr. 9; Idem, SCIV, 17, 2, 1966, p. 425; Gh. Mănușu-Adameșteanu, op. cit., p. 407, nr. 81; Idem, Peuce, 10, 1991, p. 582, nr. 98-99;
17. A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 15, 1982, p. 28; Idem, Pontica, 16, 1983, 9. 301; Idem, Pontica, 17, 1984, p. 253;
18. A. Popeea, BSNR, nr. 124-128, 1976-1980, p. 212;
19. Pentru descoperiri izolate vezi Gh. Poenaru-Bordea, Pontica, 4, 1971, p. 319-338; C. Preda, SCN, 2, 1958, p. 113, nr. 5; R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 5, 1972, p. 475, nr. 77, p. 478, nr. 99; M. Munteanu, R. Ocheșeanu, op. cit., p. 196, nr. 68; R. Ocheșeanu, Gh. Papuc,

- Pontica, 8, 1975, p. 432-433, nr. 419-421, p. 442, nr. 497; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 15, 1982, p. 282, nr. 520; lidem, Pontica, 19, 1986, p. 297-298, nr. 1025-1034; M. Chițescu, BSNR, nr. 121-123, 1973-1975, p. 57-62 etc.
20. Pentru descoperiri izolate vezi A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 25, 1992, p. 388, nr. 1444-1457, p. 390-391, nr. 1458-1485; lidem, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 315-316, nr. 1570-1572; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, **op. cit.**, p. 318, nr. 1875-1877;
 21. T. Papisima, **op. cit.**, p. 395; D. Ciobanu, **op. cit.**, p. 97;
 22. Alte piese din colecția S. Gionea descoperite izolat la Ostrov vezi R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 9, 1976, p. 230-231, nr. 624; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 12, 1979, p. 239, nr. 82-95; lidem, Pontica, 15, 1982, p. 276, nr. 417-418, p. 278, nr. 444-453, p. 287-288, nr. 628-630; lidem, Pontica, 16, 1983, p. 317, nr. 836-837; Gh. Poenaru-Bordea, R. Ocheșeanu, A. Popescu, **op. cit.**, p. 85-86, nr. 52-69; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, **op. cit.**, p. 322, nr. 1941-1946;
 23. Pentru alte descoperiri monetare de la cetate vezi R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 6, 1973, p. 373-375, nr. 203-236; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 14, 1981, p. 339-341, nr. 305-314, ș. 343, nr. 331; lidem, Pontica, 13, 1980, p. 354-355, nr. 166-167. Moneda noastră provine din campania de săpături 1977-1978. Pentru campania de săpături de la cetatea Sacidava din 1977-1978 și altele vezi C. Scorpan, Pontica, 5, 1972, p. 301-328; Idem, Pontica, 8, 1975, p. 263-314; Iden, Pontica, 10, 1977, p. 159-178, p. 229-254; Idem, Pontica, 11, 1978, p. 155-180; A. Aricescu, Pontica, 7, 1974, p. 259-276;
 24. Pentru bibliografia numismatică a monedelor descoperite izolat vezi G. Custurea, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 301, nota 3; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 315, nr. 1565; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 30, 1977, p. 371, nota 2 și 376-378, nr. 1676-1723; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 31, 1998, p. 316, nr. 1833-1845;
 25. Pentru descoperiri izolate vezi A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 209, nota 4; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 30, 1977, p. 379, nr. 1738-1741; G. Talmațchi, Pontica, 31, 1998, p. 278, nr. 26, G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, Pontica, 31, p. 319, nr. 1884;
 26. Pentru alte descoperiri izolate vezi R. Ocheșeanu, Pontica, 4, 1971, p. 78, nr. 8, R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, 5, 1972, p. 469-479, nr. 8-14, p. 477, nr. 93-94, p. 478, nr. 103; Idem, Pontica, 6, 1973, p. 358-362, nr. 134-153, p. 370-371, nr. 193-200; Gh. Poenaru-Bordea, Pontica, 9, 1974, p. 224, nr. 9; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 12, 1979, p. 229-230, nr. 1-4, p. 231-232, nr. 20-22, p. 235-236, nr. 54-55, p. 238-239, nr. 75-79; lidem, Pontica, 13, 1980, p. 348, nr. 114-115, p. 356, nr. 186; R. Ocheșeanu, P.I. Dicu, BSNR, nr. 129-130, 1981-1985, p. 443, nr. 12; G. Custurea, Pontica, 16, 1983, p. 297, nr. 7-8; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 19, 1986, p. 301, nr. 1101-1105; lidem, Pontica, 21-22, 1988-1989, p. 377, nr. 1256-1257; Gh. Poenaru-Bordea, R. Ocheșeanu, A. Popescu, **op. cit.**, p. 83-85, nr. 1-51; A. Vertan, G. Custurea, G. Talmațchi, **op. cit.**, p. 321, nr. 1932-1933;
 27. Mulțumim și pe această cale colegilor C. Băjenaru și C. Dobrinescu pentru amabilitatea de a ne pune la dispoziție piesele de la Veteranu (com. Peștera, jud. Constanța) ca și colegilor M. Irimia și N. Conovici pentru piesa de la Izvoarele. Alte descoperiri izolate pentru ultima localitate vezi A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 28-29, 1995-1996, nota 5 și p. 316, nr. 1581-1606; A. Vertan, G. Custurea, G. Talmațchi, Pontica, 1997, p. 375, nota 7 și p. 380-381, nr. 1754-1786; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, 31, 1998, p. 319-321, nr. 1893-1930;
 28. R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 8, 1975, p. 433-439, nr. 422-477, p. 443, nr. 503-504' C. Matei, BSNR, nr. 131-133, 1983-1985, p. 430, nr. 6-8; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, **op. cit.**, p. 309, nota 2 și p. 316, nr. 1826-1830;
 29. M. Bărbulescu, R. Ocheșeanu, **op. cit.**, p. 227, nr. 61; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, **op. cit.**, p. 316, nr. 1831-1832; G. Talmațchi, **op. cit.**, p. 278, nr. 24;
 30. R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 6, 1973, p. 358, nr. 133; lidem, Pontica, 8, 1975, p. 441, nr. 495, p. 443, nr. 505; E. Oberlander-Târnoveanu, Peuce, 8, 1977-1978, p. 509, nr. 144; M. Munteanu, R. Ocheșeanu, **op. cit.**, p. 185, nr. 12, 12a; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 21-

- 22, 1988-1989, p. 384, nr. 1345;
31. *Idem*, Pontica, 25, 1992, p. 388, nr. 1443;
32. G. Talmațchi, Pontica, 27, 1994, p. 253-255; *Idem*, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 261-266; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 28-29, 1996, p. 315, nr. 1557-1561, p. 316, nr. 1573-1574;
33. R. Ocheșeanu, Pontica, 5, 1972, p. 498, nr. 2; M. Munteanu, R. Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 190, nr. 28; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 12, 1979, p. 239, nr. 80; *Idem*, Pontica, 16, 1983, p. 312, nr. 773; Pontica, 19, 1986, p. 303-305, nr. 1134-1185; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, *op. cit.*, p. 322, nr. 1938;
34. R. Ocheșeanu, Pontica, 3, 1970, p. 125-126, nr. 1; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 12, 1979, p. 242, nr. 111;
35. R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 5, 1972, p. 477, nr. 91-92, p. 478, nr. 102; A. Vertan, BSNR, nr. 129-130, 1981-1982, p. 29-31;
36. R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 8, 1975, p. 442, nr. 498; Gh. Poenaru-Bordea, Pontica, 7, 1974, p. 224, nr. VVIII, 11; C. Matei, *op. cit.*, p. 431, nr. 9; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 21-22, 1988-1989, p. 377, nr. 1258-1259; *Idem*, Pontica, 28-29, 1995-1996, p. 318, nr. 1609; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, *op. cit.*, p. 322, nr. 1940, 1985-1954; G. Talmațchi, Pontica, 31, 1998, p. 275, nr. 7; Monedele din catalog au fost descoperite în punctele PECCO și Capul Dealului. În acest ultim caz cunoaștem existența unei așezări a cărei evoluție se desfășoară pe parcursul secolelor IV-VI și după un hiatus, IX-X. Vezi în acest sens G. Custurea, **Descoperiri arheologice și numismatice de pe raza localității Satu Nou (Oltina)**, comunicare susținută la Sesiunea Națională de Numismatică, Bărlad, mai, 1999.
37. C. Stavru, Pontica, 5, 1972, p. 236; M. Munteanu, R. Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 203, nr. 48; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, *op. cit.*, p. 323, nr. 1956-1959;
38. C. Chiriac, O. Bounegru, Peuce, 4, 1973-1975, p. 97-108; E. Oberlander-Târnoveanu, Pontica, 11, 1979, p. 80, nr. 39; R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 6, 1973, p. 367, nr. 178; E. Oberlander-Târnoveanu, C. Opaît, *op. cit.*, p. 277, nr. 179; Gh. Mănuclu-Adameșteanu, Peuce, 12, 1996, p. 291, nr. 46-47; A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 21-22, 1988-1989, p. 386, nr. 1354; *Idem*, Pontica, 25, 1992, p. 391, nr. 1496-1553; R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 9, 1976, p. 231, nr. 626; E. Petac, BSNR, nr. 140-141, 1992-1993, p. 309-311; G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, *op. cit.*, p. 319, nr. 1885-1890; A. Popescu, M. Ionescu, BSNR, nr. 140-141, 1992-1993, p. 326-327, nr. 10-12;
39. R. Ocheșeanu, Gh. Papuc, Pontica, 6, 1973, p. 368, nr. 182; M. Munteanu, R. Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 207, nr. 56; M. Bărbulescu, R. Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 237, nr. 57;
40. G. Talmațchi, *op. cit.*, p. 272, nr. 1;
41. R. Ocheșeanu, Pontica, 19, 1986, p. 85, lista magistraților monetari în descoperiri izolate din Dobrogea;
42. *Idem*, p. 82, tabelul II - **frecvența denarilor pentru legiuni în tezaurile din sec. I e.n. și p. 86 pentru descoperiri izolate;**
43. H. Mattingly, **Coins of the Roman Empire in the British Museum**, London, vol. I-VI, 1923-1962 (BMC); P.V. Hill, J.P.C. Kent, R.A. Carson, **Late Roman Bronze Coinage**, London, 1965, (LRBC I, II); H. Mattingly, Edw. Sydenham ... **The Roman Imperial Coinage**, London, 1923-1951 (RIC); M. Crawford, **Roman Republican Coinage**, Cambridge University Press, vol. I-II, 1974.



2



4



8



15



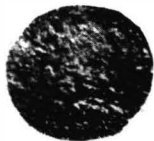
23



38



39



PLAŢA I



42



68



115



121



150



157



174



PLANŞA II



245



259



263



264



265



266



269



270



271



272



PLANŞA III



306



336



337



338



340



341



PLAŃA IV



356



357



358



361



369



371



PLAŢA V



382



390



392



393



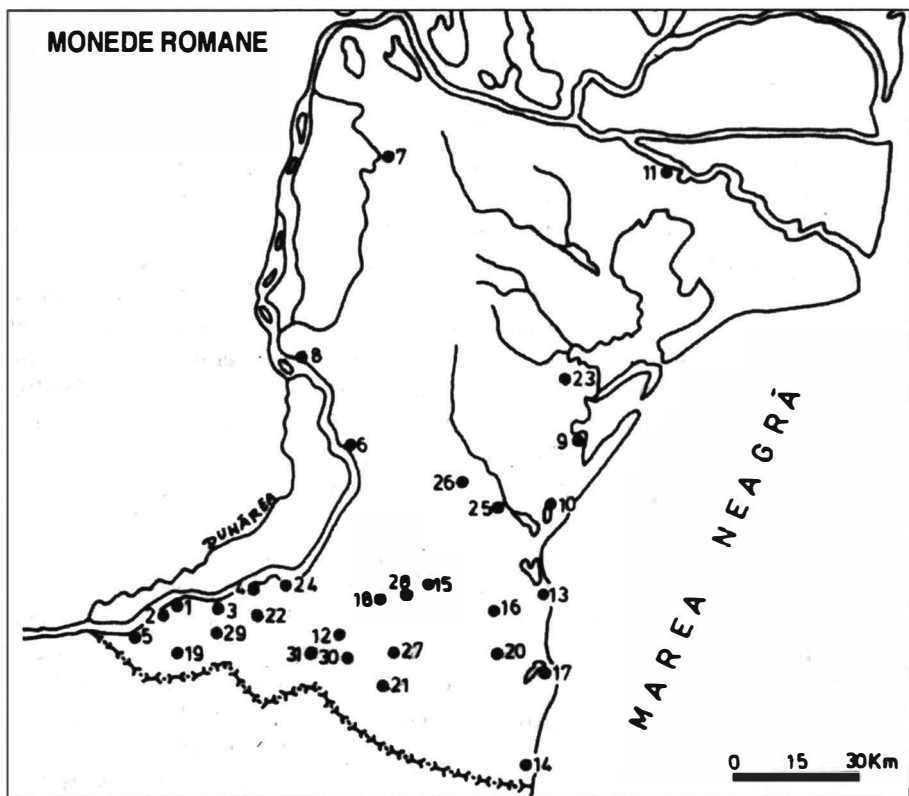
395



397



PLAŃA VI



1. SATU NOU, 2. IZVOARELE, 3. OLTINA, 4. DUNĂRENI,
5. OSTROV, 6. CAPIDAVA, 7. TROESMIS, 8. HĂRŞOVA,
9. HISTRIA, 10. CORBU, 11. MAHMUDIA, 12. ADAMCLISI,
13. CONSTANŢA, 14. MANGALIA, 15. MEDGIDIA, 16. VALUL LUI TRAIAN,
17. EFORIE SUD, 18. PEŞTERA,
19. LIPNIŢA, 20. BĂRĂGANU, 21. ŞIPOSE, 22. CRÂNGU,
23. MIHAI VITEAZU, 24. SACIDAVA, 25. GURA DOBROGEI,
26. TÂRGUŞOR, 27. FLORIILE, 28. REMUS OPREANU,
29. RĂZOARE, 30. TUFANI, 31. RARIŞTEA.

PLANŞA VII

REPUBLICAN AND IMPERIAL CURRENCY DISCOVERIES AT "DUNĂREA DE JOS"

Abstract

This article is a completion of the numismatic chronicle which appears every year in the "Pontica" magazine which is born from the wish of making known, by the interested people, more of the significant quantity of currency material found by The National Museum of History and Archaeology from Constanța in the latest years. In the same time, it was desirable an utilisation of the biggest part from the ex-private collections, the introduced ones, in time, in The Numismatic Collection of the same museum, be it donations or acquisitions. Along with all these, pieces belonging to private collections are published, this way a valuable material being saved for the right assessment of different aspects about the economic and commercial history, on historical periods of the Dobroudgea territory.

From the published catalogue we have to do several underlinings. The times when these currencies appeared integrate between the IIIrd century before Chr. and the Vth century after Chr. Those that are rated are well known in the currency's zone circulation. There must be pointed out four Roman Republican Denars dated in the IInd - Ist century before Chr. to which we may add the most interesting issue. The semis belonging to the Anonymous type, dated post 211 before Chr. with no exact localization. Concerning the rare pieces in the isolated discoveries in Dobroudgea there must be enumerated those made by Augustus (emitted in Rome, dated 2-11 after Chr., respectively, 22 after Chr.), Crispina, with an ace discovered at Sipoie (emitted at Rome between 180-183 after Chr.) and Procopius found at Harsova (emitted at Constantinople between 365-366 after Chr.) As an alternative to number 584 from BMC V, the denar from Geta discovered at Mangalia is noticed, here being PONTIF COS II (emitted at 209 after Chr.) and as an imitation, the piece from Maximinus, discovered at Dunareni, according to number 58-59 from BMC VI, having on the reverse FIDIS MIL I TVM, dated 236(?).

We also underline the rare presence in isolated currency discoveries from Dobroudgea the existence of some workshops like: Sirmium, Serdica, Ticinum, Triveri and Aquileia.

As a conclusion we consider that the 424 currencies are relevant for the completion of the information that complete for the achievement of an image as close as possible to the extant reality in the Danubiano-Pontique space, for the antique period.

MEȘTEȘUGURI LA DUNĂREA DE JOS (sec. IV-X)

PRELUCRAREA PIETREI

MATERIA PRIMĂ

PIATRA, aflată din abundență, ca și lemnul, relativ destul de variată în ceea ce privește compoziția, predominantă în unele regiuni, s-a folosit de către comunități în diferite utilități, în special în construcții. Piatra mică de construcție întrebuințată în zidărie se aduna din albia râurilor sau din cariere modeste (prin sistemul extragerii la "zi" sau chiar prin galerii de adâncime).

În Oltenia, la Drobeta¹, în construcții s-a folosit mult piatra, în comparație cu cărămida, deoarece se găsea în vecinătatea zonelor litice; de pildă, din regiunea deluroasă se scotea un fel de piatră nisipoasă și slabă, numită azi de localnici "sâgă", mult folosită în zidăria castrului de la Răcani². Carierele de lângă satul Rudari (județul Dolj) furnizau această piatră pentru statio Aquensis³.

Carierele Dobreței au fost identificate de Al. Bărăcilă. Se pare că orașul a folosit la construcția podului, a castrului și a altor clădiri ce s-au ridicat la începutul secolului II e.n. blocuri fasonate dreptunghiular și piatră spartă, adusă pe Dunăre de la Bahna (lângă Porțile de Fier). Este un calcar cu aspect nisipos, destul de dur, se poate tăia și ciopli ușor, dacă roca este puțin umezită. Pe la anul 150 e.n. carierele de piatră de la Bahna sunt înlocuite cu cele de la Gura Vâii, Vârciorova și Breznița, de unde se tăia un calcar alb, cu nuanțe roșietice și aspect de travertin. Din el se putea pregăti și un var bun. Fiind dur și ușor de lustruit, s-au cioplit din el cele mai importante monumente epigrafice ale Dobreței.⁴

O specie de piatră calcaroasă, cu multe impurități, afânată cu goluri și aspect de conglomerat, s-a folosit în zidăria mărunță de la Romula și Sucidava.⁵ Ea se extrăgea din carierele izolate și sărace, de la poalele dealurilor oltene.

Este posibil ca așezările romane de pe linia Oltului și din vecinătatea lui, situat în regiunile de câmpie, să fi procurat piatra cioplită din zona subcarpatică.

La Romula, Slăveni, Sucidava și în așezările vecine se aduceau blocuri de piatră (din care se lucrau sarcofage, piese arhitectonice, altare, sculpturi și alte piese) din carierele existente și astăzi pe malul drept al Dunării și pe valea Isker, în Bulgaria, al cărui centru de seamă era Vrața.⁶ Calcarul adus

de aici era puțin rezistent, avea un aspect spongios, însă ușor de lucrat. Transportul se realiza cu ambarcațiuni pe Isker și Dunăre, apoi cu carele sau sania, pe câmpia plană din sudul Olteniei. Piatră calcaroasă sau de râu s-a descoperit în așezările de la Balta Verde, Fărcașul de Sus, Hotărani, Maglavit, Obârșia Nouă, Plopșor și Verbița⁷. În secolele IV-VI aproape peste tot piatra era refolosită fiind luată din construcțiile vechi. Nu știm dacă în această perioadă mai funcționa vreo carieră de piatră în nordul Dunării, dar se pare că o parte din piatră folosită la Celei a fost adusă de la Vrața.⁸

MARMURA⁹ se extrăgea din masivul Bucova (județul Caraș Severin) și Cerna (județul Hunedoara). calcarul¹⁰ de la Aquae (Călan - județul Hunedoara) Vărciorova (Drobeta Tr. Severin), andezitul¹¹ de la Uroi (județul Hunedoara), de unde provenea și materialul pentru sanctuarele de la Sarmizegetusa Regia.

În săpăturile arheologice de la Romula și Slăveni¹² s-au întâlnit folosite în construcție, mari cantități de piatră cretoasă, foarte ușor de cioplit, dar friabilă în contact cu agenții atmosferici. S-a presupus că această piatră a fost adusă de pe malul bulgăresc al Dunării. Marea cantitate de astfel de material constructiv folosit, precum și depărtarea de Dunăre (60 km) ne face să presupunem existența unor cariere, în vecinătatea celor 2 localități.

Carierele de piatră din Dobrogea se exploatau încă din vechime. Sursele principale existau în diferite regiuni cum ar fi: la Novidonum¹³ unde se exploata granitul, calcarul, gresia calcaroasă și gresia obișnuită; la Callatis¹⁴ calcarul; la Troesmis¹⁵, gresie calcaroasă, gresie obișnuită și șist; la Beroe-Cius¹⁶ și Carsium¹⁷ existau cariere de șist, iar pe linia Dunării, calcar; la Capidava¹⁸ se exploata calcarul și gresia calcaroasă, iar la Axiopolis¹⁹ șistul. În teritoriul dobrogean mai amintim cariera de piatră de la Cernavodă²⁰ care fost exploatăată din antichitate împreună cu cele de la Libida²¹ și Tropaeum Traiani²² unde se găsea calcar, gresie calcaroasă și șist; la Tomis²³, în zona vestică a orașului se aflau cariere de calcar iar în cea nordică gresia calcaroasă și șistul. Aceleași roci se aflau și în jurul cetății Histria²⁴. Calcarul aflat din abundență pe teritoriul dobrogean a fost folosit la ridicarea cetății Capidava, a Monumentului de la Adamclisi (de la delani extrasă), a cetății Garvân (extrasă din masivul Popinii Bisericuța²⁵ și șist de la Bugeac). La toate aceste cariere mai adăugăm cariera de cretă de la Basarabi²⁶ situată pe o pantă a dealului de cretă lângă satul Basarabi, fost Murfatlar, care se întindea pe o lungime de 200 de m și o lățime de circa 400 m.

Tehnica extragerii. În general, sistemul de exploatare al rocii era cel din carierele greco-romane, în aer liber. "Se creau drumuri de acces și se alegeau suprafețe mai mari sau mai mici în masiv, care se exploatau de sus în jos, în formă de bazine ce atingeau adâncimea de 10-15 cm. Gropile rămase în urma exploatării erau umplute în cea mai mare parte sau în întregime, cu cretă sfărâmată mărunt și cu blocuri de diferite mărimi, provenite de la exploatările unei suprafețe vecine, precum și de la cioplirea monu-

mentelor situate pe deal. Un astfel de sistem de exploatare ușura, pe de o parte, procesul de muncă, iar pe de alta, accesul la locul de exploatare".²⁷

Un sistem de exploatare aproape identic cu cel de la Murfatlar fusese folosit și în cariera de piatră de la Axiopolis (Cernavodă), datând din epoca romană, secolele II-III.²⁸

Aici, în vederea exploatării, se alegea câte o platformă sau terasă de cretă, care, după ce se curăța de pământul, pietrișul și bucățile de cretă degradate de la suprafață, se tăia, începându-se de sus în jos, în blocuri de aproximativ 0,80 x 0,40 x 0,25 - 0,40 m. Blocurile de cretă erau greu de mănuit, datorită slabei durități a rocii, cât și proprietății ei higroscopice, ceea ce îi sporea greutatea. De obicei se prefera exploatarea masivului la mare adâncime, unde creta poseda mai puține nuclee de cremene și era de mai bună calitate. Pentru evacuarea blocurilor din groapă, se pornea cu tăierea în masiv, începând de la poalele dealului a unui drum de acces. Din resturile create prin cioplire, se forma până la poalele dealului o pantă mai ușor accesibilă pentru lucrători. Paralele cu operația de adâncire, pe laturile peretelui "se creau platforme mai mici situate la diferite înălțimi, și trepte pe care se putea circula de sus până jos, ceea ce făcea ca spre fund suprafața de exploatare să se micșoreze din ce în ce mai mult".²⁹ În alte cazuri, însă, mai ales când se mergea pe urmele unei falii naturale, acest perete rămânea vertical, pe o înălțime de câte 4-5 până la 15 m³⁰. Arheologii au găsit și blocuri cioplite incomplet, dovedind că operația de desprindere a rămas neterminată iar suprafețele superioare ale platformelor păstrează, încă, urmele bazelor blocurilor desprinse³¹; uneori se constată pe suprafețele blocurilor de piatră mici șanțuri continue și paralele, largi de 7-8 cm și adânci de 10-15 cm, executate cu târnăcopul sau cu un topor special de fier indicând începutul operației pentru desprinderea altui rând de blocuri.

În afară de procedeul arătat, uneori, se alegea un perete cu fața mai regulată, din care, cu ajutorul acelorasi unelte, se desprindeau, fie în sens orizontal, fie în sens vertical, blocuri cu diferite dimensiuni. Se prefera acest ultim procedeu deoarece operația necesita mai puțin efort.³²

Pentru ridicare fortificației de la Păcuiul lui Soare - în secolul X s-au întrebuițat blocuri mari de piatră calcaroasă, care aveau o lungime de circa 1 m și o lățime medie de 0,40 - 0,60 m și care erau extrase din cariere locale, unde s-a și descoperit, de altfel, un târnăcop de cioplit piatra. Descoperirea pe locul cetății a unei mari cantități de deșeuri rezultate din cioplirea pietrelor, lasă să se înțeleagă că blocurile de piatră nu se finisau în cariere, ci la cetate, în funcție de necesitățile de moment ale construcției.³³

În Câmpia munteană, lipsită în general de piatră, s-a folosit în mare parte paiantă și cărămidă sau cel mult se recurgea la o combinație cu piatra.³⁴

În secolele IV-X, la Dunărea de Jos, deja se generalizase tehnica *legării pietrei* și a cărămidilor cu *mortar*.³⁵ El era obținut prin diferite procedee

care au depins întotdeauna de timpul și cunoștințele constructorilor. Deci, el va fi caracteristic anumitor momente ale istoriei.

Mortarul, liant necesar solidității edificiilor era obținut în urma amestecului de var cu cărămida pisată, pietriș sau nisip.

Încă din antichitate au fost descoperite proprietățile calcarelor de a da prin calcinare, *varul*. Acesta s-a întrebuințat în cantități mari la clădirea cetăților, a bazilicilor precum și pentru ridicarea caselor particularilor înstăriți.

Cuptoarele pentru ars piatra de var s-au găsit conservate în straturile arheologice și se cunosc sub numele de "varnițe". Ele și-au menținut sistemul de funcționare, nemodificat, timp de secole. Cele două forme de cuptoare erau: una cu cameră de ardere în formă dreptunghiulară (trei laturi săpate în pământ, cea de a patra fiind formată dintr-un masiv de piatră, uneori legată cu pământ. Acest ultim zid era străbătut de găuri, pe unde se făcea focul și se scotea totdeauna și șarjele respective de material), iar a doua formă de cuptor avea un aspect circular. Săpat în pământ reavăn, captușit cu un rând de bolovani de gresie, așezați unul peste altul și cu o gaură de alimentare. În fața ei se afla o groapă de trepte pentru a ușura alimentarea cuptorului cu lemne. "Ambele tipuri de cuptoare erau de mare capacitate, pentru a satisface cerințele construirii edificiilor arhitectonice".³⁶ Elocvente pentru această perioadă pe care o avem spre studiu sunt cuptoarele de ars de var de la Șvinița.

Invaziile barbare din secolele IV-VIII, provocând declinul economic, în general, va avea drept consecințe restrângerea sensibilă a sferei de întrebuințare a pietrei. Ea va continua să fie prezentă ca material de construcție pentru înălțarea unor edificii militare, religioase sau chiar civile, dar, puține ca număr, și în mare parte în combinație cu cărămida arsă sau chirpici.

Spre sfârșitul mileniului I e.n. se constată o oarecare temporizare a năvălirilor barbare fapt reflectat în economia așezărilor de la Dunărea de Jos. Schimbările se fac simțite în toate atelierele meșteșugărești, inclusiv în cele ale lapidarilor, mai ales în perioada împăraților care au avut o preocupare precumpănitoare în privința refacerii fortificațiilor în această zonă de graniță pentru Imperiu, în legătură cu atacurile popoarelor migratoare.

Deșeurile de piatră descoperite la Celeiu dovedesc existența unor ateliere locale pentru prelucrarea pietrei. În aceste ateliere trebuie să se fi produs: rășnițe, fusaiole, tipare pentru turnat cruciulițe (care au fost descoperite acolo)³⁷, arcere pentru ascuțit diferite obiecte de fier.³⁸

Activitatea unor meșteri piatrari este mai bine documentată în cetățile de la Dunăre.³⁹ Existența atelierelor pentru prelucrat marmura⁴⁰ este dovedită prin existența deșeurilor, dar și a sculpturilor, reușite mai mult sau mai puțin, în această perioadă de decădere a artelor. Ele s-au descoperit la Tomis, Capidava, Dinogetia și Celei⁴¹.

Meșterii piatrari erau folosiți, pentru a participa la diferite activități

alături de militari.⁴² Ei confecționau diverse obiecte din piatră, fie cu destinație militară sau intenții artistice.⁴³ La Tomis există unele mențiuni despre constructori dar nu și informații despre modul lor de organizare.⁴⁴ Dovadă că meșteșugul era specializat este faptul că în cadrul prelucrării pietrei existau mai multe categorii de meșteri.

De exemplu, la Păcuiul lui Soare, *pietrari*⁴⁵ erau cioplitori în piatră, care ecarisau bocurile de piatră în vederea plăcii zidurilor sau realizării sistemului de aducție a apei în cetăți.

Așezările și, desigur, "atelierile" sezoniere ale pietrarilor se aflau în apropierea depozitelor de roci.⁴⁶ În unele complexe arheologice s-au descoperit unelte folosite la detașarea blocurilor de piatră (exemplu cariera de cretă din dealul Tibișirul, de pe teritoriul comunei Basarabi - județul Constanța⁴⁷, spre deosebire de alte cariere folosite în mod sigur la construirea unor cetăți, în care nu au fost găsite urme ale uneltelor întrebuintate.

Blocurile de piatră erau tăiate în formă paralelipipedică, pătrată sau rotunjită, alteori se realizau chiar bolțuri care erau folosite la aranjarea arcadelor de porți.

La cetățile de pe malul Dunării, materialul litic era transportat pe apă sub formă de blocuri paralelipipedice, în mare parte prelucrată, deoarece ducea nu numai la micșorarea cheltuielilor din punct de vedere economic dar și din punct de vedere al energiei și al timpului aferent zidarilor pentru ridicarea fortificațiilor.

Meșterii *zidari*⁴⁸ erau cei care ardeau piatra de var, stingeau varul și pregăteau mortarul. Arderea pietrei pentru obținerea varului se pare că se făcea la o oarecare distanță de locul unde se ridica edificiul, în schimb, stingerea lui se opera chiar pe locul viitoarei construcții.

Militarii, romani sau romano-bizantini, erau în egală măsură constructori și arhitecți, întâlniți alături de lucrătorii din rândul autohtonilor.⁴⁹

Pentru tăiatul blocurilor, transportul acestora și chiar pentru fasonarea materialului litic, erau folosiți, de regulă, localnici (*cărăușii*) aduși uneori special din zonele apropiate construcției ce urma să se ridice. Există informații ce se referă la ridicarea fortificațiilor de la Noviodunum și Pietroasele.⁵⁰

O particularitate în activitatea meșteșugarilor pietrari și zidari consta în aplicarea pe blocurile de piatră a diferitelor semne de proprietate.⁵¹ Ele erau reprezentate prin crucea gammată, cruci cu brațe bifurcate, semnul Y - mărginit de două haste verticale (I Y I), trei linii verticale urmate de un V culcat (III <). Asemenea semne se întâlnesc pe pietre din cariera de cretă de la Basarabi, dar și pe zidurile cetăților de la Pliska și Preslavul Mare. În Dobrogea, le mai întâlnim la Păcuiul lui Soare, la Adamclisi; de pildă la Tropaeum Traiani, câteva blocuri de piatră care acoperă canalul de pe Via Principalis au gravate pe ele semne ce reproduc cifre romane. Tot aici, în zidul care mărginește dinspre nord - "Poarta de vest" - se găsesc două pietre

care au pe cant semne ce reproduc crucea cu capetele bifurcate sau un Y (cu bara din dreapta făcută în jos)⁵². Este posibil ca tradiția semnelor pe blocurile de piatră din cetățile secolelor IX - X, din regiunea Dunării de Jos, să aibă origine romană.

Există inscripții care menționează existența unor ziduri (Antonius architectus), recunoscuți ca meseriași cu experiență în astfel de construcții.⁵³

Ansamblul lucrărilor era executat după planurile specialiștilor, desigur, romani sau romano-bizantini, de cele mai multe ori celebri, chiar pentru perioada în care trăiau. Astfel de exemple le avem în persoana **arhitectului** Apollodor din Damasc sau arhitectului Theophilus, care a ridicat Podul de lemn în timpul domniei lui Constantin cel Mare.⁵⁴

În perioada dominatului, referitor la mâna de lucru în atelierele lapidarilor din Dobrogea predominau în mare măsură lucrătorii liberi, dar fixați de locul de muncă și cu obligații considerabil crescute față de stat. Începând cu Dioclețian, marile ateliere se vor înmulți, locuitorii vor fi tot mai mult grupați în organizații corporative, iar statul va insitui un eficace control asupra atelierelor și a producției lor.

Dacă aceste caracteristici le vom întâlni în mod deosebit în atelierele orășenești dobrogene, în restul teritoriilor de la Dunărea de Jos meșteșugul lapidarilor avea un caracter casnic, domestic, rural. Deci, se practica o economie închisă cu toate consecințele ce decurg de aici.

UNELTE. Pentru exploatarea și fasonara pietrei erau necesare unelte adecvate. Perfecțiunea cu care au fost finisate blocurile paralelipipedice ale zidurilor (opus quadratum), elementele arhitecturale realizate etc., presupun existența unor meșteri pricepuți și unelte perfecționate, de o mare duritate. Călirea uneltelor, chiar dacă îmbunătățea considerabil tăișul, nu era suficientă, de aceea meșterii pietrari au utilizat, uneori, unelte care să suplinească prin forma lor eventuale neajunsuri. Așa, de pildă, topoarele și ciocanele de pietrar nu erau de dimensiuni prea mari, dar cu corp masiv, tăiș ascuțit și scurt pentru a se evita indoirea. Doar la finisarea blocurilor de calcar sau de andezit, se întrebuința un topor cu o gură mare (la acesta tăișul era oblic față de direcția cozii uneltei, pentru a intra progresiv în piatră).

Cantitățile uriașe de piatră necesare construcțiilor și modesta dezvoltare a mijloacelor de transport, a căilor de comunicație, în general au fost cauzele care au determinat, de cele mai multe ori, ca fasonarea pietrei să se facă pe loc, în carierele unde ea se exploata. La locul de "montare" al blocurilor se făceau numai retușurile.

Uneltele de pietrarie folosite de meșteri erau relativ numeroase și variate și se vor menține de-a lungul mileniului I, fără schimbări deosebite; printre acestea enumerăm:

Topoarele, utilizate în acest meșteșug, încă din perioada dacică, se pot grupa în două tipuri principale.⁵⁵

Tipul I, cuprinde pe cele mai puțin înalte, cu muchia masivă, aplatizată,

și cu corpul subțiat brusc spre tăișul drept, îngust și bine călit; orificiul pentru coadă, ceva mai mic decât la topoarele pentru prelucrarea lemnului, avea de o parte și de alta, în direcția opusă cozii, două aripioare rotunjite; tipul 2, folosit atât în cariere, cât și la lucrările de fasonare, avea tăiș biped, brațele egale cu lungime, dar cu înălțimi diferite. Printre uneltele descoperite în fortificația de la Păcuiul lui Soare s-a găsit un topor-târâncop de cioplit piatra, prevăzut cu un capăt îngust, ascuțit și un altul cu tăiș transversal.⁵⁶ Astfel de unelte s-au scos la lumină, în urma săpăturilor arheologice efectuate în cariera de cretă de la Basarabi.⁵⁷

Ciocanele⁵⁸, utilizate în special pentru zdrobirea pietrei, erau toate masive, dar de tipuri diferite: unele cu ceafa aplatizată și tăișul drept, dar perpendicular pe direcția cozii, altele cu mai multe brațe și forme diferite sau cu dispunerea brațelor în poziții diferite. Analogii s-au găsit în lumea greacă și romană.

Dălțile⁵⁹, folosite atât pentru săparea lăcașelor succesive (care provocau în cele din urmă despicarea blocului de piatră), cât și la săparea jgeaburilor din blocuri (în vederea așezării în ele a lemnurilor de legătură între cele două paramente a zidurilor), la săparea lăcașurilor (unde se introduceau capetele scoabelor de fier) și la obținerea ornamentelor de pe piesele arhitectonice.

Forma dălților de piatră face imposibilă distincția între aceasta și unele dintre dălțile făurarilor. Și unele și celelalte trebuiau să aibă corpul plin, gura dreaptă și călită, iar capătul opus deformat. Totdeauna cele de pietrar aveau corpul mai lung comparativ cu cele de fierar.

Deși puține, uneltele pietarilor sunt într-o gamă variată fapt ce demonstrează specializarea lor și, împreună cu impunătoarele construcții din piatră, indică existența și dezvoltarea remarcabilă a meșteșugului lucrării pietrei. Majoritatea acestor unelte au analogii în lumea grecească și romană.⁶⁰

Printre uneltele zidarilor, **mistria** nu a fost surprinsă, pentru această perioadă, în săpăturile arheologice, deși în marile construcții se folosea mortarul. Se poate presupune utilizarea unor mistrii confecționate în întregime din lemn, alături de cele din metal, cu analogii în mediul roman.⁶¹

Târâncopul era o piesă în patru muchii prevăzută și cu o gaură pentru prins coada. În cariera de extracție a pietrei necesare ridicării cetății Păcuiul lui Soare s-a descoperit un târâncop de cioplit piatra, prevăzut cu un capăt îngust, ascuțit și cu altul, cu tăiș transversal.⁶² Un alt exemplar s-a găsit în cariera de cretă de la Basarabi.

Rângile⁶³ erau confecționate din metal și se foloseau la desprinderea și ridicarea blocurilor de piatră.

Burghiile metalice erau folosite la găurirea pietrei pentru introducerea coada de lemn sau uneori axul metalic, ca legătură a două bucăți de piatră.⁶⁴ Un exemplu miniatural s-a găsit la Bandu de Câmpie.

PRODUSE FINITE. Prelucrarea pietrei a continuat atât în teritoriile supuse Imperiului⁶⁵, cât și în cele din afara lui de-a lungul perioadei

migrațiilor. În sprijinul acestei afirmații ne vin descoperirile arheologice care au scos la lumină vestigii referitoare la ocupațiile legate de extracția și prelucrarea acestei materii prime. Locuitorii teritoriului de la Dunărea de Jos întrebuințau piatra în primul rând la **ridicarea caselor** (temelii și pereți), la construcția unor cuptoare meșteșugărești, la instalații pentru încălzit și pregătit mâncarea, la **fortificații, captușirea izvoarelor și fântânilor, la pavaje** etc.

Plăcile de gresii locale au fost ca **rășnițe**⁶⁶ sau obiecte de ascuțit obiectele de fier. Pentru rășnițe s-au folosit și tufurile vulcanice cu o mai mare duritate și rezistență. Ele puteau fi de formă circulară (cilindrică - aplatizată), simple sau dispuse dublu, care, după sistemul roman (meta și catillus), aveau adesea forma tronconică cu suprafețele convexe sau concave, fiecare dintre cele două piese fiind prevăzute cu orificii pentru axul de rotire sau pentru introdus boabe de cereale și scurs făina. Rășnițele rotative, practic, sunt nelipsite din așezările ce aparțin perioadei ce o avem spre studiu, indiferent de zona geografică, dovadă a răspândirii și folosirii lor pe scară foarte largă. Amintim pe cele de la Bucov, Șirna, Celei, Sucidava, Șipot, Botoșana etc.

Pietrele de ascuțit⁶⁷ erau confecționate din șisturi verzi sau cenușii, aveau formă circulară, cu diametrul de circa 12 cm, groase de 6-7 cm, și prezentau în mijloc o gaură pătrată cu latura de 4 cm pentru a se putea fixa în ax. Erau folosite pentru ascuțirea îndeosebi a cuțitelor - de aceea le întâlnim cu un anume loc perforat pentru a se putea agăța la cingătoare.

Din roci dure se prelucrau micile lustruitoare⁶⁸ pentru netezirea și lustruirea suprafețelor vaselor din lut, operație care se făcea înainte de arderea oalelor.

Fusaiiole⁶⁹ erau lucrate din gresii și rocă moale (minilit). **Greutățile** perforate erau folosite pentru plasele de pescuit, războaie de țesut sau ancore.⁷⁰

O mare întrebuințare au avut-o diferitele șisturi verzi, negre, cenușii sau maronii, precum și alte roci mai moi, pentru realizarea **tiparelor**⁷¹ în care turnau obiectele de podoabă sau de cult, îndeletnicire atestată, așa cum s-a mai arătat, în numeroase localități din spațiul de la Dunărea de Jos în secolele IV - XI. Amintim pe cele descoperite la Celei, datate în secolele IV - VI, cele de la Străulești, Lunca și Ciurel, datate în secolele VI - VIII sau cele de la Dinogeția.

Tot din diferite gresii și șisturi au fost formate bile de diferite dimensiuni, folosite, probabil, ca **prastii pentru lupțe sau vânătoare**.⁷²

Amintim printre obiectele confecționate din piatră, **cruciulițele**⁷³, simboluri creștine, prezente pe teritoriul Olteniei încă din secolul III, ca apoi ele să fie prezente în întreg mileniul I e.n., fiind prelucrate din diverse roci, mai mult sau mai puțin estetice.

Pietrele de dimensiuni mari, îngrijit fasonate, puteau avea ca destinație, **stele funerare**, monumente ridicate în cinstea unor oficialități, și **stalpi mili-**

Produsele sculpturale se întâlnesc rar în această perioadă de vicisitudini istorice. În așezarea Garvân, sculptura în piatră este consemnată "printr-o mică, dar interesantă încercare de a înfățișa un chip de femeie într-o bucată neregulată de sist. Figura, foarte mult schematizată, încât abia se poate recunoaște, a fost cu greu incizată în materialul cu totul impropriu pentru o astfel de lucrare".⁷⁵

Pe peretele răsăritean al carierei de la Cernavodă se poate observa un relief executat, probabil în secolele X, care-l înfățișează pe Hercules Saxsanus, divinitate protectoarea lucrătorilor pietrari.⁷⁶

În unele așezări, din epoca migrațiilor, piatra a deținut încă un rol însemnat, fiind folosită pentru confecționarea de mici produse artistice, sau ca material de construcții (pentru refacerea sau ridicarea din temelii a unor fortificații, pentru construirea unor biserițe și mai rar pentru căptușirea pereților câte unui bordei sau la temelia unor locuințe de suprafață).⁷⁷

Unele sisteme de construcție presupun existența unor meseriași cu oarecare experiență. Piatra folosită, în această epocă de cele mai multe ori, provenea din ruinele cetăților și a celorlalte clădiri romane și romano-bizantine. Prin tehnica legării pietrei se pot interpreta momentele de liniște sau restrînte ce le-a suportat populația locală de la Dunăre de Jos de-a lungul mileniului I e.n.⁷⁸

La cumpăna celor două milenii, treptat, se constată interesul pentru prelucrarea pietrei. Construcțiile din piatră (cetăți, biserici, case, porturi) încep să apară mai ales în Dobrogea, zonă ce reintră în sfera de influență a Imperiului bizantin.⁷⁹

NOTE

1. D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. a IV-a, București, 1978, p. 73-74.
2. *Ibidem*.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.
5. *Ibidem*.
6. *Ibidem*.
7. O. Toporu, *Romanitatea târzie și străromanii în Dacia Traiană sud-carpatică (secolele III-XI)*, Craiova, 1976, p. 160.
8. *Ibidem*, p. 88.
9. *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, București, 1995, p. 244-245.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. a IV-a, p. 73.
13. Alex. Suceveanu, *Viața economică în Dobrogea romană în secolele I-III e.n.*, București, 1977, p. 133.
14. *Ibidem*, p. 128.
15. *Ibidem*, p. 137.
16. *Ibidem*, p. 138-139.

17. **Ibidem**, p. 139.
18. **Ibidem**, p. 140-141.
19. **Ibidem**, p. 141-143.
20. Gh. Iordache, **Ocupații tradiționale pe teritoriul României**, vol. III, Craiova, 1996, p. 233.
21. Alex. Suceveanu, *op. cit.* p. 144-145.
22. **Ibidem**.
23. **Ibidem**, p. 120.
24. **Ibidem**, p. 111.
25. Gh. Ștefan și colab., **Dinogetia, I, Așezarea feudală timpurie de la Bisericiuța - Garvân**, București, 1967, p. 96 și urm.
26. I. Barnea, **Des monuments rupestres de Baarabi en Dobroudja**, in Cahiers archologiques, XIII, 1962.
27. Idem, **Șantierul arheologic Murfatlar**, in "Materiale", VI, 1959.
28. P. Diaconu, **Cariera de piatră din secolul al X-lea de la Cernavodă**, in "Pontica", XIII, 1980, p. 185-194; Gr. Florescu, **Cariera de la Cernavoda**, in "Analele Dunării", XVII, 1936, p. 33-46.
29. I. Barnea, Șt. Ștefănescu, **Din istoria Dobrogei**, vol. III, p. 224, fig. 43.
30. **Ibidem**, fig. 49.
31. **Ibidem**, fig. 42/1 și fig. 43.
32. **Ibidem**, fig. 43/1.
33. P. Diaconu, D. Vâlceanu, **Păciul lui Soare. Cetatea bizantină**, vol. I, București, 1972; Petre Zah, **Despre carierele de piatră de lângă Păciul lui Soare**, in S.C.I.V.", 1968, p. 454-467.
34. Maria Comșa, **Raport preliminar asupra săpăturilor executate la Slon-Prahova**, in "Materiale", XIII, 1979; Idem, in "Materiale", XV, 1983.
35. Gr. Florescu, **Sisteme constructive romane în Histria**, in S.C.I.V.", 1953, 3-4; Gr. Florescu și colab., **Capidava. Monografia arheologică, I**, București, 1958; Gr. Florescu și colab., **Problema castrelor romane de la Mihăilești, Drajna de Sus și Pietroasa**, in "Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al Județului Prahova, 1947.
36. V. Butură, **Etnografia poporului român**, Cluj-Napoca, 1978, p. 373-378; Șt. Olteanu, **Cuptorul de ars var de la Svinița (Banat) din sec. IV**, in "Drobeta", 1980; Șt. Olteanu, C. Șerban, **Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu**, București, 1969, p. 71-72.
37. O. Toropu, *op. cit.*, p. 88.
38. **Ibidem**, p. 140-141.
39. **Ibidem** (Balta Verde-Oltenia).
40. G. Bordenache, in "Dacia", N.S., IV, 1960, p. 268.
41. Idem, in "Dacia", N.S. IX, 1965, p. 266 și urm.; Gr. Florescu și colab., **Capidava**, p. 104; Gr. Florescu, in "Materiale", VIII, 1962, p. 697; O. Toropu, *op. cit.*, p. 62; D. Tudor, in "Materiale", IX, p. 287.
42. Alex. Suceveanu, *op. cit.*, p. 138.
43. Gh. Ștefan și colab., in "Dacia", III, 1941-1944; D. Tudor, in "Materiale", XII, 1976, p. 604.
44. Alex. Suceveanu, *op. cit.*, p. 126.
45. P. Diaconu, **Despre unele meșteșuguri de la Păciul lui Soare (sec. X-XIII)**, in "Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, III-IV, Călărași, 1987, p. 115.
46. P. Diaconu, Em. Zaharia, **Les carrieres de pierre de Păciul lui Soare**, in "Dacia", N.S., XV, 1971, p. 239-306.
47. P. Diaconu, **Despre datarea valului de piatră din Dobrogea și localizarea evenimentelor din nota toparhului grec**, in "Studii", XV, 1962, p. 1215-1218.
48. Idem, **Despre unele meșteșuguri de la Păciul lui Soare**, in "Cultură și civilizație, la Dunărea de Jos", Călărași, III-IV, 1987, p. 115.
49. **Ibidem**.
50. Alex. Suceveanu, *op. cit.*, p. 128; P. Diaconu, **Daco-romanii la Curbura Carpaților**, in "Pontica", X, 1977, p. 156.
51. P. Diaconu, in "Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, Călărași, III-IV, 1987 (Cercetătorii bulgari susțin că aceste semne sunt o particularitate a tehnicii de construcție proprie lumii

slavo-bulgare, teza este greșită pentru ca astfel de semne se întâlnesc încă din epoca romană la Adamclisi).

52. Gh. Papuc, *Tropaeum Traiani, 1978, Sectorul "Poarta de vest"*, in "Materiale", 1979, p. 187.
53. C.I.L., III, 14492; D. Tudor, *Oltenia Romană*, ed. a IV-a, p. 73.
54. D. Tudor, *Oltenia Romană*, ed. a IV-a, p. 422.
55. I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. - I î.e.n.)*, Cluj-Napoca, 1979, p. 106.
56. P. Diaconu, D. Vâlceanu, *Păciul lui Soare. Cetate bizantină*, vol. I, București, 1972; P. Diaconu, Em. Zah, *Despre carierele de piatră de lângă Păciul lui Soare*, in "S.C.I.V.", 1968, p. 454-467; Gh. Iordache, op. cit., p. 232-233.
57. I. Barnea, V. Bilciurescu, *Șantierul arheologic Basarabi (reg. Constanța)*, in "Materiale", VI, 1959.
58. I. Glodariu, E. Iaroslavschi, op. cit., p. 106; Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96; Gh. Iordache, op. cit., p. 232.
59. Vezi nota 58.
60. V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 481; C. Daicoviciu, *Sistemi e tecnica di costruzione militare e civile presso i Daci nella Transilvania*, in "Atti del setimo Congresso internazionale di Archeologia classica", III, Roma, 1961, p. 83; H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 193.
61. I. Glodariu, E. Iaroslavschi, op. cit., p. 109; C. Daicoviciu și colab., in "S.C.I.V.", 1959, 1-2, p. 140-142; *Istoria României*, vol. I, București, 1960, p. 321; C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Poiana Roșie*, București, 1954, p. 63-64; D. M. Teodorescu, *Cetatea dacă de la Costești*, București, 1930, p. 10-11.
62. P. Diaconu, D. Vâlceanu, *Păciul lui Soare*, p. 174; Gh. Iordache, op. cit., p. 232.
63. Gh. Iordache, op. cit., p. 232.
64. *Ibidem*.
65. O. Toropu, op. cit., p. 44, 88, 160; Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 56-97; Gh. Iordache, op. cit., p. 231.
66. Maria Comșa, *Cultura materială vechea românească. Așezările din secolele VIII-X dela Bucov-Ploiești*, București, 1978, p. 116; O. Toropu, op. cit., p. 231; Dan Gh. Teodor, *Mestesugurile de la nordul Dunării de Jos - secolele IV-XI*, Iași, 1996, p. 85.
67. Dan Gh. Teodor, *Mestesugurile*, p. 85; Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96 și urm., fig. 42/12-15, 43/16' "Dacia", N.S., XVI, p. 173. fig. 9/3; Gh. Iordache, op. cit., p. 231.
68. Dan Gh. Teodor, *Mestesugurile*, p. 85.
69. Maria Comșa, *Cultura*, p. 118; O. Toropu, op. cit., p. 62, 64, 76; Gh. Iordache, op. cit., p. 231.
70. Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96; P. Dinogetia, D. Vâlceanu, *Păciul lui Soare*, p. 174.
71. O. Toropu, op. cit., p. 68; Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96; Dan Gh. Teodor, *Mestesugurile*, p. 85; Gh. Iordache, op. cit., p. 231; V. Teodorescu, *Centre mestesugărești din secolele V/VI-VII e.n.* in București, in "București", IX, 1972.
72. Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96.
73. *Ibidem*, p. 365; Gh. Iordache, op. cit. p. 235.
74. Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96 și urm., Gr. Florescu și colab., *Capidava. Monografie arheologică*, I, București, 1956, p. 73-733; O. Toropu, op. cit. p. 44; D. Tudor, in "A.O.", XVIII, 1938, 95-96, p. 19-25; Alx. Suceveanu, op. cit., p. 123; Z. Covacef, in "Pontica", V, 1972, p. 513-524; idem, in "Pontica", VII, 1974, p. 295-305.
75. Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96; Gh. Iordache, op. cit., p. 235.
76. Gh. Iordache, op. cit., p. 235-236.
77. Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*, p. 96; O. Toropu, op. cit. p. 44.
78. Gh. Ștefan și colab., *Dinogetia*; Gr. Florescu și colab., *Capidava*; I. Barna, D. Vâlceanu, *Păciul lui Soare*.
79. I. Barnea, *Mestesugurile în așezarea feudală de la Garvân (secolele X-XII)*, in "S.C.I.V.", 1995, 1-2, p. 114.

MÉTIERS AU BAS-DANUBE (IV^E - X^E SIÈCLES)

Résumé

L'auteur a réussi à recueillir toutes les informations connues concernant de métier a tailler la pierre dans le contexte des métiers connus au Bas-Danube, pendant les IV^e - X^e siècles. On utilisait, comme matière première, la pierre et le marbre. Quant à la technique de l'extraction, le système de l'exploitation du rocher était celui des carrières greco-romaines, en plein air; comme outils, on employait les haches, les marteaux les ciseaux, les pics, les barres de fer et les crilles.

Les produits finis et la pierre telle quelle étaient utilisés à l'édification des maisons à la construction des fours des artisans et des fortifications, au revêtement des parois des sources et des puits, aux pavages etc. Comme produits finis on peut mentionner: pierres aiguisées, fuseaux, petites croix, stèles funéraires, bornes miliaires etc.

Dns certains localités dès l'époque des migration, la pierre a eu un rôle important, dû au fait qu'on l'utilisait pour en confectiones de petits obsets à valeur artistique on en tant que matériel de construction pour la réflexion ou pour l'édification (dé les fondements) de certaines fortifications pour la construction de petites églises etc.

A la frontière des deux millénaires, on constate peu à peu l'intérêt pour tailler la pierre; en Dobroudja, la situation est valable surtout après être entrée, de nouveau, dans la sphère d'influence de l'Empire Byzantin.

CONDIȚII DE NAVIGAȚIE ÎN MAREA NEAGRĂ ÎN SECOLELE XIII-XIV

În secolele XIII-XIV, marina mediteraneană și cea a Mării Negre se confunda deja cu marina italiană, mai bine zis, cu marina acelor italieni divizați în numeroase state, comune și republici care prin forțe proprii au reușit mai întâi să conserve și apoi să dezvolte activitatea economică maritimă antică.

Pentru epoca la care ne referim, secolele XIII-XIV, în flotele marilor orașe maritime italiene navigau simultan două tipuri de nave: vase lungi, echipate cu rame (*foto 1*) și vase pântecoase, cu vele (*foto 2*), folosite atât în comerț cât și în operațiuni militare¹.

Cu toate acestea, existau diferențe între navele comerciale și cele militare. Modalitatea de recrutare a echipajului diferă atunci când este vorba de o navă de comerț sau de una armată, rigorile ce intervin în ultimul caz fiind mult mai dure.

Condițiile de angajare pe navă erau scrise în cartea de bord care se afla în grija scribului navei, un avans era dat noului recrut ce trebuia să găsească neapărat doi garanți solvabili și pregătiți ca în cazul în care respectivul recrut dezertează, să ramburseze suma dublată a avansului, în afară de cazul în care recrutul își găsea un înlocuitor înaintea imbarcării. Pe timpul escalelor, de cele mai multe ori, foarte lungi, patronii se străduiau să reducă la minimum personalul pentru a diminua cheltuielile, urmând să selecteze un nou echipaj în momentul plecării. Marinarii erau subordonați proprietarului, patronului navei sau reprezentanților acestora².

Se cunosc, însă, mai bine modalitățile de recrutare atunci când Comuna arma o flotă pentru nevoile sale în politica orientală. Ea a recurs la tragere la sorti și la voluntari. În 1262, de exemplu, pentru a răspunde angajamentelor luate prin tratatul de la Nympheion genovezii au impus fiecărei comunități ligure trecută sub dominația sa, să desemneze un număr de oameni pentru a fi urcați la bordul galerelor. Cei ce scăpau prin tragerea la sorti trebuiau să contribuie totuși, cu anumite cheltuieli la efortul de război³.

În ceea ce-i privește pe voluntari, ei veneau de peste tot: de pe Riviera, din alte regiuni ale Italiei, din Spania, din insulele Egee sau din comptuarele genoveze din Orient. În privința soldei, ea era de 2 livre pe lună, la sfârșitul secolului al XIII-lea, de 3 livre în perioada războiului Strămtorilor, ajungând chiar la 4 livre în intervalul 1390-1392. Voluntarii primeau salarii mai mari decât recruți și, chiar, diferit, în funcție de sarcinile pe care le aveau de îndeplinit⁴.

Hrana de pe nave se constituia din biscuiți și vin, patronii fiind obligați

prin lege să aloce fiecărui marinar 30 de uncii de biscuiți pe zi, adică aproximativ 800 de grame⁵. Marinarii beneficiau, însă de câteva avantaje: ei puteau transporta mărfuri gratuit, practic, se puteau transforma în oameni de afaceri la escale și chiar participau la partajul unor eventuale prăzi.

Totuși, în secolele XIV atât la Veneția cât și la Genova condiția vâslașilor s-a degradat. Aceștia stăteau 4 sau 5 oameni pe o bancă, câteodată chiar mai mulți, pentru a bate apa cu vâslă se ridicau de pe locul lor și se așezau la loc într-un ritm dat de o tobă sau o trompetă⁶. Ei erau goi când munceau. Efectivele lor personale pentru un an întreg erau: 2 perechi de pantaloni, o vestă roșie de pus peste haine și o manta de iarnă, în afară de acestea mai aveau o beretă roșie și două pături ce trebuiau să ajungă la toată echipa unei rame. Singurul alt lucru pe care îl aveau în posesie era o bucată de lemn ce avea forma unei pere, pe care o purtau legată la brâu cu un lanț. Rostul acestei pere era ca atunci când galera se lupta cu alta, să fie băgată în gură. În felul acesta vâslașii încercau să nu urle involuntar de frică, nefăcând zgomot inutil, ei se fereau de moarte. Erau, totuși, încătușați de ramă sau de barcă. Dacă galera se scufunda pierreau și ei odată cu ea⁷.

Un om de forță medie putea manevra rama la viteză maximă timp de o oră. Dar ei erau obligați să manevreze rama cu mare viteză timp de 11 sau 12 ore. Când nu mai puteau, li se dădea o bucată de pâine înmuiată în vin, dacă acest remediu nu dădea rezultate și nu-și reveneau, erau aruncați peste bord ca să fie exemplul pentru ceilalți. Marea majoritate a vâslașilor erau foști condamnați sclavi ce fuseseră osândiți la galeră și care-și ispășeau pedeapsa dar nu fuseseră capabili să își trăiască viața liberă într-un alt mod. Ei se bucurau, însă, de un favor, puteau să-și lase părul să crească⁸. Alte două categorii de vâslași la galeră erau condamnații ce își ispășeau pedeapsa și prizonierii de război (negri sau turci), ei erau tunși într-un mod în care puteau fi ușor de recunoscut dacă evadau. Primii erau rași în cap, în timp ce prizonierii de război (care puteau fi schimbați în anumite ocazii cu creștinii capturați de galerele turcești), purtau un moț de păr⁹.

Pe puntea de la pupa existau cabine dar numai pentru comandant și oficiali, echipajul se odihna pe unde putea, mai ales în castelul de la prova. Vâslașii, așa cum am mai arătat, mâncau, dormeau și mureau legați de bancă¹⁰. În port, dacă din diferite motive nu li se putea face baie, se puneau peste ei o copertină pentru a-i feri de soare. Era unica măsură care se lua în vederea protecției lor¹¹.

Duritatea condițiilor de viață și munca pe nave, și scăderea salariilor în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, au determinat dezertări și chiar răscoale ale marinarilor care au dus la necesitatea înființării la Genova a unui OFFICIUM FUGITIVORUM în 1351 și la înăsprirea legislației maritime¹².

Totuși, în tot ceea ce reprezintă echipajul unei nave, comandanți, oficiali, marinari și vâslași, el a dovedit abilitatea și măiestria navigatorilor ita-

lieni care s-au afirmat nu numai în operațiuni negustorești ci și în bătăliile navale care au fost destul de numeroase și care le-au oferit prestigiu universal.

Un loc deosebit de important l-a ocupat ritmul navigației ce se realiza între italieni și regiunile Mării Negre. Există o încetineală clară a comunicațiilor maritime cu Orientul. Aceasta era determinată de întâlnirile cu piratii sau inamicii, de condițiile climaterice sau lungite cu șederea în marile porturi, mai mult decât atât, aceste ambarcațiuni navigau în apropierea coastei pentru a se putea refugia mai ușor în caz de nevoie, iar noapte nu mergeau deloc. Totuși, cea mai serioasă problemă era cea a escalelor lungi, OFFICIUM GAZARIE a încercat rezolvarea acestei situații prin limitarea timpilor morți ai escalelor la 8-10 zile la Pera; 10 zile la Trapezunt și Tana; și o oprire obligatorie la Caffa¹³. Dar aceste reglementări nu au fost respectate, opririle s-au lungit în continuare, timpii morți fiind tot mai lungi.

Trebuie precizat că timpul de navigație de la Caffa la Genova era de aproximativ 2 luni¹⁴, timpii morți reprezentau nu mai puțin de 65-70% din durata voiajului, din moment ce galerele se întorceau la Genova după 10-11 luni de la plecarea lor. Excepția a venit din partea galerelor armate ale Comunei, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, când în mod sigur unele dintre ele au reușit să efectueze periplul oriental în 6 luni, și din punct de vedere teoretic ar fi putut realiza 2 voiaje într-un an în România¹⁵. Contractele notariale încheiate la Chilia permit cunoașterea duratei unei călătorii pe traseul Licostomo-Pera-Chilia. Prin contractul încheiat în 12 august 1360, în care se menționa faptul că nava "Sf. Ioan" se pregătea să facă un transport de cereale pe traseul Licostomo-Pera, patronul ei se angaja, că după întoarcerea din prima călătorie, să facă un nou transport pe același traseu. Acest contract a fost înnoit la 21 sau 22 septembrie 1360, când nava "Sf. Ioan", aflată acum pe canalele brațului Chilia se pregătea să ridice pânzele pentru Pera. Așadar în cursul primei călătorii a navei, la 12 august încă nu pleaseră de la Licostomo spre Pera, iar pe 21 sau 22 septembrie ea se întorsese deja și se afla la Chilia, călătoria dus-întors pe traseul amintit efectuându-se în mai puțin de 40 de zile¹⁶.

Reîntorcându-se la factorii care au bulversat ritmul navigației, unul dintre ele a fost sosirea iernii. Astfel încât, STATUTELE GENOVEI de la sfârșitul secolului XIII- începutul secolului XIV, interziceau în mod explicit voiajele de la 1 decembrie și până la 15 martie¹⁷. Din actele lui Antoni di Ponzo, notar genovez, se vede că navigația avea loc între lunile martie-mai, iunie-iulie, august-octombrie și se oprea sau se rărea în timpul anotimpurilor nefavorabile, noiembrie-februarie¹⁸. Totuși, navele puternice riscuau navigând și în această perioadă. În cele din urmă, doar luna ianuarie putea fi exceptată din toate cursele lungi, acesta fiind momentul în care neguțătorii și armatorii se înțelegeau asupra locurilor de plecare al navelor din momentul sosirii primăverii.

Navigația în Orient a cunoscut într-adevăr, fleșuri sezoniere însă nicio-dată întreruperi totale¹⁹. Desigur că navele ce riscau și plecau în lunile de toamnă și iarnă interzise, în voiaj, cădeau cel mai des pradă intemperior, devenind victime sigure ale naufragiilor despre care vorbesc chiar și actele notariale. Cu toate acestea astfel de "accidente" nu au fost foarte numeroase. Mult mai numeroase fiind pierderile datorate oamenilor, pirateria cunoscând în secolele XIII-XIV, epoca ei de aur²⁰.

Supremația maritimă italiană nu ar fi fost posibilă dacă navigatorii Republicilor maritime italiene nu ar fi beneficiat de o solidă cunoaștere a științei navigației. Ei s-au folosit, evident, de instrumentele de navigație: astrolabul sau cadranul, Bastonul lui Iacob și busola. Mai mult decât atât, cu ajutorul astrolabului și al busolei au început să se întocmească hărți, încă din vremea lui Idrisi, primele hărți fiind întocmite chiar de el. Însă din secolul al XII-lea navigatorii utilizau deja portulanele, acestea fiind hărți ce însemnau porturi ale lumii și caracteristici de navigație ale mărilor și oceanelor.

Receptivi la tot ceea ce apărea nou în știința navigației, italienii au știut să-și impună vreme de câteva secole supremația navală nu numai în Marea Mediterană și Marea Neagră ci și în Oceanul Atlantic.

NOTE

1. Michel Balard, *La Romanie génoise (XII-e - début du XV-e siècle) Ecole française de Rome*, Roma, 1978, p. 546.
2. Radu Manolescu, *Comerțul și transportul produselor economiei agrare la Dunărea de Jos și pe Marea Neagră în secolele XIII-XIV*, în "Revista Istorică", tom. I, nr. 6, iunie 1990, p. 351.
3. Michel Balard, *op. cit.*, p. 573.
4. *Ibidem*, p. 574.
5. Giovanni Forcheri, *Navi e navigazione a Genova nel Trecento (II Liber Gazarie)*, Collana Storica di Fonti e Studi, Genova, 1974, p. 82.
6. Henrik van Loon, *La conquête des Mers. Histoire de la Navigation*, Payot, Paris, 1935, p. 102.
7. Henrik van Loon, *Storia della navigazione (dal 5.000 A.C. ai nostri giorni)*, Editore Bompiani, Milano, 1939, p. 107.
8. Idem, *La conquête ...*, p. 104.
9. Idem, *Storia della ...*, p. 107.
10. G. Clerc-Rampal, *La Me. La Mer dans la Nature. La Mer et l'home* Librerie Larousse, Paris, f.a., p. 144.
11. Henrik van Loon, *Storia della...*, p. 108.
12. Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 551.
13. Michel Balard, *op. cit.*, p. 576.
14. Luara Balletto, *A Caffa nel 1298-1299*, în "I problemi del Mar Nero nel passato e nel presente", Genova, 1993, p. 23.
15. Michel Balard, *op. cit.*, p. 577.
16. Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 550.
17. Laura Balletto, *Genova, Mediterraneo, Mar Nero. (sec. XIII-XIV)*, în "Studii e testi - Serie

storice", Civico Istituto Colombiano Genova, 1976, p. 134.

18. Radu Manolescu, *op. cit.*, p. 550.

19. Michel Balard, *op. cit.*, p. 579.

20. *Ibidem*, p. 587.

CONDITIONS DE NAVIGATION DANS LA MER NOIRE AUX XIII^e - XIV^e SIÈCLES

Résumé

A cette époque-là, la Marine de la Méditerranée et de la Mer Noire se confondait avec la Marine italienne, ces Italiens - là, divisés en nombreux Etats, communes et républiques qui par leurs propres forces ont réussi d'abord à conserver et puis à développer l'activité économique maritime antique. Réceptifs à tout ce qui apparaissait de nouveau dans la science de la navigation, les Italiens ont su imposer quelques siècles durant leur supériorité navale dans l'océan Atlantique, la Mer Méditerranée et la Mer Noire.

Des documents de grande valeur tels les contrats notariaux conclus dans des centres commerciaux comme Pera, Chilia, Licostomos offrent des informations concernant: les conditions de navigation au bord des navires italiens, le rythme de la navigation entre ces centres et les régions de la Mer Noire ou les relations économiques établies avec les localités limitrophes du bassin pontique.

PORTURILE DOBROGENE PE RUTELE MARITIME PONTICE ALE SECOLELOR XIII-XV

În pofida celor peste șapte decenii care au trecut de la apariția volumului consacrat Actelor notarilor genezezi din Pera și Caffa, de către istoricul Gh. I. Brătianu prestigiul autorului rămâne neștirbit pentru toți cei care se preocupă de realitățile pontice în secolele XIII-XV. După cum afirmă Michel Balard, cel care a continuat studiul acestor izvoare, în 1927 înscrisurile notariale păstrate în marea metropolă ligure, nu erau "terra incognito" pentru specialiști și îndeosebi pentru arhiviștii și istoricii locali.¹ Tânărul cercetător român, aflat sub îndemnul lui Nicolae Iorga, a depășit migăloasa transcriere a textelor așternute de un Lamberto di Sambuceto pe la 1288² ș.a și a îmbogățit istoriografia mondială cu studii de incontestabilă valoare descifrând Mării Negre calitatea de "placă turnată de interes continental și intercontinental".³ Prin opera sa și-au definit locul și orașele porturi nord-vest pontice, precum și Dunărea în segmentul ei final. Drumul deschis de Gh. I. Brătianu a fost și este urmat de un prestigios lot de specialiști străini și români care confirmă și îmbogățesc concluziile savantului.⁴

"Mar Maggiore" încorsetează cei 413.488 km² de luciu de apă, cu un litoral divers. Platoul înalt anatolian în Sud, având pendant la Nord stepa rusă și Marea Meotică, blocul caucazian muntos și în vest delta danubiană către care tind Câmpia Română și platforma balcanică. Există o singură intrare plasată în colțul de SV, supravegheată, de totdeauna, de metropola bosforeană.

Harta marilor direcții ale comerțului genezezi în Marea Neagră, conform contractelor sfârșitului de veac XIII, datorată aceluiași M. Balard,⁵ indică trei zone mai intens populate cu factoriile italiice. Mai întâi țărmul Asiei Mici cu centre plasate la distanțe mari și aproximativ egale: Sinope, Symesso, Vatisa, Trebizonda, Faxium (Lo Vati) ș.a. Apoi spațiul crimeano-meotic care se înfățișează ca o adevărată aglomerare de porturi, unele dintre ele fiind beneficiarele țărmului înalt, sinuos dintre Kersones și Caffa, altele înșirându-se din vârful Azovului unde se află Tana până la strâmtoarea Kerci, mai importante fiind Zaccaria, Vospo ș.a. Între aceste două mari spații se plasează Sevastopoli, apreciat de Geo Pistorino drept "principal emporiu al litoralului caucasian pontic".⁶ Dacă luăm în seamă numai acele contracte de nolissement (1290) cu care a lucrat autorul hărți mai sus amintite, extrema vest-pontică nu este reprezentată decât de Maurocastro, Vicina și Pera, situație cu totul incompletă. Actele sec. XIV, ca și portulanele de epocă, indică aici un lanț strâns de porturi și locuri de acostaj.⁷ De la

Ahtopol, Sozopol până la Maurocastron sunt consemnate 28 puncte dintre care 17 se plasează de la Varna spre Nord incluzând Pangalia, Constancia, Zanavarda, Kilia, Lycostomo, Sveti Georgi, Vicina, Aspera, ș.a., 11 dintre acestea aparținând țărmului dobrogean românesc de azi. Desigur nu toate se găsesc la același nivel de dezvoltare. Practic în Marea Neagră, în sec. XIII-XIV, se impuseră un număr de orașe - porturi în frunte cu Pera constantinopolitană și Caffa, urmate de Tana, Trebizonda numită și Poarta Asiei, Mesembria, Varna, Vicina, Maurocastro ș.a.

În bazinul pontic Caffa concentra legăturile dintre întreaga jumătate estică a Mării Negre și o bună parte a celor cu Pera. Plasată pe vatra anticei Theodisiei, pe o colină propice activităților portuare,⁸ factoria genoveză era un adevărat punct nodal pentru vaste spații euro-asiatice. Negustorii italici: genovezi, venețieni, pisani au prospectat produsele bazinului pontic constatând abundența și caracterul complementar al economiei respective. Articolul cel mai căutat de ei era grâul oferit de stepele rusești, de Câmpia Română și de ogoarele Thraciei.⁹ În lucrarea sa "La prattica della mercatura" Florentin Francesco Pegalotti stabilește o erarhie calitativă a grâului pontic, plasând pe primul loc pe cel de Caffa apoi pe cele de Anchialo, Moncastro, Varna și Zagora, Vicina și Sozopol,¹⁰ după 1340 intervenind cel de Kilia - Licostomo. Desigur că numărul de așezări portuare maritime reflectă, în primul rând, capacitatea economică a litoralului pontic. Bunurile ce se puteau imbarca proveneau atât din hinterlandul așezărilor-porturi cât și prin oferta pornită din zone mai îndepărtate.¹¹ Analizându-le nu numai prezența ci și capacitățile economice în ansamblul bazinului Mării Negre putem accepta ca orașe porturi nord-vest pontice, în primul rând Vicina, Chilia-Licostomo, Moncastro, urmate de Pangalia și eventual Constanța. Toate acestea ar face parte din categoria orașelor cu funcție de producție și intermediere a comerțului la distanță.¹² Deverul lor depășea producția hinterlandului propriu.¹³ Ele colectau și valorificau bunuri venite pe calea transportului local fluvial sau terestru.¹⁴ Nu erau orașe-porturi precum Tesalonic, puternic centru meșteșugăresc, inclusiv de construcții navale, comercial dar și agricol sau Mesembria cu producție specializată pe textile, marochinărie, orfevrerie și unde hinterlandul asigura mari cantități de grâu, miere, ceară, vin ș.a.

După cum este cunoscut un rol important în stabilirea capacităților unor centre urbane se acoră potențialului lor demografic.

Istoricul Norman Pounds apreciază că așezările urbane cu o populație până la 1000 de locuitori erau așezări agricole locale. Cele cu peste 5000 locuitori alcătuiau lotul centrelor comerciale și meșteșugărești zonale.¹⁵ Deoarece informațiile pe care le avem în prezent nu conțin, pentru orașele dobrogene medievale, date, cât de cât certe, privind populația lor, nu le putem încadra, în mod ferm în schema propusă de specialistul evocat. Ne este însă sigură afirmația că cea mai puternică colectivitate urban-portuară

se află la Cetatea Albă. Unii specialiști apreciază aici o populație, în sec. XV, de 20.000 de suflete.¹⁶ În privința portului fluvial Chilia s-a estimat o populație de cca. 10.000-15.000 de suflete, tot așa pentru Vicina.¹⁷ Alte orașe-porturi precum Pangalia, Constanța, Isaccea puteau tinde în jur de 1.000 de locuitori. Ca atare, cu excepția Cetății Albe, Chiliei și Vicinei, centre portuare angajate direct în valorificarea produselor locale pe rute maritime, toate celelalte prezentau interes local, fiind puternic legate de îndeletniciri agrare. Comparând cele trei orașe-porturi cu marile factorii pontice: Pera, Caffa, Trebizonda, așezările noastre ocupă poziții secundare. M. Balard reține în opera sa "Genes et l'autre Mer, I" numai 3 acte comerciale privind Vicina la sfârșitul sec. al XIII și 62 pentru Tana, 66 pentru Trebizonda ș.a.. Se pare că cele mai multe din așezările noastre de acostaj erau profilate pe obținerea bunurilor alimentare: grâu, pește, vin, miere, activitatea lor portuară fiind sezonieră. De aceea și prezența acestora în tranzacțiile maritime era de această natură. Prin astfel de porturi se încărcau mari cantități de grâu care ajungeau la Pera sau erau vândute chiar pe teritoriul vest-pontic. Ruta principală a transportării articolelor nord-vest pontice era cea spre Bosfor. De regulă se foloseau ambarcațiuni cu tonaj redus care se deplasau, conform sistemului navigării costiere (balbotaj).¹⁸ Ajunse la Pera aceste vase transferau încărcătura lor în vase mari care spintecau apele mărilor Egee, Mediterana, Adriatica și ale Mării Ionice. Asemenea ambarcațiuni pătrundeau însă și în Marea Neagră, cunoscută fiind prezența vasului Sfânta Maria servit de 80 de marinari, ancorat la Caffa în 1298-1299.¹⁹ Practic însă pe Dunăre, ajungându-se, după părerea specialiștilor la Porțile de Fier,²⁰ navigau ambarcațiunile de mic tonaj, ușor de acostat la schelele temporare ale fluviului.²¹ Unele dintre ele se încumetau pe drumul maritim, fără a putea evita naufragiul. Cele mai mari cantități de produse ale spațiului Dunării de jos ajungeau pe piețele bosforene, sau ale Mării Mediterane, asigurând hrana unor mari centre urbane. Așa erau Istanbulul cu o populație de 300.000 în epoca clasică,²² Tesalonic cu 23.000 locuitori,²³ Genova cu 50.000 de suflete,²⁴ ș.a. Pentru toate acestea se naviga pe ruta țărmlui bulgar și bizantin, până la Pera.²⁵ Pe aceste traseu se interceptau o serie de porturi cum erau cele de la Caliacra, Cavarina, apoi Varna și în sud Mesembria, Anhiolo, Sozopol²⁶ ș.a. unde se făceau și unele tranzacții comerciale.

Analizată în ansamblu oferta pontică, se constată o relativă uniformitate a produselor naturale. Ce mai mare parte a articolelor spațiului românesc se regăsesc și în economia litoralului nordic și vestic al Mării Negre. Este vorba de grâu, ceară, miere, lemn, chiar sare, pește, vite, lână, piei ș.a care apar pe listele mărfurilor oferite de pe piața bulgară, românească, ruso-tătară și chiar caucaziană. Mai mult, grâul de Caffa, ca și cel sud-dunărean, prezenta calități superioare. Ca atare nu se punea, decât accidental, problema desfacerii acestor bunuri în lumea pontică. Documentele amintesc palid prezența unor sortimente de pește expediate la Caffa, a cuprului dobrogean apreciat

la Trapezunt a unor legături mai vechi cu portul Kersones socotit atunci "principalul și cel mai puternic oraș-port bizantin în regiunea de N a Mării Negre"²⁷ ș.a. Este mult mai firav acest negoț față de cel practicat de navigatorii mediteraneeni și apoi otomani direct și aceasta în pofida prezenței, în porturile pontice, a unor negustori români²⁸ unii dintre aceștia precum Teodorcha de Telicha manevrând importante sume de bani.²⁹ Legătura Constantinopol - gurile Dunării - Moncastro a fost direcția principală a valorificării bunurilor realizate de români în sec. XIII-XV.

NOTE

- x. Comunicare prezentată la Sesiunea PONTICA, CONSTANȚA, 5-6.XI.1999.
1. Michel Balard, Georges I. Brătianu, **Historie de la Mer Noir, II, Mar Nero**, 1, 1994, p. 9.
2. Idem, **Gênes et l'autre Mer**, Paris, 1973, I, p. 15.
3. Gh. I. Brătianu, Marea Neagră, ed. V. Spinei, București, 1988, II, p. 112. Șerban Papacostea, **Genovezii în Marea Neagră și integrarea Europei centale în comerțul intercontinental**, Revista Istorică, SN, tom VII, 1996, 7-8, p. 481.
4. Ovidiu Cristea, **Bibliografia istorică românească a Mării Negre**, București, 1996.
5. M. Balard, **Gênes et l'autre Mer**, I.
6. Geo Pistarino, **Presenze Abkhaze nel mondo medievale genovese**, II **Mar Nero**, I, 1994, p.217.
7. V. Gjuzelev, **Du commerce Génois dans les terres bulgares durant le XIV-e siecle**, **Bulgarian Historical Review**, Sofia, tom VII, 1979, 4, p. 46.
8. Sainte Marie Mévil, **Caffa et les colonies génoises de la Crimée**, Paris, 1856, p. 6.
9. Robert S. Lopez, **L'importance de le mer Noire dans l'histoire de Gênes**, în Colocviul româno-italian "**Genovezii la Marea Neagră în secolele XIII-XIV**" Buc., 1977, p. 13.
10. V. Gjuzelev, **op. cit.**, p. 46.
11. Panait I. Panait, **Economia Țărilor Române și Marea Neagră**, Analele Dobrogei, SN, an. III, 1997, p. 113.
12. V. Hrochove, **Le littoral et l'arriere - pays de la Mer Noire au XIII-XV e siecle**, Byzantino - Bulgarica, Sofia, VII, 1981, p. 227.
13. Panait I. Panait. **op. cit.**, p. 113.
14. Traian Valentin Poncea, **Geneza orașului medieval românesc în spațiul extracarpatic**, București, 1999, p. 111-112.
15. Piotr S. Wandycz, **Prețul Libertății**, București, 1998, p. 32-33.
16. **Istoria Românilor**, Compendiu, Iași, 1996, p. 183. Alte aprecieri la Mihai Bărbulescu și col; Istoria României, București, 1998, p. 167.
17. Radu Ștefan Ciobanu, **Considerații asupra situației demografice din Dobrogea în sec. XIII-XIV**, Muzeul Național, VII, București, 1983, p. 113-115.
18. Gh. I. Brătianu, Marea Neagră, ed. V. Spinei, București, 1988, p. 95.
19. Laura Bolleto, **A Caffa nel 1298-1299, I problemi del Mar Nero**, Genova, 1993, VIII, p. 21-32.
20. Guido Astudi, **Le colonie genovesi del Mar Nero e i loro ordinamenti giuridici**, Colocviul Româno-Italian, București., 1977, p. 107.
21. Traian Valentin Poncea, **Geneza orașului**, p. 111-112.
22. Halil Inalcik, **Imperiul Otoman. Epoca clasică**, București, 1996, p. 241.
23. Giles, Veinstein, **Villes des provinces cetrales, La Culture Urbaine des Balkans**, Belgrad - Paris, 1991, p. 31-52.
24. **Enciclopedia Italiană**, Roma, 1950, XVI, p. 551.
25. Dinu C. Giurescu, **Țara Românească în secolele XIV-XV**, București, 1973, p. 160-161.
26. **Istoria na Bălgaria**, Sofia, 1982, III, p. 350.

27. I. Barnea, **Cu privire la relațiile dintre Dobrogea și Chersones în secolele IV-X**, "Omagiu lui P. Constantinescu - Iași", București, 1965, p. 161.
28. N. Bănescu, **Vechi legături ale țării noastre cu genevezii**, vol. "Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani", Cluj, 1931, p. 32-37.
29. Ștefan Andreescu, **Un om de afaceri român în spațiul pontic la mijlocul veacului al XV-lea**, Teodorcha de Telicha, SMIM, XVI, 1998, 23-30.

LES PORTS DOBROUDJIENS SUR LES ROUTES MARITIMES PONTIQUES DES XIII^e - XV^e SIECLE

Résumé

L'auteur fait tout d'abord une présentation des directions principales du commerce génois de la Mer Noire, tout en soulignant pour les XIII^e - XIV^e siècles l'affirmation exceptionnelle de certains centres maritimes pour une multitude d'aspects d'ordre économique-portuaire comme Pera, Caffa, Tano, Messembria etc.

On y étudie aussi le flux commercial fluvial et maritime de Dobroudja (où, le rôle important revenait aux produits et aux biens roumains), c'est-à-dire l'axe Moncostra - les bouches du Danube - Constantinople.

UN SAT DOBROGEAN DISPĂRUT - MUSAIT

Malul dobrogean al Dunării a constituit din vechime o zonă aproape compact românească, adăpostind așezări prospere, locuite, cele mai multe, exclusiv sau predominant de români. Între acestea se numără și satul **Musait**, situat în apropierea localității Mârleanu (azi Dunăreni, județul Constanța), pe malul lacului Vederoasa. La sfârșitul secolului al XIX-lea se știa că acest sat fusese ridicat "pe ruinele unui oraș militar roman"¹. Cercetări arheologice sistematice efectuate în ultimele decenii pe dealul numit Musait, între Rasova și Mârleanu, au scos la lumină ruinele unei cetăți romane, cu un bogat material arheologic, conducând la concluzia identificării ei cu antica așezare **Sacidava**².

Cucerirea Dobrogei de către turci și transformarea ei în provincie otomană în 1417, în urma expediției sultanului Mehmed I împotriva lui Mircea cel Bătrân, a fost urmată de schimbarea masivă a vechii toponimii, numele autohtone ale localităților fiind înlocuite cu denumiri turcești³. Așezarea de pe locul Sacidavei, care și-a conținut, în mod sigur, existența, capătă numele de **Musait**, care, în limba turcă⁴, ar însemna "Căinele lui Musa"⁵, ceea ce nu trebuie să mire, deoarece toponimia otomană abundă în denumiri curioase.

Valul războaielor ruso-turce, care au avut ca teatru de operațiuni teritoriului Dobrogei începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a provocat mari distrugerii în această provincie, multe localități fiind ruinate, unele dispărând cu totul, fără a mai fi vreodată refăcute⁶. Efectele cele mai dezastruoase le-a avut războiul din 1828-1829, în urma căruia populația Dobrogei a rămas redusă, pentru un timp, doar la 40.000 de locuitori⁷. Numeroase așezări cuprindeau doar câteva gospodării, iar altele erau complet pustiite. După încheierea acestui conflict militar, în actualele județe Constanța și Tulcea se găseau 85 de sate părăsite, devenite simple **siliști**⁸.

În cursul acestui război a fost distrus și satul Musait⁹, rămânând apoi dispărut pentru totdeauna. În marea hartă statistică rusă, elaborată începând din timpul acestui conflict militar și publicată în anul 1835, este înscrisă și localitatea **Musaita**, lângă Mârleanu, pe malul Dunării, fără indicarea numărului caselor¹⁰, ceea ce arată că era pustie. După încheierea războiului, pe baza tratatului de pace de la Adrianopol din septembrie 1829, s-a trecut, în toamna anului 1830, la delimitarea graniței pe Dunăre între Principatele Române și Imperiul otoman, efectuată de o comise mixtă ruso-turcă. La 30 septembrie, membrii comisiei au stabilit ca ostrovul dunărean Musait (**Moussait**)¹¹ din dreptul satului dobrogean Mârleanu (**Merlani**), fiind mai cu apropiere de malul stâng, să fie atribuit Țării Românești¹². Până

atunci fusesse posesiune otomană, iar numele îi fusesse dat după cel al satului din Dobrogea, care nu este însă amintit, ceea ce dovedește că deja își încetase existența.

În timpul războiului din 1828-1829 au loc refugieri masive la stânga Dunării ale creștinilor din Bulgaria și Dobrogea, determinate de represiunile ordonate de autoritățile otomane¹³. Acest exod, care capătă proporții îndeosebi în anul 1830¹⁴, a antrenat și populația satului Musait, ca și a mai multor localități din apropiere¹⁵. Pustiirea acestei așezări se datorează, așadar, pe de o parte vicisitudinilor războiului, iar pe de alta plecării masive a locuitorilor.

Fugarii din Musait și din celelalte sate din zonă au trecut în județul Ialomița, unii adăpostindu-se în localități deja existente, alții creind așezări noi pe brațul Borcea. În aprilie 1834, Ocârmuirea Ialomița înainta la Visterie lista băjenarilor "veniți de peste Dunăre". În satul Ceacu erau 26 familii, "toți plugari din Musait". Cei mai mulți, după nume, erau, în mod sigur, români: Dobre Ciobanu, Tudor Nedelcu, Dinu Pelivan, Gheorghe sin Vasile, Fătu Ceacu, Nedelcu Părcălabu, Cârstea, Bratușcu, Milu. Minea, Ignat ș.a. Cățiva aveau nume influențate de onomastica turcă și bulgară¹⁶, dar acesta era un fenomen obișnuit la românii din Dobrogea înainte de 1877. De asemenea, la satul ialomițean Cocargea erau 4 familii venite din Musait, din care trei erau plugari - Bogdan Apostol, Voica Droncea și Stan Măgăldașu, iar unul "băcan patentar la clasa III"¹⁷ - Gheorghe Grecu¹⁸, la care se adăuga Mihai Zmochină, mort între timp de holeră¹⁹.

Alți fugari au creat așezări noi în județul Ialomița. În mai 1831, Vistieria primea o jalbă din partea a "227 familii băjenari din ținutul Silistriei". Se arata că erau băjenari veniți de decindea într-un an, la începutul trecutului martie 1831 și ne-am sălășuit aici, pă moșia Jigălii, pă malul Borcii, făcnd sate nouă, numindu-le Mârleanu și Oltina ... și alții pă moșia Dudești, numind satul nostru Cocheleni" (Cochirleni). Noile așezări purtau așadar numele așezărilor dobrogene de unde erau originari fugarii. Dintre aceste familii, 41 se stabiliseră în ostrovul Musait, care, în 1830, fusesse atribuit, așa cum am văzut, Țării Românești și care, până atunci, fusesse, în mod sigur, nelocuit²⁰. Acești băjenari erau la fel, fără îndoială, din satul Musait din Dobrogea. Făceau cu toții rugămintea de a fi "apărați de toate dările către cinstita Visterie, precum și alții asemenea băjenari". Cerera le-a fost, în final, recunoscută, acordându-li-se "asidosia"²¹ decretată în 1830, constând în scutirea totală de dări pe trei ani, urmând ca apoi să le plătească doar pe jumătate timp de alți șapte ani²².

Prin jurnalul Sfatului Administrativ al Țării Românești, încheiat la 27 iunie 1832, se stabilea ca ostrovul Musait "să se lege dă județul Ialomiții ... și să se dea dă plasa Borcii, în al cărui ocol se află și alte asemenea ostroave din lăuntru Dunării". Se hotăra, totodată, ca locuitorilor acestor ostroave să li se ierte "capitația pă jumătate în curgere dă trei ani, începându-să dă la zi întâi

a viitorului iulie, precum asemenea pă jumătate și dreptul din clacă și dijmă iarăși pă trei ani, care va să zică pă 1832, 1833 și 1834"²³. În luna iulie 1832, se luau măsuri pentru aplicarea acestor decizii și, în plus, se vorbea de "viile și alte averi", pe care unii dintre acești locuitori le aveau "decindea"²⁴.

Ostroavele dunărene reintegrate Țării Românești au fost trecute în proprietatea statului, dar ele au fost, foarte curând, arendate unor întreprinzători. Au fost elaborate "Condiții pentru vânzarea în arendă" a venitului lor, în care se stabilea, printre altele, ca arendașul să împartă, "mai întâi, locurile trebuincioase locuitorilor de acolo pentru hrana lor și a dobitoacelor și să se folosească cu dijma dintr-aceste roduri de la zece una, după obiceiul pământului, și apoi, dacă vor mai prisosi fânețe și răchite mici, va putea vinde dintr-acestea și la alții, în folosul său, păzindu-se totodată orânduiala netăierii pădurilor". De asemenea, arendașul avea dreptul "să vândă într-aceste sate, numai însuși în folosul său vin și rachiu, fără de a îndrăzni altul cinevași a vinde o vadră măcar" și, la fel, "de a ținea șe seama sa bucăți și scaune de carne". Se mai prevedea ca "din viile ce vr fi printr-aceste ostroave sau se vor sădi de acum înainte, cumpărătorul va lua otașină din douăzeci de vedre una, precum se obicinuește în toată țara ... Iar pentru claca acestor locuitori se va învoi cu dânșii deocamdată în orice chip va putea, până se va face și cu acei lăcuitori un așezământ hotărât și care, săvârșindu-se în săvârșirea sorocului contractului, va fi în folosul cumpărătorului".²⁵

În decurs de câțiva ani, mulți dintre fugari s-au întors în Dobrogea²⁶, între aceștia fiind și cei așezați în ostrovul Musait. Cauza principală a plecării lor a fost nerespectarea condițiilor arendării și a înlesnirilor acordate de stăpânire.

La 14 octombrie 1831, căpitanul plășii Stelnica din județul Ialomița, Ioniță Murat, raporta că, în Ostrovul Niculii din dreptul satului Dudești, unde se aflau "hălăduind" 80 de familii de fugari din Dobrogea, "într-o zi s-au pomenit catanile ce le am acolo spre paza graniții cu cincisprezece oameni înarmați, în trei luntri, viind din Țara Turcească ca să ia cu zurbalac o sumă dă familii din numitul ostrov". Cu toată împotrivirea ostașilor, "acei rumâni înarmați, în trei luntri, au răpit cinci familii cu toate ale lor și i-au dus peste graniță"²⁷. Cei mai mulți dintre locuitorii ostrovului erau, în mod sigur, originari din satul dobrogan Musait.

În noiembrie același an, carantina Călărași făcea cunoscut, prin trei rapoarte, că "băjenarii ce se află cu lăcuința între satul Jegălia și Găldău, precum și cei din ostroavele Nicola și Mosait, s-au sfătuit ca, în vreo noapte, prin taină, să treacă dăcindea, în Turchiia"²⁸. La 26 ianuarie 1832, căpitanul Ioan Murat raporta că "hălăduitorii" Ostrovului Niculii "voesc a se duce iarăși la locul lor". Doi dintre ei au mers pe ascuns în Dobrogea, unde au vorbit cu un subașă (jandarm) turc "ca să facă sat, să se scoale într-o zi toți și să treacă dincolo"²⁹.

La 11 martie 1932, căpitanul plășii Stelnica din județul Ialomița raporta din nou că, în ziua de Mucenici, fusese chemat de catanele de pază de la pichetul Musait (numit, așa cum am văzut, după ostrovul în dreptul căruia se afla), ca să meargă în acel ostrov, deoarece, în seara precedentă, locuitorii de acolo trecuseră "dincolo, în Țara Turcească"³⁰. Putuse doar să constate următoarele: "Până când eu să viu, ei au trecut toate ale lor dincolo, în Țara Turcească, și n-au mai rămas un în ostrov, și au trecut toți dincolo, în Țara Turcească, dintr-acel ostrov, și de la cel mai mic până la cel mare au trecut. Și văzând eu vreo zece dincolo, peste Dunăre, i-am strigat că pentru ce au fugit ei de au spart ostrov, ei m<i> -au dat răspuns că numai din pricina zilelor de clacă și alte rele care să au de să se facă".³¹ Aceeași cauză era arătată și într-un raport din 25 martie 1932 al carantinei Călărași³².

Situația a rămas apoi neschimbată, așa cum rezultă din raportul amănunțit de la 7 august 1832 al "orânduitului pentru făcerea catagrafiei locuitorilor din ostroavele județului Ialomița" către Vistierie "Ostrovul Musaitul, ce cade în dreptul satului Cocargeaua, mergând împreună cu sup-tocârmuitorul plăși<i> nu am gsit nici un lăcuitor. Și întocându-ne la satul Cocargeau, am găsit trei lăcuitori dintr-acei ostroveni, precum și un fruntaș al lor, anume Simion Moldoveanu, la satul Dudeștii, cărora făcându-le întrebare pentru ceilalți săteni ai lor, unde se află, și din ce pricină s-au spărgăluit acest ostrov, au arătat că sunt fugiți în Turchiia și pricina spărgăluiri<i> lor au fost un logofăt, Ioniță Murat, care pă acea vreme se află zapciu și căpitan la plasa Stelnici<i> în cuprinsul căriia cade acest ostrov, zicând ca di<n> slobozirea din a turcilor stăpânire s-au aflat câtăva vreme în ocrotire, apoi s-au pomenit cu numitul îndatorându-i la răspunderi cu feluri de globiri, prin silnice bătăi la falangă, la oiștea căruți<i>, arătând că numai lui Simion Moldoveanu i-au luat peste tl. 1600 și altui lăcuitor dintr-ai lor doi boi, bez alte nesuferite jafuri ce au mai făcut celorlalți lăcuitori, globindu-i cu sumă de bani, și dintr-această pricină și jafuri spăimântându-mă s-au sculat și au trecut în Turchiia, unde și până acum se află. Dar cu toate acestea zice Simion Moldoveanu că de să va despăgubi<i> de gobirile ce au cercat de la pomenitul Murat, el să leagă că va aduce și pe ceilanți la urma lor"³³.

Dobrogenii locuitori temporari ai ostrovului Musait nu s-au mai întors însă de la dreapta Dunării, iar așezarea efemeră creată de ei în această insulă își încetează definitiv existența. În septembrie 1832, în ostroavele care țineau de plasa Borcea se aflau mai mulți stupi măci (așadar cu albine) ale unor foști locuitori, trecuți în Dobrogea. Erau peste 100 de bucăți, din care 40 aparțineau lui Toman și Drăgușin, "ce au șezut în ostrovul Musait".³⁴

În iarna 1841/1842, în acest ostrov se aflau numai târlele a patru mocani veniți cu vitele la iernat: Sandu Moroșan, Gheorghe Gherman, Gheorghe Lupu și Nicolae Șerbănescu. În noaptea de 6 spre 7 februarie 1842 ei sunt atacați și jefuiți de către o ceată de tâlhari din Dobrogea.³⁵ În februarie 1856, patru șăici de la Silistra, cu 50 de matrozi, au intrat în ostrov,

unde intrușii, foarte probabil turci, au tăiat și au încărcat lemne, fără ca paznicii grăniceri să-i poată opri³⁶. Rezultă, în mod sigur, că la acea dată ostrovul Musait nu mai era locuit.

Cei mai mulți dintre românii dobrogeni fugiți la stânga Dunării în împrejurimile arătate au revenit și s-au așezat din nou la vechile vetre, deoarece satele lor de origine, deși afectate de distrugerii și cu populația diminuată, își continuau, în majoritate, existența. Spre deosebire, băjenarii din satul Musait nu s-au mai stabilit în localitatea de unde plecaseră, ci fără îndoială, în vreuna sau mai multe dintre așezările învecinate. Acest sat rămâne dispărut pentru totdeauna de pe harta Dobrogei³⁷, dar vestigiile de pe teritoriul său, scoase la lumină în ultima vreme, ca și documentele înfățișate în rândurile de față, sunt mărturii ale continuității populației sale românești de-a lungul veacurilor³⁸.

NOTE

1. Grigore Gr. Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța*, București, 1897, p. 602.
2. C. Scorpan, *Săpăturile arheologice de la Sacidava, 1969, 1970, 1971*, în "Pontica", VI, Constanța, 1973, p. 267-331.
3. N. Iorga, *Droits nationaux et politiques des Romains dans la Dobrogea*, Jassy, 1917, p. 49-51; C. Brătescu, *Populația Dobrogei, în 1878-1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească*, București, 1928, p. 225; Hail Inalçik, *Dobroudja*, în *Encyclopedie de Islam*, nouvelle edition, vol. II, Leyden-Paris, 1961, p. 628.
4. Vezi și C. Scorpan, *op. cit.*, p. 267, unde se afirmă că denumirea Musait ar însemna "loc bun de așezare", "loc bun de cetate". **Explicația este, din păcate, total inexactă.**
5. În limba turcă it are aceeași semnificație cu *köpek* - câine, care este folosit însă mult mai frecvent. Normal ar trebui să fie *Musaiti*, dar la numele topice "izăfet" - ul, legătura care se face între două substantive corelate, nu este totdeauna obligatorie. Compară cu toponimul dobrogean Tausantepe (în loc de *Tavsantepesi* - delaul lepurelui), sau cu Musadagv (în loc de *Musadagi* = Muntele lui Musa-Moise) din sudul Turciei.
6. Pentru așezările pustiite în cursul acestor războaie, vezi Tudor Mateescu, **Sate dobrogene dispărute în cursul secolului al XIX-lea (I)**, în "Anuarul Institutului de istorie și arheologie "A.D. Xenopol", XIII, Iași, 1976, p. 171-183; II, în "Revista Arhivelor", anul LXI (1984), vol. XLVI, nr. 3, p. 298-309; Idem, **Un oraș dobrogean dispărut-Ester**, în "Pontica", II, Constanța, 1969, p. 413-426; Idem, **Une ville disparue de la Dobroudja-Karaharman**, în "Tarij Enstitüsü, II, Istanbul, 1971, p. 297-434.
7. Al. P. Arbore, **Din etnografia Dobrogei. Populațiunea Dobrogei după o hartă rusească**, în "Analele Dobrogei", IV (1923), nr. 3, p. 329-334.
8. Constantin C. Giurescu, **Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835**, București, 1957, p. 137.
9. Vezi Grigore Gr. Dănescu, *op. cit.*, p. 602, unde se afirmă, **în mod eronat**, că satul ar fi fost distrus în timpul războiului din 1877-1878.
10. Biblioteca Academiei Române, *Hărți*, III. 191.
11. Deoarece până la 1830 ostrovele dunărene aparțineau, aproape în totalitate, Imperiului otoman, cele mai multe din zona Dobrogei au fost denumite după satele de pe malul dobrogean, aflate în dreptul lor. La înființarea pichetelor de graniță ale Țării Românești, acestea au primit, de regulă numele ostroavelor sau ale satelor din Dobrogea în fața

- cârora se aflau. Unul dintre pichete s-a numit Musait. Erau avanposturi ale cordonului carantinal, deservite de miliție. Vezi Georgeta Penelea, **Organizarea carantinelor în epoca regulamentară**, în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai", series Historia, XIV, Cluj, 1969, fasc. 1, p. 30.
12. **Protocoloale redactate în 1830 în vederea demarcațiunii fruntării formată de Dunăre între Imperiul otoman, Rusia și Principatele dunărene**, București, 1903, p. 23.
 13. Constantin N. Velichi, **Emigrări la nord și la sud de Dunăre în perioada 1828-1834**, în "Romanoslavica", XI, Istorie, 1965, p. 67-76.
 14. **Ibidem**, p. 76-84.
 15. Tudor Mateescu, **Refugieri ale românilor din Dobrogea la stânga Dunării în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829 și în anii imediat următori**, în "Analale Dobrogei", serie nouă, III, Constanța, 1997, nr. 1, p. 83, 85, 87.
 16. Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 5725A/1834, f. 124.
 17. Pentru această categorie de patentari vezi Vladimir Diculescu, **Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830-1848)**, București, 1973, p. 42-43.
 18. Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 5725A/1834, f. 125.
 19. **Ibidem**, f. 132.
 20. În marea hartă statistică rusă, începută, așa cum am văzut, în anii războiului, ostrovul Musait este trecut fără numărul caselor, ceea ce arată că atunci nu adăpostea încă o așezare umană. (Biblioteca Academiei Române, Hărți, III, 461).
 21. Tudor Mateescu, **Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)**, București, 1975, p. 51.
 22. Constantin N. Velichi, **op. cit.**, p. 86.
 23. Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 1904/1832, f. 2.
 24. **Ibidem**, fond Comitetul Carantinelor, dosar 2452/1832, f. 1-2.
 25. "Analele parlametare ale României", tom. I, București, 1892, p. 600.
 26. Constantin N. Velichi, **op. cit.**, p. 85-97.
 27. Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 3178/1831, f. 192.
 28. **Ibidem**, f. 225 (Vezi anexa).
 29. Tudor Mateescu, **Documente privind istoria Dobrogei ...**, p. 53.
 30. Înainte de 1877, în țară, termenul obișnuit sub care era cunoscută Dobrogea era Țara Turcească sau Turchia, datorită apartenenței la Imperiul otoman. (D. Șandru, **Mocanii în Dobrogea**, București, 1946, p. 13, 29, 34).
 31. Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2408/1892, f. 2.
 32. **Ibidem**, f. 5.
 33. **Ibidem**, fond Vistieria Țării Românești, dosar 89/1832 (cotă nouă), f. 54.
 34. Arh. St. Slobozia, fond Ocârmuirea județului Ialomița, dosar 1766/1832, f. 4.
 35. Arh. St. Buc., fond Secretariatul Statului, dosar XX/16, p. f. 3-4.
 36. Tudor Mateescu, **Documente privind istoria Dobrogei ...**, p. 215.
 37. În harta Marelui Stat Major al Armatei Române privind Dobrogea, elaborată între anii 1880-1883, apare însemnarea "Ruinele Muzait" lângă lacul Vederoașă, pe Dunăre. (Biblioteca Academiei Române, Hărți, C.XXXI.1).
 38. Un sat Musait (**Musaïtu**) a existat și în sudul Basarabiei, locuit, de asemenea de români, unii dintre ei venind în Dobrogea după războiul ruso-turc din 1828-1829 și stabilindu-se la satul Nalbant din actualul județ Tulcea. (D. Șandru, **op. cit.**, p. 187).

1831 noiembrie 14, București. Adresă a Comitetului Carantinelor către Vornicia din Lăuntru cu privire la înștiințarea făcută de carantina Călărași despre intenția unor băjenari din județul Ialomița, printre care și a celor din ostrovul Musait, de a se întoarce în Dobrogea.

No. 1246. Priimit noemvr<ie> 15.

No. 361, noem<vrie> 15. Trecut.

Cinst<ite>i Mari Dvornicii din Lăungru a Țări<i> Rumânești.

Comitetul Carantinelor, Desp<ărtirea> l-iu.

Carantina Călărași, prin trei raporturi cu no. 358, 359 și 360, ce au trimis comitetului, arată că băjenarii ce să află cu lăcuinșa între satul Jegăliia și Căldău^x, precum și cei din ostrovele Nicola și Mosait, s-au sfătuit ca, în vreo noapte, prin taină, să treacă dăcindea, în Turchiia, a cărora urmare comitetul, judecând-ăo a fi necuviincioasă, nu au lipsit a scrie carantini<i> ca să fiie cu priveghere pent<ru> dă a nu să urma asemenea din parte-le faptă, dar are cinste plecat a face cunoscut și cinst<ite>i Mari Dvornicii, cu rugăciunea ca să binevoiască a-i arăta, prin formală poruncă, de poate îngădui trecerea decindea unor asemenea băjenari, căci comitetului nu-i este dat în cunoștință, pent<ru> acest sfârșit cu alt chip decât prin porunca cu no. 1235, prin care i-au arătat că sânt slobozi, însă nu îndatorându-l ca să poruncească carantinelor a-i slobozi și cu ce orânduială. Pent<ru> aceia dar, ca să nu să facă vreo înpotrivă urmare din ceia ce este hotărât pent<ru> unii asemenea băjenari, să-i trimită neîntârziat poruncă cu deslușire, în ce chip să se urmeze spre a da și din parte-i asemenea carantinelor.

ss. Indescifrabil

ss. Indescifrabil

Anul 1831, luna noem<vrie> 14. No. 2951. București.

<Rezoluție> Să se facă răspuns ca să dea în cunoștința directorilor de pe la carantini că numai acei streini sânt slobozi a trece, când se vor înfățișa cu voie în scris de la Spătărie sau de la ocârmuirile județelor, după punerea la cale ce este făcută. <1> 831 noem<vrie> 19.

ss. Indescifrabil.

Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 3178/1831, f. 225.
Original.

x Găldău.

UN VILLAGE DOBROUDJIEN DISPARU - MUSAÏT

Résumé

Entre les localités dobroudjiennes disparues pendant la guerre russo-turque de 1828-1829, il y a le village Mussaït. Celui-ci était situé au bord du Danube, sur le territoire d'une ancienne localité datée à l'époque romaine, où, pendant les dernières décennies, on a fait des découvertes archéologiques importantes.

Ses habitants ont été obligés de s'enfuir dans la Valachie, dont les uns se sont établis dans deux villages du département d'Ialomitza, d'autres dans l'îlot danubien appelé toujours Musaiït.

Mais ceux qui s'étaient établis dans l'îlot sont revenus en 1932, en Dobroudja, portant ils ne se sont plus fixés dans l'ancien village, lequel est d'ailleurs resté à jamais disparu.

**EVOLUȚII ECONOMICE,
VIAȚA CULTURALĂ,
URBANISTICĂ
ȘI
FAUNISTICĂ**

BANCA FEDERALĂ „DOBROGEA” DIN OSTROV (1913-1926)

Cel care încearcă să cunoască și să înțeleagă structura organizatorică a agriculturii românești, mai ales în perioada interbelică, este frapat de numărul mare al instituțiilor cu scopuri și mijloace de acțiune aproape identice.

Pentru a rămâne în perimetrul impus de tema anunțată, ne amintim că după obiectul operațiilor existau: cooperative de credit, de consum și aprovizionare, cooperative de producție (în care se includeau obștiile sătești), cooperativele forestiere și cele cu producție diversă¹.

Potrivit studiilor efectuate până în prezent, în 1927, peste 51% din totalul formelor îmbrăcate de cooperăția agricolă le reprezentau băncile populare care dețineau 71% din totalul membrilor asociați și 99% din capitalul social².

Această situație o putem înțelege reamintindu-ne că dezvoltarea agriculturii era posibilă numai prin oferirea capitalului necesar în condiții cât mai avantajoase. În România acest lucru se resimțea și mai acut din cauza menținerii unui nivel tehnic depășit și pulverizării loturilor peste limitele exploatării lor raționale³. În plus, statul nu făcea eforturi pentru a rentabiliza mica gospodărie agricolă. De exemplu, în 1924, prin ridicarea taxei de export la 4500 lei/vagon s-a asigurat acoperirea a 1/6 din bugetul național.

De asemenea, Banca Națională și celelalte instituții specializate nu erau dispuse să acrediteze pe agricultori, categorie socio-profesională care putea deveni oricând insolubilă.

Motivele enunțate mai sus explică apariția federațiilor de bănci agricole care primeau între asociații obști de arendare și cumpărare de pământ, cooperative cu profiluri diferite.

Potrivit statutelor adoptate, pentru mărirea fondurilor proprii se primeau și depuneri spre fructificare⁵. Cu toate acestea, se dispunea de sume insuficiente pentru acoperirea numeroaselor cereri de creditare. Așa se explică permanenta preocupare a băncilor și federațiilor pentru a îndeplini condițiile cerute în vederea obținerii creditelor de la Centrala băncilor populare sau Centrala cooperativelor de producție și consum sau la creditul de reescont al Băncii Naționale⁶.

În ceea ce privește Dobrogea, revenirea în granițele firești ale țării i-a permis o dezvoltare economică fără egal prin punerea în valoare a resurselor naturale și a unui program de investiții deosebit. Inaugurarea podului de la Cernavodă (14 septembrie 1895) și a portului Constanța (27 septembrie 1909) au permis economiei românești să se plaseze pe locul cuvenit în sistemul european.

O intensă activitate legislativă a urmărit organizarea și dezvoltarea agriculturii. „Legea pentru reglementarea proprietății imobiliare din Dobrogea” (3 aprilie 1882)⁷ a delimitat domeniile statului (din care au fost vândute între 10-50-100 ha), vetrele satelor, izlazurilor și pădurile comunale, terenurile care urmau a fi acordate instituțiilor școlare și așezămintelor religioase pentru întreținere⁸.

Urmând să asigure o creștere demografică rapidă în imensul spațiu care-l reprezenta Dobrogea la 1880 și acoperirea sumelor necesare pentru modernizarea regiunii, statul a vândut sub prețul real tuturor celor care doreau să se stabilească aici. Între anii 1888-1906 au fost acordate 49.256 ha la 9012 veterani ai războiului din 1877 și înscrăți, cererile provenind de la locuitori din județele Vlașca, Putna, Tecuci, Covurlui, Tutova, Muncel, Dolj, Mehedinți, Rm. Sărat, Buzău⁹.

Dar aplicarea acestei legi a creat nenumărate nemulțumiri deoarece nu toate loturile erau în suprafață de 8 ha (cât prevedea legea), aveau potențial productiv scăzut, înmânarea titlurilor de proprietate a trenat ani de zile, iar scutirea de impozit pe cinci ani nu s-a respectat¹⁰.

Această situație a favorizat crearea unui număr apreciabil de bănci populare: 1908-139 cu 12955 de membri, 1927-168 cu 25.535 membri și 42.470.373 lei capital. Media capitalului depus de fiecare societate a crescut de la 140 lei, în 1907, la 1062 lei, în 1926. ca structură profesională, în mod firesc, micii proprietari agricoli reprezentau 90%, urmați de comercianți și meseriași (2,4-3%)¹¹.

Ne-am propus să vă prezentăm câteva dintre elementele care individualizează activitatea desfășurată de federala „Dobrogea” a băncilor populare între anii 1913-1926 din mai multe motive și anume:

- potrivit fondului arhivistic existent până în prezent, ea a desfășurat activitatea cea mai îndelungată (1914-1940);

- colțul sud-vestic al Dobrogei reprezintă o zonă în care, pe lângă agricultură se practica viticultura (pe dealurile Oltinei) și pescuitul (Dunăre, lacul Oltina și Bugeac);

- plasa Ostrov a reprezentat un spațiu de contact între estul câmpiei Bărăganului și nordul podișului Cadrilater;

- experiența pe care ne-o transmite prin intermediul documentelor rămase de la această instituție, nu este de neglijat.

Federala „Dobrogea” s-a constituit la 13 octombrie 1913 prin asocierea a zece bănci populare și a cooperativei de pădure „Viitorul” (comuna Garvăn) cu un capital subscris de 77.000 lei și 25.495 lei capital depus. De fapt, activitatea se va derula din 6 februarie 1914.

Rolul important pe care l-a avut federala „Dobrogea” în cadrul comunicațiilor satești din plasa Ostrov ne-o demonstrează creșterea permanentă a numărului instituțiilor afiliate; astfel, în 1924, erau 20 bănci și 7 cooperative.

Cum era și firesc, consiliul de administrație era format din învățători,

preoți, proprietari de pământ cu știință de carte.

În conformitate cu statutele adoptate în 1913 și 1922, scopul asocierii a fost bine sintetizat într-unul dintre documente: „ ... să ofere sătenilor muncitori, astăzi și proprietari ai pământului pe care-l muncesc*, mijlocul de organizare sistematică a producției și să înlesnească circulația mărfurilor prin vânzarea în comun a cerealelor scăpând pe săteni de speculații”¹³. „Federala să intervină pe toate căile și cu toate mijloacele ca să poată procura orice fel de articole de îmbrăcăminte, de încălțăminte și alimente cu care să se îndestuleze populația din orașul și plasa Ostrov”¹⁴, prin – adăugăm noi – asigurarea alimentelor de primă necesitate, acordarea de împrumuturi în cont deschis, vânzarea cerealelor în comun, deschiderea conturilor destinate acordării de ajutoare instituțiilor culturale din plasa Ostrov, deschiderea școlii de contabili.

Bulversarea vieții economice, distrugerile provocate de armata inamică în 1916, administrația de etape menținută până în toamna anului 1918 au impus procurarea unor cantități de făină, zahăr, sare, orez, halva, paste făinoase, mii de metri de pânză și bumbac englezesc, produse evaluate la două milioane lei.

Până în 1922 se folosea sistemul preluării de marfă în comision prin intermediul Federalei cooperativelor sătești, iar după aceea, avansurile cu gaj pe recolta anului respectiv. La prețul de cumpărare federala adăuga 2-5 lei pentru produsele alimentare și 14-20 lei pentru stofe.

Documentele mai menționează preocuparea pentru a se aduce de la Brăila cantitățile necesare de cherestea pentru refacerea gospodăriilor și a sulfatului de cupru pentru stropitul viilor¹⁵.

Deschiderea conturilor curente ale băncilor și cooperativelor afiliate se făcea prin alimentarea contului federalei de către Casa centrală a băncilor populare și prin Banca Națională, filiala Silistra. Documentele contabile indică o creștere permanentă a sumelor solicitate – de la 500.000 lei, în 1919, la 10 milioane, în 1925. Dar, centrala nu acorda mai mult de 4,5 milioane lei deoarece și unitățile federate cereau sume tot mai mari pentru cumpărarea de semințe, vite, unelte agricole din conturile proprii. Acest sistem golea foarte rapid contul federalei care nu era alimentat la timp. În plus, băncile populare încercau să păstreze bani lichizi și peste plafonul stabilit (10.000 lei). De aceea interesele generale ale filialei fiind grav afectate, s-a hotărât ca unităților care practicau curent acest sistem neloial să li se blocheze contul¹⁶.

Creșterea cantităților de cereale obținute în anii 1922, 1923 a permis creșterea permanentă a sumelor acordate în cont curent. Astfel, dacă în 1919 se acordau echivalentul a trei capitaluri depuse, în 1924 ele reprezentau zece capitaluri depuse, plus fondul de rezervă¹⁷. Cu toate acestea, consiliul de administrație aproba noile conturi curente sub rezerva acordării de împrumuturi în sume mici, cât mai multor săteni.

O importantă sursă de venituri a reprezentat-o sumele depuse spre fruc-

tificarea pentru care federala acorda dobânzi de peste 4-4,5% pentru depunerile pe termen de cel puțin șase luni¹⁸.

Foarte avantajos s-a dovedit a fi sistemul vânzării cerealelor în comun. Unitățile afiliate acordau sătenilor bani în avans pentru cerealele obținute și înmagazinate până la vânzarea lor la prețuri mai mari. Un bun deuseu s-a dovedit a fi bursele din Brăila și Galați, Casa Sassu din Brăila, Banca Sindicatului Morarilor din București, Banca federală „Constanța” care ofereau prețuri mai avantajoase decât oboarele din Silistra și Călărași¹⁹.

Totodată, federala a încercat să acopere pagubele cauzate de grindină și inundații, băncile cu recoltele afectate primind câte o bonificație în valoare de 1000 lei²⁰.

Obținând beneficii tot mai mari federala și-a putut permite să acorde, din fondul cultural, ajutoare școlilor din Coslugea și Almalău pentru repararea imobilelor; internatul Școlii normale din Ostrov a fost înzestrat cu veselă și pături în valoare de 15.357 lei; elevilor Școlii normale din Silistra li s-au cumpărat costume de haine și tricouri. În anul 1925 a fost cumpărat porumb destinat populației din Basarabia, zonă grav afectată de secetă²¹.

Creșterea numerică a unităților afiliate a impus formarea unui personal specializat care să primească statutul de funcționar de bancă permanent și salarizat. Pentru aceste motive a fost înființată Școala de contabili „Ion Mihalache”, la 15 februarie 1920. Bugetul era alimentat prin taxa de școlarizare (300 lei/elev), cotele stabilite în funcție de capitalul fiecărei bănci afiliate (200, 300, 600 lei) și subvenția acordată de federală (10.000-21.000 lei).

Programa școlară, aprobată de Casa centrală a băncilor populare, prevedea transmiterea unor cunoștințe minime din domeniul contabilității, corespondenței comerciale, dreptului comercial; la ele se adăugau ore de aritmetică, limba română, geografie, științele naturii care completau suma informațiilor obținute pe parcursul celor cinci luni de școlarizare.

Erau admiși elevii care aveau vârsta între 14-18 ani și 23-30 ani.

Deși avea un număr redus de elevi școala s-a confruntat cu numeroase greutăți materiale; băncile asociate, federale „Constanța”, „Bazargic” și „Silistra” (care își pregăteau elevii tot aici) nu-i alimentau bugetul pe măsura cerințelor. De aceea, conducerea instituției a făcut numeroase apeluri la prefecturile Constanța și Durostor.²²

Schimbările de ordin administrativ determinate de legea din 1925 ca și problemele de natură materială au impus, în 1925, unificarea cu federala din Silistra. Nu a fost o simplă schimbare de sediu; creșterea numerică a băncilor afiliate, extinderea teritorială va determina probleme specifice care marchează o etapă diferită din existența federalei „Dobrogea” din Ostrov.

După cum menționam mai sus, am încercat să vă prezentăm acivitatea desfășurată de această instituție bancară și pentru valoarea experienței pe care ne-o transmite.

Recensământul populației din 1922 indică în așezările în care au funcționat băncile afiliate la federala din Ostrov cam același număr de locuitori (cu excepția orașului Negru Vodă și a comunelor Ion Corvin, Băneasa, Ostrov unde se constată o creștere numerică firească, ele dezvoltându-se sub raport economic). Numărul mare al celor tineri (20-35 ani) structurile socio-profesionale constatate ne face să credem că reorganizarea unor forme asociative de credit este absolut necesară și posibil de realizat în etapa de tranziție pe care o parcurgem.

NOTE

1. Lucia Drăghia, **Ideea de cooperare în agricultură – trecut, prezent, viitor** în al XIV-lea Simpozion național de istorie și retrologie agrară a României, Bacău, 1994, p. 293.
2. Ioan Fruja, **Tradiții ale cooperăției agricole în România interbelică** în loc. cit., p. 293.
3. Ion Bitoleanu, **Din istoria României moderne. 1922-1923**, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, p. 137-138; D. Șandru, **Presiunea demografică rurală și orașul românesc interbelic** în „Historia urbana”, 1993, nr. 1, tom I, p. 37.
4. Ion Bitoleanu, **op. cit.**, p. 138, 141.
5. Arhivele Naționale. Direcția generală a Arhivelor Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.A.I.C.), fond Federala „Dobrogea” Silistra, dosar 36/1921-1926, fila 1.
6. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, **România după Marea Unire**, Vol. II, partea I-a, Editura științifică și enciclopedică, București, 1986, p. 404.
7. I. Nedelceanu, **Legi și regulamente privitoare la proprietatea imobiliară în Dobrogea, f.a.**, p. 25-44.
8. Direcția județeană Constanța a Arhivelor Naționale, Fond Inspectoratul cadastral Constanța, *passim*; vezi pe larg Toma Ionescu, **Asupra proprietății și colonizărilor în Dobrogea**, în „Dobrogea – cincizeci de ani de viață românească”, București, 1928, p. 263-279; Marian Vicol, Gh. Dumitrașcu, **Legea agrară din 1882 din Dobrogea și implicațiile ei naționale** în „Comunicări de istoria Dobrogei”, vol. II, Constanța, 1983, p. 71-85; Liviu P. Marcu, **Reforme agrare din Dobrogea de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în context sud-est european**, în *op. cit.*, p. 89-124.
9. Marian Vicol, Gh. Dumitrașcu, **op. cit.**, p. 80; Liviu P. Marcu, **op. cit.**, p. 113.
10. **Fraudele cu pământurile în Dobrogea** în „Dacia”, an II, 1916, nr. 55, 27 mai, p. 1; nr. 56, 28 mai, p. 1.
11. Liviu P. Marcu, **op. cit.**, p. 114.
12. A.N.A.I.C., fond Federala „Dobrogea” – Silistra, dosar 3/1919, fila 1.
- * Este vorba de beneficiarii reformei agrare din 1921.
13. A.N.A.I.C., fond Federala „Dobrogea” – Silistra, dosar, dosar 1/1919-1922, fila 87 v.
14. **Ibidem**, fila 38.
15. **Ibidem**, filele 1-4, 12-13, 19-20, 33v, 64v, 81; dosar 73/1923-1926, filele 4, 31 v.
16. **Ibidem**, dosar 1/1919-1922, filele 8-10, 27, 28, 30-31, 34, 37, 39-40, 68 v, 71 v, 79, 82-83, 94 v-95.
17. **Ibidem**, fila 95; dosar 73/1923-1926, filele 7-8, 10, 12, 13, 17, 23, 29 v.
18. **Ibidem**, dosar 3/1919-1922, fila 4-5; dosar 6/1919 *passim*.
19. **Ibidem**, dosar 1/1919-1922, filele 29, 31 v, 51-55, 57, 60; dosar 73/1923-1926, fila 20.
20. **Ibidem**, dosar 1/1919-1922, fila 70 v, 92.
21. **Ibidem**, filele 56, 72, 87-88.
22. **Ibidem**, filele 30, 60, 70, 83-85, 95; dosar 73/1923-1926, filele 30, 37, 56.

LA BANQUE FÉDÉRALE „DOBROUDJA“ D' OSTROV

Résumé

La Banque fédérale „Dobroudja“ s'est constituée au 13 octobre 1913 par l'association de 10 banques populaires et de la coopérative de forêt „Viitorul“. En fait, l'activité allait se dérouler dès le février 1914.

Cette institution a été créée pour assurer:

la vente en commun des céréales pour protéger les agriculteurs devant les marchands de gros profiteurs; l'acquisition – en régime de consignation – des habits, des aliments de première importance; l'association en vue d'obtenir des emprunts à petit intérêt; l'aide accordée aux institutions culturelles d'Ostrov; l'ouverture d'une école pour les employés de banque.

Malgré les succès obtenus pendant les années 1923-1924, la banque a eu de grands problèmes financiers parce que les unités fédérales exigeaient de plus en plus d'argent dans leurs comptes personnels. Voilà pourquoi, en 1926, la fédérale „Dobroudja“ s'est unifiée avec la fédérale „Silistra“.

Dans son activité de courte durée, la banque fédérale „Dobroudja“ a démontré que le redressement économique n'est pas possible sans l'existence des banques populaires qui puissent assurer un appui matériel réel.

CONSIDERAȚII PRIVIND COMERȚUL DE TRANZIT DERULAT PRIN PORTURILE DE LA DUNĂREA DE JOS ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Primul război mondial a însemnat mai mult decât cea mai mare confruntare militară de până atunci; Europa de după 1919 se deosebea mult de cea interbelică, state noi apăruseră pe hartă, altele își întregiseră hotarele în marginile etnice firești. Aceste mutații aveau să se răsfrângă și asupra activităților comerciale; curentele economice își schimbă acum sensul, noile graniți impulsționând noi politici vamale, noi direcții în orientarea comerțului și a tranzitului.

La 5 februarie 1927, I. G. Duca susținea în aula Academiei Comerciale din București, conferința intitulată „Raporturile economice și politice ale României”, făcând o analiză a stadiului în care se afla politica economică a României, în noul context regional și internațional. Comparând situația antebelică a regimului strâmtoarelor, când Marea Neagră „era o mare închisă și prin urmare nu aveam din acel punct de vedere nici o perspectivă de dezvoltare în viitor pentru viața noastră economică”, cu situația de la acea dată, când „în fața noastră”, în locul Mării Negre aproape închisă la strâmtoare, avem o Mare Neagră complet deschisă, pentru că, prin ultimul regim al strâmtoarelor, libertatea lor e deplin asigurată și deci putem să întrezărim posibilitatea unei mari dezvoltări viitoare spre Asia Mică și bazinul Mării Mediterane”.¹

Poziția geografică a României, la confluența a două mari artere de navigație (Dunărea și Marea Neagră), a făcut ca ea să aibe un rol important (potențial) în comerțul de tranzit. Dacă până în 1918 acesta nu se ridicase la nivelul necesar, după această dată erau toate condițiile necesare ca el să depășească nivelul de 15% și România să devină o țară de tranzit comercial. Dezvoltarea comerțului de tranzit era o necesitate, din punctul de vedere al României, atât pentru veniturile pe care acesta le aducea, cât și pentru menținerea porturilor noastre de la Dunărea de Jos la un nivel de activitate optim, sprijinind în același timp, dotarea acestor porturi cu tehnologia modernă necesară pentru operarea rapidă a vaselor. Noile state independente apărute în această parte a Europei, devenite entități economice distincte, se orientau și ele spre dezvoltarea legăturilor de navigație și comerciale cu porturile românești de la Dunărea de Jos, ce puteau deveni baze pentru comerțul acestor state (Austria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia), cu țările orientale. În ciuda acestor premize favorabile, tranzitul prin porturile noastre (în special: Brăila, Galați, Reni și Sulina), nu a atins cotele așteptate, atât datorită concurenței altor porturi (Triest, Fiume, Gdynia), cât și încetinelii cu

care se adoptau și mai ales se aplicau, la noi, măsurile necesare pentru înlesnirea acestui gen de comerț.

Convențiile internaționale încheiate de statul român în această perioadă, se bazează în ceea ce privește regimul tranzitului, pe Statul ce făcea parte integrantă din Convenția asupra libertății tranzitului, semnată la Barcelona, la 20 aprilie 1921, iar în ceea ce privește navigația pe rețeaua internaționalizată a Dunării, pe Convenția internațională de la Paris, din 23 iulie 1921. În anii 1930-1932, România a încheiat acorduri comerciale și de navigație cu toate statele implicate în tranzitul de mărfuri pe Dunăre, articolele 18, 19 și 20 din Convenția tip ce stătea la baza acestor tratate, asigurând libertatea tranzitului și eliminarea oricăror taxe de tranzit.²

În septembrie 1929, referindu-se la relațiile economice cu străinătatea, Gr. Gafencu, pe atunci secretar general al ministerului de externe, spunea: „Ne prezentăm cu unele succese, ca acordul economic cu Polonia, prin care s-au deschis debușeuri importante în Polonia pentru fructele și vinul din Basarabia, iar această țară și-a redeschis noi căi în Orient. Sperăm ca negocierile cu celelalte țări vecine, care vor avea loc în cursul lunii octombrie vor fi fericite, nu numai cu țările Micii Antante, dar chiar cu fostele țări inamice, ca Ungaria și Bulgaria care au acceptat deasemenea să negocieze tratate comerciale cu noi, în cursul lunii octombrie”.³ În același timp, președintele Camerei de Comerț din Galați, Apostol Popa, făcea un aspru rechizitoriu politicii tarifare practicate de Căile Ferate Române: „De mai mulți ani suntem cu toții martori la decăderea porturilor Galați, Brăila și Constanța, în timp ce porturile Hamburg, Triest și Dantzig merg spre progres. Una din principalele cauze ale decăderii porturilor noastre, a fost și politica tarifară greșită pe care a dus-o până acum direcțiunea căilor noastre ferate, fiindcă în timp ce toate statele au căutat să-și dezvolte porturile, prin atragerea mărfurilor de import și tranzit, noi am ridicat tarifele C.F.R. de așa manieră încât toată Bucovina și Transilvania, care după război se aprovizionau cu mărfuri prin porturile noastre, au început să se aprovizioneze cu mărfurile necesare prin porturile străine mai sus amintite.” Și urmează câteva exemple privind taxele la vagoanele cu produse manufacturate, percepute de C.F.R. „De la Galați la Cernăuți se percepe la 10 tone - lei 34.700, în timp ce pentru aceeași marfă de la Hamburg la Cernăuți se percep la 10 tone, lei 27.200 (...). Trebuie să ținem seama de faptul că distanța kilometrică între Galați și Cernăuți este de 424 km, în timp ce de la Hamburg la Cernăuți este de 1481 km.” Pe distanța Galați-Oradea Mare (742 km) se plăteau 51.100 lei, la vagonul de 10 tone, în timp ce de la Hamburg la Oradea Mare (1650 km) se plăteau 23.900 lei, iar de la Triest la Oradea Mare (884 km), se plăteau 35.300 lei.⁴

Un atent observator al fenomenului, dr. Alex. Hallunga sesiza în anul 1933, că: „concentrarea la Triest și Fiume a exportului pentru Orient este mult mai lesnicioasă și mai ieftină decât prin România. Ne rămâne cu

adevărat în favoarea noastră transportul prin România al produselor polone, dar taxele exorbitante fac ca acest comerț să se îndrepte mai mult spre Hamburg decât înspre Galați. Toată mișcarea comercială pare a fi concentrată în porturile Mării Nordului și nu este prea vizibilă posibilitatea de a determina un comerț de antreprize și tranzit pentru Europa Centrală și prin porturile noastre, când drumul este și mai lung și mai puțin sigur și mai costisitor.⁵

O primă încercare făcută de guvernul Averescu, de a aplica un tarif special pentru porturile Galați, Brăila și Constanța, nu dăduse rezultatele scontate, astfel că abia în 1929 se admite de către Direcțiunea Căilor Ferate reducerea tarifului excepțional nr. 10. Criza economică izbucnită în anul 1929 avea să blocheze însă punerea în aplicare a acestei politici economice regionale.

Căile noastre ferate sufereau și din lipsa unui parc de vagoane suficient, mai ales în perioada de recoltare a cerealelor, precum și de lipsa vagoanelor specializate pentru diferite genuri de marfă.

Orientarea căilor ferate din teritoriile recent alipite, nu era nici ea favorabilă tranzitului spre porturile de la gurile Dunării, iar linie dublă exista în anul 1933, doar pe 263 km.⁶

La 21 aprilie 1933, intra în vigoare Convenția încheiată de Serviciul Maritim Român cu Companiile de navigație pe Dunăre, din Germania, Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia și Olanda, prin care se asigura transportul prin conosament direct, al mărfurilor din Europa nordică și centrală, către porturile din Levant. Pentru S.M.R., acest acord prezenta avantajul intensificării transporturilor către Siria, Palestina și Egipt, dar mai ales asigura încărcătura vaselor la întoarcerea spre țară, destul de redusă până atunci. Traficul urma să fie girat de „Cartelul de exploatare în comun al Societăților de navigație pe Dunăre”, reprezentat prin compania austriacă D.D.D.S.G. Transportul mărfurilor de pe vasele de Dunăre pe vasele S.M.R.-ului urma să se facă la Galați. Acest trafic se dezvoltă în anii următori, el adăugându-se la cel reglementat de Convenția încheiată în anul 1927, între căile ferate române și cele poloneze, ce asigura transportul prin conosament direct, dintre stațiile de cale ferate polone și porturile din Levant deservite de vasele Serviciului Maritim Român.⁷ În luna octombrie 1933 s-a ținut la Constanța Conferința anuală a traficului direct de mărfuri polono-româno-levantin, la care au participat delegații S.M.R., C.F.R. și P.K.P. (Căile Ferate Polone), cu care ocazie s-au luat hotărâri privind extinderea greutății coletelor transportate, modificarea tarifelor pe S.M.R. și C.F.R la mărfurile cele mai frecvente. S-a mai hotărât ca portul Galați să fie utilizat pentru tranzitarea oricăror mărfuri polone (nu numai a cherestelei ca până atunci) și să se intervină pe lângă Administrația P.C.A., pentru construirea la Galați de antrepozite necesare mărfurilor polone aflate în tranzit.⁸

Prima conferință economică a Micii Înțelegeri s-a desfășurat la Praga,

între 9 și 17 ianuarie 1934, cu care ocazie s-au prezentat 16 rezoluții referitoare la colaborarea economică. Pentru tema de față este importantă adoptarea celei de-a patra rezoluții, care propunea înființarea unei asociații a societăților de navigație din statele Miciei Întelegeri.⁹

Desigur, interesul Cehoslovaciei, care nu avea port la mare, era de a găsi căi eficiente de ieșire la mare a mărfurilor sale industriale, aflate în căutare de noi piețe de desfacere. Ideea unei organizații comune a navigației țărilor Miciei Antante, pe Dunăre, se vehicula și în presa cehoslovacă; astfel „Ceske Slovo” citat de revista Ligii Navale Române, publica în 1933 un articol în care Dunărea era considerată „o bază economică a Miciei Antante”, iar portul Galați, unde urma să se deschidă o zonă liberă, era prezentat ca o „placă tur-nantă a comerțului cehoslovac cu țările Orientului și nu numai”.¹⁰

Pentru realizarea acestei uniuni a societăților de navigație, au intrat în tratative: Compania Danubiană Cehoslovacă de Navigație, Navigația de Stat Fluvială Iugoslavă, Societatea Sârbească de Navigație, Societatea Simon Schultz din Pancevo precum și N.F.R. și S.R.D., din România. Se urmărea astfel, gruparea sub o singură administrație a unei flote compuse din 108 remorchere, 16 nave de comerț, 771 șleपुरi și 81 de cisterne.¹¹ Convenția încheiată în anul 1935 între reprezentanții societăților de navigație din cele trei țări, va fi ratificată de Conferința Consiliului Economic al Miciei Întelegeri ce s-a desfășurat la București (12-19 octombrie 1936), cu care ocazie s-a propus și simplificarea formalităților de aprovizionare a vaselor, modalitățile de impunere a societăților de navigație, unificarea dreptului fluvial etc.¹²

Problemele privind navigația comercială pe Dunăre vor fi discutate și în cursul anului 1937, la o nouă sesiune a Consiliului Economic al Miciei Întelegeri, desfășurat la Dubrovnik (16-22.09.1937), precum și la următoarea, ce a avut loc la Trencianske Templice (11-19.10.1937). În preajma celei de a XI-a sesiuni a acestui organism de cooperare regională, ce avea să aibe loc la București, între 3 și 8 martie 1938, ziarul „Lumea Românească” aprecia astfel situația: „La reuniunea din anul acesta, Cehoslovacia este decisă să porceadă la realizări imediate. Intensificarea schimburilor comerciale ce se va impune ca absolut și imediat necesară, pentru ca să nu se ajungă la o paralizare a legăturilor economice dintre statele Miciei Antante (...) O altă chestiune importantă este și aceea a comunicațiilor fluviale – problemă care va fi examinată cu toată atenția și căreia i se va găsi o soluționare favorabilă. În această direcție țara noastră va trebui să mărească numărul vapoarelor, capacitatea de transport pe cale fluvială și maritimă, întrucât este mijlocul cel mai convenabil de transport, mai ales pentru cereale și forestiere (...) Intensificându-se schimburile comerciale între statele dunărene, problema navigabilității vapoarelor românești utilizate la export, se prezintă și mai acută și ea se cere soluționată cât mai grabnic.”¹³

Aflat în anul 1929 în pragul desființării, din cauza parcului învechit de

vase și a nerentabilității constante, Serviciul Maritim Român a început să primească din 1930 o subvenție necesară pentru menținerea activității sale. Tot acum începe și acțiunea de preschimbare a vaselor aflate de mulți ani în exploatare. Astfel, în 1930, Regia Autonomă a Porturilor și Căilor de Comunicație pe Apă, cumpără pentru S.M.R., patru mari vapoare mixte, de câte 7500 tone capacitate (Alba Iulia, Suceava, Peleş și Ardeal), în valoare totală de 71 milioane lei, cu care deschide o linie pentru Mediterana occidentală.¹⁴ În anul 1936 se face un nou pas în direcția modernizării flotei comerciale, prin achiziționarea a două vapoare poștale moderne, construite la șantierele Burmeister & Wain, din Copenhaga, dotate cu motoare Diesel și având o viteză de 21,5 noduri. Ele au fost botezate „Transilvania” și „Basarabia”. Pentru linia Dunăre - Levant se contractează în anul 1937, execuția a patru motonave în Italia.¹⁵ Cu toate aceste eforturi, prezența flotei comerciale române în porturile de la Dunărea de Jos, este încă slabă. În cursul anului 1934, de exemplu, în Dunăre au intrat și au ieșit 559 vase maritime, din care doar 65 vase, cu un tonaj de numai 130.858 to erau sub pavilion român.¹⁶

În ceea ce privește tranzitul mărfurilor în susul Dunării, aceasta se desfășura cu greutate, datorită transbordărilor repetate, formalităților de poliție, sanitare, veterinarie și vamale, dificultăților de navigație de la Cazane și Porțile de Fier. Flota noastră dunăreană conta prea puțin în acest trafic de marfă; vasele noastre ar fi putut transporta în 1933 doar 5% din totalul mărfurilor ce treceau anual pe această mare arteră comercială europeană.¹⁷ Acordul de tranzit încheiat în anul 1933 de S.M.R. cu companiile de navigație din țările dunărene, avea o clauză ca atunci când „Navigația Fluvială Română” și S.R.D. vor face curse regulate pe Dunărea de Sus, vor accede și ele la acea convenție.¹⁸ Acest nou mijloc de transport (cu conosament direct), dădea posibilitatea mărfurilor grele și cu slabă valoare intrinsecă, să parcurgă pe cea mai ieftină cale de transport, distanțele mari ce separau nordul și centrul Europei, de țările mari importatoare din Levant, Siria, Palestina sau Egiptul, precum și Turcia sau Grecia.¹⁹

Un factor ce a influențat puternic tranzitul prin porturile de la Dunărea de Jos, a fost, în întreaga perioadă interbelică, existența Comisiei Europene a Dunării, care, de la Galați, administra Dunărea de Jos. De la Brăila până la Sulina, navigația se făcea în condiții nefavorabile, doar cu vase de 3-4000 tone, cu un calaj de 6,50 m, astfel că navigația cu vase economice, de 7-8000 tone, nu era posibilă. Nesiguranța navigației la gura de la Sulina, unde se putea menține tot timpul adâncimea necesară accesului în fluviu (de 23-24 picioare), făcea ca traficul ce atinsese 7 milioane tone în 1911, să scadă la aproape jumătate după război.²⁰ Deși nemulțumită de modul de rezolvare a dezideratelor sale (în 1929, la Geneva, cu ocazia fixării noului regim al Dunării), România și-a achitat mereu îndatoririle financiare față de C.E.D. Prin legea din 8 ianuarie 1930, Statul român participa la împrumutul de

8.500.000 franci aur, solicitat de C.E.D., cu a patra parte, adică 2.125.000 franci aur, plătibili în patru ani.²¹ Luările de poziție împotriva C.E.D.-ului, se înmulțesc însă; la congresul Camerelor de Comerț, din porturile dunărene, ținut la Galați la 2 iunie 1929, se votează o mențiune adresată guvernului, prin care se cere desființarea acestui organism.²² Chestiunea procurării de spărgătoare de gheață este ignorată de C.E.D., astfel că cercurile comerciale din porturile dunărene încearcă să influențeze guvernul ca, din creditul de 150 milioane lei contractat de P.C.A. la „Creditul Industrial” în anul 1936, o parte să fie alocată pentru construirea a două vase spărgătoare de gheață, care, se pare, ar fi putut să mențină Dunărea navigabilă și pe timpul iernii, când, cel puțin trei luni, brațul Sulina era închis.²³ Problema funcționării defectuoase a C.E.D.-ului se pune și la reuniunea Uniunii Camerelor de Comerț dobrogene, ținută la Tulcea, în luna octombrie 1937, când argumentele de ordin economic erau completate cu cele de natură politică și de drept internațional, afirmate și de Nicolae Titulescu, în interviul acordat ziarului „Le Temps” la 29 iulie 1936, când considera C.E.D.-ul ca ‘un anacronism de necrezut, un control al străinilor, inadmisibil pe teritoriul strămoșesc și un organism internațional care corespunde scopului pentru care a fost creat mai puțin decât oricare altul’.²⁴ În favoarea reducerii taxelor de navigație la Gurile Dunării s-au pronunțat și alți membri din C.E.D.; astfel, cu ocazia sesiunii de toamnă, desfășurată de C.E.D. la Galați, în octombrie 1937, cu care ocazie se constata că, fără a fi un an deosebit, anul 1937 se încheia cu un excedent de un milion de franci aur.²⁵ Taxele ridicate, aplicate asupra tonajului brut al vaselor, indiferent de cantitatea de mărfuri pe care o transportau, încărcau costul mărfurilor aduse în cantități mici de vasele maritime și împiedica înființarea de linii regulate de vase. Inactivitatea C.E.D.-ului față de creșterea depozitelor de aluviuni de la Sulina era criticată și de Grigore Gafencu, într-un articol din „Timpul”: „Noi suferim resemnați și neputincioși ca cea mai firească, cea mai larg deschisă cale de propășire a țării, de care se leagă nădejdea în zile mai bune a Basarabiei, soarta unor orașe mari și toată puterea de viață a rodnicului șes din Muntenia, s-o bată și s-o astupe în voie vânturile și nămolul”²⁶. Leonte Moldovan, fost președinte al Senatului și om politic cu un rol important în viața economică a Brăilei, afirma și el în anul 1938, rolul nefast al taxelor impuse de Comisia Europeană a Dunării, care îndepărtau tranzitul prin porturile dunărene, către alte trasee, mai ieftine. „Spre a remedia, măcar parțial, neajunsul pe care îl crează aceste taxe a fost nevoie să se recurgă la compensarea scumpetei lor cu reduceri tarifare corespunzătoare pe C.F.R.”, spunea el în paginile ziarului „Semnalul”, adăugând că un alt deziderat de mare importanță este acela al completării și punerii în funcțiune a liniei ferate Brașov – Nehoiș – Buzău”²⁷.

Un punct aparte în strategia de ridicare a porturilor românești de la Dunărea de Jos în perioada interbelică, l-a constituit aplicarea regimului de

„zonă liberă” în aceste porturi, în vederea atragerii comerțului de tranzit și asigurării unei activități constante în aceste porturi. După o încercare eșuată în anul 1925, dezbaterile proiectului legii zonelor libere în Adunarea Deputaților, are loc în octombrie 1929 și dă posibilitatea confruntării doctrinelor liberală și național-tărănistă, asupra prezenței capitalului străin în zonele libere. Împotriva proiectului de lege prezentat de Virgil Madgearu, ministrul industriei și comerțului și ad-interim la comunicații, se pronunțau liberalii, prin Leonte Moldovan, care nu era de acord cu prezența unor șantiere navale străine în zonele libere și cu eventuala concesionare a exploatarea zonelor libere (după modelele din Germania și Danemarca), unor firme străine.²⁸ În expunerea de motive, prezentată Adunării Deputaților de Virgil Madgearu, se spunea în acest sens: „În ceea ce privește scopurile urmărite, s-a prevăzut în proiect, ca pe lângă formarea de depozite unde mărfurile să poată fi condiționate pentru a corespunde cerințelor diferitelor piețe, să se poată instala în zonele libere și fabrici și șantiere navale. Pentru ca să nu existe temerea că industriile din țară ar fi concurate de industrii similare instalate în zone, s-a prevăzut ca autorizația de a instala în zone industrii similare cu cele din țară, se va da numai prin decret regal în urma unui Jurnal al Consiliului de Miniștri”.²⁹ Proiectul de lege a fost adoptat în unanimitate de Senat, legea respectivă fiind promulgată la 29.07.1929,³⁰ dar, așa cum se arată în memoriul întocmit de ing. Petre Demetriad, directorul Docurilor din Brăila, „rezultatele nu au corespuns așteptărilor, fiindcă legiferarea s-a făcut în epocă de criză economică, pentru ca să se facă investițiile necesare unei incinte speciale, cu bazine, cheiuri și magazine, împreună cu tot utilajul pentru debarcare, în o parte cu totul izolată a porturilor Brăila, Galați și Constanța. Pe lângă această dificultate economică se mai adaugă și răspândirea clientelei din Europa Centrală, cum cehoslovacii, tot astfel și polonezii, care nu mai alergau după noi, cum au făcut-o imediat după război.”³¹ După trecerea crizei economice chestiunea zonei libere reapare la Brăila; la punctul 9 al memoriului întocmit de Camera de Comerț și Industrie din Brăila, se cerea „crearea unei zone libere, care va aduce atât activitatea comercială cât și întrebuințarea brațelor muncitorilor noștri.”³² La Galați, zona liberă urma să fie amplasată între Bazinul nou și Prut și realizată printr-o concesiune acordată unei societăți străine, pe timp de 20-30 ani, „capitalul urmând să fie pus 3/4 de societate și 1/4 de stat, statul urmând a fi cointerestat la jumătate din venituri. După trecerea acestui timp, statul va putea răscumpăra lucrările.”³³ Lipsa de fonduri însă, (Ministerul Comunicațiilor alocase doar 15 milioane lei față de circa 100 milioane lei estimate ca necesare), făcea ca speranțele pentru realizarea Zonei libere la Galați să se lege de investitorii străini.³⁴ Victor Slăvescu, fost ministru de finanțe, făcea la începutul lunii decembrie 1937 o vizită la Galați, cu care ocazie declara referitor la zona liberă: „Am negociat personal și prin Ministrul nostru de Externe cu două state aliante, Polonia și

Cehoslovacia, pentru a veni la Galați să creeze fabrici și depozite. Vă pot anunța că în curând aceste țări își vor trimite mărfurile în zona liberă de la Galați.³⁵ În același timp însă, Cehoslovacia investise deja suma de 440.000 mărci germane, pentru amenajarea unei zone libere în portul german Hamburg.³⁶ În concluzie se poate spune că lipsa fondurilor necesare, întârzierea legiferării și concurența porturilor Triest, Genova și Hamburg va duce la eșuarea proiectelor de constituire a zonelor libere în porturile românești.

După declanșarea crizei cehoslovace, importanța porturilor noastre pare să crească, pentru o scurtă perioadă însă. Ministerul Economiei Naționale se adresa la 28 iunie 1938, Administrației P.C.A. astfel: „Suntem informați că, față de noua conjunctură politică, organizațiile economice oficiale cehoslovace vor căuta să îndrepte transportul mărfurilor cehoslovace destinate exportului, în tranzit prin România, cu scopul de a evita porturile Hamburg și Triest, la care nu se poate ajunge decât trecând prin teritoriul german.” În acest sens se cerea să se „studieze din timp această chestiune și anume îmbunătățirea condițiilor tehnice de transport pe căile fluviale și maritime: parcul vaselor și șlepurilor, capacitatea porturilor dunărene, capacitatea portului maritim Constanța, prin care se vor scurge toate mărfurile cehoslovace destinate Levantului, precum și condițiunile economice, tarife, taxe, impozite etc.”³⁷

La 18 august 1938 s-a deschis la Constanța Conferința Polono-Cehoslovaco-Română, ce a avut ca scop analiza transporturilor pe calea ferată dintre cele trei țări, posibilitatea intensificării relațiilor pe baza unor tarife combinate. La această conferință, ing. Georgescu, delegatul Serviciului Maritim Român a prezentat disponibilitatea S.M.R.-ului de a asigura „legături suficiente nu numai cu porturile din Mediterana dar și mai departe, cu porturile din Extremul Orient, grație unei convențiuni de transporturi încheiată cu o companie de vapoare germane care face serviciul de transporturi regulate între Port Said și porturile din Extremul Orient. Cu această ocazie s-a constatat că Polonia urmărea să atragă cea mai mare parte a traficului cehoslovac spre portul Gdynia, asigurând în acest scop condiții favorabile, nu numai traficului cehoslovac cu țările din nordul Europei și din America (deservit de portul Hamburg), dar și o parte din traficul oriental, care până atunci era preluat de portul Triest, asigurând avantaje considerabile datorită faptului că Polonia întreținea linii regulate între Gdynia și porturile italiene, pentru aprovizionarea cu cărbuni. Aici interesele României nu erau în concordanță cu cele ale Poloniei, porturile noastre putând să asigure și ele tranzitul mărfurilor cehoslovace. Se remarcă însă, că pentru atragerea tranzitului se acordau regimuri preferențiale acestor categorii de mărfuri. Astfel, în portul Gdynia operarea acestor mărfuri se efectua gratuit și se acorda o scutire de taxa de magazinaj, pentru un număr de zile, iar la Triest, mărfurile aflate în tranzit plăteau taxe reduse, statul

acordând administrației portului o subvenție pentru mărfurile din această categorie.³⁸ Pentru reducerea tarifelor se pronunță și societatea „Intercontinentala Maritimă” s.a., cu sediul la Brăila, aducând ca argument și un articol apărut la 21 martie 1936 în publicația vieneză „Allegemeinen Tarif Anzeiger”, unde se făceau cunoscute unele măsuri luate la Galați, pentru facilitarea transbordărilor mărfurilor „în tranzit de la Dunărea de Sus cu șleपुरi până la Galați, pentru a fi transbordate acolo în vapoare de mare”. Se menționau: reducerea taxei de supraveghere la 150 lei de vagon, indiferent de timpul de staționare în depozit sau la docuri; reducerea taxei de magazinaj cu 75% la mărfurile ce stăteau înmagazinate cel puțin 20 de zile; scutirea mărfurilor de taxe de asigurare, dacă erau asigurate de la punctul de expediție până la sosire etc.³⁹ Reducerile de taxe pentru mărfurile aflate în tranzit prin porturile de la Dunărea de Jos, nu puteau fi însă suficient de semnificative, bugetul ministerului respectiv neputând asigura subvențiile necesare, iar cheltuielile cu forța de muncă fiind mai mari în porturile Galați și Brăila, decât în porturile străine concurente.

Am prezentat câteva aspecte ale comerțului de tranzit derulat în perioada interbelică prin porturile de la Dunărea de Jos, în condiții influențate atât de necesitățile economice ale țărilor din zonă, cât și de conjunctura economiei europene la vremea respectivă, iar spre sfârșitul perioadei și de conjunctura politică a zonei. Condițiile geografice favorabile, invocate mereu, nu aduc automat un tranzit intens de mărfuri, atât de dorit de diriguitorii vieții economice din porturile dunărene; analiza, chiar sumară, a tranzitului din perioada interbelică, dovedește cu prisosință acest lucru. Diferența între ceea ce s-a dorit sau s-ar fi putut face și ceea ce s-a făcut este mare; atât din motive obiective (lipsa fondurilor necesare), cât și din motive subiective (lipsa unei politici coerente în acest sens). Semnificativ este faptul că până în anul 1930 lipsesc statisticile privind evoluția tranzitului, sub toate aspectele sale⁴⁰; din acest motiv, tema de față va fi continuată cu o analiză cantitativă a comerțului de tranzit, a structurii și orientării sale.

NOTE

1. „Import-export”, nr. 9-10/1927, p. 352-354.
2. Cu Ungaria („Monitorul oficial” nr. 79/02.04.1932; Cu Austria („Monitorul oficial” nr. 208/07.09.1931; Cu Cehoslovacia („Monitorul oficial” nr. 84/10.04.1931; Cu Polonia („Monitorul oficial” nr. 77/02.04.1931.
3. „Argus”, 29.09.1929.
4. „Argus”, 28.04.1929.
5. Alex. Hallunga, „România în tranzitul sud-est european”, în „Analele economice și statistice”, nr. 7-9/1933, p. 36-37.
6. *Ibidem*, p. 40.
7. „România maritimă și fluvială”, nr. 5/1933, p. 106-107.
8. *Ibidem*, nr. 11/1933, p. 245.
9. Ilie, Puia, *Relațiile economice ale României cu Mica Înțelegere*, în „Revista de istorie”, nr. 7/1978, p.1149.

10. „România maritimă și fluvială”, nr. 4/1933, p. 67.
11. „Marea noastră”, nr. 1/1935, p. 17.
12. **Ibidem**, nr. 10/1936, p. 190.
13. „Lumea românească”, București, 27.02.1938.
14. C. Amiral C. Boerescu, **Influența mării comerciale asupra civilizației**, București, 1940, p. 78.
15. **Ibidem**
16. „Marea noastră”, nr. 4/1935, p. 54.
17. Alex. Halluga, **op. cit.**, p. 38-39.
18. „România maritimă și fluvială”, nr. 4/1933, p. 72.
19. **Ibidem**, nr. 5/1933, p. 106.
20. Th. Gâlcă, **Navigația fluvială și maritimă în România**, București, 1930, p. 153-154.
21. „Monitorul oficial”, nr. 5/08.01.1930.
22. „Dimineata”, 05.06.1929.
23. „Marea noastră”, nr. 5/ 1936, p. 82.
24. Nicolae Titulescu, **Discursuri**, București, 1967, p. 544-545.
25. „Marea noastră”, nr. 2-3/1938, p. 46-47.
26. „Timpul”, 24.06.1937.
27. „Semnalul”, București, 05.02.1938.
28. „Monitorul oficial”. D.A.D., nr. 94/17.10.1929, p. 3539-3556.
29. „Monitorul oficial”, Dezbaterile Senatului, nr. 83/06.11.1929, p. 2911.
30. „Monitorul oficial”, nr. 166/30.07.1929.
31. Arhivele Naționale, Brăila, fond Serviciul hidraulic Brăila, dosar 31/1936, f. 3.
32. **Ibidem**, fond Primăria Brăila, dosar 29/1934, f. 106-110.
33. „România maritimă și fluvială”, nr. 9/1933, p. 179.
34. „Prezentul”, 11.11.1937.
35. „Argus”, 15.12.1937.
36. „Buletinul F.C.A.”, nr. 1/1938.
37. Arhivele Naționale, Constanța, fond Direcția Navigației Maritime, dosar 31/1938, f. 67.
38. **Ibidem**, f. 84-85.
39. **Ibidem**, dosar 14/1936, f. 42.
40. Vezi în acest sens: Florin Codrescu, **Tranzitul prin România**, în „Analele economice și statistice”, nr. 4-6/1935, p. 100-150.

SOME ACCOUNTS REGARDING THE TRANSIT TRADE SPREAD OUT THROUGH THE HARBOURS FROM THE LOWER DANUBE IN THE INTERIWAR PERIOD

Summary

The geographical position of România, at the junction of two channels of navigation (The Danube and The Black Sea), made it have an important role in the transit trade after the year 1918. The efforts made by the Romanian state in this respect for the intensification of the navigation at the Danube mouths, the endowment of the harbours with warehouses and silos as well as creation of facilities were not followed by substantial increasing of the traffic. The delaying of legislating and statute application of „free zone” contributed together with objective conditions to the moving off of the respective traffic towards other competitive lines.

DOBROGEA ÎN PREOCUPĂRILE ȘTIINȚIFICE ALE SAVANTULUI GHEORGHE IONESCU-ȘIȘEȘTI

Agronom, dar agronom de o impresionantă valoare științifică, și cu vaste cunoștințe și în alte domenii ale cunoașterii și, în acest cadru, ale cunoașterii istoriei noastre naționale, problemelor economice, mentale, culturale, politice, și, nu în ultimul rând, politico-teritoriale care au fost mai de demult și erau și în timpul vieții și prodigioasei sale activități, Gheorghe Ionescu-Șișești (1885-1967) a lăsat în opera sa scrisă o seamă de referiri și nu numai atât, ci și examinări directe, dar în contextul explicațiilor generale, de ansamblu, despre provinciile istorice românești, între care și Dobrogea, cu diferitele lor etape, cu împrejurările lor negative (când au fost sub stăpâniri străine) și pozitive.

Am considerat că este firesc să nu aflu în opera savantului multe citări și concretizări despre istoria pământului getic și românesc dintre Dunăre și Marea Neagră, din timpurile antichității și medievalității pentru că desfășurarea muncii sale de creație științifică propriu-zisă, dar și publicistică, nu l-a pus des în conexiune cu probleme ale marilor epoci menționate, Dobrogea este însă în scrierile sale implicată și pentru aceste perioade, de exemplu – cum se constată chiar dintr-un citat pe care îl voi da încolo chiar în această comunicare – de referirea la poetul latin care și-a petrecut o parte din viață în exilul din anticul Tomis, și de referire la domnitorul Mircea cel Bătrân a cărui statuie i-a văzut-o la Tulcea, de referire la regimul otoman, mai ales la regimul social, pe care-l analizează într-una din lucrurile sale, regim care se întindea și în Dobrogea care mai multe veacuri a fost înglobată stăpânirii sultanale.

Referințe din ce în ce mai multe și din ce în ce mai ample, analize mai directe întâlnim pe măsură ce și societatea din țările române înaintează spre epoca modernă, și, mai ales, pe măsură ce se afirmă pe acest drum și se afirmă noua orânduire economică și social-politică. Cunoaștem o referire, fie și indirectă, și pentru timpul de dinainte de 1877-1878 (când Dobrogea, e drept, nu Dobrogea întregă, a revenit României), bunăoară în legătură cu Tratatul de la Adrianopole, din 1829, tratat care într-adevăr, nu privește direct problema Dobrogei, dar care o implică în sensul de față de societatea românească, încă nu unită într-un singur stat al ei, slăbirea dominației economice otomane îi era benefică, deschizând noi, deși încă mici, perspective către emancipare. Într-una din cărțile sale, din 1930, citim:

„În 1929, prin tratatul de la Adrianopole, Imperiul a fost constrâns de a accepta libertatea comerțului. Navele străine, în mod special engleze, au început să sosească la gurile Dunării, pentru a descărca produse fabricate și

a încărca cereale din Principatele Române. Dar deșteptare națională și îndelungata politică, au urmat în mod continuu de la 1821 la 1877, dând comerțului exterior o mare dezvoltare." După 1877, scrie tot aici, „Mijloacele de transport au fost mult ameliorate: în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a început construcția rețelei de căi ferate și de porturi la Dunăre. S-a construit de asemenea un port maritim modern la Constanța, la Marea Neagră. Acest port a fost legat cu rețeaua căilor ferate ale țării prin construirea unui pod pe brațul Dunării, care este una din cele mai remarcabile creații tehnice ale României moderne.”¹

Cititorul observă că nu am fragmentat citatul potrivit celorlalte date și idei din el care sunt în plus față referirea de la începutul lui la tratatul din 1829 de la Adrianopol bunăoară potrivit referirii la anul 1877 (și, odată cu el, și la anul 1878, când – repet – cea mai mare parte a Dobrogei a fost readusă la România); am procedat în acest fel pentru că este evident că după 1877-1878 tot ce se referă la statul român, din frontierele lui dintre 1878-1913, se referă și la această parte a Dobrogei ; totodată, a vorbi despre însemnătatea a ceea ce s-a întâmplat în anii 1877-1878 nu este egal cu a relata ce s-a petrecut numai în timpul lor strict delimitat, ci este necesar să se desprindă și să se evidențieze consecințele pe timp mai îndelungat, pe mai mulți ani, pe mai multe decenii, ceea ce și rezultă suficient de limpede tocmai din textul dat fără fragmentare. Mai este un motiv pentru care am procedat în acest fel, adică de a reproduce textul în mod unitar și în dimensiuni cât mai mari; scopul comunicării este, în acest caz, nu atât de a prevala propriile-mi construcții de fraze, și de idei, ci de a înfățișa concepțiile și atitudinile savantului Gheorghe Ionescu-Șișești, și aceasta se realizează mai sugestiv prin reproducerea cât mai amplă posibilă a textului său, deși pentru mine apare pericolul de a mi se spune că am întocmit un text care e doar o înșiruire de citate.

Câteva aspecte dobrogene din răstimpul dintre 1877 și 1913, le aflăm într-un articol, publicat în „Gazeta Transilvaniei” (publica și în provincia noastră dintre laturile arcului carpatic aflată atunci sub stăpânirea oprimantă austro-ungară) în care tânărul agronom (avea aproape 25 de ani), venit în țară să-ți găsească o slujbă, după ce la 9 martie 1909 primise diploma de absolvire a Școlii superioare de agricultură din Hohenheim, Germania, și făcuse o călătorie de studii în Franța; el descrie călătoria pe care a făcut-o, cu vaporul, de la Galați la Tulcea, la Sulina, apoi pe mare, până la orașul-port Constanța. Îmi pare rău că totuși nu am și mai mult spațiu pentru a reproduce textul absolut întreg, scris și acesta cu talent literar, dar și cu multă acuratețe științifică. Dau numai două extrase, unul privind Tulcea, căci prin descrierea monumentului, este evocat anul 1877, celălalt despre Constanța.

„În depărtare se văd” (de pe vapor) „răsărind dealurile Tulcei și îngrămădirea de case a orașului. Pe cel din urmă colț stâncos al șirului de

dealuri, chiar în marginea Dunărei, distingem tot mai bine obeliscul de granit alb, păzit de dorobanțul de bronz și amândoi păziți de sentinela în carne și oase de lângă soclu. E monumentul reanexării Dobrogei, pe care spre rușinea noastră trebuie să-l păzim acolo, ca să nu ni-l vedem sfărâmat într-o bună noapte (...) Ne apropiem de debarcader, distingem casele fără arhitectură, spânzurate în amfiteatru pe coasta unui deal, vedem răsărind din mijlocul ei minaretul unei geamii sărace și n-am ști unde suntem dacă n-am vedea iarăși obeliscul de granit cu vulturul și dorobanțul și dacă n-am putea privi chiar aci în fața noastră monumentul lui Mircea cel Bătrân, cel care a întemeiat întâia oară acuma cinci veacuri stăpânirea românească aci.”²

Al doilea citat: „Ne apropiem. Țărnul se ivește încet, parcă o mână misterioasă l-ar întocmi din frământarea mării și ceței; se ivește și Constanța, cu clădirile ei albe îngrămădite pe malul înalt.

Intrăm în port. O pădure de catarguri între cele două diguri de piatră, de care se sparg valurile neostoite. Marea clădire monumentală a silozurilor parcă ar fi modelarea arhitectonică a unui munte alb, domină întreg portul. Admirăm frumoasele vapoare albe, de un confort fără pereche, ale navigațiunii fluviale române, admirăm de asemenea noul cazino ce se zidește acuma pe malul Mării, o grandioasă frumusețe în izolarea lui de oraș și de port.

Urcăm apoi în oraș – un adevărat oraș aristocratic. Clădiri monumentale – între altele Catedrala, palatul princiar, câteva hotele mari, mărginesc străzi drepte și îngrijite. În centru, în mijlocul unei piețe curate, se ridică statuia lui Ovidiu, cântărețul îndurerat al acestor locuri de exil pentru el. Exilatul ne dă astfel mijlocul să legăm stăpânirea noastră de azi cu cea mai veche urmă de viață în aceste locuri.”³

A izbucnit primul, apoi al doilea război mondial. Gheorghe Ionescu-Șișești, după ce trecuse doctoratul la Universitatea din Iena, și s-a întors în țară și îndeplinit deja câteva servicii, la 15 septembrie 1912 a fost numit administrator al fermei Școlii superioare de agricultură de la Herăstrău, de lângă București, post la care s-a prezentat în ziua de 7 ianuarie 1913; delegat de ministerul agriculturii și domeniilor, în primăvara anului 1913, vizitează expoziția agricolă din Kiev, Rusia, se întoarce la lucru, scrie articole, dar în luna iulie a fost concentrat, și astfel a participat în campania militară română în sudul Dunării. Acest episod îl descrie însuși în **Jurnal**, care încă se află numai în manuscris:

„În iulie 1913 am fost concentrat la regimentul meu din Turnu Severin, care a făcut parte din unitățile care au făcut campania în Bulgaria. Am participat la această campanie, fără glorie, cu gradul de caporal de infanterie. Mersul pe jos, pe șoselele prăfuite ale Bulgariei, pe căldura toridă de iulie, a fost o cumplită suferință. Lupte nu au fost; precum se știe nu s-a tras nici un foc de pușcă, dar marșurile erau istovitoare. Am mers până la Vrața.

Popasul in tãbãrã ne-a restaurat intrucãtva.

La intoarcere, aceeași oboesã istovitoare. Armata se contaminase de holerã. Mulți soldați și ofițeri au rãmas morți in pãmãntul bulgar, rãpuși de această boalã. Ajunși la Dunãre am fost imbarcați pe un vapor de transport. Soldații continuau sã se ãbolnãvescã. Boala m-a molipsit și pe mine. Cãnd am ajuns la T. Severin a trebuit sã fiu izolat ca bolnav contagios. Am fost izolat departe de tabãrã intr-un cort singur. Îngrijirea și mãncarea ãmi erau date de la distanțã.

Nimeni nu avea voie sã mã vadã decãt de la distanțã. M-a vizitat fratele meu Nicolae, care fãcuse un an la Facultatea de medicinã din Paris, fusese și el concentrat ca ofițer sanitar. El s-a ocupat de mine.

Aveam in singurãtatea cortului meu simțãmãntul omului care trebuie sã moarã curãnd. Au fost unele din ceasurile cele mai teribile din viața mea. M-am vindecat totuși. Mi s-au ars rufe, hainele, obiectele necesare.

În 22 august 1912 m-am ãmbrãcat din nou și am reintrat ãntre oameni. Am mai stat cãteva zile cu fratele meu la Turnu Severin și apoi m-am ãnapoiat la serviciul meu de la fermã.

Mi-am reluat munca și m-am restabilit repede dupã suferințele ãndurate.⁴

Gheorghe Ionescu-Șișești era și secretar de redacție la „Viața agricolã”, revistã a Societãții Romãne de Agriculturã, care ãn timpul campaniei militare ãn sudul Dunãrii n-a mai putut sã aparã, pentru cã „Tot personalul redacțional și administrativ al revistei noastre a fost mobilizat⁵, dupã cum am vãzut mai sus, și Gheorghe Ionescu-Șișești. Înt-un numãr ulterior, revista evoca felul cum agronomii au rãspuns „la chemarea cea mare.”

La concretizãri: „D-l G. Ionescu-Șișești, administratorul fermei de la Herãstrãu și redactorul revistei noastre, a lãsat și plug și condeiu și a ajuns alãturi de camarazii sãi pãnã ãn inima Bulgariei la Vrața și Mezdra.”⁶

În mãsura ãn care participarea armatei romãne la al doilea rãzboi balcanic – chiar dacã n-a dus lupte efective – a fost unul din factorii care au determinat revenirea la Romãnia și a pãrții de sud a Dobrogei, numitul Cadrilater, sau altfel spus, județele Durostor și Caliacra, tãnãrul agronom, ãn rapidã și strãlucitã afirmare, iatã, este implicat și astfel ãn problemele politico-teritoriale referitoare la Dobrogea.

Se știe cã ãndeosebi dupã rãzvrãtirea țãrãneasã din 1907, și, mai intens, ãn timpul rãzboaielor balcanice, ãn Romãnia, din frontierele ei statale de atunci, a ieșit tot mai mult ãn relief necesitatea unor noi reforme, a unei reforme agrare ãndeosebi. Din anul 1920, retrospectiv, ãntr-o lucrare de tip economico-juridic, Gheorghe Ionescu-Șișești, care deja evoluase mult ãn cariera sa și ãn ãndeplinirea de funcții din ce ãn ce mai importante, ãn capitolul ãn care se ocupã de problema reformei agrare și de specificul ei ãn diferite țãnãturi ale Romãniei, amintea, și nu putea sã nu aminteascã, sã nu atragã atenția ca un bun cunoscãtor ce era al problemei, cã „În Regat” (deci, și ãn

Dobrogea) (spre deosebire de Ardeal, Banat, Bucovina și Basarabia) „ideea exproprierii a devenit mai consistentă după campania din Bulgaria, în 1913. Țărânimia dăduse atunci o primă dovadă de putere și se văzuse că problema agrară nu se mai poate trata cu paleative. Un partid politic” (partidul liberal) „a înscris atunci exproprierea marii proprietăți în folosul țărânimii, în programul său.”⁷

În lucrările care se referă la anii, sau și la anii 1913-1915, în unele cazuri, până la începutul primului război mondial, în iulie 1916, sau până la intrarea României în război, în august 1916, Gheorghe Ionescu-Șișești își construiește argumentările economico-agronomice de regulă fără a mai nominaliza Dobrogea, și nu mai trebuia într-adevăr nominalizată mereu căci era parte organică a situațiilor din cuprinsul statului român, uneori însă o nominalizează dacă și numai dacă vreo problemă specifică cerea această procedare, dar din toate frazele, din toate tabelele statistice – și nu sunt puține – se înțelege că în concepția sa Dobrogea era considerată indiscutabil ca parte integrantă a realității românești. Cu precădere Dobrogea este implicată prin intermediul numelor localităților, a întreprinderilor de pe meleagurile dintre Dunăre și Mare. Iată, înfățișând diferite aspecte de dinainte de primul război mondial, într-o lucrare din 1930, scrisă la solicitarea unei societăți științifice din Franța: „Cele mai importante porturi pentru exportare” (exportul de cereale) „erau Constanța, la Marea Neagră, Galați și Brăila. Statul a construit, în aceste porturi, silozuri pentru păstrarea cerealelor, înzestrate cu toate mijloacele tehnice de încărcare, de descărcare și de curățire a cerealelor. Două magazine din Constanța au o capacitate de 60.000 tone; a treia – care încă nu are utilajul necesar – are o capacitate de 30.000 tone. Instalațiile de curățire au un debit de 100 tone pe oră.”⁸ În aceeași carte, poate tocmai pentru că era scrisă pentru străinătate, explică pe larg consecințele economico-financiare ale operațiilor militare care s-au derulat pe teritoriul României, atât pentru zonele ocupate de trupele Puterilor Centrale – între aceste zone, și Dobrogea –, dar și pentru cele rămase necotropite. Arată urmările pe care le-au avut măsurile, nu în toate privințele bine gândite de guvernarea români, de prohibire a vânzării cerealelor (mai ales grâului), urmările întreruperii căilor comerciale și – nu mai puțin – urmările distrugerilor și ale jafului practicat de ocupanți: „În timp normal, România se servea de calea navigabilă a Dunării și de portul maritim de la Constanța, pentru a tranzita prin Marea Neagră și Dardanele cea mai mare parte a produselor sale transportabile. Căile ferate convergeau către porturile de la Dunăre și Constanța.

Războiul venit, trecerea prin Dardanele a fost închisă, pentru navele de comerț și calea mării tăiată pentru exportul României. Marile porturi românești de export, sedii ale bursei de cereale, au rămas în inactivitate.”⁹ Căile de export au fost închise și spre vest datorită războiului dintre Austria și Serbia. Și conchide: „Prin urmare, războiul, cum am zis, a închis căile na-

turale pentru trecerea produselor agricole ale României: Dunăre și Mare.”¹⁰

Se știe că după o fază de victorii peste Carpați trupele române, periclitate mult de dezastrul de la Turtucaia, au trebuit să se retragă: „Frontul s-a fixat în lungul unei linii trecând de unghiul Carpaților, mergând până la confluirea Siretului și a Dunării, și s-a rezentat în cea mai mare parte pe cursul inferior al acestui afluent al Dunării.

Partea ocupată reprezenta aproximativ 2 treimi din teritoriul României; 65.064 kilometri pătrați erau sub administrarea germană, dar teritoriul realmente ocupat era mai întins, căci nici zonele de etape, nici cele de front, administrate de comandantii unităților militare, nu sunt cuprinse în această suprafață menționată mai sus. În această situație era teritoriul Dobrogei, situat între Dunăre și Marea Neagră, și care, la început, a fost lăsat sub administrația trupelor bulgare.

Populația acestor regiuni invadate era, în timp normal, de 4.243.222 locuitori, războiul a redus-o la 3.438.002 locuitori.”¹¹

Describe iarăși sub noi aspecte pierderile, jaful, distrugerile, umilirea adusă poporului român de către ocupanți. Se știe că România a trebuit să încheie tratatul de la București (Buftea), din anul 1918, prin care se pierdea, e drept, doar vremelnic, și Dobrogea: „Moldova n-a fost ocupată, dar defectiunea rusă obliga România în martie 1918, la încheierea păcii cu Imperiile Centrale, prin tratatul de la București.

Acest tratat asigura Imperiilor Centrale avantaje economice considerabile, care priveau în principal producția agricolă și petrolul. România se angaja să livreze, la un preț convenit, toate disponibilitățile producției sale din 1918 și 1919, de asemenea carne, vite și păsări care depășeau strictele ei necesități.”¹²

Și mai încolo: „România, cădea, timp de 9 ani, prevăzuți în tratat, într-o completă vasalitate economică.” Dar – citez iarăși – : „Tratatul de la București a fost anulat câteva luni mai târziu, în noiembrie 1918, ca urmare a semnării armistițiului și preliminarilor păcii la Versailles. Totodată, din martie până în noiembrie, ocupanții au beneficiat larg de clauzele prevăzute în tratat, continuând sistemul lor de absorbire radicală și de exploatare absolută.”¹³

Agricultura a fost dezorganizată, și iată ce scrie Gheorghe Ionescu-Șișești: „Războiul a dezorganizat puternic agricultura și a redus considerabil suprafețele cultivate, de asemenea randamentul la hectar și, în consecință, producția totală agricolă a României. În districtele ocupante de administrația militară germană, suprafața totală cultivată s-a diminuat cu 16% în primul an. În această evaluare nu sunt cuprinse districtele care s-au găsit în zona militară propriu-zisă, este vorba de districtele Buzău, Brăila, R. Sărat și toată Dobrogea. În toate aceste provincii suprafața cultivată a fost foarte mult redusă.”¹⁴

Unirea din 1918 nu a vizat direct Dobrogea, căci provincia dintre Dunăre

și Mare era revenită din 1878 și 1913 la România, tentativa bulgară, de a profita de condițiile victoriei lor vremelnice din timpul războiului în scopul de a pune mâna pe acest teritoriu, întreg sau numai o parte, nu a fost realizabilă. Unirea din 1918 a Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România, ducând la făurirea statului național unitar român, a consolidat apartenența existentă a Dobrogei la România. Tratatul de pace, din sistemul de la Versailles, cu Bulgaria, a consfințit că Dobrogea este parte a României. Devenit savant de tot mai mare renume în decursul perioadei pe care o numim cu aproximație „interbelică”, Gheorghe Ionescu-Șișești nu s-a ocupat în mod special, în mod concret, descriptiv, de Marea Unire din 1918, dar prin tot ce a scris, și a conferențiat, și a decis când a avut și putere ministerială, a dat expresie indiscutabilă realității României întregite; „războiul” (prim-mondial) și „unirea” (din 1918) i-au fost jaloane, pentru a-și marca etapele mari ale inșeși propriilor activități, așa cum, bunăoară, observăm din chiar o succintă **Prefață**; este vorba de prefața la una din culegerile sale de articole, culegere tipărită la Craiova, în anul 1935: „Am luat parte la oste-neala și sbuciumul societății românești de a se cristaliza într-o alcătuire morală și politică nouă, după război și unire.”¹⁵

De câte ori a fost nevoie în lucrările sale să înfățișeze configurația țării întregi, în care configurație de fiecare dată se subînțelege și Dobrogea, marele savant scria că, de exemplu, într-o carte din 1924: „România are o suprafață de 294.244 km pătrați. Ea reprezintă o unitate economică și geografică perfectă. Frontierele ei dau o formă aproape circulară: la sud Dunărea; la est Marea Neagră și Nistrul; la vest câmpia Tisei. Centrul se reazimă puternic pe culmea semicirculară a Carpaților și pe podișul Transilvaniei. Pe această suprafață se găsesc reunite condițiile cele mai variate pentru dezvoltarea unei agriculturi prospere, principala bogăție a țării.”¹⁶

Este firesc, desigur, ca în scrierile sale dintre anii 1918 și 1940 și care se ocupă de teme delimitate tot de această perioadă, a marii noastre unități național-statale, să nu mai găsim referiri dese făcute în mod aparte la Dobrogea, ca și la alte provincii, căci privirea îi era așa cum trebuia să fie, și anume întinsă la întreaga imagine a realității țării. Referiri la provincii întâlnim totuși, dar numai atunci când în cuprinzătoare tabele statistice înainte de a totaliza cifrele la nivel unic național a fost nevoie să se dea și cifre privind fiecare provincie în parte, inclusiv, de câteva ori, și despre Dobrogea; a mai fost nevoie când a trebuit să comenteze și unele particularități, și, în primul rând, particularități ale mediului natural, climateric, pedologic, pe o provincie sau alta, sau pe anumite zone vecine interferente, așa cum, bunăoară, a procedat într-o altă lucrare din 1924, în legătură cu tipurile de sol din România.

Parcurgând țara de la est la vest recunoaștem următoarele regiuni agricole:

În Dobrogea, la sudul Basarabiei și în câmpia Dunării de Jos, regiunea se prezintă ca o etapă net definită. Solul este foarte bogat în săruri minerale și humus, profund și fertil, faimosul sol negru sau cernoziom, care caracterizează aproape peste tot această regiune. Dar cantitatea de precipitații anuale este aici relativ mică: 500 mm. Înainte de a fi pusă în cultură, în urmă cu 3-4 secole, această regiune nu producea decât o vegetație spontană ierbacee și nenumărate trupe de animale de toate speciile cunoscute aici. După defrișare, această regiune de stepă este foarte propice pentru producție de cereale. Se recoltează aici cel mai bun grâu din Europa.¹⁷

Am oprit, „nesilit și neforțat de nimeni”, redactarea la momentul marcat de anul 1940; motivul principal este că până în prezent, de regulă, am reușit să străbat cu mult dorita de mine minuțiozitate opera scrisă a savantului până pe la acest moment, dar făcând nu puține incursiuni și în anii 1940-1944, și ceva și după acesta. Realmente nu am ajuns să stăpânesc așa cum trebuie documentația toată, care nu numai că este mai numeroasă, dar cuprinde și probleme de o complexitate mult sporită față de cea anterioară, căci și istoria reală – toți suntem de acord – este mult mai complexă.

NOTE

1. Gh. Ionescu-Șișești, *L'Agriculture de la Roumanie pendant la guerre*, 1930, p. 6.
2. Idem, *De la Galați la Constanța*; „Gazeta Transilvania”, nr. 203, 22 septembrie/ 15 octombrie 1909;
3. Ibidem.
4. Jurnal, manuscris.
5. „Viața agricolă”, an IV, nr. 13-14, iulie-septembrie 1913, p. 416.
6. „Viața agricolă”, an IV, nr. 16, 20 octombrie, 1913.
7. Gh. Ionescu-Șișești, *Reforma agrară în România*, 1920, p. 10;
8. Idem, *L'Agriculture de la Roumanie pendant la guerre*, p. 18;
9. Ibidem, p. 24-25.
10. Ibidem, p. 27.
11. Ibidem, p. 41.
12. Ibidem, p. 66.
13. Ibidem, p. 66-67.
14. Ibidem, p. 102.
15. Idem, *Probitate*, 1935, p. 3.
16. Idem, *Structure agraire et production agricole de la Roumanie*, 1924, p. 3.
17. Ibidem.

DOBROUDJA DANS LES PRÉOCCUPATIONS SCIENTIFIQUES DU SAVANT GHEORGHE IONESCU-ȘIȘEȘTI

Résumé

L'auteur met en évidence quelques-unes des préoccupations scientifiques du savant Gh. Ionescu Șișești concernant la Dobroudja. Ce territoire a trouvé une place dans ses études où l'on a fait de nombreuses références ainsi que des appréciations directes positives ou négatives de substance, pour les années 1877-1940.

UN MARE SCULPTOR DOBROGEAN: ION JALEA (1887–1983)

„Toți oamenii, din totdeauna și de oriunde, își iubesc locurile unde s-au născut. Dar la noi poate mai mult decât atât; noi suntem neamuri legate strâns de pământ, de locurile în care ne-am pomenit, așa încât purtăm cu noi, ca pe zestrea cea mai de preț, chiar dacă viața ne împinge să hălăduim pe alte meleaguri, amintirea dragă a oamenilor și pământurilor între care am venit pe lume.

Pentru mine Dobrogea rămâne, așadar, tărâmul cel mai minunat din câte am văzut în viața mea. Aici m-am simțit întotdeauna fericit și ori de câte ori trec Dunărea și azi mi se pare că fac drumul întors către o țară de basm.

Dobrogea este un tărâm al perspectivelor lungi, al orizontului larg deschis. Aici artistul poate cu adevărat învăța și cunoaște libertatea și semnificația dimensiunilor“.

Ion Jalea 1970

Dobrogea a fost – și continuă să fie – pentru artiști „lumina luminii“. Către ea au pornit, la finele unui veac academic, Teodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Eugeniu Voinescu, Nicolae Vermont, Dimitrie Hirlescu ș.a., lăsând, prin opere, mărturii ale întâlnirii lor cu Dobrogea. Dar, marii pictori ai acestui ținut și ai acestei lumini, în fortăreața cărora, această întâlnire le-a deschis calea către observarea naturii, către luminozitatea culorii aparțin generațiilor imediat următoare. George Petrașcu, Nicolae N. Tonitza, Francisc Șirato, Iosif Iser, Ștefan Dimitrescu, Nicolae Dărăscu, Jean Al. Streriadi, Petre Iorgulescu-Yor, Ion Theodorescu Sion, Rodica Maniu, Samuel Mützer, Nutziu Acontz, Vasile Popescu, Lucian Grigorescu, Cecilia Cuțescu Storck, Paul Miracovici, Micaela Eleutheriade, Lucia Dem. Bălăcescu și numeroși alții, au pictat vară de vară pe litoral și în satele dobrogene.

Dobrogea a fost mereu – și continuă să fie și astăzi – ținutul care „a operat“ mutații calificative în creația tuturor pictorilor poposiți în această zonă. Dar, înainte de a fi devenit spațiu formativ, determinant în bună măsură pentru pictura interbelică, Dobrogea a fost și locul de obârșie a numeroase personalități ale școlii românești de artă. Aproape 100 de artiști, printre care Enache Cardaș (1848-1938), Oprișan Rădulescu (1876-1905), Ion Jalea (1887-1983), Lucian Grigorescu (1894-1965), Alexandru Ciucurencu (1903-1977), Boris Caragea (1906-1982), Cristea Grosu (1906-1988), Florica Cordescu-Jebeleanu (1913-1965), Marcela Cordescu (1913-1984), Wanda Sachelarie (1916), Cik Damadian (1919-1985), Spiru Chintilă (1921-1985), Ion Bitzan (1924-1997), și mai tinerii Ion Nicodim, Lia Szasz, Poch Albert, Zizi Frențiu,

Gabriela și Carmen Pătulea, George Leolea (1938-1983) și foarte mulți alții s-au născut în satele și târgurile dobrogene, unii dintre ei creatori de frunte ai artei românești, cunoscuți în țară și peste hotare.

Aflat printre cei mai de seamă sculptori ai veacului nostru, care a acoperit cu opera sa șapte decenii, însemnând o mare „pagină” a sculpturii românești, Ion Jalea are o admirabilă biografie.

Firul vieții sale începe la 19 mai 1887, în satul Casimcea, unde s-a născut și unde, tatăl său, Gheorghe Jalea, oier originar din preajma Brașovului, se stabilise. În această localitate, Jalea va trăi doar primii trei-patru ani, astfel încât amintirile copilăriei și adolescenței se leagă de comuna Ciocârlia de Jos, unde tatăl, devenit plugar și crescător de cai, se mută cu familia, trăind, ca și ceilalți localnici, în clima specifică zonei centrale a Dobrogei, cu ierni bănuite de vânturi aspre și veri cu arșițe dogoritoare. După absolvirea celor cinci clase primare în comună, Ion Jalea se va înscrie la Gimnaziul din Constanța, înființat doar cu doi ani mai înainte, în 1897. Aici va întâlni frumusețea mării și a vestigiilor antice, dar și omul care-i va influența destinul profesional. Dimitrie Hârlescu (1872-1923), căci despre el este vorba, profesor de desen la gimnaziu, era primul pictor care se stabilise în Constanța acelor ani. El determinase configurarea unui climat artistic local, grupând în atelierul său de pe malul mării, în adunări de înaltă ținută culturală și artistică, pe Ion Minulescu, Nicolae Mantu, Jean Collin, Alexandru Macedonski, Marius Bunescu ș.a. aflați în Constanța de atunci. „Lângă acest om bun și generos am descoperit fericirea unui destin de artă. Hârlescu aprindea la Constanța o flacără care avea să devină, câteva decenii mai târziu, un mare foc arzător. De la el artiștii descopereau Dobrogea¹, va spune maestrul mai târziu. Urmând, așadar, imboldul unei înclinații, stimulat de îndrumarea lui Dimitrie Hârlescu, Jalea va trece mai întâi, ca și sculptorii Ion Georgescu, Dimitrie Paciurea, Constantin Brâncuși și Cornel Medrea, printr-o școală de arte și meserii, urmată la București, ca bursier al orașului Constanța. Aici, de la sculptorii Vladimir Hegel și Ștefan Ionescu Valbudea, va primi solide cunoștințe de sculptură decorativă. Pasul următor este cel în care, între 1907-1911 urmează cursurile Academiei de Arte Frumoase din București, în atelierul unuia dintre cei mai mari sculptori români, Dimitrie Paciurea. Formația sa, sub îndrumarea acestui valoros înaintaș s-a produs în atmosfera înnoitoare pe care profesorul o aducea, în sculptura epocii.

Debutul său este consemnat de anul 1912; expune cu regularitate până în 1915, după prima sa expoziție personală, plecată la Paris pentru desăvârșirea studiilor. Aici se înscrie la Academia Julien, unde lucrează cu maestrul ai reliefului – Paul Landowski și Henri Bouchard, precum și cu pictorul Jean Paul Laurens. Dar evoluția tânărului român nu se consumă numai în atelierul acestor maeștri, ci și în acel al lui Auguste Rodin iar mai târziu în cel al lui Antoine Bourdelle, ca și, bineînțeles, în muzee.

Atras de aceste două personalități contrare, care dominau sculptura epocii, Jalea va încerca să le cunoască opera și tehnica de lucru, atât în această primă etapă de studii, 1915-1916, cât și în perioada cuprinsă între 1919-1922, când revine la Paris.

Ion Jalea a participat pe front, în primul război mondial; fiind mobilizat în 1916, și-a întrerupt studiile. El a luat parte la operațiile militare din regiunea Siretului. După război va continua să lucreze modelând lutul cu degetele unei singure mâini, căci, „ ... la 17 august 1917 locotenentul Ion Jalea, aflat la postul său de comandă cade greu rănit, fiind lovit de schjele unui obuz ... transportat la spitalul român din Galați este cu greu salvat, după ce pierde brațul stâng”.²

„Rămăsesem în viață. Îmi călisesem experiența militară, îmi făcusem datoria către patrie ... dar, nu cumva, pe câmpul de luptă, acolo pe malul stâng al Siretului s-a născut un erou, dar a murit un sculptor? Războiul m-a învățat ceva prețios: să știu să lupt în orice împrejurare”.³

Cioplitor al materiei dure, prin vocație, Jalea a fost silit să lucreze ca modelator. Imensa-i vitalitate va învinge și numărul de opere ce vor ieși de sub degetele unicei mâini va fi imens, calitatea lor artistică impunându-se. Personalitate de o forță interioară exemplară, cu o pasiune devoratoare pentru sculptură, artistul a găsit tăria să înfrunte o infirmitate cu demnitate. S-a autoeducat să trăiască cu un singur braț ... în viața fizică, în societate, dar mai ales la masa de desen, modelând lutul ...⁴. Artistul a continuat, cu tenacitate, timp de șapte decenii să-și dăruiască viața creației; el și-a păstrat de-a lungul timpului seninătatea, ascetica-i tinerețe, generozitatea discretă, surâzătoare bunăvoință și dragoste față de semeni.

Ion Jalea intra zilnic în atelierul propriu din strada Frumoasă sau din str. Paul Greceanu, iar în ultimii 30 de ani ai vieții în cel din strada Ermil Pangratti – spre a nu-l părăsi decât seara, târziu. Înaintarea în vârstă nu i-a oprit, nici nu i-a rărit niciodată drumurile zilnice spre acest spațiu, în care artistul se concentra asupra „ideilor” cărora le dădea formă. În acest fel el a lucrat până în preajma plecării în neant (noiembrie 1983), căci sculpturile nu puteau prinde contur, decât în meditație și reculegere. În liniștea acestui spațiu Jalea a dat viață unei opere vaste, capitol important, distinct în arta românească, pilduitor exemplu de forță și echilibru, de continuă ascendență seninătate, asemănătoare cursului lin al unui râu.

Sculptor cu un stil propriu, în a cărui operă s-a îmbinat caracterul național și cel universal, totodată, artist riguros cu sine, Ion Jalea vorbea foarte puțin, extrem de rar, despre arta sa, ca și despre propria-i viață. Era discret și modest; avea politețea și dărnicia marilor seniori. El rămâne pentru posteritate, așa cum a fost și pentru contemporani, pilda unei statornice, totale dăruii, a unei neînvinse tenacități, a unei mari pasiuni pentru artă. Sunt elocvente, în acest sens, consemnările unor sculptori tineri și critici de artă, prilejuite de omagierea artistului la împlinirea a 95 de ani⁵: „O operă și

o viață de o exemplară limpezime îmi stau alături, îmi oferă zilnic imaginea ideală a sculptorului plămuit parcă metalul nobil al sculpturilor sale ..."; „Neobosit și astăzi, maestrul adaugă zilnic gândurile sale materializate în fapte de sculptură, de înaltă profesionalitate, tezaurului de valori naționale ..."; „Lumea artei lui Ion Jalea este o lume a nobilei simplități"; „O viață dăruită artei, dăruită idealurilor celor mai serioase ale unei tradiții, care prin maestrul Ion Jalea s-a îmbogățit într-un chip semnificativ". Creația sculptorului Ion Jalea este profund unitară; aria ei tematică este largă: opere ale-gorice, inspirate de legende și basme populare, compoziții religioase și mitologice, schițe de front, figuri de țărani, surprinși în acțiuni cotidiene, portrete, nuduri, medalii și monumente legate de istoria neamului nostru. Sinteza artei sale este complexă și profund originală; în ea s-au contopit osmotic învățămintele dobândite în atelierelor sculptorilor Paciurea, Rodin, Bourdelle, dar și în marile muzee europene. Toate acestea – și nu numai – au condus spre statutarea unui stil personal, recognoscibil, inconfundabil.

Evocarea eroismului poporului nostru din primul război mondial a constituit una dintre temele importante ale operei lui Jalea. Cunoscând prin proprie experiență prețul uman al flagelului și jertfele, artistului a condensat în opere, cu mare înțelegere și fără ostentație, eroismul sublim, anonim, prin ciclul de sculptură mică, intitulat „Schițe de front": „Cal căzut", „Sentinela", „Caii", „Soldat pe front", „Ostaș în atac" ș.a., toate expuse în Muzeul Ion Jalea, de pe faleză Cazinouului.

Înființarea, în 1919 a „Societății pentru ridicarea monumentelor eroilor căzuți în război", ca și a „Asociației Cultului Patriei", în 1926⁶, vor fi urmate de adevărate campanii de edificare a unor monumente comemorative, în întreaga țară. Dar, printre numeroasele obeliscuri cu vulturi și lauri, executate de virtuoși pietrari anonimi, diseminate pe aria întregii țări, vom întâlni și ansambluri monumentale semnate de către artiști valoroși ai sculpturii noastre, cărora li se include și Ion Jalea.

Stăpânit de gândul de a dura un moment care să citească memoria soldatului român, a luptătorului anonim, Jalea va executa întâia sa lucrare „Cu un singur braț și fără ajutoare de profesie, numai cu țărani de lângă mine"⁷, reprezentând un monument omagial dedicat eroilor, pentru comuna Jugur, situată în zona Câmpulungului Muscel, în apropiere de vârful Mateiaș, pe care se află osuarul eroilor căzuți aici în luptă. Acestui monument, apărut prin proprie inițiativă, voință și efort material, îi vor urma comenzi oficiale. În 1919 artistul va executa „Monumentul eroilor francezi căzuți în România", amplasat în Cișmigiu, la București, apoi monumentul eroilor din comunele Chirnogeni și Topraisar – ambele în județul Constanța, în anul 1920. Trei ani mai târziu, la Dieuse, în Franța a fost ridicat „Monumentul eroilor români căzuți în captivitatea germană", în regiunea Saar. Acestei lucrări criticul francez Robert de Flers i-a dedicat un amplu articol, în care relevă, între altele, „Înduioșătoarea noblețe a monumentului". La București,

în piața gării de Nord a fost inaugurat, în 1923, „Monumentul ceferiștilor căzuți pe front”, realizat în colaborare cu sculptorul Cornel Medrea. În 1927 Ion Jalea execută, pentru orașul Viena, „Monumentul ostașilor români căzuți în 1916-1918 pe pământul Austriei”, iar în 1938, tot în colaborare cu sculptorul Medrea, relieful circular al Mausoleului de la Mărășești. Dar încă înainte de anul 1938, Jalea se manifestase ca un artist cu un puternic simț al epicului, ceea ce explica notabilele reușite în domeniul reliefului – și ampla lucrare de la Mărășești o confirmă – alături de opere anterioare, aparținând aceleiași specii: „Arcașii”, „Atelierul de fierărie”, „La arat”, „Caii soarelui” ș.a. aflate în Muzeul Ion Jalea.

Temei legată de viața țăranilor, a truditorilor pământului, în mijlocul cărora artistul și-a petrecut copilăria și ale căror virtuți apar transfigurate în opere, i se includ foarte multe lucrări de sculptură mică, de vitrină: „Oameni cărând saci”, „Bivolarul”, „Cosași”, „Omul cu lopata”, „Babele”, „Prășitoare”, „Lăptărese”, „Țarancă cu dovleac” ș.a. figurează în expoziția de bază a Muzeului de Artă Constanța și a Muzeului Ion Jalea.

Un alt capitol important al bogatei arii tematice a sculpturii lui Jalea este cel al portretului. În lunga sa carieră artistul a elaborat sute de portrete, transpuse în lut, gips, piatră, marmură sau bronz. Seria portretelor dedicate oamenilor de cultură – Caragiale, Rebreanu, Enescu, Storin, Moșil, Coandă, Hulubei ș.a., impresionează prin diversitatea modului de tratare, aflat în legătură cu nevoia unor evocări convingătoare, reale efigii. Marea sa putere de sondare a ființei umane este relevantă, mai ales în „Portretul tatălui artistului”⁸, a cărui admirabilă simplitate este redată printr-o mare economie de mijloace plastice, care vizează monumentalul.

Arta veche a Dobrogei, a antichității în genere, i-a suscitât interesul încă din adolescență; apoi i s-a adăugat studiul aceleia din muzee. Canonului clasic al acesteia Jalea i-a adăugat interpretări noi, vizibile în portrete și nuduri (pentru această din urmă categorie este elocventă lucrarea „Venus” aflată în fața hotelului Casino din Mamaia⁹, dar și numeroase lucrări cu sens mitologic: „Centaur”, „Centaureasă”, „Lupta lui Hercule cu centaurul” (în multe variante), „Căutare în antic” ș.a.

Datorită calităților de concepție, aproape toate lucrările sale de mici dimensiuni sunt virtuale opere de artă monumentală. De-a lungul întregii sale activități Jalea a elaborat mereu proiecte de monumente pe care le-a visat transpuse în material finit, amplasate în piețele orașelor țării. Și totuși, după monumentele dedicate eroilor primului război mondial, mai sus enunțate și după amplasarea, în 1925 a operei „Hercule doborând centaurul” în Parcul Herăstrău din București, abia în 1935 va executa statuia lui Spiru Haret din Piața Universității. În 1936, pe faleză a Cazinoului din Constanța a fost amplasată lucrarea sa dedicată Reginei poete¹⁰, având la picioare, simbolică muză intruchipată prin „Femeia cu Harpa”. Apoi, abia în 1962 se va amplasa, pe aceeași faleză, „Arcașul” (piatră), lucrare emblema-

tică pentru creația artistului, executată în bronz, încă din 1926.

Efigie atemporală a poetului național, statuia lui Mihai Eminescu ridicată în 1967, la București, în parcul Herăstrău, a constituit atunci, o mare împlinire. În 1975 va executa monumentul geniului muzical românesc – George Enescu – amplasat, în 1975, în piața Operei Române din București.

Ridicarea, în 1973-1975 a statuii ecvestre a lui Mircea cel Bătrân la Tulcea, simbol al domniei sale „ ... până la Marea cea mare ...”, împlinea nu numai un act de cultură necesar, ci chiar dezideratul înaintașilor tulceni, strămoși ai locuitorilor de astăzi. Ei își doriseră și obținuseră o statuie a domnitorului încă la începutul secolului care, potrivit consemnărilor istoricului Nicolae Iorga, îl reprezenta pe domnitor „ ... ca pe un moșneag cu barba mare ... având în mână un buzdugan ...”¹¹. În timpul primului război mondial statuia lui Mircea va dispărea, posteritatea cunoscând-o doar din reproducerile apărute în presa vremii și din descrierea lui Iorga. Acum statuia domnitorului, executată de Ion Jalea domină piața centrală a orașului.

Doi ani mai târziu, în 1977, artistul va executa statuia ecvestră a lui Decebal, amplasată la Deva. Schița ei în bronz se află, pe soclu, în parcul Muzeului de artă din Medgidia.

Alți doi ani mai târziu artistul a realizat, la Focșani, „Monumentul Unirii”, coloană simbolică, „piatră de hotar” și însemn totodată al desființării acestuia, dintre cele două țări „surori”, prin actul Unirii din 1859, pe care monumentul îl evocă. Amplele reliefuri de la baza obeliscului pun în relevanță forța epică, expresivă a monumentului și vocația de modelator a artistului.

De-a lungul celor șapte decenii de activitate creatoare Ion Jalea a fost prezent cu opere reprezentative (la Saloane Oficiale, expoziții anuale, bienale ș.a.) a organizat numeroase expoziții personale. Opere ce-i poartă semnătura au participat în mari confruntări internaționale, la Paris în anii 1925, 1927, 1937 (la această din urmă expoziție a primit Marele premiu pentru sculptură), la Barcelona în 1928, la Haga și Bruxelles în 1930, la New York în 1939, ca și în ansambluri expoziționale de artă românească organizate peste hotare, în varii centre ale lumii – tuturor continentelor. Director al artelor din același minister, în 1945, Ion Jalea a fost investit, în 1956 cu titlul de Maestru emerit al artei, iar în 1957 Artist al Poporului. Pentru activitatea sa a primit, în 1955 Premiul de stat, în 1979 și în 1981 Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România, pentru sculptură. A stat la cârma obștei artiștilor din întreaga țară timp de aproape 30 de ani, fiind președinte în exercițiu între 1957-1978, iar de la această dată președinte de onoare al aceleiași instituții.

Membru titular al Academiei Române din 1963, Ion Jalea a fost distins, în 1962 cu Ordinul Steaua Republicii, în 1963 cu Ordinul Apărarea Patriei și Ordinul Muncii clasa I, iar în 1971 a fost denumit Erou al Muncii socialiste. Prin aceste recunoașteri și recompense, dar mai ales prin meșteșugul său, cu

rădăcini adânc implantate în țărâna ținutului natal, prin imensa-i contribuție la cultura națională, Ion Jalea s-a dovedit a fi, ceea ce artistul însuși spunea: „Sunt o creație a acestei arte și a acestui pământ, spre care am privit mereu cu sentimente de fiu”¹².

Numeroase și nevăzute fire, unele doar de el știute, l-au legat pe artist de Dobrogea. Amintiri dragi copilăriei s-au reflectat cu obstinație în operă. Viziunea sa solară asupra realității este rezultat, nu numai al unui vitalism și al unei seninătăți ancestrale, ci și influența unui ținut inundat de lumină. Dar, dincolo de această seninătate ce se degaje din fiecă lucrare și din operă în ansamblu, vom constata că motivul soarelui însuși l-a preocupat pe artist și el a apărut mereu în reliefuri. Cât și motivul soarelui, imaginea calului este frecventă în opera maestrului „... copil fiind, ... călăream desculț, făcând masă comună cu calul, pe care îl struneam trăgându-l doar de coamă și lăsându-mă de-a dreptul în voia lui”¹³.

Pentru orașul adolescenței sale sculptorul și-a dorit mai multe monumente, printre ele și „Caii soarelui”. Temă de tinerete, lucrarea a fost reluată în 1966, adusă la proporții monumentale cu scopul transpunerii în material definitiv, spre a fi amplasată la Constanța „... Transpunerea ei în piatră de Bampotoc va face să scânteie coamele cailor, ca niște vâpâi. Lucrarea se va acorda astfel cu explozia de lumină a litoralului ...”¹⁴

Din motive ce nu sunt cunoscute, această operă nu a devenit monument, cum și-a dorit-o artistul. Ea a ajuns însă la Constanța, în forma ei monumentală, turnată în gips, făcând parte din ansamblul celor două sute de lucrări pe care Ion Jalea le-a donat Constanței, „... expresie a sentimentelor de dragoste și grațitudine pentru ținutul dobrogean, în care m-am născut”¹⁵.

Așadar, păstrând permanent legătura cu Dobrogea, manifestând – dincolo de afecțiunea constantă pentru zona natală –, un interes deosebit Muzeului de artă din Constanța, Ion Jalea a donat, în 1968 ansamblul de peste 100 de opere pe baza cărora s-a constituit muzeul ce-i poartă numele. Patrimoniul acestui muzeu are un caracter unitar și definitoriu pentru întreaga creație a maestrului și reprezintă o selecție riguroasă și relevantă pentru evoluția conceputuală și stilistică a artei sale. El grupează armonios, un ansamblu complex, în care se află cele mai valoroase opere, turnate în gips, sau bronz, cioplite în piatră, travertin sau marmură. În colecție se afla și o suită de desene-studii din 1917 – ca și sculptura mică de vitrină, care dezvăluie, parțial, procesul intim de elaborare a unor opere cu plasticitate de maximă concretețe a căror forță evocatoare este impresionantă.

Un popas îndelung în acest muzeu va prilejui descifrarea principalelor teme care l-au preocupat pe artist. Inaugurat în 1968 Muzeul Ion Jalea a fost îmbogățit printr-o nouă donație de opere, făcută înb 1984, de către fiicele artistului – Ana și Mioara.

Muzeul Ion Jalea este, așa cum se știe, una dintre secțiile Muzeului de artă Constanța. Directorul acestuia, doamna Doina Păuleanu a regândit

expunerea, asigurându-i mai multă claritate și, ambiental, o anume prețiozitate. Împreună cu doamna Simona Rusu, director adjunct, s-a ocupat și de amenajarea spațiului exterior, care a devenit un mic „patio”, cu statui înconjurate de plante cățărătoare și flori.

La rândul său, Doamna Ileana Pitrescu, muzeograful care se ocupă de secție, menține atmosfera unui loc viu, de o impresionantă acuratețe, astfel că fiecare popas al publicului aici rămâne de neuitat.

*

Întrebându-ne de ce vom cunoaște mai bine opera lui Ion Jalea în Dobrogea, de ce Dobrogea evocă mai pregnant personalitatea artistului, va trebui să ne amintim că arta sa a fost, în bună măsură, rodul relației profunde a artistului cu acest ținut, cu solul lui, cu caii copilăriei, cu sculptura antichității, cunoscută prin vestigiile Constanței, prin muzeele arheologice și prin metopele de la Adamclisi. Înalta lecție de echilibru, de logică și rigoare a formelor, Jalea aici a asimilat-o, ca tot ce se sedimentează timpuriu în conștiințe, chiar înaintea oricărui studii, reinnoind-o cu fiecare popas estival. La Constanța Jalea a venit an de an, în îndelungata sa viață, ca să se infuzeze mereu de frumusețe, puritate și armonie, reintâlnindu-se mereu cu anticii, prin noile descoperiri arheologice.

Întreaga sa operă păstrează repere ale acestor repetate reveniri, și nu voi uita niciodată clipele în care vară de vară, pe terasa muzeului ce-i poartă numele, însoțit de soția sa – doamna Sabina Jalea – artistul poposea, odihnindu-se în cuprinzătoarele fotolii de răchită. Figura sa era iluminată de zâmbetul omului bun care era, iar marea nesfârșită se reflecta în ochii săi albaștri. În licărirea lor puteai ghici bucuria reintâlnirii și mai ales dragostea sa pentru ținutul natal. Și fiecare dintre aceste popasuri era prilej de aduceri aminte și relatări ale unor – mereu altele – frânturi de viață, legate întotdeauna de marea sa iubire – Dobrogea.

Așadar, orașului Constanța Ion Jalea i-a dăruit colecția de sculptură edificatoare pentru întreaga sa operă și în Dobrogea se află cinci dintre cele cincisprezece monumente pe care le-a înălțat.

De aceea, pentru cei care-i vor admira creația, aflată, parțial, în fiecare dintre muzeele de artă ale țării, sau îi vor privi monumentele de la Focșani, Deva, Jugur, Câmpulung Moldovenesc, București și alte localități, va fi edificator un popas la Constanța, în Muzeul de artă, care expune opere în bronz, donate de artist în 1960 (la înființarea acestuia) și în Muzeul Ion Jalea. Astfel, călătorul, care se va fi adâncit în această operă de mare noblețe, din aceste muzee, ca și în cel de la Medgidia, după ce va fi poposit în fața monumentelor de la Tulcea, Mamaia, Constanța și Topraisar, se va îndrepta spre Chirnogeni. Traversând Dobrogea spre sud, el va trebui să se oprească însă, într-un popas la Ciocârlia de Jos, aflată la 13 km de Medgidia. Acolo, în cimitirul satului, foarte aproape de drum, între liliacul sălbatic și cimbrisorul

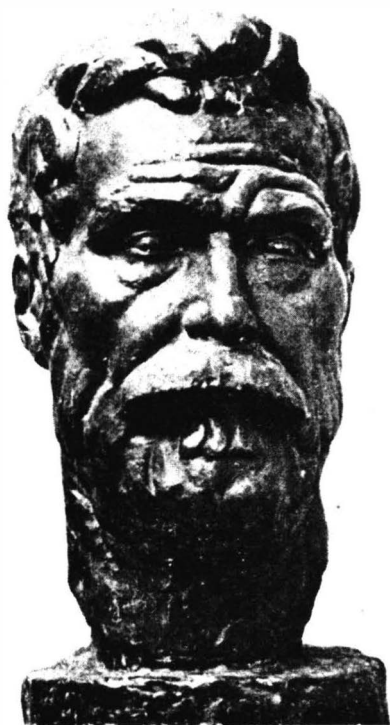
de câmp odihnesc cei ce au dat viață marelui plâsmuitor de forme – Ana și Gheorghe Jalea – sub umbra unui frumos monument, înălțat de fiul lor, sculptorul ION JALEA.

NOTE

1. Din prefața catalogului Muzeului Ion Jalea, București 1971.
2. Din Carnetul de note al Comandamentului de război, Cf. Petru Comarnescu, Ion Jalea, București 1967.
3. Vasile Firoiu: Erou în epopeea Mărășeștilor, București 1964.
4. Ibidem.
5. Arta nr. 9 1982: Horia Flămând, Paul Vasilescu, Vasile Drăguț, Dan Grigorescu.
6. Locot. col. Nicolae Nicolae: **Unde ne sunt monumentele?**, Buletinul Monumentelor istorice, nr. 7, București, 1973.
7. V. Firoiu, op. cit.
8. Originalul în gips se află în Muzeul Ion Jalea, Constanța.
9. „Venus” sau „Femeia cu măr”.
10. Statuia se află în depozitele Muzeului de artă Constanța; **Femeia cu harpa** a fost amplasată, în 1975, în fața Muzeului de artă din Medgidia.
11. Nicolae Iorga, România, cum era până la 1918.
12. Constantin Prut. Interviu. Contemporanul, oct. 1972.
13. Vasile Firoiu. Sportivi sub cupola Academiei, București 1970.
14. Arta nr. 5 1966. Șantier de creație.
15. Din prefața Catalogului Muzeului Ion Jalea, București, 1971.



Prășitoarele, 1928



Tatăl artistului,
1927

Résumé

Sur quelques pages, l'auteur Florica Cruceru réussit à peindre en couleurs chaudes quelques étapes de la vie du sculpteur originaire de Dobroudja et ses oeuvres les plus réussies, offertes pour la plupart à la ville de Constantza, la capitale du territoire situé entre le Danube et la Mer Noire.

Sa biographie, où les étapes et les réalisations artistiques se réunissent de manière évidente dans sa création, est impressionnante, pour la vie d'un véritable maître qui taille la pierre, pour la vie d'une personnalité ayant une force intérieure exemplaire. C'était un sculpteur avec un style personnel, dans l'oeuvre duquel le caractère national et universel ont merveilleusement fusé. Il reste pour la postérité l'exemple d'un dévouement fidèle et sans concession, d'une ténacité invincible et d'une admirable passion pour l'art, pour le beau.

Le Musée „Ion Jalea“ de Constantza abrite un nombre vraiment impressionnant d'oeuvres, moulées en gypse et bronze ou taillées en pierre, en travertin et en marbre etc., preuve du talent de l'artiste à travers le temps. Cette donation par le sculpteur lui-même a représenté une expression des sentiments d'amour et de gratitude pour la région dobroudjienne où il était né.

DEZVOLTAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN DOBROGEA DE SUD ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Când vorbim despre ținutul danubiano-pontic este firesc a face referiri și la partea sudică a acestuia, aflată astăzi în componența Bulgariei, iar în perioada 1913-1940 integrată statului român – respectiv, regiunea cunoscută sub numele de Dobrogea de Sud sau Cadrilater (județele Durostor și Caliacra), spațiu care a avut un rol de seamă în evoluția romanității din această parte a Europei și în care s-au desfășurat, de-a lungul istoriei, evenimente de mare însemnătate pentru sud-estul Europei¹.

Este în afară de orice îndoială că, în perioada 1913-1940, Dobrogea de Sud a înregistrat în cadrul statului român progrese vizibile și în dezvoltarea învățământului (preșcolar, primar, profesional, industrial, școlile comerciale, de artă și meserii).

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR ȘI PRIMAR

În cele două județe din sud, învățământul preșcolar a cunoscut o răspândire și dezvoltare comparabile cu județele Tulcea și Constanța, chiar dacă cadrele calificate ajungeau mai greu. După război, în anul școlar 1928-1929, în județul Durostor, de exemplu, funcționau 83 grădinițe, mai multe decât în județul Tulcea, cu 10.195 copii, conduși de 89 educatoare².

Până în anul 1940, grădinițe de copii au funcționat în orașele și satele Cadrilaterului pe măsura posibilităților de care acestea dispuneau și cu învingerea greutăților de tot felul care se iveau și care erau specifice întregii Dobroge și celorlalte regiuni ale țării³. În ce privește învățământul primar pentru cele două județe din Sudul Dobrogei, urmează o perioadă de evoluție ascendentă. Autoritățile și locuitorii s-au unit într-un efort susținut pentru a construi școlile necesare și pentru a aduce învățătorii care trebuiau. Acum s-au desfășurat adevărate campanii de construcții școlare⁴.

În județul Caliacra, în anul școlar 1928-1929 (an aniversar pentru Dobrogea) existau 169 de școli primare românești cu 329 învățători, din care 27 erau preoți. Pentru toți aceștia, statul a acordat salarii în valoare de 1.689.561 lei⁵.

În județul Durostor, funcționau în anul 1934 un număr de 205 școli primare cu 69 posturi, la care se adăugau 15 posturi de maiștri de lucru manual. Elevii înscriși în anul școlar 1934-1935 erau 40.245. Ei învățau în 141 de localuri proprii, 36 donate și 28 închiriate⁶.

Din datele expuse rezultă eforturile laudabile ale autorităților și locuitorilor, dar și lipsurile existente, cum ar fi insuficiență de localuri, învățători

improvizați din preoți, cuprinderea precară a elevilor în școli, abandonarea lucrărilor de construcții începute sau întârzierea lor repetată, fraude comise în cheltuieli⁷.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL

Liceul de băieți „Nicolae Filipescu” din Bazargic a luat ființă în septembrie 1914 din inițiativa profesorului bucovinean de limbă și literatură română Gheorghe Tofan⁸. În primul an școlar a funcționat cu o singură clasă, iar din 1915, cu două. Cei mai mulți elevi erau fiii de funcționari români, alături de care urmau cursurile fii de armeni, turci, greci, bulgari. Își completează ciclul de 8 clase în anul școlar 1924-1925, dând acum și prima serie de absolvenți⁹. Numărul elevilor ajunge la 406 în anul școlar 1927-1928. Pentru a face față numărului de elevi crescând, Comitetul școlar a reușit să strângă fondurile necesare și să construiască a doua aripă a liceului¹⁰.

Alături de liceul de băieți, în Bazargic se înființează în anul 1919 o școală secundară de fete, gr. II, pe lângă școala profesională de fete care exista deja. La 1 aprilie 1922, cele două școli se separă¹¹.

Școala secundară va deveni **Liceul de fete din Bazargic**. În paralel, au mai funcționat două gimnazii la Cavarna și Balcic.

Gimnaziul mixt de stat din Cavarna a luat ființă în anul 1919, oficializat prin ordinul Ministerului Instrucțiunii nr. 14878/20 pentru a crea condiții absolvenților celor două școli secundare din localitate de a urma o școală secundară. În anul școlar 1927-1928, numărul elevilor ajunge la 106¹².

Gimnaziul mixt din Balcic a început să funcționeze din anul 1923 cu clasele I, II, III, în care învățau 51 de elevi în localul școlii primare nr. 1¹³. Localul propriu a fost reparat în anul 1927. Pentru înzestrarea școlii cu materialul didactic necesar, camera de industrie și comerț a judecătorilor a acordat suma de 50.000 de lei. Era proiectat să se construiască un internat al gimnaziului.

Liceul „Durostor” din Silistra. Fără un local propriu, adecvat, activitatea instructiv educativă s-a desfășurat la cote normale prin străduința directoratului liceului, Pericle Papahagi, personalitate de marcă a literelor românești din vremea respectivă.

Școala secundară de fete din Silistra a funcționat începând cu data de 1 ianuarie 1914, dar și-a întrerupt activitatea în timpul războiului. S-a redeschis în anul 1918 sub forma unei școli profesionale cu 4 clase. În anul care a urmat s-a transformat în școală secundară cu 4 clase. Anul 1919 a dat școlii 4 clase. În anul școlar 1926-1927, s-a completat cu 7 clase bugetare, a 8-a fiind extrabugetară, astfel încât școala secundară din Silistra întrunea de acum toate calitățile unui liceu de fete¹⁴.

O altă localitate din județul Durostor în care a funcționat școala secundară a fost Turtucaia, vechi centru de cultură românească din Dobrogea sudică. Aici funcționau în perioada de care ne ocupăm:

Școala secundară de fete din Turtucaia cu 4 clase, având anexă un atelier practic de croitorie și rufărie. În anul 1926, la atelier se adaugă și o secție de țesut covoare. Școala era frecventată și de eleve din stânga Dunării pentru care a trebuit să se înființeze un internat¹⁵.

Gimnaziul mixt „Regele Carol” din Turtucaia și-a inaugurat cursurile în octombrie 1920 în prezența multor oficialități printre care prim-ministrul I.C. Brătianu¹⁶. În anii 1922-1923, gimnaziul avea complet ciclul de 4 clase.

Așadar, constatăm un avânt al instituțiilor secundare de învățământ în Dobrogea și întreaga țară după primul război mondial și desăvârșirea statului național unitar român, ca urmare firească a dorinței de propășire a maselor largi de cetățeni. Perioada interbelică a fost o perioadă de progres pentru învățământul secundar dobrogean.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL LICEAL DE SPECIALITATE

În Cadrilater, singura instituție de învățământ secundar a fost **Școala superioară de comerț din Bazargic**, înființată în anul 1927¹⁷. Din cei 52 de elevi câți au urmat în clasa I, numai 23 proveneau din orașe, restul de 29 fiind copii din mediul rural. Pe lângă cursurile de zi, din inițiativa comitetului școlar, s-a organizat și un curs seral de școală comercială practică pentru băieții care lucrau în diferite birouri și întreprinderi comerciale¹⁸. Nu deținem alte date privind evoluția acestei școli. În anul 1936, s-a votat de către autoritățile locale un fond de 70.000 lei în vederea înființării la Bazargic a unui gimnaziu.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL

În județul Caliacra, pentru băieți au funcționat la Bazargic două școli industriale. Ele se adresau lucrătorilor adulți analfabeți și ucenicilor absolvenți a 4 clase primare.

La **Școala industrială nr. 1**, înființată la 1 martie 1924 (pe lângă școala primară nr. 1 din oraș) s-au înscris în acel an 258 de elevi. Ideea unei școli de arte și meserii la Bazargic a circulat prin anii 1929-1930¹⁹, dar se pare că materializarea ei nu s-a mai produs.

Pentru fete a funcționat la Bazargic, școala profesională de fete gradul I construită în anii 1923-1924. În anul școlar 1926-1927, această școală a dat prima serie de absolvenți. La fiecare sfârșit de an se organizau reușite expoziții – bazar cu lucruri executate de tinerele eleve²⁰.

În anul 1921, la Silistra era o școală industrială de tipul celei din Bazargic.

Tot aici, s-a întemeiat în anul școlar 1925-1926 Școala elementară de comerț. Primul director al acestei școli a fost Pericle Papahagi, cunoscutul dialectolog²¹. În 1935, în presa locală silistreană se susținea cu înfocare înființarea unei școli de arte și meserii, dar lipsesc informațiile privind existența ei²².

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN LIMBA MINORITĂȚILOR

În județul Durostor, în anul 1934, existau de asemenea, pe lângă școli românești, 70 de posturi de limba turcă, iar în județul Caliacra alte câteva zeci²³.

În județul Caliacra, în anii școlari 1921-1929 la școlile naționalităților conlocuitoare, incluzând secțiile mahomedane pe lângă școlile românești au predat 67 de învățători. Numai școala primară din Bazargic avea 17 săli de clasă cu 19 învățători²⁴.

În județul Durostor, în anul 1928 funcționau 3 școli primare minoritare: germană, lipovenească și bulgară.

Se poate afirma că naționalitățile conlocuitoare din Dobrogea s-au putut manifesta liber din punct de vedere cultural în climatul de egalitate și libertate creat în statul român suveran și independent. Ba mai mult, în cazul comunităților etnice mahomedane, cea mai numeroasă din Dobrogea, statul român și-a asumat întreținerea unor școli sau secții pe lângă școlile românești, în aproape toată perioada.

Privită în perspectiva timpului, existența Dobrogei de Sud în cadrul statului român a fost de natură extrem de benefică pentru progresul civilizației materiale și spirituale al dezvoltării unitare a pământului românesc în întreaga sa plenitudine, al revitalizării românismului sud-dunărean

NOTE

1. Constantin Cioroiu, *Călători prin Dobrogea de sud*, în vol. *Colegiul Pedagogic „Constantin Brătescu”. Valori ale civilizației românești în Dobrogea*, Constanța, 1993, p. 252; A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, ed. Ex Ponto, Constanța, 1988, p. 431.
2. V. Stroescu, *Dobrogea Nouă. Pe căile străbunilor*, vol. II, Bazargic, 1925, p. 5.
3. *Învățământul primar în județul Durostor*, în „*Semănătorul*”, 3, nr. 48, 16 decembrie 1934, p. 4.
4. „*Marea Neagră*” 1, nr. 218, 5 iunie 1924, p. 2; „*Viitorul Silistrei*” 12, nr. 130, 15 octombrie 1934, p. 1.
5. Al III-lea Congres al învățătorilor din Caliacra, în *Cuvântul nostru*, 2, nr. 104, 3 iulie 1929, p. 2.
6. *Învățământul primar în județul Durostor*, în „*Semănătorul*”, 3, nr. 48, 16 decembrie 1934, p. 4.
7. „Cum se justifică cheltuielile școlilor construite în județul Caliacra” în „*Dobrogea Nouă*”, 19, nr. 93, 18 ianuarie 1938, p. 1.
8. I. Georgescu, *Istoricul Școlii Normale*, în *Anuarul Școlii Normale de Învățători din Constanța pe anul 1921-1922*, Constanța, 1923, p. 675.
9. I. Georgescu, *op. cit.*, p. 664.

10. Gr. Micle Cotlaru, **Anuarul Gimnaziului mixt „Casa Națională” din Sulina**, anul școlar 1923-1924, p. 9.
11. **Anuarul școlii secundare de fete gr. II Bazargic, 1922-1923**, p. 3-10.
12. I. Georgescu, **op. cit.**, p. 678; **Anuarul Gimnaziului mixt „Casa Națională” din Sulina**, an școlar 1923-1924.
13. **Idem**, p. 679; **Anuarul școlii secundare de fete gr. II Bazargic, 1922-1923**.
14. **Ibidem**, p. 680; „Dobrogea Jună”, 14 nr. 62, 9 oct. 1920.
15. I. Georgescu, **op. cit.**, p. 681; „Viitorul Silistrei”, 1, nr. 10-11, 11 oct. 1920.
16. **Inaugurarea gimnaziului din Tutucaia** în „Dobrogea Jună”, 14, nr. 62, 9 octombrie 1920, p. 2; „Dobrogea Jună” 25, nr. 128, 19 iunie 1929.
17. I. Georgescu, **op. cit.**, p. 695; „Legionarii”, 1, nr. 25, 10 iulie 1933.
18. „Dobrogea Jună”, 17, nr. 64, 1 iulie 1936, p. 2; „Semănătorul”, 2 aprilie 1935.
19. „Dobrogea Jună”, 25, nr. 128, 19 iunie, p. 1; **Anuarul gimnaziului din Cavarna, 1919-1925**.
20. **Școala profesională din Bazargic** în „Legionarii”, 1, nr. 25, 10 iulie 1933, p. 2.
21. I. Georgescu, **op. cit.**, p. 695.
22. „Cerem școli de meserii” în „Semănătorul”, 2, aprilie 1935, p. 2.
23. „Semănătorul”, 3, nr. 48, 16 dec. 1934, p. 4.
24. Apostol D. Culea, „**Cât trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul, prezentul, viitorul**”, București, Ed. Casei Școalelor, 1928, p. 153.

LE DÉVELOPPEMENT DE L'ENSEIGNEMENT AU SUD DE LA DOBROUDJA PENDANT L'ENTRE-DEUX-GUERRES

Résumé

Le travail fait une présentation succincte de l'évolution des formes d'enseignement (cours élémentaire, cours primaire, lycée) et des institutions qui ont fonctionné dans le sud de la Dobroudja, pendant l'entre-deux-guerres.

On énumère, à ce propos, une série d'institutions d'enseignement qui ont été fréquentées à cette époque – là par de nombreux élèves: le Lycée pour garçons „Nicolae Filipescu” de Bazargic, les „gymnases” (lycées) mixtes de Cavarna et Balcic, le Lycée „Durostor” de Silistra, les écoles secondaires pour filles de Silistra et Turtucaia, le „Gymnase” (lycée) mixte „Le Roi Carol” de Turtucaia. Dans l'article on fait aussi quelques considérations concernant l'enseignement de spécialité dans le lycée, illustré par l'existence de l'École supérieure de commerce de Bazargic et des écoles industrielles créées à Bazargic et Silistra. On y mentionne aussi quelques informations au sujet de l'enseignement dans la langue des minorités: turque, allemande, russe du nord de la Dobroudja („lipoveni”) et bulgare.

O PERSPECTIVĂ DIACRONICĂ ȘI ONOMASIOLOGICĂ ASUPRA ÎMPRUMUTURILOR LEXICALE DE ORIGINE LATINĂ SAVANTĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

0. O privire exhaustivă, pe criteriul diacroniei, asupra împrumuturilor lexicale de origine savantă în limba română impune, în primul rând, semnalarea opoziției care trebuie să se facă între acestea și cuvintele latinești moștenite în limba română. Ultimele fac parte din fondul principal de cuvinte,, formează familii lexicale și frazeologice extinse, fiind în număr de circa 2000.

0.1. De asemenea, se impune precizarea că nu vom ține cont, în cercetarea noastră, de cuvintele *moștenite* din limba latină, nici de neologismele cu origine *multiplă* în limba română, ci de împrumuturile *numai din latina savantă*, încadrate sau nu în sistemul morfologic românesc.

0.2. Avem în vedere o perioadă de timp foarte lungă, cuprinsă între secolele al XVI-lea– al XX-lea. În realizarea acestui studiu, ne-am servit de următoarele instrumente de lucru:

Dicționarul limbii române, 1907-1994

Dicționarul de neologisme (Florin Marcu și Constant Maneca), București, 1978

Dicționarul explicativ al limbii române (coord. Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche), București, 1975

Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760) (Gheorghe Chivu, Emanuela Buza, Alexandra Roman-Moraru), București, 1992 / *Rumänisch - Deutsches Wörterbuch* (H. Tiktin), vol. I-III, București, 1988-1989

0.3. Selectând materialul lexical după criteriul originii sale latinești savante, am obținut o listă de 1186 de termeni, pe care i-am clasificat pe diverse domenii de activitate¹: viața social-politică (viața politică, justiție și administrație, familie), viața spirituală (învățământ, carte–tipografie–bibliotecă, mitologie, religie, diverse științe: filozofie, istorie și arheologie, medicină-farmacie, stilistică și teorie literară, lingvistică, matematică, geografie, astrologie, artă) și la viața materială (substanțe, plante, animale, obiecte, construcții, meserii, producție materială și comerț: nume de monezi, mijloace de transport sau de vânzare a mărfurilor).

1. Prin intermediul exclusiv al limbii latine, în secolul al XVI-lea pătrund în limba română patru noi unități lexicale: *acates* „agat“, *adamască* „damasc, castor, februarie².

2.0. În secolul al XVII-lea, influența directă a limbii latine afectează următoarele domenii:

- 2.1.0. Termeni referitori la viața social-politică:
- 2.1.1. Viata politică: august, bonum publicum, coriu, democrație, gubernat, gubernium, încorona, legat³, libertin, colocfium, deputat.
- 2.1.2. Viata militară: actuariu, tiron.
- 2.1.3. Viata psihică (atitudini, manifestări, însușiri, calități): conștiință, crudelitate, cunține, diferenție, eloghiu, macula, obstentație, propozăluî, propozuî, proprium, superbie, tip, tristicie, țircumstanție, vivat.
- 2.1.4. Ierarhia social-politică: augustă, eghemon, gheneros, nobilior, optimate, tetrarh.
- 2.1.5. Iustitie-administrație: custodie, legat, repondie, proprietate, sior, scriniariu.
- 2.2.0. Termeni referitori la viața spirituală:
- 2.2.1. Învătământ: temă.
- 2.2.2. Carte-tipografie-biblioteca: epistolă, florileg, probá, text, titlu, tom, lexicon.
- 2.2.3. Mitologie: muză, nimfă.
- 2.2.4. Arta: teatru.
- 2.2.5. Filosofie: creatură, dialectică, epicureu, filosof, filosofie, fizică, pleni-tudoștiință, stoic,-a, substanție, teorie.
- 2.2.6. Istorie: alamani, dac, ghergheni, gheți, got, ital, roman, samaritean, sarmat, sarmaticesc,-ească, schit, idi, nona.
- 2.2.7. Medicină-farmacie: colurie, letargus.
- 2.2.8. Stilistică și teorie literară: adaghui, comentarie, comentor, fabulă, iambicesc,-ească, orator, poet, poetică, retorică.
- 2.2.9. Lingvistică: gramatic, gramatică.
- 2.2.10. Matematică: gheometrie.
- 2.2.11. Geografie: antartic, arctic.
- 2.2.12. Astronomie: figurație, firmament.
- 2.2.13. Religie: apostat, providenție, teologia.
- 2.3.0. Termeni referitori la viața materială:
- 2.3.1. Substanțe: alabastru, minău, substanție.
- 2.3.2. Botanică: cuman, salvie, viola.
- 2.3.3. Zoologie: aran, unicornuș.
- 2.3.4. Obiecte: rotula „rotița“.
- 2.3.5. Constructii: capitolum, arca.
- 2.3.6. Producție materială – acțiuni: depositum, practicesc,-ească, flo-rentin, modiu.
- 2.3.7. Unități de măsurare a timpului: minută.
- 3.0. În cursul secolului al XVIII-lea, numărul împrumuturilor de origine latină crește foarte mult, acestea pătrunzând în următoarele domenii:
- 3.1.0. Termeni referitori la viața social-politică:
- 3.1.1. Viata militară: propozít, triumf, trofeu, victorie.
- 3.1.2. Viata politică: nație, plenipotențial, politic, încoronație, publică.

3.1.3. Viata psihică - atitudini - manifestări - însușiri - calități: afectatie, condescendăluit, confidentie, confirmatie, content,-a, consens, contradicăluí, dependentie, disputare, efecatie, experientie, explicui, gheștăluire, heroicesc,-easca, indulghintie, încoronatie, martiales, melancolicesc,-ească, modulare, moduluit, nervos,-oasă, nutri, obliga, ocazie, opinie, opune, perjecutie, pompă, pretendents, pretext, prezentui, promovăluí, rebel, scandal, sicurs, succesiv, superior, suspitie, solenitașu, temperament.

3.1.4. Ierarhia social - politică: avgust, comendatoriu, consulat, dictator, etnic, exelentisum, exelentie, palatin, proconsul, senatorie.

3.1.5. Iustitie - administratie: admonăluí, apelatie, aprobator, aprobăluí, arendator, articol, brachium, conformolui, conștităluí, criminal, cvietantie, deliberat, district, donație, eșmişie, evicție, fasticul, governa, intituli, inventarium, iurist - konzultus, magistru, memoria, menține, nat,-ă, obligatorie, pertepeluí, perteptor, prejudiciu, protecștatie, proțadăluí, protesuș, refundăluí, regulament, relatorie, scriptori, suplicat, termin, testimonialisș, testimoniu, vidimuluí.

3.1.6. Familie: ghenealoghie, trigeamăn, trinepot.

3.2.0. Termeni referitori la viața spirituală:

3.2.1. Învățământ: înformăluí, profesii.

3.2.2. Carte-tipografie-biblioteca: apocrif, biblioteca, dicționar, decadă, mapă, museu „Biblioteca”, publică.

3.2.3. Mitologie: gorgonesă, monstru, olimpicesc,-ească, parcă, sibilă, tentaurus, țerber.

3.2.4. Arta: bassus, cadentie, corepetitor, corifeu.

3.2.5. Filosofie: anomalie, argument, axioma, barbara, categorie, cfidditas, dialectic,-a, dialectica, epicureu, etivc,-a, etica, eticesc,-ească, explicui, filosof,-oafă, fisiognom, fizic, fizic,-a, metafizic, paradima, scolastic, sofist, sens.

3.2.6. Istorie: anale, african, anglican, asiatic,-a, asiaticesc,-ească, asienesc, bactriani, barbar, bastarni, belghi, bructeri, burgundi, burgundioni, capitolin, cfestor, colega, colon, consultat, cruțiat, cvadi, dani, decemvir, doricesc,-ească, federați, for, ghermanicesc,-ească, goticesc,-ească, hun, ibări, lectică, lusitani, marcomani, masagheti, medeolan, misi, neapolitan, ostrogoti, ostiaruș, palestra, parți, pretorian,-a, pretexta, proconsul, roman,-a, rutuli, sabini, sarmatic,-a, saxoni, schit, schitic,-a, schiticesc,-ească, scotic,-a, sicul, spartani, tartar, terma, thymium, trachi, tribuniție, turinghi, feltibericesc,-ească, țiltiberi, țilti, țimbri, visegoti, volschi.

3.2.7. Medicina - farmacie: agona, audere, balsaminos,-oasă, carminativa, cartana, cataplasma, catar, decocta, dieta, embrionat, emplastra, erisipela, hidropica, ladanum, laxativ, malignă, medicină, por, profilactică, pulsus, timpanit, vomitoriu.

3.2.8. Stilistică și teorie literară: anacreonticesc, anacreontici, anapest, anapesticesc, bucolicesc, carmin, comentator, comicus, declamație,

declamăluî, dramaticesc, ecloga, eleghiasesc, emistihie, epicesc, leonicesc, oratorie, orăție, paneghiricesc, prolog, rapsodie, ritm, satiric, spondeu, traghicesc.

3.2.9. Lingvistica: adverbium, casus, conjuncție, consona, declinație, etimolog, etimologhic, etimologie, gherundium, interjecție, patronimicesc, silabă, verbum, vocabulă, vocalisă.

3.2.10. Matematica: aritmetica, gheometru, țircumferinție.

3.2.11. Geografie: balearicesc,-ească, climă, emisferiu, gheograf, gheografie, hibernicesc,-ească, panonicesc,-ească, septentrion, spațium, transalpin, tropic.

3.2.12. Astronomie: capricorn.

3.2.13. Religie: ateist, canonicesc,-ească, cardinarie, limbus, profan,-ă, sacristie, teolog, teologhicesc, țilițium.

3.3.0. Termeni referitori la viata materială:

3.3.1. Substante: berillus, borac, carbuncul, eleniu, magnes, mercurială, mineralia, vezicatoriu.

3.3.2. Botanica: betonica, betonna, calamintha, malva, melilot, narțisus, platan, sanicula, tamarisca, vesicaria.

3.3.3. Zoologie: balena, halțion, sepie, tigru.

3.3.4. Obiecte: anhora, arcubalista.

3.3.5. Constructii: colos, dormitor, fundație, labirint.

3.3.6. Meserii: arhitect, scriptori, tejaurares.

3.3.7. Productie materială – acțiuni: activitas, defect,-a, flexa, practi, practicaluitori,-oare, practicesc,-ească.

3.3.8. Comert: filip „tip de monedă“.

3.3.9. Unități de măsurare a timpului: period, secundă.

4.0. A devenit un loc comun afirmația ca secolul al XIX-lea se caracterizează prin pătrunderea în limba română a mii de neologisme de origine franceză. Influența latinei savante este mult mai redusă, dicționarele înregistrând circa 162 de împrumuturi directe.

4.1.0. Termeni referitori la viata social-politică:

4.1.1. Viața politică: ad hoc, herald.

4.1.2. Viața psihică – atitudini – manifestări – însușiri – calități: apărea, aproba, argut, atent,-ă, augural, auspiciu, bis, cert,-ă, clar,-ă, claritate, constrict, corectitudine, corupt,-ă, dáta, daună, demn,-ă, dubios,-oasă, dubiu, elibera, eminent, excelsior, expune, faimă, fecund,-ă, frecvent,-ă, furibund,-ă, gen, inamic,-ă, incertm,-ă, indiciu, inimicție, intim,-ă, invidios,-oasă, irupe, moravuri, notoriu,-ie, pauper,-ă, periclitație, periculos,-oasă, pertractă, potent,-ă, precaut, prepotent,-ă, salvator,-oare, statu quo.

4.1.3. Ierarhia social-politică: plebeu, rege, regină.

4.1.4. Iustitie-administratie: bazilicale, cedent, ilicit,-ă, investiga, justitie, locator, patricid, suburbie, urbe.

4.1.5. Familie: afin, consoartă, fratern,-a, nupțiu.

- 4.1.6. Distracții: aplauda.
- 4.2.0. Termeni referitori la viața spirituală:
- 4.2.1. Învățământ: corigent,-a.
- 4.2.2. Carte – tipografie – bibliotecă: adnotator, ibidem, idem, litera.
- 4.2.3. Mitologie: ambrozie, penati.
- 4.2.4. Arta: pictor, pictura; gen (muzică).
- 4.2.5. Filosofie: a posteriori, a priori, induce, petitio principii, subiect.
- 4.2.6. Istorie: augur, aulic, auspiciu, castru, centuriat, curiat, ginta, gladiator, imperiu, imperiu, patriciu, pileat, salii, triarii.
- 4.2.7. Stilistică și teorie literară: op, gen, subiect.
- 4.2.8. Lingvistică: agramat, ambigen, gen, predicativ, subiect.
- 4.2.9. Medicina-farmacie: circumcide, claustru, cord, duct, policar, virgin,-ă.
- 4.2.10. Matematică: antepenultim, quantum, cub.
- 4.2.11. Geografie: antemeridian, catena, fluviu, insulă.
- 4.2.12. Religie: augustin, ecumenic,-ă, preface, sacru,-ă.
- 4.3.0. Termeni referitori la viața materială:
- 4.3.1. Substanțe: bitumen, cetaceum, cretă, crustă, cupru, stibiu.
- 4.3.2. Botanică: album, ambrozie, arbore, argut, baca, carcer, fruct, ovat,-ă, patent,-ă, sulcat,-ă, trunct.
- 4.3.3. Zoologie: columbacă, dam, spongie.
- 4.3.4. Obiecte: peplu, togă.
- 4.3.5. Construcții: circumvalent, columnă, templu, tricliniu.
- 4.3.6. Producție materială – acțiuni: cremare, comuta, conchide, consta, contrage, diurnă, induce, indemnă, recuperator.
- 4.3.7. Unități de măsurare a timpului: trieniu.
- 5.0. Secolul al XX-lea se caracterizează printr-o evidentă creștere a numărului neologismelor de origine latină. Dacă pentru secolul trecut s-au înregistrat circa 162 de unități lexicale, acum sunt consemnate circa 424, acoperind mult mai multe domenii de activitate.
- 5.1.0. Termeni referitori la viața social-politică:
- 5.1.1. Viața politică: ad referendum, modus vivendi, persona grata, senatus consult, tetrarhie, veto, vulg.
- 5.1.2. Viața militară: delaborá, liburnă.
- 5.1.3. Viața psihică – atitudini – manifestări – însușiri – calități: abnega, ad interim, ad libitum, arcutum, calvat,-ă, caudine, cognoscibil, concitat,-ă, concitație, consimil,-ă, credibil,-ă, cunctator, descensiune, dictamen, discriminatoriu,-ie, doloric,-ă, egresiune, estiv,-ă, etate, ex abrupto, ex aequo, extraneu,-ee, festiv,-ă, genuin,-ă, grosso modo, iectant,-ă, imputabil,-ă, incipient,-ă, in extenso, in extremis, in memoriam, instabil,-ă, introspecta, incunditate, mediu,-ie, mensurabil,-ă, miser,-ă, mea culpa, mordicus, mundan,-ă, munific,-ă, nega, perție, pluriform,-ă, pondere, postum,-ă, prob,-ă, prospicia, proxim,-ă, reproba, reprobabil,-ă, servitute, singular,-ă, solemn, summum, tempestiv,-ă unguibus et dentibus, unguibus et rostris, venust,-ă,

verosimilitudine, vulnera.

5.1.4. Iustitie și administratie: abjudeca, abroga, curriculum, de iure, derogatoriu,-ie, disjunge, extravilan,-ă, Mancipium, nex.

5.1.5. Familie: cognat, coniugiu, conubiu, matrimoniu.

5.2.0. Termeni referitori la viața spirituală:

5.2.1. Învățământ: magna cum laude, quadrivium.

5.2.2. Carte – tipografie – bibliotecă: acta, addenda, ad litteram, aligat, anceps, antigraf, apud, confer, cuneat,-ă, curiosa, delineavit, desiderata, desinit, diarium, didascalie, emendanda, exempli gratia, impressum, incipit, infra, manual, marginalia, orientalia.

5.2.3. Mitologie: dial, evoe, fortuna, lari, mani.

5.2.4. Muzică: temperație.

5.2.5. Pictură: grafiar, pinxit.

5.2.6. Filosofie și logică: a fortiori, elenchos, etos, fatum, homo faber, homo oeconomicus, ignoratio elenchi, mutatis, quaternio terminorum, status, tabula rasa.

5.2.7. Istorie: abolla, aerarium, agnomen, agonale, alar, ală, annona, aureus, auxilium, bucinator, bucina, caducifer, canabe, civitas, comati, congiariu, congiariu,-ie, congiu, coribant, cornicen, cornicul, cornicular, cubiculum, curiat, cvadrigă, discobol, dolium, dolon, donativum, duumvir, eleusin, ev, extispex, extispiciu, falern, fanum, fascie, fascisă, flabel, frigidarium, grafiu, gutus, hastati, labarum, lanist, lapidariu, latifundiu, latrones, lebes, lictor, lituus, lorar, lucarii, lupercalii, mansio, miliariu, mitraeum, mulsum, nobilissum, nobilissimat, pagus, paludamentum, post-scaenium, prochestor, pulpium, reno, retiar, sacrariu, sagitar, saturnalii, scupulum, scuamata, secutor, septemvir, spoliariu, spolii, tabliniu, tabulariu, tepidarium, triumfător, tubicen, valetudinariu, vates, valerium.

5.2.8. Arheologie: cista, laconicum, limes, sarcofag, situlă.

5.2.9. Medicină – farmacie: anulus, auxilium, claustru, delirium, flatus, homo, in vitro, in vivo, morb, ordeolum, post-partum, prolabare, recipe.

5.2.10. Stilistica și teorie literară: addubitație, arhiloc, descripție, diamb, elocință, falisc, ionic, juvenilia, opera omnia, senilia, vates.

5.2.11. Lingvistică: diateză, displasism, excurs, hortativ,-ă, juxta, mora, verbi gratia, vocabula.

5.2.12. Matematică: quartica, folium, impar,-ă, minus, par,-ă.

5.2.13. Chimie: dispers.

5.2.14. Geografie: montan,-ă, transmontan,-ă.

5.2.15. Astronomie: Orion, spicula.

5.2.16. Metereologie: lucula.

5.2.17. Religie: angélus, confiteor, diluviu, excomunica, exeat, ex-voto, filioque, gaudeamus, undut, introitus, sacrileg,-ă, sacrificator, sacrosanct,-ă, sectant, sepulcru, teurg, vaticiniu, votum.

5.3.0. Termeni referitori la viața materială:

5.3.1. Substante: diluviu, mortar, sardiu.

5.3.2. Botanică: adpres,-ă, capreolat, caulis, corniculat,-ă, cuculat,-ă, culm, decumbent,-ă, defoliá, erect,-ă, ficus, flabeliform,-ă, flacid, floribund,-ă, fungide, geniculat,-ă, gomfrena, hepaticee, lacinie, legumen, montbretia, papus, peonia, primula, procumbent,-ă, radix, salvia, scoros,-oasă, semipervirent,-ă, sempervirescent,-ă, silvic,-ă, trifoliene, ungvicula, virgat, viscid,-ă.

5.3.3. Piscicultură: halieutică, siluride, trachinide.

5.3.4. Zoologie: aculeat,-ă, acvilă, bestie, certhium, cornifica, coxa, cuneus, defoliator,-oare, diplure, ditisc, fenestra, flexor, folium, foramen, genicular,-ă, gigantozaur, halux, homo sapiens, indurescent,-ă, junctura, labrum, laminație, lingula, luconide, lumbus, mascul, maxila, oscicul, ostree, pelvis, penicilat, pulsa, reces, represor, reptilin,-ă, sebeckute, sicofant, sternit, taxodiacee, taxodium, tergum, velum.

5.3.5. Obiecte: cadus, penula, subligacul.

5.3.6. Construcții: aediculá, bifor, substructie.

5.3.7. Productie materială – actiuni: cingular, edifica, eflux, erupe, exclude, exercita, flexa, fluctua, gimnic, media, premial,-ă, recepe, rediție, saciform,-ă, saleduct, segrega, tezaur, tezaurizator, vitron.

5.3.8. Comert: a) retributie: misie.

b) unități de măsură: milá, silva.

c) domeniul vamal: ad valorem.

5.3.9. Cromatică: rubil,-ă.

6.0. Concluzii

6.1. După cum se poate observa, influența limbii latine savante asupra limbii române este cu totul ne semnificativă în secolul al XVI-lea. În veacul următor, deschiderea spiritualității românești către spațiul de cultură european este remarcabilă, fapt dovedit de îmbogățirea lexicului filosofic, istoric, stilistic; sunt mai slab reprezentate, pe de o parte, științele exacte, pe de altă parte, domeniul vieții materiale.

6.2. Pentru secolul al XVIII-lea, se poate constata interesului către viața social-politică, în special către domeniul juridic și administrativ și nu în plan secundar către cel al istoriei, orientare care poate fi pusă în legătură cu plasarea efortului de emancipare socială și națională pe coordonate științifice.

6.3. Faptul că, treptat, în locul limbii latine ca mijloc de comunicare europeană, se impune limba franceză, secondată de limba italiană, se reflectă și în evoluția lexicului neologic românesc. În scopul al XIX-lea, crește spectaculos influența limbii franceze, punând în umbră, din acest punct de vedere, limba latină savantă.

6.3.1. Foarte bine reprezentat continuă să fie domeniul vieții psihice și, față de secolul trecut, se constată o îmbogățire a vocabularului vieții materiale.

6.4. Cele mai izbitoare fenomene lingvistice care se pot observa în

perioada contemporană, cu referire la influența latinei savante, sunt, pe de o parte, revirimentul acesteia, pe de altă parte, un mare număr de latinisme, adică de cuvinte sau sintagme care nu au fost adaptate la sistemul morfologic al limbii române prin procedeul analogiei.

6.4.1. Viața psihică este în continuare domeniul cel mai bine reprezentat, la care se adaugă istoria, medicina, publicistica, religia, botanica etc.

6.5. Aceste fenomene ne pot oferi o imagine parțială asupra evoluției generale economice, sociale, politice și culturale a societății românești, imagine care nu poate fi întregită decât prin analiza exhaustivă a lexicului neologic românesc, din punctul de vedere al originii, al perioadei și a modului de pătrundere în limbă, al gradului de influență etc. Un studiu asupra latinizării limbii române nu este decât o latură a vastei cercetări a fenomenului reinnoirii permanente a vocabularului prin împrumuturi lexicale diverse.

NOTE

1. Precizăm că modelul unei asemenea clasificări de tip onomasiologic a fost oferit de *Dictionarul împrumuturilor latino-române*, p. 22-26.
2. cf. *Dictionarul împrumuturilor latino-romanice*, p. 9.
3. cf. id., *ibid.*

UNE PERSPECTIVE DIACHRONIQUE ET ONOMASIOLOGIQUE SUR LES EMPRUNTS LEXICAUX D'ORIGINE LATINE SAVANTE DANS LA LANGUE ROUMAINE

Résumé

Cette étude met en évidence les emprunts lexicaux d'origine latine savante, qui sont entrés dans la langue roumaine depuis le XVI^e siècle jusqu'en 1994. Les critères pour l'approche de ce phénomène ont été celui diachronique et celui onomasiologique, selon le modèle offert par le Dictionnaire des emprunts latino-romans dans la langue roumaine ancienne (1421-1760). On a pu observer l'accroissement graduel de l'intérêt pour l'enrichissement de la vie spirituelle et sociale-politique et à présent, pour le domaine scientifique et matériel.

L'étude pourrait être continuée sur d'autres coordonnées aussi, sur la base du matériel mentionné, lequel est sans cesse enrichi en perspective diachronique.

**CATALOGUL NUMELOR DE LOCURI DIN DOBROGEA
de la Evlia Celebi la Ion Ionescu de la Brad
- prima parte* -**

Evlia Celebi, care a făcut mai multe călătorii în estul Europei la mijlocul secolului al XVII -lea, a ajuns și în Dobrogea în septembrie 1651. Cu această ocazie a enumerat în jurnalul lui de călătorie, cele o sută de sate din jurul Babadagului, pe un traseu circular în jurul orașului. Mai întâi spre nord, apoi pe valea Casimcei spre sud, până la Murfatlar, apoi spre Babadag dinspre Constanța, urmând traseul litoralului maritim ^{MAM}.

Cronicarul turc a ajuns în Dobrogea apoi și cu alte ocazii pe mai multe direcții, enumerând nume de alte sate străbătute, descrise sumar, pe malul Dunării și în sudul Dobrogei.

În aceeași perioadă călătorul arab Paul de Alep, a însoțit pe patriarhul Macarie într-o călătorie care a traversat Dobrogea, dinspre Constanța spre Măcin, de unde au trecut în Moldova la 17 ianuarie 1653. În cele zece zile petrecute în Dobrogea, a avut prilejul de a consemna numele satelor străbătute, dar lucru foarte important, a descris cu amănunte pitorești tipurile de oameni, obiceiuri și construcții casnice din Dobrogea ^{P.A1}.

Durata etapelor dintre sate, pe care o precizează amândoi călătorii, este o măsură de timp ce poate sugera viteza de deplasare a convoaielor de la sfârșitul Evului Mediu.

Peste două sute de ani, în 1850, Ion Ionescu de la Brad în binecunoscuta sa monografie a Dobrogei, a străbătut în trei luni Dobrogea de la sud spre nord, consemnând în Harta Topografică și Etnografică a unei părți din Dobrogea, în jur de 180 de denumiri de sate ^{IIB; iib}.

O serie de alte denumiri le-a transmis prin corespondența purtată, ori prin alte scrieri publicate ^{AG}.

Războaiele Ruso - Turcești purtate pe teritoriul Dobrogei, au obligat Statele Majore ale armatelor celor două imperii să întocmească hărți ale Dobrogei, care au păstrat denumirile vechilor sate, unele părăsite temporar de locuitori , altele distruse și pustii ^{H.35; ARB; Arb}.

Toponimia poate fi socotită drept **istoria nescrisă a unui popor**, o adevărată arhivă , unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, întâmplări și fapte, mai mult ori mai puțin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor și au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular ^{I.lordan}.

Demersul nostru se referă la centralizarea denumirilor de sate extrase

* Această lucrare va apare în trei părți, în volumele "**Analele Dobrogei**", vol. VI, VII, VIII.

din principalele surse documentare, în încercarea de alcătuire a unui Catalog.

Denumirile vechi ale satelor din Dobrogea nu au mai intrat în atenția cercetătorilor sau a publicului de foarte multă vreme. Ultimul document oficial în care ele au fost prezentate într-un număr foarte mare, a fost **Marele Dicționar Geografic al României**, publicat pe baza **Dicționarelor** lui Gr. Dănescu.

O serie de mari arhiviști cum a fost Tudor Mateescu (+1999), sau este Anca Ghiță, au abordat tema acestor denumiri, în condițiile în care subiectul nu a fost prea agreeat.

Nu este cazul să comentăm cum și de ce aceste denumiri sunt de origine turcească.

Ele au fost împrumutate din literatură relativ recent, și au fost recreate cu mijloacele proprii ale limbii române. Important este de a nu se încerca traducerea lor, care ar complica foarte mult lucrurile. Pentru înțelesul lor sunt alte dicționare.

Catalogul se va completa în scurtă vreme cu denumiri vechi de forme de relief, ape, lacuri, drumuri, care în final vor conduce la alcătuirea unui **Dicționar Geografic al Dobrogei**.

NUMELE SATELOR

Modul de lucru cu catalogul

Prescurtările sunt explicate în bibliografia anexată. Sursele bibliografice sunt dintre cele mai importante, sau cele care au furnizat un număr mai mare de denumiri.

Numerotarea ordinii din sursa citată ne aparține.

Lista satelor din catalog cuprinde perioada dintre 1651 –1850. Alte denumiri vechi dintre aceste date, apărute în surse ne semnificative pentru scopul catalogului, numele izolate, ori denumirile care apar pe alte hărți vechi, sunt în atenția noastră.

Lista satelor din harta etnografică a lui IIB, este suportul numerotat, pentru intercalarea celorlalte denumiri extrase de la autorii citați.

Pentru o urmărire lejeră, harta IIB a fost împărțită în cinci trasee în Cap. I (I. a –I. e).

Vechile denumiri care nu au avut suport la IIB, constituie capitole distincte (II –VII), succesiunea lor urmând ordinea din textul original al sursei.

Pentru denumirile vechi s-au folosit numai litere capitale boldate, prima expresie fiind cea de la IIB.

Denumirile actualizate pornind de la MDG, oficializat cu Ind. 1909 [T1] și 1910 [C.ța; T1], până la R. 1992, au fost trecute cu litere capitale boldate.

Prescurtările folosite la actualizare sunt : sat s., ;comună c. ; raion rn. ;

regiune reg. ; județ [C.ța]; [TI].

Vom fi recunoscători celor care ne vor semnala omisiuni majore, denumiri izolate ori alte corecturi ce trebuiesc aduse acestui atât de necesar Catalog. Ele ne vor onora.

Capitolul I.

Lista satelor extrase din **Harta Topografică și Etnografică din 1850 a lui Ion Ionescu de la Brad. Harta 1**

I. a. - Traseul limesului Dunărean de la Rasova la Tulcea.

1. **RASSOWATA. RASSEVATA, RAȘOVA** [H.35.124] ; **RASSOVA** [Mis. 48, 5]. Azi **RASOVA** s., c. Rasova [C.ța].
2. **KOKIRLENI. KOCHIRLENI**, [H.35.123]. Azi **COCHIRLENI** s., c. Rasova. [C.ța].
3. **BOGAZKEUI. BOGAZ-KÖY**, MAM vol.V, n. 325, p. 451 ; **CERNAVODA** [H. 35.122]. Azi **CERNAVODA** oraș. [C.ța].
4. **KUTCHOUK SEIMEN. CUCIUC SEIMENI** (MDG) . Azi **SEIMENII MICI** s., c. Seimeni [C.ța].
5. **BOUIOUK SEIMEN. SEIMENI** [H.35.116]; **BUIUC SEIMENI** (MDG) . Azi **SEIMENII MARI** s., c. Seimeni [C.ța].
6. **BOAZTCHIK. GÖLDJE, GÖLCE (GHIOLDJE)** ; **BOASCICA** [H.35.114]. Pe traseul dintre Băltăgești și Cernavoda MAM vol.V, n. 324 (neid), p. 451 , s-a aflat **BOAȘCIC** azi **DUNĂREA** s., c. Seimeni [C.ța].
7. **TOPALA. TOPALO** [H.35.108], Azi **TOPALU** s., c. Topalu [C.ța].
8. **GUIZDAR. GHIZDĂREȘTI** (1910; AD/26) . Azi **GHINDĂREȘTI** s., c. Horia [C.ța].
9. **HIRȘOVA. HÂRȘOVA**, MAM, vol. II, p. 360 ; **KALARABKA**, (Bg.) MAM.vol. V, n 314, p. 450; **HÂRȘOVA** [H.35.97]. Azi **HÂRȘOVA** oraș. [C.ța].
10. **VAROSA. VARUȘ** [ARB. 35. 13]; **VAROȘ** (MDG). Fosta denumire a unui cartier al orașului Hârșova [C.ța].
11. **GROPA TCHOBANULOUI. GROAPA CIOBANULUI** [H.35.96]. Azi **CIOBANU** s., c. Ciobanu. [C.ța].
12. **DAJENI. DAYE -i -KEBIR ; DAIA MARE; DĂENI** MAM, vol. V, n. 313, p. 449. Azi **DĂENI** s., c. Dăeni [TI].
13. **OSTROV**. Azi **OSTROV** s., c. Ostrov [TI].
14. **PETCHENEGA. GHERENGIC** Ind.74 (?) Azi **PECENEAGA** s., c.

Peceneaga. [TI].

15. **TATAR PETCHENEDJI**. Fosta denumire a unei așezări înglobate în **PECENEAGA** s., c. Peceneaga. [TI].

16. **TOURKOIA**. Azi **TURCOAIA** s., c. Turcoaia [TI].

17. **KIMGALIK. CHIRGITA** (JIJILA este localizat nr. 20 s.n.) [apud NI.72], [NI.101]; **KARKA, KARGA MAM**. 314, vol. V, n. 281, p. 447; **KARKA MID** (?). Probabil pe traseul urmat și pe hartă fiind **CARCALIU** s, c. Carcaliu [TI].

18. **MATCHIN. MEDJAYNA**, P.Al. n. 23 p. 23; **MĂCIN**, ? [H.35.45]. Azi **MĂCIN** oraș [TI].

19. **GUETCHETOU. GHECET** (MDG) . Fost **SMÂRDANUL NOU** azi **SMÂRDAN** s, c. Smârdan [TI].

20. **DJIDJILLA. JIJILA** [H.35.44]. Azi **JIJILA** s., c. Jijila [TI].

21. **GARVAN. GARVĂN** [H.35.1]. Azi **GARVĂN** s., c. Jijila [TI].

22. **VACARINI. VĂCĂRENI** [H.35.2]. Azi **VĂCĂRENI** s., c. Luncavița [TI].

23. **ZATOKA**. Fost **ZACLĂII** (CG) devenit **CAZACUL** (MDG) apoi **AZACLĂU (ZATOKA)** [NI. 96] unde N. Iorga a descoperit manuscrisul dobrogean aflat la Academie. **AZACLĂU** devenit **ION BRĂTIANU**. Azi **23 AUGUST** ² s., c. 23 August, [TI].

24. **LOUNCAVITZA. LUNCVIȚA** [H.35.3]. Azi **LUNCAVIȚA** s., c. Luncavița [TI].

25. **PISSICA**. Fost **PISICA** azi **GRINDU** s., c. Grindu [TI].

26. **RAKEL. RACHEL** [H.35.4]. Fost **RACHEL** (nu Rașel) azi **RACHELU** s., c. Luncavița [TI].

27. **SAKTCHA. SAKÇI** P.Al. n. 741 p. 283; **ISAHDJA, ISAKDJI, (ISACCEA)**, MAM, vol. I, n.226, p. 346 ; **ISACCEA** [H.35.5], Azi **ISACCEA** oras. [TI].

28. **PARKESCHOU. PARCHEŞ** [H.35.7]. Azi **PARCHEŞ** s., c. Somova [TI].

29. **SOMOVA. SOMOVA** [H.35.8]. Azi **SOMOVA** s., c. Somova [TI].

30. **KISCHLA. CÂŞLA** [H.35.9]. Fost **CÂŞLA** azi **MINERI** s, c. Somova [TI].

31. **TOULTCHA. TULÇA, (TULCEA)**, MAM vol. II, n. 63, p. 360; **TULCEA** [H.35.10] ; **STAR. TULCEA**. (Tulcea veche, sat pe dealul de vest al orașului de azi) [H.35.11]; **TOULTCHA** [Mis. 48, 1]. Azi **TULCEA** municipiu, reședință de județ [TI].

32. **MALCOTCHOU**. Azi **MALCOCI** s., c. Nufărul [TI].

33. **BECHTEPE. BEŞ –TEPE** MAM vol.I, n. 312, p. 347; **TURCA BEŞTEPE** [H.35.14].

I. b. Traseul litoralului maritim balnear și al lacurilor nord dobrogene, la est de DN. 22, C.ța - Tulcea, inclusiv Delta Dunării până la vărsare.

34. **TATLADJAK. HASLADJAKLÎ, HASLACAKLÎ**, grafiate greșit în loc de **TATLÎDJAK (TATLÎKAK), TATLAGEAC (MARE și MIC)**, MAM, vol. V, n. 27, p. 401 ; **TATLÎDJAK** [Mis. 48, 23]. Fost **TATLAGEACUL MARE** devenit **DOMNIȚA ELENA** azi **23 AUGUST**¹ s., c. 23 August . Fost **TATLAGEACUL MIC** azi **DULCEȘTI** s., c. 23 August [C.ța].

35 **TOUZLA**. Azi **TUZLA** s., c. Tuzla [C.ța].

36. **TEKIRGUEULI**. Azi **TECHIRGHIOL** oraș, [C.ța].

37. **LAZMAALESSI. LAZ MAGAERI** [H.35.126]. Fost **LAZ MAHALE** azi **LAZU** s., c. Agigea [C.ța].

38 **KUSTENDJÉ, KOSTANZA**, P.Al. n. 4 p. 21; **KÖSTENDJA**, P.Al. n. 5 p. 21; **KÖSTENCE, KABASÎNA** MAM, vol. III, n. 257, p. 384; **KARADENIZ KÖSTENDJESI (KÖSTENCESI)** MAM, vol. III, n. 275, p. 386; **KUSTENDJE** [H.35.120]; **KUSTENDJE** [Mis. 48, 3]. Azi **CONSTANȚA** municipiu, capitala județului Constanța.

39. **ANADOLIKEUI. ARNABUDLÎ**, MAM. 362 (neid); **MID (?)**, probabil Anadolchioi după poziția din traseu ; **ANADOLKIOI** [ARB. 35. 53]. Azi **ANADOLCHIOI**, fosta denumire a unui sat devenit cartier înglobat în municipiul Constanta [C.ța].

40. **PALAZ**. Azi **PALAZU MARE** fost s., cartier al municipiului Constanța [C.ța].

41. **KODJANLI. HODJA-ALI** MAM. 356 ; **MID**. Fost **COGEALIA (HOGEA ALI)** devenit **VALEA NEAGRĂ** azi **LUMINA**¹ s., c. Lumina [C.ța].

42. **SUDGOUOLI**. Fost **SIUTGHIOL** fosta denumire a unui cătun neoficializat de pe malul lacului Mamaia (Siut Ghiol), pe locul unde se află azi termocentrala Ovidiu II. Satul desființat, a fost înglobat în satul Cogea Ali (viitor Lumina¹), c. Lumina [C.ța].

43. **MEMET. KARA -KOIUNLU (CARACOIUM)**, MAM. 357 ; **MID** ; **KARAKIOI** [ARB. 35. 66]. Fost **MEMET** devenit **CARACOIUM** sau **CARACHIOI**, azi **NĂVODARI** oraș [C.ța].

44. **TASCHAOU** . **AŞAGI -TAŞAGÎLÎ (TAŞAULUL DE JOS)**, MAM. 360 ; **MID (?)**. **TASAIL** [ARB. 35. 47] și : **YUKARÎ -TAŞAGÎLÎ, (TAŞAULUL DE SUS)**, j. C.ța. MAM. 361 ; **MID**. Fost **TAŞAULUL DE SUS** înglobat în **TAŞAU-**

LUL DE JOS devenit TAŞAUL Azi PIATRA s., c. Mihail Kogălniceanu, [C.ța].

45. KARGALIK. AŞAGI KARGALAK, KARGALIK –I ZIR MAM. 324; vol. V, n. 286, p. 448; GARGALIK MID. Şi : YUKARI KARGAKIK, KARGALIK –I BILİ MAM. 325; vol. V, n. 287, p. 448; GARGALIK DE JOS MID ; KARGALIC [Mis. 48,

21]. Fost GARGALICUL MARE devenit CORBU DE SUS azi CORBU s., c. Corbu şi : fost GARGALICUL MIC devenit CORBU DE JOS azi CORBU s., c. Corbu [C.ța].

46. KARAERMAN. KARA HARMAN KALESİ MAM, 364; MAM, vol. V, n. 280, p. 456, alt sat HARMANLI (HARMAN KUYUSU), foarte aproape de Ester (s.n); GARAGHIRMA [H.35.118]. Fost CARAHARMAN azi VADU s., c. Corbu [C.ța].

47. PERIKLI. KARAPELITLI MAM. 365; vol. V, n. 307, p. 449 , SULTAN –KARAPELITLI MID; PEREKLIA [H.35.105]; PERETLY [Mis. 48, 20]. Fost PELITLIA azi SĂCELE s., c. Săcele [C.ța].

48. DUOUIOUNDJI. DÜGÜNDJI, DÜGÜNÇI, MAM. 374 ; DÜDÜKDJI, MAM vol.V (neid), n. 49, p. 404; DINGHENÇI (DUIMGI), MID ; TAZLU DERE [H.35.121]; DOKOUDJY [Mis. 48, 19]. Fost DUIUNGI (DUINGI; DUIMGI) (aflat pe Duiunçi Dere sau Tazlu Dere, valea sărată, ce se varsă în lacul Tuzla sau Nuntaşi). Azi NUNTAŞI s., c. Istria [C.ța].

49. KARANASIU. KARA –NASYH MAM. 372 ; MID; KARANASUF [ARB. 35. 21] ; VEVENTLY [Mis. 48, 18]. Fost CARANASUF azi ISTRIA s., c. Istria [C.ța].

50. KASSAP. KASAPLI MAM. 373 ; CARAPLI MID (?) ; KASAPCHIOI [H.35.103]; KASAPKEUI [Mis. 48, 17]. Fost CASAPCHIOI ¹ înglobat în SARI IURT (MIHAI VITEAZU) s., c. Mihai Viteazu [C.ța]. Satul alăturat de cel precedent CASAP –CHIOI ² azi SINOE s., c. Mihai Viteazu [C.ța].

51. SARYORDI. SARRIOURKEUY [Mis. 48, 16]. Fost SARI IURT azi MIHAI VITEAZU s., c. Mihai Viteazu [C.ța].

52. TATAR TCHAMILLA. ÇAGATAY –I BÂRÂ MAM. 323 (neid); CIGTAI DE JOS MID (?) ; TCHAMOURLY [Mis. 48, 13]. Probabil sate foarte apropiate, ÇIG şi ÇAMUR fiind rădăcini ale numelor cu înţeles asemănător, cu referire la caracteristicile fizice ale pământului arabil. Azi CEAMURLIA DE JOS s., c. Ceamurlia de jos. [TI].

53. JENIKAZAK. KARADJAK (KARACAK) KÖY, KAVADJ[A,E]K , [CAUGAGIA] MAM. 346, vol. V, n. 301, p. 449; CARADJI KIOI [CURUDJA (eronat s.n.)]

MID (?); **ÇERADJI**, ar fi Chiragi (Cotu Văii, Mangalia) dar nu era în drum MAM, vol. V, n. 361 (neid), p. 456 . In text satul se afla la granița cu cazaua Babadag, la N de Murfatlar, sat tătăresc cu geamie, de unde se ajunge imediat la Tariverde. Satul este plasat pe harta etnografică, pe valea pârâului Slava. Azi CAUGAGIA s., c. Baia [TI].

54. **JOUTCHOUMUZI**. Așezare neidentificată [TI].

55. **KANIBOUDJAK . GANI –BUDJAK (BUÇAK)** MAM. 376; **GANI –BUGEAL** MID. Fost CANLI BUGEAC azi LUNCA s., c. Ceamurlia de Jos [TI].

56. **GU...LICA. JURILOFCA** [H.35.71]. **JURILOFCA** fost UNIREA azi JURILOVCA s., c. Jurilovca. [TI].

57. **PACHAKISCHLA. ÇIFTAY (PAŞA ÇIFTLIGI, PAŞA CÂŞLA)** MAM, vol. V, n. 673, p. 490; **PAŞA CÂŞLA** [H.35.70]. Fost PAŞA CÂŞLA azi VIŞINA s, c. Jurilofca [TI].

58. **KARAMAN. KARAMAN** MAM. 377; MID; **KARAMANCHIOI** [H.35.69]; **KARAMANKEUI** [ARB. 35. 6]. Fost CARAMANCHIOI, azi 6 MARTIE s, c. Jurilofca [TI].

59. **JENISALA. YENI –SALE, SULE (SULA)** MAM, 378; vol. V, n. 310, p. 449 ; **ENISALA** [H.35.68]. Azi ENISALA s., c. Sarichioi [TI]. Impreună cu satul este consemnată și cetatea cu semnul caracteristic de mănăstire.

60. **STERNI. VESTERNA** [H.35.67] ; **BISTERNIA** [Mis. 48, 12]. Azi VISTERNA s., c. Sarichioi [TI].

61. **ZEBAL. SEBIL –ILYAS**, MAM. 297; **SIUBIUL –ILIAS**, MID; **ZEBIL** [H.35.23]. Sat donat pe veci geamiei din Babadag de Gazi - Ali Paşa. Satul întemeiat înainte de 1610 sub numele Siubiulias (pomana de apă a lui Iulias), a devenit Siubil, Sebil, apoi **ZEBIL** D.Ş. p. 194. Azi **ZEBIL** s., c. Sarichioi [TI].

62. **SARIKEUI. KIÜCÜK –SARÎ** MAM. 298; MID (?); **SARÎ –GÖLDJÜK (GÖLCÜK)** MAM, vol. V, n. 293, p. 448; **SARICHIOI** [H.35.22]. Azi **SARICHIOI** s, c. Sarichioi [TI].

63. **ZABANTCHA. SAPANDJA** MAM. 300; MID. Sat vechi. In timpul războiului Crimeii, în sat se aflau câteva case în jurul a trei fântâni pietruite DŞ. p.190. Azi **SABANGIA** s, c. Sarichioi [TI].

64. **HADJIGUIOL. ADJI –GÖL** MAM. 301; MID; **AGIGHIOL** [H.35.21]. Azi **AGIGHIOL** s., c. Valea Nucarilor. [TI].

65. **SALICA. DONLAK**, poate Calica, MAM. 299; **DOILIC** MID (?). Probabil

CALICA azi **IAZURILE** s., c. Valea Nucarilor [TI].

66. SARIGUIOL . SARÎ –GÖL MAM. 306; MID; **SARIGHIOL** [H.35.20]. Fost **SARIGHIOL**², devenit **SARIGHIOL DE VALE** azi **VALEA NUCARILOR** s., c. Valea Nucarilor [TI].

67. KONGAZ. KONKAZ, KARANKAR MAM. 307; vol. V, n. 278, p. 447; MID; **CONGAZ** [H.35.24]; **KONCATSI** [Mis. 48, 11]. Fost **CONGAZ** azi **RÂNDUNI-CA** s., c. Mihail Kogălniceanu [TI].

68. KILIA. Azi **CHILIA VECHE** s., c. Chilia Veche. [TI].

69. ESKIFANAL. FARUL VECII fosta denumire a unui cartier al orașului **SULINA**, situat pe malul stâng al Canalului Sulina. [TI].

70. ENIFANAL . BOGHAZ (canalul SULINA) P.Al. n. 748 p. 283; **SÛLÛNE** MAM, vol. II, n. 62, p. 360. Fost **SULINA BOGAZ** devenit **FARUL NOU** azi **SULINA** oraș. [TI].

71. KADRILLE BOGAZ. HÎZÎR –ILIAS MAM, vol. II, n. 59, p. 354. Fost **CADÂR-LEZ** azi **SFÂNTUL GHEORGHE** oraș județean [TI].

I. c. - Stepa dobrogeană de la sud de Canalul Dunăre - Marea Neagră.

72. ADAMKOULISE. ADAMKEULISE . ADAM –KILISE Defterul (recensământul) din 1573 și 1584 ; **ADAM –KILISE** fondul de Tapiuri (acte de proprietate) din 1850 și 1878; **ADAM –KLIUSI** (1835 ; 1853); **MĂNĂSTIREA PUSTIITĂ** ^{CG}, după clasificarea I. Iordan 1952; **ADAM-CLISI** sat distrus 1854 , reinființat în 1880 ^{GT.1895} . **ADAMCLISI** s., c. Adamclisi. [C.ța].

73. POLOUKTCHIU. POLUCCI fosta denumire a cătunului **ADÂNCATA**, desființat și înglobat în satul **ALIMAN** c. Aliman. [C.ța].

74. TALISMAN. TALAȘMAN fosta denumire a unui sat înglobat în satul **URLUIA** c. Adamclisi [C.ța].

75. IUSUF PUNAR. IUSUF PUNAR fosta denumire a satului **CUCURUZ**, înglobat în **URLUIA** s., c. Adamclisi [C.ța].

76. ARABADJIKEUI. ARABAGI fosta denumire a satului **HATEG**, c. Adamclisi. [C.ța].

77. KARAKEUI. KARAKIOI [ARB. 35. 66]. **CARACHIOI** fosta denumire a satului **PELINU** c. Comana [C.ța].

78. MOULTCHAW. MULCIOVA fosta denumire a satului **ABRUD** c. Adamclisi. [C.ța].

79. KOKARDJ. COCARGEA fosta denumire a satului **PIETRENI** c. Deleni. [C.ța].

80. **IDRIS. IDRIS CUIUS** fosta denumire a satului **VETERANU** c. Peștera [C.ța].
81. **ALAHMOUTKUSI. MAHMUTCHIOI** [ARB. 35. 73]. **MAHMUT CUIUS** fosta denumire a satului **IZVORUL MARE** c. Peștera [C.ța].
82. **KOBADIN. KABADÂN**, [ARB. 35. 75]. **COBADIN** s., c. Cobadin [C.ța].
83. **BERINDJI. BORUNGEA** fosta denumire a satului **POIENIȚA** desființat și înglobat în s. Petroșani. [C.ța].
84. **KIOSSELER. CHIOSELER** fosta denumire a satului **PETROȘANI** c. Deleni [C.ța].
85. **BATCHPUNAR. BAȘPUNAR** fosta denumire a satului **FÂNTÂNA MARE**¹ c. Independența, [C.ța].
86. **KARABOIK. KARABACÎ**, devenit **CARABACÎ** azi **NEGREȘTI** s., c., Cobadin [C.ța].
87. **ESCHIBULBUL . BÜLBÜL** MAM vol.III, n. 422, p. 397; **IESKI BULBÜLER** [H.35.128]; **ESKI CIALANEIA** [ARB. 35. 56]. **BUIUK BÜLBÜL** apoi **BIULBIUL MARE** devenit **CIOCÂRLIA DE JOS** azi **CIOCÂRLIA** s, c. Ciocârlia, [C.ța].
88. **ENIBULBUL .BÜLBÜL** MAM vol.III, n. 422, p. 397; **ENI CIALANEIA** [ARB. 35. 57]. **KUCIUK BÜLBÜL** apoi **BIULBIUL MIC** devenit **CIOCÂRLIA DE SUS** s., c. Ciocârlia [C.ța].
89. **OSMANFAKIL . OSMAN –FACÎ** MAM, vol. V, n. 676, p. 490 ; **OSMAN FAKU** [ARB. 35. 69]. **OSMANFACA** fosta denumire a satului **BĂRĂGANU** c. Mereni. [C.ța].
90. **MECMELTCHA. MAHMETCIA, MAHOMETCIA** [H.35.127]. **MAHOMETCEA** fosta denumire a satului **STRAJA** desființat abuziv pe traseul Canalului Dunăre –Marea Neagră, care a trecut prin intravilan, c. Cumpăna. [C.ța].
91. **ASSIDOLIKEUI. ASÂI DORLUK** [ARB. 35. 68]. **HASIDULUC** fosta denumire a satului **CUMPĂNA** c. Cumpăna. [C.ța].
92. **(O)UMOURTCHA. UMÎRCEA** [ARB. 35. 62]; **(ASANCEA)** [ARB. 35. 61]. **VALEA SEACĂ** sat înglobat în satul **VALUL LUI TRAIAN** fost **HASANCEA**. Com. Valul lui Traian. [C.ța].
93. **MOURVATLAR. MURUVVETLI, MÜRÜVVETLI** MAM, vol. V, n. 360, p. 456; vol. VIII, n. 31, p. 749; **KOCIUK MURFATLAR** [H.35.125]; **BOIUK MURFATLAR** [ARB. 35. 67]. **MURFATLAR** azi **BASARABI** oraș [C.ța].

94. NADARTCLIA. NAZARCEA [ARB. 35. 60]. NAZARCEA devenit GALEȘU azi NAZARCEA s., c. Poarta Albă [C.ța].

95. ALAKAP. ALAKAPU [ARB. 35. 59]; ALACAPO [Mis. 48, 24]. ALACAP devenit POARTA ALBĂ s., c. Poarta Albă [C.ța].

96. BORLAK . BURLEACHI [ARB. 35. 46]; BOURLAT (BURLAT) [Mis. 48, 25].

Satul cu forma BURLAT apare pe harta franceză ICB. 21 ca un sat distrus ca urmare a războiului din 1829, apoi probabil sub numele BURLEACHI, satul s-a refăcut și a fost menționat pe harta rusă din 1853, pentru ca să fie distrus definitiv de războiul din 1854, MDG.I. Probabil este denumirea veche a satului Castelu com. Castelu, anterioară numelui de Chiostel. BORLAK, BURLAC, BURLAT ^{D.XX}. Fost CHIOSTEL azi CASTELU s., c. Castelu [C.ța].

97. DOKOUZOLI. DOKUZOLOVOI [ARB. 35. 43]. Fost DOCUZOL azi CUZA VODĂ s, c. Castelu [C.ța].

98. KIORTCHISME . CHIOR CEȘME azi TEPEȘ VODĂ s., c. Siliștea. [C.ța].

99. SATICHKEUI. SATUCHIOI [ARB. 35. 26]. SATIȘCHIOI azi CRUCEA s, c. Crucea. [C.ța].

100. KAPOUDI. KAPODJOI [ARB. 35. 28]. CAPUGI CHIOI devenit CAPUGI azi CRIȘAN ¹ s., c. Crucea. [C.ța].

101. BALTADJECHTI. BALTADJI, BALTACI; MAM vol.V, n. 322, p. 451. BALTAGEȘTI (1650); BALTAZESA (HR.1738); BALTAESTI (1762) BALTAZIKOI (1777); BALTAGEȘTI [ARB. 35. 33]. Azi BĂLTĂGEȘTI s, c. Crucea. [C.ța].

102. DEFTCHA. DEFCEA azi GHERGHINA s., c. Mircea Vodă. [C.ța].

103. TEKELI ; TEKELISTI [ARB. 35. 31]. Azi TICHILEȘTI s, c. Horia. [C.ța].

104. BILATLAR. BILAL KİŞLASI MAM. 350 ; BİLIAL CAŞLA MID (?). Fost BILARLAR azi DOROBANȚUL s, c. Nicolae Bălcescu. [C.ța].

105. JIENAKESI. Probabil DANACHIOI. DANA HADJI (HACI) MAM. 351; DANACHIOI MID (?); DANACICHIOI [ARB. 35. 40]. Fost DANACHIOI devenit CAROLI, azi NICOLAE BĂLCESCU ¹ s, c. Nicolae Bălcescu. [C.ța].

106. KARAMOURAT. CARA -MURATLI MAM. 352; vol. V, n. 415, 675, p. 396, 490, vol. VIII, p. 749; MID; KARA MURADLI MAM, vol. VIII, n. 30, p. 749; KARAMURAT [ARB. 35. 44]. Fost CARAMURAT azi MIHAIL KOGĂLNICEANU ¹ s, c. Mihail Kogălniceanu [C.ța].

107. ISTER. ESTER -I AZIM ; ESTERUL MARE MAM. 347, 411; vol. V, p. 449 ;

MID (?); **ASTERABAD ; ESTERABAD** MAM vol.III, n. 411, p. 395. **ESTER** un fost mare oraș devenit sat, azi desființat și înglobat în c. Târgușor [C.ța].

108. PAZARLI. PAZARLÎ MAM. 348; **BANDARLI** MAM vol.V, n. 302, p. 449; **PAZARLIA** MID (?); **PAZARLIA** [ARB. 35. 34]. Fost **PAZARLIA** azi **TÂRGUȘOR** s, c. Târgușor. [C.ța].

109. GUELENDJIK. GHIRENDJIK (GIRENCIK) MAM, 349; MID. (?); **KÖPRÜDJÜK** MAM vol.V, n. 303, p. 449; **GHILENDJIK** [H.35.113]. Fost **GHELINGEC (GHELENGIC)** azi **MIREASA** s., c. Târgușor. [C.ța].

110. TEKEKUITCHI. ÇIKIRIKCI, CICRACCI MAM. 358, vol. III, n. 287, p. 387 ; MID. **CIACĂRĂCCEA**, [ARB. 35. 45]. Fost **CICRACCI (CICRĂCCEI)**, azi **SIBIOARA** s., c. Sibioara [C.ța].

111. CHEREMET. ABDUL –BARI, (ABDULLAH) MAM. 367; **IUVAGI ABDUL BARI** MID (?). Probabil după ordinea din traseul urmat **ȘEREMET** azi **CASIAN** s, c. Târgușor, [C.ța].

112. TOKSOFI. TARAK SOFU MAM. 341; MID; **SUFI (SOFU)** MAM, vol. V, n. 299, p. 448; **TOPSOPALOCIOIU** [ARB. 35. 23]. Fost **TOXOF** azi **GRĂDINA** s., c. Târgușor. [C.ța].

113. KERECHIK. KIREÇLIK MAM. 344 ; MID (?); **KORIŞ**, [H.35.87] ; **KERECLIK** [ARB. 35. 35]. Fost **CHIRIŞLIC** azi **CHEIA** s., c. Târgușor. [C.ța].

114. KARAGIK . YUVADJÎ (KARA YUVADJÎ) MAM. 366; vol. V neadnotat, p. 449 ; **IUVAGI ABDUL BARI** MID (?); Şi : **KURNADJIK**, MAM, vol. V, n. 50,(neid) p. 404. Fost **CAVARGIC** azi **GURA DOBROGEI** s., c. Cogealac [C.ța].

115. KODJALAK . KODJALAK, KOCALAK MAM. 369 ; **COGELAC** MID ; **KARLAK**, [ARB. 35. 49]. Fost **COGEALAC** devenit **DOMNEȘTI** azi **COGEALAC** s., c. Cogealac [C.ța].

116. TARIVERDI . TARIVERDI, TANRÂ –VERDI, MAM, 368; vol. V, n. 674, p. 490; vol. VIII, n. 29. p. 749; MID; **TARIVERDI** [ARB. 35. 22]. Fost **TARIVERDE** devenit **DOROTHEIA** azi **TARIVERDE** s., c. Cogealac, [C.ța].

117. JNANTCHICHME . UZUN INE HAN MAM. 340 ; MID (?) ; **INE HAN CEŞMESI** MAM, vol. III, n. 410, p. 395; vol. V, n. 54, p. 404; **ENANCIŞME**, MAM. vol. V, neadnotat p. 448; **INANCIŞME** [H.35.101]. **CAINAC BAŞ** MDG. Fost **INANCEŞME** azi **FĂNTÂNELE** s, c. Cogealac, [C.ța].

118. TATAR RIMLIK . AŞAGÎ –DEMELEK în loc de **AŞAGÎ MELEK**, MAM. 326 (neid); **DEMLIKU DE JOS** MID(?); **MELEK –i ZIR**, MAM, vol. V, n. 289 (neid), p. 448; **TATAR RIMNIC** [H.35.99]; **TATAR RIMNIK** [ARB. 35. 19]; **TATAR IRIMNIK** [H.35.102]. Azi **RĂMNICUL DE JOS** s., c. Cogealac. [C.ța].

119. **TURK RIMLIK. YUKARÎ –DEMELEK** în loc de **YUKARÎ MELEK**, MAM. 327 (neid); **DEMLIKU DE SUS** MID (?); **MELEK –i BÂLÂ**, MAM, vol. V, n. 288 (neid), p. 448; **STAROI RÂMNIC** [H.35.100]; **STAROI RIMNIK** [ARB. 35. 20]. Azi **RÂMNICUL DE SUS** s., c. Cogealac [C.ța].
120. **GIRLITCH**. Azi **GÂRLICIU** s., c. Gârliciu. [C.ța].
121. **SARAINCE. ESKI (ESCHI –CALE, ESCHI –SARAI)** MAM. 338 ; MID (?); **KARYE BEY** poate în loc de Saray Karyesi sau Saraiu, MAM, vol. V, n. 300, p. 448; **SARAY KARYESI** MAM, vol. V, n. 312, p. 449; **SARAI** [H.35.95]; **SARICEK** [ARB. 35. 9]. **ESCHI SARAI** ruinele unui sat din plasa Hârșova c. **SARAI** distrus la începutul sec. XIX. Locuitorii s-au stabilit pe noul sat **ENI SARAI**. Azi **SARAIU** s, c. Saraiu. [C.ța].
122. **KARAPPELLIT. KARAPELIT** [H.35.93]; **AKPELIT** [H.35.94] (ambele alăturate). Fost **CARAPELIT** azi **STEJARUL**¹ s, c. Saraiu. [C.ța].
123. **POTUR. POTUR** [ARB. 35. 7]; **POTOURY** [Mis. 48, 15]. Fost **POTUR** azi **PANDURU** s. c. Baia [TI].
124. **TURQUI TCHAMILLA . TÛRK ÇAMURLUSU (TURCOAIA)**, MAM. 331; **CIAMURLIA DE SUS** MID . **ÇAGATAY –I ZIR** MAM. 322 (neid.) ; **CIGTAI DE SUS** MID (?). Probabil **CEAMURLIA DE SUS** . Presupunerea se bazează pe sensul cuvintelor **ÇIG** și **ÇAMUR**, cu referire la caracteristicile fizice ale pământului arabil. Azi **CEAMURLIA DE SUS** s., c. Baia, [TI].
125. **TCHATAL ORMAN. CĂTA HARMAN (CIATAL ORMAN)** [ARB. 35. 24]. Fost **CEATAL ORMAN** azi **PANTELIMONUL DE SUS** s., c. Pantelimon [C.ța].
126. **KOUTCHOUKEUI. KUCIUKKIOI** [H.35.98]. Fost **CUCIUC CHIOI** azi **NISTOREȘTI** s., c. Pantelimon. [C.ța].
127. **TERZIKEUI. TERZIKIOI** [H.35.106]. Fost **TERZICHIOI** azi **RUNCU** s, c. Pantelimon. [C.ța].
128. **KARTAL. KARTAL** [ARB. 35. 16]. Fost **CARTAL** azi **VULTURUL** s, c. Pantelimon. [C.ța].
129. **CHEMCHILER. CEMȘILER** [H.35.59]. **SEMȘILER** fosta denumire a unei așezări înglobate în satul **OSTROV** c. Ostrov [TI].

I. e. - Podisul Babadag împreună cu dealurile nord dobrogene.

130. **KASSIMTCHA . KASÂMÇA** MAM. 336; MID; **STARALA CASEMDJA** [ARB. 35. 10] (probabil un vechi amplasament abandonat) ; **NOVAIA**

CASEMDJA [ARB. 35. 11]. Azi CASIMCEA s, c. Casimcea [TI].

131. ALIFAKI . ALIFACÎ [H.35.84]. Fost ALIFACA azi RĂZBOIENI s, c. Casimcea. [TI].

132. RAMAZAN. CĂȘLA LAKE RADJA [H.35.77]. Fost SILIȘTEA RAMAZAN CHIOI, aflată la 2 km nord de Rahman (H.1903), devenit RAMAZANCHIOI azi CIȘMEAUA NOUĂ s., c. Casimcea. [TI].

133. SARIGOUDI. SARĀ -KÖY (SARICHIOI eronat s.n.) MAM. 371; MID ; KARA SARĪ MAM.vol. V, n. 308, p. 449; (Sarighiol de Deal după poziția de pe traseu , s.n.) ; SARĀCHIOI [ARB. 35. 29]. Azi SARIGHIOL DE DEAL s, c. Beidaud. [TI].

134. BEYDAOUT. BEIDAUT [ARB. 35. 8]. Azi BEIDAUD s, c. Beidaud. [TI].

135. KAILDER. KAIALĪ -DERE, KAPALĪ DERE MAM. 320, vol. V, n. 285, p. 447; CAIALI -DERE MID; KAIABA DERE [H.35.83]. Fost CAILDERE azi NEATĂRNEREA s, c. Beidaud [TI].

136. TROUMBETCHA. TÜRBEK (TURBENCEA) sat ruinat ; Poate fi și Trestenik. MAM vol. V, n. 279, p. 447; TURBES [H.35.86] ; CAMBEKEI [ARB. 35. 42]. Probabil SILIȘTEA TURBENCEA sau TURBENCEA, fosta denumire a unei așezări de la 3 km nord de Casimcea, pe valea p. Casimcea, care a preluat numele dealului Turbencea 287 m, și a movilei Turbencea 289 m din zonă, așezare înglobată neoficial după 1912 în satul Casimcea, c. r. Casimcea [TI] MDG. II .

137. BACHPOUNAR. BALABAN [H.35.110]. Fost BAȘPUNAR azi FÂNTĂ-NA MARE² s, c. Ciucurova. [TI].

138. ALIMETCHA. ATMADJA, ATMACA MAM. 318 ; REVANMÇA MAM vol.V, n. 284, p. 447; ATMAGEA MID. Fost ATMAGEA azi ATMAGEA ² s., c. Ciucurova. [TI].

139. AIGUIRAMET. IGRAMAT [H.35.57]. Fost AIGÎR AHMET azi MĂGURELE s, c. Topolog, [TI].

140. OUROUMBEI. ORUMBEIK [H.35.58]. Fost URUMBEI devenit REGINA ELISABETA apoi ELENA PAVEL azi LUMINIȚA s, c. Topolog. [TI].

141. TOPOLOG. TOPALA [H.35.64]. TOPOLOG iib 26. între Azaclar și Pecineaga [Arb. AD/22]. Azi TOPOLOG s, c. Topolog [TI].

142. HADJI OMER. HADJI PAȘA CHIOI MAM vol.V, n. 311 (neid), p. 449; ADJEMARA [H.35.79] . Fost HAGIOMER azi CERBU s., c. Topolog [TI].

143. KALFA. KALFAKEUI [H.35.78]. Fost CALFACHIOI azi CALFA s, c.

Topolog. [Tl.].

144. ENIBABA. ESKI BABA MAM. 321; MID ; EKEUI BABA [H.35.81]. Fost ESCHIBABA azi STEJARU² s., c. Stejaru [TI].

145. TESTEMELL. TESTEMEL [H.35.80]. Fost TESTEMEL azi VASILE ALECSANDRI s, c. Stejaru [TI].

146. KIZUTLSAR. STAR. SLAVA [H.35.73]. Azi SLAVA CERCHEZĂ s., c. Slava Cercheză [TI]. CÎZÎL HISAR , ruine ale unei cetăți antice din apropierea satului Slava Rusă, cunoscute sub numele de Cetatea Fetei, MDG.II . Azi SLAVA RUSĂ s., c. Slava Cercheză [TI].

147. BABA. BABADAGI , BABA, BABA<DAG> MAM vol. II, n.49, p. 353, P. 391; BABADAG [H.35.66] ; BABADAGH [Mis. 48, 2]. Azi BABADAG oraș [TI].

148. KAMBER. KAMBER, KAMBERKÖY, MAM. 312, vol. V. n. 280, p. 447 ; MID ; CAMBER [H.35.32]. Fost CAMBER azi MIHAI BRAVU s., c. Mihai Bravu. [TI].

149. ARMOUTLI. ARMUDLI MAM. 313 ; MID . Fost ARMOUTLIA² azi TURDA s., c. Mihai Bravu [TI].

150. BEJDE. BAĖŞAIŞ MAM. 316 (neid.) ; MID (?) ; SATANOVA [Mis. 48, 10]. Azi SATUNOU³ s., c. Mihai Bravu [TI].

151. JENIKEUI. YENIKIOI, YENIKÖY MAM vol. V, n. 56, p. 404; JENICHIOI [H.35.25]; JENIKEUI [Mis. 48, 6]. Fost ENICHIOI azi MIHAIL KOGĂLNICEANU² s., c. Mihail Kogălniceanu² [TI].

152. HADJILAR. HADJILAR MAM. 308 ; MID; HADJIKI PAŞA CIFTLIGHI, HACIKI PAŞA ÇIFTLIGI, HADJIKI PAŞA MAM vol.V, n. 58, 672 (neid), p. 404, 490, ADJABI la apus de Enichioi [H.35.16]; HADJELAR [Mis. 48, 9]. Fost HAGILAR² azi LĂSTUNI s., c. Mihail Kogălniceanu² [TI].

153. TELLITZAI. TELIŢA [H.35.27]. Azi TELIŢA s, c. Frecăței [TI].

154. DENUMIRE NEIDENTIFICATĂ. Probabil KATALOI [H.35.26]; KATALOUY [Mis. 48, 7]. Azi CATALOI s., c. Frecăței [TI].

155. FRICATZEI ; TEKE FRECĂŢEI DERE la nord de Trestenic [H.35.28] ; FRECĂŢEI [ARB. 35. 1] ; FRIKATCHE [Mis. 48, 8]. Azi FRECĂŢEI s., c. Frecăței [TI].

156. NALBANT. NALBANT MAM. 310 ; MID; NALBANT [H.35.30]. Azi NALBANT² s., c., Nalbant [TI].

157. TERESENIK. TRESNELIK , TRESTEN[L]IC MAM. 309 ; MID; TÜRBELIK

MAM vol V, n. 279, p. 447 ; TRESTENIC [H.35.29]. Azi TRESTENIC s., c. Nalbant [TI].

158. BASCHKEUI . BAŞKÖPRÜ, BAŞKÖY MAM. 315; vol. V, n. 282, p.447; TAŞKIOPRIU eronat plasat și identificat cu SATU NOU lângă Camber MID. Fost BAŞCHIOI azi NICOLAE BĂLCESCU ² s., c. Nalbant [TI].

159. TCHINELLE. HINELI, CIN[E,I]LI MAM. 317, vol. V, n. 283, p. 447 ; MID. Fost CINELE azi IULIA s., c. Izvoarele [TI].

160. ALIBEIKEUI. ALIBECHIOI [H.35.34]. Fost ALIBEICHIOI⁴ azi IZVOARELE s., c. Izvoarele [TI].

161. AKADIN. ADKADÎN [H.35.37]. Fost ACADÂN² azi ALBA s., c. Izvoarele [TI].

162. HAFSANLAR. Fost HASANLAR azi ARDEALUL s., c. Dorobanțul [TI].

163. BALABANTCHA. BALABANCEA [H.35.42]. Azi BALABANCEA s., c. Hamcearca [TI].

164. AMTCHARKA Mt. Azi HAMCEARCA s., c. Hamcearca [TI].

165. TZIGANKA. Fost ȚIGANCA unit cu ȚIGANCA TAIȚA au fost înglobate în NIFON s, c.Hamcearca [TI].

166. ORTAKEUI. ORTACHIOI [H.35.36]. Fost ORTACHIOI azi HORIA s., c. Horia [TI].

167. DAOUTCHUA. Fost DAUTCEA azi COȘCA s., c. Horia [TI].

168. JAFERISLAM . CIFIRKIOI la apus de Adkadân², [H.35.38]. Fost ISLAM GEAFERCA azi FLOREȘTI s., c. Horia [TI].

169. KERESENIK ^{II}B. Localitate la 3 km sud de Trestenic neidentificată. [TI].

170. MEIDANKEUI. MAIDANKÎ [H.35.39]. Fost MEIDANCHIOI azi VALEA TEILOR s., c. Valea Teilor [TI].

171. KAGILA. KARDJELAR [H.35.54]. Azi CÂRJELARI s., c. Dorobanțu [TI].

172. TCHERNA. CERNOE [H.35.50]. Azi CERNA s., c. Cerna [TI].

173. JAILLA. YAYLA MAM vol III n. 409 p. 395 ; LAELLA [H.35.51]. Fost IAILLA azi GENERAL PRAPORGESCU s., c. Cerna [TI].

174. AKPANAR . APÂNAR [H.35.41]. Fost ACPUNAR² azi MIRCEA VODĂ s., c. Cerna [TI].

175. GRETCHI. GRECI [H.35.47]. Azi GRECI s., c. Greci [TI].

176. **AIAAKLI. AYAKLÎ BEY, AYAKLÎ –KÖY** MAM. III, n. 291,332 ; MID (?); **ARAKEL** MAM vol.V, n. 670 (neid), p. 490. Probabil **SARICA** devenit **SARICA NICOLIȚEANĂ** apoi împreună cu **SARICA TELIȚEANĂ** au fost înglobate în **NICULIȚEL** s., c. Niculițel [TI].

177. **TAITZA. TAIȚA** [ARB. 35. 2]. Fost **TAIȚA** azi **NIFON** s., c. Hamcearca [TI].

178. Mt. **TAITZA. MĂNĂSTIREA TAIȚA**, așezare mănăstirească desființată și înglobată în **NIFON** s., c. Hamcearca [TI].

179. Mt. **KOKOSCH**. Azi **MĂNĂSTIREA COCOȘ**, așezare mănăstirească c., Niculițel [TI].

180. **NIKOLIDZEL** . Azi **NICULIȚEL** s., c. Niculițel [TI].

Capitolul II.

Lista celor 65 de sate care nu mai existau în 1850, menționate de Ion Ionescu de la Brad p. 150 din AD/22 , completată cu identificările lui Arbore Arb. AD / 22 , care respectă ordinea lui IIB.

Multe dintre aceste sate s-au refăcut pe acelaș amplasament.

181. **PRISLAVA** iib 1. **PRESLAVA** [H.35.12]. Fost **DOMNIȚA MARIA** devenit **ADA MARINESCU** azi **NUFĂRU** s, c. Nufăru, [TI].

182. **BESTIP TURC** iib 2. Azi **BEȘTEPE** s, c. Mahmudia, [TI]. (localitatea a fost menționată de IIB în text și în harta etnografică. (v. poz. IIB, 33)

183. **BESTIP ROMĂNESC** iib 3. **MOLDOVENEASCA BEȘTEPE** [H.35.15]; **BEȘTEPEA VALAHĂ** [Arb. AD/22]. Azi **MAHMUDIA** s., c. Mahmudia [TI].

184. **DUNAVĂȚ** iib 4. **DUNAVĂȚUL** [H.35.17]. Azi **DUNAVĂȚU DE SUS, DE JOS** sate, c. Murighiol [TI].

185. **TORT CARABONI** iib 5. Lângă lacul Sărăturile mari de lângă Sarinasuf [Arb. AD/22]. Sat Părăsit.

186. **CERANASUF** iib 6. **SARÎ NASUH** MAM. 302 ; **ADJI NASUH** MAM. n.277 vol. V, p. 447; **SARÎNASUF** MID ; **SARNASĂB** [H.35.18] ; **SARINASUF** [Arb. AD/22]. Azi **SARINASUF** s., c. Murighiol, [TI].

187. **CARAIBELI** iib 7. **CARAIBIL** [H.35.19]; [Arb. AD/22]. Fost **CARAIBIL** azi **COLINA** s, c. Murighiol [TI].

188. **AMOFALCHI** iib 8. Între Caraibil si Calica [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

189. **MAICOMANTI** iib 9. La coada lacului unde se află satul Calica de azi [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

190. **CIARDAC** iib 10. Lângă Mănăstirea Cocos [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
191. **SATU NOU** iib 11. **SATU NOU** [H.35.49]. Intre Balabancea și satul Taița [Arb. AD/22]. **SATUL NOU**⁵ se afla între Piatra Roșie și Turcoaia H.1930. Sat înglobat în satul **TURCOAIA** s., c. Turcoaia [TI].
192. **SGRIȚA** iib 12. **IGLIȚA** [H.35.48]; **INGLITSA (IGLIȚA)** P.Al. n. 20 p. 23. Fost sat azi înglobat în **TURCOAIA** s., c. Turcoaia [TI].
193. **SUIACLI** iib 13. La sud de Turcoaia [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
194. **CERNICHIOI** iib 14. Lângă Suiacli [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
195. **CRUCEA** iib 15. Pe malul Dunării lângă Cernichioi [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
196. **FONTANA NEDI[E]LI[I]** iib 16. La nord de Tatar Pecineaga [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
197. **MANGINA** iib 17. La apus de Acpunar [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
198. **ROȘEȘTI** iib 18. Pe malul Dunării la nord de Tatar Pecineaga [Arb. AD/22]. Probabil refăcute satele **ROȘTI** [H.35.56] sau **ROȘTE**, la apus de Roști, [H.35.60], v. Piatra Roșie H.1930. Azi sat părăsit.
199. **CALADUCA** iib 19. La nord de Gârlița [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
200. **RUMBECA** iib 20. La nord est de Azaclar [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
201. **MELODIȚA** iib 21. Între Rahman și Gârlița [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
202. **GAIDAR** iib 22. La sud de Gârlița [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
203. **CARACLA** iib 23. Între Karapelal și Saraine [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
204. **CANOSCHI** iib 24. La est de Hârșova [Arb. AD/22]. Sat părăsit.
205. **CEICHIRGHE** iib 25. La nord de satul Topolog [Arb. AD/22]. **KIZILDJA -VELI, KIZILCA -VELI, KOZLUDJA (COSLUGEA)**, MAM. 335; **CAZALGIA -VELI** MID (?); **CIKIRDJA**, [ARB. 35. 32]; **CIKIRDJA**, [ARB. 35. 32]. Fost **COCARGEA** asemănător cu **COSLUGEA** devenit **CORUGEA (CURUDJEA)** azi **CORUGEA** s., c. Casimcea [TI].
206. **GĂRLIȚA²**. [Arb. AD/22]. Neidentificat [TI].
207. **CARTAL** iib 27. La vest de Terzichioi [Arb. AD/22]. Fost **CARTAL** azi **VULTURU** s, c. Vulturul [C.ța] (v. 128).
208. **DULINER** iib 28. Intre Carapelal și Ahmetcea [Arb. AD/22] ; **DIOLCER**, [ARB. 35. 12]. Azi **DULGHERU** s, c. Saraiu [C.ța].
209. **CAȘAMAC** iib 29. Între Tekeli și Guizdar [Arb. AD/22] ; **KAÇAMAK**, **CACIAMAC (CĂLUGĂRENI)** MAM. 337 ; MID; **KACIAMAC** [ARB. 35. 18].

Fost CACIAMAC³ devenit CĂLUGĂRENI s., c. Pantelimon [C.ța].

210. CADICÎSCLE iib 30. La est de Hârșova [Arb. AD/22] ; KADOI CĂȘLA [ARB. 35. 14]. Fost CADI CĂȘLA, devenit BĂLĂCEANU sau BĂLĂCEANCA, azi MIORÎȚA s., c. Ciobanu, [C.ța].

211. FENTAL iib 31. Între Satischioi și Capugi [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

212. STRAGEA iib 32. Între Topalu și Terzichioi [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

213. ZAVAL iib 33. La est de Gârlița² [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

214. QUCILBAȘ iib 34. La est de Gârlița² [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

215. ERCHESIC iib 35. Între Tekeli și Capugi [Arb. AD/22] ; ERKEUKI, [ARB. 35. 27]. Fost ERCHESIC s., c. Satischioi pl. Hârșova (AD/26), devenit STUPINA s., c. Crucea [C.ța].

216. CIAUȘCHIOI iib 36. La vestul satului Alifaki [Arb. AD/22]; ARNABUDLI (ARNAUTLI), MAM. 333 (neid); MID (?). Fost ARNĂUT CHIOI devenit CEAUȘCHIOI, fosta denumire a unui cătun înglobat în RĂZBOIENI s., c. Casimcea. [TI]

217. CIRINI iib 37. La nord de Capugi [Arb. AD/22]. Azi ȘIRIU s, c. Vulturii [C.ța].

218. STANCELE iib 38. La nord de Almecea [Arb. AD/22]. Azi TAȘBURUN, fosta denumire a unei așezări în ruine aflate între Ostrov [TI] și Măgurele (Almetcea, Ahmet Aigâr) [TI], înglobată în satul Ostrov. D.XX. Așezarea este menționată Taș Burun pe H.1930.

219. BATACLI iib 39. La sud de Casimcea [Arb. AD/22]. Probabil KULELI MAM. 342 ; MID. Fost COLELIA azi înglobat în COGEALAC s., c. Cogealac [C.ța].

220. UZUBEI iib 40. La nord de Ceatal Orman [Arb. AD/22] ; USSUBEI (DXX, 350) . IUSUBEI, [ARB. 35. 30] ; COȚI BEY MAM. 339; CUDJI BEY MID (?). Probabil OSEN BEY ruinele unui cătun distrus în 1877 din care locuitorii s-au mutat la Calfa (MDG) ; (H.1930). Fost SILIȘTEA OSEN BEI (H.1903), înglobată în CALFA s., c. Topolog. [TI].

221. VISTERI iib 41. între Ghelengic și Chereșic [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

222. HASANEȘTI iib 42. Asănești [H.35.109]. La sud de Topalu [Arb. AD/22]. Sat părăsit.

223. CALICHIOI iib 43. La nord de Boascic [Arb. AD/22]. Fost CALACHIOI (MDG) devenit G.ral CERNAT azi CAPIDAVA s., c. Topalu [C.ța].

- 224. TAȘPUNAR** iib 44. La est de Cuciuc Seimeni [Arb. AD/22]. Fost TAȘPUNAR azi SILIȘTEA s, c. Siliștea, [C.ța].
- 225. TORTOMAN** iib 45. La est de Buiuc Seimeni [Arb. AD/22]. Azi TORTOMAN s, c. Tortomanu. [C.ța].
- 226. MONGOL** iib 46. La sud de Buiuc Seimeni [Arb. AD/22]. Fost GEABACU MARE, azi ȚIBRINU s, c. Mircea Vodă [C.ța].
- 227. BERDARI** iib 47. La sud de Mongol [Arb. AD/22] ; BARDAȘA (SERVIN), [ARB. 35. 39]. Fost GEABACU MIC, sat înglobat în ȚIBRINU s, c. Mircea Vodă.
- 228. CILIBICHIOI** iib 48. La est de Berdari [Arb. AD/22]. Azi MIRCEA VODĂ s, c. Mircea Vodă [C.ța].
- 229. CHIUSTELI** iib 49. La sud est de Docuzol [Arb. AD/22]. KÖSTELLI MAM. 353, vol. V, n. 304, p. 449 ; MID. Azi CASTELU s, c. Castelu, [C.ța].
- 230. CARATAI** iib 50. KARATAY MAM. 354; MID. La sud est de Docuzol [Arb. AD/22]. Fost CARATAI azi NISIPARI s, c. Castelu [C.ța].
- 231. CARASU** iib 51. KARASU MAM, vol. III, N. 416, p. 396 ; KARASU [Mis. 48, 4]. Azi MEDGIDIA oraș [C.ța].
- 232. ALIBA** iib 52. Fost ALIBA CEAIR, [ARB. 35. 55]. ALIBEI CEAIR sat înglobat în orașul Medgidia [C.ța].
- 233. CARADURAT** iib 53. KARA DURAK, [ARB. 35. 50]. Neidentificat [C.ța].
- 234. ALVANT** iib 54. Neidentificat [C.ța].
- 235. GHIAUR AMSAL** iib 55. BULGARSKIEI AMSALĂR [H.35.119]. Fost GHIAUR AMSALĂI azi REMUS OPREANU sat din componența orașului MEDGIDIA [C.ța].
- 236. TURC AMSAL** iib 56. TURȘKIE AMSALĂI, [ARB. 35. 64]. Azi SAIDIA sat înglobat în com. PEȘTERA [C.ța].
- 237. IVRINES** iib 57. EVRENEZ, [ARB. 35. 63]. Azi IVRINEZU MARE s, c. Peștera, [C.ța].
- 238. PEȘTERE** iib 58. PEȘTERA, [ARB. 35. 65]. Azi PEȘTERA s, c. Peștera, [C.ța].
- 239. ACARGEA** iib 59. Sat părăsit. A fost situat la nord de satul Izvoru Mare, pe valea Acargea Dere ^{MDG}.
- 240. DAUTLAR** iib 60. De la nr. crt. iib 51 –60, localități aflate la sud de valea Carasu [Arb. AD/22]; DAUTLAR, [ARB. 35. 72]. Sat părăsit. S-a aflat la est de

satul Izvoru Mare la confluența văilor Odagi (Dautlar) Dere –Vaivasan Dere, dominat de vf. Idris Cuiusu 127 m, în locul cu ruine Roșian H. 1903.

241. CACENUL MARE iib 61. Fost **CACEAMACUL MARE** devenit **CACEAMAC** ¹ azi **VIIȘOARA** s., c. Cobadin [C.ța].

242. CACEAMACUL MIC iib 62. **KUCIUK KACIAMAK** [H.35.129]. La nord de Cobadin [Arb. AD/22]. Satul a fost înglobat în Caceamacul Mare MDG. II. 139.

243. TEACA iib 63. **CAKAL**, la S de V. Carasu [Arb. AD/22]. S-a aflat pe valea Curt Culac la est de satul Izvoru Mare c. Peștera [C.ța].

244. TRANDALAR iib 64. **DRANDALAR** la vest de Anadolchioi [Arb. AD/22]. În realitate satul cu această denumire s-a aflat la est de satul Izvoru Mare, pe valea Odagi la mică distanță de Dautlar (v. iib 60). La vest de Anadolchioi s-a aflat satul **DURANLAR** (MDG; H. 1930) v. [AG. 24] v. 269).

245. UZUN AMET iib 65. La sud de valea Carasu [Arb. AD/22]. Fost **UZUNLAR**; **UZUNLAR**, azi fostul sat **LUNGENI** înglobat în satul **MERENI** c. Mereni [C.ța].

Capitolul III.

Localități din opera lui Ion Ionescu de la Brad, altele decât cele din harta etnografică, extrase de Anca Ghiăț, identificate și încadrate de noi în ținutul Dobrogean.

Anca Ghiăț a folosit un număr de 71 de toponime ale lui IIB, dintre care numai 24 nu au avut corespondent în traseele din Harta Topografică. Le prezentăm mai jos în acest capitol.

246. MĂRLEANU [AG. 1]. **MĂRLIANJ** [Mis. 48, 26]. Fost **MĂRLEANU** azi **DUNĂRENI** s., c. Aliman [C.ța].

247. BEILICUL [AG. 2]. **BEDJILIK** [Mis. 48, 27]. Azi **VILE** s., c. Ion Corvin [C.ța].

248. OLTINA [AG. 3]. **VOLTINAZO** [Mis. 48, 28]. Azi **OLTINA** s., c. Oltina [C.ța].

249. SATU NOU [AG. 4]. Azi **SATU NOU**² s., c. Oltina [C.ța].

250. CÂȘLA [AG. 5]. Azi **STRUNGA** s., c. Oltina [C.ța].

251. GALIȚA [AG. 6]. Azi **GALIȚA** s., c. Ostrov [C.ța].

252. PĂRJOAE [AG. 7]. Fost **PĂRJOAIA** azi **IZVOARELE** s., c. Lipnița [C.ța].

253. GHIOLPUNAR [AG. 8]. **CIUFUD PÎNARI**, MAM, vol. V, n. 42 (neid), p. 403,

- Fost **GHIOL PUNAR** azi **ŞIPOTELE** s., c. Deleni [C.ța].
254. **COZLOGEA** [AG. 9]. **KOZLUDJA, KOZLUCA** MAM: vol. V, n. 16, 298, p.400, 448. Azi **COSLUGEA** s., c. Lipnița [C.ța].
255. **VLAHCHIOI** [AG. 10]. Azi **VLAHII** s., c. Aliman [C.ța].
256. **ALIMAN** [AG. 11]. Azi **ALIMAN** s., c. Aliman [C.ța].
257. **GUZGUN** [AG. 12]. Fost **CUZGUN** azi **ION CORVIN** s., c. Ion Corvin [C.ța].
258. **CARANLÎC** [AG. 13]. Azi **NEGURENI** s., c. Băneasa [C.ța].
259. **PARACHIOI** [AG. 14]. Azi **BĂNEASA** s., c. Băneasa [C.ța].
260. **GHIUVEGEA** [AG. 15]. Fost **CÂRPINIŞUL** devenit **CÂRPINIŞ** sat înglobat în **BĂNEASA** s., c. Băneasa [C.ța].
261. **CALAICI** [AG. 16]. Azi **FĂUREI** s., c. Băneasa [C.ța].
262. **DEMIRCEA** [AG. 17]. Fost **MIRCEŞTI** sat înglobat în **ION CORVIN** s., c. Ion Corvin [C.ța].
263. **BUGEAGU** [AG. 18]. Azi **BUGEAC** s., c. Ostrov [C.ța].
264. **ALMALÎU** [AG. 19]. **ALMALÎ** MAM vol.V, n. 41, p. 403 . Azi **ALMALĂU** s., c. Ostrov [C.ța].
265. **OSTROVU** [AG. 20]; **ADAKEUY** [Mis. 48, 29]. Azi **OSTROV** s., c. Ostrov [C.ța].
266. **IENICHIOI**. Sat pe malul Dunării la sud de Rasova [AG. 21]. Fost **IENICHIOI** sat înglobat în **RASOVA** s., c. Rasova [C.ța].
267. **ATÂRNAŢI** [AG. 22]. Neidentificat [C.ța].
268. **BOTOŞENI** [AG. 23]. Sat desființat pe H. 1835. Localitate neidentificată [C.ța].
269. **DRAGANLAR**, sat desființat aflat între Constanța și Valu lui Traian, de pe H. 1835, [AG. 24]. **TRANDALAR, DRANDALAR** la vest de Anadolchioi [Arb. AD/22]. În realitate satul s-a aflat la est de satul Izvoru Mare pe valea Odagi la mică distanță de Dautlar (v.60; v.244). La vest de Anadolchioi s-a aflat satul **DURANLAR** (MDG; H. 1930). Azi sat părăsit [C.ța].

Capitolul IV.

Evlia Celebi MAM . Sate care nu au corespondent în IIB.

1. Satele din jurul Babadagului.

a. La nord de Babadag.

270. HERGHELEDJI, MAM. 296 ; MID. Sat pustiit situat la apus de satul Zebil, D.Ş. p. 194.

271. CARA – HABIL, MAM. 303, vol. V, n. 277a, p. 447 ; MID. Fost CARAIBIL azi COLINA s., c. Murighiol [TI].

272. AHMED – FAKÎH, MAM. 304; AHMED – FAKÎ . Locul unde a fost satul poartă acelaş nume, dar satul a dispărut. El a existat între Congaz, Zebil, Sarichioi, şi Sabangia, MID.

273. TATAR – ÇEAMURLUSU, MAM. 305 ; MID ; CIAMURLI, [ARB. 35. 3] ; CIAMÎRLI, [ARB. 35. 5]; Poziția aşezării între sate deja identificate la nord est de lacul Babadag, ne face să ne gândim că nu este vorba de satul Tatar Ceamurli (Ceamurlia de Jos) aflat cu 30 - 35 km mai la sud. De fapt între satele pustiite identificate pe harta rusă, aproximativ pe aceeaşi poziție se află două aşezări distruse după 1829, cu aceeaşi rădăcină, CIAMURLI CIAMÎRLI, care nu s-au mai refăcut (n.n.). CIAMURLI [ARB. 35. 3]; CIAMÎRLI [ARB. 35. 5]. Neidentificate [TI].

b. La sud vest de Babadag.

274. ÇUKURLUOVA, MAM. 319 ; MID. Azi CIUCUROVA s., c. Ciucurova [TI].

275. DELI – ALI, MAM. 328 (neid) DELI ALI KÖY MAM vol.V, n.290. ; MID (?) ; AMANDJY [Mis. 48, 14] Probabil este vorba de HAMAMGIA (BAIA). Tc. Deli cu subinteleusul de Ham. Cei care lucrau în general la băile publice. n.n. Fost HAMANGIA azi BAIA s., c. Baia [TI].

276. SILELI (SÜLELI), MAM. 329; SINELI, MID (?) . Uzlina MAM n. 329, p. 389 , se află în Deltă.(n.n.) Aici neidentificat [TI].

277. LUTFI BEY, MAM. 330 (neid); MID (?). Aici neidentificat [TI].

278. HADJI – IVAZ, HADJI – OVI, MAM. 334; vol. V, n. 292, p. 448 ; HAGI – IVAZ, MID (?) . Fost HAGI AVAT, ruinele unui sat, com. Beidaut, la poalele dealului Hagı Avat si la confl. celor două pâraie Hagı Avat. Satu a fost distrus în 1877 şi locuitorii s-au mutat la Potur. (MDG. 679) ; (H.1930).

c. Pe valea Casimcea şi în judeţul Constanţa.

279. GEVERLI, GHEVERLI MAM. 343 ; MID (?). Fost GHELENGIC azi

MIREASA s., c. Târgușor [C.ța].

280. **CONKAR** MAM. 345 (neid.); **CIUNCARI** MID (?). Diferit de Congaz fiind la sud de Babadag. Neidentificat [C.ța].

d. Inapoierea spre Babadag pe țărmul mării.

281. **DURHANLAR**, forme de relief din apropiere de Constanța care au rădăcina numelui Duran, MAM. 355 ; MID (?). La vest de Anadolchioi aproape de movila Cocoșu, s-a aflat satul **DURANLAR** (MDG; H. 1930) v. [AG. 24]. Sat părăsit [C.ța]. (v. 244)

282. **ȘEIH –AMAN** MAM. 359.; MID . Fost **ȘAHMAN** azi **LUMINIȚA** s., c. Corbu [C.ța].

283. **MUSTAHFEZAN**, MAM. 363 (neid) ; **MUSTAH –FAZÂN**, MID (?). Probabil **TRAIAN** s., c. Săcele [C.ța].

284. **AYDÎN** MAM. 370 ; MID. Dealul Haidân cu vf. Casapchioi de 152 m MDG; H.1903, desparte satul M. Viteazu de Fântânele [C.ța]. Azi sat părăsit [C.ța].

285. **SOFULAR**², MAM. 375 ; MID. O localitate omonimă se află lângă Negru Vodă (v. Credința s. c. Chirnoigeni). La poziția aceasta de pe traseul urmat este un sat neidentificat [C.ța].

2. Alte sate din Dobrogea de la Evlia Celebi care nu au corespondent în IIB.

286. **ALI –BEY** MAM vol.V, n.677, p. 490. Reper pe traseul urmat satul Osman Facâ, de aici **ALIBICHIOI**² înglobat în **BAERAM DE DE (INDEPENDENȚA)** c. Independența [C.ța].

287. **ALI BEI** MAM vol.VIII, n. 33, p. 749. De la Murfatlar a ajuns la Ciraci apoi la **ALIBICHIOI** ¹ înglobat în **GHIUVENLIA (CHIRNOGENI)** s. c. Chirnoigeni [C.ța]. n.n.

288. **BÛLBÛLLÛ**³ MAM vol.V, n. 51, p. 404. Este o altă localitate la nord de C.ța lângă Ester. Nu se poate face confuzie cu binecunoscutele localități Ciocârlia [C.ța]. Neidentificată.

289. **ÇARDAKLÎ**, MAM, vol. III, n. 425 (neid), p. 397. Probabil în Bulgaria.

290. **ÇATAL**, P.Al. n. 747 p. 283. Fost fort așezat la despărțirea brațului Chilia. V. Bogrea AD, II, 1921 p. 35. Fost **CEATAL** devenit **CEATALCHIOI** apoi **PRINCIPESA ILEANA** redevenit **CEATALCHIOI** s., c. Ceatalchioi [TI].

291. **CHIOLIU –ALCEAC**, D.Ș. p. 187,35. Ruine ale unui sat pe valea de lângă Nalbant [TI].

292. **ÇIRAÇI**, MAM, vol. VIII, n. 32, p. 749. Fost **CHIRAGI** azi **COTU VĂII** s., c.

Albești [C.ța].

293. **ÇOBAN –ESE**, MAM, vol. V, n. 359, p. 456. Azi **CIOBĂNIȚA** s., c. Mereni [C.ța].
294. **DÜGÜNDJILER (DÜGÜNCILER), DÜDÜKDJI**, MAM, vol. III, n. 424 (neid), p. 397. Credem că este **DÜGÜT CALFA** din Bulgaria.
295. **FURNADJIK, FURNACÏK (KURNADJÏK)**, MAM, vol. III, n. 423 (neid), p. 397; v. nota de mai jos de la Kurnadjik MAM, vol. III, (la nota 423, neid) p. 295. După drumul urmat la sud de Bülbül (Ciocârlia de Sus sau de Jos), credem că s-a ajuns în satul **CUJUDZÜK** H. Bulgară cunoscut drept **KUCIUK** din Bulgaria, de la 1 km sud de graniță. Impreună cu următoarele două sate asemănătoare ca expresie **FURNADJIK [KAINARDJI (KILO, BÛJ KAJNARDZI)** H. Bulgară, au fost localitățile apropiate în care s-a semnat **Pacea de la Cuciuc Cainargi din 1774**. Sate din Bulgaria.
296. **GHELINDJIK (GELINCIK)**, MAM vol.V, n. 26, p. 401. Pe traseul urmat este vorba de **GHERENGEC** H.¹⁹³⁰ devenit **PECINEAGA** s., c. Pecineaga [C.ța].
297. **GÛVEMLI**, MAM vol. III, n. 248, p. 382. Fost **GHIUVENLIA** azi **CHIRNOGENI** s., c. Chirnoveni [C.ța].
298. **KADIKÖY**, MAM, vol. V, p. 456, neadnotat. Fost **CADICHIOÍ** azi **COROANA** s., c. Albești [C.ța].
299. **KASAPLÏ**, MAM, vol. III, n. 426 (neid), p. 397. Sat în Bulgaria. (H. 1930). nn.
300. **KAVAKLAR** MAM, vol. V, n. 20, p. 400. Fost **CAVACLAR** azi **PLOPENI** s., c. Chirnoveni [C.ța].
301. **KELIGRA** MAM, vol. II, n. 50, p. 353. Azi **CALIA CRA** în Bulgaria.
302. **KILISEDJIK, KILISECIK, KESEDJIK**, MAM, vol. V, n. 44,(neid) p. 403. Probabil în Bulgaria.
303. **KÖREZ ALI**, MAM, vol. V, p. 456, neadnotat. Neidentificat.
304. **KUTUDJUK, KUIUCUK** MAM, vol. V, n. 17, p. 400. Sunt două localități omonime apropiate. Una în România, alta în Bulgaria. **CUIUGIUC** în Bulgaria. Azi **CUIUGIUC** s., c. Lipnița [C.ța].
305. **KURNADJIK**, MAM, vol. III, (la nota 423, neid) p. 397. După drumul urmat la sud de Bülbül (Ciocârlia de Sus sau de Jos), credem că s-a ajuns în satul **CUJUDZÜK** H. Bulgară cunoscut drept **KUCIUK** din Bulgaria de la 1 km sud de graniță. Impreună cu următoarele două sate asemănătoare ca expresie **FURNADJIK [KAINARDJI (KILO, BÛJ KAJNARDZI)** H. Bulgară, au fost localitățile apropiate în care s-a semnat **Pacea de la Cuciuc Cainargi din 1774**. Sate din Bulgaria. (v. nr. 295)
306. **MANKALYA (MANGALIA)**, MAM, vol. III, n. 28, p. 379. Azi **MANGALIA** oraș [C.ța].

307. **MEMAYLI, MAMAYLI** MAM, vol. V, n. 305, p. 449; **MAMAKIOVI**, [ARB. 35. 52]; **MEIDANCHEUY** [Mis. 48, 22]. După poziția din text : **SAT MAMAIA** sat în componența orașului Năvodari [C.ța].
308. **OZAN** MAM, vol. V, n. 671, p. 490; Sat în apropiere de Isaccea. Neidentificat [TI].
309. **RAHOVA (RACOVA)**, MAM, vol. V, n. 323 (neid), p. 451; Pe traseul de la Bălțăgești spre apus la C. voda. Neidentificat [C.ța].
310. **REGEB (RECEB) KUYUSU** MAM, vol. V, n. 18, p. 400; Fost **REGEP CUIUSU** devenit **TUDOR VLADIMIRESCU** s., c. Cogeaalac, înglobat 1968 în **TARIVERDE** s., c. Cogeaalac [C.ța].
311. **SARİĞÖL** MAM, vol. V, n. 25, p. 401. Fost **SAIRGHIOL** devenit **ALBEȘTI** s., c. Albești [C.ța].
312. **TOMAROVA (RENI)**, MAM vol. V, n. 667, p. 490. Localitate care după text se afla între Isaccea (la sud de Dunăre) și Tulcea. Nu poate fi vorba de Reni (Basarabia).
313. **YAYLADJIK (YAYLÂCIK)** MAM vol. V, n. 55, p. 404. După traseul urmat nu poate fi vorba de Iaila (azi G.ral Praporgesu). Fiind vorba de un platou (vârf) înalt, presupunem cota cea mai înaltă înainte de Babadag. Probabil Caildere, Testemel, Camena. Neidentificat.
314. **YLANLI** MAM vol.III, n. 233, p. 380. Fost **ILANLIK** azi **VAMA VECHE** s., c. Limanu [C.ța].

Capitolul V.

I. Harta rusă din 1835 după Al. P. Arbore [H.35.X].

Lista publicată a cuprins un număr de 128 denumiri de sate. Din acestea o parte au avut corespondent la IIB.

Cele care nu au avut corespondent le prezentăm mai jos .

Ordinea satelor extrase din Harta rusă începe de la Garvân din colțul de NV al Dobrogei, până la Viișoara (Caciamacul Mic) de lângă Cobadin.

315. **FETEȘTI**, sat dispărut aflat la intersecția drumurilor Babadag - Isaccea și Tulcea - Isaccea, la vest de satul Parcheș, [H.35.6]. Probabil satul **CAPACLIA** înglobat în orașul **ISACCEA**, [TI].
316. **CARASUAT**, sat pe partea stângă a Dunării însemnat doar ca localitate, [H.35.13]. Fost unul din cele două sate omonime **CARASUHATUL DE SUS**, **CARASUHATUL DE JOS**, devenite **BĂLTENII DE SUS**, **BĂLTENII DE JOS** s., c. Mahmudia [TI].
317. **RAIA**, Morughiolul de azi, [H.35.16]. Subscriem fără dovezi **MURU-**

GHIOL s., c. Murughiol [TI].

318. GORMAKLEI, La nord de Camber, pe râul Taița, între Bașchioi și Camber, [H.35.33]. Sat părăsit.

319. VELICHIOI, Pe râul Taița la sud de Akkadân, [H.35.35]. Probabil BALANCEA s., c. Hamcearca [TI].

320. HĂTOR, fermă între Niculițel ă Meidanchioi, [H.35.40]. Probabil GEAFERCA RUSĂ. Originea rusească a numelui pornește de la Gat (Hat), delimitare între suprafețe de teren. Pe muchia dealului Boclogea de la est se află ruinele Valului lui Traian (MDG. II), formă artificială de delimitare. Azi CĂPRIOARA s., c. Hamcearca [TI].

321. LATAȚUIA, la sud de Luncavița pe apa Teliței, [H.35.43]. Clar românescul CETĂȚUIA. La 1 km nord de satul Jijila pe malul lacului omonim, se află ruine de cetate veche cunoscute sub numele de GHERMA (MDG.II.510). Declarate sat în 1938, gospodăriile izolate de la CETĂȚUIA, au fost înglobate în satul LUNCAVIȚA c. Luncavița [TI].

322. KAMENA², [H.35.46]. Pe traseul urmat la descrierea hărții probabil că este localizarea cetății romane TROESMIS din aval de IGLIȚA, principal furnizor de materiale de construcții.

323. DOUȘ, [H.35.52]. Probabil deformarea numelui DAUTCEA devenit INCORONAREA, azi CLOȘCA² s., c. Horia [TI].

324. ISALAR, [H.35.53]. Probabil OMURLAR (HUMURLAR), devenit G. ral DRAGALINA s., c. Mircea Vodă [TI].

325. KOIUM PUNAR, [H.35.55]. COIUM P[B]UNAR devenit FÂNTÂNA OILOR s., c. Dorobanțu [TI].

326. ROȘTI [H.35.56]. ROȘTE la apus de Roști, [H.35.60]. Probabil PIATRA ROȘIE fost sat, înglobat în satul CERNA c. Cerna [TI].

327. FRECĂȚEI, sat într-un ostrov al Dunării [H.35.61]. Devenit cătunul PIATRA FRECĂȚEI înglobat în satul OSTROV, c. Ostrov [TI].

328. DUNGI, [H.35.62]. La poziția din itinerar probabil DOERAN devenit satul SÂMBĂTA NOUĂ, c. Topolog [TI]. Nu poate fi identificat cu Duingi(Nuntași) din jud. C.ța.

329. ARAKLAR, [H.35.63]. AR[L]ACLAR, devenit satul FĂGĂRAȘUL NOU c. Topolog [TI].

330. TUKUROEIA (CIUCUROVA), [H.35.65]. Azi CIUCUROVA s., c. Ciucurova [TI].

331. NOIA SLAVA, [H.35.72]. Azi SLAVA CERCHEZĂ s., c. Slava Cercheză

[TI].

332. TEKE, însemnată pe hartă ca mănăstire, [H.35.74] v. H.1903 . Pe drumul Baș Pınar - Slava Rusească H.1903 , unde s-a aflat Mănăstirea **USPENIA** fostă așezare mănăstirească desființată și înglobată în **SLAVA RUSĂ** s., c. Slava Cercheză [TI].

333. KAMENA¹, [H.35.75]. **CAMENA** s., c. Baia. [TI].

334. RAGMAN, [H.35.76]. Azi **RAHMAN** s., c. Casimcea [TI].

335. DELEAN KEUI, [H.35.82]. Fost **TÂRLA DRAGAN** siliște între Rahman și Siliștea Saxancula de mai jos H. 1903.

336. SAKSOIKOLA, [H.35.85]. Fost **SILIȘTEA SAXANCULA (SAXAN CULE)**, stână la 2 km nord de **CASIMCEA** H. 1903 , înglobată în **CASIMCEA** c. Casimcea [TI].

337. GAIDAR, [H.35.88]. **Haidar** s., c. Casimcea [TI].

338. GUSERIKA, Biserica, localitate însemnată pe hartă la punctul din lacul Razelm care și astăzi se zice Bisericuța, [H.35.89]. Probabil **BISERICUȚA**, punct cu ruine necercetate pe grindul Chituc.

339. KRASNI KOLU (CRASNICOLUL), [H.35.90]. Punct pescăresc sezonier pe grindul **CRASNICOL** ostrovul **DRANOV**. [TI].

340. KALAORMAN, în delta Dunării [H.35.91]. **CARAORMAN** s., c. Crișan [TI].

341. KALAMAK, [H.35.92] ; Probabil **CARAMANCHIOI**, v. 6 Martie. [TI].

342. DEMIDJIA, [H.35.104]. Neidentificat [C.ța].

343. ATÂRNAȚI, [H.35.107] ; **ATÂRNAȚI**, sat desființat pe H. 1835, [C.ța] [AG. 22]. Așezare neidentificată. Probabil aflată pe malul drept al Dunării, la gura de vărsare a văii Cechigea (Tichilești) c. Topalu, în dreptul ostrovului Atârnați (MDG.II.)

344. HATOR KURUCELNA, [H.35.111]. Probabil o linie de demarcare (hotar) aflată la acea vreme în satul **CURUDGEA (CORUGEA)**. Poate chiar linia hotarului dintre Kaza Babadag și Kaza Hârșova care trecea prin sat. **CORUGEA** s., c. Casimcea [TI].

345. KADIKIOI, [H.35.112]. Neidentificat c. Casimcea [TI].

346. STELNICENI, [H.35.115]. Neidentificat c. Seimeni [C.ța].

347. KIȘLA, [H.35.117]. Neidentificat c. Seimeni [C.ța].

Capitolul VI.

Sate pustiite cu desăvârșire de armatele rusești, extrase din H 1835 [ARB.

35. X]. După Al. P. Arbore.

348. MUSTIKIOI, [ARB. 35. 4]. Neidentificat [TI].

349. MUSLUEȘTI, [ARB. 35. 15]. MUSLU, diferit de Muslu Bei, azi CLOȘCA s., c. Horia [C.ța]. Probabil și MUSLU BEI, devenit HORIA s., c. Horia [C.ța].

350. ARABIL, [ARB. 35. 17]. Neidentificat [TI].

351. ABJEREIU, [ARB. 35. 25]. Neidentificat [TI].

352. STAR VISERICA, [ARB. 35. 36]. Neidentificat [TI].

353. NOVOE VISERICA, [ARB. 35. 37]. Neidentificat [TI].

354. SILIȘTE, [ARB. 35. 38]. În fosta kaza Hârșova acolo unde ne plasează itinerarul de la nr. notei 30 –41, s-au aflat mai multe stâne (Siliști) botezate după numele stăpânului.

Enumerăm : Siliștea Roșculeț (înglobată în Kaciamac), Ramazanchioi (Rahman), Zaharia Tiței (Cogealac), a lui Ion (Râmnicul de Sus). Probabil SILIȘTE una din aceste foste așezări [C.ța].

355. CAȘLA CIORDILI GHILAL, [ARB. 35. 41]. v. mai sus Siliște. Neidentificat [C.ța].

356. TATAR PALAS, [ARB. 35. 48]. Azi PALAZU MIC s., c. Mihail Kogălniceanu [C.ța].

357. UZUNOMAT, [ARB. 35. , 51]. Neidentificat [C.ța].

358. ONGAZ, [ARB. 35. 54]. Sat în zona Medgidia [C.ța], diferit de satul omonim Congaz [TI]. Neidentificat [C.ța].

359. ESKI BORLAT, [ARB. 35. 58]. Sau BURLAT (BURLAC), sat distrus în 1829 conform H 35, refăcut după harta franceză, dar distrus definitiv în 1854. S-a aflat pe malul dr. al V. Carasu între Alakap și Valu Traian. (AD/22, 2, p. 304, n. 11).

360. EPBECHIOI, [ARB. 35. 70]. Neidentificat [C.ța].

361. ODADJI, [ARB. 35. 71]. Neidentificat [C.ța].

362. ORȘAN, [ARB. 35. 74]. Neidentificat [C.ța].

Capitolul VII.

Nume geografice și etnografice.

ÇITAKI, definiția lui Evlia Celebi : Locuitori ai Dobrogei născuți din amestecul tătarilor, bulgarilor, valahilor, moldovenilor ¹⁸⁰ III, p. 371.

NAHR al -TUNA (DUNĂREA), P.Al. n. 21 p. 23; **TUNA (DUNĂRE)**, fluviu.
HEMUS munții ; Cenghe (Çenge) MAM vol. V, n. 362, p. 456. In text : La Babadag
s-au înscris în armată trei mii de ostași creștini, dintre greci, bulgari, valahi,
moldoveni. Astfel n-au mai rămas haiduci în **munții Hemus**, pe colinele
Kopran și Kazan și în pădurile Sudju (oronime din zona Babadag, nn)

În viitor vom avea în vedere lista satelor vechi semnalate de C. Brătescu și Al. P. Arbore Arb AD / 22 p. 261; lista satelor vechi din MDG care nu au corespondent la IIB; lista satelor vechi extrase din Hărțile din bibliografie; lista satelor din R. Șeișanu 1928.

Catalogul va cuprinde și lista numelor satelor după R. 1992, cu corespondentele lor anterioare, iar un index general va asigura o bună manipulare a catalogului.

BIBLIOGRAFIE

Prescurtările folosite la notele de identificare și localizare în lista satelor după:

AD/26. „ Monitorul Județului Constanța“. Analele Dobrogei. An IX, Cernăuți 1926.

AG. (1 -24) Anca Ghiață. Condițiile instaurării dominației otomane în Dobrogea. Studii istorice sud est europene, 1, București 1974. În lucrare Anca Ghiață a folosit un număr de 71 de toponime dintre care numai 24 nu au avut corespondent în traseele lui IIB (1 - 180).

AN. Arhivele Naționale București. Fond Senat; Fond Președ. C.M.; Fond D. gen. de Statistică.

AND. Arhivele Naționale filiala Constanța. Fond. Mon. Of.; B. Of.; Statistică; Prefectura.

ARB.35. (1 - 76) Al.P. Arbore. „Din etnografia Dobrogei. Populația Dobrogei după o hartă rusească“ Sate dispărute. Analele Dobrogei, An IV, nr.3, 1923. Numerotarea ordinii satelor dispărute citate în articol ne aparține.

Arb. AD / 22 Al. P. Arbore. „Sate dispărute și localizate după I.Ionescu de la Brad“, în „O încercare de reconstituire a trecutului românilor în Dobrogea“, Constanța 1922, p.278-279 și notele. Numerotarea din tabelul la (iib).

BAR. Biblioteca Academiei Române.

BJC. Biblioteca Județeană Constanța.

CCG. C.C. Giurăscu. Principatele Române la începutul secolului XIX, Ed. Stiințifică, București 1957.

D.799 / 1964- Decret de desființare a unor localități ca urmare a contopirii.

D.XX (p.) - M. Ionescu Dobrogeanu, Col., „Dobrogea în pragul veacului al XX-lea”, București 1904.

DȘ. nota X, p. Y. - Dumitru Șandru. Mocanii din Dobrogea. București 1943.

DCS.331 / 52 - Decretul Consiliului de Stat cu modificările aduse Legii 5/1950. Privitoare la trecerea raioanului Măcin de la regiunea Constanța la regiunea Galați.

D.503/1970 - Instituirea stemelor județelor și municipiilor. BO.143, 16.12.1970.

D.386 / 1977- Atribuirea sau schimbarea de denumiri. BO.117, 16.11.1977.

D.393 / 1977- Completări și modificări la L2/1968.

DL. 38 / 1990 - Decretul lege din 1990 cu privire la împărțirea administrativă a României și de modificare a legii 2/1989.

DC; DJ; DN. - Harta drumurilor din Dobrogea. Editată de Direcția Județeană a Drumurilor, Constanța 1997.

Em. Petrovici. Studiul dialectal și Toponimic. 1970.

Em. Petrovici. Toponimia slavă. Rev. Cercetări lingvistice An 2. 1957 Cluj.

GD-Tl. Grigore Dănescu. Dicționarul geografic al județului Tulcea. București 1896.

GD- C.ța. Grigore Dănescu. Dicționarul geografic al județului Constanța. București 1897.

GT.1895. - Gr. Tocilescu, O. Bendorf, G. Niemann, „Das Monument von Adamclisi, Tropaeum Traiani”, Viena 1895.

H. 35. (1 - 128) ; AD/23. Al.P. Arbore. „Din etnografia Dobrogei. Populația Dobrogei după o hartă rusească”. Analele Dobrogei, An IV, nr.3, iul-sept.1923. Numerotarea ordinei satelor citate în articol ne aparține.

ICB. Ioan C. Băclă. Harta 65. Ministerul de Interne, Hartele județelor cu plășile, comunele, satele și cătunele actuale. Scara 1 : 200.000, București 1903. În Atlas cu 32 de hărți incl. Jud. Constanța și Tulcea. Publicată de Ioan C. Băclă în Analele Dobrogei An IX, 1928, nr. 65. Cota BAR. V. 404.

1909 - Indicatorul cătunelor, satelor, comunelor, și plășilor din jud. Tulcea. Publicat în Monitorul Oficial din 28 martie 1909.

1910 - Indicatorul cătunelor, satelor, comunelor și plășilor din jud. Constanța. Indicatorul plășilor cu comune, sate, cătune, din jud. Tulcea. Publicate în Monitorul Oficial din 1 aprilie 1910.

IGM-1942.- Instrucțiuni provizorii asupra toponimiei în harta țării. Institutul Geografic Militar. București 1942.

Ion Conea. Vrancea. Ed. Academiei, București 1993. Cota. BJC. III.29507.

Ion Conea. Toponimia. Aspectele ei geografice. Monografie geografică. 1960.

IG. - Ion Georgescu, „Coloniile germane din Dobrogea”, Analele Dobrogei, an.VII, Cernăuți 1926.

IIB (1 -180) Ion Ionescu de la Brad. „Excursion agricole dans les plains de Dobroutcha”. Constantinopole 1850.- Harta topografică și etnografică a unei părți din Dobrogea în 1850.

iib (1 - 65) **Ion Ionescu de la Brad**. „Excurtion agricole dans les plains de Dobrouitcha“. Constantinopole 1850. Traducere de F. Mihăilescu, Analele Dobrogei, An. III, nr. 1, 1922, p. 150. Tabel.

Iorgu Iordan. Toponimia României. Ed. Academiei, Bucuresti 1963.

JCM.1314 - Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1314 din 18 mai 1913, publicat în M.Of. nr.78 din 9 iulie 1913., la p. 3367.

IRDM. I; II. - A. Rădulescu și I. Bitoleanu. „Istoria Românilor dintre Dunăre și Mare“. Ed. Științifică și Enciclopedică. Buc. 1979. 1997.

L 5 / 50- Legea 5 din 1950 . Publicată în Buletinul Oficial nr.77, - 8.09.1950 și modificările aduse prin D. 331/1952.

L 2 - 3 / 1960 - Impărțirea administrativă a R.P.R. Buletinul Oficial din 27.12.1960

L 2 / 1961 - Inițierea regiunii Dobrogea cu trecerea raionului Măcin de la reg. Galați la regiunea Dobrogea.

L 2 / 1968 - Organizarea administrativă a teritoriului R.S.R., B.O.17-18, din 17.02.1968. Republicări în BO.-20.12.1968 și BO.-27.07.1981; HCM. 1128/1968 pt. jud. Constanța și HCM. 1120/1968 pt. jud. Tulcea, anexă la L2/68.

MAE. - Mehmet Ali Ekrem, „ Din istoria turcilor dobrogeni“. Ed. Kriterion Bucuresti 1994. Documente Anexa 6. Proiectul de lege pentru recunoașterea ca cetățeni români a musulmanilor din România. Art. unic: Com. și satele din jud. Constanța se vor numi în viitor după cum urmează: Tabel. Fond Senat D. 13229/1919-20. (neaplicat).

MAM. vol I - VIII, nota X, p. Y. ; EC - Mustafa Ali Mehmet. Călători străini despre țările Române. vol.VI. Partea II, Evlia Celebi , îngrijit de Mustafa Ali Mehmet. Ed. Științifică și Enciclopedică. București 1976.

MID.Tomi. - **M. Ionescu Dobrogeanu, Col.**, „ Tomi - Constanta“. 1931.

MDG (I - V, p.). **Academia Română**. Marele dicționar geografic al României. vol. I - V. București 1898.

MINAC. Muzeul Național de Istorie și Arheologie Constanța. Biblioteca.

Mis. (1- 29). **Al. Ungureanu** „O misiune franceză în Țara Românească, Moldova și Dobrogea, în anul 1848“. Rev. Arhivelor 1968, XII-1.

NI.1884 - **Ion Nestor**. „Geografia Județului Constanța“, Ed. Librărilor Române-Asociați. București 1884.

P. Al. nota X, p. Y. - **Paul de Alep**. Călători străini despre țările Române. vol.VI. Partea I, Paul de Alep, volum îngrijit de M.M. Alexandrescu Dersca Bulgaru . Ed. Științifică și Enciclopedică. București 1976.

Proc. - **Procopius din Cesarea**, De aedificiis. Izvoarele Istoriei României Vol II. Buc. 1970.

R.1912 - Indicatorul cătunelor, satelor, comunelor și plășilor, din jud. Constanța și Tulcea, publicate după Recensământul din 1912. În Anuarul statistic general inclusiv datele recensământului din 1912.

R.1930 - „Recensământul General al Populației României din 1930“. Vol. I. Publicat de Institutul de statistică. Buc.1931.

- R.1941** - Recensământul din 6 aprilie 1941, publicat în „Indicatorul Localităților din România”, de Institutul de statistică. Buc.1943. Cu referire la toponimele schimbate în 1912 și la Rec. din 1930.
- R.1956** - „Recensământul Populației din 21 febr. 1956”. Vol. I. de Institutul de statistică. București 1956.
- R.1992** - Recensământul din 7 ianuarie 1992 în jud. Constanța. Publ. de Direcția județeană de statistică 1994.
- RJB-1762. R.J. Boscowitch.** „Journal d'un voyage de Constantinople en Pologne”. Laussane 1772.
- RS -1928. - Romulus Seșanu.** „Dobrogea”, Ed. Universul, București 1928.
- TIR.** - Tabula Imperii Romana.
- VS. Victor Slăvescu.** „Correspondența dintre Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846 -1847”, București 1943.
- V.B. - V. Bogrea.** AD, II, 1921,p. 35.

LISTA HĂRȚILOR

- Harta 1. - H. iib. Harta topografică și etnografică a unei părți din Dobrogea în 1850.** Publicată în Ion Ionescu de la Brad. „Excurtion agricole dans les plains de Dobroutcha”. Constantinople 1850.- Vintilă Mihăilescu. Lămuriri privitoare la hartă. (Harta topografică și etnografică nn) . In A.D. III, nr. 1, 1922. Reconstituire.
- Harta 2.- H. 1903. Ministerul de Interne,** Hartele județelor cu plășile, comunele, satele și cătunele actuale. Scara 1 : 200.000, București 1903. In Atlas cu 32 de hărți incl. Jud. Constanța și Tulcea. Publicată în Ioan C. Băclă în Analele Dobrogei An IX, 1928, nr. 65. Cota BAR. V. 404.
- Harta 3. - H.1930 C. - Harta Jud. Constanța sc. 1:300.000, Nr. 49. Autor M.D. Moldoveanu, prof. cartograf.**
- Harta 4. - H.1930 TI. - Harta Jud. Tulcea sc. 1:300.000, Nr. 66. Noua împărțire administrativă.**
- Harta 5. - Lt. Col. Gărdescu.** Harta operațiunilor Corpului Dunărei de jos în războiul Ruso - Turc. Traducere după Statul Major general Rus. Harta 17 din vol. Războiul Ruso - Turc 1877 - 1878 în peninsula Balcanică, București 1902.
- Harta 6. - Harta Bulgară.** Militargeographisches Institut. Masstab 1 : 750.000 der Natur. Atlas, harta 63, Galatz, Medzidie. Ismail, Silistria, Balcik. Assistant M. Jakupc.

Alte Hărți folosite :

- Harta franceză (Harta Avrie).** Publicată în Ioan C. Băclă. Harta 21. Scara 1 : 100.000, București 1903. Cota BAR. D XIV 93.
- H.1900.** - Harta publicată în **M. Ionescu Dobrogeanu, Col., „Dobrogea în pragul veacului al XX- lea”**, București 1904.
- H.1960.** - Planuri directoare sc. 1:25.000. Intocmite de M.A.N.

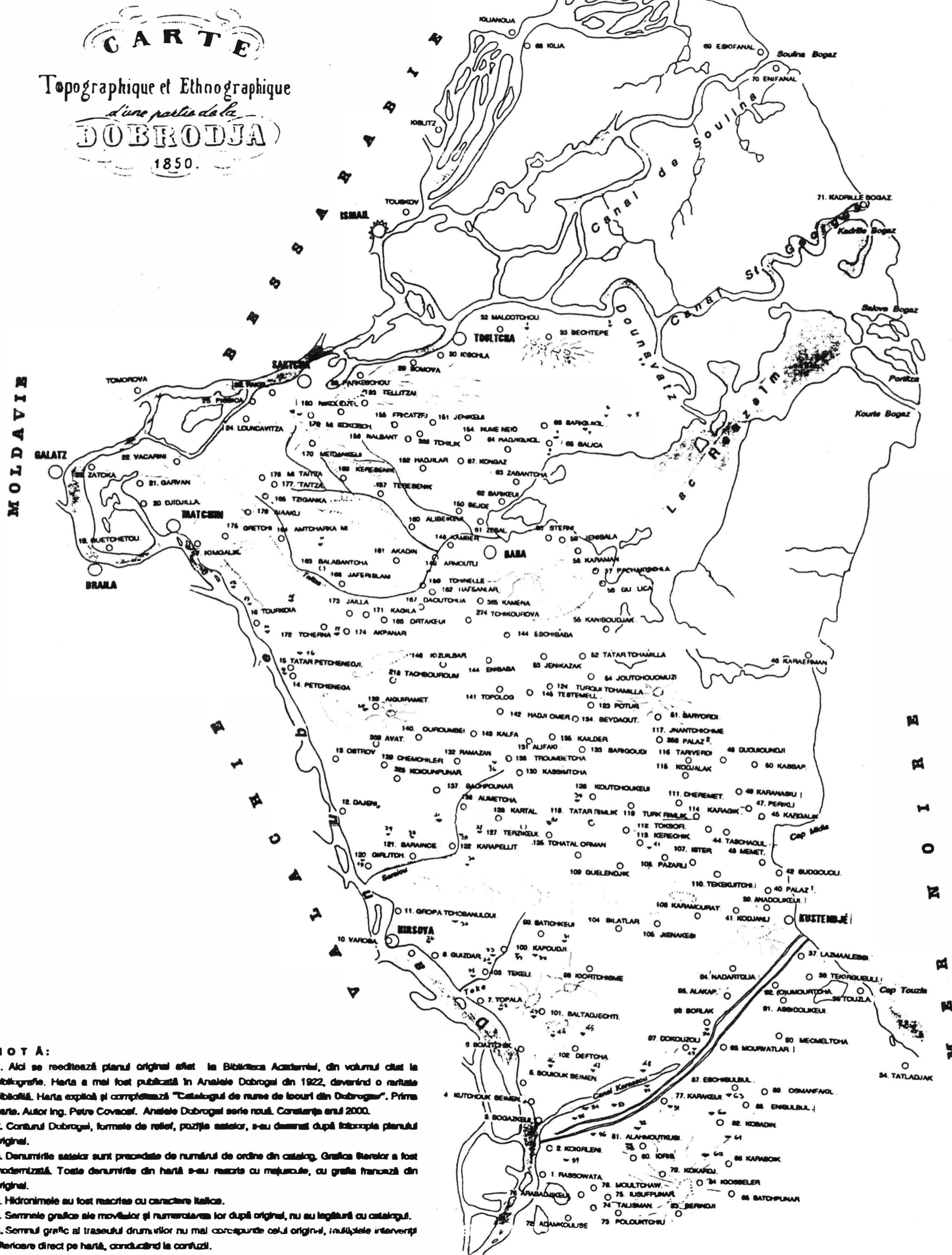
**LE CATALOGUE DES DÉNOMINATIONES DES LIEUX DANS
LA DOBROGEA.
D'Evlia Celebi jusqu' à Ion Ionescu de la Brad
Résumé**

Le travail présente l'évolution de dénomination des villages de Dobrogea, pendant 200 ans entre 1651 –1850.

Les précisions faites, celles toponimiques aussi bien que celles chronologiques, avec les plusieurs sources bibliographiquées mise en pages par des divers écrivains, qui parcourir des routes dans la Dobrogea, faire servir l'histoire de cette province de la Roumanie.

L'étude s'inscrit depuis plusieurs années d'absence des informations sur le territoire de la Dobrogea, dans la série ouverte dans „Analele Dobrogei” par l'auteur.

Fig. 1. Ion Ionescu de la Brad. Harta Topografică și Etnografică a unei părți din Dobrogea în anul 1850.



NOTĂ:

1. Aici se reeditează planul original aflat la Biblioteca Academiei, din volumul citat în bibliografie. Harta a mai fost publicată în Analele Dobrogei din 1922, devenind o raritate bibliofilă. Harta explică și completează "Catalogul de nume de locuri din Dobrogea". Prima parte. Autor Ing. Petre Covacef. Analele Dobrogei serie nouă. Constanța anul 2000.
2. Conturul Dobrogei, formele de relief, poziția satelor, s-au desprins după fotocopia planului original.
3. Denumirile satelor sunt precedate de numărul de ordine din catalog. Grafica satelor a fost modernizată. Toate denumirile din hartă s-au scris cu majuscule, cu grafia franceză din original.
4. Hidronimele au fost re scrise cu caractere italiice.
5. Semnele grafice ale movizilor și năstrătorilor lor după original, nu au legătură cu catalogul.
6. Semnul grafic al traseului drumurilor nu mai corespunde celui original, în multe intervenții ulterioare direct pe hartă, conducând la confuzii.

CONTRIBUȚII PRIVIND DEMOGRAFIA DOBROGEI ÎN TRE ANII 1850-1878

În timpul stăpânirii otomane străvechea provincie românească dintre Dunăre și Mare a cunoscut perioade de evoluție și involuție demografică determinate de factorul economic și politic al zonei. Societatea românească avea în această perioadă o mare stabilitate, dovedită din plin de izvoarele, informațiile și toponimia românească din secolele XV-XIX¹.

La mijlocul secolului al XIX-lea izvoarele istorice se înmulțesc considerabil, ele provenind din surse obiective, prezente în Dobrogea din motive diverse cum au fost, campaniile militare, cercetări științifice, lucrări tehnice și de construcții executate de întreprinzători occidentali, recensăminte economice și demografice întocmite la comanda imperiului otoman sau țarist. Aceștia li se adaugă izvoarele datorate autorilor români contemporani ai acelor vremuri. Informațiile documentare și mărturiile unor călători pe aceste meleaguri, completate cu documentele dobrogene din perioada anilor 1830-1877, menționează permanența elementului românesc și densitatea lui, realitate istorică atestată de o masivă populație românească în zonă². Toate sursele de informare subliniază faptul că românii se situau numeric pe primul loc, între creștini. Refacerea așezărilor dobrogene care avea loc după fiecare război sau alt eveniment distrugător a fost întotdeauna dovada vitalității acestor locuitori, a atașamentului față de ținutul natal.

La mijlocul secolului al XIX-lea Dobrogea a cunoscut o perioadă de revigorare economică și demografică analizată pe larg de agronomul român Ion Ionescu de la Brad cu prilejul excursiei sale agricole în Dobrogea³. Ancheta științifică întocmită de agronomul român, bazată pe un studiu riguros, reprezintă primul recensământ modern realizat în Dobrogea. Capitolul referitor la populația provinciei se încheie cu o remarcă edificatoare: „Belșugul de care se bucură locuitorii Dobrogei ... asigură creșterea populației”⁴. Ion Ionescu de la Brad aprecia numărul românilor la 28000 numai în anumite cazale cărora li se adăugau aproximativ 6000 mocani. Dacă adăugăm acestei cifre și pe cea a muncitorilor sezonieri veniți din țările române că la mijlocul secolului XIX numărul românilor din Dobrogea se situa între 35000-40000 de oameni. Un fenomen important observat de autor este popularea permanentă cu românii de peste Dunăre care, „zilnic vin și este mult loc liber”⁵. Subliniind că dintre creștini românii sunt cei mai vechi locuitori ai Dobrogei, savantul român arată că marele fluviu în loc să separe, dimpotrivă, a unit Dobrogea cu Moldova și Țara Românească, conferindu-i apartenența la ansamblul comunității românești. O dovadă în plus a locului primordial și a poziției deținute de români în Dobrogea este faptul

că limba română era pe atunci limba vorbită de toate neamurile care locuiau în provincie. Ion Ionescu de la Brad mărturisește că el însuși s-a înțeles în românește cu turcii și tătarii. Tot în românește se oficiau în unele locuri slujbele în bisericile unde se aflau și bulgari, iar dascălii bulgari „își făceau lecțiile în românește, pentru a fi înțeleși de toată lumea”⁶.

Românii nu locuiau numai la sate ci și în orașele și târgurile dobrogene.

Această perioadă de dezvoltare economică și demografică a fost întreruptă de războiul Crimeii care va produce mari suferințe populației, care în mare parte va fi nevoită să-și caute refugiul peste Dunăre. În timpul acestor războaie s-a produs migrațiunea individuală sau în grup peste fluviu, fenomen care a dus la depopularea temporară a localităților. După terminarea ostilităților populația a revenit la vechile așezări. Acolo unde satele au fost distruse în întregime, în multe cazuri ele au fost refăcute sau au fost înființate în apropiere altele noi. Epidemiile de ciumă și holeră care s-au declanșat în timpul războiului a cauzat de asemenea diminuarea populației⁷.

După războiul Crimeii, epoca tanzimatului a favorizat revigorarea și dezvoltarea vieții economice și culturale locale. Acțiunile reformatoare au favorizat reorganizarea administrativă și politica demografică de creștere a populației. Statul otoman a încurajat stabilirea populațiilor cu înclinații militare de origine musulmană (tătari și cerchezi)⁸ dar și a populațiilor cu înclinații economice, a celor producători de bunuri. Mănați de cauze diverse, economice, politice, religioase, aceștia poposesc în număr mare, fie din Basarabia (români și bulgari), din Rusia (germani, ruși, lipoveni, cazaci, cerchezi) sau din Peninsula Balcanică (de unde emigrează spre orașele dobrogene o populație activă formată din comercianți, meseriași, funcționari, medici și farmaciști)⁹. Cea mai mare parte dintre aceștia din urmă s-au stabilit în orașul Constanța unde se executau lucrările companiei Barclay¹⁰. Aceste două mari construcții au atras după sine pe lângă înviorarea comerțului și stimularea altor activități productive, și o mare nevoie de mână de lucru, care a adus la sporul demografic în zonă. Englezii preferau munca românilor din Moldova și Muntenia care erau recunoscuți ca oameni harnici, obișnuiți cu greul. De altfel, românii pontici au fost îndeaproape cunoscuți de medicul Camille Allard, care a scris cu înțelegere despre realitățile dobrogene, menționând că românii populau masiv malul Dunării și formau o parte notabilă a populației din Tulcea și respectiv din partea de nord a provinciei¹¹. Inginerul Jules Michel, aprecia că populația din acest ținut aparținea a cinci rase distincte, evidențiind pe românii care au aceeași origine și aceeași limbă cu valahii de peste Dunăre¹². Etnograful G. Lejean a realizat un studiu complet pe baza unei documentații științifice, făcută în fiecare sat. Autorul a studiat structura și repartiția numerică a populației dobrogene, apreciind că elementul românesc din Dobrogea ocupa tot malul meridional al Dunării de la Dunăvăt la Silistra, numărând 33000

de suflete și remarca, ca și Ion Ionescu de la Brad, că limba română era mijlocul de comunicare cu celelalte naționalități folosit de turci¹³. Ținutul Dobrogei a fost studiat în anul 1864 de geologul austriac Karl Peters, care este de acord cu informațiile lui Ionescu de la Brad și Lejean relative la configurația etnică reală a Dobrogei¹⁴.

Prin tratatul de la Paris din 1856 Dobrogea și-a întărit legăturile cu Principatele Române, iar prin instituirea protecției colective a celor șapte mari puteri s-a creat posibilitatea deschiderii unor consulate ale puterilor creștine a căror prezență venea în sprijinul populației nemusulmane. De la acești consuli au parvenit informații referitoare la populația Dobrogei, respectiv a componenței pe naționalități și la efectivul numeric. Viceconsulul Perod folosea informațiile lui Ionescu de la Brad apreciind la 12 numărul naționalităților cuprinzând 19000 de familii de tătari, turci, valahi, bulgari, lipoveni, arabi, cazaci, greci, germani, țigani, evrei și armeni¹⁵. Informațiile consulare din 1867 au prezentat statistica populației Dobrogei din care se desprindea informația că populația provinciei ajunsese la 178791 locuitori, alcătuită din 95865 locuitori băștinași la care s-au adăugat coloniștii tătari și cerchezi de 82926 suflete, recent aduse aici¹⁶.

Permanența elementului românesc în Dobrogea este un fapt real, dovedit din plin de documentele dobrogene din perioada 1830-1877, care menționează o masivă populație românească mai ales de-a lungul Dunării. Această populație a avut un mare sprijin în delegatul Principatelor la Tulcea și Sulina, Constantin Stoianovici. Cunoscător „de visu et auditu” al Dobrogei, el s-a dovedit un bun apărător al numelui românesc în Dobrogea¹⁷. Despre numărul mare al românilor din provincia transdubiană vorbește Nifon Bălășescu la 1871, apreciind numărul acestora la cel puțin 8000 de familii cu cel puțin 60000 de suflete. „Locuind în 72 comune, orașe și sate bine populate mulți dintre ei sunt veniți din vechime, neam de neamul lor, dinainte de venirea bulgarilor prin aceste părți. Alții sunt veniți mai în urmă, din toată românimea din Dacia lui Traian, din România, din Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul, Temișana, Ungaria și Maramureș ba și din Macedonia”¹⁸. La rândul său institutorul dobrogean Costache Petrescu a întocmit o statistică a românilor din orașul Silistra și din satele învecinate apreciind numărul acestora la aproximativ 4000 de suflete.

Permanența legăturilor spirituale, de neam și de limbă, ale românilor dobrogeni cu frații lor din stânga Dunării a contribuit la manifestarea într-un grad tot mai înalt a conștiinței naționale și la faptul că aceștia încep să folosească tot mai des termenul de România sau cel general de „țara noastră”. Fiind cea mai numeroasă populație creștină din Dobrogea, după musulmanii care se situau numeric pe primul loc¹⁹, românii, prin dreptul dobândit de vechimea și numărul lor și-a manifestat în preajma evenimentelor din 1877 dorința de unire cu România, în contextul în care însuși statul român, în limitele diplomatice ale timpului și-a exprimat drepturile

statele române asupra Dobrogei.

Școala și biserica au jucat un rol de maximă importanță în dezvoltarea societății românești dobrogene. Prin aceste două instituții s-a menținut permanent legătura cu țara. Școlile românești apărute încă din secolul al XVIII-lea în satele românești pe malul drept al Dunării erau susținute cu manuale și materiale didactice de către Ministerul Instrucțiunii Publicii prin Școala românească din Silistra pentru zona sudică și vestică a Dobrogei și prin Galați pentru zona de nord dobrogeană.

Declanșarea insurecției bulgare din aprilie 1876 a dus la intensificarea măsurilor luate de autoritățile otomane din Dobrogea pentru a preîntâmpina izbucnirea unei răscoale creștine în Dobrogea. Decretele promulgate de administrația centrală otomană în 1856, reînnoite în 1875 prin care se permitea egalitatea în fața legilor dintre musulmani și creștini nu au fost respectate în mod corespunzător în provinciile de margine ale imperiului. Populației nemusulmane, cu precădere românilor din provincie i s-a aplicat un tratament discriminatoriu în toate domeniile vieții sociale mai ales după războiul Crimeii, când au fost colonizați tătarii din Crimeea și cerchezii caucazieni²⁰. Noii sosiți, erijați în postura de stăpâni au primit pământurile cele mai bune în timp ce românii au fost obligați să le construiască case și să le asigure hrana²¹. Autoritățile otomane au folosit aceste elemente ca unități de ordine, gata să intervină la orice chemare împotriva creștinilor. Aceștia au constituit și principala forță de represiune înainte și după începerea războiului din 1877, când românii și ceilalți creștini au fost supuși unor suferințe cumplite de către bandele de cerchezi și bazbuzuci, care au comis jefuirea și masacrarea populației în numele credințelor religioase. Edificatoare sunt evenimentele sângeroase petrecute în capitala sangeacului din martie 1877, unde pentru a se preîntâmpina distrugerea orașului Tulcea a fost nevoie de intervenția reprezentantului român în acest oraș și a viceconsulului francez²².

Izbucnirea războiului din 1877 a produs în afară de multe suferințe și distrugeri, masive dislocări demografice în întreaga Dobroge. Numeroase localități au fost devastate și distruse în întregime, începând din Delta Dunării și până la Silistra și Mangalia. Singura salvare a celor terorizați și jefuiți au fost fuga în stânga Dunării. La începutul anului 1877 s-au refugiat sute de familii românești împreună cu alte familii creștine din satele de pe malul și din apropierea Dunării²³. În luna iulie 1877 au fugit în baltă și apoi au trecut pe malul stâng al fluviului 500 de locuitori din orașul Cernavodă. Numai într-o singură zi din luna octombrie 1877 au trecut în județul Ialomița 100 de familii de români din satele Oltina, Pârjoaia și Satu-Nou²⁴. Până în toamna anului 1877 se putea estima un număr de mai multe mii de români dobrogeni fugiți în stânga Dunării pentru a-și găsi adăpost și salvare din fața turcilor. Unii dintre ei au furnizat autorităților române informații militare despre mișcarea trupelor turcești, conștienți și dornici să susțină

cauza fraților.

Autoritățile otomane au dat ordine speciale de pustiire a întregii zone în momentul izbucnirii războiului cu armata rusă, iar populația nemusulmană să fie evacuată cu forța la sud de Valul lui Traian.²⁵ După intrarea armatei ruse în Dobrogea marea majoritate a populației musulmane și-a părăsit așezările retrăgându-se în sud spre ținuturile Turciei europene sau asiatice. Astfel, musulmanii și creștinii care până acum trăiseră laolaltă, înfruntând vicisitudinile vremurilor au devenit în egală măsură victime ale războiului și fanatismului religios. Manifestările de răzbunare desfășurate de ambele părți au răsfrânt asupra tuturor, culminând cu bombardarea orașului Tulcea de către musulmani și a cartierului musulman din Hârșova²⁶.

Deși mulți români s-au refugiat, o mare parte dintre ei au rămas neclintii în fața primejdiilor prin care treceau, întrezărind în război și în victoria armatei române posibilitatea revenirii provinciei lor la patria mamă. Românii rămași au primit cu simpatie trupele rusești intrate în Măcin în iunie 1877²⁷. Frunțașii dobrogeni, aparținând românilor dar și altor naționalități au înaintat guvernului român la București o petiție acoperită de numeroase semnături prin care și manifestau dorința de unire cu țara²⁸.

Prin refugiul populației s-a creat în Dobrogea un mare gol demografic. Au dispărut de pe harta provinciei 115 sate, iar cele rămase dacă aveau 10-15 familii²⁹. Din perioada iunie 1877-noiembrie 1878, când Dobrogea se afla sub ocupație și administrație rusă s-au păstrat mai multe statistici ruse realizate la cererea guvernatorului provinciei, Beloțerkovici, pentru recenzarea contribuabililor dobrogeni față de administrația țaristă. Prima statistică, întocmită în iunie 1877 menționa 29907 case, locuite de 111859 suflete³⁰. A doua statistică, întocmită în luna august a aceluiași an, prezenta situația din sangeacul Tulcea, cu 77880 locuitori, fără a menționa datele ocolului Mangalia, pe care ar putea fi apreciate la aproximativ 4000 de locuitori, statistica menționând că această zonă era locuită de mulți musulmani retrași acum în sud³¹. Cea mai elocventă statistică rusă, care arată că populația românească deținea primul loc numeric între grupările etnice ale Dobrogei a fost întocmită în octombrie 1877. Cifrele sunt însă incomplete deoarece ele nu cuprind și pe românii din părțile sudice ale Dobrogei, respectiv Mangalia și Silistra, și nici populația fugită în stânga Dunării al cărui număr se ridică la câteva mii. Din datele statistice rezultă că românii aveau un număr de 5542 familii, urmați de bulgari cu 4750 familii, ruși și lipoveni cu 3267 familii. Familiile musulmane, turcești și tătărești, abia numărau 131³². Datele statistice oferite de autoritățile ruse sunt concludente, ele dovedind că istoriografia românească nu manipulează tendențios cifrele statistice, după cum afirmă o parte a istoriografiei bulgare, ea însăși cunoscătoare a procedului incriminat*. Această statistică ce nu poate fi acuzată de părtinire față de populația românească este o dovadă peremptorie că bulgarii erau o minoritate în raport cu românii chiar în zona dobrogeană

locuită de cei mai numeroși bulgari, în momentul revenirii provinciei transdunărene la patria mamă. Pe de altă parte această statistică este o dovadă a masivelor mutații de populație care au avut loc în această perioadă și care au dus la reducerea numărului de locuitori. De altfel, datele corecte și complete lipsesc pentru perioada 1877-1878, ele pendulând între 30000 după cum aprecia puțin exagerat fostul ministru român de finanțe Ion Strat³³, 250000 de locuitori, în studiul lui Laveley despre Peninsula Balcanică³⁴ sau 222562 locuitori (din care 134662 musulmani și 87900 nemusulmani) după cifrele furnizate de M. Ubcini în momentul izbucnirii războiului pentru independență. Dimitrie Sturza socotește în studiul său din „Revue de Geographie” din anul 1878 că populația Dobrogei nu trecea de 150295 de locuitori³⁵, cifră care pare cea mai realistă. Raportul numeric dintre naționalități care evidențiază pe primul loc românii dintre toți ceilalți nemusulmani este susținut și dovedit de toponimie. Până în 1878 numele turcești reprezintă un procent de 62%, numele românești 33-34%; numele bulgărești laolaltă cu cele de altă origine au un procentaj de nici măcar 4%³⁶.

Pe fondul evenimentelor care se petrec în timpul războiului se înregistrează mai multe aspecte semnificative. Românii se retrag în stânga Dunării dar revin după liniștirea evenimentelor. Populația musulmană părăsește masiv provincia odată cu retragerea autorităților și administrației turcești. După luna iulie 1878 (în urma hotărârilor Congresului de la Berlin) se înregistrează o refugiere musulmană numeroasă în părțile europene sau asiatice ale Turciei. Cerchezii vor dispărea cu totul, alungați din cauza caracterului lor crud și războinic chiar și de populația pașnică musulmană care nu-i accepta. După aceste evenimente, satele locuite până acum de musulmani vor fi ocupate în special de bulgarii veniți din Bulgaria ocupată de turci sau de cei din Basarabia ocupată de imperiul țarist³⁷. Aceștia se vor așeza în satele și în casele nedevastate și de foarte multe ori nu le vor mai părăsi niciodată³⁸. De cele mai multe ori bulgarii se așezau cu acordul și ajutorul administrației militare ruse³⁹. Emigrarea bulgarilor în Dobrogea începând cu secolul al XIX-lea a fost determinată de cauze economice și politice. Între cauzele economice pe primul loc s-a situat transhumanța pe pășunile dobrogene, foste ogoare părăsite de locuitorii provinciei în urma războaielor ruso-turce din zonă. Cauzele politice erau determinate de caracterul schimbător al raportului de forțe ruso-turc din secolul al XIX-lea care declanșa prigoana autorităților otomane împotriva bulgarilor mai ales cei din răsăritul Bulgariei, ce manifestau simpatie față de trupele rusești. În fața atacurilor devastatoare turcești bulgarii au căutat adăpost în statele vecine, Țara Românească sau Dobrogea. La acestea s-a adăugat și politica de colonizare a Rusiei din 1812 din sudul Basarabiei. Dar bulgarii colonizați nu s-au putut adapta obligațiilor dure ale imperiului țarist precum și climei de stepă din noile ținuturi și s-au retras spre ținuturi care le ofereau garanția unui trai mai bun și îmbelșugat. De altfel este îndeobște cunoscut că bulgarii sta-

biliți în Dobrogea, harnici și buni agricultori, au întemeiat gospodării bine înstărite.

În noiembrie 1878 Dobrogea venea în cadrul României cu un bagaj demografic complex în care spritul de toleranță și conviețuire activă tradițională a înlăturat de la început orice tendință de discriminare. Până la momentul revenirii la patria mamă, locuitorii dobrogeni aveau o naționalitate incertă, guvernarea otomană împărțindu-i în musulmani și nemusulmani. În momentul instalării autorităților românești în provincie a început procesul de asimilare, dar nu forțată ci liber consimțită în timp, deoarece *dobrogenii obțineau în afară de o administrație care le garanta liniștea, ordinea, viața, averea și o patrie.*

NOTE

1. Nicolina Ursu, **Considerații privind demografia Dobrogei din secolul al XI-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea**, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, an IV, nr. 1, Constanța, 1998, p. 45-56.
2. Gh. Platon, **Noi informații privind teritoriul și populația Dobrogei în prima jumătate a secolului al XIX-lea**, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol”, Iași, V, 1968, p. 211-213; Tudor Mateescu, **Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)**, București, D.G.A.S., 1975; Idem, **Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea**, D.G.A.S., București, 1979, p. 17-57.
3. Nicolina Ursu, op. cit., p. 52.
4. Ion Ionescu de la Brad, **Excursiune agricolă în Dobrogea**, trad. de F. Mihăilescu, p. 152.
5. Ibidem, p. 152.
6. Ibidem, p. 156 și 167.
7. Mihail Guboglu, **Catalogul documentelor turcești, întocmit de București, 1995**, vol. I, p. 80 și 106, vol. II, p. 303; Tudor Mateescu, **Români dobrogeni stabiliți în stânga Dunării în secolele XVII-XVIII**, în „Revista Arhivelor”, 3, 1992, p. 271-282.
8. Al. P. Arbore, **Contribuții la studiul așezării tătarilor și turcilor în Dobrogea**, în „Arhiva Dobrogei”, II, 1919, p. 213-260.
9. A. Sarafidi, **Istoricul medico-farmaceutic al orașului Constanța**, în „Analele Dobrogei”, IX, 1928, vol. II, p. 228; Nicolai Todorov, **La ville balkanique aux XV-XIX siècles. développement socio-économique**, în „Bulletin Association internationale d'études du sud-est européenne”, 1977-1978, Bukarest, p. 367-368, 398-399, 402, 433-435.
10. Arhivele Naționale Centrale București (în continuare se va vita A.N. I.C.), fond Senat, dosar nr. 1676/1880-1881, f. 45-46.
11. Camille Allard, **Mission medicale dans la tartarie-Dobrouitcha**, Paris, 1857, p. 64, Idem, **Souvenir d'Orient. La Dobrouitcha**, Paris, 1859, p. 49-52.
12. Al. P. Arbore, **Noi informații etnografice, istorice și statistice asupra Dobrogei**, în „Analele Dobrogei”, XI, 1920, nr. 1-12, p. 81.
13. G. Lejean, **L'ethnographie de la Turquie d'Europe**, Paris, 1859, p. 72.
14. Al. P. Arbore, **O încercare de reconstituire a trecutului Românilor din Dobrogea**, în „Analele Dobrogei”, 1922, III, nr. 2, p. 281-282.
15. Idem, **Noi informațiuni etnografice, istorice și statistice**, p. 83-84.
16. Idem, **Contribuții la studiul așezărilor tătarilor și turcilor**, p. 223.
17. Constantin Cioroiu, **Călători la Pontul Euxin**, Ed. Sport Turism, București, 1984, p. 90-91.
18. Nifon Bălășescu, **Românii din Turcia**, în „Biserica și școala”, I, Arad, 1877, p. 352-385; Vasile

- Maciu, **Periegheza profesorului Nifon Bălășescu la Românii din Dobrogea**, in „Memoriile secției de științe istorice”, seria IV, tom I, 1975-1976, p. 63-70.
19. George Castellan, **Peuples et nations deas balkans à la veille du Congrès de Berlin (1878) d'après Elisée Réclus**, in „Revue des études sud-est européennes”, XV, 1977, nr. 2, p. 285; Geograful E. Reclus considera că in anul 1877 populația Dobrogei era formata in majoritate de români.
20. Nicolae Ciachir, **Contribuții la istoria Dobrogei (aprilie 1877-noiembrie 1878)**, in „Revista arhivelor”, V, 1962, nr. 1, p. 164; V. Trajkov, **L'insurrection d'avril 1876 en Bulgarie et les peuples balkaniques** in „Etudes Balkaniques”, XI, Sofia, 1976, nr. 1, p. 16.
21. B. Cotovu, **Cerchezii un neam dispărut din Dobrogea**, in „Analele Dobrogei”, II, 1921, nr. 3, p. 411-415; Tudor Mateescu, **Date privind situația românilor și a altor creștini din Dobrogea în ajunul și în timpul Războiului pentru Independență**, in „Revista arhivelor”, 2/1993, p. 121.
22. Nicolae Ciachir, **România și problema orientală în 1878**, in „Revista română de studii internaționale”, IV, 1970, nr. 2(8), p. 87.
23. A.N.I.C., Ministerul de interne, Administrative, dosar nr. 67/1877, f. 19.
24. Tudor Mateescu, **Documente privind istoria Dobrogei (1830-1877)**, p. 294-298.
25. Alfred de Caston, **Voyage dans la Dobroudja. La verité sur les hommes et les choses**, Bucurest, 1878, p. 38-39. 26. B. Cotovu, **Dobrogea în preajma războiului de neam**, in „Analele Dobrogei”, IX, 1928, vol. II, p. 335.
27. Nicolae Iorga, **Românii și bulgarii în Dobrogea, în Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească**, București, 1928, p. 259-260.
28. **Independența României**, Ed. Academiei R.S.R., București, 1977, vol. III, Presa străină, p. 237.
29. M.D. Ionescu Dobrogianu, **Dobrogea în pragul veacului al XX-lea**, București, Socec, 1904, p. 919.
30. Nicolae Ciachir, **Contribuții la istoria Dobrogei**, p. 168-169.
31. Biblioteca Academiei, fond D.A. Sturza, Manuscrise, XVI, varia 183.
32. Ibidem, varia 180.
33. J. J. Nacian, **La Dobroudja économique et sociale**, Paris, 1886, p. 39.
34. „Farul”, an I, nr. 7, 23 noiembrie 1904, p. 4.
35. J.J. Nacian, **op. cit.**, p. 40.
36. C. Brătescu, **Populația Dobrogei**, p. 253-257.
37. St. Romansky, **Le caractère ethnique de la Dobroudja**, in „La Dobriudja”, Sofia, 1918, p. 173-174.
38. Al. P. Arborew, **Informații etnografice și mișcări de populație în Basarabia sudică și Dobrogea în veacurile XVIII și XIX, cu specială privire la coloniile bulgărești din aceste regiuni**, in „Analele Dobrogei”, X, 1929, fasc. 1-12, p. 45.
39. A.N.I.C., **Administrative**, dosar nr. 224/1878, f. 8-9.

CONTRIBUTIONS CONCERNANT LA DÉMOGRAPHIE EN DOBROUDJA ENTRE LES ANNÉES 1850-1878

Résumé

Après 1850, les sources historiques mentionnent une stabilité numérique relative de la population de Dobroudja. Les informations appuyées sur des documents mettent en évidence l'ancienneté et la permanence des Roumains dobroudjiens qui occupaient par leur nombre la première place entre les chrétiens de la province; la position des Roumains en Dobroudja est prouvée aussi par l'utilisation de la langue roumaine comme moyen de communication entre les nationalités de la province, parlée inclusivement par les autorités ottomanes. Le nombre des Roumains se maintient constant, entre 1850-1878, à environ 35000-40000 habitants à côté des 12 nationalités qui habitaient Dobroudja: turcs, tatares, bulgares, russes et „Lipoveni“ (russes du Delta du Danube), Allemands, Grecs, arméniens, juifs, circassiens (therkesses) et tsiganes.

L'époque du tanzimat a favorisé le développement économique et démographique de la province. L'Etat ottoman a encouragé la fixation de la population musulmane (tatares et circassiens), avec des aptitudes militaires et de la population chrétienne avec des occupations agricoles (roumains, bulgares, allemands, russes et „lipoveni“).

Après 1856, les relations économiques et culturelles avec la Roumanie se sont intensifiées; l'école et l'église y ont eu un rôle important jusqu'aux événements de novembre 1878.

Pendant la guerre de 1877-1878 il y a eu de massives dislocations de population qui ont conduit à la disparition de 115 villages. Les statistiques, faites par les autorités russes pendant leur occupation et administration en Dobroudja, nous montrent qu'en juin 1877, la province était habitée par 111,859 personnes, en août 1877, l'unité administrative („sanjak“) de Tulcea sans Mangalia avait 77.880 habitants et en octobre 1877, la province était habitée par 5542 familles de Roumains 4750 familles de bulgares, 3267 familles de russes et de „lipoveni“ et seulement par 131 familles de musulmans. Les données statistiques russes sont concluantes prouvant la position principale des roumains en Dobroudja ainsi que l'objectivité de l'historiographie roumaine dans l'utilisation des chiffres comparativement à une partie de l'historiographie bulgare.

URBANISTICA ZONEI PENINSULARE A CONSTANȚEI LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA (Partea I)

Partea peninsulară a Constanței, care închide nord-estul golfului portuar a fost declarată monument istoric și poate fi considerată „cea mai interesantă și originală zonă urbană a litoralului”.¹ Frumusețea cadrului natural pe care a fost construit cel mai vechi cartier al orașului este sporită considerabil de existența unor edificii și monumente“, devenite prin valoarea estetică, dar și prin încărcătura istorică locuri de referință în turismul românesc”.²

Să pornim deci, din inima Peninsulei, de lângă statuia lui Ovidiu, din piața care îi poartă numele marelui poet, într-o scurtă călătorie pe principalele artere ale acesteia.

În deceniile 7-9 ale veacului trecut, când s-au înălțat primele clădiri, Piața Ovidiu era dominată de linia construcțiilor urbane specifice orașelor pontice din acea perioadă: „case cu două niveluri, acoperite cu olane, iar etajul captușit cu scânduri, fațadele aveau ca element dominant balconul din fier forjat, deschis la stradă și închis pe fațadele laterale”.³ Așezate într-un front stradal compact, clădirile erau lipite una de alta sugerând o atmosferă specifică interiorului unei curți medievale. În ultimele decenii ale secolului trecut peisajul pietei era impregnat cu prăvălii, cafenele și grădini de vară.⁴

Începând cu anul 1879, edilii orașului iau primele măsuri pentru alinierea construcțiilor și a împrejurimilor. Blocurile care mărginesc piața cuprind la parter magazii și la etaje, hoteluri sau localuri administrative.

Între anii 1910-1911, la intersecția străzii Marc Aureliu cu strada D.A. Sturza (astăzi, str. Revoluției) se ridică o clădire care mai dăinuie și astăzi, actualul sediu al filialei Băncii Naționale a României. Proiectată de arhitectul N. Mihăescu⁵, în viziunea caracteristică asupra stilului românesc, clădirea este adaptată terenului, prin prelungirea spre nord, aripă ce asigură un parapet împotriva vânturilor, pentru întreaga fațadă.⁶ Construcția a fost executată conform planurilor aprobate de societatea „Mercur”, ale cărei birouri le adăpostise până în 1927, când devine sediul sucursalei Băncii Marmorsch Blank.⁷ În prezent, clădirea se află în restaurare.

Cea mai reprezentativă clădire din Piața Ovidiu este edificiul fostei Primării, actualul sediu al Muzeului de istorie națională și arheologie. În anul 1911, la 26 martie, Consiliul Comunal al Constanței hotărăște încheierea unui contract între Primărie (reprezentată prin primarul ing.

Titus Cananău) și arhitectul Victor Ștefănescu, pentru ca acesta să întocmească planurile de amenajare a Pieței Independenței și de înălțare a Palatului Comunal. Lucrările construcției sunt începute în baza contractului nr. 7165 din 28 septembrie 1911.⁸ Inițial proiectele prevedeau pentru fundație o adâncime de 3-4m, apoi 5-6m, pentru ca, în final să se ajungă la nu mai puțin de 17m, până ce constructorii au întâlnit pământ solid. În mai 1913, lucrările se sistează, au loc discuții între Primărie și antreprenori, în legătură cu creșterea continuă a sumelor ce fuseseră inițial fixate. Lucrările construcției sunt reluate în primăvara lui 1914, când, începând primul război mondial, toate lucrările edilitare din țară au fost oprite.⁹

Între anii 1919-1921, construcția Palatului Comunal este reluată și definitivată, Primăria mutându-se aici în iulie 1921. Începând cu 25 decembrie 1977, clădirea va fi destinată Muzeului de istorie națională și arheologie. Este o construcție masivă, care domină întreaga piață, executată în spiritul școlii românești de arhitectură. La fațada principală menționăm balconul deschis (logia caracteristică palatelor brâncovenesti). La intrarea principală se află un portal larg, iar deasupra lui este așezată efigia orașului.

Ne vom deplasa spre Mare, spre faleza constănțeană de sud, pe cele două străzi, care se formează din Piața Ovidiu: strada Revoluției, sprijinită la capătul dinspre piață de sucursala Băncii Naționale și strada Arhiepiscopiei. Între cele două străzi, se află stradela Crângului, unde la nr. 1 se înalță Moscheia Carol I.

Principalul edificiu al cultului musulman din Constanța a fost construit de statul român în anul 1910, pe locul mai vechii geamii, numită Mahmudia, în onoarea sultanului Mahmud I, clădită în 1822, pe temeliiile alteia mai vechi.¹⁰ Proiectul moscheii aparține marelui inventator român, ing. Gogu Constantinescu, iar execuția, arhitectului Victor Ștefănescu. Edificiul este o îmbinare armonioasă între stilul egipteano-bizantin, care se poate vedea la minaret și la cupolă. Corpul propriu-zis al clădirii prezintă unele motive arhitectonice românești. Construcția este o copie a moscheii Konia din Anatolia.

Turnul moscheii este din beton armat, având o înălțime de 50m. Cupola, turnată tot din beton este prima construită în acest gen la noi în țară. Arcul de boltă cuprinde mai mult decât o emisferă, având forma unei potcoave. Coloanele, scările și cele 12 muslăcuri (izvoare pentru ritual) ale curții de la intrare sunt lucrate în calcar "marmorat" de Albești.¹¹ Remarcăm dimensiunea sălii de rugăciune, 14/14m și altarul (mihrabul), lucrat în stil maur, specific construcțiilor musulmane de cult, acesta fiind cel păstrat de la fosta geamie Mahmudia. În vârful minaretului și pe turla se află câte o semilună, simbolul Islamului.¹²

Coborând spre faleza, ne vom abate spre stânga, pe strada Remus Opreanu nr. 5, unde privirile ne sunt atrase de impozanta clădire a hotelului „Palace”, cu frumoasa sa deschidere spre „Golful Pescarilor”. Construcția

s-a realizat pe terenul Societății Marilor Stabilimente, iar autorizația de construcție a fost eliberată, la 15 octombrie 1912, fiind vizată de arhitectul Primăriei, Nicolae Loghin.¹³ Ctitor al hotelului a fost baronul francez Edgard de Marçay, iar planurile clădirii au fost executate de arhitectul E. Lescovar¹⁴, la 14 iulie 1919 făcându-se inaugurarea hotelului, cu 250 de camere și un celebru restaurant cu bucătărie românească.¹⁵

Nu departe de Hotelul „Palace”, pe strada Maior Soțu nr. 7 se afla Biserica Sf. Nicolae, fosta „Biserica bulgară”. Documentele de arhivă ne vorbesc despre o cerere a comunității bulgare din Constanța, datată la 8 octombrie 1898, în care se solicita Primăriei, aprobarea pentru construirea unui lăcaș de cult.¹⁶ Biserica păstrează caracteristicile stilului arhitectonic românesc având pictura executată de Ioanid bătrânul.¹⁷

În extremitatea sudică a Peninsulei, chiar pe faleză, domină două clădiri impozante: clădirea Comandamentului Marinei Militare, amenajat în fostul Hotel „Carol I” și Cazinoul.

Hotelul „Carol I”, aflat pe strada Remus Opreanu nr. 13 a fost construit de o societate emgleză, în 1882¹⁸, „Danube and Black Sea Railway”, condusă de John Trevor Barkleay, după planurile arhitectului Al. Orăscu¹⁹, în stil neoclasic, cu frontoane, capiteluri și statui decorative. Clădirea a fost folosită vreme îndelungată ca hotel, inițial numit „Terminus”, apoi „Carol I”.

După primul război mondial, clădirea a fost preluată de Liga Navală „Jacht Club”, apoi de Cercul Militar, între 1925-1944, devine cămin ofițeresc, din 1958 este sediul unor întreprinderi locale, iar începând cu anul 1978 este sediul Comandamentului Marinei Militare. Între 1924-1927, clădirea este supraetajată, iar între 1982-1983 este restaurată, păstrându-i-se același stil.²⁰

Una din clădirile emblemă ale Constanței este Cazinoul, situat în zona în care între anii 1880-1902 se afla o „cazină” – „o construcție din lemn, unde se dădeau concerte, spectacole de teatru, baluri”²¹. Construcția unui edificiu cu funcții asemănătoare marilor cazinouri europene a început prin anul 1904. Inițial, planurile au fost întocmite de către cunoscutul arhitect Petre Antonescu. El proiectase o clădire al cărei stil arhitectonic se inspira din tradițiile artei românești. După terminarea fundațiilor, planurile au fost schimbate, Primăria incredințând modificarea lor unui arhitect francez, Daniel Renard, care renunța la principiile stilului românesc, în favoarea stilului eclectic, cu elemente decorative predominante din Art Nouveau. Construit din 1908, sub influența cosmopolită a cazinourilor epocii, edificiul este terminat în 1910, când este și inaugurat. În 1912 i se fac ultimile rețușuri.

Edificiul prezintă în partea centrală, terasa fațadei, sprijinită pe un portic larg, care e dominată de un vitraliu în formă de evantai. Remarcăm partea superioară a clădirii, decorată cu elemente arhitecturale de forma navelor antice, cu capete de berbec și ghirlande de alge marine. În anii 1951 și 1985

s-au desfășurat lucrările de restaurare ale edificiului, cuprinzând săli de recepții și un restaurant.

Pe stâncă din colțul de sud-est al Peninsulei tomitane, compania engleză „Danube and Black Sea Reilway Co: Limited“, condusă de John Trevor Barclay, construiește în anii 1858-1860 „Farul genovez“, în amintirea negustorilor ce altădată se aflau pe aceste meleaguri. Lucrările de construcție ale farului au fost conduse de Artin Aslan, din partea companiei engleze a lui John Trevor Barklay, fiind terminate în 1860. Monumentul este o construcție paralelipipedică în bază, până la 3,5 m și octogonala în rest. Turnul hexagonal este din calcar cenușiu, iar înălțimea farului este de 8 m. În vârf are o cupolă metalică, iar spațiul interior este cilindric, în el desfășurându-se în spirală o scară cu trepte de piatră. Farul a funcționat până în 1913, iar ultima restaurare a fost făcută în 1948.

Continuându-ne drumul pe țărmul mării, a cărei amenajare datează din perioada 1906-1909, zărim Portul Constanța, apoi urcăm pe b-dul Elisabeta, deschis între farul vechi și Catedrală în 1879.²² Istoria acestei străzi este oglinda fidelă a evoluției arhitectonice a orașului. Până prin anii 1880-1890, această stradă, situată în cartierul turcesc al femeilor, sugera din plin arhitectura și atmosfera orientală specifică orașelor pontice. „Construcțiile erau scunde (cu parter și cel mult un etaj). La construirea lor se folosea piatra procurată din fostele edificii antice și mai ales chirpici, lemn și olane, iar exteriorul era lucrat simplu, fără ornamente, cu ferestre mici și fațada dominată cu un balcon închis“²³

Începând cu ultimii ani ai veacului al XIX-lea, nota orientală ce domina b-dul Elisabeta se estompează tot mai mult, prin occidentalizarea stilului arhitectonic, acum înălțându-se vilele unor personalități ale orașului, bogat ornamentate și somptuoase ca: Bărzănescu, Titus Cananău, Pilescu.

Ne vom opri pe bulevardul mai sus amintit în fața imobilului situat la nr. 3, denumit și „Casa Pâsla“, construit în anul 1902, într-un stil care îmbină elementele romanice cu elemente ale stilului brâncovenesc. Remarcăm mansarda ieșită în afară, care se sprijină pe console ce împrumută elemente decorative romanice. Apar și elemente stilistice brâncovenesti, cum ar fi, brâul de cărămidă aparentă.

Pe aceeași stradă la nr. 5 este amplasată „Casa Brâzănescu“ (după numele ctitorului), construită în anul 1903, în stilul caracteristic anilor 1900, cu elemente decorative florentine. Fațada principală este asimetrică și se împarte în două registre verticale inegale, dar bine echilibrate. Dispusă pe trei nivele - subsol, parter și etaj, clădirea se remarcă prin intrarea principală, ornamentată cu un decor din cărămidă aparentă. Etajul are un balcon susținut de patru console baroce, care distonează cu restul clădirii.

În anul 1913, arhitectul Victor Ștefănescu proiectează casa de la nr. 7, a primarului Constanței din perioada (1910-1912), ing. Titus Cananău.²⁴ Stilul predominant al imobilului este electric, cu elemente neoromânești și Art

Nouveau. Clădirea prezintă elemente volumetrice deosebit de interesante și ornamente simple, sobre. Partea laterală stânga este ieșită în rezalit, cu un bowindow semicircular cu friza decorativă, în care se deschide o fereastră și o ușă încadrată într-un arc frânt. În partea dreaptă se află o mică loggie cu două coloane scurte, masive, cu capitel ornament cu imposta și două vase de piatră. Etajul părții drepte a clădirii drepte cuprinde un balcon cu ușa și fereastra, un vas mare de piatră cu o friză în relief și un horn înalt de piatră, în stil gotic, în prelungirea fațadei, cu contraforti și aplice de fier, în formă de floare de crin. Colțul drept este rotunjit, iar fațada laterală prezintă ferestre dreptunghiulare cu baghete, și ferestre semicirculare la etaj.

Compoziția asimetrică este specifică caselor feudale. Astăzi, clădirea adăpostește sediul Consulatului R.P. Chineze.

Ne oprim din scurta plimbare pe b-dul Elisabeta, la nr. 21, unde se afla așa-numita Casa „Pilescu”, după numele ctitorului, Nicolae Pilescu, casă construită în anul 1903, în stil eclectic, cu elemente rococo, neoclasic și Art Nouveau. Clădirea cuprinde două nivele având o dispoziție asimetrică, în dreapta cu un corp de clădire în rezalit. Partea stângă a clădirii prezintă la parter trei ferestre, uși în arc turtit, deasupra cărora se află elemente decorative în stuc. Etajul prezintă trei ferestre, uși dreptunghiulare cu balcoane pe console, cu elemente de stucatură rococo. Cornișa este foarte pronunțată. Ușa, fereastră este încadrată de doi pilaștri canelați, pe care se sprijină un fronton semicircular pe console masive, cu volute și medalion oval. Fațada prezintă aceleași elemente decorative. Deasupra cornișei de la etajul întâi se afla o balustradă ornamentată.

Clădirea a fost sediul „Băncii cerealiștilor”, iar în prezent adăpostește repedința Arhiepiscopiei.

Ne vom întoarce în Piața Ovidiu, pe strada Arhiepiscopiei, unde, la nr. 25, domină impresionantul edificiu al Catedralei ortodoxe – „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”. Construită după planurile marelui arhitect român Ion Mincu, între 1883-1885, edificiul impresionează prin monumentalitatea fațadei, prin dimensiunile mari și prin turnul înalt de 35m, care se ridică deasupra naosului. Din specificul vechii arhitecturi românești s-a păstrat împărțirea fațadei în mai multe registre, delimitate prin brâie de cărămidă aparentă. Interiorul, în formă de treflă, (element românesc) este împărțit în pronaos, și naos cu nave, transept, absida și cafas (balconul în care cânta corul).

Pictura, inițial executată între anii 1885-1898 de G.D. Mirea era realizată în ulei, în stil realist, pe tencuiala foarte slabă (de nisip și var), motiv pentru care nici nu s-a conservat. Grav avariată de bombardamentul aerian din 3 august 1941 (mai ales partea de est), cu catapeteazma în întregime distrusă, Catedrala a fost refăcută în anii 1947-1957. În exterior, lucrările de restaurare au durat până în anul 1958. Catapeteazma a fost refăcută în atelierul Sfintei Patriarhii. Vechiul mobilier, executat la Paris, după planurile arhitectului

Ion Mîncu este de o mare valoare artistică. Între anii 1959-1965, pictorii Gheorghe Popescu și Niculina Dona Delavrancea executa noua pictură, în frescă.

Edificiul este construit în stil greco-roman din cărămidă presată, efectele decorative exterioare fiind obținute din cărămidă roșie.

Tot din capătul dinspre port al b-dului Elisabeta ne putem întoarce spre Piața Ovidiu, mergând pe strada Nicolae Titulescu (fostă Lascăr Catargiu), artera constantă cea mai reprezentativă pentru stilul arhitectonic de la începutul veacului XX.²⁵ Pe aceeași stradă liniștită putem admira mai multe edificii construite între anii 1899-1937.

Astfel, la nr. 36, ne întâmpină „Casa Manicatide“, denumită așa, după numele ctitorului, comerciantului Take Manicatide. Clădirea este construită în 1899, în stil eclectic, cu elemente de decorație clasicizantă. Este un imobil cu trei nivele-subsol, parter și etaj, având fațadele organizate simetric de axa marcată de intrarea cu balcoane deasupra. Soclul fațadei este realizat în bosaj, cuprinzând și ferestrele subsolului. Intrarea principală este surmontată de un balcon cu balustrii, susținut de două coloane de ordin compozit, canelate. La ambele nivele, de o parte și de alta se află câte două ferestre cu baza comună, profilată. Fațada din curte este organizată simetric, pe console cu motiv floral.

Pe aceeași stradă, la nr. 11 ne oprim în fața unei clădiri cu un stil arhitectonic deosebit de stilul clădirilor din jur. Este vorba de Biserica romano-catolică „Sfântul Anton“, construită între anii 1935-1937, după planurile arhitectului Romano de Simon, pe locul unde prin anul 1885 se înălța o altă biserică catolică.

Monumentul respectă un plan bazilical, specific nordului Italiei și este lucrat din cărămidă aparentă. Contrafortii și motivele geometrice exterioare amintesc de stilul romantic din secolul al XIII-lea. Silueta elegantă a turnului romanico-campanila, înălțat pe o bază pătrată atenuează aerul auster. Interiorul este și el din cărămidă aparentă, cele două galerii laterale superioare fiind susținute de coloane de marmură cu capitelluri compozite.

În continuare ne oprim pe aceeași arteră, la nr. 9, unde ne atrage atenția hotelul „Intim“, clădire tipică pentru stilul Art Nouveau, dar cu interioare în care elemente decorative baroc și rococo se îmbină, rezultând un stil eclectic tipic.²⁶

Hotelul a fost inaugurat la 1 iunie 1906²⁷ și s-a numit „Târpa“ după numele ctitorilor – frații Târpa. A fost restaurat în anii 1978 și între anii 1989-1990. Clădirea are planul rectangular și este dispusă pe cinci nivele. Structura compozițională a fațadei este clasicizantă, orientarea etajelor fiind ritmată la ferestre, pe toată întinderea fațadei.

Mergând mai jos, la nr. 7, întâlnim clădirea renovată a „Întreprinderii Miniere“, fosta clădire a hotelului „Englitera“, construit în 1909, în stil eclectic, cu predominarea elementelor neoclasice, pe trei nivele. Imobilul are

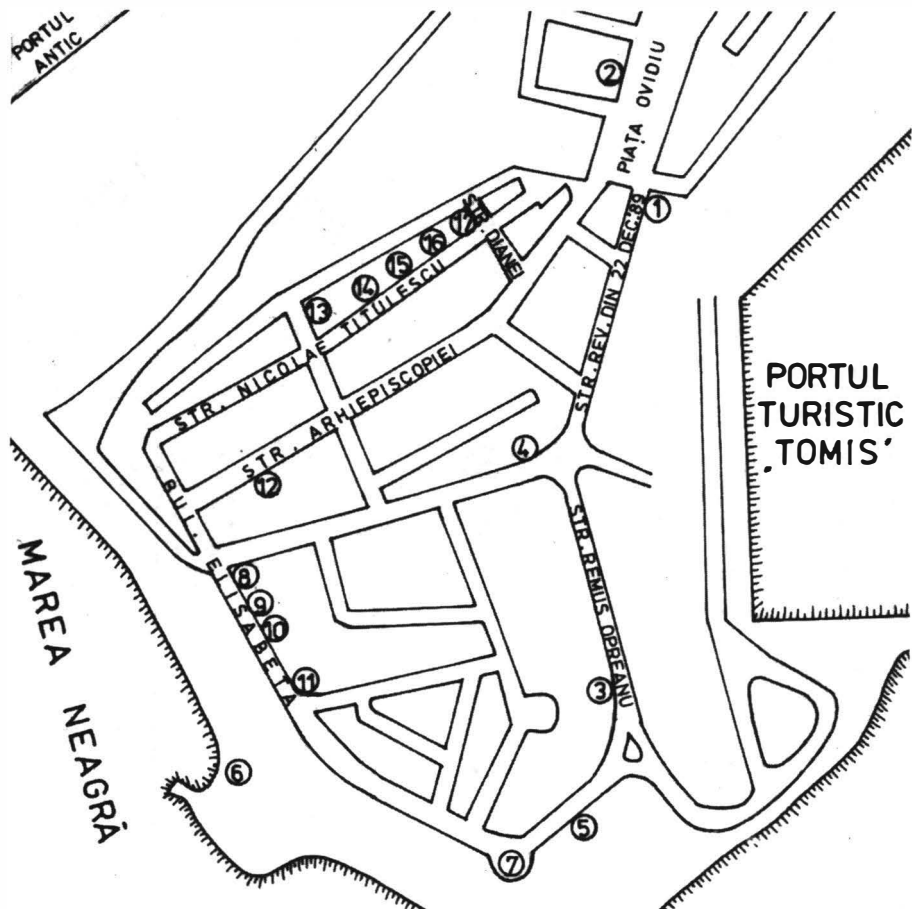
parametrul în bosaj plat și intrarea principală flancată de doi stâlpi de zidărie, ornamentată de un ancadrament puțin profilat.

Cea mai vestită dintre construcțiile de pe această stradă (cu intrarea pe str. Diana) este „Casa cu lei” sau așa-numita „Casă genoveză”. Construită între anii 1898-1902, clădirea pare deosebit de impunătoare prin stilul în care predomina elemente electice, alături de elemente genoveze. Fastuozitatea îi este evidențiată prin cele patru coloane, pe ale căror capiteli tronează câte un leu. Casa a aparținut unui comerciant armean, rudă apropiată a colecționarului de artă, Kricor Zambaccian.²⁸ Clădirea a fost restaurată și, din 1977 adăpostește saloanele restaurantului „Casa cu lei”.

Ne încheiem periplul în zona de sud a Peninsulei tomitane, care cuprinde arterele mai sus menționate, urmând ca într-un alt studiu să ne ocupăm de partea de nord, cu cele trei artere, care pornesc din Piața Ovidiu, în forma unui evantai: str. Traian, b-dul Tomis și str. Mircea cel Bătrân.

NOTE

1. C. Cioroiu, *Litoralul Românesc – ghid sentimental*, Editura Sport Turism, București, 1981, p. 135.
2. *Ibidem*
3. A. Rădulescu, S. Lascu, P. Hașotti, *Ghid oraș – Constanța*, Editura Sport Turism, p. 151.
4. *Ibidem*
5. Arhivele Statului Constanța, Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 26/1913, filele 39-42.
6. *Constanța și împrejurimile*, Editura Științifică, Constanța, 1960, p. 29.
7. Arhivele Statului Constanța, Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 26/1913, fila 38.
8. *Ibidem*, Dosar nr. 57/1916, fila 50.
9. *Constanța și împrejurimile ...*, p. 31.
10. col. Ionescu, M. Dobrogianu, *Tomi-Constanța*, Tipografia Lucrătorilor Asociați, Constanța, 1931, p. 94.
11. *Constanța și împrejurimile ...*, p. 73.
12. A. Rădulescu, S. Lascu, P. Hașotti, *op. cit.*, p. 73-79.
13. Arhivele Statului Constanța, Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 24/1912, filele 85 și 134.
14. *Ibidem*, filele 136-139.
15. C. Cioroiu, *op. cit.*, p. 49.
16. Arhivele Statului Constanța, Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 27/1899, fila 96.
17. Th. Ionescu, I. Duployen, *Constanța și Tekirghiol - Ghid ilustrat*, Institutul Grafic Albina, Constanța, 1924, p. 47.
18. col. Ionescu, M. Dobrogianu, *op. cit.*, p. 77.
19. C. Cioroiu, *op. cit.*, p. 135.
20. A. Rădulescu, S. Lascu, P. Hașotti, *op. cit.*, p. 45.
21. *Constanța și împrejurimile ...*, p. 45.
22. col. Ionescu, M. Dobrogianu, *op. cit.*, p. 77.
23. A. Rădulescu, S. Lascu, P. Hașotti, *op. cit.*, p. 135.
24. Arhivele Statului Constanța, Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 26/1913, filele 78-80.
25. A. Rădulescu, S. Lascu, P. Hașotti, *op. cit.*, p. 154.
26. *Ibidem*, p. 69.
27. Th. Ionescu, I. Duployen, *op. cit.*, p. 134.
28. C. Cioroiu, *op. cit.*, p. 136.



LEGENDĂ

1. Banca Națională a României
2. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
3. Hotelul "Palace"
4. Biserica "Sf. Nicolae" (Biserica Bulgară)
5. Hotelul "Carol I"
6. Cazinoul
7. Farul Genovez
8. Casa "Pâsla"
9. Casa "Bărsănescu"
10. Casa primarului Tutus Cănanău
11. Casa Pilescu (Reședința arhiepiscopală)
12. Catedrala "Sf. Petru și Pavel"
13. Casa "Manicatide"
14. Biserica romano-catolică "Sf. Anton"
15. Hotelul "Intim"
16. Hotelul "Englteria" (astăzi Întreprinderea Minieră)
17. "Casa cu lei"



Banca Națională, str. Revoluției nr. 1



Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Piața Ovidiu nr. 12



Hotel "Palace", str. Remus Opreanu nr. 35



Biserica "Sf. Nicolae"
(fosta biserică bulgară),
str. Maior Şontu nr. 7



Hotel "Carol", str. Remus Opreanu nr. 13



Cazinoul, b-dul Elisabeta nr. 2



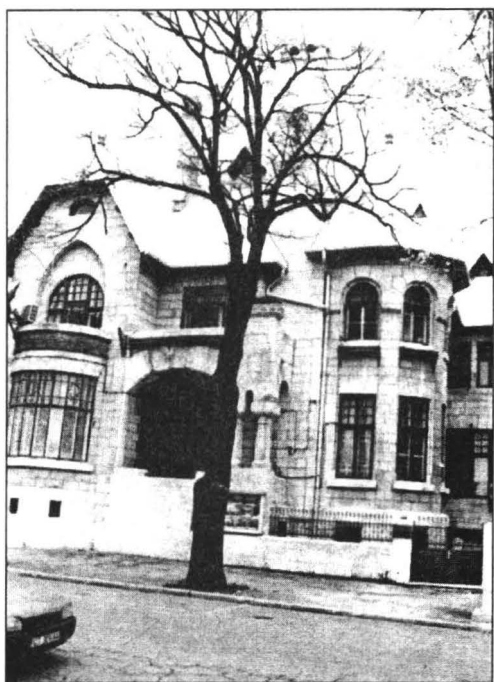
Farul genovez,
b-dul Elisabeta colț cu str. Remus
Opreanu nr. 3



Casă, 1902,
b-dul Elisabeta nr. 3



Casă, vedere de ansamblu,
b-dul Elisabeta nr. 5



Casă, 1926,
vedere de ansamblu,
Consulatul chinez,
b-dul Elisabeta nr. 7



Casă, 1903, reședință Episcopie, vedere de ansamblu,
b-dul Elisabeta nr. 21



Catedrala "Sf. Petru și Pavel", str. Arhiepiscopiei nr. 25



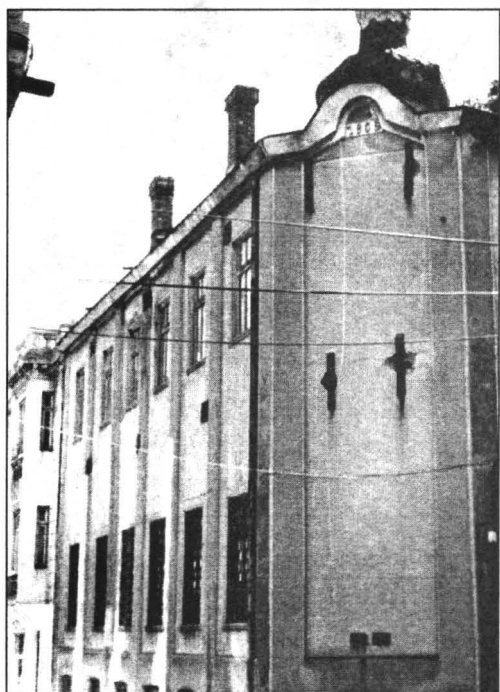
Casa Manicatide, str. N. Titulescu, nr. 36



Biserica romano-catolică, str. N.
Titulescu nr. 11



Hotel "Intim", str. N. Titulescu nr. 9



Întreprinderea Minieră,
fostă hotel "Englitera",
str. N. Titulescu nr. 7



"Casa cu lei"

L'URBANISME DANS LA ZONE PÉNINSULAIRE DE CONSTANTZA À LA FIN DU XIX-e SIÈCLE ET AU DÉBUT DU XX-e SIÈCLE (I-ère partie)

Résumé

Dans ce travail nous nous sommes proposé de présenter une partie des bâtiments-18, déclarés monuments historiques, construits entre 1883 et 1937, situés au sud de la Péninsule tomitaine.

On s'est arrêté à des édifices situés dans la Place Ovidiu et le long des rues qui rayonnent du coeur de la Péninsule vers la mer: les rue Revolutziei, Remus Opreanu, cr~ngului, Maior Sontu, Arhiepiscopiei, Nicolae Titulescu ainsi que le boulevard Elisabeta; ce sont des édifices que nous avons présentés du point de vue historique et architectonique.

O NOUĂ SPECIE PENTRU FAUNA DE DECAPODE DIN APELE MARINE ROMÂNEȘTI, *CALLINECTES SAPIDUS RATHBUN* - 1896

Abstract

Este semnalată și discutată apariția speciei *Callinectes sapidus* Rathbun - 1896, crabul albastru, din familia Portunidae, în sectorul de sud al apelor marine românești.

Cuvinte cheie: România/Marea Neagră, imigrant antropochor, crab albastru, *Callinectes sapidus*

1. Introducere

Un exemplar femel, adult, aparținând speciei *Callinectes sapidus* Rathbun - 1896, familia Portunidae (DECAPODA, CRUSTACEA), a fost capturat la 08.10.1999, în apropierea localității Mangalia, la un talian amplasat pe izobata de 7-8 m. Instalația aparține unei antreprize pescărești private, iar prelevarea crabului și punerea sa la dispoziție o datorăm domnului Marian PARASE, patronul companiei, căruia autorii îi aduc vii mulțumiri.

Caracterul de noutate a acestei semnalări a impus o serie de investigații la companiile pescărești, cu activitate în spațiul de sud al sectorului marin românesc, dar și în sfera specialiștilor din domeniu. Ca urmare, grație amabilității domnului dr. Marius SKOLKA, căruia îi mulțumim, am aflat că în august 1998, în apropierea localității 23 August, doamna dr. Elena ȘERBĂNESCU a capturat, de asemeni, un alt exemplar al speciei, mascul: - informația este inserată în textul unei lucrări mai ample, aflate sub tipar la data redactării prezentei note (Gomoiu și Skolka - 1998).

Exemplarul femel în cauză se află în prezent, în fondul de referință al Muzeului Național de Istorie Naturală "Grigore Antipa" - București (Fig. 1), iar cel mascul este conservat în colecția Facultății de Biologie a Universității "Ovidius" - Constanța.

* Muzeul Național de Istorie Naturală "Grigore Antipa" - București, România

** Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină "Grigore Antipa" - Constanța, România

Autorii dedică această lucrare, memoriei celui mai mare carcinolog român, academician prof. dr. doc. Mihai BĂCESCU (1908-1999), în semn de înaltă prețuire pentru rolul său în formarea și afirmarea școlii naționale de bioceanologie.

2. Date generale

Dat fiind caracterul de noutate al semnalării crabului *Callinectes sapidus* în apele marine românești, s-a considerat necesară o prezentare succintă, sintetică, a caracteristicilor generale ale speciei, punctând în același timp particularitățile celor două exemplare capturate. Datele prezentate pot servi formării unei mai bune imagini asupra acestui imigrant antropochor, de dată relativ recentă, și pot constitui, în același timp, puncte de sprijin într-o mai facilă identificare ulterioară a speciei.

Sunt redate în continuare, câteva informații privind taxonomia speciei, nomenclatura comercială și populară europeană, caracteristicile morfologice și dimensionale, arealul de repartitie geografică și domeniul de habitat etc.

⊗ Alte sinonime ale speciei, în folosință: - nu se semnaleză (Riedl, - 1983, Fischer, Schneider et Bouchot - 1987, Noël - 1992)

⊗ Denumiri populare comerciale: blue crab (engl.); crable bleu, crabe nageur (fr.); jaiba azul, congrepo azul (sp.); navalheira azul (port.); granchio noutatore (it.); glâzios kàvouros (gr.); blaue schwimmkrabbe (germ.); sinii rak (bulg.) (Riedl - 1983; Tzvetkov și Marinov - 1986; Fischer, Schneider și Bouchot - 1987; Sanches - 1988). Se apreciază ca posibilă adoptarea denumirii românești de *crab albastru* sau *crab american*

⊗ Caractere distinctive: Lungimea carapacei se cuprinde de cca. 2 ori în lățimea sa: - la exemplarul femel, capturat în 1999, lungimea reprezenta 43,01% din lățime, iar cel mascul, capturat în 1998, aceasta reprezenta 43,36% din lățime.

Suprafața carapacei este aparent lisă, cu trei mici tuberculi. Marginea sa frontală este armată cu doi dinți obtuzi, iar pe fiecare latură antero-laterală se remarcă alți nouă dinți, ultimul fiind alungit, cu aspect spinos și dispus lateral. Cei doi dinți spinoși laterali, stâng și drept, sunt plasați pe linia mediană a carapacei, lungimea lor fiind cuprinsă în lățimea sa maximă (Fischer, Schneider și Bouchot - 1987; fig. 2).

Chelipedele (P_1) sunt mai lungi decât celelelate periopode ambulatorii ($P_2 - P_5$); - în general asimetrice, cel drept fiind mai puternic și mai lung. Ultimele periopode (P_5) cu un dactylus lătit, foliaceu, adaptat pentru inot (Riedl - 1983; Fischer, Schneider și Bouchot - 1987).

Sexele se disting ușor: - abdomenul în formă de T, răsturnat la masculi și triunghiular, cu bază mult lătită, la femele (Fischer, Schneider și Bouchot - 1987; Noël - 1992; Gomoiu și Skolka - 1998).

Colorația carapacei poate fi verzuie, sau gri, cu nuanțe bleu-gri. Periopodele ($P_1 - P_5$) sunt colorate albastru și cafeniu, iar extremitățile chelipedelor (P_1)

au tentă roșcată (Fischer, Schneider și Bouchot - 1987).

⊗ **Talia:** Dimensiunile maxime ale carapacei pot atinge 90/209 mm. la masculi și 75/204 mm, la femele; - curent lățimea carapacei se situează între 100-106 mm (Riedl - 1983; Fischer, Schneider și Bouchot - 1987). Pentru cele două exemplare capturate în apele românești, dimensiunile carapacei au fost de:

- 85/196 mm, ex. ♂ (23 August, august 1998);

- 80/186 mm, 302,56 g, ex. ♀ (Mangalia, octombrie 1999).

După cum se remarcă, ambele exemplare se situează în limitele dimensionale maxime ale speciei, ceea ce conferă semnalărilor o notă aparte.

⊗ **Convergențe morfologice:** Exemplarele tinere de *Callinectes sapidus* pot fi confundate cu *Liocarcinus vernalis* (Risso - 1816), specie comună pe fundurile nisipoase ale spațiului marin românesc: - se disting de acesta prin lățimea mai mare a carapacei și prin prezența celor doi spini laterali (Băcescu - 1967; Fischer, Schneider și Bouchot - 1987).

⊗ **Distribuție geografică și habitat:** Specie de origine nord-vest atlantică, comună în apele SUA, cu areal extins în sud, până în Uruguay. Imigrant antropochor, pătrunde în apele Atlanticului de nord-est și devine, în a doua jumătate a secolului XX, o specie comună din Marea Nordului până pe coastele iberice. La est de Gibraltar, este mai des întâlnită în jumătatea orientală a Mării Mediterane, în apele Greciei, Turciei, Ciprului, Libanului și Egiptului. A fost citată și în Pacificul de nord-vest, în apele Japoniei (Tortonese - 1965; Riedl - 1983, Lewinshon și Holthius - 1986; Fischer, Schneider și Bouchot - 1987, Sanches - 1988; Gomoiu și Skolka - 1996, 1998).

În apele Mării Negre este semnalată la coasta bulgărească, în 1968 și mai recent în 1984, unde pare a se fi acomodat (Tzvetkov et Marinov - 1986; Gomoiu și Skolka - 1996, 1998). Semnalarea sa în apele marine românești poate fi pusă pe seama extinderii spre nord a nucleului populațional din spațiul bulgăresc.

Legat de prezența speciei în Atlanticul de est, trebuiește remarcat faptul că aceasta nu a fost semnalată și în zona sa centrală de est sau de sud-est. Alte trei specii ale genului, de origine intertropicală, *C. amnicola* (De Rochebrune - 1983), *C. marginatus* (Milne Edwards - 1861) și *C. pallidus* (De Rochebrune - 1983), sunt relativ comune din Mauritania până în Angola: - nici una din ele nu depășește spre nord, latitudinea lui Cape Blanc (Fischer, Bianchi și Scott - 1981). Speciile africane de *Callinectes* au fost întâlnite curent în pescuitul de fund practicat de navele trauler românești, între 1965-1993, în spațiul cuprins între Cape Blanc - Cape Vert (20° - 14° N), fapt care a determinat o facilă identificare a genului în cazul exemplarului femel, capturat în 1999.

Specia *Callinectes sapidus* preferă apele litorale sau estuarele, fiind eurihalină. Se menține la adâncimi de 0 - 18 m, rar până 35 - 90 m, pe funduri nisipoase sau măloase (Lewinshon și Holthius - 1986; Fischer,

Schneider și Bouchot - 1987; Noël - 1992). În Marea Mediterană face obiectul unui pesceit artizanal: - calitatea cărnii și talia mare îi conferă un interes comercial (Riedl - 1983; Fischer, Schneider și Bouchot - 1987).

3. Discuții și concluzii

Cele două exemplare de *Callinectes sapidus* capturate în sudul sectorului marin românesc, în 1998 și 1999, un mascul și o femelă, ambele de talie mare, constituie o primă semnalare a speciei în spațiul marin românesc. Aceasta poate constitui obiectul unor situații total ocazionale, irepetabile sau poate fi semnul unei extinderi spre nord a nucleului populațional deja constituit în apele costiere bulgărești. Este încă prematur a ne pronunța asupra șanselor ca specia să fie integrată în structura biocenozelor de mică și medie adâncime de la coasta românească, după cum este greu de anticipa raporturile care se vor stabili între aceasta și speciile de decapode: - se consideră însă interesantă capturarea atât a unui exemplar mascul, dar mai ales femel, ambele mature și de talie impunătoare vis à vis de limitele dimensionale ale speciei.

În raport cu semnalarea speciei *Callinectes sapidus* în aria de sud a spațiului marin românesc, autorii consideră necesar a se avertiza pescarii și în primul rând căpitanii navelor trauler românești asupra unor posibile capturi, cu rugămintea a le semnală și a se returna în mare exemplarele pescuite.

Este de remarcat că, până nu demult, singurul decapod imigrant antropochor în apele marine românești a fost considerat crabul olandez, *Rhitropanopeus harrisii tridentatus* (Maitland - 1874). Acesta a pătruns, la începutul anilor '50, în complexul Razelm-Sinoe, devenind ulterior comun din nord până în sudul litoralului, până la Vama Veche (Zemiomkovski - 1951; Băcescu - 1967; Petrescu și Bălășescu - 1996; Gomoiu și Skolka - 1996, 1998).

Ulterior, în 1996 - 1997, o serie de exemplare ale unei alte noi specii, *Eriocheir sinensis* Milne - Edwards, 1835 au fost capturate în Baia Musura (Sulina), printre care și un exemplar de talie mare, cu carapacea de 54/71 mm (Gomoiu și Skolka - 1998). Este interesant de precizat că o primă semnalare a lui *Eriocheir sinensis* în apele românești are loc cu mult înainte, în anii '30 (Vasilii - 1934): - semnalarea în cauză a fost ulterior contestată, la o atentă analiză a materialului biologic (Băcescu - 1967).

Această specie, cunoscută sub denumirea de *crab chinezesc* (rom.), este originară din apele Extremului Orient și are valențe larg eurihaline: - este azi comun în apele costiere ale Atlanticului de nord-est, dar și pe cursul unor râuri ale Europei de vest (Gomoiu și Skolka - 1998, 1999). Relativ recent Tzvetkov și Marinov (1986) au citat specia ca fiind prezentă și în apele costiere bulgărești.

Pentru apele marine bulgărești, învecinate sectorului românesc, sunt semnalate și alte două specii de decapode de origine atlanto-mediteraniană, homarul *Homarus gammarus* (Linné - 1758) și creveta *Alpheus dentipes*

(Guerin - 1832), care au pătruns în acest sector încă de la începutul secolului XX (Băcescu - 1967; Tzvetkov Marinov - 1986, Gomoiu și Skolka - 1986). Extinderea arealului lor pontic la nord de Vama Veche este puțin probabilă, dar nu imposibilă, ceea ce impune o atență supraveghere a spațiului marin sudic românesc.

În concluzie, această semnalare a speciei *Callinectes sapidus* Rathbun - 1896, crabul albastru, cât și a speciei *Eriocheir sinensis* Milne - Edwards 1835, crabul chinezesc, atrage atenția asupra posibilității de pătrundere a noi specii alohtone de decapode în spațiul marin românesc. Indiferent de căile prin care s-a produs extinderea arealului celor două specii, fenomenul ca atare atrage atenția asupra necesității unei supravegheri atente a noilor mutații în structura faunei marine românești, a intensificării cercetărilor de domeniu, pe baza unor programe complexe, transfrontaliere.

NOTE

1. Băcescu M. - 1967 - "Crustacea Decapoda" in Fauna RSR, IV (9), Ed. Academiei, pp. 353.
2. Fischer W., Bianchi G., Scott W.B. - 1981 - "Crabes vrais" in "Fiches FAO d'identification des especes pour les besoins de la pêche. Atlantic Centre-Est (Zones de pêche 34, 47 en partie)", VI, FAO-Rome/MPO-Otawa, pp. var.
3. Fischer W., Schneider M., Bouhot M.L. - 1987 - "Crabes vrais" in "Fiches FAO d'identification des especes pour les besoins de la pêche. Mediterranee et mer Noire (Zones de pêche 37)", I, (rev.I), FAO-Rome; p. 320-367.
4. Gomoiu M.T., Skolka M. - 1996 - "Changements recents dans la biodiversite de la mer Noire du aux immigrants" Geo-Eco-Marina, I,; p. 43-65.
5. Gomoiu M.T., Skolka M. - 1998 - "Creșterea biodiversității prin imigrare - Noi specii in fauna României" An. Univ. "Ovidius" - Constanța Se. Biologie-Ecologie, II; p. 181-202 (sub tipar).
6. Gomoiu M.T., Skolka M. - 1999 - "Biodiversitatea Mării Negre in creștere?" Academica, 3, (99): p. 24.
7. Lewinsohn Ch., Holthius L.B. - 1986 - "The Crustacea Decapoda of Cyprus", Zool. Verhond, 230: pp. 42.
8. Noël P. - 1992 - "Clé preliminaires d'identification des Crustacea Decapoda de France et des principales autres espèces d'Europe" Mus. Național Hist. Nat., 9: p. 108-113.
9. Petrescu I., Bălăcescu A.M. - 1995 - "Contributions to the knoweledge of decapods fauna (Crustacea) from the Romanian coast of the Black Sea". Trav. Mus. Hist. Naț. "Grigore Antipa", 35: p. 134-137.
10. Riedl R. - 1983 - "Portunidae" in "Fauna und Flora des Mittelmeeres" Verlag P. Parey, Hamburg - Berlin, p. 498-501.
11. Sanches J.G. - 1989 - "Nomenclatura portuguesa de organismos aquáticos (Proposata par normalização estastistica)" Pub; Avul. INIP - Lisboa, 14: pp. 322.
12. Tortonese E. - 1965 - "La camparsa di *Callinectes sapidus* Rathb.(Decapoda Bracnyura) nel Mor Ligure" Doriana, Ann. Mus. Civico distoria Naturale - Genova, (163): p. 1-3.
13. Tzvetkov L., Marinov T.M. - 1986 - "Faunisticeskoe populenie Cernogo Moria i izmenenie ego donnih ecosistem", Hidrobiologiya - Sofia, 27: p. 31-21.
14. Vasiliu G.D. - 1934 - :Zur Frage des *Eriocheir sinensis* Edw. im Schwarzen Meeres" Notationes Biol., 2(3): p. 83-85.
15. Zemiankowski K.L. - 1951 - "Crabul Heteropanone tridentata (Maitland) și apariția lui in complexul Razelm privită prin prisma economic-piscicolă" Bul. ICPP, 10(4): p. 67-72.

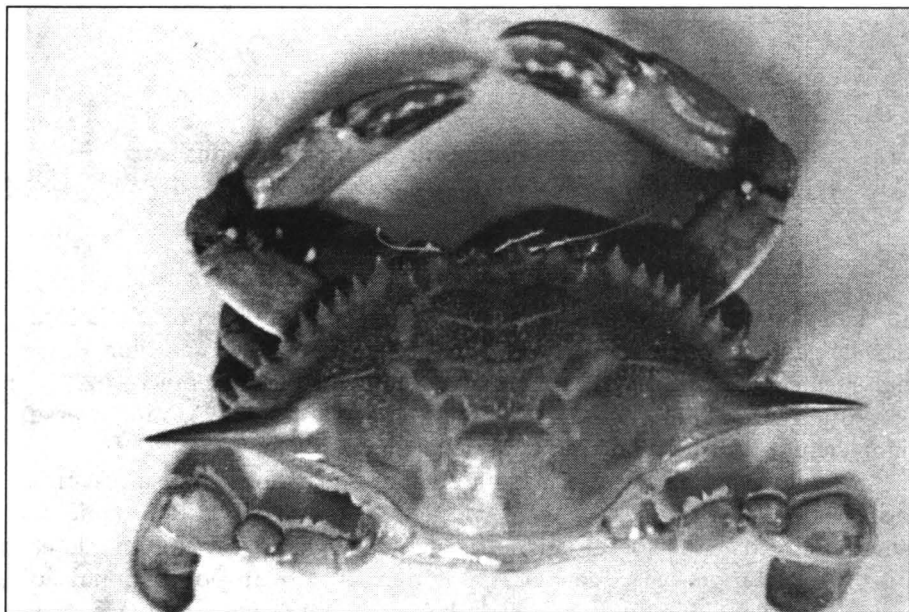


Fig. 1 – Exemplar femel de *Callinectes sapidus* Rathbun – 1986, capturat la 09.1a.1999, la Mangalia/Romania (original).

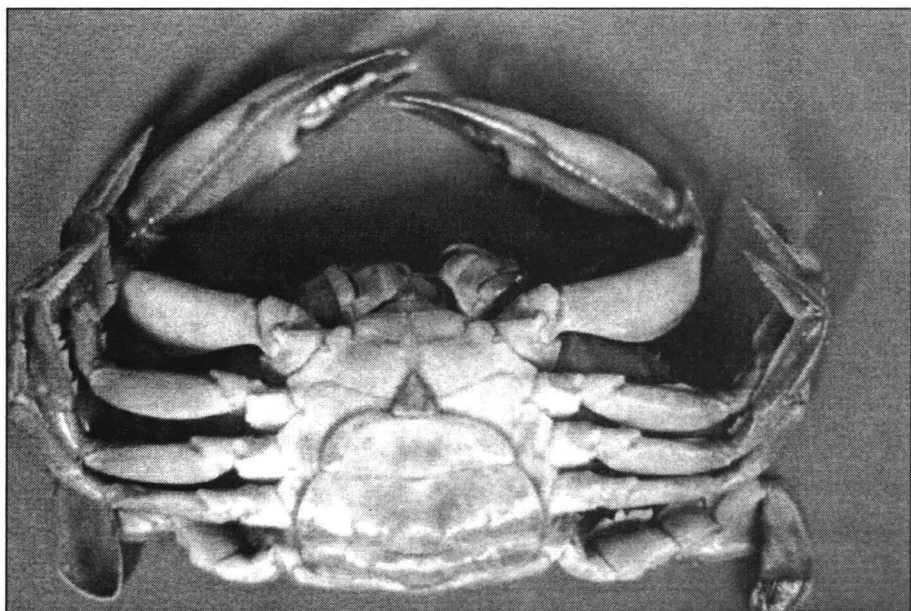


Fig. 2 – Morfologia externă la *Callinectes sapidus* Rathbun – 1896, vedere dorsală (după Fischer, Schneider și Bouchot – 1987).

**Une espèce nouvelle pour la faune de décapodes des eaux
Roumnines de mer, *Callinectes sapidus* RATHUN - 1896**

Résumé

Le présent travail signale la capture - le 8 octobre 1999, près de la localité Mangalia, à une profondeur de 7-8 m, dans une madrague - d'un exemplaire femelle de *Callinectes sapidus* de 80/186 mm (302,56 g poids).

Antérieurement, en août 1998, Gomoiu et Skolka (1998, sous presse) signalaient la capture d'un exemplaire mâle de 85/196 mm.

Les deux captures attirent l'attention sur l'apparition, pour la première fois, du crable bleu dans la faune de décapodes marins de la Roumanie. La pénétration de cette espèce dans le secteur marin sud de la Roumanie est mise sur le compte d l'extension vers le nord du noyau populationnel qui existe déjà dans les eaux bulgares de la mer Noire (Tzvetkov et Marinov, 1986).

VIAȚA POLITICĂ

DOBROGEA ÎN PROGRAMELE UNIONIȘTILOR CRAIOVENI LA 1857

Marcarea la 23 noiembrie 1998 a 120 de ani de la revenirea Dobrogei în hotarele României, aduce în centrul atenției problema națională, cea stea de primă mărime asupra căreia au fost ațintiți ochii românilor de pretutindeni sute de ani și despre care Barbu Ștefănescu Delavrancea spunea, în urmă cu un secol :

"Chestiunea națională nu este opera unui om, oricât de genial ar fi fost sau ar fi el : nu este concepția unei generații oricât de măreață ar fi fost sau ar fi ea; nu este nici lozinca unor revoluționari, oricât de eroici ar fi fost sau ar fi ei... O atât de mare chestiune nu se poate restrânge la o generație, nu se poate cobori la micșorimea unor persoane... Chestiunea națională este formula actuală a energiei, în virtutea căreia poporul român a străbătut secolii, păstrându-și unitatea de limbă și identitatea în conștiința despre sine însuși. Sub diferite state am constituit întotdeauna o singură ființă cu funcțiuni de viață care se pot reteza, cum se retează pe harta Europei teritoriul unui popor aparținând la diferite state.

Circulația vieții noastre se face perfect de la centru la periferie și de la periferie la centru... Simțirea fraților noștri trece la noi pe căi naturale. Durerea lor este durerea noastră..."¹

Conceptul atât de generos al lui Barbu Ștefănescu Delavrancea cu privire la problema națională ne-a îndemnat să căutăm acest flux centru-periferic și periferic-centru și în ideatica programatică zămislită în mica Valahie – una din provinciile românești care de-a lungul secolelor a avut o largă autonomie, constituindu-se timp îndelungat ca o veritabilă autogovernare, dacă putem utiliza termenul modern pentru Bănia evului mediu.

În urmă cu 140 de ani, partida națională din Craiova elaborează programe unioniste care cuprind alături de cele patru puncte cunoscute ale programelor de la Iași și București : Unirea Principatelor, prinț străin ereditar, autonomie și guvern constituțional, revendicări de ordin politic și diplomatic care au șocat efectiv grupările conservatoare și moderate ale timpului.

Propunerea ca românii să trimită reprezentanții la Congresul de la Paris pentru a susține constituirea statului modern român, propunerea catalogată de presa din capitală în 1857 ca "ideea trăsniță a unor oameni care vor să măsoare marea cu degetul" a fost încă de atunci acceptată ca o necesitate obiectivă de către C.A. Rosetti, Dimitrie Brătianu și alți lideri ai partidei naționale și validată ulterior de istorie. De asemenea, ideea mandatului imperativ scris, dat tuturor deputaților aleși pentru Adunarea ad-hoc, "născocire oltenească", și ea, a avut un impact extraordinar asupra conservatorilor

antiunioniștilor din Țara Românească, mobilizând largi categorii sociale în susținerea entuziastă a luptei pentru făurirea statului român modern.

Fără a cunoaște starea de spirit a epocii, forța și profunzimea luptei unioniste, nu vom înțelege de ce "Hora Unirii", celebra pictură a lui Theodor Aman, s-a născut la Craiova, încorporează portretele a zeci de lideri unioniști și e dominată de lozincă emblemă "Vivat România unită".

Deși nu mai era sediul Băniei și al Căimăcăniei, Craiova continua să fie al doilea oraș al Țării Românești, cu peste 25.000 de locuitori, un mare și dinamic centru cultural artistic cu școli, teatru, instituții judecătorești, ziare etc. Prezența unui corp de intelectuali de elită, formați la universitățile apusului, explică în bună măsură efervescența vieții politice, inițiativele legislative și programatice ale craiovenilor.

Cu toate că Tratatul de pace de la Paris din 30 martie 1856 stabilea foarte clar spațiul geografic care urma să fi consultat în legătură cu dorințele de organizare viitoare, respectiv Moldova și Țara Românească, unioniștii olteni nu exclud din preocupările lor toate provinciile locuite de români, deci și Dobrogea.

Ziarul bucureștean "Secolul" din 30 mai 1857 enumera, între propunerile "ultrarepublicanilor și liberalilor" craioveni, care anunțau acțiunea comună a partidei naționale faptul că se pronunțau pentru o "Daco-România mare și tare" ² din Craiova.

Fostul profesor al Școlii Centrale, Ion Maiorescu, împreună cu Constantin Hurmuzaki, redactează în 1856 memoriul "Dezvoltarea drepturilor Principatelor Moldo-Române în urma tratatului de la Paris din 30 martie 1856", publicat la Bruxelles în vederea prezentării în fața Comisiei Europene, din care spicuim: "Unirea e atât de înrădăcinată în tot poporul român, încât s-ar crede foarte nefericit dacă ea nu s-ar realiza; el numai într-însă vede garanția existenței sale. Poarta știe prea bine, că pentru uniune nu e numai o minoritate precumpănitoare, ci, putem zice, totalitatea poporului..."

Unind-se Principatele – continuau cei doi autori –, mâine vor pretinde Basarabia, Bucovina și partea Banatului ce ținea odată de ele: pe urmă vor tinde mâna peste Carpați, renăscând Imperiul Dacic" ³.

Un alt reprezentant al Olteniei, generalul Gh. Magheru, fost comandant al oștirii române din tabăra de la Răureni-Vâlcea în timpul revoluției de la 1848, aflat în exil, acționează prin memorii pe lângă Înalta Poartă și ambasadorii puterilor garante la Constantinopol pentru acceptarea de către Europa a ideii constituirii statului român ca fiind "condiția esențială pentru echilibrul și liniștea Europei orientale", realitate confirmată de istorie ulterior⁴.

Conceptul de stat român al generalului Gheorghe Magheru include și alte teritorii decât cele admise, în principiu, de Tratatul de la Paris. În scrisoarea trimisă domnitorului Barbu Știrbei la 24 februarie/8 martie 1855, generalul se pronunță pentru "reuniunea Principatelor cu Basarabia într-un stat"⁵. După Congresul de pace de la Paris, Gh. Magheru deplânge anexarea Basarabiei de către Rusia și pierderea frontierei Nistrului, protestează împotriva Circularei Porții din 31 iulie 1856 în legătură cu insulele din Delta

Dunării⁶, demonstrând guvernelor francez, englez, sard și prusac necesitatea existenței unui stat român puternic, cu o armată de 50.000 soldați în timp de pace și 100.000 în timp de război, stavilă în fața poftelor anexioniste ale Rusiei și Austriei și factor de echilibru în Balcani⁷. Memoriile repetate trimise de generalul Gh. Magheru guvernului Turciei și publicate în ziua de 9 octombrie și 20 octombrie 1857 în chestiunea insulelor din Delta Dunării sunt mărturii ale gândirii și acțiunii diplomatice a patriotului oltean în legătură cu teritoriul național românesc.

În același timp, un alt om politic craiovean, deportat de armata țaristă într-o localitate de lângă Moscova, scria lucrarea "Revoluțiunea din anul 1848 a românilor de la Dunăre sau misterele politicii în Principate", poate cea mai precis expunere a teritoriilor pe care istoria le îndreptătea să alcătuiască statul național român;

"Dacă ar aduna cineva astăzi, toată națiunea răspândită pe pământurile numite Țara Românească, Transilvania, Moldova, Basarabia, Bucovina, Banatul și o mare parte din Dobrogea, scria Em. Chinezu, nu le-ar putea contesta că sunt copiii ai aceluiași tată, crescuți împrejurul unui singur blid"⁸.

Asemenea, nu am putut niciodată crede că timpul ce are coasa de a cosi nu are și furca de a strânge, și dacă a favorat nenorocita noastră sfâșiere, dând câte un petic din noi națiunilor nordului care au răsturnat imperiul Roman, nu va favora și împrejurarea noastră într-o singură circumscripțiune politică, precum suntem o singură națiune"⁹.

Convingerile lui Emanoil Chinezu a devenit realitate, o realitate plătită cu sânge și jertfă. După nașterea României moderne, Dobrogea revine la patria-mamă, în urma războiului pentru cucerirea independenței, acum 120 de ani.

Rememorarea numelor celor care au gândit și visat statul național în cuprinsul istoric al teritoriului românesc în acest moment este, alături de atâtea alte exemple o dovadă că România este opera și creația întregii națiuni române și un semn că posteritatea nu i-a uitat, dimpotrivă, îi prețuiește, le respectă și le apără opera.

NOTE

1. "Ramuri", Craiova, a n XXVII, nr. 1-3, ianuarie 1935, p. 330.
2. "Secolul", nr. 40 din 30 mai 1857
3. **Acte și documente relative la nașterea României**, București, 1889, vol. III, 213-213.
4. **Ibidem**, p. 1190.
5. **Ibidem**, p. 1190.
6. **Ibidem**, p. 922-923
7. **Ibidem**, p. 920-921; p. 966.
8. Em. Chinezu, **Revoluțiunea din anul 1848 a românilor de la Dunăre sau misterele politicii în Principate**, București, 1859, p. 30.
9. Em. Chinezu, **op. cit.**, București, 1859, p.9.

DOBROUDJA DANS LES PROGRAMMES DES UNIONISTES DE CRAÏOVA

Résumé

L'auteur souligne l'importance du problème national d'autant plus que Dobroudja a fait partie des programmes des unionistes de Craïova, en 1857. Le général Gh. Magheru ainsi que Emanoïl Chinezu mentionnent le fait que l'Etat national entre les frontières historiques du territoire roumain représente la création de toute la nation roumaine.

BASTIMENTE ITALIENE ÎN SERVICIUL MARINEI ROMÂNE

Raporturile bilaterale tradiționale dintre România și Italia s-au manifestat activ și în planul cooperării militare, România beneficiind de-a lungul anilor de un sprijin substanțial nu numai în planul pregătirii cadrelor de marină, ci și în înfăptuirea programelor sale navale, prin dotarea cu nave și armament de fabricație italiană.

Astfel, în luna octombrie 1843, în atelierele navale din Galați s-a încheiat construcția unei goelete după modelul celor fabricate în epocă în șantierele din Sardinia, Marsilia și Ismail¹. Având destinația de vas de brandvahță (staționar pentru poliția fluvială), nava a fost armată cu cinci tunuri de bronx (1 x 120 mm și 4 x 75 mm), achiziționate de la Arsenalul din Torino prin intermediul consulului Sardiniei din Galați, Castelinard și înscrispionate : PICCO MAG-RE DIRETTORE DELLA REGIA FONDERIA TORINO 1843².

Șantierului Naval din Triest i-a fost comandată în anul 1879 canoniera "GRIVIȚA", prima navă maritimă de război românească, realizată sub supravegherea căpitanului inginer Ioan Izvoranu, subdirector al Arsenalului Marinei din Galați, care a costat 100.000 lei³. Nava a intrat în serviciul Flotei în anul 1880 și avea următoarele caracteristici : deplasamentul - 110 tone, lungimea - 30 m, lățimea - 5,15 m, pescajul - 1,80 m, viteza - 9 Nd, echipaj - 51 membri, dintre care 4 ofițeri.

A fost armată inițial cu 2 tunuri Krupp calibrul 90 mm (înlocuite ulterior cu 2 tunuri Nordenfelt cu tragere rapidă de 57 mm) și 2 tunuri revolvere de 37 mm, respectiv 2 mitraliere de 11, 43 mm, cu câte 10 țevi din 1888. A fost scoasă din serviciu la 30 decembrie 1919.

Între anii 1906-1908 se realizează un al treilea program naval al României care a inclus și construirea la Stabilimento Technico Triestino din Triest a 4 monitoare, cu un cost de 2.000.000 lei aur fiecare⁴. Din cauza regimului juridic impus navigației navelor de război prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele, monitoarele au fost montate și nituite pe o cală improvizată a Arsenalului Flotei din Galați, unde au fost lansate la apă la 17 septembrie 1907, sub denumirea "ION BRĂTIANU", LASCĂR CATARGIU", ALEXANDRU LAHOVARY" și "MIHAIL KOGĂLNICEANU". Monitoarele aveau următoarele caracteristici: deplasamentul - 680 tone, lungimea - 63,5 m, lățimea - 10 m, pescajul - 1,60 m, 1800 CP, viteza - 13 Nd dată de mașini alternative cu căldări cu păcură. Inițial erau armate cu 3 tunuri de 120 mm, în turele cuirasate, 2 obuziere de 120 mm, 4 tunuri de 47 mm și 2 mitraliere Maxim de 6,5 mm. Navele aveau blindajele de oțel groase de 50-75 mm,

pentru turele, comanda de tir și centură laterală, și de 30 mm pentru punte.

Grupate în două divizii, cele 4 monitoare au acționat cu succes pe Dunăre în timpul primului război mondial, făcând parte din Flota de operațiuni.

Modificate printr-un amplu program de modernizare, aceste nave au constituit argumentele eficacității combative pe frontul fluvial românesc și în cea de-a doua configurație mondială. Monitoarele "LASCĂR CATARGIU" și "MIHAIL KOGĂLNICEANU" au fost scufundate în urma unor violente atacuri aeriene sovietice în ziua de 24 august 1944, pe brațul Chilia, de unde au fost ranfluate în anul 1951, respectiv 1956⁵. Celelalte două nave vor împărtăși drama întregii flote române, fiind preluate abuziv în urma ultimatumului dat de contraamiralul F.I. Oktiabrski, comandantul Flotei sovietice din Marea Neagră și încadrate cu echipaje sovietice pentru a sluji sub pavilion sovietic sub denumirea de "AZOV" (ex-BRĂTIANU), respectiv "MARIUPOL" (ex-LAHOVARY). Ultimele au fost retrocedate statului român în iunie 1951, cariera celor 4 monitoare sfârșindu-se practic în anul 1960, când au fost scoase din serviciu și tăiate. Timona monitorului "LAHOVARY" se află expusă la intrarea în Muzeul Marinei Române din Constanța.

În anii 1912-1913 a fost întocmit un nou program de dezvoltare a Marinei Române. Astfel, în anul 1914 au fost comandate Casei Pattison din Neapole 4 contratorpiloare iar Șantierului Fiat din La Spezia un submarin. Izbucnirea primului război mondial a impus preluarea lor de către Marina Italiană, astfel încât abia la 1 iulie 1920 vor sosi la Constanța două din cele 4 contratorpiloare, botezate "MĂRĂȘTI" (ex-SPARVIERO) și "MĂRĂȘEȘTI" (ex-NIBBIO).

Încadrate în Divizia de Mare cu baza la Constanța, acestea au costat statul român 4.850.000 franci aur fiecare și aveau următoarele caracteristici : deplasamentul - 1475 tone, lungimea - 94 m, lățimea - 9,5 m, pescajul - 3,5 m, 2 turbine Tosi, 5 căldări Thomycroft, 44.000 CP, viteza maximă - 43 Nd, echipaj - 139 membri. Erau armate cu 5 tunuri de 120 mm, 2 tunuri de 76 mm AA, 2 mitraliere de 20 mm și 4 tuburi lanstorpilor binate de 456 mm care utilizau torpile tip Moto-Fides de fabricație italiană⁶.

Potrivit Tratatului de pace încheiat cu Austria, România a primit din fosta flotă austro-ungară, în contul despăgubirilor de război, șase torpiloare din generația construită în 1913-1914 în Stabilimento Technico Triestino din Triest ("VIFORUL" - ex-T 74, "VĂRTEJUL" - ex-T 75, "VIJELIA" - ex-T 80, "SBORUL" - ex-T 81) și Ganz-Danubine Co, Porto Re din Fiume ("NĂLUCA" - ex-F 82 și "SMEUL" - ex - F 83)⁷. Acestea au sosit la Constanța în trei etape în anii 1921-1922 și aveau următoarele caracteristici : deplasamentul - 262 tone, lungimea - 57,84 m, lățimea - 5,78 m, pescajul - 1,52 m, 5000 CP, viteza - 24 Nd, echipaj - 45 membri, autonomie - 1000 Mm. Torpiloarele au avut armament variabil : "VIFORUL" - 2 tunuri de 66 mm; "VĂRTEJUL" - 2 mitraliere de 13,2 mm, 2 tuburi lanstorpilor de 381 mm; "VIJELIA" - 2 mitraliere de 13,2 mm; "SBORUL" - 2 tunuri de 66 mm, 2 mitraliere de 13,2 mm, 2 tuburi lanstorpilor de 450 mm; "NĂLUCA" și "SMEUL" - 2 tunuri de 66 mm și 2 mitraliere de 13,2 mm.

"VIJELIA", "VIFORUL" și "VÂRTEJUL" au fost clasate în anul 1927⁸. Torpilorul "NĂLUCA" a fost scufundat în portul Constanța la 20 august 1944⁹. Arestate de ruși în septembrie 1944 și restituite în octombrie 1945, "SBORUL" și "SMEUL" au rămas în serviciu până în anul 1951.

În baza unui nou contract semnat cu Casa Pattison din Neapole, în anul 1927 începe construcția altor două contratorpiloare, botezate "REGELE FERDINAND" și "REGINA MARIA". Acestea au sosit la Constanța la 7 septembrie 1929 și aveau următoarele caracteristici: deplasamentul - 1900 tone, lungimea - 102 m, lățimea - 9,4 m, pescajul - 4 m, 2 turbine Parsons, 52.000 CP, viteza - 38 Nd, echipaj - 330 membri. Armamentul era compus din 5 tunuri principale Bofors de 120 mm, 1 tun AA de 76 mm, 2 mitraliere AA de 37 mm, 2 tuburi lanstorpilor triple de 533 mm, 40 de mine, 4 lansatoare și 2 plane înclinate grenade antisubmarin ¹⁰.

În perioada 22 iunie 1941 - 23 august 1944, Escadrila de distrugătoare a efectuat 71 misiuni de siguranță a transporturilor de trupe și materiale, protecția navelor care executau minări în zonele de litoral și pe teatrul de operațiuni din nordul Mării Negre și de apărare a litoralului românesc, parcurgând 22.772 Mm în 1840 ore de marș.

Preluat de sovietici la 5 septembrie 1944, distrugătoarele tip M au fost restituite României la 12 octombrie 1945 iar cele tip R, abia în anul 1951.

Din 1952 până în aprilie 1961 când a început operațiunea de tăiere, cele 4 nave au activat în cadrul Divizionului 418 Distrugătoare, cu numerele tactice D11, D12, respectiv D21 și D22, dislocate în portul Constanța.

În anul 1921, din Italia au fost cumpărate și 4 vedete rapide antisubmarine de tip M.A.S. - motoscofo antisommergibile, nave care au sosit în țară la 19 august 1921, respectiv 1922. Rapide și manevriere, acestea aveau următoarele caracteristici: deplasamentul - 43 tone, lungimea - 26 m, lățimea - 3,70 m, pescajul - 1,16 m, 430 CP, viteza - 15 Nd, autonomie - 700 Mm. Erau armate cu o mitralieră de 13,2 mm.

Au făcut parte din Gruparea de dragaj alături de canoniere.

Vedetele antisubmarine (1, 2, 3, 4) au fost clasate în anul 1927, datorită unor deficiențe de construcție și eficacității reduse.

În anul 1929, la Ancona a fost construit pentru Serviciul Portului Maritim Constanța remorcherul "TOMIS"¹¹. În timpul celui de-al doilea război mondial, nava a fost utilizată de către Marina Militară, în acest scop fiindu-i montate la bord 1 tun de 20 mm în prova și plute de salvare în borduri. Acesta avea următoarele caracteristici : lungimea - 23,50 m, lățimea - 6,20 m, pescaj minim - 2,20 m, viteza - 10 Nd, mașină triplă expansiune de 500 CP.

La 20 iunie 1931 sosește în țară nava-bază pentru submarine "CONSTANȚA", înscrisă în organica Diviziei de Mare. Construită în Șantierul Naval Quarnaro din Fiume (astăzi Rijeka), nava avea un deplasament de 2300 tone, lungimea - 77,32 m, lățimea - 11,28 m, pescajul - 4,10 m, 2 motoare Diesel de 2000 CP/ax, viteza - 13 Nd, raza de acțiune - 12.000 Mm. Inițial a fost dotată cu 2 tunuri de 102 mm și 2 tunuri AA de 40 mm. Până la intrarea în serviciu a submarinului "DELFINUL" (1936), a fost utilizată ca

navă-școală pentru elevii Școlii Navale din Constanța și ca suport mobil pentru numeroase expediții științifice de hidrografie în Marea Neagră¹². Ca navă-bază a însoțit submarinul "DELFINUL" la Istanbul în decembrie 1936 și iunie 1937 pe timpul andocării acestuia în bazinul de la Stemia¹³. În cadrul operațiilor de război din Marea Neagră, nava a făcut mai multe ieșiri în largul portului pentru asigurarea logistică fie a Grupului Submarine și Vedete Torpiloare, fie a Forței Navale Maritime. A fost samavolnic adjudecată de Armata Roșie la 5 septembrie 1944, fără a mai fi restituită.

La 15 august 1936, de Ziua Marinei Române, la Constanța intra în serviciu "DELFINUL", primul submarin din istoria flotei române, construit la Fiume. Lansat la 22 iunie 1930 dar neputând fi livrat la termenul contractual, submarinul a sosit la Constanța la 27 iunie 1936, cu echipaj și comandă românești și numai trei consilieri italieni la bord, conduși de locotenent-comandorul Moralie¹⁴. Principalele sale caracteristici erau : deplasamentul - 650 tone la suprafață /900 tone în imersiune, viteza - 14/9 Nd, autonomia de marș - 10.000 Mm, echipaj - 40 membri, dintre care 6 ofițeri, 2 motoare Diesel Sulzer de 1600 CP pentru navigație la suprafață și motoare electrice alimentate de o baterie proprie de acumulatori (Monza) pentru navigația în imersiune, 2 periscope Zeiss. Era armat cu 6 tuburi lanstorpilor de 533 mm (torpile Witehead) și 1 tun naval AA Bofors de 102 mm.

Între 1940-1942 sub comanda căpitanului Constantin-Bibi-Costăchescu, sub deviza AUDACES FORTUNA JUVAT a înscris o glorioasă pagină de luptă în istoria Marinei Române.

În timpul războiului a executat 9 cruciere totalizând 75 de zile de imersiune. La 5 noiembrie 1941 a torpilat și scufundat transportorul "URALEȚ" de 1975 tone.

Prin dezarmarea și confiscarea sa drept pradă de război, la 26 septembrie 1944 submarinul "DELFINUL" ia calea Odessei, fiind ultima navă a Forțelor Navale Maritime române care încăpea pe mâinile aliaților sovietici. A fost retrocedat statului român în luna octombrie 1945. Rebotezat S-1, a fost dezmembrat în anul 1959.

Un motor Diesel și un compresor San Giorgio pot fi admirate și astăzi în parcul Muzeului Marinei Române din Constanța.

Submarinele de buzunar italiene tip CB (1-6), prezente la 30 noiembrie 1943 în portul Constanța, sub comanda căpitan-comandorului Alberto Torri se predau Forței Navale Maritime Românești, fiind preluate din ordinul comandorului Horia Macellariu de către locotenentul Virgil Bucur. Acestea aveau următoarele caracteristici ; deplasamentul - 36/45 tone, lungimea - 15 m, lățimea - 3 m, pescajul 2,1 m, viteza 7/7,5 Nd, autonomia - 45 Mm, echipajul - 3 membri. Erau dotate cu motoare Isotta-Fraschini (Diesel) 90 și Brown-Bower (Electric) 100 și erau armate cu tuburi lanstorpilor de 450 mm. După debarcarea echipajelor italiene, se încearcă repararea celor 6 unități și formarea cu ajutorul lor a Escadrilei a II-a submarine românești. Până la 20 august 1944 au fost repuse în stare operativă numai două, ele fiind însă distruse de bombardamentul sovietic din acea zi¹⁵.

NOTE

1. George Petre, Ion Bitoleanu, **Tradiții navale românești**, Editura Militară, București, 1991, p. 103-104.
2. Locotenent-comandor Constantin Ciuchi, **Istoria Marinei Române în curs de 18 secole. De la Împăratul Traian până în al 40-lea de domnie a regelui Carol I**, Tipografia "Ovidiu" H. Vurlis, Constanța, 1906, p. 81-82.
3. **Ibidem**, p. 209-210.
4. Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, **Contribuții la istoria Marinei Române**, vol.I, din cele mai vechi timpuri până în 1918, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p.224-225.
5. Arhivele Militare Române, fond 379, dosar 15, f.7-9.
6. Cristian Crăciunoiu, **Navomodele. Vechi nave românești**, Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 98-99.
7. **Les Flottes de Combat**. 1929, Societe d'Editions Geographiques, Maritimes et Coloniales, Paris, 1929, p. 526.
8. George Petre, Ion Bitoleanu, **op. cit.**, p. 240.
9. ***** Armata Română**, 1941-1945, Editura RAI, București, p.318.
10. **Ibidem**, p. 106-107.
11. **Ibidem**, p. 105-106.
12. Marian Moșneagu, **Constanța în onomastica navală românească**, in *Analele Dobrogei*, serie nouă, Anul V., nr. 2, Constanța, 1999, p. 202-203.
13. Raimond Stănescu, Cristian Crăciunoiu, **Nava-bază "Constanța"**, in *Modelism Internațional*", 4/1999(67), p. 9-12.
14. *Marea Noastră*, An V, nr. 4/aprilie 1936, p. 55.
15. ***** Războiul submarin în Marea Neagră. 1941-1944. Acțiunile Marinei Române**, Editura Modelism Internațional, București, 1991, p. 33.

LES BÂTIMENTS ITALIENS AU SERVICE DE LA MARINE ROUMAINE

Résumé

Les relations bilatérales entre la Roumaine et l'Italie se sont énergiquement manifestées le long des années, inclusivement dans le plan de la coopération militaire.

A travers cet article, l'auteur donne des détails concernant la contribution italienne à l'achèvement de certains programmes navales, par l'acquisition de navires de combat et d'armement, contractés par la Roumanie pendant les années 1843 - 1943.

NAVE OTOMANE PE DUNĂRE ÎN 1877

Este cunoscut faptul că în timpul războiului din 1877-1878, operațiunile de pe Dunăre s-au desfășurat în condițiile unei evidente supremații navale a flotei fluviale otomane, care avea în componere un număr impresionant de nave, cu o capacitate de luptă deosebită. Dacă avem în vedere faptul că flotila română era compusă în principal din 4 unități (navele cu zbatouri "România" și "Ștefan cel Mare", canoniera "Fulgerul" și șalupe torpiloare "Rândunica"), iar flota fluvială rusă era practic inexistentă (exceptând cele câteva șalupe dislocate din Marea Baltică), ne putem da seama cu ușurință, că cel puțin teoretic, marina otomană era în măsură să dețină controlul asupra operațiunilor de pe fluviu.

Pentru a susține această afirmație, este necesar să facem o trecere în revistă a navelor otomane dislocate pe Dunăre, iar pentru a realiza în ce măsură flota otomană a reprezentat cu adevărat o forță de temut pe fluviu, așa cum am fi tentați să credem, vom face unele precizări în legătură cu soarta acestor nave.

Odată cu izbucnirea războiului, navele militare otomane afectate teatrului de operațiuni dunărean, au fost organizate într-o mare unitate, denumită la acea vreme "FIRKA" (divizie), un eșalon aflat pe picior de egalitate cu forțele navale din Marea Neagră și respectiv cu cele din Marea Mediterană. Această flotă avea în componere 9 nave cuirasate, dintre care 2 corvete cuirasate ("HIFZ-UR RAHMAN" și "LÜTF-Ü CELİL"), 2 monitoare ("HIZBER" și "SEYFI") și 5 canoniere cuirasate ("BÖGÜRTLEN", FETHÜL ISLAM", "ISKODRA", "PODGORICE" și "SEMENDERE"), 4 canoniere de lemn ("AKKA", "SÜNNE", ŞEVKET NÜMA" și "VARNA"), mai multe nave cu zbatouri neînarmate, precum, "İSLAHAT", "KILIÇ ALI", "KARTAL" și remorcherul "CEYLAN", ca și numeroase alte nave de transport și șalupe, de asemenea neînarmate. Acestea li se adăugau navele de comandament "ARKADI" (un vapor de lemn cu zbatouri) și "RESMO" (un avizo rapid cu zbatouri).

La bordul acestui din urmă avizo s-a aflat însuși Hobart Pașa, șeful Statului Major al Marinei Otomane. Pe numele său adevărat Augustus Charles Hobart-Hampden, cel care avea să comande Escadra otomană în războiul din 1877-1878, s-a născut la 1 aprilie 1822 la Leicestershire, în Anglia.

Încadrat în marina engleză până în 1863, a participat la războiul civil american dintre anii 1861-1865, după care a intrat în flota otomană, al cărei comandant a devenit în 1867. Sprijinind reprimarea revoltei grecești din Creta, a fost recompensat de sultan, prin acordarea titlului de pașă.

Numit mîsir (mareșal) în 1881, a fost primul creștin care a deținut această funcție. Revenind la navele otomane de pe Dunăre, sunt demne de menționat referirile la acestea, cuprinse în lucrarea germanului BERND LANGENSIEPEN și a turcului AHMET GÜLERYÜZ, "THE OTTOMAN STEAMNAVY. 1828-1923", publicată la Londra, în 1994.

În introducerea acestei lucrări autorii prezintă un scurt rezumat al operațiunilor pe Dunăre, în care au fost implicate o serie de nave otomane. După ce notează că la 30 martie 1877, rușii au minat Dunărea în zona Galați-Reni, blocând astfel calea de acces a flotei otomane fluviale spre Marea Neagră, autorii fac în continuare o succintă trecere în revistă, care din păcate nu este scutită de unele erori, a celor mai importante operațiuni.

La 3 mai 1877 - spun autorii - navele otomane "Semendere" și "Feth-ül Islam" atacă bateriile rusești de la Ismail, fără însă a le cauza avarii serioase, iar în ziua următoare, "Feth-ül Islam" încearcă să ajungă la Reni, dar fiind bombardat de artileria rusă, se întoarce la Măcin. Pentru ziua de 11 mai 1877, autorii notează : "Artileria rusă îl lovește pe "Lütf-ü Celil" lângă Ismail, "Feth-ül Islam" salvează 20 de membri din echipaj, dar peste 160 de oameni își pierd viața, în explozia care scufundă nava otomană". "Lütf-ü Celil", nava scufundată de artileria rusă în apropiere de Brăila, împreună cu sora ei "Hifzur Rahman", fuseseră construite în Franța, la Bordeaux, între anii 1869-1870. Comandată inițial pentru Egipt, această navă avea deplasament de 2540 t și era dotată cu 4 tunuri Armstrong cu încărcare pe la gura țevii, 2 de 225 mm și 2 de 178 mm și cu un tun "Krupp" de 120 mm cu încărcare pe la culată. După scufundarea lui "Lütf-ü Celil", "Hifz-ur Rahman" a reușit să se retragă spre Sulina, continuându-și apoi serviciul în Flota Otomană până la începutul acestui secol, când a fost dezarmată.

În luna mai a anului 1909, statul turc a scos la vânzare un mare număr de nave demodate, între care și "Hifz-ur Rahman".

Afacerea a fost încheiată în luna mai 1910, când - conform datelor provenite din arhivele germane din Freiburg și comunicate nouă de dl. Jochen Krüsmann prin comandor (r) Neculai Pădurariu - o companie germană cu sediul la Frankfurt a oferit prețul cel mai mare. Revenind la lucrarea menționată anterior, pentru ziua de 25 mai 1877, autorii notează următoarele : "Forțele fluviale ruse cuprinzând navele "Țarevna", "Țarevici", "Dzigit" și "Xenia" (toate armate cu torpile de școndru) atacă navele otomane de la Măcin, la miezul nopții. "Țarevici" (de fapt șalupa românească "Rândunica" botezată astfel de ruși, la bordul căreia se afla și maiorul român Ioan Murgescu n.a.) și "Xenia" îl torpilează pe "Seyfi", care se scufundă în 15 minute. Pierderile sunt ușoare, supraviețuitorii reușind să ajungă la mal.

Monitorul "Seyfi", această a doua navă otomană scufundată pe Dunăre, prin cooperarea româno-rusă, fusese construită împreună cu sora sa "Hizber" în șantierul naval "Tersane-i Amire" din Istanbul, lansată la apă în 1873 și intrată în serviciu în 1876. Avea deplasament de 404 tone și era armată cu 2 tunuri "Krupp" de 120 mm.

În luna iunie a anului 1877 - ne spun autorii lucrării "The Ottoman Steam Navy" - "Operațiunile de minare executate de ruși de-a lungul Dunării s-au înmulțit. Ambarcațiunile fluviale otomane nu sunt în stare să oprească aceste operațiuni". În aceste condiții, în ziua de 8 iunie 1877, navele "Akka", "Arkadi", "Feth-ül Islam", "Kiliç Ali" și "Semendere" reușesc să iasă din Măcin, spre Hârșova.

Despre nava "Akka" știm că fusese construită în 1859 în șantierul englez J. R. White din West Cowes, că avea deplasament de 196 tone și că era dotată cu 6 tunuri de calibru mic. Cât privește canoniera cuirasată "Feth-ül Islam", aceasta a fost construită în 1864 în Franța, la "Forges et Chantiers de la Méditerranée". Avea un deplasament de 335 tone și era armată cu 8 tunuri "Armstrong", cu încărcare pe la gura țevii, 2 de 150 mm și 6 de 76 mm. În 1878 se găsea în rezervă, la Istanbul. Din 1884 până în 1901 când a fost dezarmată, a fost folosită ca staționar la Istanbul - Kuruceşme. În 1908 a fost scoasă de pe listele flotei, fiind apoi vândută la fier vechi în 1909. Cât privește canoniera cuirasată "Semendere" din aceeași clasă cu "Feth-ül Islam", aflăm din lucrarea amintită că, la 28 iunie 1877, ea a fost avariată în timpul bombardamentului rusesc asupra Rusciukului, în aceeași operațiune fiind avariat și monitorul "Hizber". Ambele nave au supraviețuit însă războiului, "Semendere" fiind scoasă din serviciu în 1896, iar "Hizber" fiind vândut la fier vechi în 1909.

Urmează în lucrarea citată anterior, o informație eronată, potrivit căreia, la 16 iulie 1877, când rușii au ocupat localitatea Nicopole, aceștia ar fi capturat și navele otomane "Podgorice" și "Iskodra", ambele fiind reparate și intrând în flota rusă. În realitate, împreună cu canoniera "Iskodra" rebotezată de ruși ulterior "Şiştov", a fost capturată canoniera "Bögürtlen", rebotezată de ruși "Nikopol", soarta canonierei "Podgorice" fiind cu totul alta. Dar despre sfârșitul acestei nave, autorii amintiți nu ne spun nimic, rezumatul operațiunilor fluviale realizat de ei, oprindu-se la ziua de 8 octombrie 1877, când spun aceștia, ar fi fost scufundată de o mină rusească, canoniera "Sünne", în largul Sulinei.

Această acțiune ar marca de altfel, după opinia aceluiași autori, sfârșitul operațiunilor navale pe Dunăre. Ori, adevărul istoric este cu totul altul, așa după cum o demonstrează documentele de arhivă. Potrivit acestora, ultima și cea mai spectaculoasă operațiune navală pe Dunăre, a acestui război, din punctul nostru de vedere, a avut loc la 7 noiembrie 1877.

În această zi, artileria română a scufundat o grupare de nave otomane, din care făceau parte canoniera cuirasată "Podgorice" și remorcherul "Ceylân". Canoniera "Podgorice", fiind de tip Feth-ül Islam era construită din oțel, avea deplasament de 335 tone și o dotare artileristică formată din 8 tunuri "Armstrong". Cât privește cea de-a doua navă scufundată în aceeași operațiune, "Ceylân", aceasta era un remorcher de lemn, cu zbatouri. Construit în Anglia, la New Castle, în 1871, pentru firma S. Hazzopulo din Manchester, a purtat inițial denumirea de "Socrates". Cumpărat în 1876 de "Idare-i Mahsusa-i Aziziye" și rebotezată "Ceylân" a fost scufundat pe

Dunăre, în zona Calafat, în 1877, după cum s-a arătat anterior, fiind apoi ranfluat și vândut. A apărut din nou în registrele turcești în 1880, fiind scos definitiv din controale în 1909, când a fost dezmembrat.

Concluzia celor expuse mai sus, privind rolul jucat de navele otomane pe Dunăre în 1877, este credem ușor de dedus, dacă ne gândim la numărul mare de unități ale flotei otomane scufundate sau capturate de forțele navale româno-ruse. Aceasta se poate rezuma la ideea că, supremația navală otomană pe fluviu, în 1877, a rămas doar la nivelul statisticilor, fără a putea fi fructificată, în timpul operațiunilor militare.

NOTE

1. Arhiva Istorică Centrală, fond M.St.M., dos. 609/1877, f. 643-647.
2. H.W. Wilson, **Battleships in action**, Conway Maritime Press, 1995, vol. I, p. 62-63.
3. Cristian Crăciunoiu, Mihai Georgescu, **Danube Monitors**, 1996, p. 17.
4. Mihai Drăghicescu, **Istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la Gura Tisei până la mare și pe coastele mării de la Varna la Oseasa**, București, 1943, p. 470.
5. Constantin Ciuchi, **Istoria marinei române în curs de 18 secole**, Constanța, 1906, p.193-204.
6. Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolescu, **Contribuții la istoria marinei**, vol.I, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, p. 180-181.
7. Neculai Pădurariu, **Lupte navale pe Dunăre în 1877** în "Curierul Național Magazin" nr. 220, 20-26, nov. 1995, p. 18, **O mare victorie trecută sub tăcere** în "Viața Armatei" nr. 11/1995, p. 27, **Șalupa "Rândunica" în atacul de la Mâcin** în "Magazin" nr. 17 (2112) din 23 aprilie 1998, p. 9.

OTTOMAN SHIPS AT DANUBE IN 1877

Abstract

The paper tries to releave the real rôle played by the ships of Ottoman Fleet during Independence War from 1877-1878. In spite of its power, considered of point of view of ships number and their ordonance pieces, the Ottoman Fleet hadn't any succesfully operation. Its importance remained only in statistics, because in fact, the Russo-Romanian naval forces, during the Danubian operations sunk some Turkish monitors and gun-boats, and the other ships couldn't gain any victory.

VIZITE ALE REGELUI CAROL I ÎN ORAȘUL ȘI PORTUL CONSTANȚA (1879-1914)

Motto :

"Eu vă aduc o inimă leală, cugetări drepte, o voință tare de a face binele, un devotament fără margini către noua mea patrie".

Carol I

O domnie de prestigiu cum a fost cea a regelui Carol I (1866 - 1914), marcată de deviza "Tot pentru țară, nimic pentru mine" se înfățișează și astăzi, în memoria colectivă, cu trăsături ce nu au fost suficient apreciate și valorificate ca tezaur al unei experiențe politice și istorice remarcabile.

În acei ani plini de încercări de sub domnia lui Carol I s-au înregistrat acte de majoră însemnătate pentru statul român. Unul din aceste fapte atribuite pe drept primului rege al României, a fost independența care a adus meritata intrare a poporului român în familia popoarelor europene, săvârșită cu o benefică întregire de pământ românesc – Dobrogea.

Cât de mult a prețuit regele Carol I. Dobrogea, se regăsește chiar în cuvintele sale "Am dobândit prin Dobrogea, acest mărgăritar al coroanei României, neatârănarea economică și legături libere cu lumea întreagă"¹. Cât despre Constanța, atenția regelui Carol I a fost maximă și este trist și nedemn faptul că, astăzi, numele său nu mai este prin nimic amintit în acest oraș. Numai orașul Tulcea păstrează cum se cuvine memoria marelui rege Carol I și bustul său tronează în piațeta din vecinătatea falezii Dunării.

În spiritul unei reparații morale, reedităm în cele ce urmează vizitele regale la Constanța, cu semnificațiile lor economice, politice, diplomatice, istorice.

Călătoria în Dobrogea din 1879, împreună cu ministrul Mihail Kogălniceanu, pe ruta Brăila, Galați, Isaccea, Tulcea, Ghecet, Măcin, Cernavoda, Hârșova, Medgidia, Murfatlar, are ca punct terminus "Kustendje", unde ajunge la 18 octombrie din acel an. Trenul princiar a sosit la ora 10.00 în gara Constanța, frumos împodobită, unde regele a fost întâmpinat de garda de onoare compusă din roșiori. Vizita a început cu un serviciu divin oficiat la biserica grecească, urmat de un discurs rostit de către prefectul Remus Opreanu. A continuat cu o rugăciune la moschee, unde populația musulmană a salutat cu venerație pe înalții oaspeți. După un dejun la cartierul princiar din partea de sus a orașului (Anadolchioi), a urmat o vizită în port, la atelierele de reparații. Aici, regele se convinge de necesitatea construirii

unui port modern pentru un comerț "în stil mare". A mers pe jos pe bulevardul care i-a purtat numele timp de 70 de ani, la far și la spitalul militar; a inspectat școlile și piața orașului unde a văzut tătari cu cămile; a pus piatra fundamentală a unui hotel care-i va purta numele, în asistența unui public numeros; a vizitat cazarma, iar seara, a luat parte la o cină cu corpul consular și a asistat la "iluminații" pe B-dul Elisabeta, unde a cântat fanfara; a vizitat escadronul de roșiori de la Anadalchioi. a treia zi, 20 octombrie - 1 noiembrie 1879, a plecat din Constanța la Cernavodă, a vizitat cetatea Hârșova, și apoi, din nou la Brăila iar seara, la Cotroceni².

Privită superficial, această vizită cu accente protocolare sau caracter de expediție geografică, n-ar fi avut nici o importanță dacă nu s-ar fi soldat cu un complex de măsuri ce implicau mari eforturi financiare pentru statul român în vederea dezvoltării portului Constanța.

Regele Carol I văzând la fața locului ce perspective oferă portul Constanța, a luat o hotărâre de stat importantă, și anume, de a deschide aici un nou drum la mare și de a face din Constanța un port de tranzit pentru pasageri, poștă și mărfuri între Europa și țările Orientului³.

Piatra fundamentală a primului port al României s-a pus la rădăcina digului cel mare dinspre larg, la 16 octombrie 1896. Evenimentul a prilejuit o nouă vizită la Constanța desfășurată cu onorurile cele mai înalte pentru acea vreme. Autoritățile locale au făcut din prezența regelui la Constanța, o sărbătoare și este meritul primarului Mihail Coiciu că administrația orașului s-a prezentat puternică și stăpână pe atribuțiile ei. La ceremonie a participat și marele duce Boris Vladimirovici. Din relatările de presă au reieșit buna organizare și entuziasmul popular de care s-a bucurat această manifestare. Cortegiul regal bine primit la gară, după ce a făcut un tur de onoare pe străzile orașului, s-a deplasat în port unde a fost pusă piatra fundamentală cu documentul inaugurării lucrărilor portului Constanța, pus într-un tub de sticlă și închis într-un bloc de piatră de 40 t. Textul actului de fundație a fost citit de C. Stoicescu, ministrul lucrărilor publice și se încheia cu această formulă plină de spranță "Nădăjduim că Dumnezeu ne va ajuta să desăvârșim în liniște și fericire lucrarea începută astăzi, care va duce peste mări numele românilor, și va înlesni în toate vremurile, transportul bogățiilor acestei țări"⁴. Acest eveniment a fost immortalizat și de o medalie comemorativă cu imaginea viitorului port executată pe verso de gravorul I. Dumitrescu. Regele Carol I a văzut limpede, înaintea tuturor, că noul port Constanța va deveni un izvor de bogăție pentru România.

Vizitele repetate ale regelui Carol I la Constanța sunt dovezi ale solitudinii suveranului promisă prin Proclamația de la 14 noiembrie 1878, cu prilejul revenirii Dobrogei în granițele statului român "această zi să devie, pentru această nouă parte a României, începutul unui viitor de pace și de înflorire, începutul bunului traiu și al înfrățirii între fiii aceleași țări"⁵.

Memorabilă rămâne și vizita din primăvara anului 1905 între 15/27 mai - 17/30 mai, cu prilejul așezării cablului Constanța - Constantinopol și al botezului vaporului "România". Cablul Constanța-Constantinopol a fost

concesionat de guvernul român "Soc. Telegrafice Europene de Est" cu sediul în Colonia și a fost confecționat la fabrica din Nordenham (Veser). Vasul de cabluri "Podbielski" a adus cablul în portul Constanța, după ce a făcut ocolul Europei din Nordenham (6 mai 1905) până la Constantinopol (21 mai 1905). În noaptea de 13/26 - 14-27 mai 1905 a ajuns la Constanța și în ziua de 16/29 mai 1905, regele Carol I înconjurat de familia regală și princiară, de miniștri și oficialități locale, a pus piatra fundamentală a "casei cablului" pe cheiul de vest al portului Constanța. Așezarea acestui cablu s-a făcut în condiții foarte bune, terminându-se pe țărmul turcesc la Kilios în ziua de 2 iunie 1905, iar la 7/20 iulie 1905 s-a inaugurat linia Constantinopol - Constanța - București⁶.

Vizita la Constanța a început în ziua de 15/28 mai 1905 la orele 14.00, când trenul regal s-a oprit în port pe cheiul la care se afla vapoul "România". La bordul vasului în prezența miniștrilor și autorităților locale, episcopul Dunării de Jos a celebrat un serviciu religios, iar ministrul lucrărilor publice I. Grădișteanu a citit actul comemorativ al botezului vaporului. Regele Carol I a spart o sticlă de șampanie de puntea vasului iar navele din port au salutat botezul cu 21 lovituri de tunuri. A urmat defilarea trupelor pe bulevarul Elisabeta, o excursie pe mare cu vaporul "Principesa Maria", masa oficială la ora 20.00 în sala de mese a vaporului "România"; între orele 22.00 - 24.00 au avut loc "iluminații în port și a bastimentelor de război, proiecții electrice, focuri de artificii și o serată venețiană. Familia regală a innoptat la bordul vaporului "România". A doua zi 16/29 mai 1905, a fost vizitat orașul și portul și a fost scufundat cablul submarin. Au urmat un prânz regal, o deplasare la hipodromul Anadolchioi, unde s-au desfășurat curse de cai pe 1500 m cu armăsari de 4-8 ani, o paradă de căruțe (fotografiată de principesa Maria), masa de seară, focuri de artificii, proiecții electrice, defilare de bărci iluminate. A treia zi, marți 17/30 mai 1905, familia regală a vizitat edificii publice din orașul Constanța. La vizită au participat și delegați ai guvernului german, ministrul român la Constantinopol, Al. Lahovari și alți demnitari. Vizita s-a încheiat în după-amiaza acestei zile, când trenul regal a plecat spre București. Paza familiei regale a fost asigurată de șeful Poliției București, Moruzi și subprefectul G. Cimbru (fost polițist). Mulțumind pentru primire regele Carol I a declarat, și de această dată, că urmărește cu un deosebit interes lucrările și dezvoltarea portului Constanța, prin care "s-au deschis căile nemărginite ale mării"⁷.

După mulți ani de muncă în portul Constanța au fost inaugurate cu mare solemnitate primele construcții și instalații, magazii și silozuri, în prezența regelui Carol I, care s-a deplasat în acest scop într-o nouă vizită la malul mării, în zilele de 26-27 septembrie 1909.

Festivitatea inaugurării portului nou a fost prezidată de regele Carol I. În clipa când regele a tăiat panglica tricoloră care închidea intrarea portului, mulțimea entuziasmată a izbucnit în urale. Vaporul "Iași" al Serviciului Maritim Român, încărcat în port, a plecat în prima cursă în condiții de navigație modernă⁸.

Serbările inaugurării portului s-au transformat într-o succesiune de manifestații de dragoste și devotament pentru dinastie pe întreg traseul vizitei, de la Sinaia, de unde a început călătoria, până la Constanța, unde familia regală a fost primită cu salve de tunuri și în sunetele clopotelor de la toate bisericile din oraș. Familia regală a înnoptat la palatul regal, iar familia princiară pe vaporul "România". A doua zi, 27 septembrie 1909, au fost inaugurate silozurile, prezenți fiind și constructorii în frunte cu Anghel Saligny, ministrul lucrărilor publice V. Moțun, episcopul Nifon al Dunării de Jos, înalți demnitari. Ceremonia inaugurării a constat, după oficierea serviciului religios, în citirea de către ministrul V. Moțun a actului comemorativ, care a fost zidit într-o cutie de piatră la intrarea silozurilor și pe care era bătută o placă de bronz cu inscripția "Noi Carol I rege al României, pus-am această piatră cu prilejul inaugurării portului Constanța"⁹. A fost inaugurată și stația de petrol prin încărcarea unui vas cu petrol, în prezența oaspeților regali. Vizita s-a încheiat cu un banchet și serbări nautice. În cuvântul său, regele Carol I a spus "Constanța va deveni peste scurt timp, nu prea îndepărtat, unul dintre cele mai importante porturi ale Mării Negre"¹⁰.

Faptul că între regele Carol I și provincia regatului din dreapta Dunării au existat legături istorice indisolubile este dovedit și de vizita din 3-8 mai 1911, făcută la Constanța de familia regală, prilej cu care suveranul s-a interesat îndeaproape și în mod cu totul deosebit, de mersul treburilor publice din Dobrogea și îndeosebi, Constanța. Populația locală și-a manifestat, în acest context, sentimentele de prețuire și recunoștință datorate înțeleptului ei rege.

După întâmpinarea suveranilor de către autoritățile locale (prefectul C. Pariano și primarul Titus Cananău), suveranii au vizitat orașul și portul, iar seara s-au retras în pavilionul regal construit pe dig, cu un an înainte. Pe toată perioada vizitei, programul a cuprins inspecții ale bastimentelor și navelor din port, ale rezervoarelor de petrol, ale clădirilor și liniilor ferate, ale instalațiilor de la băile de mare din Mamaia, ale stabilimentelor militare din oraș, ale școlilor și gimnaziului "Mircea cel Bătrân", școala de marină, arestul preventiv, spitalul comunal, Divizia de mare duminică, 8 mai 1911, regele Carol I și suita sa, au asistat la slujba religioasă oficiată la Catedrala orașului, după care au făcut o plimbare pe malul mării, înconjuțați fiind de un numeros public¹¹.

Ultima vizită a regelui Carol I la Constanța în 1914, deși cea mai importantă din punct de vedere politic, a marcat și ultimul an al vieții și domniei întemeietorului regatului român.

După 35 de ani de răceală între Rusia și România, a urmat o serie de manifestări de apropiere, culminând cu vizita familiei imperiale ruse la Constanța la 1 iunie 1914. În acea zi, la ora 8.00, vaporul "Ovidiu" (cu comandorul Mărgineanu și piloții portului) a plecat în întâmpinarea iahtului imperial rus "Standard", precedat de crucișătorul "Cahul" și "Almaz" și urmat de întreaga escadră rusă a Mării Negre.

La ora 9,15 au sosit Altețele Regale Ferdinand și Maria cu prețul Carol

(cei doi în uniforme rusești de colonel și respectiv de sublocotenent) însoțiți de ministrul plenipotențiar al Rusiei în România, Poclevizki Roziel.

La ora 10,15 au sosit Majestățile lor Regale Carol I și Elisabeta, regele în uniformă de colonel comandat al Regimentului de infanterie rus Vologda având și bastonul de feldmarșal oferit de țarul Rusiei, însoțit de prințul Nicolae (finul țarului Nicolae II).

În acest timp și-a făcut intrarea în port iahtul imperial salutat cu salve de tun trase de pe crucișătorul "Elisabeta". În fața pavilionului regal se afla aliniată întreaga flotilă de mare a României.

Invitații se aflau deja în cele trei tribune construite de primăria Constanța (V. Andronescu - primar și Luca Oancea - prefect de Constanța).

Iahtul rusesc poartă drapelul Rusiei și pe cel al României. Deasupra mării au evoluat șase aeroplane sub comanda cpt. Andrei Popovici. Familia imperială se afla pe punte, țarul fiind îmbrăcat în uniformă albă cu Marele Cordon Carol I.

După acostarea iahtului imperial s-a intonat imnul imperial iar primarul Constanței a oferit pâine și sare pe o splendidă tavă de aur.

A urmat o deplasare la pavilionul regal de pe dig spre catedrala orașului unde s-a oficiat un Te-Deum, la ora 11,00. Escorta imperială, cu trăsuri înhămate "à la Daumont" a stârnit admirația publicului manifestată cu entuziaste ovații.

Ca o comemorare a ilustrei vizite imperiale, Regimentul 5 Roșiori a primit numele de Regimentul "Nicolae II". Regele și țarul au vizitat silozurile în timp ce regina și împărăteasa s-au întreținut la pavilionul reginei de pe dig. La ora 12,00 a avut loc un dejun strict intim al celor două familii - imperială rusă și regală română.

La ora 13,00 a avut loc un dejun de 156 de tacâmuri la Cazinoul comunal în onoarea ministrului Sazonov, dat de primul ministru român Ion I. C. Brătianu. Acesta a fost primit în audiență de către țar, la bordul iahtului "Standard" la ora 14,00. Două ore mai târziu, pe iaht, țarul Rusiei Nicolae II, a oferit un ceai familiei regale române și oficialităților prezente la această vizită.

La ora 18,00 a avut loc o mare paradă militară pe B-dul din fața Cazinoului comunal; regele Carol I a încălecat pentru a defila în fruntea armatei sale de care a fost atât de mândru, și în fața țarului.

Au defilat Divizia de mare, Statul Major Corp V Armată, Divizia IX, Batalionul I Vânători, Batalionul Pionieri, Divizia X, Batalionul X Vânători, Brigada XX Infanterie, Regimentul 33 Tulcea, un batalion al Regimentului I Grăniceri, Brigada V Artilerie, Regimentul 18 Artilerie, Regimentul Obuziere. Țarul a salutat marțial cu sabia, și în final și-a exprimat satisfacția în fața regelui Carol I. Nimeni din cei prezenți nu se gândea atunci, că un război cumplit avea să izbucnească atât de repede.

La ora 20,15 regele Carol I l-a luat pe țar de la bordul iahtului "Standard" și l-a condus la Palatul regal unde s-a desfășurat dineul de gală¹². Din discursurile oficiale s-a desprins dorința de pace, atât a regelui Carol I care a lăudat inițiativa țarului pentru înființarea Conferinței de la Haga dedicată

păcii europene, cât și a țarului Nicolae II, care a spus că ridică paharul "cu speranța că nimeni nu va tulbura pacifica dezvoltare a regatului". (n.n. regatul român)¹³.

Ironia soartei a făcut să nu se îndeplinească aceste scumpe dorințe. După dîneu au urmat o plimbare pe faleză și retragerea pe iahtul imperial rus, în aclamații, cu torțe și jocuri de artificii. Toate vapoarele au fost iluminate, precum și cu acele "proiecții electrice" respectiv reflectoare¹⁴.

Contele Cezernin a apreciat vizita de la Constanța a familiei imperiale ruse ca "o piatră militară în cursul vieții statului român și poate în aceea a monarhiei"¹⁵.

Vizitele regelui Carol I în orașul și portul Constanța au depășit în spațiu și timp interesul local, reprezentând nu numai simple vizite oficiale, ci momente în care au fost luate hotărâri importante pentru istoria orașului și a Dobrogei, cu implicații asupra istoriei naționale.

Pentru acele vremuri, Coroana rămâne ca un simbol de unire a tuturor forțelor naționale, Dobrogea, în special, datorându-i toată propășirea ei din perioada modernă.

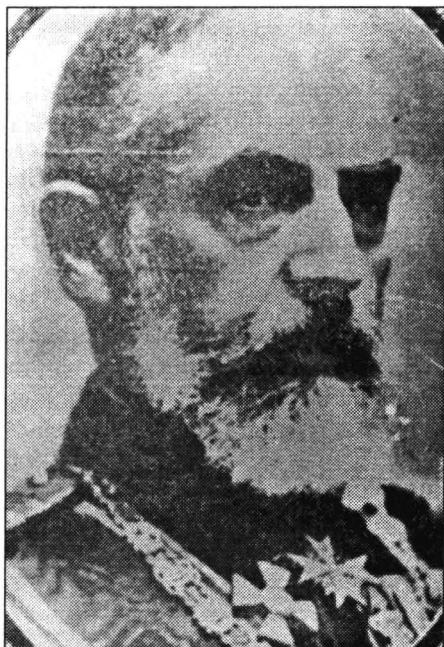
Pe când o statuie a regelui Carol I, la Constanța ?

NOTE

1. "Dobrogea Jună", I, 23, 15 mai 1905, p. 2.
2. Romulus Seišanu "Dobrogea", Ed. ziarului "Universul", București, 1928, p. 190; "Memoriile regelui Carol I al României", Ed. Machiavelli, București, 1994, p. 281-286.
3. A. Rădulescu și Ion Bitoleanu, "Istoria românilor dintre Dunăre și mare – Dobrogea", Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 291.
4. St. Lascu, "Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei", Biblioteca Tomitana, II, Constanța, 1999, p. 211.
5. "Regele Carol I. Cuvântări și scrisori", II, București, 1909, p. 261.
6. "Dobrogea Jună", I, 23, 15 mai 1905.
7. Ibidem.
8. "Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească", Cultura Națională, București, 1928, p. 458.
9. St. Lascu, op. cit., p. 443.
10. Ibidem, p. 445.
11. "Dobrogea Jună", VII, 21, 9 mai 1911, p. 1-2.
12. "Dobrogea Jună", X, 19 și 20, 1-8 iunie 1914, p. 1-4.
13. Ibidem.
14. Ibidem.
15. C. Kirîțescu, "Istoria războiului pentru întregirea României" (1916-1919), Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1989, p. 101.



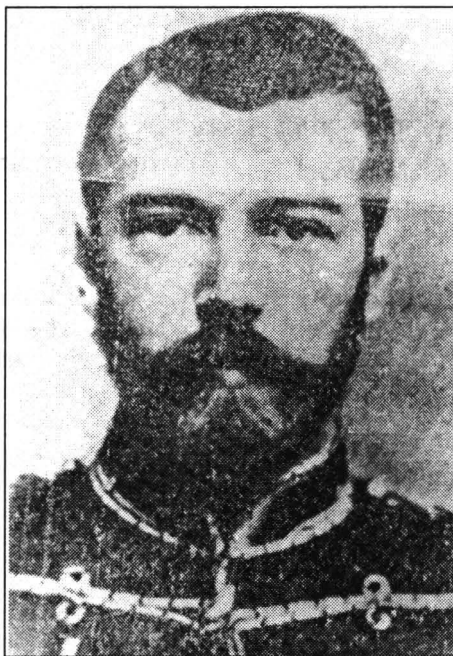
Regele Carol I, țarul Nicole II și
principele Ferdinand, la Constanța,
1 iunie 1914.



CAROL I (1839 - 1914)
- Rege al României -



Vizita familiei Țarului Nicolae al României ,
Constanța, 1 iunie 1914.



NICOLAE al II-lea (1868 - 1918)
- Țar al Rusiei -

VISITES DU ROI CAROL I^{er} (CHARLES I^{er}) DE ROUMANIE DANS LA VILLE ET LE PORT DE CONSTANTZA (1879-1914)

Résumé

Le souvenir des plus importantes visites du roi Carol I^{er} dans la ville et le port de Constantza en 1879, 1896, 1905, 1909, 1911 et 1914, auxquelles l'auteur de cet article se rapporte, est réactualisé dans le but de démontrer l'importance accordée par ce grand roi de Roumanie à la vieille ville du Pont Euxin.

Les informations ont été puisées dans la presse du temps et dans des travaux de spécialité concernant l'histoire moderne de la Roumanie. L'article s'occupe tant du déroulement proprement - dit de chaque visite royale que des significations et des conséquences en plan économique, politique, diplomatique et historique.

Le rayonnement de l'importance de ces visites dépasse la ville de Constantza et s'inscrit sur des coordonnées zonales et européennes ouverts par le voisinage de la Mer Noire. Les visites pleines de pittoresque et de faste sont marquées par le prestige et la dimension impressionnante de la personnalité du roi Carol I^{er}.

CRUCIȘĂTORUL "POTEMKIN" LA CONSTANȚA - IUNIE 1905. CURIOZITATE, PANICĂ ȘI COMPASIUNE

Dimensiunea psihologică a evenimentelor petrecute la Constanța la începutul secolului prezintă interes și astăzi. Într-o situație conflictuală, care putea genera mari daune pentru oraș, pentru port și pentru țară – autoritățile guvernamentale și locale au dovedit abilitate și fermitate.

O retrospectivă asupra stărilor de spirit trăite atunci de populația Constanței, realizată pe baza unor documente istorice nepublicate (jurnalul istoric al Diviziei de Mare ; jurnalele de bord al navelor; amintiri ale martorilor acelor evenimente), considerăm că poate fi de folos.

SITUAȚIA GENERALĂ

În contextul evenimentelor politico-sociale din anul 1905 și a situației generale din Rusia, echipajele mai multor nave militare s-au răscolat.

Dintre aceste nave, două au venit la Constanța spre a se aproviziona cu alimente, cărbuni și ulei pentru mașini. Primind un răspuns negativ au plecat la Feodosia unde nu reușesc să se aprovizioneze. Revin la Constanța.

Echipajul cere să nu fie extrădat; obține azil politic și predă nava autorităților române care o inapoiază flotei ruse. Răsculaților de pe celelalte nave rămase în Rusia și celor din porturi (din Odesa în primul rând) li se aplică pedepse aspre: condamnări la moarte prin spânzurare sau împușcare, ocnă pe viață, temniță grea sau ani mulți de închisoare.¹

CURIOZITATEA CONSTĂNȚENILOR

Cuirasatul "CNEAZ POTEMKIN TAVRICESKI" însoțit de torpilorului "FLAG" au aterizat pe coasta României la gurile Dunării, de unde pleacă spre Constanța. Comandantul canonierei "GRIVIȚA" aflată la Sulina comunică aceasta Diviziei de Mare. Așa că însemnarea din jurnalul de bord al bricului "Mircea" potrivit căreia "am fost surprinși de apariția în radă a crucișătorului ..." ² nu are în vedere autoritățile, care erau informate.

Duminică 19.06, ora 6,15 seara - din gabia Crucușătorului "Elisabeta" se observă navele rusești care "la ora 7 seara ancorează în larg, cam la 2 km 500 de port"³. "POTEMKIN" salută uscatul cu 21 salve de tun. Nu i se răspunde pentru că nu a respectat protocolul - nu a ridicat la catarg pavilionul românesc. "Toți constănțenii au ieșit pe mal ca să se uite la POTEMKIN"⁴.

În iunie 1905, Constanța avea 20.000 de locuitori⁵. În oraș erau mulți sezoniști, deoarece atunci sezonul de băi începea mai devreme.

Constanțenii erau curioși. În acei ani la Constanța au fost multe vizite ale unor nave străine, inclusiv rusești, așa că erau familiarizați cu salutul națiunilor, salutul la rege, la amiral, după caz. "Vestea sosirii cuirasatului se răspândise în tot orașul"⁶.

DE LA CURIOSITATE LA NELINIȘTE, TEAMĂ, PANICĂ

Căpitanul portului, comandorul Nicolae NEGRU, însoțit de un ofițer și un pilot, merg la "POTEMKIN" spre a se informa.

La "ELISABETA" sosesc : prefectul județului, primarul; se înapoiază și delegația de la "POTEMKIN" care aduce o cerere (listă) de "proviziuni de hrană și materiale pentru mașină". Conducătorul revoluționarilor a înmănat ofițerilor români un document care explică rosturile mișcării lor spre a fi dat la consulatele străine.

Autoritățile române caută a "temporiza chestionarea, a fi fermi față de ruși, evitând în același timp orice măsuri care ar avea aerul de o provocare, dat fiind starea de excitație și anarhie care domnește pe bord și lipsa de răspundere internațională a acestor oameni afară de lege, care dispuneau fără nici un control de o forță formidabilă și căreia nimic nu i se putea opune în mod eficient, orașul fiind lipsit de orice apărare și "ELISABETA" singurul vas de război fiind o cantitate neglijabilă ca forță efectivă față de cuirasat"⁷.

"POTEMKIN" D = 12.800 t	"ELISABETA" D = 1320 t
-------------------------	------------------------

Artileria

4 x 305 mm	
16 x 150 mm	4 x 150 mm
14 x 75 mm	4 x 57 mm
6 x 45 mm	4 x 37 mm

"POTEMKIN" putea să tragă 600 proiectile în 5 minute asupra Constanței și s-o distrugă.

Sunt informate autoritățile de la București.

Știrile din ziare și teama că răsculații, în cazul unui refuz din partea guvernului, ar fi putut trece la represalii, a stârnit în oraș panică; unii se grăbiră să părăsească Constanța noaptea cu trenul, alții își duseră familiile spre marginea orașului, la Anadolchioi, spre a se feri de "bombardament". "Majoritatea populației este foarte abătută"⁸ notează căpitanul C. Ciuchi, martor la evenimente. "Sosirea acestor vase cauzează o vie neliniște în tot orașul"⁹.

În port se afla și o navă de război rusească care complica lucrurile: putea fi atacată de navele răsculate.

Șalupa cuirasatului vine în port; reprezentanții răsculaților se interesează de cereri și întreabă dacă vor fi extrădați dacă vor părăsi nava. "Atitudinea (lor) lasă să se vadă că erau într-o stare sufletească foarte deprimată

de situația teribilă în care se găseau și de răspunderea grozăviilor ce le comiseseră. Păreau a implora milă din partea autorităților pentru a debarca¹⁰.

La crucișătorul "ELISABETA" se iau măsuri : echipajul la posturile de luptă, toate piesele pregătite de tragere, piesele mari încărcate, muniție suficientă pe punte, detașamente de infanterie armate, porțile etanșe închise, instalațiile pentru incendiu la post, proiectoarele explorând rada și intrarea portului, mașina gata de manevrat.

"Astfel s-a stat toată noaptea (19/20 iunie), gata de tras la cel dintâi semnal"¹¹.

La 10 seara a venit în port delegația răsculaților (Matusenco și doi oameni, din care unul român). Refuză să predea nava. La comunicarea că s-ar putea să nu li se dea provizii au spus că a doua zi vor părăsi Constanța.

LOVITURI DE TUN. PANICA SE AMPLIFICĂ

Incidentul din dimineața de 20 iunie. La ora 4.35 torpilorul rus se îndreaptă spre port. S-a deschis foc de la crucișătorul românesc asupra lui și el s-a întors.

"Focurile «ELISABETEL» au înspăimântat grozav pe constanțenii care au crezut că «POTEMKIN» va răspunde bombardând orașul"... "Copii, bătrânii au început să fugă; alții au început să insiste pe lângă autoritățile portului să dea provizii cuirasatului. Era un moment când publicul era gata să împrăstie forțele militare înșirate pe chei, și să aprovizioneze el singur cuirasatul. Cu mare greutate au reușit autoritățile să calmeze populația"¹².

Matusenco a explicat căpitanului portului că starea agitată a mării a fost cauza dorinței torpilorului de a intra în port spre a se adăposti. Unii autori consideră că "FLAG" dorea să torpileze nava de război rusească din port. Dar s-ar fi putut, de asemenea, să dorească să scape de "POTEMKIN" care îl luase după el cu forța.

Luni 20.06 - comandorul Negru a comunicat rușilor că nu li se vor da provizii. Răsculații au spus că vor bombarda orașul. Când constanțenii au aflat de răspunsul rușilor, ei au fost cuprinși de o PANICĂ grozavă și începuseră să părăsească orașul.

La ora 13.10 navele rusești virează ancora; "la un moment dat schimbă brusc de drum și pun capul spre intrarea portului. Toate piesele de artilerie s-au îndreptat asupra lor gata de tragere. Schimbă de drum"¹³. Cu prilejul acestor manevre în oraș încep o nouă frământare care se potoli însă treptat, pe măsură ce cuirasatul se îndreaptă spre est, pierzând-se sub orizont...¹⁴. Nu s-au produs incidente "grație fermității autorităților dar și moderației acestora față de niște oameni care au băgat groaza în guvernul țării lor"¹⁵. Ei declarau că doresc să câștige încrederea și simpatia opiniei publice europene (ceea ce s-a și întâmplat).

În jurnalul diviziei de Mare se consemnează : "Dacă s-ar fi decis să întrebuițeze forța formidabilă ce aveau în mâinile lor s-ăr fi produs un dezastru pentru oraș și pentru țară"¹⁶.

TREI ZILE DE RELATIVĂ LINIȘTE

Pe 21 iunie vine la Constanța torpilorul "STREMITELNĂI" care îl căuta pe "POTEMKIN". Echipajul era format din ofițeri deoarece în matrozi nu mai aveau încredere. Torpilorul nu a ținut seama de semnalul (în cod internațional) "nu intrați în port". A luat informații și a plecat în căutarea cuirasatului.

Vin la Constanța primul ministru, Grigore Cantacuzino, comandantul Marinei Militare, comandorul Emanoil A. Koslinski, reprezentant al ministrului de Război, atașatul miliar rus.

În port - alarmă continuă.

Au fost trimise în port noi detașamente militare (Regimentul 2 de la Cernavoda). Vin de la Sulina 3 torpiloare românești : "NĂLUCA", "SBO-RUL" și "ZMEUL".

Atașatul militar rus comunică măsura ca navele lor rămase credincioase țarului să poarte la catarg un pavilion special – alb cu o cruce roșie - (nu se va respecta și vor apare animozități).

A sosit și o știre falsă că "POTEMKIN" a fost scufundat de către flota rusă lângă Sevastopol.

A DOUA VIZITĂ LA CONSTANȚA. COMPASIUNEA LOCUITORILOR ORAȘULUI

Neputându-se aproviziona de la Feodosia cuirasatul "POTEMKIN" revine la Constanța. La 24 iunie ora 11,55 seara "Potemkin" ancorează în rada Constanței. "De la bordul cuirasatului se aud continue urale și se poate observa cu binoclul cum echipajul bastimentului salută cu bonetele publicului strâns pe chei și pe bulevard"¹⁷. Din nou, curiozitate și teamă : e 12 noaptea și mulți oameni sunt pe chei și pe fază (bulevarul Elisabeta). Sunt concentrate trupe pe străzile din preajma portului. Populația alarmată iese noaptea pe străzi.

"La bord și în oraș toată lumea împărtășește părerea cum că revoluționarii fiind urmăriți de vasele rămase credincioase au venit să-și găsească aici un adăpost și probabil vor părăsi vasul predându-l autorităților noastre"¹⁸.

25 iunie. "La ora 1 sosește la bord domnul general Anghelescu, (era comandantul Diviziei 9 infanterie dislocată la Constanța - n.n.) împreună cu domnul comandant al Marinei (comandorul Emanoil Koslinski) pleacă la chei, fiind armați, iar în șalupă având trei oameni cu armele încărcate, la chei urmează a se întâlni cu o delegație de la cuirasat spre a parlamenta asupra venirii lor în Constanța din nou"¹⁹. Discută până la ora 4.

La ora 10.05 șalupa de la "POTEMKIN" vine cu o delegație din 7 persoane. "La 11.05 delegația pleacă după ce li s-au dat toate asigurările din partea celor în drept asupra libertății lor în țară, cum și condițiile asupra

predării bastimentului"²⁰. Cuirasatul intra în port.

La 12.45 "POTEMKIN" este legat la geamandura din incinta portului.

"La 2,40 (14.40) se începe debarcarea marinarilor de pe "POTEMKIN" care sunt transportați la cheu cu șalupe ... Numărul oamenilor de pe bord se ridică la aproape 700"²¹. Răniții sunt transportați la spital.

Deși străzile ce duc spre port sunt blocate de trupe, populația și muncitorii din port privesc cu compătimire și simpatie pe marinarii ruși.

"Bieții oameni au fost mai cumiți decât îi credeam noi" comentează constanțenii care crezuseră în știrile alarmante din ziare și din oraș...²²

"Debarcarea are loc sub supravegherea autorităților noastre. Portul și cheurile sunt pline de public (În cartea sa Em. I. Grant apreciază că erau 8000 de oameni care i-au întâmpinat cu urale) care asistă cu o vie satisfacție la sfârșitul acestui eveniment".²³

Deci "entuziasmul datorat solidarității cu revoluționarii" (despre care s-a scris pe larg în lucrările de sinteză privind istoria Dobrogei și istoria marinei) era completat de satisfacția, de ușurarea că oamenii au scăpat de teroarea fricii, de panica stărnită.

ULTIMELE EVENIMENTE

Nava este predată. La ora 16,24 se ridică pavilionul român cu onorurile cuvenite. Au fost și două tentative de aruncare în aer a cuirasatului prin incendierea magaziiilor de muniții de către matrozii ruși; au fost împiedicate. S-ar fi produs un dezastru.

La 18,15 torpilorul "FLAG" pleacă spre Sevastopol să se predea.

La 26 iunie 7,00 vin în recunoaștere 2 torpiloare rusești iar la 7,50 - două cuirasate (SINOPE și CEȘME) și încă 2 torpiloare.

Li se semnalizează în codul internațional "nu încercați a intra în port", Nu poartă pavilionul cuvenit. Un torpilor ignoră semnalul și intră în port.

La 9,50 ancorează în radă cuirasatele CEȘME și SINOPE. Amiralul rus protestează în legătură cu ridicarea pavilionului român la "POTEMKIN" și cu interdicția de a intra în port (i s-a explicat că nu li s-a anunțat sosirea și nici nu purtau pavilionul alb cu cruce roșie).

Între cele două părți se fac vizite protocolare, se dau salaturile cuvenite prin salve de tun.

Cuirasatul "POTEMKIN" este luat în primire de un echipaj rusesc; are o avarie - făcea apă pe axul elicei - și pleacă la 28 iunie ora 19,00 spre Sevastopol, fiind remorcat de cuirasatul "SINOPE".

Cei rămași în România s-au stabilit la Galați 120, Brăila 120, București, Călărași 40, Focșani 63, Iași 24, Bârlad 40, mulți la Constanța. Apelul "România Muncitoare" din 10.07.1905 către patroni: să le asigure locuri de muncă și să doneze într-un fond de ajutoare.

S-a decis despre atitudinea democratică a guvernului român în această împrejurare (nu s-a acceptat extrădarea refugiaților politici - așa cum cerea

guvernul de la Sank Petersburg).

Totodată este de remarcat că autoritățile române nu au abdicat de la regulile onoarei în relațiile cu Rusia (au format guvernul rus asupra situației, i-au obținut acordul, au predat nava printr-o scrisoare adresată de regele Carol I țarului Rusiei; reprezentanții diplomați ai Rusiei în România au fost prezenți la Constanța și au fost ținuti la curent cu mersul evenimentelor; mesajul revoluționarilor către puterile europene nu a fost remis consulatelor acestora ci ambasadei Rusiei la București).

De la militari și guvernanți până la capul statului s-a dovedit atunci, în 1905, într-o situație periculoasă - abilitate și fermitate, s-au prevenit represaliile răsculaților împotriva orașului. S-a evitat un conflict cu colosul de la răsărit despre ale cărui porniri antiromânești scria cu nerv, în 1878, în primul său editorial din "TIMPUL" - Mihai Eminescu.

Dacă am fi fost atacați de pe mare, guvernanții au stabilit ca la forță să se răspundă cu forță.

În acest sens, în scrisoarea lui Alexandru Lahovari, ministrul afacerilor străine, către toți agenții diplomați români din străinătate se consemna : "Ordinele categorice ale ministrului de război au fost de a opune forță la forță, oricare ar fi fost rezultatul.

"ELISABETA" ar fi fost scufundată și nici o piatră n-ar fi rămas din mândrul nostru port din Marea Neagră, dar DEMNITATEA ROMÂNIEI ar fi fost salvată."²⁴

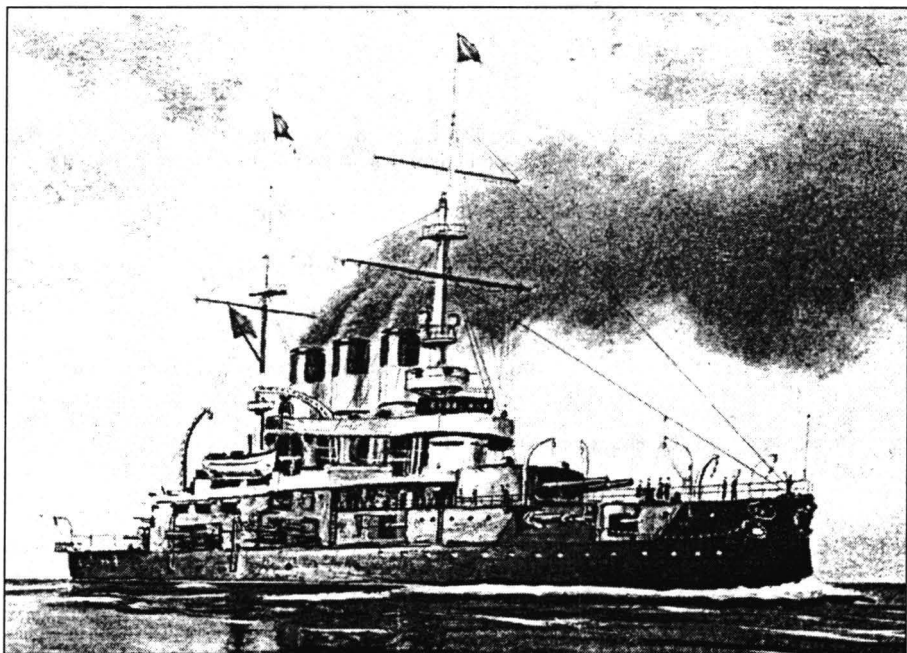
NOTE

1. EM. I. GRANT, "Kneaz Potemkin de Taurida. Prima Republică Rusă de 11 zile. Scrisă după povestirea marinarilor ruși de pe Potemkin și după presa rusă, română și bulgară", Tipografia "Viitorul", 1905, p. 120-121.
2. Registrul istoric al bricului "Mircea", anul 1905; în fondul documentar al Muzeului Marinei române.
3. Jurnalul istoric al Diviziei de Mare, anul 1905; în fondul documentar al Muzeului Marinei Române.
4. EM. I. GRANT - op. cit., p. 46.
5. Ibid., p. 90.
6. NICULAE KOSLINSKI, "Acum 90 de ani... Cuirasatul KNEAZ POTEMKIN TAVRICESKY la Constanța" în "Marea Noastră", nr. 15, p. 8.
7. Jurnalul istoric ...
8. CONSTANTIN CIUCHI, "Istoria Marinei Române", Constanța, 1906.
9. Jurnalul istoric...
10. Ibid.
11. Ibid.
12. EM. I. GRANT - Op. cit., p. 50.
13. Jurnalul istoric...
14. NICULAE KOSLINSKI, loc citat.
15. Jurnalul istoric...
16. Ibid.
17. Ibid.
18. Ibid.

19. Ibid.
20. Ibid.
21. Ibid.
22. CONSTANTIN CIUCHI, Op. cit.
23. Jurnalul istoric...
24. Apud EM. I. GRANT, Op. cit. , p. 90.

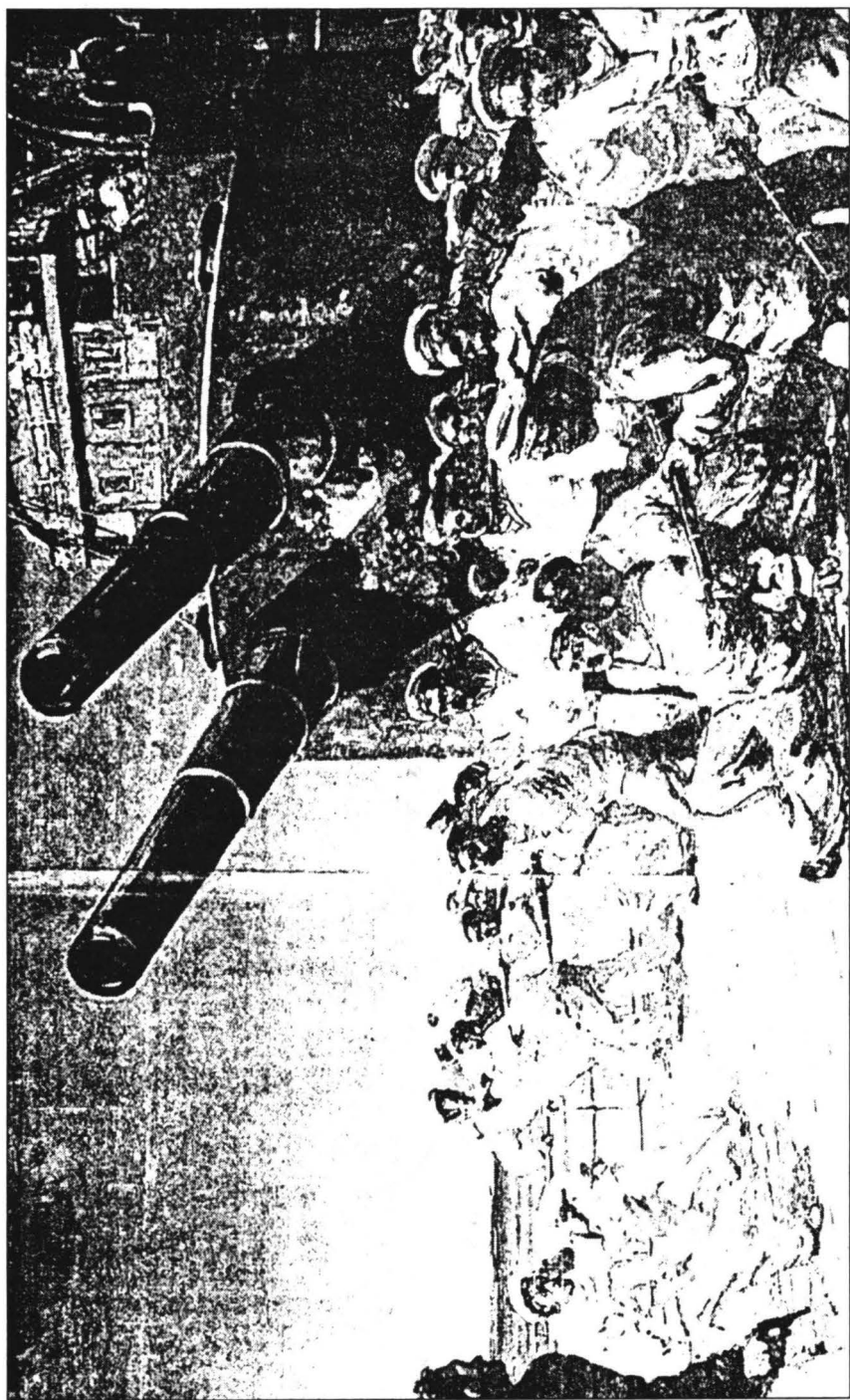
Au mai fost consultate următoarele surse bibliografice :

- NICOLAE IONESCU JOHNSON, "Însemnările unui marinar", București, 1956.
- ADRIAN RĂDULESCU, ION BITOLEANU, Istoria românilor dintre Dunăre și Mare, DOBROGEA", Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 304.
- ADRIAN RĂDULESCU, ION BITOLEANU, Op. cit., Ediția a II-a, 1999.
- NICOLAE BĂRDEANU, DAN NICOLAESCU, "Contribuții la Istoria Marinei române", vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 252-255.
- ANTON BEJAN, MIHAI BUJENIȚĂ, "Dicționar de marină", Ed. Militară, București, 1979, p. 238.
- *** "Din tezaurul documentar dobrogean", editat de Direcția Generală a Arhivelor Statului din R.S.R., București, 1988, p. 302-303.
- GEORGE PETRE, ION BITOLEANU, "Tradiții navale românești", Editura Militară, București, 1991, p. 175-176.
- VALENTIN CIORBEA, "Istoricul Navelor Școală "Mircea", Bricul Mircea, vol. I, Constanța, 1998.
- TITU GEORGESCU, "Potemkimiștii în România", în "Magazin istoric, nr. 6 (99)/1975.



*Cuirasatul "KNEAZ POTESKIN TAVRICESKY" în portul Constanța
pentru a se preda autorităților române*

Revoltă la bordul cuirasatului "POTEMKIN" - 1905 (reproducere după P. FOMIN)



În timpul iernii vasul a staționat la ancoră în
 în port având un echipaj de 40. În luna Ianuarie
 din cauza timpului... anulului. În luna Ianuarie
 multe zile. ... a fost aprins de mare
 remorcherul. Campania 1905. ... vasele la mal și făcând
 completă în timpul iernii. Alborada s-a ținut

Vasul se armeră pentru campania în ziua de
 15 Martie cu echipajul personal.

Comandant Lt Comandor Ciuchi Constantin
 Secund. Capitan Toescu Vasile

Oficeri la bord, Lt Jorgulescu Pompiliu

" " Lt Negulescu Cănel

Mecanic Șef Of. onice alături: Jorđănescu Ilie

Medic Lt Dr. Voiculescu Părian

Ofițeri la bord Sublt. Gh. Andreescu, Șteubae

În ziua de 21 Iunie p. m. am fost surprinși
 de o năvălire a curșatului. Peșii Konez Potomchin
 au atacat. În tot acest timp echipajul Bricului a
 lăsat postul de luptă.

Curșatul pleacă și reapare în ziua p. l. de 24
 Iunie. Et după de după predarea vasului autorităților
 Române, Comandamentul Bricului Mircea Lt. Br.
 Jorgulescu Vasile ia Comanda Bricului, am
 secund. pe. D. Capitan Cudin P. și echipajul
 din Campania Lt. Constante Bricul și Elisabeta

În ziua de 26 iunie face apariția curșatului și se conștie
 în urmărirea lui Potomchin la gârșea lor. Vasul din
 dă la posturile de luptă. După bătălia Curșatului
 chin de simoralat. Vasul este să-și alunge postul

amplasat în vederea de la curșat parlamentului
 și cu toate jamațitetele observate, se făcuse și jorđănescu
 curșatului în fața autorității lor Române. Lt. Rușesti
 După predarea vasului Lt. Comandor Jorgulescu
 Vasile este la bordul Bricului în ved. Comanda
 vasului.

În ziua de 28 Iunie ora 6. m. vasul Rușesti pară
 să se portul remorciind. curșatului Potomchin este din ca-
 uza personalului scambat și insuficient nu putea navi-
 ga singur.

CNEAZ POTEMCHIN DE TAURIDA

Prima Republică Rusă

DE 11 ZILE

Scrisă după povestirea marinarilor Ruși
de pe Potiomchin și după
Presa Rusă, Română și Bulgară

DE

EM. I. GRANT

5% din profitul net va fi în folosul Marinarilor Români Basarabeni cari în urma împrejurărilor au rămas fără lucru.



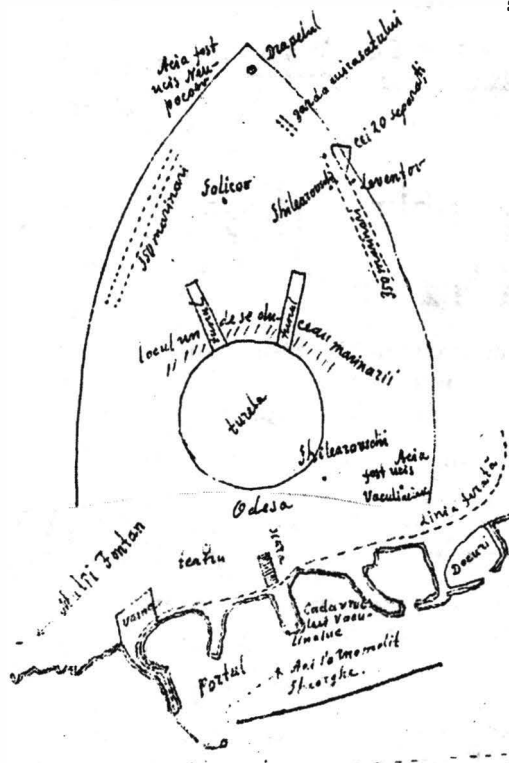
BUCUREȘTI

Tipografia «Viitorul», Nicolae N. Voicu, Mihai-Vodă, 21.
1905.

Copertă interioară

Cuirasatul în momentul izbucnirii războiului

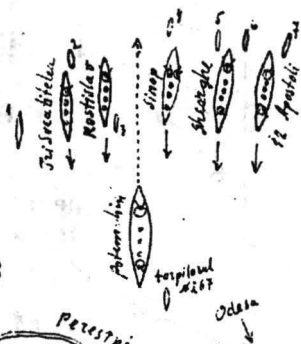
I



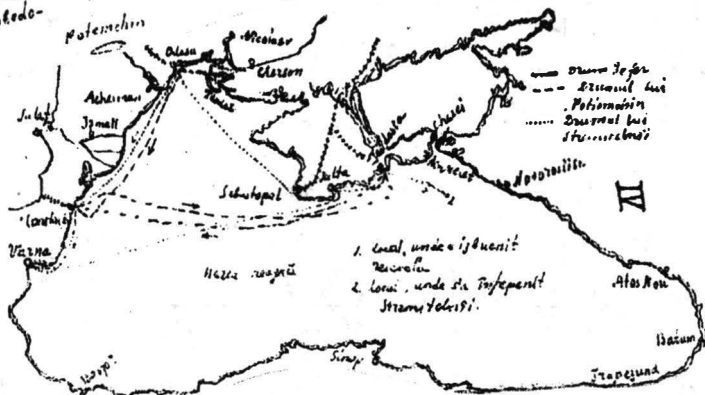
Întâlnirea lui Potemchin cu escadra lui Krigher.

1. 6 esquadronul torpilelor Cazarschi
2, 3, 4, 5, 6, 7 sunt torpilele escadreii

Marea Neagră. II.



Predarea lui Ștearghe Potemchin



1. Locul unde a izbucnit războiul
2. Locul unde s-a încheiat armistițiul

Desene reproduse după lucrarea lui E.M.I. GRANT

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

Чтец

POTEMCHIN

de TAURIDA



Povestirile amănunțite ale marinarilor

cu 3 planuri și 1 hărit



Să trăiască democrația!

Coperta lucrării lui EM.I. GRANT

Începutul mișcării revoluționare în flota Mării Negre data din 1901. Confătuiri secrete avuseseră loc îndelungi la bordul navelor mari, pătrunși se legătură cu organizațiile revoluționare mai vechi din Flota Mării Baltice, iar declararea revoltelor fuseseră precedată de scurta de carne atârnată pe echipajului și de uciderea marinarului Arkutiniuc de către ofițerul secund. Cu consimțământul lui, pașii lui au fost conduse pe navele care se îndreptau spre Odessa, așteptând ca să restul flotei să o urmeze.

„Dintru întâia oră, avea să scrie Lenin, o mare unitate a fost în, un eșec al întregii parte a revoluției”

POTEMKIN
1902 KAVC
CP-1

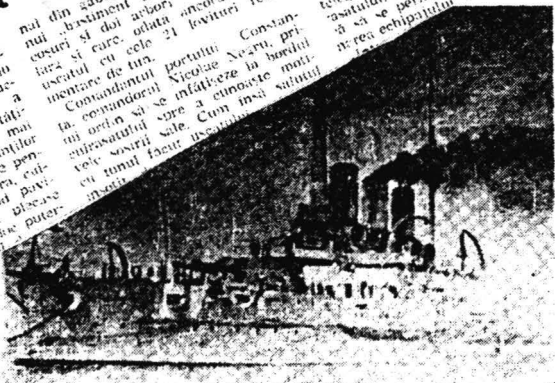
Acum 90 de ani...

Cuirasatul KNEAZ POTEMKIN TAVRICESKY la Constanța

La mijlocul lunii iunie 1905, azerii de pe sa europene informau despre răscoala izbucnită în flota rusă a Mării Negre împotriva autorităților. Câteva nave au mai rămas în mare pe lângă Mării Negre. Câteva comandanți au ascultat de ordinelor aflate în capul Tondra, că au exercitat sub conducerea Potemkin. arborand pavilionul roșu al revoluției și plimbându-se pe navele din jurul orașului Odessa, unde erau manifestându-se. Comandantul corăbiei KNEAZ POTEMKIN TAVRICESKY, comandantul cruciatului ELISABETA -- care se găsea la Constanța acostat la cheul nord-sud --, puia constata perso-

insotit de la seară cu și introdus în sala adunat comita care prelunge conduse. Seful de echipaj Almanski Matuzenski relate pe scurt situația navei: motivele răscoalei, intențiile pozitive ale echipajului, necesitatea de a se aproviziona cu alimente pentru a putea continua lupta revoluționară. O necesare fu

verm... se fi putut trece a prosalii, stărniseră oarecare pană unii se grăbira să părăsească Constanța noaptea, cu trenul, alții își duseră familiile spre marginea orașului la Anadoliești spre a le



Cuirasatul KNEAZ POTEMKIN TAVRICESKY

Fragmente dintr-un articol publicat de revista "Marea Noastră" în nr. 15 (aprilie - iunie 1995)

LE CUIRASSÉ "POTEMKIN" À CONSTANTZA - JUIN 1905, CURIOSITÉ, PANIQUE ET COMPASSION

Résumé

La dimension psychologique de l'arrivée à Constantza d'un cuirassé russe, dont l'équipage s'était révolté, présente de l'intérêt aujourd' hui aussi. Quand on leur refuse les demandes de provisions, les marins russes menacent de bombarder la ville. Il y a eu, à ce moment-là, une situation conflictuelle qui pouvait provoquer la destruction du port et de la ville. Les autorités roumaines gouvernementales et locales ont témoigné d'habileté et

de fermeté: on a sauvé la ville de repressailles, on a accordé asile politique aux insurgés, on a évité une réaction dure de la part de Russie.

La rétrospective de l'état d'esprit vécu à cette époque - là par les 20.000 habitants de Constantza et par les nombreux touristes, nous la présentons en nous appuyant sur des documents historiques non publiés (le journal historique de le Grande Division, les journaux de bord des navires roumains - le cuirassé "ELISABETA" et le brick "MIRCEA") et sur des souvenirs de certains témoins aux événements.

Après une succincte présentation de la situation générale, nous mentionnons les faits qui montrent la curiosité éveillée parmi les habitants de Constantza par l'arrivée du navire le plus puissant de la flotte de guerre de la Russie, dans la rade du port.

Pendant ces années-là, à Constan]za, il y a eu plusieurs visites des navires étrangers, inclusivement russes. C'est ce qui explique les raisons de la curiosité des autochtones à l'arrivée du cuirassé russe. L'inquiétude, la peur et même la panique ont été provoquées par les informations relatives au refus des autorités de satisfaire les demandes des insurgés et par les menaces proférées de bombarder la ville.

A la tentative d'un torpilleur accompagnant, "POTEMKIN" d'entrer dans le port, le cuirassé "ELISABETA" répond avec des coups de canon, fait qui amplifie la panique. Les gens quittent la ville par les trains ou en carrouse vers Bucarest ou bien ils se réfugient dans le quartier de banlieu Anadalchioi, Les insurgés acceptent de quitter le navire et on leur assure asile politique en Roumanie. Des milliers d'habitants de Constantza sont joyeux d'avoir échappé à cette menace et ils regardent avec compassion les mariniers russes qui quittaient leur navires. "Les pauvres gens, ils ont été plus sages que nous ne l'eussions cru!" c'est le commentaire des habitants de Constantza.

Si "POTEMKIN" avait agi avec violence, à la force on aurait répondu avec la force. Dans cette situation, "aucune pierre ne serait restée à sa place dans notre beau port à la Mer Noire, mais la DIGNITÉ de la ROUMANIE aurait été sauvée" - appréciait le ministre des affaires extérieures de notre pays, à ce moment-là.

ASPECTE PRIVIND ACȚIUNILE NAVELOR PUTERILOR CENTRALE PE COASTA LITORALULUI ROMÂNESC ÎN PERIOADA 1914

La începutul secolului XX, Europa trăia sub influența păcii înarmate, cu viziunea înspăimântătoare a războiului generalizat. Niciodată în decursul istoriei, pregătirea pentru război a tuturor națiunilor nu a fost atât de intensă. În funcție de propriile interese, Marile Puteri Europene s-au grupat în cele două alianțe, această articulare a statelor având avantajul simplificării mecanismului politicii internaționale, reducând toate problemele la punctele de vedere reprezentate de cele două grupări principale, dar și dezavantajul reprezentat de potențiala ridicare a țărilor participante, una împotriva celeilalte, în cazul unui incident - cum s-a dovedit a fi cel din 15 iunie 1914 de la Sarajevo.

Politica României, un stat mic, eclipsat de vecinătatea a două enorme imperii, care se găseau în plină confruntare și de la care solicita importante teritorii, nu putea fi decât o politică de calcul¹.

Pentru a fixa atitudinea țării noastre față de război, s-a întrunit Consiliul de Coroană, sub președinția regelui Carol, stabilindu-se poziția României. "Espectativă armată"².

Cu toată importanța sa deosebită din punct de vedere strategic, Marea Neagră nu a fost inclusă inițial ca posibil teatru de acțiuni militare de anvergură³.

Interesată în diminuarea puterii combative a Rusiei în zona sud-est europeană și în Marea Neagră, Germania a urmărit antrenarea imperiului Otoman în război, precum și închiderea strâmtorilor. Pentru a convinge guvernul otoman să intre de partea Puterilor Centrale în conflict, Berlinul a pus la dispoziția flotei turce din Marea Neagră, două din cele mai moderne nave ale sale. "GOEBEN" "BRESLAU"⁴.

Până la declanșarea războiului, în mod firesc, planurile operative de apărare a țării vizau peponderent granița răsăriteană și cea sudică, având în vedere tendințele de hegemonie ale imperiului rus și cele de tulburare a echilibrului balcanic de către Bulgaria.

După decizia României de a adopta neutralitatea s-a luat în calcul și s-a lucrat intens pentru varianta unui război cu Austro-Ungaria. Au fost emise de către Marele Stat Major ipotezele A și A1⁵, care cuprindeau referiri la modul de acțiune al armatei române în noua situație, definindu-se două fronturi, unul principal la sud și sud-vest împotriva Bulgariei și Austro-Ungariei, altul secundar la nord și nord-vest împotriva Austro-Ungariei.

În luna noiembrie 1914, a fost conceput "Proiectul de operațiuni pentru Ipoteza B", în care se făcea apreciere realistă conform căreia în situația în care Bulgaria ar fi atacat cu toate forțele sale, ar fi fost recomandat ca să se aprobe ipoteza de război care presupunea întrebuințarea tuturor forțelor noastre împotriva Bulgariei⁶.

Conform Proiectului de operațiuni pentru Ipoteza B, adoptat în luna mai 1915, se estimau două fronturi operative, unul principal la nord și nord-vest împotriva Austro-Ungariei și Germaniei și cel secundar în sud împotriva Bulgariei.

În Directivele pentru cooperarea marinei cu trupele de uscat, se prevedea pentru Marina Militară printre alte misiuni "supravegherea și apărarea litoralului Mării Negre între Balçic și Chilia Veche"⁷.

Printre operațiunile avute în vedere a se desfășura în Dobrogea se evidenția și posibilitatea expunerii litoralului la incursiuni din partea unor unități navale bulgare sau turce.

Încă de la începutul constituirii acestor variante, se sconta pe ajutorul flotei rusești, considerată superioară în forțe și care își dăduse acordul de principiu⁸.

Punctele de frontieră cele mai expuse unor acțiuni inamice se considerau a fi Constanța și Sulina. În această ipoteză, supravegherea și apărarea coastei se încredința Comandamentului Marinei și Corpului V Armată, cu misiunea de a împiedica intrarea în portul Constanța sau pe Dunăre a navelor inamice, a face față și a semnală la timp debarcările de mici unități ce ar încerca distrugerii în această zonă.

Acțiunea navelor și submarinelor germane și turce asupra coastelor române în perioada 1914-1916 a fost deosebit de intensă.

Misiunile mai frecvente îndeplinite de crucișătoarele germane (Goeben și Breslau) și turcești (Hamidie și Medgidie), precum și de submarinele U.B.7 și U.B. 8 au fost⁹:

- a) recunoașteri – acțiunea crucișătoarelor Goeben și Breslau din 5-12 decembrie 1914, acțiunea lui "Breslau" din 6-10 mai 1915.
- b) patrulări – acțiunea lui Breslau din 5-9 martie 1915, acțiunea submarinului U.B.7 din 16 mai 1916.

Dat fiind atașamentul guvernului român la politica Antantei, au fost cazuri în care comandantii de nave au hotărât să mențină prezența navelor germane în fața coastelor române și executarea unor exerciții, ceea ce echivala în mod evident cu o demonstrație de forță – acțiunea crucișătorului Breslau din 1915¹⁰.

O altă misiune îndeplinită de puternicele bastimente germane, a fost aceea de disturbare a traficului direct dintre Constanța și gurile Dunării, cu Odesa și Sevastopol. Astfel, la 3 mai 1916, Breslau îmbarcă 60 de torpile¹¹ și evitând ruta principală de trafic de la coastă, în seara zilei de 4 mai ajunge în poziția prestabilită (gurile Dunării), ancorând trei baraje între orele 21.40 - 23.12, constituite din 24-10 respectiv 25 de torpile.

În preajma intrării României în război, se observă o intensificare a

prezenței submarinelor germane U.B. 3, U 2 și U33 în apele române.

În pofida superiorității evidente a flotei ruse, în care își puneau mari speranțe și politicienii și militarii români, mica flotă germană detașată în Marea Neagră a provocat mari pierderi Rusiei.

Invincibilitatea flotei ruse a rămas un mit, surprinzând totala ineficacitate a navelor militare. Acest semnal de alarmă a fost recepționat pozitiv de guvernul român, care a comandat în străinătate (Italia) 4 distrugătoare, ale căror comenzi datorită stării de război au fost blocate.

Am prezentat succint câteva acțiuni ale navelor germane și turcești desfășurate în anii 1914-1915, perioadă în care România își declarase poziția de neutralitate.

NOTE

1. Sir Winston Leonard Spencer Churchill, "**La crise mondiale**", tome III, 1916-1918, Paris, 1930, România, marilor puteri și strategia lor în sud-estul Europei, p. 66-67.
2. Dumitru Preda, **România și Antanta, avatururile unei mici puteri într-un război de coaliție, 1916-1917**. Institutul European Iași, 1998, p. 13;
3. Valentin Ciorbea, **Cu privire la confruntările navale din Marea Neagră în anii primului război mondial**, în "România și primul război mondial", Ed. Empro, Focșani, 1998, p. 83.
4. "Goeben", crucișător de tip dreadnought, construit în 1914, în șantierul Bloeb și Voss, deplasament 23.000 tone, v - 28 Nd, armament 10 tunuri de 280 mm, 12 tunuri de 150 mm, 12 tunuri de 80,8 mm, echipaj 1053 oameni.
"Breslau" crucișător mic, protejat, construit în 1911, la șantierul Stettin, deplasament 4450 tone v = 27 tone, armament 12 tunuri de 105 mm, echipaj 373 oameni. Cf. "La guerra nella acque turche, volume primo, traduzione del capitane di fregata Raffaele de Courten", Roma, 1930, Anno VIII, p. 377.
5. Arhivele Militare Române, fond Marele Stat Major, Dos, S3, Od 204.1914, p. 12-26.
6. **Proiecte și planuri de operații ale Marelui Stat Major**, Ed. Militară, București, 1982, p. 93.
7. Arhivele Militare Române, fond Marele Cartier General, Dos. 111, Ipoteza B3 și variantele.
8. Telegrama gen. Laquiche din 4 februarie 1915, "Les armees français dans la guerre", TOME VIII, Annexes, 3-eme volume, Annexe nr. 1175;
9. "La guerra nella acque turche" p. 90-117;
10. Ibidem, p. 103;
11. Am folosit termenul generic de torpilă - în fapt s-a utilizat o combinație de torpilă-mină.

**CONSIDÉRATIONS SUR LES ACTIONS DES NAVIRES
DES POUVOIRS CENTRAUX
SUR LA COTE ROUMAINE, ENTRE 1914 - 1916**

Résumé

On présente en peu de mots une série d'actions navales allemandes et turques déployées pendant les années 1914-1916. Dans l'histoire de Roumanie, cette période représente l'étape de neutralité pendant la première guerre mondiale, quand les autorités de l'Etat roumain ont créé plusieurs projets de défense à la Mer, pour éliminer toute possibilité que le littoral roumain soit exposé à des incursions navales ennemies.

La situation navale de l'étape analysée n'a pas été difficile parce que la Mer Noire n'avait été encore incluse comme possible théâtre d'actions militaires de grande envergure.

IMPORTANȚA FRONTULUI DE SUD ÎN PLANUL DE CAMPANIE ADOPTAT LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

La intrarea României în război, situația fronturilor europene a exercitat o influență hotărâtoare asupra desfășurării acțiunilor de luptă ale armatei române, nerespectarea unor clauze cuprinse în Convenția militară încheiată cu aliații a generat disfuncționalități ce explică, în parte, insuccesul armatei noastre în campania din anul 1916 pe frontul de Sud și, ulterior, pe cel de Nord.

Pe frontul occidental, în urma bătăliilor de la Verdun și de la râul Somme, deși, forțele ambelor tabere erau epuizate, totuși, Germania putea să disloce o parte din diviziile sale din Vest, pentru a întări sectorul austro-ungar al frontului de la Est și a opri o ofensivă română¹.

Ofensiva Brusilov, începută la 22 mai / 4 iunie 1916, cu un succes neașteptat, determină Puterile Centrale să aducă în Galiția și Bucovina 26 divizii germane, 7 austriece și 2 turce, care schimbă radical situația, armata rusă nemaifiind în măsură, în august 1916, să fixeze cel puțin rezervele austro-ungare.

Lucrurile nu erau favorabile nici pe frontul balcanic. Deși, aliații se obligau ca, Armata de la Salonic să declanșeze o ofensivă puternică cu 8 zile înaintea intrării României în război, aceasta nu a fost posibil, pe de o parte datorită inițiativei bulgare de a ataca ambele aripi ale frontului de la Salonic, la 2/15 august, și neimplicarea armatei engleze, pe de altă parte, care condiționa participarea la acțiunile prevăzute numai dacă România declară război Bulgariei.

Succesul obținut la Salonic determină Bulgaria să-și concentreze toate disponibilitățile spre România, căreia îi declară război, la 19 august/ 1 septembrie 1916.

Francezii, fără ajutorul englezilor, dar, beneficiind de contribuția armatei sârbe, încep ofensiva contra bulgarilor abia la 28 august/10 septembrie, care are, însă, un efect limitat, neinfluențând operațiunile militare ale Bulgariei împotriva României.

Așadar, intrarea României în război nu a avut loc în circumstanțe favorabile, mai mult, Germania a adus pe frontul român, de la intrarea noastră în război până la sfârșitul anului 1916, 24 divizii infanterie, 11 divizii și 1 brigadă cavalerie, 5 brigăzi mixte².

Planul de campanie adoptat de România la intrarea în război, denumit și "Ipoteza Z", prevedea desfășurarea războiului pe două fronturi operative: unul principal, de Nord, și Nord-Vest, cu majoritatea forțelor, contra Puterilor Centrale, cu un caracter ofensiv și altul secundar, de apărare, pe

frontul de Sud, împotriva Bulgariei. În capitolul I referitor la scopul și misiunile armatei române, se menționa : "Scopul general al războiului ce vom întreprinde este realizarea idealului rațional, adică întregirea neamului".³ Pentru atingerea acestui scop, se preciza în continuare : "majoritatea forțelor noastre, Armatele 1-a, a 2-a și de Nord, vor opera ofensiv în Transilvania, Banat, Ungaria, atacând în direcția generală Budapesta, Armata de Sud, a 3-a va asigura libertatea de acțiune a grosului forțelor, apărând teritoriul național și respingând atacurile pe care le-ar întreprinde bulgarii dinspre Sud".

Referitor la războiul împotriva Bulgariei, în Directiva operativă pentru Armata a 3-a dată de M.St. M. acestei armate se consemna că România nu urmărește un scop politic agresiv, ci apărarea teritoriului național contra agresiunii bulgare, opunându-se cu fermitate atacurilor inamice⁴.

În planul de campanie se aprecia că forțele bulgare din zona Rusciuk - Șumla - Varna vor întreprinde o ofensivă bruscată în Dobrogea, cu scopul de a răscula populația locală de etnie bulgară, a împiedica mobilizarea noastră și debarcarea trupelor ruse⁵ și a atinge astfel, cât mai multe forțe române spre Sud, împiedicând dezvoltarea unei ofensive de amploare în Transilvania și Banat.

Tot din planul de campanie reținem că trupele bulgare, întărite cu forțe germane și austro-ungare, erau dispuse în vecinătatea frontierei noastre de Sud în 3 grupuri⁶:

- 1) Grupul de Vest, între Prahova și Gura Oltului, în valoare de circa 10-15.000 militari;
- 2) Grupul Central dispus între Gura Oltului și Rusciuk, inclusiv, cu efectiv de 25-30.000 militari;
- 3) Grupul de Est, în zona Rusciuk - Șumla - Varna, cu 70-75.000 militari.

Pentru apărarea frontierei de Sud era destinată Armata a 3-a română, care în momentul începerii operațiunilor avea următoarea compunere⁷:

1) Grupul de Vest, format din unități și mari unități ale Diviziei 20 infanterie dispuse astfel: Brigada 41 mixtă în zona Calafat-Băilești - Bârca - Nedeia, Brigada 1 mixtă în zona Sadova - Dăbuleni - Corabia, totalizând un efectiv de 19.864 militari.

2) Grupul Central, reprezentat de Corpul 6 Armată, având în subordine Divizia 16 infanterie, cu forțele dispuse astfel: Brigada 41 mixtă în zona Islaz - Turnu - Măgurele - Zimnicea, Brigada 44 mixtă în zona Slobozia - Giurgiu - Oinacu, Brigada 42 mixtă în zona Daia - Frasinul - Băneasa și Divizia 18 infanterie ispusă în zona Mihai Bravu - Călugăreni - Mănăstirea. Acest grup avea în total 50.846 militari.

3) Grupul de Est, unde urma să funcționeze Comandamentul Corpului 7 Armată, cu Divizia 17 infanterie, dispusă la Turtucaia pentru apărarea acestui cap de pod, Divizia 9 infanterie la Silistra și Detașamentul Dobrogea, constituit din Divizia 19 infanterie dispusă în zona Corabia - Peștera în sectorul de acoperire Bazargic - Balcic - Caverna, precum și forțele de apărare a capului de pod Cernavodă.

Acest grup avea misiunea să acopere și debarcarea Corpului 47 rus,

compus din divizia 61 rusă, divizia sârbă și divizia 3 cavalerie rusă. Grupul de Est dispunea de un efectiv de 71.815 militari.

Armata a 3-a avea ca întărire Divizia 1 cavalerie și brigadele 2 și 5 călărași.

Repartizând 3 armate pe frontul de Nord și o armată pe cel de Sud, repartitia forțelor era de 80% pe frontul principal și 20 % pe frontul secundar.⁸

La o primă analiză se poate observa că bulgarii au concentrat Armata a 3-a într-un spațiu de aproximativ 30/30 km⁹, de unde se putea trage concluzia, de altfel remarcată și în planul nostru de campanie, că vor încerca o operație ofensivă pe frontiera dobrogeană. Ceea ce scapă, însă, planului nostru este că i se atribuia un caracter limitat, anume de a răscula pe bulgarii dobrogeni și a împiedica debarcarea trupelor ruse. În realitate ofensiva "bruscată" din sectorul dobrogean avea o importanță mult mai mare în planul de campanie inamic, respectiv cucerirea capetelor de pod Turtucaia și Silistra, pentru a crea dificultăți în derularea planului de campanie român și a atrage importante forțe române pentru a le nimic.

Acest fapt reiese foarte clar din ordinul dat de Marele Cartier General German mareșalului Makensen, la data de 19 august / 1 septembrie 1916. "Misiunea grupului de armate va fi dat în primul rând aceea că, asigurând linia Dunării, să pătrundă în Dobrogea, atrăgând asupra lui forțe inamice pe care să le bată".¹⁰

Certitudinea unei ofensive în Dobrogea era susținută și de faptul că forțele bulgaro-germane nu ar fi planificat o operație ofensivă în zona Dunării pentru a se îndrepta spre București, atâta vreme cât în Dobrogea era concentrată o importantă forță română, care întărită cu cea rusă, putea să cadă în spatele armatei bulgare, care ar fi trecut Dunărea.¹¹

În situația în care inamicul pregătea o ofensivă în Dobrogea, situația celor 3 divizii dispuse în capetele de pod Turtucaia, Silistra și Bazargic era extrem de vulnerabilă, posibilitatea cooperării fiind redusă datorită distanței mari dintre ele: între Turtucara și Silistra erau 66 km., între Turtucaia și Bazargic erau 113 km., între Silistra și Bazargic erau 80 km¹², iar întinderea frontierei de sud ce trebuia apărată era de 510 km¹³.

Turtucaia, prin poziția geografică, favoriza un atac al armatei bulgare, deoarece fiind cel mai avansat cap de pod, posibilitățile de manevră ale celorlalte forțe din Grupul de Est erau limitate, din cauza depărtării dintre ele.

Din planul de campanie rezultă clar scopul politic al războiului respectiv eliberarea românilor din Ardeal, adică întregirea neamului.

Acestui obiectiv principal îi erau subordonate acțiunile celor 3 armate române. Pe frontul de Sud, însă, nu a fost sesizat adevăratul scop al grupului inamic concentrat la granița dobrogeană, care era cel mai puternic.

Analizând prevederile planului în acest sector al frontului de Sud, se poate trage concluzia că destinația forțelor bulgare era minimalizată. Având în vedere capacitatea combinativă a Armatei a 3-a bulgare, care era foarte bine dotată cu armament modern adus din Germania și dispunea de un corp de specialiști germani pentru această tehnică¹⁴, era lesne de înțeles că adevăratul obiectiv al inamicului pe acest front era ocuparea Dobrogei,

obiectiv prioritar al iredentismului bulgar.¹⁵

Interesant este faptul că, autoritățile militare române erau conștiente de pericolul pe care îl reprezenta Bulgaria în această conflagrație mondială. Astfel, la 15/28 noiembrie 1916, Marele Stat Major informează Ministerul de Război despre concentrările de trupe bulgare la granița noastră de sud și solicită aprobarea ca în cele două garnizoane Turtucaia și Silistra, să fie aplicat planul de mobilizare, în vederea prevenirii unor atacuri inopinante.

Planul de campanie român prevedea ca formă de luptă pe frontul de Sud într-o primă etapă numai apărarea, pentru ca, după a zecea zi de mobilizare, să se treacă și pe acest front la ofensivă¹⁷, care se transforma într-o veritabilă ofensivă strategică cu scopul de a cucerii zona Rusciuk - Șumla - Varna.¹⁸

Ducerea unui război ofensiv pe ambele fronturi necesita o mare superioritate din partea noastră având în vedere lungimea fronturilor. Respectarea clauzelor convenției militare încheiate cu aliații ar fi asigurat în parte această cerință, însă, valoarea Corpului de armată rus era departe de a întări substanțial Armata a 3-a română.

Comandamentul forțelor ruse, condus de generalul Zaiancikoski, a intervenit la organele supreme ale armatei ruse, inclusiv la țar, pentru a i se da cel puțin 4 divizii bune, deoarece trupele destinate pentru frontul dobrogean erau caracterizate de viitorul lor comandant ca fiind "niște oase ce s-au aruncat României spre a o ademni să intre în război".¹⁹

În privința celor două grupuri inamice dispuse în dreapta Dunării se aprecia că rolul acestora era de a bombarda localitățile de pe malul românesc și a executa demonstrații în lungul Dunării fără a preciza natura și caracterul acestor demonstrații. Din plan reiese că vor fi tentative de trecere a fluviului pentru a da impresia că inamicul dorește să atace pe acest sector amenințând astfel capitala²⁰, în realitate ținta fiind granița dobrogeană.

Deși a fost criticată de unii specialiști, această prevedere a planului de campanie este corectată, deoarece strategii români au evaluat realist situația considerând că acțiuni ofensive, este adevărat nu de amploare, vor fi executate cu Grupul de Est, cel mai puternic. Dacă se poate imputa ceva acestei ofensive inamice din Dobrogea prevăzută în planul de campanie român este tocmai neputința de a sesiza adevăratul caracter al ofensivei bulgare pe frontul dobrogean, al cărui obiectiv principal era cucerirea Dobrogei.

Așa cum am mai menționat, dispunerea celor trei divizii din Dobrogea era defectuoasă datorită distanțelor mari dintre ele. Există, totui, o soluție de a remedia această deficiență ? Se pare că da, G.A. Dabija remarcă o posibilitate care ar fi schimbat probabil cursul evenimentelor, și anume, retragerea Diviziei 17 din Turtucaia și chiar a Diviziei 9 din Silistra și concentrarea celor trei divizii și a Grupului rus la Nord de Silistra, ceea ce ar fi constituit masă compactă cu posibilitățile de manevră și cu o creștere incontestabilă a puterii combative.

În concluzie, se poate spune că planul de campanie român adoptat la intrarea noastră în război a fost bine întocmit, deoarece el reflectă oțiunea

noastră națională, dar pe frontul de Sud el a avut câteva limite, cea mai importantă fiind lipsa de clarviziune a strategilor noștri de a prevedea adevăratele intenții ale vecinului nostru de la sud referitor la motivația intrării sale în război care era, referitor la țara noastră, una simplă și clară: redobândirea Cadrilaterului și apoi cucerirea întregii Dobroge.

NOTE

1. **România în războiul mondial 1916-1919**, Vol. I-VIII, Imprimeria Națională, București, 1934, p. 139 (în continuare sursa se va cita R.R.M. 1916-1919, vol. ...).
2. R.R.M. 1916-1919, Vol. I., 139.
3. G.A. Dabija, **Armata română în războiul mondial 1916-1919**, Vol. I, Editura Herz, București, p.55.
4. R.R.M. 1916-1910, Vol. I, Documente - anexe, p. 513.
5. Ibidem, p. 112.
6. G.A. Dabija, op. cit., p. 56.
7. R.R.M. 1916-1919, Vol.I, p. 514.
8. R.R.M. 1916-1919, Vol. I, Documente - anexe, p. 113.
9. G.A. Dabija, op. cit., p. 56.
10. R.R.M. 1916-1919, Vol. I, p. 458.
11. G.A. Dabija, op. cit., p. 83.
12. Ibidem, p. 178.
13. Ibidem, p. 175.
14. Constantin Kirilășcu, **Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919**, Vol.I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 314.
15. G.A. Dabija, op. cit., p. 78-79.
16. Documentul 74, Telegramă M.St.M. către Ministerul de Război, în R.R.M., Vol. I, p. 174.
17. Documentul 43, Planul de campanie al armatei române, în R.R.M., Vol. I, Documente - anexe, p. 120.
18. G.A. Dabija, op. cit., p. 71.
19. Constantin Kirilășcu, op. cit., p. 315.
20. G. A. Dabija, op. cit., p. 77.

L'IMPORTANCE DU FRONT SUD DANS LE PLAN DE CAMPAGNE ADOPTÉ À L'ENTRÉE DE LA ROUMANIE DANS LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE

Résumé

L'auteur présente le plan de campagne de l'armée roumaine en 1916, tout en soulignant l'importance particulière du Front du Sud. Le moment a été assez peu propice à l'Etat roumain, les circonstances n'étant pas favorables. La certitude d'une offensive en Dobroudja était soutenue par le fait que les forces bulgaro-allemandes n'auraient pas projeté une opération offensive dans la zone du Danube pour se diriger vers Bucarest, tant qu'en Dobroudja une importante force roumaine était concentrée.

Malheureusement l'action du Front du Sud a été marquée par le manque de clairvoyance des stratèges militaires, à l'égard des aspirations bulgares, d'occuper toute la Dobroudja.

ECOURILE LUPTEI DE LA MĂRĂȘEȘTI ÎN PRESA ROMÂNĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ

La începutul lunii iulie 1917, pe frontul român, pe un spațiu relativ restrâns, se aflau față în față, concentrate forțe și mijloace a 9 armate, care totalizau 80 de divizii de infanterie, 19 divizii de cavalerie, cu 974 batalioane și 550 escadroane, 923 baterii de artilerie, efectivele ridicându-se la circa 800.000 militari și alți aproape un milion în rezerva lor imediată.¹

Marile bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, declanșate în luna iulie 1917, au fost relatate atât în presa română cât și în cea internațională. De o atenție deosebită s-a bucurat evoluția luptelor date în zona Mărășeștilor.

Între 1916-1917, apariția revistelor militare fiind sistată, armata a fost reprezentată de cotidianul "România", organ al apărării naționale, editat la Iași, între 1917-1918, prin grija Marelui Cartier General. În fruntea acestui ziar au fost desemnați Mihail Sadoveanu și Octavian Goga în funcțiile de director și, respectiv, de prim redactor șef.²

Ziarul "România" a consemnat eroismul armatei române în luptele duse în anul 1917, care au culminat cu epopeea de la Mărășești.

În ciclul de reportaje "Impresii de pe front", Mihail Sadoveanu scria despre ofensiva germană din vara anului 1917: "Planul era fără îndoială frumos. Executarea lui fericită ar fi însemnat izolarea liniei Troțușului și deschiderea drumului spre Basarabia".³ Într-un alt articol, din aceeași serie, Sadoveanu consemna; "Aliații noștri, împinși de forțe foarte numeroase (germane - n.n.) cedară. În noaptea de 24 spre 25 iulie, trupele noastre urmau să schimbe pe cele rusești, oboseite. Le schimbară și intrară în luptă cu o hotărâre îndârjită".⁴

Într-un interviu acordat ziarului "L'Ententé", organ semioficios al tuturor legațiilor aliate de la Petrograd⁵, generalul Berthelot declara: "Astăzi infanteria română este înzestrată cu aceleași mijloace ca și infanteria franceză, regimentele au companii de miltraliere, câști și grenade. Artileria de câmp are aceeași putere, aceeași tactică, cantitate de muniții ca și cea franceză".⁶

În paginile ziarului "România" este reprodus Comunicatul Oficial nr. 350 din 29 iulie 1917, ora 21,00: "Pe Putna în regiunea de la sud de Mărășești lupta începută în ziua de 24 iulie a luat dezvoltarea celei mai mari bătălii de pe frontul român de la începutul campaniei. Zece divizii din care 9 germane s-au lovit de la început de rezistența trupelor ruso-române care, deși inferioare în număr, au reșit să-și mențină poziția aproape peste tot".⁷

În ziarul mai sus amintit apărea articolul "Zile mari", semnat de Octavian Goga, care scria: "Argumentul cel mai palpitant este această armată de fier renăscută din cenușa dezastrului, care la Mărășești și Oituz înscrie unele

din cele mai strălucitoare pagini ale războiului european"⁸

Cotidianul "Mancheste Guardian", organul Partidului liberal englez scria; "Norocul nu a fost prea binevoitor cu românii nu numai anul trecut când armatele lor tinere au fost nevoite să se retragă din fața armatelor germane, superioare și pline de experiență, dar și anul acesta când slăbiciunea rușilor mai spre nord a dublat dificultățile cu care aveau să lupte românii"⁹

La 28 iulie 1917, a fost introdus în eșalonul întâi Corpul alpin, la dreapta Corpului 18 armată, pentru a da lovitură principală în fâșia cuprinsă între șoseaua Focșani – Mărășești și satul Clipicești împotriva pozițiilor ruso-române de aici.

În numărul din 13/26 august 1917 cotidianul elvețian "Journal de Genève" arăta că trupele române "... au suportat, fără ezitare, cele mai teribile bombardamente de artilerie (...) și atacurile în masă efectuate cu o violență extremă de soldații bavarezi și almanezi au fost zdrobite de rezistența și de bravura ostașilor români care, deși inferiori numericeste, au luptat într-un mod fără egal"¹⁰, iar ziarul rus "Iujnii Krai" sublinia că : "Românii sunt bravi și se luptă ca lei (...), când Germania amenință să ocupe și treimea de teritoriu ce a mai rămas ..."¹¹

Despre luptele de la Mărășești s-a scris și în periodicul "History of the War" editata de "The Times" ; "... batalioanele germane au fost trimise la măcel, obiectivul lor fiind împingerea înapoi a românilor de la capul de pod și trecerea Siretului. Soldații români au opus o rezistență mai eroică decât oricând, luptând fără șovăire".¹²

Cotidianul francez "Herald" consemna : "Ne putem teme, totuși, că românii nu vor putea profita din aceste succese, din cauza retragerii ruse. Redeșteptarea armatei române neliniștește pe inamic, dejucându-le planurile".¹³

Generalul prusac von Eben, comandantul Armatei 9 germană, după înfrângerea suferită la Mărășești, spunea : "presupunerea și speranțele că rușii și românii se vor retrage fără rezistență sau că se vor lăsa a fi făcuți prizonieri, a fost o eroare. Din contră, armatele ruso-române s-au bătut vitejește"¹⁴.

Adversarii de pe front declarau presei referitoare la armata română că este : "splendid reorganizată și dornică de luptă" cum se arăta în ziarul "Neus Wiener Tagbatt", de la 8 august 1917. Generalul vom Blume recunoștea, în interviu acordat cotidianului "Nord - Deutsch allgermanine Zeitung" din 26 august 1917, că "trupele române reorganizate par a corespunde așteptărilor".¹⁵

Ziarul "România" arăta că în ziarele germane de ocupație «care n-au avut până aici decât cuvinte de umiltoare compătimire pentru armata română (...) se amintește acum neconținut de "rezistența dărză", "înversunată" și "neobișnuit de vie" a trupelor noastre»¹⁶.

În același ziar, "România", este reprodus portretul unui erou căzut în luptele de la Mărășești; autorul articolului este I. Petrovici, care spunea despre poetul erou Andrei Naum: "Nu era milităros de carieră și nu avea nimic milităros în ținuta lui rezervată și pururea modestă (...). Vigoarea cu care a luat parte la luptele războiului de față în Dobrogea și Mărășești expunându-se în frunte și căpătând adesea răni, nu era de loc afectul unui temperament de

luptător...".¹⁷

Robert de Fleurs, scriitor și redactor șef al ziarului "Le Figaro", declara în cotidianul "L'Ententé" : ... am întovărășit în Dobrogea diviziunile lor (române - n.n.), cu care am trăit multe luni. Am cunoscut toate deznădejdele, toate îngrijorările, toate decepțiile, cele mai crude nenorociri atât de vitejește suportate de către armata regelui Ferdinand", astfel era în măsură să declare că: "Mărășești sunt Verdun-ul român".¹⁸

La 6 august 1917, are loc inspecția regelui Ferdinand, însoțit de principele Carol, pe frontul Armatei I române. Cu această ocazie generalul Griborescu a arătat că în ziua respectivei inspecții avea loc "o mare bătălie pe frontul armatei (române - n.n.) și că postul de comandă (...) este reperat de artileria grea a inamicului și că de două zile este încadrat cu proiectile de calibru mare".¹⁹

La 19 august 1917, ziarul "România" a reprodus ordinul de zi din 13 august 1917, transmis de generalul Scerbacev armatelor 4, 6, 9 ruse și, în copie, armatelor 1 și 2 române, în care se spunea : "Sunt plin de admirație pentru eroismul trupelor române și felicit comandamentul, pe ofiterii și soldații tuturor unităților pentru felul strălucit în care ele au răspuns la ofensiva vrajmașă".²⁰

În cotidianul "Odeski Novosti" (Dimineța Rusiei) se scria: "În regiunea Mărășești forțe superioare germane au reușit să pătrundă în tranșeele române. Ele au fost însă imediat alungate de români, care într-un avânt irezistibil, au gonit pe germani până la sudul râului Sușița, luând inamicului toată porțiunea dintre Mărășești și Sușița, rezultatul obținut de germani în cinci zile de lupte înverșunate".²¹

La 17 august 1917, corespondentul militar al ziarului "The Times" relatează: "... apărarea frontului de la Mărășești, la nord de Focșani, a fost cea mai strălucită faptă de arme săvârșită vreodată de români, că ea nu a fost întrecută nici de vitejia belgienilor și a sârbilor".²²

Același corespondent a mai transmis : "Trei zile întregi o ivizie românească a rezistat atacurilor turbate date de trei divizii germane, care aveau ordinul să treacă cu orice preț. Pierderile dușmanului au fost enorme și prizonierii Corpului alpin au mărturisit că de la Verdun n-au mai văzut o luptă atât de crâncenă".²³

La Paris, generalul Pershing, șeful misiunii militare americane în Franța, a declarat poetei Elena Văcărescu : "Admir splendidul eroism al armatei românești, care și-a apărat cu îndârjire pământul patriei".²⁴

La 27 august 1917, Theodore Roosevelt - fost președinte al Statelor unite al Americii, între 14.09.1901 - 03.03.1909 - declara în interviul acordat profesorului Vasile Stoica: "Dumneavoastră, românii, îmi sunteți dragi pentru că totdeauna v-ați luptat pentru libertate și unitate".²⁵ Tot el a mai spus : "Singurul punct sigur pe frontul oriental e locul unde se află armata română".²⁶

Despre lupta victorioasă a armatei române de la Mărășești s-a scris în presă și în lunile următoare. Astfel, în ziarul "România", din 23 septembrie

1917, generalul Berthelot a declarat : "Chemată de suprema încercare a ofensivei trecute și a luptelor de la sud, armata română a dat nenumărate dovezi de eroism. Soldații români luptă admirabil. Sunt la înălțimea celor mai viteji apărători. ei sunt cei mai buni soldați ai lumii".²⁷

Cotidianul "Daily News", la începutul lunii septembrie scria că; "Nu am putut aduce decât un foarte slab omagiu valorii, îndemnării, și tăriei cu care armata română inferioară în număr și armament a respins unul după altul toate atacurile inamicului, pe frontul Moldovei".²⁸ Dar articole pline de elogii la adresa armatei române - după cum consemnează în epocă presa română - au apărut și în alte ziare britanice ; "The Earth", "Daily Telegraph", "Daily Graphic", "Liverpool Daily" și altele.²⁹

Ziarul francez "Excelsior" aprecia victoria de la Mărășești că aceasta "dă României toată încrederea și toate speranțele"³⁰

Se poate concluziona că presa românească și internațională, laolaltă cu personalitățile vremii, au cunoscut și înțeles semnificația luptelor victorioase ale armatei române pe frontul moldovean, dar, mai ales, de la Mărășești din anul 1917".

Nu întâmplător, ziarul italian "Corriere della Sera" referindu-se la bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz conchidea: "... armata română stă astăzi alături de puternicele armate din Occident"³¹; iar parlamentarii francezi considerau "luptele de pe Siret" ca fiind unele din cele mai importante din întreg războiul mondial, subliniind că : "Românii au înscris în istoria lumii Siretul alături de Marna, Yser și Isenzo".³²

NOTE

1. Vasile Alexandru, **Campania anului 1917 pe frontul român**, în "Revista de istorie militară", număr special, București, 1987, p. 20.
2. Constantin Antip, **Publicistica militară în serviciul apărării naționale. Itinerar istoric**, Editura Militară, București, 1983, p. 70.
3. "România", an I, nr. 188, din 13 ugiust 1917.
4. Ibidem.
5. Constantin Antip, op. cit., p. 75.
6. "România", an I, nr. 180, din 4 august 1917.
7. "România", an I, nr. 176, din 31 iulie 1917.
8. "România", an I, nr. 178, din 2 august 1917.
9. "România", an I, nr. 196, din 23 august 1917.
10. **România în anii primului război mondial. Caracterul drept, eliberator al participării României la război**, Volumul 2, Editura Militară, București, 1987, p. 374.
11. Gheorghe Romanescu, **Bătălia de la Mărășești**, în "Studii și materiale de muzeografie și istorie militară", nr. 1, București, 1968, p.168.
12. **România în anii primului război mondial**, op. cit., p. 369.
13. "România", an I, nr. 180, din 4 august 1917.
14. Gheorghe Romanescu, op. cit., p. 167.
15. "România", an I, nr. 220, din 20 septembrie 1917.

16. Constantin Antip, op. cit., p. 77.
17. "România", an I, nr. 214, din 13 august 1917.
18. "România", an I, nr. 222, din 22 septembrie 1917.
19. "România", an I, nr. 197, din 24 august 1917.
20. Constantin Antip, op. cit., p. 74.
21. "România", an I nr. 190, din 16 august 1917.
22. "România", an I, nr. 192, din 18 august 1917.
23. Ibidem.
24. Ibidem.
25. Constantin Antip, op. cit., p. 75.
26. Ibidem.
27. Ibidem, p. 74.
28. "România", an I, nr. 203, din 31 august 1917.
29. Ion Ardeleanu, **Ecoul internațional al participării României la primul război mondial**, in "Revista de istorie militară, număr special, 1987, p. 29.
30. Ibidem.
31. Constantin Antip, op. cit., p. 76.
32. Dumitru Preda, **O îndreptare la faimosul atac al "cămășilor albe" de la Mărășești**, in "Revista de istorie militară", nr. 3-4 (37-38), București, 1996, p. 41. Vezi și Gheorghe Romanescu, **Bătălia de la Mărășești**, în "Studii și materiale de muzeografie și istorie militară", nr. 1, București, 1968, p.168.

LES ÉCHOS DE LA BATAILLE DE MĂRĂȘEȘTI DANS LA PRESSE ROUMAINE ET INTERNATIONALE

Résumé

L'auteur passe en revue la manière dans laquelle la presse roumaine et étrangère de ce temps-là a reflété les luttes de Mărășești. Dans ce sens, on y présente dans informations parues dans de différentes publications, comme: "România", "Journal de Genève", "History of the War" édité par "The Times", "Herald", "Tujnâi Krai", "Corriere della Sera", etc., concernant l'héroïsme de l'armée roumaine dans les luttes de 1917, le point culminant étant l'épopée de Mărășești.

La même appréciation de l'armée roumaine l'ont exprimée les personnalités du temps (le général Pershing, le général Berthelot et d'autres), justement pour avoir connu et compris la signification des luttes victorieuses de l'armée roumaine, sur le front de Moldavie.

ACTIVITATEA ROMÂNIEI PENTRU DESFIINȚREA COMISIEI EUROPENE A DUNĂRII

Creată în 1856 cu misiunea de a întreține un șenal navigabil la gurile Dunării, Comisia Europeană a Dunării a primit prin actele constitutive o serie de drepturi foarte largi, explicabile, inițial, prin starea de lucruri existentă în acea epocă.

Timp de 80 de ani C.E.D. a trăit la gurile Dunării o viață independentă, constituind un stat cu suveranitate proprie pe teritoriul României. Guvernele țării noastre au protestat în repetate rânduri împotriva menținerii acestui "anacronism diplomatic".¹ S-a demonstrat că România avea capacitate tehnică și financiară pentru a executa lucrările de la gurile Dunării, care au motivat crearea Comisiei și s-a accentuat inutilitatea ei, de vreme ce, în paralel, funcționa și o Comisie Internațională cuprinzând pe toți riveranii alături de Marile Puteri și de țările interesate. "nici un fluviu internațional din lume nu este supus regimului de supraveghere a două Comisii", declara Nicolae Titulescu în 1936, cerând unificarea regimului Dunării.²

De la Conferința pentru elaborarea Statului Dunării și până către sfârșitul deceniului 4 al secolului XX, guvernul român nu a pierdut nici un prilej pentru a protesta împotriva existenței C.E.D., o serie de evenimente survenite în această ultimă perioadă, determinându-l să treacă la acțiuni hotărâte în vederea desființării C.E.D.

Într-o primă etapă România a reușit să obțină unele modificări în jurisdicția Comisiei Europene a Dunării, consfințite prin acte internaționale cum au fost: **Convenția privind jurisdicțiunea Comisiei Europene a Dunării (20 martie 1929) și un MODUS - Vivendi privitor la competența judiciară a Comisiei Europene a Dunării (25 iunie 1933).**

În primăvara anului 1929, membrii Comisiei Europene a Dunării au semnat o Convenție prin care se punea capăt unui diferend ce dura din 1924 între România, pe de o parte și Marea Britanie, Franța și Italia, pe de altă parte, privind jurisdicția C.E.D., conflict determinat, în special de tendința Comisiei Europene de a-și extinde competența juridică asupra sectorului cuprins între Galați și Brăila³, dar și de alte atribuții ale sale care încălcău suveranitatea teritorială a țării noastre.

După lungi și laborioase negocieri între delegații celor patru Guverne reprezentate în C.E.D. și în urma sugestiilor Comitetului special al Comisiei Consultative și Tehnice de Comunicații și Tranzit a Societății Națiunilor, s-a căzut de acord asupra conținutului Convenției, parafată la Geneva de către

delogații celor patru state, la 20 martie 1929, prin care se modifica în favoarea României textul reglementărilor anterioare referitoare la jurisdicția C.E.D.⁴

Dezideratele guvenului român se refereau la următoarele patru puncte:

- Compunerea noii Curți de Navigație din Galați
- Naționalitatea Căpitanului de port din Sulina
- Clauza de revizuire
- Regim tranzacțional la gura Chiliei.

Într-adevăr, prin articolul 4 al Convenției se menținea o Curte de Navigațiune cu sediul la Galați, compusă din Primul Președinte al Curții de Apel din Galați, care devenea de drept și Președintele Curții de Navigațiune și doi membrii: unul supus al unui stat reprezentant în C.E.D., desemnat de către Comisie cu **majoritate** de voturi, al doilea, supus al unui stat nereprezentat în Comisie, desemnat cu **unanimitate** de voturi.⁵

Modificarea adusă noului text consta în suprimarea expresiilor "**composee de trois membres de nationalite differente**" și "**autres que la Roumanie**", așa încât România nu mai era exclusă ca până acum de la recrutarea periodică a unuia din cei doi judecători ai Curții, cu alte cuvinte unul din cei doi judecători putea fi recrutați dintre supușii tuturor țărilor reprezentate în C.E.D., deci și România, fiecare la rândul ei, conform unei înțelegeri stabilite în prealabil între membrii Comisiei Europene.⁶

Fără să nege succesul obținut la capătul a câteva luni de insistențe și intervenții diplomatice (1 noiembrie 1928 - 20 martie 1929), reprezentantul nostru în C.E.D., Constantin Coștescu considera că a nu fi exclusă din componența instanței în discuție, însemna pentru România o reușită parțială. "Dar politica noastră care trebuie să procedeze prin etape - spunea ministrul român - va avea drept țel să tindă ca satisfacția de drept ce ni s-a dat, să se transforme cu timpul într-o satisfacție de fapt, să obținem doi judecători români în Tribunalul mixt".⁷

Celelalte prerogative acordate României în ce privea Curtea de Navigațiune figurau și în reglementările anterioare și erau următoarele: Președinte român în persoana Primului Președinte al Curții de Apel din Galați; ambii judecători erau numiți pentru o perioadă de 4 ani de către suveranul României; sentințele erau date în numele Regelui.⁸

În ceea ce privea cel de-l doilea deziderat al guvernului român, se declara "naționalitatea română perpetuă" a Căpitanului de port din Sulina, stipulație ce nu figura textual în convenție, dar care a fost consacrată printr-o declarație oficială colectivă, adresată de reprezentanții celor trei guverne, guvernului nostru.⁹

La punctul trei, delegatul nostru a cerut înscrierea unui termen de revizuire a Convenției variind între 10 și 15 ani, rămânând stabilit că noua Convenție nu prejudicia cu nimic articolul 7 din Statutul Dunării, care prevedea desființarea C.E.D. în orice moment prin asentimentul unanim al Statelor membre. De fapt, termenul propus interesa guvernul român pentru

a marca caracterul provizoriu al noului regim. Introducerea acestei clauze de revizuire nu a fost acceptată de celelalte trei guverne reprezentate în C.E.D. pe motiv că întreg Statutul Dunării este susceptibil de revizuire din 5 în 5 ani, aserțiune ce nu era întemeiată, deoarece nu se prevedea nicăieri că statutul ar fi în mod obligatoriu supus revizuirii la fiecare cinci ani.¹⁰

Chestiunea regimului tranzacțional la gura Chiliei nu a mai fost pusă cu acest prilej.

În paralel cu activitatea desfășurată pentru modificarea proiectului Convenției de la Geneva, în favoarea României, guvernul român a fost obligat să ia o atitudine din ce în ce mai categorică în fața insistențelor unor state europene - în special ale Greciei și Germaniei - de a intra în C.E.D.

Grecia continua să facă demersuri pentru a fi primită în Comisia Europeană, susținută de Franța, Italia, și mai ales Anglia. În susținerea intereselor sale Grecia invoca câteva argumente, între care: articolul din Statutul definitiv al Dunării care prevedea că alcătuirea C.E.D., stabilită la Paris 1921, era provizorie, ea putând fi completată cu statele care vor dovedi că au interese importante de comerț și navigație la gurile Dunării, promisiunile verbale făcute de Take Ionescu lui Venizelos și o promisiune scrisă, foarte vagă, făcută în 1920, la Paris, de Toma Stelian unui diplomat grec.¹¹

Vis-a-vis de aceste intenții, în instrucțiunile trimise Legațiilor noastre din statele membre în C.E.D., Ministerul Afacerilor Străine preciza: "Răspunsul nostru este că, atâta timp cât C.E.D. va avea pe lângă atribuțiile ei tehnice și administrative și o **competență de jurisdicțiune** (s.n.), silindu-ne să admitem pe teritoriul țării Tribunalele maritime și judecătorii străini și fiecare stat nou în C.E.D. va avea dreptul la un judecător în aceste tribunale ceea ce agravează situația și nu se împacă cu desăvârșire cu suveranitatea noastră, ne vom opune la intrarea oricărui alt stat în C.E.D."¹² Acest răspuns categoric a fost dat tuturor statelor care sprijineau Grecia sau Germania să intre în C.E.D.¹³

Faptul că prin Convenția semnată la 20 martie 1929, C.E.D. și-a păstrat dreptul de a promulga regulamentul de navigație și poliție pe întreaga Dunăre maritimă dintre Sulina și Brăila, în timp ce România susținea limitarea atribuțiilor acesteia până la vărsarea Prutului în Dunăre, că își păstra drepturile recunoscute prin tratate la Sulina și pe șenalul navigabil, că putea executa lucrări și face pilotaj pe sectorul Galați-Brăila,¹⁴ a menținut starea tensionată între România și celelalte state membre ale Comisiei Europene, situație care și-a găsit o rezolvare vremelnică prin înțelegerea de la Semmering din 25 iunie 1933.¹⁵ Totuși această înțelegere cu caracter de **modus-vivendi** nu rezolva problema, în sensul că a păstrat soluția de compromis, potrivit căreia România se abținea de a contesta competența totală a C.E.D., de la mare până la Brăila (km 174), iar, la rândul ei, Comisia Europeană se abținea de a-și exercita funcțiunile juridice între Galați și Brăila (art. 1)¹⁶ cu următoarele observații: pentru vasele în navigație mergând spre

Brăila sau venind de la Brăila, care nu făceau escală la Galați, competența Inspectoratului navigației al C.E.D. se exercita exclusiv între portul Sulina și Mila 79; pentru vasele urcând care făceau escală la Galați, competența Inspectoratului navigației al C.E.D., înceta în momentul în care pilotul portului Galați lua funcțiile sale la bord, sau în momentul în care vasul începea în acest port manevrele de ancorare sau acostare, în cazul în care pilotul de port nu se afla la bord. Totuși, pilotul pentru Galați nu-și putea exercita atribuțiile în aval de Mila 77^{1/2}, pentru vasele ce coborau și făceau escală la Galați, competența Inspectoratului navigației C.E.D. nu începea decât din momentul când vasul, la plecarea din Galați, își relua căltonia și pilotul portului Galați, în cazul când se afla unul la bord, ceda funcțiile sale care nu puteau, în nici un caz să se prelungească mai jos de Mila 77^{1/2}.¹⁷

În caz de vacanță a postului de căpitan de port la Sulina, C.E.D. admitea ca alegerea pentru completarea acestei vacanțe să se facă numai dintre candidații de naționalitate română, (art. 2).¹⁸

Provizoratul acestei înțelegeri a fost subliniat și de faptul că plenipotențiarilor României, Franței, Marii Britanii și Italiei au semnat în calitate de delegați în C.E.D. și nu în numele guvernelor respective.¹⁹

O analiză sumară a acestor acte internaționale demonstrează că marile puteri apusene au continuat și prin acorduri cu eficiență locală să consolideze poziția privilegiată a statelor neriverane față de drepturile celor riverane. În același timp, organismele internaționale înființate pentru Dunăre - Comisia Europeană a Dunării, Comisia Internațională a Dunării și Comisia permanentă - exprimau, și în noile lor forme de manifestare, structura și funcțiile, dezvoltate progresiv, ale unor foruri suprastatale, încălcând suveranitatea statelor Dunărene.

Un semnal de alarmă pentru statul român au fost solicitările, din ce în ce mai numeroase, ale unor state de intrare în C.E.D. Țări precum Germania, Grecia, U.R.S.S., Polonia, au adresat cereri directe, altele, ca Iugoslavia și Cehoslovacia, cereri discrete. Or, o Comisie europeană la Dunăre cu 10 membrii ar fi însemnat reducerea votului României la un procent de 1/10.²⁰

România a încercat să obțină modificarea regimului Dunării maritime fără a lua, însă, nici o măsură de modificare unilaterală, deoarece aceasta putea fi interpretată, ca o revizuire a hotărârilor Conferinței de Pace de la Paris, a tratatelor în vigoare. Statul român a urmărit permanent ca acțiunea sa să întrunească acordul celorlalți membrii ai C.E.D., dar de nenumărate ori revendicările sale legitime s-au lovit de refuzul acestora.

În această atmosferă, rezolvarea problemei Strâmtoarelor²¹ la Conferința de la Montreux, prin mijloace permise de tratatele și convențiile internaționale în vigoare, a dat speranța României că va putea, la rândul ei, tranșa problema regimului Comisiei Europene a Dunării, prin suprimarea acesteia. "Nu este nici un motiv - scria Emil Opreșanu la 6 septembrie 1936, într-un raport către M.Af. S. - ca să nu se acorde României aceiași satisfacție

care s-a dat și Turciei, ambele cazuri fiind similare: o Comisiune care implementează asupra suveranității teritoriale a Statului în care se găsește".²²

În declarația făcută ziarului "Le Temps", în iulie 1936, Nicolae Titulescu a arătat că motivele pe care se întemeia România, atunci când cerea desființarea C.E.D., erau: atingerea adusă suveranității noastre prin drepturile acordate C.E.D., carența sa tehnică²³ și financiară.²⁴

Încheind expunerea sa de motive, Titulescu a arătat că succesorul C.E.D. va fi Statul român, urmând ca C.I.D. să-și întindă competența asupra întregului curs al fluviului.²⁵ Desființarea Comisiei Europene a Dunării era o necesitate întrucât ea constituia "anacronismul cel mai de necrezut controlul teritorial cel mai inadmisibil și organismul internațional răspunzând cel mai puțin scopurilor pentru care a fost creat."²⁶

Cum era de așteptat inițiativa Ministrului de externe român a atras aprecierile cele mai elogioase ale presei române, care s-a lansat într-o adevărată campanie în sprijinul inițiativei lui Nicolae Titulescu. Iată numai câteva titluri ale unor articole apărute în ziare importante ale vremii, toate dovedind că opinia publică românească nu era indiferentă "la regimul acestei servituți și acestui control străin"²⁷, impuse de Comisia Europeană: **Cererea de desființare a C.E.D. are asentimentul întregii națiuni.**²⁸ **După ce suveranitatea Turciei asupra Strămtorilor a fost recunoscută, cu greu s-ar putea refuza României suveranitatea asupra gurilor Dunării.**²⁹ **Declarațiile lui Titulescu, reflectă sentimentele poporului român.**³⁰ "Învinuirile ce se aduc acestei Comisii sunt nenumărate - concluziona "Timpul" în iunie 1937. Le rezumăm: funcționarii cu lefuri din cele mai occidentale și obiceiuri de muncă din cele mai orientale. Niciodată pare-se lipsa de muncă, de avânt și de rezultate pozitive nu a fost mai scump plătită. Peste bara de la Sulina se aștern fără răgaz, deoparte nămolul Dunărei și nisipul mării, de alta taxele ce plătesc vapoarele. Până când?"³¹

Cursul rapid al evenimentelor internaționale, cu răsturnarea celor mai multe din rânduielile păcii de la Versailles, va da curând răspunsul la această întrebare.

Evenimentele politice premergătoare celui de-al doilea război mondial caracterizate pe plan extern prin acțiunile agresive ale Germaniei și Italiei și poziția adoptată de marile state ale Europei occidentale, au reprezentat factori importanți, care au constituit cadrul transformării unor instituții definitorii pentru regimul navigației pe Dunăre.

Tratatul diplomatic din mai/iunie 1938, care s-au desfășurat ca urmare a unor sugestii din partea Germaniei către toate statele dunărene riverane, urmate de Conferința diplomatică de la Sinaia, între reprezentanții României, Angliei și Franței, au dus la concluziile **Aranjamentului privitor la exercitarea puterilor comisiei europene a Dunării**, încheiat la Sinaia, la 18 august 1938.³² Documentul a fost semnat în prezența Ministerului Afacerilor Străine francez, M. Comnene, de către Douglas W. Keane, în

numele Marii Britanii, Jean du Sault și Paul Charguerand, în numele Franței și Constantin Conțescu, în numele României.³³ În conformitate cu hotărârile Conferinței, textul original al Aranjamentului rămânea în arhiva statului român, iar o copie era înaintată Italiei, care nu a participat la Acord, dar era membră în C.E.D. și trebuia să-și exprime adeziunea.³⁴

Prin acest act de importanță istorică, având drept obiectiv reducerea atribuțiilor C.E.D. prin trecerea lor în egală măsură în competența statului român, stipulațiile vechilor tratate, care nu respectau suveranitatea deplină a României, au dispărut.

Aranjamentul de la Sulina conținea 23 de articole și un Protocol final, sintetizate în următoarele dispoziții principale: Comisia Europeană a Dunării și agenții săi încetau să-și mai exercite puterile în ce privea navigație pe Dunărea maritimă; de asemenea încetau și puterile sale speciale în portul și rada Sulina;³⁵ drepturile Comisiei privind stabilirea dispozițiilor referitoare la exercitarea navigației încetau, C.E.D., urmând să elaboreze numai regulamentul de navigație și poliție pentru Dunărea maritimă și gurile fluviului - în baza propunerilor guvernului român -, urmând ca punerea în aplicare a Regulamentului și aplicarea lui să intre în competența României; Corpul de pilotaj trecea sub ordinea autorităților române.³⁶ România înființa un serviciu autonom - Direcția Dunării Maritime - ale cărui atribuții erau de a proiecta și executa lucrările necesare pentru Dunărea Maritimă și gurile ei, de a percepe taxele și a ține gestiunea respectivă;³⁷ taxele asupra navigației, moderate și egale pentru toate pavilionele, erau stabilite de Direcția Autonomă care le percepea și le afecta exclusiv lucrări și celelalte sarcini prevăzute de Aranjament;³⁸ tariful respectiv era supus Comisiei și era adoptat cu majoritate de voturi, inclusiv votul României; drepturile C.E.D. în materie sanitară încetau;³⁹ Aranjamentul era deschis pentru adeziune tuturor statelor reprezentate în C.E.D., sau care ar fi fost reprezentate în viitor.⁴⁰

Aranjamentul de la Sinaia nu și-a găsit imediat finalizarea, pentru că, pe de o parte, Italia, stat membru în C.E.D., lipsise de la lucrările Conferinței diplomatice, iar pe de altă parte, Germania, care ceruse mai de mult primirea în C.E.D., se afla în așteptarea unor răspunsuri categorice. Abia la 1 martie 1939 s-a semnat la București un **Acord internațional**,⁴¹ încheiat între Franța, Italia, Germania, Marea Britanie și România, cuprinzând 4 articole, care a avut ca obiect: intrarea Germaniei în C.E.D. "pe picior de perfectă egalitate cu celelalte state reprezentate ea"⁴²; aderarea Germaniei și Italiei la Aranjamentul de la Sinaia din 18 august 1938;⁴³ modificarea articolului 4 din Aranjamentul de la Sinaia, prin stabilirea unei noi proporții între piloții români și străni,⁴⁴ modificarea articolului 23 al. 3 din același aranjament, în sensul că acesta intra în vigoare în momentul deschiderii viitoarei sesiuni ordinare a Comisiei Europene, după depunerea instrumentelor de ratificare și de adeziune a statelor membre C.E.D.⁴⁵ Acordul urma să fie ratificat, odată cu aranjamentul de la Sinaia, avea aceeași forță și valoare ca și acesta și intra

în vigoare la aceeași dată.⁴⁶

Acordul a fost semnat de dr. Fabricius (Germania), Adrien Thierry (Franța), Reginald H. Hoare (Marea Britanie), Pellegrino Ghigi (Italia), Grigore Gafencu și Constantin Coțescu (România)⁴⁷ și a fost ratificat de România la 1 aprilie 1939, Anglia la 27 aprilie 1939, Franța la 6 mai 1939, Germania și Italia la 9 mai 1939. Ambele acte internaționale au intrat în vigoare la 13 mai 1939, când toate serviciile C.E.D. au fost predate autorităților române inaugurându-se astfel noul regim al gurilor Dunării.⁴⁸

De la Tratatul de pace de la Paris din 1856, se poate spune, fără exagerare, că Aranjamentul de la Sinaia împreună cu Acordul complementar de la București, a constituit actul cel mai important în privința regimului tehnic și juridic de la gurile Dunării.

Fără să desființeze din punct de vedere politic și juridic C.E.D., aceste reglementări au schimbat în fapt situația la gurile Dunării, ele consfințind "un mai întins conținut suveranității românești și repara pe această cale un trecut de nedreptate față de statul teritorial."⁴⁹

Soluția menținerii C.E.D., dar cu prerogative mai reduse, era în noile condiții politice - cu o Germanie în plină expansiune și tot mai agresivă, cu o Italie aliată acesteia, cu schimbări teritoriale care duseseră, deja, la dispariția unor state riverane Dunării și cu politica revizionistă a unor state nemulțumite de hotărârile tratatelor de pace - o formulă convenabilă. Guvernul român aprecia că avea nevoie să evite atunci și numai în acele condiții, înlăturarea Angliei și Franței de la gurile Dunării, deoarece România singură, așa cum vor demonstra evenimentele de mai târziu, nu putea rezista presiunilor Reichului nazist. "Poziția Germaniei - comenta oficiosul național "Voelkischer Beobachter" din Berlin, cu prilejul intrării Reichului în C.E.D. - corespunde azi prestigiului câștigat în lume și a fost dorită și salutată cu satisfacție de statele membre", comentariu menit să analizeze politica Axei de a pătrunde în sud-estul european, de a-și asigura dominația economică și politică asupra statelor dunărene prin exercitarea unui control cât mai riguros asupra principalei căi navigabile din zonă, care era Dunărea.⁵⁰

În aceste condiții Comisia Europeană păstra încă dreptul de control asupra lucrărilor, dreptul de a aproba regulamentele de navigație și poliție ce urmau să fie aplicate de români, menținea un numeros personal străin în serviciul de pilotaj și obținea prin Acordul separat încheiat de România privilegii și imunitate pentru personalul său superior.

Cu toate acestea, opinia publică românească a primit cu bucurie acele părți ale Aranjamentului care recunoșteau drepturile suverane, legitime ale României asupra Dunării maritime. Lucrările Conferinței au fost relatate pe larg în presa zilnică, iar după încheierea lor numeroase articole au analizat rezultatele obținute.⁵¹ "Marea Noastră", prestigioasa revistă a Ligii Navale Române, care a desfășurat în paginile sale o imensă propagandă pentru ca anacronicul provizorat care dura la gurile Dunării să ia sfârșit, scria în

aprilie 1939: "Suveranitate noastră era jignită prin aplicarea regimului capi-tulațiilor, când el fusese desființat chiar de Turcia. Modificarea adusă prin Convenția de la Sinaia a fost socotită o victorie națională ... Indiferent de aspectul interesat al politicii unei mari puteri, noua C.E.D. nu mai exercită puterile ce i-au fost conferite prin tratatele și convențiile din trecut, nici pe Dunărea Maritimă, nici în portul și rada Sulinei."⁵²

La mijlocul lunii mai Comisia Europeană a Dunării a ținut sesiune în vechea sa formă, la sfârșitul căreia noul regim al Dunării a devenit o reali-tate. În ziua de 16 mai 1939, s-a desfășurat la Sulina solemnitatea simbolică a ridicării pavilionului românesc la toate navele Comisiei Europene și pe catargele din fața palatului C.E.D., în sunetele imnului național. Din aceea zi, România și-a redobândit exercițiul drepturilor de suveranitate la Dunărea Maritimă.⁵³

Evenimentul a provocat o adevărată explozie de entuziasm. "Ieri la Sulina - scria "Timpul" - idealul Dunării românești a fost înfăptuit. Trico-lorul a fost înălțat în sunetul triumfătorului nostru imn național."⁵⁴ Alte ziare adăugau: "Cele trei culori românești și-au luat ieri locul meritat pe navele C.E.D."⁵⁵, "Un act de însemnătate istorică pentru România. Țara noastră preia deplinele puteri la gurile Dunării."⁵⁶ Impactul acestui moment asupra opiniei publice românești, a fost cu atât mai puternic cu cât a coincis cu venirea în țară a noii nave școală "Mircea", velier construit la Hamburg, în Germania, cu fonduri realizate, în parte, prin chetă națională. "În primăvara anului acesta - scria revista "Marea Noastră" -, odată cu renașterea naturii, două mari evenimente au însemnat și renașterea neamu-lu, fiindcă zilele de 16-17 mai s-au înscris în istoria neamului ca o răsplată a unor stăruințe de decenii, cât și ca o renaștere națională pe apele noastre scumpe: 16 mai înlocuirea pavilionului C.E.D. cu cel național, afirmarea deplinei noastre suveranități pe întreaga noastră Dunăre, 17 mai - primirea la Constanța a navei școală «Mircea»."⁵⁷

Cu toată nota de satisfacție ușor exagerată față de o problemă nerezol-vată în întregime, transferul drepturilor juridice ale Comisiei Europene a Dunării asupra Statului teritorial, consemnat prin documentele emise la Sinaia și la București, a constituit un eveniment de o deosebită însemnătate pentru Dunărea Maritimă-românească. El încheia un capitol din istoria Europei, scris cu 83 de ani în urmă și deschidea un altul.

Importanța operei tehnice realizată de C.E.D. la gurile Dunării nu putea fi negată și s-au exprimat chiar îndoieli în capacitatea statului român de a o duce mai departe. Dar, dezvoltarea generală pe care România o atinsese în toate ramurile activității sale, organizarea administrativă și dotările tehnice cu care înzestraseră căile navigabile, justificau încrederea în succesul întreprinderilor pe care acestea avea să le continue la gurile Dunării. Și este sigur faptul că "steagul care a fost ridicat cu ceremonialul impresionant (...) a fost întotdeauna simbolul îndeplinirii pe teritoriul român al unei înalte misiuni

politice și administrative, este simbolul aspirațiilor legitime ale României la gurile Dunării."⁵⁸

Românii erau hotărâți să facă "tot ce era omeneste cu putință pentru a-și îndeplini, în sfârșit, misiunea lor providențială de paznici ai Dunării și de garanți ai libertății ei",⁵⁹ cu atât mai mult cu cât situația internațională impunea asumarea rapidă a acestui rol.

În ceea ce privește durata Aranjamentului de la Sinaia și Acordul de la București, acestea au funcționat în forma arătată, până în toamnă anului 1940.

În septembrie 1940, ca urmare a noului raport de forțe survenit pe plan internațional, detrimat de cucerirea unei părți a Europei de către Germania nazistă, aceasta a convocat o Conferință la Viena, privind reglementarea navigației pe Dunărea fluvială.

Aranjamentul semnat la Viena, la 12 septembrie 1940, a exprimat supremația Germaniei în bazinul dunărean. A fost desființată Comisia Internațională a Dunării, prevăzută cu tratatele de pace și reglementată prin Statutul Dunării de la Paris. În locul acestei Comisii, a fost înființat un **Consiliu al Dunării Fluviale** cu sediul la Viena, având în componerea sa Bulgaria, Germania, Jugoslavia, România, Slovacia și Italia. În cadrul Consiliului Dunării Fluviale urma să ia ființă un Comitet special, format din Germania, Jugoslavia și România, care prelua atribuțiile fostei C.I.D. privitoare la Administrația Porților de Fier. Comisia Europeană a Dunării era menținută, dar activitatea ei era controlată de Germania.⁶⁰

Analiza celor trei acte internaționale prezentate evidențiază faptul că acestea formează un corp de dispoziții prin care s-a urmărit stabilirea unei noi reglementări a regimului navigației pe Dunăre: competența C.E.D. a fost mult diminuată, C.I.D. a fost desființată, iar în componerea organismelor internaționale ce funcționau - C.E.D. și Consiliul Dunării Fluviale - ponderea revenea Germaniei și Italiei fasciste.

Noua reglementare a transformat radical sistemul de norme stabilit după primul război mondial, Statutul de la Paris fiind în cea mai mare parte vidat de conținut.

În ceea ce privește România, recunoașterea unor atribute care îi reveneau ca riveran, a avut un caracter formal, statul român rămânând într-o poziție de subordonare care continua să-i încalce suveranitatea.

Regimul politico-juridic al Dunării intrase într-o nouă etapă, în care principiile de drept internațional ale libertății de navigație și ale egalității de tratament, au fost înlocuite cu arbitrariul autorităților naziste. Dunărea a devenit principala arteră de comunicație fluvială a Reichului nazist, organele sale militare dirijând întreaga circulație a vaselor de la Sulina până la Ulm.

Abia după sfârșitul celui de-al doilea război mondial, statele riverane vor stabili, cu prilejul Conferinței de la Belgrad din august 1948, un nou regim politico-juridic al Dunării, în conformitate cu principiile și normele

dreptului internațional contemporan, în care să fie promovate libertatea de navigație, egalitatea de tratament și suveranitatea statelor dunărene. Noile condiții, create după război, au făcut posibilă elaborarea unui nou statut al Dunării, pe linia cerințelor navigației internaționale, cu respectarea dreptului statelor riverane.

NOTE

1. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (A.M.A.E.), Fond 71/România, anul 1936, iunie - decembrie, vol. 3, General. Acțiunea României în vederea suprimării Comisiunii Europene a Dunării, f. 152.
2. *Ibidem*, f. 83; vezi și Nicolae Titulescu, *Les Roumains font un dogme de l'egalite dans le droit et la dignite*, în "Le Temps" din 22 iulie 1936.
3. Prin Nota din 6 septembrie 1924, Anglia a sesizat Societatea Națiunilor, atât în nume personal cât și al Franței și Italiei de diferendul cu România în această problemă, cerând un vaiz. Diferendul a fost transmis spre examinare Comisiei Tehnice și Consultative și Tranzitului, care a imputernicit în acest scop un Comitet special, format din reprezentanți ai Belgiei, Elveției și Olandei. Raportul Comitetului aprecia C.E.D. drept competentă de a instrumenta și pe sectorul Galați - Brăila, pe considerentul consimțământului tacit al României, pe un timp îndelungat. Comisia tehnică și consultativă și-a însușit acest raport dar a hotărât că nu este oportun să se pronunțe asupra problemei cu care a fost sesizată. Ulterior a intervenit un acord între cele patru state membre în C.E.D. pentru a cere un aviz consultativ în problema menținată de la Curtea Permanentă de Justiție Internațională de la Haga. Avizul consultativ al Curții Permanente (nr. 14 din 8 decembrie 1927) își însușea în esență punctul de vedere al Comitetului special, motiv pentru care a fost respins de România (F.C. Nano, *Condica tratatelor și altor legăminte ale României (1354-1937)*, vol. I, nr. 1694, București, p. 804).
4. A.M.A.E., Fond 71/România, anul 1929, ianuarie-mai, vol. 17, General. Buletinul 14 al Direcțiunii Politice Orientale. Comentariile presei oficioase maghiare și modificările regimului juridic al C.E.D.
5. *Ibidem*.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*, vol. 17, Instrucțiuni și informații. *Chestia Dunării*, filele 172-173.
8. *Ibidem*, Buletinul no. 14 al direcțiunii Politice Orientale. Comentariile presei oficioase maghiare și modificările regimului juridic al C.E.D., fila 302
9. *Ibidem*.
10. *Ibidem*, fila 303.
11. *Ibidem*, Buletinul Direcțiunii politice. Informații și instrucțiuni generale, 31 ianuarie 1939. Comisiunea Europeană a Dunării și Grecia, fila 39.
12. *Ibidem*, fila 31.
13. *Ibidem*, fila 40.
14. *Politica externă a României. Dicționar cronologic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 190.
15. F.C. Nano, *op. cit.* vol. I, nr. 1743, p. 625.
16. N. Dașcovici, *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional public*, Iași, 1936, p. 187.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*.
19. F.C. Nano, *op. cit.*
20. A.M.A.E., Fond 71/România, anul 1936, iunie-decembrie, vol. 3, General. Acțiunea României în vederea suprimării C.E.D., filele 125-126.
21. Sesizați prin cererea guvernului turc, semnatarii Convenției Strămtorilor din 1923, au con-

- venit, printr-un nou act din 20 iulie 1936 semnat la Montreux, să modifice Statutul Strămtorilor și să suprimă Comisia ce funcționa în baza Convenției din 1923.
22. M.A.E., Fond 71/România anul 1936, iunie-decembrie, vol. 3, General. Acțiunea României în vederea suprimării C.E.D., fila 126.
 23. Vezi și **Bara de la Sulina**, în "Timpul" din 24 iunie 1937; C.E.D. și **Uniunea Camerelor de Comerț din Dobrogea**, în "România de la Mare" din 25 octombrie 1937; **D. ministru Contzescu vorbește despre navigabilitatea pe Dunăre**, în "Vocea Galaților" din 25 mai 1938.
 24. Vezi și: **Textele de navigație la gurile Dunării**, în "Buletinul Porturilor și Căilor de Comunicație pe Apă" (P.C.A.), din Noiembrie 1937; **Politica C.E.D.-ului față de taxele de navigație. Sesiunea de toamnă a avut un caracter pur administrativ. Reducerea taxelor va fi cel mult teoretică**, în "Curentul" din 9 Noiembrie 1937; **Camera de comerț din Tulcea și taxele Comisiei Europene a Dunării**, în "Curentul" din 24 noiembrie 1937.
 25. A.M.A.E., fond 71/România, anul 1936, iunie-decembrie, vol. 3, General. Acțiunea României în vederea suprimării C.E.D., fila 126.
 26. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale. Presa Externă, dosar 814/1936, filele 29-36.
 27. Nicolae Titulescu, **Discursuri**, Editura Științifică, București, 1967, p. 547.
 28. "Universul" din 30 iulie 1936.
 29. "Adevărul" din 30 iulie 1936.
 30. "Viitorul" din 3 august 1936.
 31. "Viitorul" din 3 august 1936.
 32. "Monitorul Oficial", nr. 78, 1 aprilie 1939.
 33. **Ibidem**; vezi și Subsecretariatul de Stat al Marinei - Direcțiunea Specială Autonomă a Dunării Maritime, **Aranjamentul privitor la exercitarea puterilor comisiei Europene a Dunării** (text românesc și francez), Institutul de Arte Grafice "Lupta", București, p. 3-14.
 34. "Affaires Danubiennes", juillet 1938, no. 1, Institut Social Roumain, Centre des Hautes Etudes Internationales, Bucarest, p. 99.
 35. "Monitorul Oficial", nr. 78, 1 aprilie 1939, art. 1 și 2.
 36. **Ibidem**, art. 3-4. Corpul de pilotaj era format din 60% piloți români și 40% numiți tot de autoritățile române, la recomandarea C.E.D.; pilotul șef era numit de autoritățile române, dintr-o listă de trei candidați, alcătuită de Comisie.
 37. **Ibidem**, art. 5, 6, 7 și 8; vezi **Legea pentru înființarea Direcției Dunării Maritime**, în "Monitorul Oficial", nr. 110, 15 mai 1939.
 38. **Ibidem**, art. 10.
 39. **Ibidem**, art. 12 și 18.
 40. **Ibidem**, art. 22 și 23.
 41. "Monitorul Oficial", nr. 78, 1 aprilie 1938; vezi și **Aranjamentul privitor la exercitarea puterilor C.E.D.** p. 15-17.
 42. **Ibidem**, art. 1.
 43. **Ibidem**, art. 2.
 44. **Ibidem**, art. 3, al. 2 și 3 din Acord prevedea ca "pe măsura vacanțelor care se vor produce prin demisie și punere în retragere, piloții de naționalitate neromână, vor fi înlocuiți prin piloți români, până ce proporția acestora din urmă, în raport cu numărul total al piloților va atinge două treimi ..."
 45. **Ibidem**, art. 4 al. 2.
 46. **Ibidem**, art. 4 al. 3.
 47. **Ibidem**.
 48. **Politica externă a României**, Dicționar cronologic, p. 229.
 49. G. Sofronie, **Lupta diplomatică a României pentru suveranitate la Dunăre, în Economie teoretică, organizare politică și socială**, (Comunicări), vol. I, Sesiunea 1943/1944, Brașov, 1944, p. 287.
 50. A.M.A.E., fond 71/România, anul 1939, februarie-martie, vol. 440, Presă, f. 155.
 51. Vezi: "Universul" din 19 august 1938; "Viitorul" din 19 august 1938; "Argus" din 11 august 1938; "Marea Noastră" din 22 august 1938.

52. **Noul regim al gurilor Dunării**, în "Marea Noastră", an VIII, nr. 4 aprilie 1939, p. 63.
53. **Ibidem.**
54. **"Timpul"** din 17 mai 1939.
55. **"România"** din 17 mai 1939.
56. **"Universul"** din 17 mai 1939.
57. 16-17 mai 1939, în "Marea Noastră", an. VIII, nr. 6 iunie 1939, p. 137-138.
58. **Ibidem.**
59. **Enciclopedia României, IV, Economia Națională, circulație, distribuție și consum**, Imprimeria Națională, București, 1943. p. 127.
60. A.M.A.E., fond 71/România, 1920-1944, vol. 514, fila 219. Raport referitor la desfășurarea lucrărilor Conferinței Dunării ținută la Viena între 6-12 septembrie 1940.

L'ACTIVITÉ DE LA ROUMANIE POUR LA SUPPRESSION DE LA COMMISSION EUROPEENNE DU DANUBE (C.E.D.)

Résumé

Créée en 1856 avec la mission d'entretenir un chenal navigable aux Bouches du Danube, C.E. a représenté un organisme à souveraineté particulière sur le territoire de la Roumanie dont l'existence s'est perpétuée 80 ans durant. Les gouvernements de notre pays ont plusieurs fois protesté contre cet "anachronisme diplomatique" qui portait atteinte à la souveraineté de l'Etat roumain; à la veille de la deuxième guerre mondiale, on est arrivé à des mesures résolues en vue de la suppression de la C.E.D.

Les documents internationaux concernant la modification du régime juridique du Danube conclus pendant cette période forment un corps de dispositions par lesquelles on a établi une nouvelle réglementation du régime de navigation sur le Danube: la diminution importante de la compétence de C.E.D., l'annulation de C.I.D. et l'accroissement du rôle de l'Allemagne et de l'Italie fascistes dans la formation des organismes internationaux en fonction: C.E.D. et le Conseil du Danube Fluvial.

CONSIDERAȚII PRIVIND BASARABIA ANILOR 1918-1940 ÎN ISTORIOGRAFIA SOVIETICĂ

Anii 1918-1940 au constituit o perioadă deosebită în istoria străvechiului pământ al Basarabiei. Deși au fost multe contradicții și greutăți, care mai stârnesc și astăzi discuții aprinse, 22 de ani de dezvoltare națională liberă au dat neamului nostru o nouă suflare, o forță de rezistență, care a permis continuitatea (chiar și) în anii de grea cumpănă a regimului comunist, atunci când a fost pusă în pericol însăși existența spiritualității românești pe acest teritoriu.

Timp de mai bine de două decenii, noile teritorii revenite la vatra străbună cunosc o perioadă de mari reforme și transformări, care au cuprins întreaga viață politică, socială, economică și culturală.¹

În istoriografia sovietică multe din aceste transformări au fost lăsate în umbră, fiind prezentate acele aspecte, dictate de sus, care prezentau un alt tablou al Basarabiei.

Istoria este destul de des exploatată în scopuri politice și ideologice meschine, fiind aservită intereselor de grup sau a unor anumite persoane. Știința istorică de la începutul existenței statului sovietic s-a aflat în ipostaza de servitoare umilă a politicii, care era certată cu cele mai elementare principii morale. Doctrina politică și socială ce domina în societate determina și conștiința socială, care la rândul său își găseau oglindire în concepțiile istorice.

Pe cursul anilor, această doctrină a fost produsul direct și unic al monopolului politico-ideologic al statului. Un regim totalitar nu poate să ofere posibilități pentru o cugetare și cercetare liberă.

Ion Constatin² consideră că "statul sovietic totalitar a acționat metodic, cu stăruința pentru inocularea în conștiință basarabenilor a unei amintiri monstruase, apocaliptice despre lumea românească de dincoace de Prut".

Wilhelmus Petrus van Meurs³ analizând funcțiile politice al istoriografiei sovietice menționează drept principală pe cea de legitimare a regimului politic.

Prezentarea istoriei Basarabiei în istoriografia sovietică era în legătură directă cu doctrina ce domina în societate. Dacă se afirmă din oficiu că anii 1918-1940 au reprezentat pentru basarabeni o perioadă de degradare națională, istoricilor le revenea misiunea să prezinte un tablou "corespunzător", care în cele mai dese cazuri era departe de cel adevărat.

Ion Țurcanu⁴, istoric din Chișinău, în 1989 a recunoscut că nu a existat în istoria ținutului o perioadă mai falsificată decât perioada anilor 1918-1940 și nimeni nu-i va absolvi pe istorici de răspundere pentru starea jalnică a

istoriografiei sovietice.

În literatura de specialitate, istoriografia sovietică despre Basarabia în perioada 1918-1940 este încă puțin cercetată. Unele referințe asupra lucrărilor ce au marcat lansarea și propagarea miturilor și teoriilor istoriografice sovietice despre Basarabia, incompatibilitatea dintre discursul comunist și cel național românesc au fost expuse de Ion Constantin în lucrarea "Basarabia sub ocupația sovietică de la Stalin la Gorbaciov".⁵

Din lucrările istoricilor apărute în străinătate un interes deosebit pentru această temă îl prezintă lucrarea lui Mihail Bruhis "Rusia, România, Basarabia 1812-1918-1924-1940"⁶, publicată în 1979 de Centrul de Cercetări științifice pentru Rusia și Europa de Est al Universității din Tel-Aviv, tradusă și editată în limba română în 1992. Este de fapt o polemică între autor, fost cercetător științific superior la Institutul de Istorie de pe lângă C.C al P.C. al R.S.S.M. și istoricii sovietici de la Chișinău, Kiev, Odesa, Moscova cu privire la controversata problemă a Basarabiei, creată artificial, începând cu istoriografia și diplomația țaristă, continuată de Lenin și perpetuată în istoriografia și diplomația sovietică.⁷

Un alt studiu de real folos în cercetarea istoriografiei sovietice a problemei Basarabiei îl constituie lucrarea tânărului istoric olandez Wilhelmus Petrus van Meurs - "Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă"⁸. Autorul menționează că istoria sovietică a fost puternic dominată de unele mituri istorice, iar istoria naționalităților neruse și a celor din regiunile periferice în special de formula răului mai mic și prieteniei popoarelor.⁹

M. Bruhis scoate în evidență și alte mituri, care au dominat istoriografia sovietică a istoriei Basarabiei din anii 1918-1940, ca cel despre instaurarea Puterii Sovietice în Basarabia la sfârșitul anului 1917 - începutul lui 1918, despre crearea statalității sovietice 1917 - începutul lui 1918, despre crearea statalității sovietice moldovenești, cel despre limbă și nația moldovenească, despre lupta populației basarabene pentru eliberare.¹⁰ Ele au dominat în special știința istorică în perioada postbelică.

După Revoluția din Octombrie, știința istorică din Rusia Sovietică era dominată de istoricii nemarxiști, noile concepții marxiste de scriere a istoriei abia apăreau. Primele publicații despre Basarabia după Unirea cu România erau scrise de basarabeni alogeni și comuniști români care au rămas în Rusia Sovietică după evenimentele din anii 1917-1918. Unul dintre primele articole, scris la comandă "M.O.P.R."-ului (organizația mondială a partizanilor revoluției) a fost cel al lui V. Garski "Basarabia truditore și Puterea sovietică", publicat în 1922 în revista "Besedy agitatora" (Discuțiile Agitatorului).¹¹ Începând cu anul 1924, an bogat în evenimente marcante în cadrul relațiilor româno-sovietice : conferința româno-sovietică de la Viena din martie-aprilie 1924¹², răscoala de la Tatar Bunar din 11-16 septembrie,¹³ crearea pe malul stâng al Nistrului a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești la 12 octombrie,¹⁴ numărul publicațiilor despre Basarabia s-a mărit.

Basarabeni alogeni, refugiați la Moscova, fiind comuniști devotați, erau

intr-un fel obligați să mulțumească pentru grija purtată de fratele mai mare printr-o vastă campanie de agitație cu caracter antiromânesc. Centrul acestei companii de agitație devine Asociația Basarabenilor din Uniunea Sovietică,¹⁵ înființată la Moscova la data de 4 mai 1924, după eșecul Conferinței de la Viena. Printre membrii comitetului de organizare erau G. Kotovski, Gh. Buciușkan, S. Bantke, V. Dembo, V. Broască și alți basarabeni, care au devenit mesageri ai propagandei antiromânești. Numeroase articole, broșuri cu caracter propagandistic a publicat V. Dembo¹⁶ - "Problema basarabească" (1924), "Moldova Sovietică și problema Basarabească" (1925), "Republica fără capitală" (1930), "Țărâniea din Basarabia sub ocupația boierilor" (1931), "Țărâniea din Balcani" (1932).

Un subiect destul de des vehiculat de către autori a fost răscoala de la Tatar Bunar. Au fost publicate broșurile lui A. Bădulescu¹⁷ "Răscoala de la Tatar Bunar, a lui V. Dembo și S. Timov¹⁸ "Răscoala țăranilor împotriva boierilor români, S. Vităk¹⁹ - "500 de țărani tatarbunezi în fața judecății boeresti". Autorii, comuniști dogmatici, străini de concepțiile naționale, credeau că un motiv suficient pentru a zdruncina drepturile românești asupra Basarabiei era lupta de clasă. Eroismul "luptătorilor revoluționari", care-și riscuau viața pentru eliberarea poporului basarabean i-au fost dedicate sute de pagini atât în perioada interbelică cât și în perioada postbelică.

În 1925 a fost publicată o broșură, care se deosebea de cele apărute anterior, broșura lui Cristian Racovski "România și Basarabia. Cu ocazia a șapte ani de la anexarea Basarabiei".²⁰ Dacă diversele broșuri și scrieri apărute până atunci erau destinate în exclusivitate populației din Uniunea Sovietică sau Basarabia, lucrarea lui Racovski (tradusă în limbile franceză și engleză) era adresată opiniei publice internaționale. Autorul, adept al tezei despre revoluția mondială vedea în revoluția rusă un factor declanșator, care va duce la lichidarea oligarhiei române. El acuza România pentru anexarea Basarabiei în 1918 fără acordul populației, se pronunța pentru plebiscit în ținut, iar actul unirii îl considera drept una din cele mai mari excocherii ale istoriei moderne.²¹ El nu spunea nimic despre biruința Puterii Sovietice în Basarabia la sfârșitul anului 1917 - începutul anului 1918, un detaliu de remarcat ; în acel moment, Rakovski era unul din conducătorii Rumcerodului din Odesa, un martor ocular al acelor evenimente.²² Mitul despre instaurarea Puterii Sovietice va fi inventat mai târziu în istoriografia sovietică despre Basarabia.

Eroismul luptătorilor din Basarabia, situația din ținut erau prezentate și în presa periodică. Un anumit rol în agitarea problemei Basarabiei, în informarea populației din Uniunea Sovietică l-a avut revista "Krasnaia Bessarabia"²³ (Basarabia Roșie), editată la Moscova de Asociația Basarabenilor din Uniunea Sovietică. În cele 129 de numere care au apărut în perioada 1926-1938 s-au publicat numeroase articole, scrise în termeni ideologici ai luptei de clasă, cu scopul de a informa cititorul despre Basarabia.

Titlurile articolelor : "Basarabia astăzi (situația economică și politică)" - aut. V. Borisov,²⁴ "Din istoria mișcării revoluționare a tineretului din

Basarabia" – autor S. Bantke,²⁵ "Reforma agrară din România și Basarabia" – autor A. Bărbulescu,²⁶ "Truditorii din Basarabia pe avanpostul revoluției mondiale" - autor V. Kolarov²⁷ și altele vorbesc și despre conținutul lor. Autorii nu aveau scrupule că cei care luptau nu erau moldoveni, mulți nici chiar născuți în Basarabia, că populația nu susținea propaganda anti-românească. Fiind comuniști fideli, ei făceau tot posibilul să convingă cititorul că toate "contactelor diplomatice, tratatele și convențiile semnate între reprezentanții guvernului sovietic și guvernul român n-au afectat "poziția principală a Kremlinului în chestiunea Basarabeană".²⁸

În "Krasnaia Bessarabia" au fost publicate un număr mare de articole care aveau ca subiect răscoala de la Tatar Bunar, cum au fost cele ale lui V. Dembo²⁹ - "După Tatar Bunar". "De la înfrângere la biruință", sau ale lui P. Alisov³⁰ - "Cauzele și importanța răscoalei de la Tatar bunar", "Învățămintele Republicii Sovietice-Tatar-Bunar" și altele.

În perioada interbelică au mai apărut și alte publicații scrise la cererea Asociației Basarabenilor din Uniunea Sovietică sau a M.O.P.R"-ului, unde se prezenta în cele mai triste culori situația din Basarabia; "Sub jugul boierilor români" - autor V. Dimir și D. Stejaru,³¹ "Hotin (1919-1929). Zece ani de la răscoala împotriva ocupanților români" de V. Dembo,³² "Sub boierul crâncen. (în Basarabia)" de Al. Kolosov,³³ "Basarabia sub călcâiul ocupanților români" de A. Tătaru,³⁴ "3 ani de construcție națională în R.A.S.S.M și 10 ani de asuprire națională în Basarabia" de V. Holostenco.³⁵ Toate publicațiile apărute erau dominate de *formula răului mai mic și parțial cea a prieteniei popoarelor* – mai ales atunci când se agita lupta oamenilor din ținut și solidaritatea populației din Uniunea Sovietică.

Rezolvarea problemei Basarabiei prin metode dictatoriale apărute în urma pactului Ribbentrop-Molotov și a notelor ultimative din iunie 1940 au oferit subiecte noi pentru istorici. Protocolul adițional secret este cunoscut istoricilor din Uniunea Sovietică abia în anii 80. După război este lăsat uitării și textul ultimatumului din 26 iunie 1940 pentru conținutul primului alineat.

Una din primele publicații care a fost difuzată pe larg în Basarabia ocupată a fost broșura "Basarabia Sovietică și Bucovina Sovietică",³⁶ cu un puternic caracter propagandistic, având ca scop justificarea acțiunilor Guvernului sovietic. Erau aduse argumente privind drepturile Uniunii Sovietice asupra Basarabiei, deoarece acest ținut fusese gubernie a Rusiei, iar anexarea din 1812 era prezentată drept mărturie.³⁷ În perioada 1918-1940, s-a agitat îndeosebi teza "luptei populației împotriva ocupanților", accentul fiind pus pe unele momente ca Hotin (1919), Tartar Bunar (1924), care "demonstrau" că Unirea Basarabiei cu România nu exprima doleanțele populației din Basarabia.³⁸ Anexarea Nordului Bucovinei se justifica prin faptul că era populată de ucraineni, care doreau să se unească cu frații lor din Ucraina Sovietică.³⁹

În presa din Uniunea Sovietică au fost publicate o serie de articole cu scopul de a justifica acele acțiuni, considerate drept realizări ale diplomației sovietice. Fiecare revistă din acea perioadă era obligată să publice câte un

articol, însă în cea mai mare măsură ele repetau conținutul broșurii amintite mai sus.

O altă lucrare care avea același rol și era dominantă de aceleași idei a apărut în 1942 la Saratov.⁴⁰ Autoarea broșurii "Lupta Basarabiei împotriva ocupanților români", Ana Mihailova, a scris-o la cererea conducerii "N.K. V.D."-ului din Uniunea Sovietică. Ea avea scopul de a justifica anexarea Basarabiei în 1940 motivând că teritoriul a fost populat de triburi slave și pentru a informa publicul cititor despre planurile Uniunii Sovietice în Balcani, insista asupra prezenței lor în teritoriul de la Nistru până la Dunăre și peste Dunăre.⁴¹

O nouă pagină în istoriografia sovietică despre Basarabia din perioada anilor 1918-1940 o reprezintă lucrările din perioada postbelică, dominate de unele mituri, nominalizate mai sus. Deși istoriografia despre Basarabia în această perioadă este cantitativ mai bogată, calitativ nu se observă progrese. Din volumul de studii, monografii, articole apărute prezintă interes culegerile de documente. Istoricii după ce au obținut accesul în numeroase arhive, au descoperit o serie de documente interesante. Studiate cu un spirit critic, se pot afla adevăruri care de multe ori au fost modificate de cercetători după bunul lor plac. Iată unele titluri ale culegerilor publicate în această perioadă : "Proclamații din Octombrie ale ilegalității revoluționare din Basarabia (1920-1935)",⁴² "Răscoala de la Hotin",⁴³ "Solidaritatea internațională a luptei truiditorilor din Basarabia pentru reunirea cu Patria Sovietică (1918-1940)"⁴⁴, Bolșevicii din Moldova și de pe Frontul Român în lupta pentru Puterea sovietică (martie 1917 - ianuarie 1918)",⁴⁵ "Proclamații ale ilegalității comuniste din Basarabia (1918-1940)"⁴⁶ "Lupta truiditorilor de pe pământurile dunărene ale Ucrainei pentru eliberarea națională și socială (1918-1940)"⁴⁷ și altele.

Primul studiu apărut după război a fost lucrarea lui A. Dolnic "Basarabia sub ocuparea boierilor români (1918-1940)"⁴⁸. El este primul istoric care lansează mitul despre instaurarea puterii sovietice în Basarabia la sfârșitul anului 1917 începutul lui 1918.⁴⁹ Această teză a fost lansată cu scopul de a legitima acțiunile întreprinse de Uniunea Sovietică în iunie 1940 în problema Basarabiei. Dacă istoricii susțin că în ținut a fost instaurată puterea sovietică în 1918, atunci Basarabia a fost pământ sovietic ocupat de Guvernul român nelegitim timp de 22 de ani.⁵⁰ Această teză lipsește în istoriografia interbelică, atunci accentul principal punându-se pe lupta de clasă și revoluția mondială. În culegerile de documente menționate mai sus sunt documente care demonstrează că în perioada 1918-1940 populația din ținut n-a considerat Basarabia pământ sovietic. Cei care luptau aveau lozincă de unire cu Uniunea Sovietică, pentru biruința puterii sovietice dar nu "reuniune" sau "reinstaurare"⁵¹. M. Bruhis pune întrebarea "dacă a fost instaurată puterea sovietică în Basarabia la sfârșitul lui 1917 începutul lui 1918".⁵² După analiza argumentelor prezentate de istoricii sovietici în lucrările lor despre Basarabia ajunge la concluzia că puterea sovietică nu avea șanse să fie instaurată.

Deși această teză este complet nefondată ea a servit drept un preludiv

pentru o alta, la fel de neîntemeiată - "organizarea statalității sovietice moldovenești", încă o problemă controversată în istoriografia sovietică. Unii istorici au afirmat că "pentru prima dată moldovenii au creat un stat sovietic socialist național în 1924"⁵³ sau că "formarea R.A.S.S.M. trebuie considerată drept primul pas istoric pe calea formării statului moldovenesc sovietic"⁵⁴. A. surilov⁵⁵ consideră că "puterea sovietică a fost instaurată în Basarabia în iunie 1940, iar problema creării statului național - socialist moldovenesc a fost rezolvată în 1924". În următoarele decenii apar însă unele discordanțe între autori atunci când sunt prezentate aceste probleme.

Unul dintre reprezentanții istoriografiei sovietice, A. Lazarev a insistat asupra tezei despre biruința puterii sovietice în Basarabia în 1918,⁵⁶ iar începutul creării statului sovietic moldovenesc l-a atribuit anului 1919, când a fost formată Republica Sovietică Socialistă Basarabia, în componența Rusiei Sovietice. Deși această formațiune statală n-a fost recunoscută de conducerea Rusiei Sovietice, care la acel moment se afla în stare de război civil, insistența sa are scopul de a justifica acțiunile Guvernului sovietic din 1940⁵⁷. Crearea R.A.S.S.M. este prezentată ca o continuare a acelei formațiuni statale, iar crearea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești la 2 august 1940 drept o rezolvare justă a problemei Basarabiei.⁵⁸

Alt mit care a dominat istoriografia sovietică postbelică despre Basarabia a fost cel al luptei eroice a populației din ținut împotriva "jugului boierilor români" care a fost argumentat prin trei momente - Hotin (1919), Tighina (1919), Tartar-Bunar (1924). De exemplu: "răscoale ca cea de la Hotin din 1919, de la Bender (Tighina) 1919, Tatar-Bunar 1924 și altele au înscris o pagină glorioasă în istoria luptei eroice a muncitorimii basarabene"⁵⁹ sau "în Basarabia au avut loc răscoale la Hotin, Bender, Tatar-Bunar"⁶⁰ și încă multe exemple de acest fel. Lucrările publicate erau folosite pentru a demonstra că populația din Basarabia nu a fost de acord să se unească cu România, invers era nemulțumită de ocupația românească a ținutului și lupta eroid pentru eliberare. Au apărut o serie de lucrări care reflectau aceste momente ca : "Două zeci și doi de ani de luptă înflăcărată" autori N. Bobeico și I. Copanschi, ⁶¹ "Lupta truditorilor din Basarabia împotriva jugului burghezo-român" de N. Beresniacov și alții,⁶² "Solidaritatea internațională cu lupta truditorilor din Basarabia pentru reunirea cu Patria Sovietică (1918-1940)", "Tradiții internaționale ale luptei pentru reuniunea Basarabiei cu Patria Sovietică (1918-1940)" de I. Copanschi⁶³.

Una din cele mai semnificative cărți în problema basarabeană din istoriografia sovietică din perioada postbelică a fost cea a lui A. Lazarev "Statalitatea sovietică moldovenească și problema basarabeană".⁶⁴ Istoricul constantin C. Giurescu, care a publicat o replică la această lucrare sub numele de Petre Moldoveanu scria : "În realitate ea nu este decât o țesătură de neadevăruri privind istoria poporului român în general și a Moldovei dintre Prut și Nistru în special, țesătură înfățișată într-un stil de o rară violență și grosolanie, incompatibil cu o lucrare științifică."⁶⁵ El reține atenția cititorului asupra celor peste 60 de aserțiuni, care nu-și găsesc o

tratare corespunzătoare în cartea lui A. Lazarev.

Pentru subiectul cercetat prezintă interes analiza istoriografiei problemei Basarabiei făcută de A. Lazarev. El critică știința istorică sovietică pentru faptul că nu a publicat până la acel moment nici o lucrare pe problema Basarabiei, din motiv că ea a fost rezolvată în 1940.⁶⁶ Nu era de acord cu ideea că ea trebuie uitată în interesul prieteniei popoarelor din Uniunea Sovietică și cel din Republica România, altfel ea este lăsată în grija falsificatorilor burghezi⁶⁷. Evidențiază lucrarea apărută în 1969 a lui D.I. Antoniuk și alți autori "Rolul trădător al "Sfatului Țării",⁶⁸ care "divulgă trădarea națională a "Sfatului Țării", care a contribuit la ocuparea Basarabiei" drept un aport consistent în istoriografia problemei.⁶⁹ Autorul amintit este de părere că în literatura istorică este slab prezentată perioada de douăzeci și doi de ani de ocupație și a luptei de eliberare. Din lucrările apărute nominalizează pe ale lui A. Dolnic,⁷⁰ N.V. Beresneakov,⁷¹ I.M. Bobeico,⁷² I. Copanschi⁷³. Un neajuns al lucrărilor apărute în perioada interbelică și postbelică despre Basarabia este după părerea lui A. Lazarev" lipsa analizei adânci și generale a situației economice din Basarabia de pe pozițiile marxist-leniniste",⁷⁴ o afirmație tipică pentru un comunist devotat, care era și un "românofob" convins. El nu este de acord cu acei autori care scriau și unele adevăruri, cu A. Nekrici care spune că eliberarea Ucrainei și Belarus s-a făcut din motive strategice făcând o analogie cu Basarabia,⁷⁵ cu A. Glukovskii și I. Kompaniița care în volumul "Regiunea Cernăuți" din seria "Istoria orașelor și a satelor din Ucraina" vorbesc despre populația românească a Bucovinei.⁷⁶

Lucrarea, scrisă la cererea celor de la conducere nu a fost însă recenzată public de specialiștii din forurile academice, astfel creându-se impresia că nu a fost acceptată de știința istorică datorită mulțimii de aserțiuni pe care le conține.

La același nivel erau și alte lucrări ale istoricilor sovietici apărute în perioada postbelică. În categoria performanțelor în falsificarea adevărului se poate menționa cartea lui S. K Brăseachin și M.K.J. Sâtnic "Triumful adevărului istoric"⁷⁷. Deși titlul sună destul de pompos, conținutul cărții este plin de aberații, departe de adevăr. De exemplu : "după cotoșirea violentă a Basarabiei Sovietice în 1918, una din temele centrale ale istoriografiei românești oficiale a devenit justificarea acestui act tâlhăresc"⁷⁸ sau "Puterea Sovietică a fost instaurată în Basarabia, însă ea nu a dovedit să se consolideze, anume aici Antanta a dat prima lovitură Rusiei Sovietice și tocmai Basarabia a fost prima victimă a intervenției infătuită cu ajutorul baionetelor armatei române"⁷⁹, altă aberație este "comitetul executiv gubernial al sovietelor, Sovietul din Chișinău și cele locale bolșevizate și secția de front al Rumcerodului a luat puterea în mâinile lor"⁸⁰ și încă o mulțime de tipul acesta. Un moment interesant este faptul că dacă cartea lui A. Lazarev este bogată în note și are o bibliografie enormă, cea a lui S. Briseachin și M. Sitnic nu conține practic note în afară de trimerile la "opera" lui V.I. Lenin, deși cartea are o listă de bibliografie selectivă.

Istoriografia oficială din Uniunea Sovietică în perioada interbelică și

postbelică a fost aservită ideologiei sistemului politic totalitar și a făcut abstracție de ceea ce trebuia să fie obiectul de studiu al științei istorice-omul.

Încă un aspect al istoriografiei sovietice despre Basarabia din perioada 1918-1940 ce prezintă interes sunt neînțelegerile dintre istoricii din Moldova Sovietică și Ucraina Sovietică.⁸¹ Dacă în problema de bază - legitimitatea anexării Basarabiei în 1940 au poziții identice pentru a determina aceleași unități concrete istorico-geografice au folosit termeni diferiți. Cei din Moldova Sovietică când analizau evenimentele ce au avut loc în județele Hotin, Akkerman și Ismail între anii 1918-1940 vorbeau despre nordul Basarabiei sau județele din sud: "la sfârșitul lunii noiembrie 1918, Comitetul revoluționar județean din Hotin a ținut consfătuirea comitetului revoluționar din majoritatea satelor din județ și din nordul Basarabiei,"⁸² sau "răscoala de la Tatar Bunar este una din paginile cele mai pregnante din istoria luptei eroice a oamenilor muncii din Basarabia ..., întreaga populație a sudului multinațional al Basarabiei a confirmat cu sângele său voința nezdruccinată de luptă pentru realipirea cu Patria Sovietică."⁸³

Cei din Ucraina Sovietică pentru a ascunde adevărul că județele Hotin, Akkerman, Ismail nu au fost niciodată anterior teritorii ce au aparținut Ucrainei, recurg la unele "șiretlicuri terminologice". În literatura istorică ucraineană au fost introduse expresii de tipul "pământurile dunărene ale Ucrainei" pentru desemnarea județelor din sudul Basarabiei. Ca exemplu poate servi titlul unor lucrări precum cea a lui S. Melnik - "Lupta pentru Puterea Sovietică în regiunile dunărene și reuniunea cu Republica Sovietică Socialistă Ucraineană"⁸⁴, titlul culegerii de documente amintite mai sus,⁸⁵ lucrările lui P. Smișko⁸⁶ "Lupta truditorilor de pe pământurile dunărene ale Ucrainei pentru reuniune cu R.S.S.U." și "Răscoala de la Tatar bunar", iar județul Hotin este considerat ca parte a Bucovinei de Nord în lucrările lui K. Ţipko⁸⁷ "Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și lupta truditorilor din Ucraina pentru puterea sovietică și reunirea cu Ucraina Sovietică", a lui A. Iurcenko⁸⁸ "Răscoala de la Hotin".

Atunci când scriu despre județul Hotin ei afirmă că "masele de oameni ai muncii din Bucovina de Nord nu se împăcau cu asupririle boierilor români și n-au întrerupt lupta pentru realipirea la Ucraina Sovietică. Deosebit de important a fost răscoala de la Hotin".⁸⁹ Pentru evenimentele din sudul Basarabiei folosesc termenul amintit mai sus, atribuind fenomenele și evenimentele care au avut loc în sudul Basarabiei în 1924 istoriei Ucrainei, deși în realitate răscoala de la Tatar Bunar nu a avut nici o legătură cu Ucraina. Istoricii adaptează în lucrările lor nu numai lozincile răscoalei, dar includ o lozincă nouă ca cea "despre unificarea cu Ucraina a Republicii Tatar Bunar, proclamată de răsculați".⁹⁰ Nu este vorba despre o "sinonimie terminologică", ci despre o motivare a dezintegrării Basarabiei în 1940. Istoricii ucraineni au depus un efort enorm pentru a găsi o bază teoretică a acelor evenimente, când au fost rupte legăturile firești ale județului din nordul Basarabiei, Hotin, și ale județelor din sud Akkerman și Ismail, legături care au fost istoric formate cu celelalte județe ale Basarabiei cu care

formau o entitate istorico-geografică.

Istoriografia sovietică despre Basarabia dominată de miturile expuse mai sus, necesită o cercetare minuțioasă și scoaterea la lumină a adevărului care a fost falsificat pe parcursul întregii perioade de existență a statului sovietic. Istoricilor le revine misiunea să cerceteze arhivele și să aducă la cunoștința publicului documente care prezintă situația reală a ținutului în perioada dată. Sunt foarte multe aspecte care au fost slab cercetate până în prezent de către specialiști : situația socială, politico-economică, viața culturală, administrația locală.

NOTE

1. I. Agrigoroaie, Gh. Palade, **Basarabia în cadrul României întregite**, 1918-1940, Universitas, Chișinău, 1993, p. 62-105.
2. I. Constantin, **Basarabia sub ocupația sovietică de la Stalin și Gorbaciov**, Editura "FIAT LUX", București, 1994, p. 75.
3. Wilhelmus van Petrus Meurs, **Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă**, Editura ARC, Chișinău, 1996, p. 19.
4. **Îndemnul la înaltare în istorie**, Cartea Moldovenească, Chișinău, 1990, p. 38.
5. I. Constantin, Op. cit., p. 75.
6. M. Bruhis, **Rusia, România și Basarabia**, 1812-1918 - 1924-1940. Universitas, Chișinău, 1992.
7. Ibidem, p. 3.
8. Wilhelmus Meurs, Op. cit.
9. Ibidem, p. 18.
10. M. Bruhis, Op. cit., p.172.
11. V. Garski, **Trudovaia Bessarabia i Sovetskaia vlasi**, în "Reci i besedy aghitatora", nr. 43, 1921, Moscova.
12. I. Oprea, Basarabia la Conferința româno-sovietică de la Viena (1924) (I), în "Revista de istorie", nr. 1-2, 1992, p. 23-38, idem, **Basarabia la Conferința româno-sovietică de la Viena (1924)(II)**, în "Revista de Istorie", nr. 7-8 p. 707 -724.
13. Gh. Tătărescu, **Mărturii pentru istorie**, Ed. Enciclopedică, București, 1996, p. 675-110.
14. I. Șișcanu, **Crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești**, în "Cuget" (Chișinău), nr. 5-6, 1992.
15. **Enciclopedia Sovietică Moldovenească** (E.S.M.), Chișinău, 1970, vol. I, p. 260.
16. V. Dembo, **Bessarabskij vopros**, Moscova, 1924, idem, **Sovetskaia Moldova i Bessarabskij vopros**, Izd. Obș., Bessarabtev, Moscva, 1925, idem, **Bessarabskoe kresteanstvo pod vlast'iu kulakov i pomeșcikov**, Izd. C.C. M.O.P.R. S.S.S.R., Moscva, 1931, idem, **Respublika bez stolity**, Harkov, 1930.
17. Al Bărbluescu, **Vostanie v Tatar-bunare (K sudu nad 500 Bessarabtev)**, Izd. C.C. M.O.P.R. S.S.S.R., Moscva, 1925.
18. V. Dembo, S. Timov, **Vostanie Bessarabskih krestian protiv rumynskih pomșecikov**, Izd. Moscovskii rabocii, Moscva, 1925.
19. S. Viták, **500 tatar-bunarskih krestan pered nboiarskim sudom**, Harkov, 1926.
20. Cr. Racovski, **Rumînia i Bessarabia k semiletîu anehii Bessarabii**. Litizdat, Moscva, 1925.
21. Ibidem, p. 34-41.
22. Meurs Wilhelmus, op. cit., p. 188

23. E.S.M., Chişinău, 1971, vol. III, p. 476
24. V. Borisov, **Bessarabia segodná (politiceskoe ekonomiceskoe položenie)**, in "Krasnaia Bessarabia", nr. 1, 1926, p. 7-10.
25. S. Bantke, **Iz istorii revolučionogo dvijenja rabocej moloději Bessarabii**, in "Krasnaia Bessarabia", nr. 1, 1927, p. 63-68.
26. Al. Bădulescu, **Agarnaia reforma v Rumynii**, in "Krasnaia Bessarabia", nr. 3, 1928, p. 27-34.
27. V. Lolarov, **Trudeašisea Bessarabia na forposte mirovoj revoliuții**, in "Krasnaia Bessarabia", nr. 2, 1930, p. 1-4.
28. I. M. Copanschii, **Obsestvo besarabjev**, p. 11-146.
29. V. Dembo, **Posle Tatar bunar (tatarbunarski progovor)** in "Krasnaia Bessarabia", nr. 1, 1926, p. 18-20, Idem, **Ot porajenia k podebe**, in "Krasnaia Bessarabia", nr. 5-6, 1928, p. 42-44.
30. P. Alosov, **Pričin i znacenia tatarbunarskova vostania in Krasnaia Bessaravia**, nr.8, 1929, p. 6-8, Idem, **Uroki tatarbunarskoj sovetskoj respubliky**, in "Krasnaia Bessarabia", nr. 9-10, 1929, p. 12-13.
31. V. Dimir, D. Stejaru, **Pod gniotom rumjnskikh boinar**, Voienzidat, Moscva, 1932.
32. V. Dembo, **Hotin (1919-1929). K. 10-letiu vostania protiv Rumjnskđh zahvatčikov**, Izd. M.O.P.R., Moscva, 1929.
33. Al. Kolosov, **Pod liutym boiarinom (v Bessarabii)**, Moscva, 1926.
34. A. Tataru, **Bessarabiá pod peatoj rumynskđh okupantov**, Partizdat, Moscva, 1932.
35. V. Holostenko, **3 goda načional "nogo stroitel"stva v. A.M.S.S.R. i 10 let načional 'ngo ugnetená Bessarabii**, Gosizdat. A.M.S.S.R., Balta, 1928.
36. **Sovetskaiá Bessarabia i Sovetskaiá Bukovina**, Gospolitizda, Moscva, 1940.
37. Ibidem, p. 6.
38. Ibidem, p. 15.
39. Ibidem, p. 22.
40. Mihailova, A., **Bor'ba Bessarabii protiv rumynskđh zahvatčikov**. O.G.U.Z., Saratov, 1942, p. 3.
41. Ibidem, p. 30.
42. **Okrábskie listovki evolučionogo podpolia Bessarabii. Cbornik dokumentov (1920-1935)**, Ŗtiința, Chişinău, 1957.
43. **Hotinskoe vostanie. Sbornik materialov i dokumentov**. Ŗtiința, Chişinău, 1976.
44. **Mejdunarodnaia poderjka nor'by trudišisea Bessarabi za voeoedinenia s Sovetskoj Rodinoj (118-1940). Sbornik materialov i dokumentov**. Ŗtiința, Chişinău.
45. **Bol seviki Moldovanii i Rumynskogo fronta v bor'be za vlast'Sovetov (mart 1917 - inavar'1918). Dokumenty i materialy**. Ŗtiința. Chişinău.
46. **Listovki kommunisticeskogo podpolia Bessarabii (1918-1940), Sbornik dokumentovl materialov**, Cartea Moldovenească. Chişinău, 1960.
47. **Bor'ba trudišisea ulrainnskđh pridunaiskđh zemeli za sočial'noe i načional'noie osvoboždenie 1918-1940. Sbornik documentov i materialov**, Maak, Odessa, 1967.
48. A. Dol'nik **Bessarabia pod vlastiu rumynskđh boiar (1918 - 1940)**. Gospolitizdat, Moscva, 1945.
49. Ibidem, p. 22.
50. **Listovski kommunisticeskogo...**, p. 216.
51. Ibidem, p. 315.
52. M. Bruhis, Op. cit., p.193.239
53. A. Repida, **K voproso obrazovania Moldovskoi A.s.s.R. In Učenie zapiski Kişiněvskogo Gos. ped. instituta, Seria gumanitarnih nauk**, Chişinău, 1954, p. 10.
54. I. Leonov, **Znamentel'naa data v'zizin moldavskogo naroda**, in Ucennye zapiski

- Kisinevskogo Universiteta**, Tom, II/ Gumanitarnnye nauki, Chişinău, 1950, p. 7-8.
55. A Surilov, **Istoria gosudarstva i pravda Moldavskoy S.S.R.**, Cartea Moldovenească, Chişinău, 1963, p. 71.
 56. A.M. Lazarev, **Moldavskaja sovetskaja gosudarstvennosta i Bessarabski vopros**, Cartea Moldovenească, Chişinău, 1974, p. 554.
 57. Ibidem, p. 564.
 58. Ibidem, p. 570.
 59. **Listovski kommunisticeskogo...**, p. 4.
 60. E.S.M. Chişinău, 1970, vol. I, p. 363.
 61. I. Bobeiko, I. Copanscşi, **Douăzeci şi doi de ani de luptă eroică**, Cartea Moldovenească, Chişinău, 1967.
 62. N. Beresneacov, I. Bobeico, I. Copanschi, I. Murzac, V. Platon, **Bor'ba trudeasishă Bessarabii za svoe osobojenje i vossoedineniă s sovetskoy Rodinoj**, Cartea Moldovenească, Chişinău, 1970.
 63. I. Copanschi, **Internacional'nye soldarnosti bor'by za vossoedineniă s Sovetskoy Rodinoi (1918-1940)**. Ştiinţa. Chişinău, 1975, Idem. **Internacional'nye tradicii bor'by za vossoedineniă Bessarabii s Sovetskoy Rodinoj (1918-1940)**. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1973.
 64. A. Lazarev, Op. cit.,
 65. Petre Moldoveanu, **Cum se falsifică istoria**, in "Patrimoniul" (Chişinău) nr. 1, 1990, p. 79.
 66. D. Antoniuk, S. Afteniuk, M. Itkis, Rolul trădător al "Sfatului Ţării", Cartea Moldovenească, Chişinău, 1969.
 68. Lazarev, Op. cit., p. 22.
 69. Ibidem, p. 23.
 70. A. Dol nik, Op. cit.
 71. N. Beresneacov, Op. cit.
 72. I. Copanschi, Op. cit.
 73. A. Lazarev, Op. cit., p. 24.
 74. Ibidem, p. 30.
 75. Ibidem, p. 48.
 76. Ibidem, p. 48.
 77. S.K. Briseakin, M.K. Sitnik, **Triumful adevărului istoric**. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1970.
 78. Ibidem, p. 7.
 79. Ibidem, p. 13.
 80. Ibidem, p. 21.
 81. M. Bruhis, Op. cit., p. 80-93.
 82. **Ocerki istorii Komnupartii Moldavii**, Ştiinţa, Chişinău, 1968, p.93.
 83. Ibidem, p. 185.

CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LA BESSARABIE DES ANNÉES 1918-1940 DANS L'HISTORIOGRAPHIE SOVIÉTIQUE

Résumé

Les années 1918-1940 ont constitué une période d'exception dans l'histoire de la Bessarabie. Plus de deux décennies, les territoires revenus à l'âtre des ancêtres sont passés par une suite de réformes et transformations au niveau de la vie politique, sociale, économique et culturelle. Dans l'historiographie soviétique, tout cela a été laissé en l'ombre, expressément négligé, la situation étant présentée dans les couleurs les plus tristes, dictée par ceux qui dirigeaient la science historique, laquelle, dès l'apparition de l'État soviétique, s'est trouvée dans l'humble hypostase de servante de la politique.

Le long des années, la doctrine politique et sociale qui dominaient dans la société soviétique ont été le produit direct et unique du monopole politique et idéologique de l'État.

Les historiens de Chişinău (Kishinev) ont assumé, après 1989, toute leur responsabilité pour l'état de l'historiographie soviétique, surtout pour la période 1918-1940, dominée par toute une série de mythes.

Un aspect qui présente de l'intérêt est la position des historiens d'Ukraine d'après les événements et la désintégration territoriale de Bessarabie en 1940, lesquels ont fait un effort énorme, utilisant des méthodes, diverses, pour trouver une explication théorique aux actions de l'Union Soviétique. A présent, les historiens ont la tâche de faire des recherches minutieuses et de mettre au jour la vérité trop falsifiée le long de l'existence de l'État soviétique.

PARTICIPAREA PARTIDULUI "TOTUL PENTRU ȚARĂ" ÎN DOBROGEA, LA ALEGERILE PARLAMENTARE DIN DECEMBRIE 1937

Anul 1937 a fost cel al unei intense și diversificate activități organizatorice și propagandistice desfășurate la nivelul național pentru dezvoltarea structurilor legionare constituite în perioada anterioară și pentru crearea altora noi, în toate zonele și mediile socio-profesionale. Dobrogea a fost una din regiunile vizate cu prioritate în acest sens, date fiind semnificativul său potențial uman și economic și puternicul filon naționalist reprezentat de aromâni; pe unele elemente aromâne obediente Mișcării Legionare se întemeia strategia recuperării rapide a unei anumite întârzieri în dezvoltarea structurilor legionare locale, comparativ cu cele din alte zone ale țării.

Prin mobilizarea resurselor umane și materiale legionare din Dobrogea, la care se adăga o permanentă și dinamică coordonare din partea Centrului, s-a acționat pentru crearea de puncte de sprijin, dezvoltate ulterior în diferite medii socio-profesionale (elevi, studenți, muncitori, funcționari, țărani, comercianți, intelectuali).

Încă înainte de declanșarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din decembrie 1937, conducerea Partidului "Totul pentru țară", formațiune politică a Mișcării Legionare, și-a manifestat preocuparea pentru pregătirea corespunzătoare a acesteia.

În acest sens, încă de la începutul lunii septembrie, conducerea legionară din Capitală a ordonat liderilor locali ai Mișcării din județele Durostor și Caliacra desfășurarea unei intense activități organizatorice, prin înmulțirea ședințelor de cuib și prin implicarea intensă a acestora în viitoarea campanie electorală.

Sprijinirea Partidului "Totul pentru Țară" în apropiatele alegeri trebuia realizată, potrivit strategiei liderilor legionari, și prin implicarea frunțașilor aromâni neînregimentați politic din Capitală sau din județele sud-dobrogene. Liderii legionari aromâni din grupul "Andrei Șaguna" aveau drept sarcină desfășurarea unei intense activități de influențare a rudelor și prietenilor lor pentru a sprijini partidul legionar în alegeri, chiar dacă nu intenționau să devină în viitor membri ai acestuia. Sarcini specifice urmau să revină și Societății studenților aromâni din Capitală, la nivelul căreia trebuiau lăsate deoparte neînțelegerile dintre diferite grupuri de interese și impusă o acțiune ofensivă coordonată, pentru atingerea scopului propus, sub rezerva luării unor măsuri de excludere din societate a celor ce nu vor accepta această linie de conduită¹.

Fiecare șef de structură legionară din zonele locuite prioritar de aromâni în sudul Dobrogei urma să înainteze conducerii rapoarte amănunțite cu privire la stadiul activităților întreprinse, situația membrilor legionari și estimări asupra nelegionarilor ce ar putea vota la alegerile parlamentare cu Partidul "Totul pentru Țară"².

Activitatea propagandistică desfășurată de studenții aromâni în vederea pregătirii campaniei electorale a început imediat după încheierea vacanței de vară. Consfăturile de la nivelul Societății studenților aromâni din București, ca și ședințele de cuib leginoare se desfășurau, începând cu luna septembrie, la căminul studentesc aromân, la sediul central al Partidului "Totul pentru Țară", la Casa Verde etc. În completarea misiunilor altor categorii de legionari, studenții trebuiau să se preocupe de mobilizarea aromânilor pentru a vota partidul legionar și de dezvoltarea acțiunilor propagandistice, îndeosebi în mediile muncitorești, dar fără a atrage atenția autorităților³. Legionarii din Societatea studenților aromâni urmau, de asemenea, să acționeze pentru sensibilizarea confrăților lor neînregimentați politic din Capitală și din Dobrogea prin promovarea cauzei aromânilor din afara granițelor. Statul român era acuzat că "nu are curajul să răspundă cu bărbăție Greciei", țară în care se desfășura un proces de asimilare forțată a aromânilor și de obstrucționare a manifestării neîngrădite a specificului lor național și cultural-spiritual.

Sub coordonarea aromânilor legionari se preconiza punerea bazelor unității de acțiune a tuturor confrăților lor din România - simpatizanți sau adversari ai Mișcării - pentru determinarea guvernului român de a întreprinde măsuri ferme de ameliorare a condițiilor de viață ale aromânilor din Grecia și de a nu mai obstrucționa repatrierea acestora în România⁴.

La 11 noiembrie 1937 a fost declanșată oficial campania electorală a Partidului "Totul pentru Țară" pentru alegerile parlamentare ce urmau să se desfășoare în luna decembrie. Corneliu Zelea Codreanu a convocat, la acea dată, la Casa Verde din București, pe șefii de regiuni și de organizații județene ale partidului și, într-o atmosferă voit solemnă, punctată de rostirea unor jurăminte sau intonarea de cântece legionare și de cooperarea câtorva noi membri în Senatul legiunii, a definit strategia electorală a Mișcării⁵. În "Apelul Căpitanului" către șefii celor 71 de organizații județene ale Partidului "Totul pentru Țară", prezentat cu acest prilej, s-a făcut trimitere la necesitatea obținerii unui număr semnificativ de locuri în Parlament, de unde să se acționeze pentru crearea în viitorul apropiat a condițiilor politice instaurării regimului național-legionar.

Odată cu declanșarea campaniei electorale legionare, s-a dat curs unei ample activități propagandistice la nivelul național, ale cărei detalii fuseseră stabilite anterior, cu sarcini precise la nivelul cuiburilor legionare. Echipele de propagandiști au folosit în acest sens un sistem conspirat de legături și posturi de comandă și coordonare în teritoriu, care repartizau natura activităților specifice ce trebuiau desfășurate și aria concretă de manifestare a acestora. Strategia electorală nu lăsa în afara acțiunilor propagandistice

legionare nici un colț de țară. Deși s-a apelat și la camioane și alte mijloace de locomoție, la baza dispozitivului propagandistic legionar au rămas lungile și obositoare marșuri electorale.

În județele dobrogene zeci de echipe, sub conducerea șefilor de cuiburi și de sectoare legionare, au început o intensă propagandă electorală pentru influențarea alegătorilor fideli Mișcării sau a celor nedeciși încă, de a vota Partidul "Totul pentru Țară". În județul Constanța marșurile în formație, în acordurile cântecelor legionare au fost punctate de întruniri publice - la Băneasa, Negru Vodă, Mangalia, Cobadin, Hârșova, Cogealac - la care participau candidații desemnați de conducerea Mișcării⁶.

Printre propagandiști se numărau preoți, învățători, avocați, studenți, care foloseau ascendentul moral asupra mediilor sociale care proveneau, pentru crearea unor curente de opinie politică favorabile Mișcării. Se dădeau detalii despre dezideratele politice, sociale și morale urmărite de legiune de-a lungul evoluției sale prin materializarea cărora Partidul "Totul pentru Țară" spera să instituie statul național legionar⁷. În județele Caliacra și Durostor propagandiștii legionari au organizat marșuri de zeci de kilometri, căutând mai ales satele locuite de aromâni, dovedind inițiativă, și entuziasm cu toată vremea nefavorabilă ce îngreuna parcurgerea itinerariilor planificate⁸.

Așa cum se stabilise cu prilejul declanșării oficiale a campaniei electorale legionare, alegătorilor nu le-a fost prezentat un program politic concret. În Dobrogea, mesajul electoral legionar s-a dorit a fi sobru, direct, neîmpănât de generoasele promisiuni cu care celelalte partide încercau să câștige alegătorii și care, de cele mai multe ori, rămăneau neonorate până la viitoarele alegeri. Propaganda electorală desfășurată de legionari a pus accent, în această zonă, pe evidențierea corupției politicienilor și a disputelor sterile în care se angrenau aceștia ca urmare a unor interese înguste de partid; pe care corupția și neimplicarea reprezentanților administrației publice centrale și locale în rezolvarea acutelor probleme sociale cu care se confruntau anumite categorii socio-profesionale (muncitori, funcționari, intelectuali etc.); pe necesitatea contracarării pericolului comunist, ca urmare a sporirii incisivității atacurilor grupurilor de influență și presiune interne și externe comuniste asupra integrității statului național unitar român.

În campania electorală din Dobrogea antisemitismul nu a avut tonul dur pe care propaganda legionară l-a manifestat în alte zone ale țării, ca urmare a unei reprezentări numerice puțin semnificative a elementului etnic evreiesc. În sudul Dobrogei propaganda era axată pe sensibilizarea electoratului cu privire la acțiunile tot mai îndrăznețe ale cercurilor naționalist-iredentiste bulgare - implicate în răspândirea ideologiei comuniste - de a prelua importante pârghii de decizie în administrația publică locală, în dauna elementului românesc și pe evidențierea dezinteresului autorităților în asigurarea unei reale protecții sociale a aromânilor colonizați în zonă.

Pe lângă evidențierea necesității măririi salariilor, egalizării averilor și unui sistem mai echitabil de impozitare a veniturilor, propaganda legionară

accentua imperativul eradicării corupției care sub domnia lui Carol al II-lea, ajunsese la cote alarmante.

În lumea satului dobrogean - cu specificul său aparte dat de zonele diferite de proveniență a elementului românesc, dar și de mozaicul etnic existent aici - legionarii intrau încolonați, cântau și încercau să cucerească electoratul, în egală măsură, prin valorificarea sentimentului religios, solid ancorat în viața cotidiană; ingenuncheau în fața bisericilor și se rugau, determinând uneori reacții de simpatie din partea localnicilor, de care erau primiți cu flori și cântece⁹. Atunci când însă legionarii întâlneau forțele de ordine, reacțiile lor erau de nesupunere la somațiile acestora, ceea ce conducea la incidente soldate uneori cu arestări sau cu răniți de ambele părți. S-au înregistrat și altercații între echipele propagandistice legionare și cele ale cartelului electoral guvenamental sau între legionari și unii reprezentanți ai administrației publice locale, dar acestea nu au viciat climatul general al alegerilor¹⁰.

În vederea asigurării succesului în alegeri, P.N.L. a creat un cartel electoral împreună cu formațiuni politice ale căror strategii și mijloace de acțiune erau vizibil depărtate de principiile democratice (Frontul Românesc, Partidul Naționalist Democrat, Partidul German etc.) Se încerca găsirea cu orice preț de aliați - care până mai ieri fuseseră în tabere politice opuse - pentru asigurarea condițiilor necesare menținerii la putere. În acest fel, P.N.L., promotor de tradiție al democrației parlamentare, nu se pregătea pentru confruntarea în alegeri cu forțele dictatoriale, ci cu P.N.Ț., apreciat drept principalul adversar politic.

După ce, la 23 noiembrie 1937, a redevenit președintele P.N.Ț, Iuliu Maniu s-a preocupat de punerea în practică a unor idei anterioare ale sale, referitoare la crearea unui pact de neagresiune la care să adere toate forțele politice ce se opuneau unui regim de autoritate personală a regelui. Nemulțumit de reinvestirea la conducerea țării, la 17 noiembrie 1937 a unui guvern compromis, apreciat ca o dictatură travestită și preocupat de înlăturarea influenței camarilei regale și de stoparea alunecării vieții politice spre autoritarismul monarhic, Maniu intenționa ralierea opoziției pentru prevenirea degradării iremediabile a regimului democratic.

Liderul național-țărănist aprecia că se impunea o colaborare cu legionarii și, aceasta, doar într-un cadru strict electoral. Maniu intenționa astfel scoaterea la suprafață, cu prilejul unui test electoral, a activității subterane de până atunci a Mișcării Legionare pentru cunoașterea creditului real pe care îl avea aceasta în opinia publică.

Codreanu urmărea și el înfrângerea forțelor guvernamentale fidele regelui și netezirea drumului Mișcării spre victoria finală. Din considerente de prevenire a instaurării unui regim monarhic autoritarist, a aderat la ideea de unitate a opoziției și P.N.L. - Brătianu.

După ce, între 21 - 24 noiembrie 1937 Maniu, Gh. Brătianu și Codreanu au convenit o colaborare limitată, pe baza luptei comune pentru înlăturarea influenței nefaste în viața politică a camarilei și pentru combaterea stării de

asediu și cenzurii, la 25 noiembrie s-a semnat, la București, pactul de neagresiune electorală. Au fost prezenți Corneliu Zelea Codreanu, șeful Mișcării Legionare, Iuliu Maniu, președintele P.N.Ț și Gheorghe Brătianu, președintele P.N.L. (georgist). Partidele semnatare încheiaseră astfel o înțelegere pentru a apăra libertatea și a asigura corectitudinea alegerilor, ceea ce "nu împiedică afirmarea ideologiei proprii"¹¹. Ulterior au aderat la pact Partidul Agrar al lui Constantin Argetoianu, Partidul Social-Democrat și Partidul Evreiesc.

Pactul a sport confuzia politică sub semnul căreia s-au desfășurat alegerile parlamentare. Pentru a neutraliza tendințele autoritariste ale regelui, legionarii - adepți ai totalitarismului de dreapta - încercau, pe moment, să lupte alături de forțe politice democratice, precum P.N.Ț. și P.N.L. - Brătianu.

Liderii legionari locali au primit indicații precise din partea conducerii Mișcării de a se implica activ în perfectarea modului de punere în aplicare a apactului de neagresiune. Înainte de consultarea electorală s-au luat măsuri pentru preîntâmpinarea presiunilor pe care unii reprezentanți ai administrației publice locale sau jandarmeriei le-ar fi putut exercita asupra alegătorilor pentru votarea partidului de guvernământ. Echipe legionare constituite din timp ar fi urmat să intervină alături de echipe de ordine ale național-țărăniștilor pentru preîntâmpinarea fraudelor electorale ce s-ar fi semnalat pe perioada alegerilor, uneori chiar apelându-se la forță, dacă era necesar.

În cursul acțiunilor propagandistice legionare derulate în diferite localități dobrogene, la care participau candidații Mișcării în alegeri, se explicau necesitățile ce conduseseră la încheierea pactului de neagresiune electorală. În acest sens, erau lansate apeluri ale șefilor legionari dobrogeni către cei ai structurilor subordonate ierarhic. Se explica că pactul nu însemna abdicarea de la crezul și principiile legionare, cum se prevedea, de altfel și în textul documentului, ci viza înfrângerea în alegeri a guvernanților liberali obedienți tendințelor autoritariste regale¹².

În Dobrogea, ca, de altfel, și în alte regiuni ale țării, pactul de neagresiune a creat condiții pentru ca Mișcarea Legionară să se prezinte în alegeri cu girul P.N.Ț. - cel mai important partid de opoziție, care se aflase, până atunci, de două ori la guvernare. În rândurile țărănimii autohtone prestigiul Mișcării Legionare a cunoscut astfel o rapidă creștere, iar situația creată, într-o conjunctură politică inedită, a fost exploatată la maximum de legionari.

În campania electorală desfășurată în localitățile dobrogene propagandistii legionari au reușit, uneori, să adune o asistență numeroasă, la concurență cu partidul de guvernământ. Datele obținute de Poliția de siguranță evidențiau faptul că, la 12 decembrie 1937, în sala cinematografului "Tranulis" din Constanța, conducerea legionară județeană s-a adresat unui public din peste o mie de persoane; cu acest prilej, s-a făcut o critică aspră P.N.L., în legătură cu care s-a apreciat că a venit la putere prin fals și înșe-

lăciune, prin implicarea oculte internaționale, că a patronat corupția la nivelul înalt în toate domeniile vieții sociale și că a prigonit necontentit Mișcarea legionară¹³.

Legionarii dobrogeni au acționat în timpul campaniei electorale și în alte zone ale țării organizați în echipe de propagandă proprii sau mixte.

În baza deciziei lui Codreanu de a trimite candidații legionari să reprezinte în viitorul parlament alte regiuni decât cele de reședință ale acestora, liderul dobrogean Puiu Traian a candidat pe listele Partidului "Totul pentru Țară", în județul Soroca. În urma campaniei electorale, bine pregătită și desfășurată de studenții dobrogeni care l-au însoțit în Basarabia, acesta a obținut mandatul de deputat; dizolvarea Parlamentului, la jumătatea lui ianuarie 1938 nu i-a permis însă exercitarea mandatului¹⁴. Victor Silaghi, fost șef al Regionalei legionare Dobrogea, candida în județul Satu-Mare, iar aromânul Cola Ciumetti - avocat lider al organizației Partidului "Totul pentru Țară" din județul Caliacra și fost director al ziarului "Legionarii" din Bazargic - candida în județul Severin¹⁵.

O analiză realizată de redacția ziarului constănțean "Dobrogea Jună", cu puține zile înaintea alegerilor parlamentare din decembrie 1937, asupra șanselor cu care erau cotate principalele formațiuni politice în județele dobrogene, evidențiază elemente interesante. Astfel, pentru P.N.L. se prognoza succesul electoral în județele Constanța, Durosor și Caliacra, acesta bucurându-se de un prestigiu considerabil mai ales în sudul Dobrogei; în Durostor, lista P.N.L. pentru Camera Deputaților cuprindea și un candidat din rândul etnicilor bulgari, măsură luată pentru a determina acest segment electoral să acorde sprijinul partidului de guvernământ; aspectul nu scăpase propagandei legionare care acuza P.N.L. de trădarea intereselor naționale în beneficiul unor înguste interese de partid. În județul Tulcea, situația guvernamentalilor era apreciată ca destul de critică, urmare a unor disensiuni interne la nivelul organizațiilor locale. Organizațiile P.N.Ț erau afectate, potrivit aceleiași analize, de disensiuni interne în toate județele dobrogene, dar rămăneau cele mai importante reprezentante ale opoziției. Cu cele mai mari șanse era cotate P.N.Ț în județul Tulcea. În județul Constanța, campania electorală a Partidului "Totul pentru Țară" era apreciată ca fiind "de o cumințenie și o cuviință care ar putea servi drept pildă organizațiilor vechi" (ale partidelor cu tradiție în viața politică internă - n.n.).

Grație activității neobosite a șefilor organizațiilor legionare, Partidului "Totul pentru Țară" i se prognozau rezultate bune în județele Constanța și Tulcea. În rest organizațiile Partidului Național Creștin, P.N.I. - Brătianu, Partidului Țărănesc Radical erau apreciate ca fără șanse reale în contextul apropiatelor alegeri¹⁶.

Partidul "Totul pentru Țară" a prezentat candidați în toate cele patru județe ale Dobrogei. La Constanța, în fruntea listei pentru Camera Deputaților figura același candidat ca cel pentru alegerile parlamentare din urmă cu patru ani - ing. Virgil Ionescu, fost apropiat al cercurilor Palatului Regal ce cochetaseră cu "Garda de Fier", ulterior căzut în dizgrație. În Calia-

cra, pe primul loc candida aromânul Constantin Papanace, comandant legionar, licențiat în finanțe, în Tulcea - Grigore Cristescu, iar în Durostor, un alt aromân, Ion Foti¹⁷.

În Dobrogea, listele legionare cuprindeau intelectuali locali care aduseseră importante servicii Mișcării prin punerea bazelor primelor structuri gardiste și care aveau experiența candidaturilor electorale în contextul alegerilor parlamentare din decembrie 1933 (de regulă, șefi sau foști șefi de regiune sau de organizații județene - avocați, inginei, preoți); listele cuprindeau și elemente provenite din alte zone ale țării, potrivit exigențelor impuse de conducerea legionară la deschiderea, din 11 noiembrie 1937, a campaniei electorale¹⁸.

Alegerile parlamentare s-au desfășurat, la 20 decembrie, pentru Adunarea Deputaților și la 23-28 decembrie, pentru Senat. la 30 decembrie s-au publicat rezultatele obținute la nivel național de partidele participante; P.N.L. - în alianță cu Frontul Românesc și Partidul Naționalist Democrat - 35,92% (1.103.353 voturi); P.N.Ț. - 20,40% (626.612 voturi); Partidul "Totul pentru Țară" - 15,58% (478.378 voruti); Partidul Național Creștin - 9,15% (281.167 voturi); P.N.L. - Brătianu - 3,89% (119.361 voturi); Partidul Țărănesc Radical - 2,25% (69.198 voturi).

Ascensiunea politică legionară era explicabilă în condițiile erodării credibilității P.N.L. după patru ani de guvernare, a disensiunilor interne ce dispăruseră, într-o anumită măsură, forța P.N.Ț., a acțiunilor sistematice ale regelui și camarilei de a dezbină și fărâmița partidele poltice, pentru compromiterea sistemului pluripartidist și crearea condițiilor unui regim de autoritate monarhică. Rezultatele obținute de Partidul "Totul pentru Țară" se datorau și atmosferei de confuzie politică în care se desfășuraseră alegerile, pe baza unor alianțe electorale ce dădeau câștig de cauză intereelor politice imediate în detrimentul principiilor ce consacraseră marile formațiuni politice. Nu mai puțin adevărat este și faptul că mesajul electoral legionar (axat pe promovarea naționalismului, a valorilor moralei creștine, pe eradicarea corupției fără să fi suferit de erodarea, de altfel normală, prin confruntarea cu nenumăratele probleme economico-sociale pe care le presupunea exercitarea guvernării) a fost luat în calcul de o anumită parte a alegătorilor ca o soluție pentru perioada următoare.

Pactul de neagresiune electorală, care a situat de aceeași parte P.N.Ț. și Mișcarea Legionară în alegerile parlamentare, a oferit celei din urmă un avantaj pe care aceasta s-a priceput să-l valorifice.

În Dobrogea, rezultatele alegerilor nu contraziseseră estimările analiștilor politici, făcute nu cu mult timp înaintea desfășurării acestora. La Camera Deputaților, în județele Constanța, Durostor și Caliacra, cartelul guvernamental câștigase, în timp ce în Tulcea cedase nu cu mult în fața candidaților principalei forțe de opoziție - P.N.Ț. În timp ce, în județul Constanța, P.N.Ț. - situat pe poziția a doua, se comportase onorabil, evidențiind reale șanse de ascensiune politică, în Durostor și Caliacra rezultatele obținute, ce clasaseră partidul pe aceeași poziție, erau mult mai slabe,

efect al disensiunilor interne de la nivelul organizațiilor locale. Partidul "Totul pentru Țară" s-a situat în toată Dobrogea în poziția a treia, fidelă reflectare a celei înregistrate la nivel național, cu cea mai bună prestație în județul Tulcea.

Rezultatele pentru Snat au evidențiat, în linii mari, aceeași situație, excepție constituind situarea Partidului "Totul pentru Țară" în poziția a patra în județele Durostor și Caliacra (după Partidul Național Creștin - în Durostor și după Partidul Poporului - în Caliacra). La Senat, primele două poziții au fost ocupate în toate județele dobrogene de cartelul guvernamental și P.N.Ț.

În Dobrogea voturile obținute de Partidul "Totul pentru Țară" - 14,1 % din totalul celor exprimate - evidențiaseră un nivel de reprezentare al preferințelor electoratului apropiat de cel înregistrat de formațiune la nivel național - 15,58% - semn al unei asemănări a percepției fenomenului legionar în opinia publică locală cu cea de la nivel național. Procente asemănătoare înregistrase partidului legionar în Moldova - 14%, Transilvania - 14,8%, în timp ce în Banat obținuse 20%, în Crișana și Maramureș - 20,5%, iar în Basarabia numai 5%.

Informat că P.N.L nu a câștigat alegerile, regele și-a manifestat intenția de schimbare a guvernului Tătărescu înaintea publicării rezultatelor oficiale. La 28 decembrie 1937, Gheorghe Tătărescu și-a înaintat demisia, pe care Carol al II-lea a acceptat-o.

În cei patru ani de guvernare (1934-1937), guvernul Tătărescu manifestase o atitudine ambiguă față de Mișcarea Legionară, uneori tolerantă, alteori dură, semn al jocului de interese ale lui Carol al II-lea și camarilei, care manevrau scena politică românească.

În aceeași zi în care guvernul Tătărescu își recunoștea înfrângerea, locul politic carlist făcea încet un pas spre aservirea regimului democratic : numirea unui cabinet fără bază parlamentară, condus de Octavian Goga. Gestul regal lovea în P.N.Ț., menținându-l în opoziție și pregătind desprinderea aripii Armand Călinescu, lovea în Mișcarea Legionară, forțată să aștepte alt prilej pentru ajungerea la guvernare și aducea la putere un cabinet ce anticipa compromiterea definitivă a sistemului pluripartidist.

NOTE

1. Arhiva Serviciului Român de Informații (ASRI) Constanța, Fond D. Dos. 202, vol. 1 f.241.
2. Ibidem, f. 242.
3. Ibidem, f. 248.
4. Ibidem, f. 223.
5. ASRI Tulcea, fond D. Dos. 178, vol. 1, f. 322.
6. "Dobrogea Jună", anul XXXIII, nr. 220 din 25 noiembrie 1937.
7. Ibidem, nr. 222 din 30 noiembrie 1937.
8. ASRI Constanța, Fond D, Dos.202, vol. 3, f. 30.
9. "Dobrogea Jună", anul XXXIII, nr. 220 din 25 noiembrie 1937.
10. Arhivele Naționale Constanța (ANEC), Fond Parchetul General al Curții de Apel Con-

stanța. Dos. 14/1937, f. 107-108.

11. "Dobrogea Jună, anul XXXIII, nr. 220 din 25 noiembrie 1937.
12. ASRI Constanța, Fond D. Dos. 202, vol. 4, f. 126.
13. Ibidem, vol. 1, f. 193.
14. Ibidem, vol. 3, f. 72.
15. Gheorghe Buzatu, Corneliu Ciucanu, Cristin Sandache, Radiografia dreptei românești, Editura "FF Press", București, 1996, p. 67.
16. "Dobrogea Jună" anul XXXIII, nr. 228-229 din 12 decembrie 1937.
17. Gheorghe Buzatu, Corneliu Cicanu, Cristian Sandache, op. cit., pp. 66-67.
18. "Dobrogea Jună", anul XXXIII, nr. 217 din 20 noiembrie 1937; Ibidem, nr. 221 din 27 noiembrie 1937; vezi și ASRI Constanța, Fond D, Dosar 202, vol. 2, ff.3, 169; Ibidem, vol.3 f. 91.

**THE PARTICIPATION OF THE
"TOTUL PENTRU ȚARĂ - EVERYTHING FOR THE COUNTRY" PARTY
AT THE DECEMBER 1937 PARLIAMENTARY ELECTIONS
IN DOBROUDJA
Abstract**

The fact that Dobrujan organisations of the party named "Everything For The Country" took part in the parliamentary election in December 1937 could be achieved due to the political ascent of the Legionary Movement and also because of the lack of credibility encountered by the democratic regime.

On the 25th of November 1937, the leaders of the Legionary Movement and those of the National signed an electoral non-aggression memorandum, document that made possible for the legionaries to take in the election for Dobruja and many other regions of the county, with the political endorsement granted by the most important democratic party from the opposition, after in had been twice the leading political force in Romania. Therefore, the political prestige of the legionary Movement increased a great deal for Dobrujan public opinion and, consequently, this new status had been largely seized by the legionaries.

By carrying on a successful and offensive electoral campaign, concentrated on promoting a radical nationalism, the christian principles and also on removing the negative influences of the Bulgarian irredentism, the legionary party "Everything For The Country", with a significant support from the Aromanians with legionary beliefs, succeeded in getting the third position in the election. Undoubtedly, this was achieved also because of an atmosphere of political confusion during the election, taking into account the fact the many strange alliances were concluded at that time - only for electoral reasons, on short term - between democratic parties and dictatorial forces.

The fact that the legionary party "Everything For The Country" managed to get 14,1% from the total amount of votes registered in Dobrojan

countries (15,58 % at national level) highlighted that the entire population was mistrustful in the democratic regime, taking into account the sharpening of the economic, social and political crisis, and, consequently, a political force - whose strategy aimed at promoting a totalitarian leading system - succeeded in getting all the necessary credit.

The above-mentioned status created in Dobruja, resembling to that registered at national level, was used by King Carol II and his subservient political, economic and financial circles in order to establish a personal royal dictatorship regime in the following period.

OBIECTIVELE INFORMATIVE ALE COMANDAMENTULUI MARINEI REGALE ROMÂNE ÎNTRE ANII 1939-1940

Unul dintre principiile strategiei navale dintotdeauna, l-a reprezentat evitarea surprinderii printr-o cunoaștere permanentă a situației existente și aprecierea caracterului probabil viitoarelor acțiuni inamice sau prin organizarea corectă a cercetării proprii pentru contracararea acțiunilor adversarului.¹

În contextul situației internaționale premergătoare izbucnirii celui de-al doilea război mondial, când Germania dar și alte state precum Italia, Japonia și nu în ultimul rând Uniunea Sovietică își arătau tot mai pronunțat tendințele expansive, forurile militare din România, consecvente cel puțin intențional principiului amintit, au căutat să-și adapteze metodele și mijloacele (într-un cuvânt - strategiile) noilor realități internaționale printr-o analiză cât mai pertinentă a factorilor externi activi sau în curs de activare. Astfel, la 5 ianuarie 1939, Serviciul secret de informații al Marelui Stat Major Român a întocmit studiul intitulat "Expansiunea germană în sud-estul Europei către Gurile Dunării".² Interesul deosebit al Germaniei pentru Delta Dunării, era explicabil, deoarece aceasta împreună cu zona inferioară a Dunării - Galați-Tulcea, reprezenta în aprecierea lui Hans Kiessel, un sector barieră întins pe 140 km care putea rezista oricărui inamic nordic³, constituind totodată o reală bază strategică în eventualitatea unor acțiuni militare în sud-estul Europei. Germania încuraja în mod cert revendicările teritoriale ale vecinilor României - Ungaria și Bulgaria - anticipând de altfel izolarea țării și urmărind instaurarea unui eventual monopol economic în zonă.⁴

Statul Major Român pe baza studiului amintit, ajungea la concluzia pertinentă că având "... ajutorul minorității germane din România și a numeroșilor agenți special formați și trimiși în țara noastră ca turiști, oameni de afaceri, specialiști, Germania adună informații detaliate asupra resurselor noastre, întreprinderilor industriale, comerțului și activității statului pe orice teren, întocmind statistici, hărți și dări de seamă".⁵

Chamberlain, prim-ministrul Marii Britanii declarase lui Carol al II-lea la 16 noiembrie 1938, că țara sa nu repartizase Europa Centrală și de sud-est lui Hitler ca o sferă de interese dar, "acele forțe naturale (...) par să facă inevitabil ca Germania să preia o poziție predominantă în plan economic".⁶ Declarația aceasta a îngrijorat cercurile politice române.

La 8 februarie 1940, Comandamentul Marinei Regale (C.M.R.) a înaintat Căpitaniei Portului Brăila prin directorul Marinei Comerciale, contraamiral adjutant A. Păiș, un ordin strict secret în care se arătau obiectivele urmărite de Marina Militară pentru anul 1940-1941. În privința Germaniei, C.M.R.-ul era interesat în aflarea forțelor fluviale ale acesteia pe categorii și anume:

nave noi construite sau în construcție în șantierul de la Linz sau în cele ale fostei Cehoslovacii; caracteristicile și dislocarea acestora, numărul șalupelor rapide, mijloacele de luptă pe apă, ce au devenit și unde se aflau mijloacele fluviale cehoslovace, modul de întrebuințare al monitoarelor inamice, efectivele la Dunăre, recrutarea, mobilizarea, instrucția, doctrina, organizarea cât și funcționarea comandamentului german.⁷ În studiul realizat de serviciul secret de informații al Marelui Stat Major se specifica faptul că acțiunea germană contra României va putea fi sprijinită de Ungaria și Bulgaria, existând numeroase pregătiri în țările vecine. Pe plan militar, Marele Stat Major ajungea la concluzia că Germania contribuia la înarmarea Bulgariei și Ungariei, pregătindu-se totodată proiectele și condițiile de conlucrare cu acestea pentru expansiunea către Gurile Dunării.⁸

În aceste condiții, C.M.R. ordona Căpitâniilor portuare la 8 februarie 1940, obținerea unui număr cât mai mare de informații despre cele două state vecine. Pentru Bulgaria, se avea în vedere organizarea navală la Dunăre, la mare și apărarea litoralului. Trebuiau urmărite pentru zona Mării Negre, dispozitivele de operare ale porturilor Varna și Burgas, operațiunile de minare executate, numărul, caracteristicile și amplasarea navelor dragoare, a navelor specializate pentru atacul submarinelor, despre existența trupelor marine, informațiile deținute de aeronautica bulgară în legătură cu litoralul românesc sau stadiul construcției bazei navale Deynia. Litoralul bulgar era vizat și pentru amplasamentele de la Rusciuk, Nicopole, Șiștov, Vidin, amplasarea artileriei, stațiile de lans-torpilă, terminarea sondajelor între km 449-471 și km 559-600 în vederea depistării amplasamentelor de artilerie sau observatoare fine. De asemenea, trebuiau supravegheate zona ostrovului Balina, mijloacele navale terestre și aeriene bulgare, precum și lucrările de la Nisipeni (la 5 km aval de Calafat).⁹

La Dunăre, C.M.R. pe lângă faptul că era interesat de numărul, caracteristicile și dislocarea vedetelor, șlepurilor și remorcherelor bulgare, a întocmit o notă ce explica în detaliu obiectivele informative urmărite: mișcările de trupe (efective și activitate), urmărirea și stabilirea organizării unităților de pază și supraveghere pe uscat și pe apă (mijloacele navale de patrulare), determinarea zonelor unde se aduna materialul de război, întocmirea unei hărți la scara 1/100.000 a obiectivelor militare existente între Turtucaia și Nicopole, hartă însoțită de fotografiile punctelor strategice. Deosebit de importante și ca atare trebuiau urmărite, erau: activitatea din șantierele navale bulgare, organizarea comandamentului pentru nave, mijloacele de trecere ale Dunării, numărul ofițerilor trimiși la specializare în străinătate sau numărul ofițerilor germani din armata bulgară.¹⁰

În privința Ungariei, aceasta, conform studiului realizat de Serviciul secret de informații al Marelui Stat Major Român din 5 ianuarie 1939, "... putea fi ușor atrasă de partea Germaniei pe chestiunea revendicărilor teritoriale pretinse de la România. Astfel, într-o acțiune contra României, revendicările maghiare vor masca față de celelalte mari puteri europene adevăratele tendințe ale Germaniei, armata ungară, înarmată și susținută de

unități germane, formând în realitate avangarda armatei Reich-ului".¹¹

Preocupările Comandamentului Marinei Regale Române vizau organizarea și doctrina forțelor fluviale ungare, modul de apărare a litoralului, bateriile de coastă, mijloacele de dragaj, dislocarea infanteriei marine, depozitele de mine, precum și forțele aeriene (personal, instrucție și posibilitățile operative).¹²

Obiectivele informative ale C.M.R. vizau și un alt stat membru al Axei, Italia și anume dotarea cu armament, artileria navală, mijloacele de apărare antiaeriană, întrebuințarea submarinelor, materialele de ascultare antisubmarin, cât și modul de întrebuințare a hidroaviației și aviației în operațiunile maritime.¹³

Ca o consecință a neutralității României (6 septembrie 1939) față de noul conflict izbucnit, putem considera modul în care preocupa C.M.R. pregătirea navală a Angliei și Franței, punerea astfel în balanță a efectivelor statelor Axei cu cele Aliate pentru o cunoaștere cât mai exactă a situației și anticipării oricărui element, potențial, surpriză. Erau avute în vedere vizitele navelor engleze și franceze în porturile românești, autoritățile ce executau controlul, tactica excortării convoaielor (de cine era efectuată, numărul și caracteristicile vaselor), modul de dragare în fața convoaielor la mare și intrare în porturi, intervenția hidroaviației în protecția convoaielor, măsurile de siguranță a porturilor engleze sau franceze și bazele lor navale, organizarea defensivă a Maltei, Gibraltarului, Canalului Mânecii prin arme sub apă, forțe navale și aeriene.¹⁴

Urmare a ordinului C.M.R. din 8 februarie 1940, la 15 mai 1940, directorul Marinei Comerciale, Cezar Ioanițiu, informa pe căpitanul portului Brăila, Dumitrescu Ștefan prin ordinul strict secret nr. 2687, despre intenția Germaniei și a Italiei de a închide brațul Sulina pentru a întrerupe comunicarea cu Marea Neagră. Ioanițiu semnala activitatea suspectă a unui cetățean german pe nume Reinichter, care a efectuat sub pretextul unor acțiuni comerciale, călătorii numeroase pe linia București - Sulina, Periprava, Vâlcov, Tatarbunar, Reni, Galați, Brăila având numeroase legături în Administrația de la Sulina. De fapt, centrul organizației de spionaj german pentru sectorul Dunării de Jos era localizat de organele informative locale, la Brăila, iar la Sulina existau numeroși agenți înscrși în Birourile Gattorno, Paleologos și Spatchneck, acestea din urmă având drept acoperire Agenția D.D.S.G. Cel care conducea serviciul de spionaj local era un anume Rohrich Josef, aflat sub urmărire de Siguranța Statului prin raportul secret nr. 191/1940.¹⁵

În același timp, organele în cauză sesizau faptul că deja două lăzi cu explozibil au fost transbordate de pe cargoul "Salzburg" pe un șlep sub pavilin german având destinația Orșova.

Misiunea Căpitaniei Portului Brăila era în acest caz, de a supraveghea și raporta acțiunile numitului Reinichter și a complicilor săi, în încercarea de a întrerupe trecerea spre Marea Neagră.¹⁶

Oridnul Comandamentului Marinei Regale Române din 8 februarie

1940, a fost completat de Direcțiunea Marinei Comerciale care a transmis Căpităniei Portului Brăila la 15 mai 1940, un alt ordin secret prin care se cerea supravegherea activităților persoanelor de naționalitate germană, italiană, ungară sau bulgară care sub masca afacerilor comerciale, urmăreau închiderea navigației la Gurile Dunării. Împreună cu Poliția locală, mișcarea navelor în orice port trebuia atent supravegheată, în special vasele statelor beligerante încărcate cu produse grele (probabil armament).¹⁷ La 23 mai 1940, Căpitănia Brăila raporta Direcțiunii Marinei Comerciale că numeroase persoane de la Agențiile D.D.S.G. și Watson & Yoell, S.F.N.D. erau urmărite fiind acuzate de spionaj.¹⁸ O altă circulară a Direcției Marinei Comerciale din 5 iunie 1940, informa Căpitănia Brăila că pe navele de pasageri sau de mărfuri germane care navigau pe Dunăre se aflau persoane aparținând serviciului de spionaj german care primeau datele necesare de la unii angajați din silozuri¹⁹, iar șlepurile germane care transportau cereale și benzină aduceau în România, armament (circulara nr. 3988 M, Direcțiunea Marinei Comerciale către Căpitănia Portului Brăila²⁰).

Răspunsul Căpităniei Brăila din 15 iunie 1940, era oarecum pesimist în sensul că, deși era evident faptul că pe navele sub pavilion german se aflau agenți ai serviciilor secrete germane, nu puteau fi identificați prea ușor, deoarece așa cum era de așteptat, făceau parte din echipaj cu actele în regulă. În ceea ce privește Brăila, la Direcția Docurilor lucra un singur funcționar german - Zekner, originar din Bucovina, deja aflat sub supravegherea Poliției portului, ca de altfel toți marinarii navelor germane.²¹

Încă de la finalul lunii martie 1940, căpitanul portului Brăila, N. Antoniu, raporta Ministerului Aerului și Marinei faptul că Anglia își intensificase acțiunile pentru închiderea Sulinei. Din investigațiile realizate de autoritățile române, rezulta că toți marinarii englezi erau înarmați cu câte două pistoale automate, unul de tip Browning și altul tip Steyer cât și unul sau mai multe pumnale. Faptul că marinarii englezi aveau armament asupra lor, îi îndreptăteau pe cei germani, potrivit surselor informative ale lui Antoniu, să ceară la rândul lor, dreptul la înarmare.²² O închidere a Sulinei fie datorită germanilor, fie datorită englezilor era în primul rând în detrimentul României, de aceea începând cu 27 martie 1940, activitatea funcționarilor Field David John, Blakley R., Minshall Merlin, Constantinescu Gogu de la Sc. Anglo Danubian Transport, care urmau a se imbarca pe remorcherul sub pavilion englez "Princess Elisabeth" pentru Sulina, au intrat în supravegherea organelor române abilitate în acest sens.²³

La finalul lunii martie și începutul lunii aprilie 1940, Căpitănia Portului Brăila, Poliția și Vama locală primeau din partea Direcțiunii Marinei Comerciale, misiunea de a veghea atent acțiunile remorcherelor sub pavilion englez : "Princess Elisabeth", "Britania" și "Bayard" sub pavilion elen care urmau a primi la Sulina de la un vas de mare, armament. Remorchererele s-au întors la Brăila (30 martie 1940) având la remorcă patru șleपुरi: "Thermonde", "Eleni Levedis" la "Princess Elisabeth", "Wervies" și "Lys" - "Britania", "Ypres" și "Charleroi" - "Bayard". Toate șlepurile au aparținut

Societății Continentale de Export, sub pavilion belgian dar erau folosite de Marea Britanie sub pavilion propriu, în afară de șlepul "Eleni Levendis" (pavilion grec). La Sulina, au fost transferați pe "Princess Elisabeth", 59 de presupuși marinari de pe vasul englez "Mardinian" care nu aveau viză de intrare în România cu toate că erau trecuți într-o listă cu echipajul navei. Drept urmare, la Brăila, Poliția a refuzat acestora accesul în oraș iar Direcția Generală a Siguranței Statului nu le-a acordat ieșirea din țară.²⁴ Mai mult, la Constanța erau venite 9 persoane pentru a fi imbarcate la bordul "Elisabeth"-ei, iar anterior, altele 30. Deși nu se știa cu exactitate rolul acestor fictivi marinari, autoritățile române au sugerat Consulatului local al Marii Britanii să elibereze actele oficiale necesare, urmând a fi repartizați pe "Princess Elisabeth", "Scotland", "King George", "Danube Shelt" II, "Britania", "Lord Byron".²⁵

Un alt fapt extrem de important era că pe lângă numărul mare de persoane imbarcate la Sulina pe remorcherile sub pavilion englez menționate, de pe aceeași navă "Mardinian" a fost trasferată și o mare încărcătură declarată când alimente pentru echiapaj, când piese de mașini, încărcătură transbordată doar de englezi pe șlepul "Thermonde", care putea fi cercetat de organele în drept, tocmai la Giurgiu, marfa fiind în tranzit.²⁵ Era limpede că în intervalul amintit, o mare cantitate de armament Aliat intra în țară sub privirea autorităților române.

Problemele complexe apărute în activitatea Marinei Regale Române a comandamentelor sale între anii 1939-1940 au fost analizate în nenumărate rânduri și după schimbarea regimului politic din România la 6 septembrie 1940. De altfel, încă din 18 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu, în ședința Consiliului de Miniștri din acea zi²⁶, își manifesta tranșant nemulțumirea față de prezumtivele incapacități ale marinei române în eventualitatea unui conflict armat în Marea Neagră care ar fi putut afecta litoralul românesc.

În consecință, noul conducător al statului român, aprecia la rândul său, necesitatea intensificării activității informative în domeniul în cauză, având ca unic scop salvagardarea interesului național chiar dacă, conjunctural, România izolată politico-diplomatic atunci, avea în acel moment o singură alternativă statal-existențială: alianța cu Germania.

NOTE

1. Traian Atanasiu (coordonator), *Puterea mării și diplomația navală*, București, Editura Militară, 1998, p. 36.
2. Biblioteca Academiei Române, Arhiva Istorică (BARAI), *Documente privind situația internațională și politica externă a României - 1939*, p. 7-19.
3. Marian Cojoc, *Din geopolitica unei zone. Acțiuni subversive și interese străine în Delta Dunării (1940-1944)*, în "Analele Dobrogei", s.n., an V, nr. 2, Constanța, 1999, p. 239-240.
4. BARAI, *op. cit.*, p. 7-8.
5. *Ibidem*.
6. Paul D. Quinlan, *Ciocnirea deasupra României. Politica anglo-americană față de România*,

- 1938-1947, 1995, p. 36.
7. Arhivele Naționale Brăila (A.N.Br.), fond Căpitania Portului Brăila, dosar 30/1940, f. 19.
 8. BARAI, *op. cit.*, p. 12.
 9. A.N.Br., fond Căpitania Portului Brăila, dosar 30/1940, f. 20-21.
 10. *Ibidem*, f. 22
 11. BARAI, *op. cit.*, p. 8
 12. A.N.Br., fond Căpitania Portului Brăila, dosar 30/1940. f. 23.
 13. *Ibidem*, f. 23-24.
 14. *Ibidem*, f. 24.
 15. *Ibidem*, f. 90.
 16. *Ibidem*, f. 89.
 17. *Ibidem*, f. 91.
 18. *Ibidem*, f. 92.
 19. *Ibidem*, f. 123.
 20. *Ibidem*, f. 124.
 21. *Ibidem*, f. 125.
 22. *Ibidem*, f. 43.
 23. *Ibidem*, f. 33.
 24. *Ibidem*, f. 38.
 25. *Ibidem*, f.38-40 (Ordinul strict secret urgent, nr. 1138 M/30.3/1940 al Inspectoratului Regional III de Navigație și Porturi Galați, semnat de inspectorul principal Romulus Ștefănescu și Șeful Serviciului, căpitan de port cl. I, Eustațiu S. Sebastian).
 26. Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Popovici, **Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu, septembrie-decembrie 1940**, vol. I, București, 1997, p. 21.

LES OBJECTIFS INFORMATIFS DU COMMENDEMENT DE LA MARINE ROYALE ROUMAINE DES ANNÉES 1939-1940

Résumé

Dans le contexte de la situation internationale à la veille de la deuxième guerre mondiale, les responsables militaires de Roumanie ont essayé d'adapter les méthodes et les moyens de la nouvelle réalité. Dans ce sens, ce qui nous semble réellement important c'est l'étude effectuée par le service secret d'informations du Grand Etat-Major Roumain au 5 janvier 1939, intitulée "L'expansion allemande au sud-est de l'Europe vers les Bouches du Danubes". A partir de cette étude, les objectifs informatifs du Commandement de la Marine Royale Roumaine des années 1939-1940 sont mis en évidence par les notes et les rapports reçus à la Capitainerie du port de Brăila.

PREGĂTIREA MARINEI ROMÂNE PENTRU RĂZBOI 1940-1941 STRUCTURĂ ȘI ORGANIZARE

În scopul asigurării unei conduceri unitare a marilor unități de marină, pentru îndeplinirea misiunilor, în raport cu evoluția situației operative și pe baza analizei raportului de forțe la Mare și Dunăre, în perioada premergătoare intrării României în război, structura organizatorică a Marinei Militare a fost supusă unui continuu proces de îmbunătățire, concretizat în transformarea unor comandamente și unități, înființarea de mari unități sau luarea în subordine a altora deja constituite.

Lipsită de orice fel de sprijin extern, forțată în ultimă instanță numai de nevoia acută a salvării și nevoită să accepte odioase rapturi teritoriale, România a trebuit să adopte grabnice măsuri de întărire a capacității de apărare a țării. Principala preocupare a guvernului instalat în septembrie 1940 s-a axat pe consolidarea statului și întărirea armatei în scopul restabilirii integrității teritoriale, grav afectate în vara anului 1940 prin impunerea forțată a Dictatului de la Viena și acceptarea rezultatelor ce au decurs de pe urma negocierilor teritoriale cu Bulgaria asupra Cadrilaterului.

Cele trei categorii principale de forțe armate: trupele de uscat, aeronautica și marina, au fost supuse unui important proces de restructurare.

Pornindu-se de la concepția privind reorganizarea armatei și a instruirii trupei pentru realizarea "unei armate mici, dar puternice, cu o perfectă încadrare, disciplină și instrucție", factorii de decizie politică și militară au hotărât¹ prin "Directivile generale pentru îndrumarea și coordonarea activității Ministerului Apărării Naționale", elaborate de Generalul Ion Antonescu, în Decretul-lege din 16 octombrie 1940, desființarea Ministerului Aerului și Marinei și a Ministerului Înzestrării Armatei, și trecerea atribuțiilor acestora în responsabilitatea Ministerului Apărării Naționale.

Din fostul Minister al Aerului și Marinei s-au creat două subsecretariate de stat: Subsecretariatul de Stat al Marinei și Subsecretariatul de Stat al Înzestrării și Administrației Armatei.

Concomitent cu desființarea Ministerului Aerului și Marinei, și-a încetat existența ș statul major din subordinea acestui minister.²

Pentru îndeplinirea operativă a sarcinilor privind mobilizarea și instrucția trupelor din cele două arme s-a înființat statul major subordonat șefului Marelui Stat Major.³

Astfel, după ce s-a stabilit subordonarea operativă a Comandamentului Marinei Regale față de Marele Stat Major (M.St.M.), prin intermediul Statului Major al Marinei s-a trecut la reorganizarea marilor unități și unități subordonate.

Comandamentul Litoralului Maritim a fost reorganizat, revenindu-se la Comandamentul Diviziei de Mare în subordinea căruia a fost trecută Forța Navală Maritimă.

Totodată, în compunerea Marinei Militare au fost introduse noi categorii și genuri de forțe, prin înființarea încă din aprilie 1940 (Înaltul Decret nr. 643/1 aprilie 1940) a Regiemntului de Geniu al Marinei, a Batalionului de Infanterie Marină și a Divizionului de Artilerie de Coastă (Înaltul Decret nr. 635/1 aprilie 1940). În anul 1941, prin Decretul nr. 1527/23 mai 1941, aceste 2 unități se vor transforma în regimente.

La 21 iunie 1941 unitățile noi înființate au fost subordonate operativ marilor unități care asigurau apărarea litoralului maritim și a sectorului fluvial de apărare.

Pentru perfecționarea sistemului defensiv la mare și fluviu s-au desființat unitățile de apărare fixă maritimă și fluvială care nu mai corespundeau din punct de vedere operativ cu noile misiuni. Se urmărea asigurarea unor structuri mai suplă și cu o mai largă capacitate de manevră, în funcție de specificul zonei de apărare. În schimb, s-au înființat mai multe unități noi cu atribuțiuni zonale specifice.

La Constanța a luat ființă Comandamentul Portului și Zonei Constanța (C.P.Z.C.) destinat apărării portului și asigurării "pilotajului de război" în zonă.

La Sulina s-a înființat "Detașamentul Maritim Sulina", destinat apărării Deltei și a portului Sulina iar pe fluviul Dunărea, în zona de vest a țării, s-a înființat Sectorul "Dunărea de Sus", cu misiunea de a apăra Dunărea între Baziaș și Turnu Severin.

În sfârșit, o altă modificare a reprezentat-o preluarea în subordinea operativă, de către Divizia de Mare, a hidroaviației, ca forță specializată pentru executarea cercetării și supravegherii maritime, în scopul întrebunțării într-o concepție unică a tuturor forțelor destinate apărării litoralului maritim.

În urma efectuării modificărilor structurale și a îmbunătățirii funcțiilor organizatorice și de comandă, la data de 21 iunie 1941, Forțele Maritime operative din compunerea armatei române erau în măsură să primească misiuni și să treacă la executarea acestora, funcționând după următoarea schemă organizatorică:

Comandamentul Marinei Militare subordonat operativ Marelui Stat Major (M. St.M.) avea la rândul său în subordine:

- Comandamentul Diviziei de Mare;
- Comandamentul Diviziei de Dunărea;

- Detașamentul Maritim Sulina;
- Sectorul Dunărea de Sus.⁴

Divizia de Mare constituia o mare unitate tactic-operativă cu misiunea de apărare a litoralului maritim și ducerea acțiunilor de luptă împotriva navelor inamice care acționau pe mare în limita apelor teritoriale românești sau în zona de responsabilitate a Marinei Militare române. Divizia de Mare avea în copunere:

1. Forța Navală Maritimă cu următoarele unități:
 - escadra de distrugătoare (4 distrugătoare);
 - secția canoniere (3 canoniere);
 - secția torpiloare (3 torpiloare);
 - secția nave port-mine (3 puitore de mine);
 - grupul submarine și vedete torpiloare (1 submarin, 3 vedete torpiloare și o navă bază);
 - o secție crucișătoare auxiliare;
2. Comandamentul Portului și zonei Constanța⁵ (C.P.Z.C.) compus din:
 - o flotilă de siguranță (4 remorchere dragoare, o șalupă dragoare și 4 remorchere pentru ascultare submarină);
 - un serviciu de pilotaj;
 - o secție de apărare sub apă;
 - o secție de șalupe de patrulare;
3. Grupa de artilerie de coastă Constanța, având în compunere 6 baterii
4. Flotila de hidroavioane, alcătuită din 3 escadrile, totalizând 20 de avioane.⁶

Divizia de Dunăre a rămas în continuare o mare unitate tactic-operativă cu misiunile specifice sectorului său de acțiune, având următoarea organică:

1. Forța Navală Fluvială:
 - un grup fluvial alcătuit din escadrila de monitoare (3 monitoare);
 - secția de vedete fluviale (2 vedete);
 - un grup de apărare sub apă;
2. Gruparea tactică Tulcea, cu:
 - un grup fluvial alcătuit din 2 monitoare și 4 vedete fluviale;
 - o secție de apărare sub apă.
3. **Detașamentul Maritim Sulina** a fost conceput ca o unitate tactică cu misiunea de apărare a Deltei și Gurilor Dunării, având în compunere:
 - a. Subdetașamentul Sulina:
 - Batalionul 16 Infanterie Marină;

- Gruparea artilerie de coastă Sulina cu 2 baterii a 3 secții fiecare;
- grupul artilerie plutitoare cu 4 secții;

b. Subdetașamentul Periprava cu:

- Batalionul 17 Infanterie Marină;
- o baterie artilerie de coastă;

c. Subdetașamentul Chilia-Veche cu:

- Batalionul 15 Infanterie Marină;
- o materie de artilerie de coastă;

d. Secția de șalupe patrulare.⁷

Sectorul Dunărea de Sus a fost constituit tot ca unitate tactică având misiunea de apărare a Dunării în sectorul Cazanelor și Porților de Fier.

Unitatea avea în componere:

- căpităniile porturilor din zonă;
- 2 baterii de artilerie;
- o secție proiectoare;
- o secție șalupe (2 șalupe armate)⁸

În componerea acestor mari unități mai intrau și subunitți de geniu, transmisiuni, observare, servicii și părțile sedentare ale regimentelor de infanterie marină și artilerie de coastă.

Efectivele care încadrau marile unități și unitățile Marinei Militare la începutul războiului, s-au ridicat la 15113 militari, din care 1002 ofițeri, 780 maiștri militari, 257 subofițeri și 13074 gradați și soldați.

Compunerea Marinei Militare, la data intrării României în războiul antisovietic, a mai suferit unele modificări în perioadele ce au urmat până la 23 august 1944, în raport cu evoluția frontului terestru, înzestrarea sau pierderile suferite în nave, tehnică de luptă și materiale, precum și cu noile misiuni încredințate sau reieșite în baza experienței dobândite din acțiunile de luptă desfășurate pe mare și fluviu.

Astfel, odată cu deplasarea frontului spre est și a necesităților de apărare a acestei mari zone, în toamna anului 1941, s-a înființat **Detașamentul Maritim Odessa** și **Detașamentul Maritim Liman** care au intrat în subordinea nemijlocită a C.M.M.⁹

După cucerirea Odesei (1941), Forța Navală Maritimă a fost transformată în Mare Unitate tactică de nave de luptă. Ea a fost scoasă din subordinea Diviziei de Mare, a fost întărită cu noi nave de luptă și a fost trecută în subordinea directă a C.M.M.

Odată cu deplasarea frontului, mult spre est, s-a considerat că a scăzut considerabil pericolul unui atac asupra gurilor Dunării, situație ce a determinat scoaterea Detașamentului Maritim Sulina de sub conducerea operativă

a C.M.M. și trecerea lui în subordinea Diviziei de Dunăre.

Datorită creșterii numărului de submarine prin intrarea în serviciu în 1943, a încă două noi unități (submarinele "Rechinul" și "Marsuinul"), Grupul de submarine și vedete torpiloare din cadrul Diviziei de Mare a fost desființat, în locul său constituindu-se două escadrile. Prima era formată din cele trei submarine iar cea de-a doua era formată din vedetele torpiloare ce aveau în componență 7 nave.

Pentru întărirea apărării litoralului maritim, după întoarcerea frontului și deplasarea lui spre vest, în anii 1943-1944, au fost înființate și au intrat în serviciul operativ 4 noi baterii de artilerie de coastă, ceea ce a impus reorganizarea Regimului de Artilerie Marină pe două grupări: o grupare la Constanța cu o secție de 6 baterii și o grupare la Mangalia cu 4 baterii.

De asemenea, necesitățile crescânde de dragaj la fluviu, ca urmare a acțiunilor de minare executate de aviația inamică, au dus la constituirea Flotei de dragaj, compusă din remorhere, vedete și șalupe dragoare.

Pe parcursul desfășurării campaniei, pentru asigurarea nevoilor de instruire a echipajelor la fluviu, și desfășurării acțiunilor de luptă s-a mai format încă un grup fluvial de luptă compus din 2 monitoare și o vedetă fluvială și un grup de instrucție alcătuit din două monitoare.

A luat ființă Sectorul Fluvial Dunărea de Mijloc care era format din unități ce acționau în aval de Porțile de Fier.¹⁰

În 1944, Comandamentul Diviziei de Mare este transformat în Comandamentul Litoralului Maritim și Fluvial astfel că la 19 august 1944 Comandamentul Marinei Militare avea în subordinea sa operativă următoarele comadamente cu unitățile subordonate acestora:

- Comandamentul Forțelor Navale Maritime;
- Comandamentul Litoralului Maritim și Fluvial;
- Comandamentul Forțelor Navale Fluviale;
- 2 detașamente fluviale (Dunărea de Sus și Dunărea de Mijloc).¹¹

În 1940, în dotarea Marinei Militare a mai intrat o serie de nave comerciale rechiziționate și amenajate pentru punerea minelor, efectuarea dragajului, iar pasagerele S.M.R. "Dacia", "Carol I", "România" au fost armate și transformate în crucișătoare auxiliare. Navele: "Aurora", "Durostor" și "Caliacra" au fost adaptate ca nave puitoare de mine.¹²

NOTE

1. Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, Cristian Crăciunoiu, **Marina română în al doilea război mondial (Roumanian Navy in World War II)**, București, Editura Modelism, 1996, p. 27-28.
2. **Istoria militară a poporului român**, vol. VI (Evoluția sistemului militar național în anii 1914-1944). București, Editura Militară, 1989, p. 376.
3. Arhivele Militare Române (se va cita A.M.R.), Marele Stat Major (se va cita M.St. M.), fond 54, dosar nr. 30/143, f. 86.
4. **Ibidem**, fond 1401, dosar 111, p. 90.

5. **Ibidem**, fond 380, dosar 11, f. 98.
6. **Ibidem**, fond 1401, dosar 3319, f. 144.
7. **Ibidem**, fond 20.
8. Muzeul Marinei Române, Fond documentar, Lucrări de cercetare 1/439, p. 6.
9. A.M.R., M.St.M., fond 1685, dosar 1481, f. 22-24.
10. Din această analiză a evoluției structurii organizatorice a Marinei Militare, se desprinde preocuparea Comandantului Marinei Militare pentru crearea unor structuri care să corespundă misiunilor de apărare primite, în funcție de dotarea cu nave și tehnică de luptă, precum și a modificărilor ce au avut loc în concepția de îmbunătățire a folosirii în luptă a acestora.
11. A.M.R., M.St.M., fond 1401, dosar nr. 105, f. 116 (Organizarea operativă în detaliu a Marinei Militare); **Directiva operativă nr. 2 a Statului Major al Marinei Regale din 19 august 1944.**
12. Jipa Rotaru, ș.a., **op. cit.**, p. 86.

LES PREPARATIFS DE LA MARINE ROUMAINE POUR LA GUERRE 1940-1941. STRUCTURE ET ORGANISATION

Résumé

Pour assurer une administration homogène aux grandes unités de la Marine et pour accomplir ses missions à la mer et à le Danube, dans la période antérieure de la participation de la Roumanie à la deuxième guerre mondiale, la structure organisationnelle de la marine militaire a été soumise à un processus de perfectionnement et le même temps, a été nécessaire d'adopter des rapides mesures de renforcement de la puissance maritime et sa capacité de défense.

MINORITĂȚILE ETNICE DOBROGENE ÎN CONTEXTUL POLITIC INTERNAȚIONAL DIN ANII 1945-1948

De-a lungul veacurilor teritoriul dobrogean s-a dovedit a fi o gazdă primitoare, pentru fii ai altor popoare ce au găsit aici un teren prielnic pentru activitățile lor economice și un regim politic favorabil menținerii identității lor etnice și culturale.

Relațiile dintre aceste minorități etnice și populația majoritară românească au fost normale, ele constituind un adevărat model de coexistență armonioasă a mai multor etnii, pe același teritoriu.

Cel de-al doilea război mondial avea să afecteze însă și existența minorităților dobrogene, deși Dobrogea a fost mai puțin afectată de acțiunile militare propriu-zise. Ocupația militară sovietică de după 23 august 1944, efectuat rapid și cu forțe considerabil mai mari decât în celelalte părți ale României, propaganda oficială, dar mai ales cea subversivă, zvonurile ce influențau cu precădere populația din mediul rural, aveau să marcheze puternic starea de spirit a unei populații și așa afectată de anii de război. Astfel, în cei trei ani de la încheierea războiului contra Germaniei și până la instaurarea republicii și a regimului de tip sovietic, în România, în rândul minorităților etnice dobrogene se vor manifesta tendințe separatiste și emigraționiste, pe care le vom puncta în continuare, cu referire la șase dintre aceste minorități și anume: ruso-lipovenii, evreii, grecii, armenii, germanii și turco-tătarii.

Sosirea trupelor sovietice în Dobrogea și încheierea Convenției de armistițiu, crează o situație nouă pentru populația ruso-lipovenească din Dobrogea; afinitățile datorate originii comune și probabil unei similitudini de convingeri politice, duc la apariția unui puternic curent de emigrare în U.R.S.S. Primii sunt locuitorii comunei Năvodari, județul Constanța, în majoritate lipoveni, care, în toamna anului 1944, își vând bunurile și emigrează în U.R.S.S. Emigrarea devine o psihoză generală, afectând populația din satele Jurilovca, Slava Rusă, Slava Cercheză, Sarichioi, Dunăvățul de Jos și Chilia Veche, care, din toamna anului 1944 se înscriu pentru emigrare.¹ Această activitate este surprinsă în notele informative înaintate de Legiunea de Jandarmi Tulcea către Inspectoratul de Jandarmi Constanța. De exemplu, în nota din 4 ianuarie 1945, se afirma că "o parte din populația lipovenească din comuna Jurilovca, ar fi adresat printr-un delegat sovietic o cerere direct la Moscova, prin care solicită de a li se îngădui emigrarea în U.R.S.S. Această cerere ar fi fost aprobată de U.R.S.S. și în urma aprobării, s-ar fi înscris un număr de 350-400 lipoveni. În realitate, scopul adevărat al acestor

ra nu ar fi plecarea în U.R.S.S. ci numai pretextul de a se sustrage de la concentrare, deoarece în cazul că sunt chemați de unități, invocă motivul că sunt înscrși pentru emigrare. Această situație se mai prezintă și în alte localități cu populație lipovenească: comuna Slava Rusă, Slava Cercheză etc."²

Activitatea partidului comunist în rândul minorităților reiese din nota întocmită la 11 ianuarie 1945: "Raportăm că în localitățile cu populație minoritară din acest județ (ruși și lipoveni), se face propagandă intensă pentru înscrierea tinerilor între 19 și 30 de ani, în Divizia de voluntari "Tudor Vladimirescu". Propaganda se face de către numitul Vintilă Voinea, membru al Partidului Comunist, iar înscrierea se face la sediul organizației P.C. din Tulcea (...). Cei ce se înrolează vor urma o școală și li se fac promisiuni că după terminarea războiului, această Divizie va forma o armată politică și fiecărui voluntar i se vor încredința funcții speciale. Până în prezent s-au înscris voluntari tineri din comunele Dunăvățului de Jos, Murighiol, Mahmudia și alte localități ce nu s-au putut încă verifica. Primul detașament de voluntari pleacă azi 11 ianuarie 1945. Informație sigură."³ Următoarea notă informativă (1327), din aceeași zi (11.01.1945) se referea la emigrarea populației slave: "Raportăm că și din comuna Carcaliu s-au înscris un număr de circa 150 lipoveni pentru emigrarea în Rusia. Emigranții din România urmează a fi colonizați pe malul Volgăi, în regiunea unde a fost o populație de origine germană și care cu ocazia războiului, a fost evacuată în Siberia. Din comuna Carcaliu s-au ales delegați pentru a recunoaște regiunea de colonizare, numiții Sevastian T. Ivanov și Vasile T. Bujor. Data plecării nu s-a fixat, însă va fi probabil în luna mai 1945."⁴ Câteva zile mai târziu, la 25 februarie 1945, se menționează și zvonurile vehiculate în zonă: "Populația de origine rusă și lipovenii din comuna Sarichioi și orașul Tulcea zvonesc că în viitoarele alegeri toată populația din județele Tulcea și Constanța, va da votul Partidului Comunist și că pentru aceasta va fi și concursul Armatei Sovietice. Tot aceștia zvonesc că aceste două județe vor fi alipite U.R.S.S.-ului."⁵ Din nota informativă nr. 1440/25.02.1945, aflăm că în comuna Slava Rusă, "individul Boris M. Lazăr face propagandă intensă printre populația de origine rusă și lipovenească, în sensul de a emigra în U.R.S.S. Până în prezent în urma propagandei făcute s-au înscris un număr de circa 80-90 locuitori, care sperând că plecarea va fi în luna martie a.c. au început să-și vândă casele și terenurile. Populația românească se arată cam îngrijorată pentru faptul că cei care s-au înscris pentru emigrare s-au exprimat ca la plecare se vor răzbuna pe români și autorități."⁶ Un plutonier sovietic ce își petrecea concediul în acea perioadă în comuna Murighiol, fiind logodit cu o localnică, făcea și el propagandă în sprijinul emigrării în U.R.S.S., "spunându-le că în Rusia vor trăi mult mai bine, deoarece România urmează a fi sectuită de toate bunurile pentru a se achita de datoriile prevăzute în Convenția de Armistițiu. De asemenea le mai spune că la plecare își pot transporta toate bunurile, chiar și materialul lemnos al caselor pe care ar trebui să le strice. În urma propagandei făcute s-au înscris un număr de circa 30-40 locuitori."⁷ Propaganda separatistă se manifesta și ea, în vara

anului 1945, după cum constată o notă a Legunii de Jandarmi Tulcea, la 30 iulie 1945: "În mai multe localități cu populația rusă și lipoveană din județul și orașul Tulcea, s-a început o campanie de propagandă pentru alipirea Dobrogei la Uniunea Sovietică, campania dusă de acești minoritari. Anumiți agenți umblă prin comune și întocmesc liste de locuitori care doresc acest lucru. Cazuri de asemenea natură au fost semnalate până în prezent în comuna Telița, unde numitul Spiridon Zinca s-a dus la Mănăstirea Celic Dere și a îndemnat pe călugărițe a se înscrie pe lista de optare pentru U.R.S.S., fapt petrecut în seara zilei de 23 iulie a.c. și, tot în aceeași zi, consăteanul său, Eftim Nicolov a umblat cu altă listă prin comuna Telița, unde a obținut mai multe semnături din partea locuitorilor. În comuna Lascăr Catargiu ni s-a semnalat că s-ar fi întocmit chiar și un memoriu în acest sens, pe care printr-un delegat l-ar fi trimis la București.

Agentii de propagandă afirmă că locuitorii care nu optează pentru alipirea Dobrogei la Uniunea Sovietică vor fi trecuți în Muntenia, deoarece Dobrogea rămâne a rușilor. Pentru ziua de 29 iulie a.c. s-a preconizat o manifestație de stradă, în acest sens, în orașul Tulcea, însă datorită măsurilor luate de Poliție și Prefectură, nu a mai avut loc."⁸ La sfârșitul lunii mai 1945, Ioachim Vavilov, motorist la I.N. C.O.P. Tulcea, începe o propagandă intensă în rândul populației de origine slavă, pentru a se cere anexarea Dobrogei la U.R.S.S. Pe fondul unei nemulțumiri generale a acestei minorități, cauzate de cererile de diferite bunuri prevăzute de Convenția de Armistițiu (cereale, vite cornute, cai etc.) și la care refuzau să contribuie (sate întregi ca Jurilovca și Slava Rusă), motivând că vânduseră tot în vederea emigrării, ceea ce era în parte adevărat, dar și că "au suferit în timpul regimurilor de dictatură din România și acum ar trebui scutiți," pe acest fond deci, ideea anexării apare ca o soluție salvatoare. Astfel, în luna iulie 1945, ia ființă la Tulcea, "Comitetul Național de Eliberare Rusă", având ca scop anexarea Dobrogei la U.R.S.S. O delegație a acestui Comitet, condusă de Dionisie Dumitru (Dimitrov), președintele comisiei locale a sindicatelor unite, Dumitru Borisov, secretarul sindicatului Port-Transport, Ioachim Vavilov (agitator) și Feodor Perevezov, casierul Cooperativei "Victoria" din Tulcea, s-a prezentat imputernicitului Subcomisiei Aliate de Control din Tulcea, cu o cerere bătută la mașină, în limba rusă, prin care solicita anexarea Dobrogei la U.R.S.S. La începutul lunii august 1945, același Comitet a lansat un manifest intitulat "Soluția problemei naționale în România", în care se invoca dreptul la autodeterminare al naționalităților conlocuitoare, ce putea merge până la despărțirea de statul român. Un apel redactat de același comitet chema populația de origine rusă, la o mare întrunire publică, ce urma să aibe loc în ziua de 19 august 1945, în orașul Tulcea. Datorită măsurilor luate de organele polițienesti, ea nu a mai avut loc. Afecțați de arestarea agitatorului Ioachim Vavilov și de anchetarea celorlalți membri ai Comitetului, conducătorii acestei mișcări separatiste au solicitat ajutorul Comisiei Aliate de Control, care însă i-a refuzat, lăsând soluționarea cazului pe seama autorităților române.⁹ În urma măsurilor

luate de autorități, în legătură și cu cele sovietice, la începutul anului 1946 se constata că populația de ruși și lipoveni părea "a fi intrat pe drumul legalității", se spunea într-un buletin informativ al Inspectoratului de Jandarmi Constanța, adăugându-se că "această categorie de cetățeni, în această perioadă (16-31 martie 1946) nu a mai săvârșit acte de violență contra autorităților."¹⁰ Un fenomen îngrijorător însă era raportat în buletinul ce analiza situația din perioada 30 aprilie-31 mai 1946: "Legiunea de Jandarmi Tulcea semnalează că populația de origine rusă din acel județ și în special cei care s-au înscris să plece în Rusia, insultă populația română, făcându-i "țigani" și spunându-le să plece din Deltă, că acolo este pământ rusc. Din această cauză populația din Delta Dunării este foarte nemulțumită și discută nevaforabil faptul că, de către autoritățile de resort nu se ia nici o măsură în acest sens."¹¹ La începutul lunii iunie a anului 1946, un grup de muncitori din toate categoriile, a încercat să constituie un nou comitet de eliberare, sub denumirea "Comitetului Național de Eliberare Slavă", ce urmărea aceleași scopuri ca și fostul C.N.E.R.¹² Fenomenul emigrării clandestine se accentuează în cursul anului 1947. În cursul lunilor martie și aprilie 1947, mai mulți locuitori lipoveni din comunele Telița, Carcaliu, Mamcearca, Șistovca și Pardina, jud. Tulcea, solicitaseră Legiunii de Jandarmi de la Tulcea, certificate de bună purtare, pentru a putea emigra în U.R.S.S. Fără a mai aștepta aprobarea forurilor competente, toți emigranții fiind pescari de meserie, și-au camuflat bagajele sub uneltele de pescuit, în bărci și au trecut frontiera clandestin, pe la punctul "Balta Pisicii", fiind prinși de grănicerii sovietici. Aflăm din nota informativă nr.128 din 3 mai 1947 a Legiunii de Jandarmi Tulcea, că "parte din aceste persoane au declarat grănicerilor sovietici că sunt persecutați de către autoritățile române, iar o parte au declarat că au fost nevoiți să părăsească țara din cauza foametei ce există în România și pentru care nu se ia nici o măsură de către autoritățile române. În prezent sunt foarte nemulțumiți deoarece au vândut tot ce au avut și acum au rămas pe drumuri. Au fost sfătuiți de grănicerii sovietici ca pentru orice neajuns sau șicană din partea autorităților române să se adreseze Consulatului Rus din România. Aceste plângeri au fost făcute în majoritate de către cei certați cu justiția și autoritățile statului."¹³ La data de 22 aprilie 1947, autoritățile sovietice din orașul Reni, au predat postului de jandarmi din comuna I.C. Brătianu, un număr de 435 persoane, în majoritate din comunele amintite mai sus, precum și din comuna Ghindărești, jud. Constanța.¹⁴ Trecerea frontierei se făcea cu ușurință și datorită faptului că grănicerii români nu păzeau linia Dunării, atât ca urmare a unor ordine mai vechi, cât și pentru că efectivul de grăniceri al Companiei a 7-a era de numai 73 de oameni și nu de 200, cum considera necesar comandantul ei, pentru pichetarea Dunării.¹⁵ Paralel se înregistrează și fenomenul invers, unii cetățeni sovietici trecând în Dobrogea pentru a-și vizita rudele sau a căuta de lucru, așa cum s-a întâmplat cu familia Bacov și alte persoane venite în comuna Letea Română și căutate apoi de jandarmi în aprilie 1948, prin tot județul Constanța.¹⁶ În unele cazuri grănicerii sovietici urmăreau acești

fugari pe teritoriul românesc (de ex. la 19.01.1947, când au prins o familie venită din U.R.S.S. în com. Parcheș, jud. Tulcea).¹⁷

În martie 1948, raportul Legiunii de Jandarmi Tulcea, consemna că: "Locuitorii înscriși pentru a pleca în U.R.S.S. discută că nu vor pleca, deoarece au auzit că cei plecați nu o duc așa de bine."¹⁸ Factorul economic apare mereu ca justificare a tendinței de emigrare; aflăm din raportul pe luna iunie 1948 al Inspectoratului de Jandarmi Constanța, că: "Lipovenii din comuna Sarichioi, jud. Tulcea, au făcut o cerere la Consulatul Sovietic, prin care au cerut să fie repartiați cât mai urgent în U.R.S.S., pentru motivul că în România nu le mai cuvine a mai trăi întrucât în majoritate sunt pescari iar Rompescaria le-a puns condiții grele referitoare la pescuit."¹⁹ Cât privește factorul politic se observa în alt raport asemnător, că: "Populația de naționalitate rusă din acest județ, în majoritate s-a încadrat în Partidul Muncitoresc Român. În principiu însă nu se poate conta pe sinceritatea lor, deoarece în tot timpul au dus o politică de opoziție, și în cazul că nu vor fi satisfăcuți în aspirațiile lor - pescuitul liber în Deltă, fără nici o restricție, garantarea autonomiei Deltei, ceea ce e greu de realizat, desigur că îi va face să se mențină tot în opoziție."²⁰

Problemele legate de repatrierea locuitorilor de origine slavă, cetățeni ai Statului Român au fost clar exprimate de M. Enescu, prefectul județului Tulcea, într-un raport înaintat Ministerului Afacerilor Interne la 8 decembrie 1947 și reluat apoi în cursul anului 1948, situația rămânând neschimbată. Iată, pe scurt aceste probleme: "Ofițerii sovietici delegați cu această operațiune continuă a se prezenta în comunele cu populație de origină rusă unde fac înscrieri sau pregătesc imbarcarea locuitorilor înscriși anterior. Acești delegați, în executarea însărcinării ce au, lucrează fără a lua contact cu prefectura, cu organele subalterne ei ci numai cu locuitorii care doresc a se repatria, precum și cu delegații acestora. Din această cauză autoritățile comunale nu sunt în măsură a cunoaște condițiile în care se fac înscrierile, numărul exact al celor înscriși și bunurile pe care urmează să le ridice repatriatul cu el. "Până la acea dată se făcuseră înscrieri în 14 comune, pentru 1141 familii, din care se repartriaseră 941 familii cu 4144 suflete. În urma lor rămăseseră 486 gospodării în bună stare, 36 gospodării lăsate în stare rea și 93 distruse, precum și 613,59 ha teren arabil, 12,24 ha livezi de pomi, 44,10 ha de vii hibrizi și două mori de vânt."²¹ Se cerea a se interveni pe lângă Guvernul Sovietic "pentru a se lucra în echipe mixte, a nu se distruge bunurile abandonate, stabilindu-se și situația lor juridică, precum și obligațiile pe care cetățenii respectivi le mai aveau față de Statul Român sau unele instituții bancare. Din câte cunoaștem, aceste cerințe au rămas fără răspuns.

Și în rândurile comunității evreiești din Dobrogea se manifesta în acea perioadă tendință de emigrare. Paradoxal însă, după ce România trece la 23 august 1944 de partea Națiunilor Unite, fluxul de emigranți evrei prin portul Constanța, scade. În bună măsură aceasta se datora neînțelegerilor dintre marile puteri privind situarea viitorului cămin evreiesc. În acest sens,

Consulatul Turc din Constanța se adresa la 16 ianuarie 1945 Căpităniei portului Constanța, astfel: "întrucât garanția dată de către ambasada britanică din Ankara cu privire la viza palestiniană a emigranților evrei a fost ridicată, nici din partea noastră nu se va mai acorda viză de tranzit prin Turcia la acești emigranți."²² Ceva mai târziu, la 24.02.1945, Ministerul Afacerilor Străine făcea cunoscut Direcției Generale a Poliției, că "nici un emigrant evreu nu poate părăsi țara fără autorizația prealabilă a Comisiei Aliate de Control."²³ Cu toate acestea transporturile se reiau și la 6 mai 1946 vasul "Smirni" părăsea portul Constanța, având la bord emigranți evrei, pentru ale căror condiții sanitare normale intervenise și secția Constanța a Comitetului Democrat Evreiesc.²⁴

La Constanța ființa în acea vreme deci, o secție a Comitetului Democrat Evreiesc, ce reunea reprezentanți ai partidelor politice din partea stângă a eșichierului politic (de origine evrei) și ai celor două organizații sioniste ce acționau legal atunci (Organizația Sionistă și Noua Organizație Sionistă), comunitatea israelită de rit spaniol și cea de rit occidental, asociața sportivă Macabi etc.²⁵

În ceea ce privește rolul politic intern al minorității evreiești, remarcăm un raport al Legiunii de Jandarmi - Tulcea, din care aflăm: "În ziua de 12 mai 1946, un grup de 16 tineri, băieți și fete, de naționalitate evrei, originari din Galați, care fac parte din ferma "Mișcarea Sionistă Socialistă, au venit în comuna I.C. Brătianu, cu scopul de a educa tineretul, învățându-l agricultura și pescuitul. Vor rămâne în această comună până în toamnă, în care timp vor ține conferințe agricole, culturale, șezători, serate și serbări câmpenești. Populația din sat nu vede cu ochi buni și comentează spunând că aceștia nu fac altceva decât școala de a conduce colhozurile."²⁶

Raportul privind activitatea C.D.E. - Constanța, în perioada mai-iunie 1946, menționează la punctul Organizatoric: "C.D.E. devenind Frontul Unic Evreiesc, fără a-și modifica structura, câștigă participarea activă a grupărilor sioniste pe care le reprezintă Organizația Sionistă. La obiectivele C.E.D. care continuă a exista, reprezentând evreii din partidele P.C.R., P.N.P., P.S.D., P.N.T. și comunitățile, se adaugă și dezideratele specifice maselor evreiești."²⁷

La 11 noiembrie 1946, Frontul Unic Evreiesc din Constanța era înștiințat de Noua Organizație Sionistă "Bethar" din Constanța, de hotărârea lor de a le sta la dispoziție în cadrul alegerilor "și a da tot concursul Blocului Partidelor Democratice."²⁸

În primăvara anului 1947 se afla în România dr. Schwartz, directorul general al JOINT-ului pentru Europa căruia i s-au adus la cunoștință cererile C.E.D. față de acțiunile sale în România; în esență se cerea: "ca Joint-ul să facă mai puțin opera filantropică și mai mult o acțiune de restratificare, prin aducerea de mașini, unelte, crearea de cooperative de producție, înființarea de școli de meserii, ucenici etc.; ca ajutoarele propriu-zise să fie date mai mult în natură, grâu, porumb, ulei, săpun, medicamente, îmbrăcăminte etc.; ca în conducerea Joint-ului din România să facă parte și reprezentanți ai

organizațiilor evreiești cu rădăcini adânci în masa evrească, în special acea masă care necesită ajutorul acestuia."²⁹ În martie 1948, se constituia la Constanța organizația de tineret muncitoresc sionist "Hehalutz" care grupa mișcările similare din oraș: "Dror Habonim Ken" "Kibutz Hachșara", "Borohovia", "Hașomer Hazair"; "Bnei Avoda", "Cordona" și "Busselia". Ea urma să centralizeze și coordoneze "întreaga activitate sionistă haluțiană mișcărilor încadrate."³⁰ Proclamarea Statului Israel prilejuiește manifestări omagiale și religioase, la Templul din Constanța, str. Rosetti nr. 231, în același timp, în adunările diverselor secțiuni se prelucrau tezele propagandistice despre evrei din U.R.S.S. - "Birobidjanul în curs de a deveni republica evrească",³² sau despre lupta de clasă din noul stat Israel. Tot la Constanța mai acționau "ca parte integrantă a Comitetului Democrat Evreesc, Partidul Sionist Socialist ICHUD, L.A.A POALEI ZION și MISMAR, strânse în Blocul Palestinei Muncitoare, secțiunea Constanța. În concluzie, se poate constata o integrare clară în viața politică românească în direcția procomunistă și, în același timp, o menținere, la diverse intensități a curentului sionist.

Locuind în majoritate în orașul Constanța, armenii constituiau în anul 1945, o comunitate ce număra circa 900 de persoane și se ocupa în principal cu comerțul. De religie creștină, sosiți în România din secolele XIV și XVI, din Rusia și Turcia, armenii aveau la Constanța o școală primară mixtă, o biserică de rit gregorian, formând o comunitate importantă în viața economică a orașului. În statisticile oficiale ei apar ca apatrizi, fiind poseori de un anumit tip de certificate de identitate, așa-numitele certificate "Dr. Nansen", pe care în anul 1945, le-au putut preschimba în cartele de identitate românești.³³

La 25 august 1945, se constituia asociația politică "Frontul Armeniei" cu tendințe declarate democrat-progresiste.³⁴ Treptat, se subordonează P. Comunist, ale cărui documente se prelucrau în celele sale. Iată în ce consta activitatea organizației "Frontul Armeniei" de la Constanța, în vara anului 1945: Munca politică. 1) Înglobarea tuturor armenilor în Frontul Armeniei și apropierea lor de Armenia Sovietică; 2) Repatrierea tuturor armenilor în Armenia Sovietică. Se țin cercuri de lămuriri marți și vineri, idem și la tineret; 5) De două ori pe săptămână se țin cursuri de limba rusă și armeană.³⁵ La 1 iunie 1945, se raporta: "S-a dus munca pentru repatriere a membrilor în Armenia Sovietică, la care s-au înscris 230 familii.(...) Am introdus trei tovarăși din Constanța în Comitetul Central al Frontului Armeniei din București, dintre care doi au plecat în Armenia Sovietică, la Congresul ce are loc pentru alegerea unui patriarh."³⁶ Raportul de activitate pe luna februarie 1946 ne oferă o imagine clară a rolului îndeplinit de această organizație: "Numărul membrilor: 736, din care 168 membri de partid. Acțiuni de partid sau pornite din inițiativa membrilor: ședințe regulate cu prezență 75-80%, prelucrarea materialului dat, începerea traducerii în lb. armeană a statutului P.C.R. și a raportului tov. Gheorghiu-Dej. În urma unor directive primite din Armenia Sovietică, s-au ales: Comitetul de repatriere format din 7 membri de partid și două comitete financiare (unul pentru muncitori și unul pen-

tru bogătași) care strâng un fond de repatriere (...) S-a politizat la maximum repatrierea care va avea loc după toate probabilitățile în luna mai, fapt ce face ca sediul să fie plin de oameni care se grăbesc a se înscrie, iar ultimul locuitor dorește să contribuie cât de puțin la fondul de repatriere."³⁷ Primul lot de 500 de armeni din Constanța s-a repatriat în ziua de 2 august 1946, când au părăsit portul Constanța la bordul unui vapor sovietic.³⁸ În sprijinul acestui curent acționa și ziarul "Cuget Liber", care prelua un articol al lui Stalin despre Armenia, publicat de "Pravda" la 4 decembrie 1920. "Să știe toți acei care trebuie să știe că așa numita "Chestiunea Armeană" asupra căreia zadarnic și-au bătut capul lupii bătrâni ai diplomației imperialiste, a fost s-o soluționeze numai regimul sovietic."³⁹ Se pare însă, credem noi acum, că pe căi ascunse, armenii din Constanța au aflat de adevăratele condiții ce îi așteptau în Armenia Sovietică și au renunțat la această aventură.

Populația greacă din Dobrogea locuia cu precădere în mediul urban, (cca 2000 în orașul Constanța și 1680 în orașul Tulcea), comunitatea elenă deținând bisericii, școli și asociații sportive și culturale. Un raport al Chesturii Poliției Constanța, din anul 1946 considera că "populația greacă din regiune fiind compusă din persoane care se ocupă în marea majoritate cu comerțul, are o situație materială bună și este în general refractară unui regim social și politic progresist."⁴⁰ Totuși, la Constanța se formează o asociație democrat-profesionistă, denumită pe rând : Uniune Democratică Elenă, Uniunea Patriotică Elenă și Frontul Eliberării Greciei (E.A.M.) - secția din România, sub. cent. Constanța. Aceasta din urmă, convoacă în ziua de 25 iulie 1948 toți grecii din Constanța, la sala Elips (botezată Teatrul "Filimon Sârbu"), unde urma să se facă "o expunere a situației din Grecia, de către un reprezentant al Armatei Democratice Grecești."⁴¹ Uniunea Patriotică Democratică elenă, din Constanța, va lua în septembrie 1948, inițiativa unei strânse colaborări cu celelalte organizații ale minorităților din Constanța: Frontul Armeniei, Frontul Democrat Musulman, Comitetul Democrat Evreesc și Uniunea Populară Albaneză.⁴² La 21 noiembrie 1948 se desfășura o altă conferință la fostul teatru Elips, unde avea să vorbească "tovarășul Apostolu Lefteri", responsabilul misiunii Guvernului Democrat al Greciei Libere."⁴³ În ceea ce privește poziția sa față de noul regim politic din România, aceasta reiese clar din textul Circularii nr. 35 a Federației Uniunilor Democratice Elene din R.P.R. din 03.09.1948: "Vă facem cunoscut că în Ședința extraordinară a Biroului executiv al Federației din 24 crt. s-a luat în discuție chestiunea despăgubirilor ce urmează a se plăti de Statul Român supușilor străini, conform art. 25 din Tratatul de pace. Hotărârea a fost: întrucât pagubele acestea au fost provocate în urma războiului hitlero-antonescian, iar în prezent R.P.R. merge în refacere și dezvoltare, iar statul român sprijină efectiv elementul grec din R.P.R., cum de altfel vă este cunoscut, renunțăm la aceste despăgubiri . (...) Veți publica în presa locală această hotărâre și veți propaga în mase, ca acei ce au depus cererile la Legislația Elvețiană să le retragă și să facă declarație scrisă, pe care ne-o veți trimite."⁴⁴

Comunitatea germană din Dobrogea se repatriase în bună parte, conform convenției din 1940, dar prăbușirea Germaniei i-a determinat pe mulți din această categorie să se întoarcă la căminurile lor, unde, conform raportului Prefecturii Constanța, pe luna iunie 1945, "în conformitate cu dispozițiile în vigoare, organele jandarmeriei și polițienești, după prealabile cercetări, i-au trimis în lagăre de concentrare."⁴⁵ În luna iulie 1945, 14 familii cu un număr de 53 de persoane, trecuți prin Comisia de triere de la Arad, se întoarseră în jud. Constanța.⁴⁶ Până la data de 25 aprilie 1946, numărul cetățenilor români de origine germană întorși din Germania se ridica, în jud. Constanța, la 1383, din care: 241 bărbați, 404 femei și 738 copii.⁴⁷ Dintre germanii repatriați un număr de 17 bărbați și 26 femei erau repartizați pentru munci la diferite instituții publice (o rafinărie de ulei din Constanța, Șantierul Naval Agigea, Cercul Teritorial Tulcea etc.)⁴⁸ (la 23.01.1946). La 1 aprilie 1946, conform ordinului Chesturii de poliție Constanța, se "înceta orice urmărire contra categoriilor de germani reîntorși din Germania și aflați deja în țară, care nu se încadrează în dispozițiunile de a fi trimiși la munca obligatorie."⁴⁹ La 1 iunie 1946, populația germană "formată în majoritate din repatriații din 1940, reveniți în țară, care se ridică la un număr de 1805, se găsește pe teritoriul rural (Conform unei note informative a Inspectoratului de jandarmi Constanța) și sunt supravegheați; nu s-a semnalat nici un fel de activitate a acestora pe tărâm politic."⁵⁰ La ordinul Direcției generale a Poliției, în seara zilei de 18 martie 1947 pleca din gara Medgidia un tren compus din 33 de vagoane cu 934 persoane repatriați pentru Germania.⁵¹ În urma acestui transport mai rămăseseră pe raza Inspectoratului de Jandarmi Constanța, un număr de 388 cetățeni de origine germană, provenind mai ales din localitățile Cogealac, Cobadin, Ferdinand și Tuzla.⁵²

În ceea ce privește activitatea comunității musulmane din Dobrogea, se poate constata că au existat două organizații distincte, cu scopuri diferite. Astfel, înainte de război a luat ființă în România o filială a organizației Kurultai, ce își avea sediul în Turcia și milita pentru emigrarea turcilor din România în Turcia. Ea era condusă de muftiul Sadâc İbrahim din Constanța, ulterior președinte al refugiaților tătari veniți din Crimeea. Acuzat de fosta sa soție, că ar fi terorizat și escortat populația tătară din Simferopol și Odesa, Sadâc İbrahim era apărut de referințele date de jandarmii postului Domnița Elena, pe raza căruia se ocupa la acea dată cu grădinăritul.⁵³

Mișcarea naționalistă pan-turanică a luat ființă în județul Constanța, în anul 1937, sub conducerea avocatului Mustegip Hagi Fazal și fratelui său Negep, din comuna Tâtaru, acesta din urmă conducând mișcarea, după fuga fratelui său în Turcia, imediat după 23 august 1944. Scopul acestei mișcări era eliberarea ținuturilor tătarești din U.R.S.S. și crearea unui stat turco-tătar. Mișcarea scotea în 1947 o revistă "Emall" și se bănuia că primea și publicații din străinătate. În general la populația turco-tătară se observă evoluția stării de spirit în funcție de situația internațională. Astfel în raportul pe luna iunie 1945, întocmit de Inspectoratul general administrativ Constanța, se spune: "Populația de origine turcă își manifestă îngrijorarea că

prezența trupelor sovietice pe teritoriul dobrogean se datorește unei măsuri de prevedere în eventualul conflict ce s-ar putea naște în chestia strămtorilor." La 1 iulie 1947, Legiunea de Jandarmi Constanța, era informată că în special "în comunele cu populație turcă, s-a răspândit de către agenții din afară, o broșură cu caracter antidemocratic și antisovietic, pe coperta căreia este desenat conturul Turciei în formă de cetate închisă, iar ostași din armata sovietică căutând poarta în jurul ei. Această broșură se crede că nu lipsește de la nici un hoga turc."⁵⁵

În concluzie, se poate spune că primii ani postbelici, 1945-1948 au însemnat și perioada de reșezare a zonelor de influență, de impunere a politicilor dorite de marile puteri în această zonă, crizele apărute, ca cea din Turcia sau cea din Grecia afectând starea de spirit a popoarelor balcanice și nu numai. Tendințele de exacerbare a sentimentelor naționale, firești în astfel de momente se vor atenua pe măsură ce noile așezări politice se vor fundamenta.

NOTE

1. Arhivele Naționale-Constanța, fond Chestura Poliției Constanța, dosar 40/1945-1951, f. 549.
2. *Ibidem*, fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 17/1945. f. 168.
3. *Ibidem*, f. 173.
4. *Ibidem*, f. 188.
5. *Ibidem*, f.36.
6. *Ibidem*, f. 28.
7. *Ibidem*, f.29.
8. *Ibidem*, f.633.
9. A.N.Ct., fond Cheatura Poliției Constanța, dosar 40/1945-1951, f. 509-510, fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 19/1945, f. 393.
10. A.N.Ct., fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 20/1946, f. 19.
11. *Ibidem*, f.33, 34.
12. A.N.Ct., fond Chestura Poliției Constanța, dosar 40/1945, f. 550.
13. A.N.Ct., fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 34/1947, f. 521.
14. *Ibidem*, f. 520, 524.
15. A.N.Ct., fond Inspectoratul General Administrativ Constanța, dosar 21/1947, f. 84-86.
16. A.N.Ct., fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 34/1947, f. 371.
17. *Ibidem*, fond Inspectoratul General Administrativ Constanța, dosar 21/1947, f. 86.
18. *Ibidem*, fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosr 40/1948, f. 43.
19. *Ibidem*, f. 117.
20. *Ibidem*, f. 65.
21. *Ibidem*, fond Inspectoratul General Administrativ Constanța, dosar 2/1948, f. 130-133.
22. *Ibidem*, fond Inspectoratul regional de poliție Constanța, dosar 88/1944-1945, f. 85.
23. *Ibidem*, f. 106.
24. *Ibidem*, Comitetul Democrat Evreesc, dosar L+L 1/1946-1948, f. 4.
25. *Ibidem*, f. 3.
26. *Ibidem*, fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 27/1946, f. 229.
27. *Ibidem*, Fond Comitetul Democrat evreesc, dosar 3/1946-1947, f. 296.
28. *Ibidem*, *Ibidem*, dosar 1/1946-1948, f. 19.
29. *Ibidem*, *Ibidem*, dosar 3/1946-1947, f. 63.
30. *Ibidem*, *Ibidem*, dosar 1/1946-1948, f. 71.

31. **Ibidem, Ibidem**, f. 93.
32. **Ibidem, Ibidem**, dosar 4/1947-1948, f. 103-106.
33. **Ibidem**, fond Chestura poliției Constanța, dosar 32/1945, f. 304.
34. **Ibidem, Ibidem**, dosar 40/1945-1951, f. 533.
35. **Ibidem**, fond Frontul democrat Armean, dosar 1/1945-1952, f. 213.
36. **Ibidem, Ibidem**, f. 20.
37. **Ibidem, Ibidem**, dosar 10/1946, f. 1.
38. **Ibidem**, fond Chestura Poliției Constanța, dosar 40/1945-1951, f. 553.
39. "Cuget liber", 2 decembrie 1945.
40. A.N.Ct., fond Chestura Poliției Constanța, dosar 40/1945-1951, f. 552.
41. **Ibidem**, fond Comitetul Democra Evreesc, dosar 1/1945-1948, f. 109.
42. **Ibidem**, fond Comitetul Democrat Grec, dosar 4/1948, f. 25.
43. **Ibidem, Ibidem**, f. 102.
44. **Ibidem, Ibidem**, f. 238.
45. **Ibidem**, fond Inspectoratul General Administrativ Constanța, dosar 23/1945, f. 43.
46. **Ibidem, Ibidem**, dosr 20/1945, f. 2.
47. **Ibidem**, fond Legiunea de Jandarmi Constanța, dosar 10/1946, f. 32.
48. **Ibidem**, fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 25/1946. f. 22.
49. **Ibidem**, fond Chestura de Poliție Constanța, dosar 38/1946-1947, f. 1.
50. **Ibidem**, fond Inspectoratul de Jandarmi Constanța, dosar 27/1946, f. 248.
51. **Ibidem, Ibidem**, dosar 34/1947-1948, f. 350, 357.
52. **Ibidem, Ibidem**, f. 349-354.
53. **Ibidem, Ibidem**, dosar 21/1946, f. 182.
54. **Ibidem**, fond Inspectoratul General Administrativ Constanța, dosar 23/1945, f. 42.
55. **Ibidem**, fond Legiunea de Jandarmi Constanța, dosar 57/1947, f. 14.

LES MINORITÉS ETHNIQUES DOBROUDJIENNES DANS LE CONTEXTE POLITIQUE INTERNATIONAL DES ANNÉES 1945-1948

Résumé

L'auteur se propose de présenter les minorités ethniques dobroudjiennes dans le contexte politique international des années 1945-1948.

On y relève les tendances d'émigration d'origine slave et d'origine juive. L'article offre aussi des informations pertinentes sur les communautés grecque, arménienne, allemande et turco-tatare.

NOI INFORMAȚII REFERITOARE LA ALEGERILE DIN 19 NOIEMBRIE 1946. SITUAȚIA DIN DOBROGEA

Alegerile din noiembrie 1946 s-au desfășurat într-un context politic intern și extern defavorabil unei exprimări democratice. Pe plan intern, România era condusă de *Frontul Național Democrat*, o coaliție formată din P.C.R., Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular, P.S.D., Partidul Socialist Țărănesc, Uniunea Populară Maghiară, P.N.Ț.- Alexandrescu, P.N.L.- Tătărescu, care a format guvernul condus de Petru Groza, după intervenția U.R.S.S. la 6 martie 1945.

Pe plan extern, România se afla în interiorul sferei de influență sovietică, așa cum a fost ea trasată prin acordul *Churchill-Stalin* de la Moscova din octombrie 1944. Uniunea Sovietică exercita, prin Comisia - numai formal numită - Alianța de Control și prin prezența Armatei Roșii, o autoritate discreționară, sprijinind P.C.R. și partidele aliate. În acest sens, au fost luate toate măsurile posibile, la nivel guvernamental, pentru a împiedica libera manifestare a partidelor tradiționale P.N. Ț. și P.N.L.: cenzura presei de partid¹, împiedicarea distribuirii materialelor de propagandă², arestarea delegaților și observatorilor partidelor tradiționale la alegeri³, "spargerea" întrunirilor aceluiași partide de către poliție și Armata Roșie.⁴ Această situație a provocat chiar intervenții diplomatice anglo-americane, fără nici un efect însă.⁵

Coaliția guvernamentală se afla într-o cronică lipsă de popularitate, datorită modului subversiv în care a preluat puterea intervenției străine, dar și situației economice dezastruoase (costul vieții crescute în iunie 1946 de 290 de ori față de 1939, iar producția industrială și agricolă era aproape în totalitate preluată de Uniunea Sovietică).⁶

Scopul consultării electorale era acela de a justifica și a consolida guvernarea Blocului Partidelor Democratice (cu acest nume de la 17 mai 1946, dar în realitate aceeași coaliție cu cea de la 6 martie 1945, mai puțin Uniunea Populară Maghiară) pe plan intern, dar și față de anglo-americani care contestau, doar formal, legitimitatea coaliției aflate la putere, condusă de P.C.R. Pentru îndeplinirea acestui scop, pe lângă obstrucționarea opoziției, a fost emisă la 15 iulie 1946 o nouă lege electorală, care prevedea posibilitatea numirii propriilor funcționari în funtea comisiilor electorale; de asemenea se putea vota în instituții guvernamentale, unde se puteau exercita mai ușor presiuni; era desființat Senatul și erau lipsite de dreptul de vot

"personale vinovate de crime împotriva poporului" sau care au avut "funcții de răspundere" sub Antonescu.⁷

În acest context, rezultatul oficial al alegerilor (anunțat cu două zile întârziere) releva victoria B.P.D. (71,8% și 348 mandate) în timp ce P.N.Ț. câștigase doar 32 locuitori, iar P.N.L. 3.⁸ Se pare că rezultatul a fost exact invers și că Moscova a intervenit direct în stabilirea rezultatului final. Este însă cert că alegerile au fost viciate, premeditat, prin măsurile la care ne-am referit, fapt constatat și la Washington.

Aici, subsecretarul de stat Dean Acheson declara, la scurt timp după anunțarea rezultatelor oficiale că, "din rapoartele primite a reieșit cu destulă claritate, ca un rezultat al manipulării registrului electoral, al procedurilor folosite în dauna voturilor și numărului lor, ca și al intimidării prin teroare a unor însemnate elemente democratice ale corpului electoral - că dreptul electoral a fost, în această împrejurare, refuzat în mod cert unei importnate părți a populației. În consecință, guvernul SUA nu poate privi aceste alegeri conform cu asigurările pe care guvernul român le-a dat guvernului SUA, Regatul Unit și URSS de a îndeplini hotărârea de la Moscova.¹⁰

Informații noi privind vicierea alegerilor ne oferă și documentele de arhivă locale. Astfel, în rapoartele instituțiile de stat locale (Prefectura, Inspectorat Regional de Poliție, Inspectoratul de Jandarmi Constanța, Inspectoratul general Administrativ) afirma, ante factum, reușita în alegeri a B.P.D., - "bazată pe numărul mare de înscriși și MAI ALES PRIN TRIMITEREA ÎN MIJLOCUL POPULAȚIEI A JANDARMILOR CONCENTRAȚI PRIN GRIJA MARELUI STAT MAJOR". Mai mult, într-un raport al Inspectoratului de Jandarmi Constanța, se specifică ca "în ziua de 1 noiembrie 1946, la Conferința de la Inspectoratul de Jandarmi Constanța, când au fost convocați comandanții de sectoare, li s-au dat numai directive în vederea alegerilor PENTRU A SE ASIGURA REUȘITA DEPLINĂ A B.P.D."¹²

Informații de arhivă recente ne permit să constatăm gradul de falsificare a alegerilor, pe care nu-l putem încă certifica la nivel național, dar pe care îl putem extinde fără a greși prea mult.

În Dobrogea, un raport informativ confidențial adresat ministrului afacerilor interne la 11 decembrie 1946, arată că "în județul Constanța ... trebuie să constatăm că reacțiunea a fost foarte puternică. Au fost secții de votare în care blocul nu a luat decât 5% și alte secții numeroase în care s-a luat 15-20% voturi. În ce privește județul Tulcea, s-a apreciat în același raport că "populația macedoneană care număra circa 20.000 suflete, a avut în majoritate atitudine ostilă în contra blocului" trăgând chiar focuri de armă la secția Principele Mihai. O atitudine la fel de ostilă a avut-o și populația ucrainiană.¹³ Într-un alt raport, nedat și incomplet însă s-au dat și cifre concrete care însă variau foarte mult de la o secție la alta. Astfel, dacă la secția Cerna Guvernul a obținut 96% din voturi, iar la Centrul Muncitoresc Tancovia 60%, la Pecinginea, Hagighiol, Niculițel, Regina Maria, Bolobancea, regele

Ferdinand, Chilia Veche, Mircea Vodă, Traian, procentul BPD a variat între 15-45%. În Tulcea nu s-a depășit 45-50%, iar în Măcin "a mers bine, necorectat 80%, real 18%" (sic), o afirmație illogică, din care nu putem să înțelegem decât rezultatul real al BPD a fost de 18% din voturi.¹⁴

Între raportul din 11 decembrie și cel nedat exista o diferență de până la 40% în favoarea BPD, dar având în vedere că cel de-al doilea nu era complet, putem acorda mai mult credit primului raport, care are un caracter generalizator. În plus, el concorda cu declarațiile făcute de Iuliu Maniu la 10 decembrie 1946 ziarului "New York Time" din care rezultă că, potrivit calculului său P.N.Ț. a obținut 70% din voturi față de 16,6% ale cartelului guvernamental.¹⁵ Această declarație mai arată și că rezultatul din Dobrogea nu diferea de cel preconizat de Maniu.

Care au fost cauzele eșecului guvernamental (transformat prin fals în victorie)? Din același raport din 11 decembrie, rezulta că, "nu am avut întotdeauna o linie justă, sănătoasă și nu s-au făcut cunoscute obiectivele regimului democratic". Prezența la conducerea Frontului Plugarilor a unor oameni cunoscuți, ca activiști comuniști, "iar la Tulcea pe lângă aceasta au fost și necinstiți", neatragera intelectualilor satelor, trimiterea în echipele de propagandă a unor oameni nepregătiți, bețivi, zdrențăroși și plini de insecte, femei "detracate"¹⁶ sunt alte cauze enumerate în raport pentru tănuita înfrângere electorală. Avem, iată, din documente, din interiorul structurilor guvernamentale, o altă imagine asupra calității propagandei electorale B.P.D., diferită față de cea pe care o ofereau rapoartele și dările de seamă anterioare alegerilor. Rămân însă ca o certitudine noile dovezi privind rezultatele reale ale alegerilor care vin să afirme eludarea realelor rezultate ale alegerilor din noiembrie 1946. Alegerile au și o altă semnificație, și anume aceea că, în ciuda politicii guvernului de a-și asigura victoria prin orice mijloace (obstrucționarea activității partidelor de opoziție, lege electorală) populația a votat cu opoziția și în special cu P.N.Ț., cel puțin în Dobrogea.

NOTE

1. N. Franck, **O înfrângere în victorie**: cum a devenit România din regat, republică populară (1944-1947), ed. Humanitas, București, 1992, p. 257.
2. K. Hitchins, **România 1866-1947**, ed. Humanitas, București, 1996, p. 565.
3. N. Franck, op. cit., p. 270.
4. R.H.Markham, **România sub jugul sovietic**, Fundația Academică Civică, 1996, p. 178-218.
5. N. Frank, op. cit., p. 256-258.
6. **Ibidem**, p. 263.
7. **Monitorul Oficial**, partea I, nr. 161, 15.VII.1946, p. 7359-7367.
8. Gh. Onișoru, **Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)**, Fundația Academică Civică, 1996, p. 247.
9. K. Hitchins, op. cit., p. 567.
10. Apud Gh. Onișoru, op. cit., p. 249.

11. **Arhivele Naționale Constanța**, fond Prefectura Constanța, dosar 14/1946, f. 2.
12. **Ibidem**, fond **Inspectoratul Regional de Poliție**, dosar 133/1945-1947, f. 243.
13. **Ibidem**, fond **Inspectoratul General Administrativ Constanța**, dosar 17/1946, f. 1-2.
14. **Ibidem**, fond **Inspectoratul General Administrativ Constanța**, dosar 17/1946, f. 32.
15. Gh. Onișoru, *op. cit.*, p. 104.
16. **Arhivele Naționale Constanța**, fond Inspectoratul General Administrativ Constanța, dosar 17/1946, f. 2

NOUVELLES INFORMATIONS CONCERNANT LES ÉLECTIONS DU 19 NOVEMBRE 1946. LA SITUATION EN DOBROUDJA

Résumé

L'auteur présente, sur la base de nouvelles informations, des données concernant la falsification des résultats des élections de novembre 1946 ainsi que les causes de l'échec gouvernemental, transformé faussement en victoire. Dans cet article, on trouve aussi des informations sur la situation de Dobroudja, où, conformément à un rapport informatif confidentiel adressé au ministre des affaires intérieures, dans le département de Constantza, la réaction était très forte; d'ailleurs, dans le département de Tulcea, il y a avait la même situation.

En guise de conclusion, on y mentionne que malgré la politique du gouvernement d'assurer sa victoire, la population a voté en novembre 1946 pour l'opposition, notamment avec le P.N.T. (c'est-à-dire: Parti National Paysan).

ROLUL FACTORULUI SOVIETIC ȘI AL PROPAGANDEI SOCIALISTE ÎN CONSTRUCȚIA CANALULUI DUNĂRE-MAREA NEAGRĂ (1949-1953)

Construcția Canalului Dunăre-Marea Neagră, mai exact lucrările nefinalizate, a reprezentat una din cele mai dure încercări ale românilor pentru modificarea structurii naturale a unei regiuni într-o vreme când altele ar fi trebuit să fie prioritățile unui regim politic ce promova ideea unei vieți mai bune în România.

"*România liberă*" din 1 mai 1949 (luna istoricei decizii a Biroului Politic al CC al PMR, care hotărâse "începerea imediată a lucrărilor pregătitoare ale construirii acestui Canal") prezenta pe prima pagină *Raportul lui V. M. Molotov la ședința solemnă a Sovietului din Moscova cu prilejul celei de a 31 aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*. Pragraful accentuat de cotidianul românesc conținea sugestiv discuția înaltului demnitar sovietic cu acad. Lisenko, "desfășurată - după spusele acestuia - sub celebra lozincă a lui Miciurin: "*Noi nu putem aștepta binefacerile naturii; trebuie să i le smulgem!*"¹

Hotărârea Biroului Politic al CC al PMR și Hotărârea Consiliului de Miniștri din 25 mai 1949, erau, din această perspectivă, răspunsul la imperativul indemn sovietic, forma de exprimare românească a faimoasei lozinci importate.

Trei zile mai târziu, indemnul implicit apărea în paginile aceluiași cotidian, într-un articol sub semnătura lui Al. N. Trestianu: "*Poporul nostru luptă după exemplul măreț al oamenilor care indeplinesc astăzi mărețul plan de transformare a naturii*".² Realitatea este că URSS avea suficiente argumente pentru a convinge și numeroase precedente în materie de construcție a canalelor. În "țara comunismului victorios", se construiseră deja sau erau în curs de finalizare: Canalul Volga-Marea Baltică, încă din vremea lui Petru cel Mare, cu o lungime de 1100 km, Canalul Moscova-Volga, construit între anii 1932-1937, cu lungimea de 128 km, Canalul Volga-Don, botezat "V.I. Lenin", în lungime de 101 km, terminat în 1952.

"Pregătirea de artilerie" a începutului construcției Canalului, desfășurată prin presă, mijlocul curent de exprimare a aparatului de propagandă al regimului, avea menirea de a justifica hotărârile luate la cele mai înalte niveluri pentru demararea construcției și în țara noastră a unui canal de

anvergura celor sovietice. Din această perspectivă, în articolele de presă erau abordate, din punct de vedere motivațional, cele mai variate argumente privind rosturile și necesitățile marelui demers constructiv, forțându-se conturarea unei imagini convingătoare și definitorii a Canalului Dunăre-Marea Neagră în fața opiniei publice românești.

La 30 mai 1949, într-un alt articol de fond al ziarului *România Liberă*, atacându-se coarda sensibilă a resortului social, se consemna, între altele, că această acțiune de construire a Canalului Dunăre-Marea Neagră "va îmbunătăți situația sanitară a populației din Valea Carasu."³ Ulterior, într-un material propagandistic elaborat în cadrul DGC, în scopul sensibilizării aceleiași opinii publice, se regăseau adevărate rânduri de literatură naivă, menite a contribui însă la crearea atmosferei necesare justificării construcției: "Regiunea Dobrogei era una din cele mai sărace regiuni din țară ... Satele și orașele aveau un aspect dezolant peste care praful se așeza în straturi groase ca în orașele moarte din poveste. Oftând din când în când sau spunând resemnați: așa a vrut Dumnezeu, oamenii își duceau viața de mizeire fără să spere într-o schimbare a ei.

Locuitorii - români, tătari, turci sau lipoveni - lăncezeau ... Într-o zi însă, așa ca bagheta magică din poveste, a apărut Hotărârea Partidului care a dat semnalul de luptă pentru alungarea mizeriei de pe aceste meleaguri, deschizând Dobrogei drumul merit a o duce spre o viață nouă, spre o viață de belșug și fericire ... Acest drum se numește Canalul Dunăre-Marea Neagră."⁴ Era "un drum fără pulbere", întocmai viziunii tânărului scriitor pe atunci, Petru Dumitriu, care descria, "de frică", o atmosferă de început de lume - aceasta, după o primă documentare în teren. El scria entuziast, în *Viața Românească*, primul capitol dintr-o lucrare ce se dorea "o mare epopee" și era irevocabil marcat de "sindromul capodoperei". Revine și a doua oară în "documentare" pe șantierele Canalului Dunăre-Marea Neagră, dar se izbește de sârma ghimpată; eroii despre care începuse să scrie erau pușcăriași, deținuți politici și de drept comun. Un lagăr sinistru, nu un șantier.⁵ "Frica" l-a făcut să-și contine, totuși, "capodopera", închizând ochii asupra adevărului. "Drum fără pulbere", prima "operă" scrisă despre Canal, va marca o tragedie din dosul unei epopei eroice, realist-socialiste, fără precedent în România.⁶

Literatura, presa, difuzorul, caravana fimului - într-un cuvânt întreaga propagandă susținută de stat avea un scop bine delimitat: justificarea formală a politicii partidului conducător, călăuzită de "orizontul roșu" vecin ce hotărâse marea lucrare asupra naturii.

A fost vorba nu atât de propaganda lucrării în sine cât, mai ales, de propaganda rolului și modelului sovietic în toate compartimentele societății românești.

Factorul sovietic s-a manifestat plenar în fiecare etapă de evoluție a construcției Canalului, de la primele proiecte până la execuție. Constructorii

români au beneficiat de sprijinul sovietic manifestat aproape continuu în domeniul construcției tehnice, în cel al mijloacelor de execuție, al metodelor model și nu în ultimul rând prin controlul consilierilor sovietici - consecința și a organizării Canalului după tipul sovromurilor.

Cu câteva săptămâni înainte de adoptarea HCM din 25 mai 1949, mai exact "începând din 1 mai 1949, scria - prof. Radu Ciocârdel în revista *Natura* - revista Societății de Științe Naturale și Geografice din RPR, din noiembrie-decembrie 1949 - s-a procedat la o prospectare amănunțită a terenurilor pe traseul Valea Carasu-Constanța și s-a adoptat traseul mai sigur Valea Carasu, Valea Adâncă, Canara, Tașaul. Studii preliminare în vederea trasării Canalului s-au realizat cu geologii sovietici care au adus vasta lor experiență și cunoștințele lor în acest domeniu. Împreună, am întocmit anteproiectul Canalului Dunăre-Marea Neagră."⁷ La rândul său, Mircea Chiriac consemna în aceeași revistă, doi ani mai târziu: "Înainte de 1 mai 1949, o comisie mixtă sovieto-română de experți, între care ing. N. Șapoșnikov, prof. ing. N. Maslov, ing. geolog N. Prosciuhan, ing. geolog C. Pestovski și prof. Gh. Macovei a făcut o recunoaștere geologică între Cernavodă, Constanța și Tașaul."⁸ Autorul român aprecia că prin construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră, "patria noastră se încadrează și mai strâns în lagărul marelui front al păcii condus de Marea Uniune Sovietică."⁹

Într-adevăr, participarea sovietică este resimțită la realizarea Memoriului tehnico-științific, în baza căruia demaraseră lucrările în vara anului 1949. În raportul DGC din 1949, se dezvăluia faptul că în urma îndrumărilor consilierilor sovietici, produse în luna noiembrie 1948, fuseseră necesare "unele schimbări de soluții și modificări de lucrări."¹⁰ Același raport menționa că "munca de studii și proiectare a fost simțitor îmbunătățită după venirea *Grupului de ajutor tehnic al URSS, spre sfârșitul anului, obținându-se proiectele necesare execuției pe porțiuni din traseul Canalului.*"¹¹ Prezența sovietică a fost de asemenea autorizată de convenția încheiată între "guvernul URSS și guvernul RPR din 29 iunie 1949 - privitoare la acordarea ajutorului tehnic la lucrările Canalului Dunăre-Marea Neagră, prin care se accentuează practic bazele colaborării tehnice dintre cele două țări. Ea va constitui totodată premisa încheierii primului contract explicit între Ministerul Centralelor Electrice din URSS și Asociația Unională Tehnoexport din Moscova, pe de o parte, și Direcțiunea Generală a Lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră din RPR și Societatea Română Comercială de Stat Metal-Import din București, pe de altă parte.

"Furnizorul general" (ministerul sovietic amintit) se angaja prin contract să delege în RPR 6 specialiști pentru acordarea ajutorului tehnic în efectuarea lucrărilor de proiectare și construcție la lucrările Canalului, respectiv: un inginer-șef, patru ingineri "de grupă" și un inginer "membru" pentru 6 luni, la care se adăuga un alt inginer șef pentru 3 luni.

Durata delegației pentru inginerul șef și doi ingineri de grupă se lua în

calcul din ziua plecării în RPR, adică din 29 octombrie 1949. Ceilalți trebuiau să ajungă în România cel mai târziu la 1 aprilie 1950.¹² Membrii grupei de ajutor tehnic, formată din specialiști sovietici ce activau și în calitate de consilieri pe lângă DGC și pe lângă alte ministere cu responsabilități în construcția obiectivului au ajuns în scurtă vreme să realizeze un mare număr de zile de "consultanță" după cum urmează:

1. Becin A.P. - ing. șef cu un total de 281 de zile de la începutul lucrărilor.
2. Ogorodnikov N.A. - ing. de grupă cu un total de 68 de zile de la începutul lucrărilor.
3. Pestovski C.N. - ing. de grupă cu 281 de zile.
4. Dudel V.A. - ing. grupă cu 224 zile.
5. Voikova E.N. - ing. cu 63 zile.

Acestora li s-au adăugat ing. Fakiușenko S.G. și prof. univ. Maslov N.N. cu 155 și respectiv 36 de zile, conform unui proces-verbal al DGC, din august 1950. Pe toți aceștia și pe mulți alți sovietici specializați în construcția canalelor îi vom întâlni, datorită prelungirilor din 6 în 6 luni a delegațiilor în România, până la începutul anului 1953.

Consilierii sovietici s-au implicat activ în opera de construirea Canalului. Astfel, la 25 februarie 1950, *Conducătorul grupului de ajutor tehnic*, ing. A.P. Becin recomanda conducerii DGC "traducerea de urgență în limba română a lucrării *Indicații pentru executarea lucrărilor de terasamente cu screpere și tractoare*, Edit. "Construct.", Moscova, 1949", anexând și "proiectul normelor de producție pentru terasieri care lucrează cu roabe, vagonete și căruțe, care se recomandă a fi analizate, precizate și puse de urgență în funcțiune la toate sectoarele șantierului ca *norme unice de producție obligatorii pentru toate sectoarele*."¹³ În același material, inginerul Becin cerea ca "efectivul de contingent special să fie folosit la lucrări manuale cu roabe și vagonete."¹⁴

În raportul de activitate al DGC pentru anul 1949, la capitolul 14, intitulat "Invenții, inovații și raționalizări" se menționa expres că "singura realizare practică obținută în acest domeniu a fost un model de roabă de tip sovietic, adaptat la excavații, cu care se putea transporta 0,83 m³ pământ, în timp ce cu cea obișnuită se putea transporta numai 0,44 m³. Principiul de bază al acestei inovații a fost mutarea centrului de greutate față de punctul de sprijin."¹⁵

În ziua de 21 martie 1950, șeful grupei de ajutor și prof. consultant N.N. Maslov se adresau "loțiitorului conducătorului Canalului", col. V Postecă prin materialul intitulat **Referitor la lipsurile de ordin organizatoric în lucrările de prospecțiune**. Ei atrăgeau atenția conducerii Canalului "asupra unor lipsuri în efectuarea prospecțiunilor geologice, lipsuri care din punctul nostru de vedere, cer remediere imediată."¹⁶ Interesant este faptul că supervisorii sovietici remarcă deja că, "în ultimul timp se observă o răcire și o

pierdere de interes pentru Canal din partea Comitetului Geologic"¹⁷, solicitând conducerii să "atragă atențiunea Comitetului Geologic că o astfel de atitudine este neadmisibilă."¹⁸ Pe aceeași linie se înscriseră și observația părții sovietice adresată sub forma unei "note de propuneri" dir. gen. Gh. Hossu și ing. șef M. Grümberg, din 31 martie 1950 (această notă a ajuns și pe masa vicepreședintelui CM, Gh. Gheorgiu-Dej) prin care era criticată întârzierea întocmirii PTG și lipsa specialiștilor de pe șantier, cu precădere lipsa inginerilor.¹⁹ În sfârșit, în luna mai 1950, șeful Grupului Tehnic de ajutor sovietic își manifesta din nou nemulțumirea față de modul în care decurgeau lucrările subliniind că "proiectul de execuție a lucrărilor de terasamente și, în special, proiectul săpării stâncii în sectorul de creastă al Canalului se întocmește inadmisibil de încet."²⁰

În 1951, sprijinul sovietic s-a caracterizat, după spusele unuia dintre șefii de sectoare ai DGC, prin "trimitere de utilaj, circa 80% din utilajul primit, specialiști pentru motoare precum și material documentar și proiecte, dar mai ales prin consilieri și specialiști în lucrările de canale navigabile."²¹

La sfârșitul anului 1951, în urma conferinței comune sovieto-române de la Moscova, partea sovietică a intervenit cu o serie de sfaturi utile în privința construirii Canalului, concretizate în materialul intitulat *Observațiuni la proiectul de accelerare a deschiderii navigației pe Canalul Dunăre-Marea Neagră*.

Presa vremii, și în special ziarele *Canalul Dunare-Marea Neagră*, *Dobrogea Nouă*, *Drumul socialismului*, *Scânteia*, *Viața sindicală*, *România liberă* (acestora li se adăugau revistele sovietice *Ogoniak* și *Krokodil*) se va zbate în primii ani ai construcției Canalului pentru popularizarea superiorității metodelor de muncă sovietice demne de urmat. "Metodele sovietice aplicate la atelierele erau:

1. metoda Kuznețov - pentru recondiționarea sculelor
2. metoda Bâkov-Borkeevici - pentru tăierea rapidă a metalelor
3. metoda Nina Nazarova - pentru preluarea mașinilor în păstrare socialistă
4. metoda Șestakov - pentru întreținerea mașinilor
5. metoda Kotlear - pentru calificarea muncitorilor la locul de muncă

La sectorul studii și proiecte:

1. metoda de calcul pentru stabilirea taluzelor - prof. N.N.Maslov
2. metoda barajelor de pământ - prof. Anisimov
3. metoda determinării dimensiunilor la canal și ecluze - N.M. Dnjukovski, A.R. Berezinski, B.I.Karinovici, N.A. Semenov și N.M. Grișin."²²

Copiarea fidelă a modelelor sovietice în diversele operațiuni impuse de construirea Canalului a fost unul dintre comandamentele de onoare din acei ani pentru responsabilii politici ai obiectivului, stalinizarea fiind prezentă cu toate valențele sale în societatea românească. Apăreau acum, precum ciu-

percile în mediu favorabil, zeci de stahanoviști, afirmați la noua școală a Canalului care, "prin calități și manifestări în muncă" anunțau superioritate teoretică a noii societăți. În oficiul local al PMR, *Dobrogea Nouă*, încă din 6 noiembrie 1949, era enunțată valoaroasa "metodă" Orlov de aplicare a cărămizilor, "fiecare cărămidă zidită în plus fiind o lovitură dată ațâțătorilor noului război."²³ Într-un alt număr al aceleiași cotidian (27 noiembrie 1949) era apreciată remarcabila performanță a zidarului Dumitru Dumitru, care "aplicând această metodă și-a depășit norma cu 332%."²⁴

Canalul Dunăre-Marea Neagră, organ al comitetului de partid, al comitetului sindical și al DGC Constanța (având redacția și administrația în Constanța, str. Ilie Pintilie nr. 5) își împlinea menirea pentru care apăruse în toamna anului 1949, prezentând, la rândul, său exemple și metode sovietice aplicate pe șantierele Canalului. Astfel, era amintită faimoasa stahanovistă Antonina Jandarova, creatoare a metodei "de predare a schimbului din mers" pe care o aplicau cu succes șantieristii de la Mircea Vodă."²⁵

Serviciul de presă al DGC prezenta o altă faimoasă metodistă, Nina Nazarova, "despre care se vorbește nu numai în Uniunea Sovietică ci și peste granițe, în toată lumea."²⁶ Celebritatea ei se datora faptului că "însușindu-și tehnica mașinilor-unelte, a ajuns în scurtă vreme să lucreze în același timp la câte două mașini de frezat dinți și, nemulțumită de performanțele sale ea a cerut conducerii atelierului să-i monteze trei mașini de frezat roți dințate."²⁷ Pentru toate aceste merite, Nazarova fusese premiată cu Marele Premiu Stalin.²⁸

Între stahanoviștii români, cel mai important și mai cunoscut pe șantierele Canalului, a fost Vasu Nicolae. Datorită inițiativelor acestuia de popularizare a metodelor înaintate sovietice, "timpul de folosire a utilajului a crescut în proporție de 95% iar timpul de exploatare de 90% față de 50-60% înainte de aplicarea acestora",²⁹ după cum informa Buletinul Canalului nr. 40 din mai 1952. Totuși, au fost situații când unii reprezentanți ai conducerii Canalului nu păreau a fi prea încântați de aplicarea metodelor sovietice. Așa s-a întâmplat în iulie 1952, când ing. Heimer și ing. Tabașnik "m.d.p. din colectivul de conducere au fost însărcinați de către comitetul de partid de a ancheta scoaterea din funcțiune a unui excavator prin sabotaj. În urma anchetei, ei au prezentat un referat demonstrând că *excavatorul s-a defectat din cauza aplicării metodei sovietice de lucru*."³⁰ Acest curaj al lor a fost taxat imediat de organele comitetului de partid al Canalului drept o dovadă a "pierderii simțului de clasă".

Sistemul "angajamentelor" a reprezentat în acea vreme o altă expresie a modelului sovietic însoțită nu de puține ori de zelul copiitorilor autohtoni care, disimulând conștient realitățile construcției și imensele greutăți ale celor angajați cu sau fără voia lor (cei mai mulți n.n.) pe șantierele-colonii de muncă ale Canalului, încercau în diferite acte oficiale, telegrame, note sau memorii, să prezinte imagini idilice, abnegante, despre măreția obiectivului

inceput între Dunăre și Mare. După cum se exprima unul din responsabilii lucrărilor Canalului (referindu-se la observațiile unui articol de ziar, din noiembrie 1952), edificatoare pentru mentalul în plin contur al noii epoci, în fapt o surprindere cât se poate de exactă a întregii acțiuni propagandiste: "*Chiar dacă nu totul e adevărat, critica pe care o face ziarul ... este constructivă*", altfel spus, chiar și atunci când afirmațiile nu concordau adevărului faptelor, de dragul "criticii", trebuiau acceptate ca atare.³⁴

Un alt exemplu edificator pentru spiritul propagandistic al epocii și mai cu seamă pentru felul în care era apreciată, cel puțin formal, în lumea Canalului, personalitatea liderului de la Kremlin, îl constituie telegrama adresată acestuia în momentul aniversar (noiembrie 1950). Constructorii Canalului se adresau atunci "iubitului tovarăș Stalin cu următorul mesaj extrem de convingător: "Cu prilejul inaugurării, punerii în funcțiune a excavatoarelor pe care le-am primit din Uniunea Sovietică, pe unul din cele mai mari șantiere de construcții din RPR, gândul și recunoștința noastră tovarășe Stalin se îndreaptă către Dvs. prietenul cel mai iubit al popoarelor din întreaga lume, către marele popor sovietic și către viteaza armată sovietică care a eliberat poporul nostru de sub jugul capitaliștilor fasciști.

Giganticele excavatoare electrice sovietice ne vor fi armele cele mai minunate în lupta pentru apărarea păcii.

Noi suntem conștienți că fiecare metru cub de pământ excavat în plus va însemna întărirea forțelor păcii conduse de marea Uniune Sovietică.

Știm că nu le este pe plac domnilor imperialiști că poporul nostru, sub conducerea PMR, astăzi construiește o viață nouă, dar noi le spunem, căci, cu sau fără voia lor, noi vom construi socialismul, vom apăra pacea pentru că în munca și lupta noastră *ne călăuzim de experiența Uniunii Sovietice, construim cu utilajul făurit de tehnica sovietică, cea mai înaintată din lume.*

Vă asigurăm tovarășe Stalin că vom ști să păstrăm aceste minunate arme de luptă (sic!), de a le îngriji cât mai bine, de a le folosi cât mai rațional pentru a da maximum de randament pe care Partidul și Republica noastră îl așteaptă de la noi."³² Era și aceasta, fără îndoială, un model clasic de adulare exprimat de mai marii Canalului față de "responsabilul din afară" de hotărârea privind construcția obiectivului.

Nu este mai puțin adevărat că linia aceasta se va menține și după dispariția fizică a lui Stalin, gândindu-ne desigur la hotărârea CC al PMR cu privire la "eternizarea memoriei tov. Stalin", din 18 martie 1953. De altfel, cu prilejul morții lui Stalin (5 martie 1953 n.n.), pe toate șantierele Canalului, coordonate îndeaproape de comitetul de partid, s-au organizat, în baza unui plan de acțiune comun, puncte de comemorare reproducând simbolic funerațiile ce se desfășurau la Moscova. În acele zile s-au ținut "meetinguri" cu ocazia funerațiilor, la care au fost citite telegrame de condoleanțe adresate de muncitorii, tehnicienii, inginerii și funcționarii Canalului, Comitetului Central al PCUS, Consiliului de Miniștri al URSS și Prezidiului Sovietic

Suprem, în care era exprimată "nespusa durere despre încetarea din viață a continuatorului genialei opere a lui V.I. Lenin". De asemenea, pe întreg cuprinsul Canalului, în cadrul administrației fiecărui șantier, s-au luat "măsuri speciale" și s-au format "comandamente cu ofițeri de serviciu" a căror activitate a început "în seara zilei de 8 martie a.c. (1953), durând până la 10 martie orele 6 dimineța."

Mostre ale obsedantului deceniu, zeci de telegrame-angajament din partea conducerii tehnice a comitetului de partid, a sindicatelor, înseninau într-un spirit asemănător, viața potențaților României, precum cele adresate lui: Gh. Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Iosif Chișinevski, Vasile Luca, Emil Bodnăraș, Dr. C.I.Parhon, dr. Petru Groza, Ana Pauker, Al. Moghioroș, Gh. Apostol, Chivu Stoica, Al. Bărlădeanu, Petre Borilă, Al. Sencovici, Iosif Rangheț, Eduard Mezincescu și mulți alții.

Într-o astfel de telegramă adresată lui Dej, cu ocazia împlinirii a 3 ani de la apariția hotărârii Biroului Politic al CC al PMR referitoare la construcția Canalului, vașnicii conducători ai lucrării îl asigurau că "învingând greutățile de tot felul și zdrobind încercările ticăloase ale dușmanului de clasă, constructorii Canalului în frunte cu comuniștii au mărit neconținut ritmul de dezvoltare a lucrărilor".³³ Într-o alta, adresată aceluiași important personaj politic al țării, muncitorii, tehnicienii și funcționarii Canalului își manifestau "marea bucurie de a vă anunța îndeplinirea planului la excavații pe 1951 (de fapt, așa cum s-a văzut, niciodată îndeplinit n.n.), în dimineța zilei de 29 decembrie 1951, ora 16. Având în vedere ajutorul mării noastre prietene Uniunea Sovietică, însușindu-ne tot mai mult înalta tehnică a minunaților constructori ai comunismului, noi pășim cu încredere în cel de-al doilea an al planului cincinal, luându-ne angajamentul de a nu precupeți nici un efort în lupta pentru construirea Canalului înainte de termen."³⁴

Un capitol important în realizarea actului propagandistic l-a constituit activitatea culturală desfășurată la Canal cu mijloace specifice epocii. Sunt de amintit aici bibliotecile înființate în 1950, inițial "6 biblioteci centrale, 4 permanente și 33 volante", care cuprindeau 40500 volume în aprilie 1950, și care la finalul anului, reorganizate, creșteau la "9 biblioteci culturale și 58 volante cu peste 60000 volume."³⁵ Legat de acest capitol cultural, pe șantierele Canalului s-au jucat și au rulat filme precum "Grăuntele prețios", "Calea luminoasă" sau "Tovarășul Sverlov" al căror mesaj trebuia să sensibilizeze masa constructoare a Canalului."³⁶

Un rol însemnat pentru propagarea "prieteniei româno-sovietice" l-a avut și la Canal, fără îndoială, Asociația Română pentru Strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS). S-au creat numeroase cercuri ARLUS pe șantierele Canalului, cuprinzând în rândurile lor 5527 de membri, în martie 1950. În acea lună s-au organizat, din inițiativa comitetului de partid, 18 cursuri de limba rusă. "Dar , din lipsă de preocupare - recunoștea secretarul comitetului de partid al Canalului - aceste cursuri, majoritatea s-au

autodizolvat"³⁷, fiind aceasta, credem o cât se poate de clară dovadă a "interesului" muncitorilor Canalului cel puțin pentru însușirea limbii celui pe care în mod oficial îl adulau.

ARLUS a organizat totuși anii următori numeroase conferințe cu prilejuri omagiale, la care uneori își dădeau concursul "ofițeri sovietici de la comandamentul Constanța"³⁸ sau ofițeri ai armatei române. Antrenarea unor ofițeri la actul propagandistic nu aducea întotdeauna rezultatul urmărit. Așa s-a întâmplat în momentul celei de-a 33 aniversări a armatei sovietice, în ziua de 23 februarie 1951, când, la Poarta Albă s-a organizat o mare adunare festivă la care au participat 2500 de constructori ai Canalului. Trimisul Comitetului Regional ARLUS Constanța a scandalizat efectiv organele de partid atunci când, în conferința sa "referindu-se la izvorul puterii militare a Armatei Sovietice (...) a afirmat că armata sovietică e tare pentru că tov. Stalin îi este tovarăș de drum, îi este tovarăș de viață."³⁹

În sfârșit, nu putem încheia retrospectiva actelor propagandistice produse în anii construcției Canalului fără a aminti acele prilejuri concrete de manifestare a "prețuirii politicii partidului" și a marelui aliat sovietic în cadrul manifestațiilor și defilărilor cu ocazia zilei de 1 Mai. Erau părtași în aceste momente, în general, peste 10000 de muncitori care, de fiecare dată, trecând prin fața tribunei oficiale, se străduiau (fără să reușească întotdeauna) să convingă (prin steagurile și pancardele ce le purtau, prin lozincile scandate) autoritățile de credința lor nestrămutată în victoria socialismului în România.

Dacă rațiunea demarării lucrărilor de construcție a Canalului Dunăre-Marea Neagră a fost dictată de o decizie a Moscovei în anul 1948, "aceeași rațiune" a stat la baza închiderii lor.

În vara anului 1953, conducerea Partidului Comunist din România a fost convocată la Moscova. Pe parcursul a două ședințe, în zilele de 8 și 13 iulie 1953, înalții oficiali sovietici, Malenkov (președinte al Consiliului de Miniștri), Molotov (ministru de externe), Hrușciov (prim-secretar al CC al PMR) și Mikoian (ministrul comerțului) au criticat conducerea românească prezentă acolo în frunte cu Gh. Gheroghiu-Dej, pentru că neglijase considerabil "bunăstarea poporului".

Informarea cu privire la situația economică din România, prezentată de Gh. Gheorghiu-Dej în cadrul primei ședințe din 8 iulie, nu a mulțumit conducerea sovietică, ministrul comerțului - Mikoian - reproșându-i procentul prea ridicat din venitul național alocat investițiilor (35%) și faptul că preluse mecanic teza realizării cincinalului în 4 ani și jumătate.⁴⁰

În cea de-a două ședință din 13 iulie 1953, prim-secretarul CC al PCUS, Nikita Hrușciov, s-a declarat și el total nemulțumit de activitatea desfășurată la Canalul Dunăre-Marea Neagră și, mai ales, de faptul că totalul investițiilor din agricultură era, în acel moment, egal cu cel prevăzut pentru Canal. Hrușciov a întrebat conducerea românească de ce îi trebuia Canalul,

uitând sau mai exact ignorând deliberat că această construcție se născuse ca urmare a deciziei liderilor sovietici din 1948. "Nemții aveau nevoie de ieșire la Mare pentru submarine - a afirmat acesta în ședință, referindu-se la intențiile româno-germane de construire a Canalului în anii 1939-1940 - fără să fie obligați să treacă prin partea sovietică a Dunării."⁴¹ Mai mult, Hrușciov a afirmat hotărât: "Canalul acesta nu ne unește ci ne desparte. Este o idee rușinoasă."⁴² Paradoxal și cinic totodată, Moscova uita și nu mai dorea acum să audă de Canal, iar proiectul de prelungire a acestuia până la București era considerat (abia acum) o adevărată fantezie. În concluzie, liderii sovietici cereau responsabililor politici români imperativ închiderea urgentă a Canalului, fără zgomot, în liniște, fără prea multe explicații.

În consecință, după numai 5 zile, pe 18 iulie 1953, Comisia Guvernamentală instituită pentru încetarea (lichidarea) lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră hotăra sistarea oricăror activități constructive pe șantiere.⁴³

Plenara lărgită a CC al PMR din 19-20 august 1953, care discutase sarcinile partidului în domeniul dezvoltării economiei naționale, recunoștea "deschis și hotărât" serioasele "lipsuri și greșeli în politica economică, drept pentru care lichidarea lor trebuia să formeze principala preocupare a partidului și guvernului din acel moment. Mai mult, se acredita ideea că ritmul de industrializare a fost "forțat", acesta "impunând un prea mare efort economiei naționale și maselor populare".⁴⁴ În sfârșit, însușindu-și lecția primită la Moscova, liderii comuniști români recunoșteau, la fel de deschis, că "lozinca înfăptuirii planului cincinal în 4 ani și jumătate a fost lansată fără un studiu indeajuns de aprofundat, ea fiind necorespunzătoare cu posibilitățile reale ale economiei noastre (...). Totodată, au fost alocate importante fonduri de bani și materiale pentru anumite lucrări de construcții care nu erau strict necesare dezvoltării economice a țării".⁴⁵ Totuși, niciuna dintre ele nu erau nominalizate.

"Caracterul incordat al planului - după aprecierea obiectivă a autorilor proiectului de *Istoria Partidului Comunist*, cap. 7, privind perioada 1948-1965 - s-a datorat nu atât ponderii investițiilor din industria grea, ci unor grave greșeli care au fost trecute pe plan secundar în analiza din 1953. Este vorba de tendințele nerealiste de a se efectua lucrări de amploare care nu izvorau din necesitățile construcției socialismului în România. O asemenea lucrare de proporții grandioase care a afectat din greu bugetul țării a fost Canalul Dunăre-Marea Neagră."⁴⁶

"Adăpostul" acestor recunoașteri formale a greșelilor, mai degrabă tehnice, legate de construcția Canalului este foarte șubred. Aceasta deoarece, este limpede că intervalul istoric (1949-1953) "oferit" construcției a permis atingerea în mare măsură a tuturor obiectivelor politice urmărite de guvernarea României "democrației populare".

Însemnările cu caracter memorialistic dedicate Canalului (multe

lacunare din punct de vedere documentar, fragile științific, însă demne de luat în considerare pentru zecile de experiențe relatate de mulți dintre cei participanți la muncile Canalului) sunt unanime pentru aprecierea că aceasta a fost "de la început și până la sfârșit un loc de suferință organizat de regimul comunist unde erau trimiși indezirabilii regimului, sancționați penal sau administrativ, dar mai ales condamnații pentru infracțiunile politice."⁴⁷

Consecințele construcției Canalului, în fond nefinalizată la momentul închiderii lucrărilor în iulie 1953, au fost nu doar politice, ci și economice și nu în ultimul rând socio-umane. În particular, lucrările au produs și anumite mutații în structura populației zonei, afectate de numeroase exproprieri produse pe traseul Canalului. Totodată, săpăturile de la Canal au distrus în bună parte nu doar zecile de reprezentanți ai "trecutului viu" ci și numeroase situri arheologice ale spațiului dobrogean.

Peste toate însă, atâtea câte au fost și s-au produs în spațiul concentrațional dintre Dunăre și Mare, revin aproape ostentativ întrebarea și în același timp obsesia "prețului uman" al acestui "măreț insucces" al regimului comunist din România anilor '50.

NOTE

1. "România liberă", an VII, nr. 1439/1 mai 1949, p. 5.
2. *Ibidem*, nr. 1461/28 mai 1949, p. 3.
3. *Ibidem*, nr. 1463/30 mai 1949, p. 1.
4. ANC, fond DGC, dosar 1886/1952, f. 31.
5. C. Stănescu, *Ghiara leului*, în "Adevărul", nr. 1990/5-6 oct. 1996, p. 7; Ana Selejan, *Literatura în totalitarism, 1955-1956*, București, Edit. Cartea Românească, 1998, p. 217-221.
6. *Ibidem*.
7. R. Ciocârdel, *Probleme geologice în legătură cu trasarea Canalului Dunăre-Marea Neagră*, în "Natura", Revista Societății de Științe Naturale și Geografice din RPR, nr. 3/nov-dec. 1949, p. 59.
8. M. Chiriac, *Probleme geologice legate de construcția Canalului Dunăre-Marea Neagră*, în "Natura", Organ al Societății de Științe Naturale și Geografice din RPR, nr. 3/iulie-sept. 1951, p. 25.
9. *Ibidem*, p. 27.10.
10. ANC, fond DGC, dosar 4/1949, f. 150-165.
11. *Ibidem*.
12. *Ibidem*, dosar 1003/1950, f. 10.
13. *Ibidem*, f. 8.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*, dosar 4/1949, f. 135.
16. *Ibidem*, dosar 1003/1950, f. 53.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*, f. 57.
19. *Ibidem*, f. 27.
20. *Ibidem*, f. 2.
21. *Ibidem*, dosar 46/1951, f. 155-156.
22. *Ibidem*.

23. "Dobrogea Nouă", an II, nr. 454/6 nov. 1949, p. 1
24. **Ibidem**, nr. 471/27 nov. 1949, p. 1.
25. "Canalul Dunăre-Marea Neagră", an V, nr. 394/24 febr. 1953, p. 3.
26. ANC, fond DGC, dosar 1886/1952, f. 2-22.
27. **Ibidem**.
28. **Ibidem**.
29. **Ibidem**, fond CPC, dosar 30/1951-1952, f. 135.
30. **Ibidem**, f. 191.
31. **Ibidem**, fond DGC, dosar 2219/1953, f. 43.
32. **Ibidem**, dosar 934/1951, f. 63.
33. **Ibidem**, dosar 181/1952, f. 94.
34. **Ibidem**, dosar 934/1951, f. 31.
35. **Ibidem**, fond CPC, dosar 75/1950, f. 281.
36. **Ibidem**, f. 217.
37. **Ibidem**, f. 111.
38. **Ibidem**, f. 82.
39. **Ibidem**, dosar 65/1951, f. 16.
40. M. Chirîtoiu, **Lichidați Canalul ...** in "Magazin Istoric", nr. 7/iulie 1999, p. 26.
41. **Ibidem**, p. 28.
42. **Ibidem**.
43. **Ibidem**.
44. BARAI, **Istoria PCR**, vol. VII, 1948-1965, p.239.
45. **Ibidem**.
46. **Ibidem**, **Istoria PCR**, vol. VII, Proiect, p. 17.
47. I. Cârja, **Canalul Morții**, București, Edit. "Cartea Românească", 1993, p. 567.

LISTA ABREVIERILOR

ANC	=	Arhivele Naționale Constanța
CPC	=	Comitetul de Partid al Canalului Dunăre-Marea Neagră
DGC	=	Direcția Generală a Lucrărilor Canalului
BARAI	=	Biblioteca Academiei Române. Arhiva istorică
PTG	=	Proiectul Tehnic General
PMR	=	Partidul Muncitoresc Român
RPR	=	Republica Populară Română
m.p.d.	=	membru de partid

LE ROLE DU FACTEUR SOVIÉTIQUE ET DE LA PROPAGANDE SOCIALISTE DANS LA CONSTRUCTION DU CANAL DUNARE-MAREA-NEAGRĂ (1949-1953)

Résumé

Dimension essentielle de la politique du Parti Communiste Roumain, le zèle propagandiste a accompagné la construction du Canal, à chaque étape, dès la projection jusqu'à l'exécution. Les mass media du temps, pendant les années 1949-1953, se sont efforcés de mettre en évidence les modèles et les exemples soviétiques spécifiques au régime stalinien.

La présence du facteur soviétique a été saisie par l'application des méthodes et également par l'exploitation des outillages et de la littérature technique apportés de l' U.R.S.S.

EROI DIN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL, ÎN DOBROGEA

Interesul pentru istorie, în România, a crescut numărul doctoranzilor, doctorilor, profesorilor, mai mult decât în orice alt domeniu iar noi, oamenii simpli ori cu alte profesii, eram în cunoștință de cauză, savuram comunicări, articole, cărți; erau mândri de originea noastră, de efortul înaintașilor noștri de a ne lăsa o Țară!!

Așa cum îl ia mereu gura pe dinainte, astăzi, însuși președintele României afirma că "istoria nu ține de foame" și, încet, încet, demitizăm, denaturăm, uităm și ne însușim - despre noi - o istorie servită de alții!

Sunt bucuros să fiu astăzi, din nou, alături de dumneavoastră, istorici rămași istorici, cu suflet și dăruire, care n-ați subscris la alterarea a tocmai ce aveam mai scump și mai scump.

Într-un fel, aici ne este locul și nouă, celor din Asociația Națională "Cultul Eroilor" pentru că ceea ce noi ne-am angajat să facem, tot un fel de istorie se numește! Deosebirea ar fi ca metodă, dumneavoastră realizați istorie din înscrisuri și descoperiri arheologice, noi din însemnele eroismului românesc, morminte, cimitire și monumente de eroi!

Lipsa de interes general, lipsa unei legislații în domeniu, atitudini și concepții anacronice, încet, încet, vor eroda la propriu și la figurat și puținul care ne-a mai rămas de la înaintașii noștri, ajungând - probabil - obiect de arheologie cu eroi și asociație, cu tot!

Asociația noastră a aniversat la 12 septembrie 1999 - 80 de ani de la înființarea primei asociații și, citeam într-un articol dedicat evenimentului, în "Observator Militar", că ar fi fost repusă în drepturi în 1991, după Revoluția din Decembrie. Inexact ! S-a reînființat ca asociație, ca persoană juridică, din inițiativa veteranilor de război și a cadrelor militare în rezervă și retragere dar până la repunere în drepturi ... Vechea asociație a fost înființată prin Lege ! Deci ocrotită, subvenționată, direcționată de Stat; actuala este așa, ca o soacră în familie, ea vorbește, ea aude ... Ba, insistențele noastre, acțiunile noastre, deranjează și supără ...

Mă angajam în titlu să mă refer la eroii din al doilea război mondial, localizat, oarecum, în Dobrogea.

Dacă pentru primul război mondial, veghea asociație "Cultul Eroilor" (desființată în 1948) a reușit o mulțime de acțiuni specifice (cimitire, monumente, cultul Eroului Necunoscut, cărți de onoare, liste, tabele etc.), pentru

eroii din al doilea război mondial, pe lângă faptul că n-a mai avut cine, nici nu a fost voie să se facă ceva! Din nefericire, în marea lor majoritate, eroii din Dobrogea căzuți în al doilea război, au luptat exclusiv împotriva sovieticilor și ani de zile au fost trădați, uitați, ponegriți chiar de noi, copiii și nepoții lor!

Și dacă cimitirele și monumentele din primul război mondial au fost lăsate în paragină și distruse din ignoranță, prostie, interese mărunte, majoritatea cimitirelor, grupurilor funerare și a mormintelor izolate cu eroi din al doilea război au fost distruse deliberat, cot la cot cu ale nemților și concomitent cu preslăvirea și îngrijirea celor ale sovieticilor. Ani de zile, fiind ofițer activ și comandant al Școlii Militare Maiștri de Marină, având și efective suficiente, fusesem desemnat prin ordin să îngrijesc de cimitirul sovietic din Constanța și să organizez toate ceremonialurile militare. Și o făceam! Și de ziua eroilor români (care se sărbătorează atunci la 9 mai) tot la ruși depuneam coroane ... Și mă durea sufletul știindu-i pe ai noștri sub maidanul de guni, amestecați în uitare împreună cu nemții. Rușii mai aveau două cimitire de eroi, în Techirghiol și în Medgidia și pe semnele de căpătâi, se vede și acum, mulți sunt civili; unii femei și copii morți după 1945 - deci un fel de cimitir civil ridicat la rangul de "eroi".

În 1987 n-am mai putut nici eu și am ripostat pentru prima oară la un astfel de cermionial. Primarul de atunci (Marinică) m-a ascultat! L-am dus alături, peste gard, să vadă și să judece! Impresionat, a promis că va face ceva, ba chiar tot posibilul. Și l-a făcut! Poate șansa noastră a fost ca asociația similară nouă, din Germania, să contribuie (și contribuie și astăzi - substanțial, pentru cineva din primărie) cu mărci. Primăria a mai pus și ea ceva și astfel s-au realizat cele două cimitire de eroi - german și român ! În 1989, la 14 iulie, au fost gata, cu monumente cu tot!

Domnul col. Dumitru Codrea - veteran de război - a stat zi de zi acolo, până s-a terminat toată lucrarea. Astăzi este vicepreședintele filialei Constanța a asociației "Cultul Eroilor", are 80 de ani și să-i dea Dumnezeu sănătate, el este "motorul" nostru! a mai realizat un cimitir de eroi la Cluj, când era mai tânăr, aceia fiind eroi care au luptat și au căzut în partea a doua a războiului, alături de Națiunile Unite ...

În cimitirul din Constanța sunt 362 de morminte, 298 cunoscuți, 64 necunoscuți: 14 ofieri, 17 subof., 84 gradați, 180 soldați, 2 elevi (ai SMMM), un copil de trupă și cei 64 de necunoscuți.

Puțini dintre ei sunt marinari pentru că, așa-i soarta lor, majoritatea au mormânt comun - MAREA - la moartea lor n-au bătut clopotele ...

Dintr-o statistică, găsită cu greu în arhive, situația pierderilor în oameni al Marinei Militare Române în războiul din Est este următoarea:

Total = 2424 din care: 275 (spune documentul) - morți și
 2149 dispăruți (în fond, cei pierduți în mare!)

Pe categorii:

- Aduși la uscat și înhumați în cimitirele militare din Sulina, Tulcea, Constanța, în curți de biserici sau în mormintele familiale:

19 ofițeri, 6 M.M., 24 subof., 9 elevi, 217 trupa;

- Pierduți în mare:

66 ofițeri, 32 M.M., 52 subof., 8 elevi, 1991 trupa.

Pierderi pe frontul de Vest nu prea au fost, decât pe Dunăre, pentru că toată marina română a fost dezarmată pe 5 septembrie 1944, după ce noi întorsesem armele, total neinspirat, alături de Națiunile Unite. Neinspirat, pentru că gestul unilateral al regelui Mihai de a-l aresta pe Antonescu și a ordona înroarcerea armelor fără nici-o recunoaștere din partea rușilor, a dus în prizonierat (fără luptă) toată suflarea de la Fluviu, iar cei de la mare, dezonozați, au fost trimiși acasă în ținută sumară. Dacă la Constanța, un singur ofițer s-a sinucis (în timpul evenimentelor) și altul a fost străpuns de baionete rusești (la schela navei), cei luați în prizonierat de la Dunăre, nici nu se știe câți și cum au murit și pe unde au murit. În 1963 fiind comandantul unei unități de nave la Tulcea, am primit, din prizonierat, un M.M.Pr. - LAZĂR GRIGORE - Dumnezeu să-l ierte că a murit la puțin timp după pensionare!

Și dacă trupele de uscat și aviația care nu au fost luate în prizonierat, au mai luptat și alături de Națiunile Unite și pentru asta li s-au ridicat monumente și s-au construit cimitire de eroi, pentru marinari, NIMIC. Așa se explică faptul că în toată Dobrogea, până în 1997 nu am avut nici un monument închinat eroilor marinari! Constanța, port militar, poarta maritimă, capitala de regiune și de județ ... nu are un monument al marinarilor, nici militari, nici civili, nici ...

La Sulina, datorită unui primar destoinic - Prof. Victor Andrei (PRM) Liga Navală și Asociația Veteranilor de Război au reușit să dezvelească la 5 septembrie 1997 (la 53 de ani de la nefericitul eveniment), un monument închinat EROILOR MARINARI CARE S-AU JERTFIT PENTRU ELIBERAREA DELTEI ȘI A BASARABIEI.

La Mangalia, datorită altui primar, la fel de destoinic - Prof. Zamfir Iorgus (PNȚCD), s-a ridicat un complex monumantal închinat eroilor marinari dezvelit cu fast în 1998.

În Constanța, așa cum am amintit, nu avem nimic și singura speranță rămâne Statul Major al M.M. care se străduie să ridice el un monument (o cruce a marinarului ...), mai modest, amplasat pe fostul soclu la monumentului marinarilor militari sovietici, de pe faleză. Până când Fundația "Monumentul Marinarului", asociată în 1998 cu Primăria Constanța, va reuși un monument, va mai curge apa pe gârlă!

Cum am mai afirmat, multe monumente de eroi, morminte, cimitire, datorită ignoranței, răutății, servilismului, prostiei, au dispărut sau sunt pe cale să dispară. Un articol în revista "România Eroică", organul de presă al Asociației "Cutul Eroilor" încerca, sumar, să enumere astfel de cazuri, unele

din ele, culmea, după Revoluție și provocate chiar de biserica ortodoxă. M-a revoltat un paragraf legat de Sulina! Citez: "În orașul Sulina, preotul Irdevici a distrus cimitirul eroilor, deshumând rămășițele pământești a 23 de eroi, pe care le-a aruncat în două gropi comune fără nici un semn la căpătâi. El a vândut apoi parcelele fostelor mormite cetățenilor din parohie".

În perioada 3-6 septembrie 1999 cu ocazia unui simpozion organizat de St. Mj. al M.M. la inițiativa Ligii Navale Constanța, m-am dus la față locului, să văd, să aud, să rezolv ce se mai poate rezolva. O surpriză plăcută! Preot cu așa nume nu a existat și nu există la Sulina, iar situația mormintelor este cu totul și cu totul alta! Ajunse cu timpul în paragină, mormintele celor 23 de eroi, au devenit loc de trecere, potecă, pentru mormintele civile care, încet, încet, s-au apropiat și le-au tangențat. Crucile de lemn au dispărut, excepțiile două din metal, probabil puse acolo de familii. Era trădarea și uitarea de care aminteam la început, eroii fiind căzuți în perioada iunie-august 1941, pentru eliberarea Deltei și a Basarabiei de Sud.

Și atunci, preotul Ion Strat (astăzi oficiază la Tulcea) și preotul Cernica (astăzi la Măcin), au deshumat eroii și i-au mutat într-un loc menajat special, îngrădit cu gard metalic și bordură de beton, prevăzut și cu un semn de căpătâi care se poate considera (prea bine) un mic monument. Cu slujba religioasă, fiecare în saci de plastic, cu numele și cu numere pentru cei deveniți "necunoscuți" prin pierderea curcilor! Lista eroilor atât cât s-a mai putut reconstitui, se află la viceprimar și n-a fost încă înscrisă pe micul monument pentru că în "orașul care moare" nici pietrari nu mai există și trebuie să aducă pe cineva, special de la Tulcea.

Am scris ceva articole în legătură cu acest grup de eroi; în evidențe de arhivă am găsit deja numele a trei dintre cei cunoscuți alături de alte nume care trebuie să fie ale celor necunoscuți și lucrurile, aici, vor intra în normal! Eroii sunt și vor fi respectați!

Ce ne facem însă că în Constanța, oraș care nu are de gând să moară, (ca Sulina), cel mai frumos și mare monument este lăsat în desuetudine cu intenție, din prostie, din exces de zel ... Dumnezeu mai știe de ce !?! Este vorba depsre monumantul VICTORIEI de Boris Caragea, amplasat în parcul arheologic, etichetat "monument comunist" când el este închinat victoriei Națiunilor Unite de la 9 mai 1945, victorie la care am participat și noi, românii, umplând Europa de cimitire de eroi! Și, mai mult, a fost dezvelit pe 25 octombrie 1968, de Ziua și în cinstea Armatei!

Și dacă pe cei din Primărie, Consiliul Județean și Prefectura, atât îi duce capul și sunt scuzabili în cei 15.000 de "specialiști", mă doare că Armata (de aici, din Constanța) tacit, de frică, din spirit de supunere față de conducerea civilă (cine știe?), subscrie acestei blasfemii. Chiar acum, la 25 octombrie '99, Marina militară a organizat un ceremonial militar în cimitirul de eroi din al doilea război mondial. Mă întreb și eu, de ce numai în acest cimitir și de ce ÎN CIMITIR? De ce sărbătorim Ziua Armatei printre morți și nu onorăm

monumentele închinatelor Ei de arme? Este chiar un paradox, în timp ce organul de presă al Armatei (Observatorul Militar) pe o pagină întreagă, publica **MONUMENTELE EROILOR OSTAȘI** printre care și monumentul Victoriei de la noi și menținează că au fost onorate cu ocazia Zilei Armatei, noi, aici, fugim de el! Mergând toată ziua, bună ziua în cimitirul de eroi, pentru toate ocaziile și cu toate delegațiile militare străine se creează și impresia (dăunătoare) că eroii ar fi ai Armatei și nu ai Neamului românesc !

Am ostracizat 45 de ani pe toți eroii care au luptat în Est, acum, încet, încet, începem să-i ostracizăm și pe cei care au luptat în Vest.

Rușinos, chiar noi să nu ne recunoaștem contribuția pe care ne-au desconsiderat-o și ne-o desconsideră (și acum) alții, luându-ne după mintea unui Cercel (Dumnezeu să-l ierte) care așa a crezut el că este bine și drept și amenința pe toți care încercau să aibe altă părare. Văd că acum, Primăria îi ridică un monument chiar în fața Prefecturii ...

Dar ce ne mai miră, când istoria României este făcută acum de Esca și de Doina Cornea?

HÉROS DE LA DEUXIÈME GUERRE MONDIALE EN DOBROUDJA

Résumé

L'auteur essaie d'attirer l'attention sur l'attitude d'indifférence avec laquelle on traite les héros du peuple roumain. Parallèlement à la série de mécontentements signalés à l'égard de l'activité de la Mairie du Conseil départemental et de la Préfecture de Constantza, on apprécie l'initiative de certains maires de Dobroudja qui ont réussi, par exemple, d'inaugurer des monuments en l'honneur des héros marins qui se sont sacrifiés pour la libération de la patrie .

TURISM

TRADIȚII ETNO-CULTURALE

ÎNCEPUTURILE STAȚIUNILOR BALNEARE PE MALUL ROMÂNESC AL MĂRII NEGRE

Începuturile și dezvoltarea amenajărilor turistice și balneare pe litoralul românesc al Mării Negre nu pot fi înțelese fără a avea în vedere condițiile generale (politice și social-economice), cât și cele particulare (referitoare la cadrul natural) oferit de coasta maritimă și lacurile litorale). După războiul de independență din 1877-1878, odată cu revenirea Dobrogei în cadrul statului românesc, se trece nu numai la integrarea juridică, economică, social-culturală a provinciei dintre Dunăre și Mare în cadrul și condițiile de dezvoltare în genere a țării, ci și la o serie de măsuri energice privind modernizarea localităților, favorizarea industriei, construcția rețelilor de comunicație etc. Lucrările de modernizare înfăptuite în orașul și portul Constanța, construcția podului peste Dunăre Fetefști-Cernavodă, creșterea comerțului exterior al României prin poarta sa maritimă, Constanța, au suscitât un larg interes față de Dobrogea, față de peisajul insolit oferit de litoral. Periodicele vremii („Românul” a lui C.A. Rosetti, „Binele public”, „Națiunea”, publicații de peste munți ca „Familia” a lui Iosif Vulcan, „Transilvania”. Primele publicații dobrogene „Farul Constanței”, „România transdubiană”, „Constanța” etc.) au răspuns interesului larg al opiniei publice față de Dobrogea, au susținut modernizarea acestei provincii, inclusiv necesitatea valorificării resurselor ei naturale, între care valorificarea condițiilor favorabile curelor helio-marine a iscat vie ecouri. Între publiciștii constănțeni care au contribuit îndeosebi la popularizarea frumuseților și bogățiilor Dobrogei în presa locală și din cuprinsul țării, am numi pe istoricul Marin Ionescu-Dobrogeanu pe poetul, ziaristul și omul de cultură Ioan N. Roman, pe omul de spirit și fertile inițiative culturale, Petru Vulcan. Acesta din urmă, inițiatorul cercului cultural „Ovidiu” și director al revistei cu același nume, (prima revistă culturală la Constanța) a fost și susținătorul unei publicații bucureștene de larg răsădit în epocă, „Revista Poporului” unde au apărut numeroase articole despre Dobrogea și litoralul nostru.

Oficialitățile locale, primul prefect al județului Constanța, Remus Opreanu, primarul Ion Bănescu și alții au dat dovadă de devotament față de pământul și așezările Dobrogei, au contribuit cu toate puterile la scoaterea localităților din anonimatul impus de lunga dominație otomană, la „mobilarea lor” cu construcții și edificii de interes public, la amenajarea la Constanța a unor obiective turistice și balneare.

*

Un aspect aparte al economiei orașului Constanța îl constituie începând cu sfârșitul sec. al XIX-lea, valorificarea turistică a litoralului Mării Negre.

Prin particularitățile cadrului natural, Constanța va îndeplini pe lângă funcția de prim port maritim al țării și o funcție balneoclimaterică, fiind prima stațiune amenajată pe litoralul românesc. Băile de mare sunt vizitate și apreciate pentru calitățile lor tămăduitoare încă din antichitate, mai ales de aristocrația romană. Dovadă, este faptul că pe timpul lui Antonius Pius guvernatorul Moesiei Inferioare, Caius Prastina Messalinus a înălțat la Tomis un altar de marmoră, „ca băile să-i aducă sănătate”.

La începutul secolului al XIX-lea, băile de mare se făceau în dreptul plâjii de astăzi, sub cerul liber sau în barăci pe coasta de sud-est și în cartierul englezesc din apropierea portului. Englezii, care-și construiseră aici aproximativ 400 case solide din piatră, au beneficiat din plin de calitățile heliomarine ale țărmului. De altfel unul dintre ei avea să facă o serioasă propagandă printre bogații săi concetățeni londonezi, dornici a-și investi capitalul în întreprinderi profitabile, viitorului economic și turistic al Constanței: „amenajat de oameni pricepuți, orașul poate deveni o stațiune de odihnă” afirma vizionarul om de afaceri.

Pe la anul 1864 sosesc la Constanța, vilegeaturști din București și Galați interesați de colecționarea monedelor antice dar și de băile de mare. Două hoteluri cu posibilități modeste de cazare, „Danubius” unde a fost găzduit în mai 1864 domnitorul Alexandru Ioan Cuza (aflat în drum spre Constantinopol) și „Bizanț”, își ofereau serviciile turiștilor vremii. Abia după 1878 se fac la Constanța primele amenajări balneare, ca urmare a vizitei întreprinse de membrii guvernului român, care au apreciat favorabil posibilitatea orașului de va deveni stațiune balneară. Unii dintre ei (Mihail Kogălniceanu, M. Suțu, Gr. Cantacuzino ș.a.) își înalță case sau chiar adevărate palate pe noul bulevard sau în zona lui. Edilii constănțeni depun eforturi, alocând importante sume din bugetul orașului pentru realizarea acestui obiectiv. Deși an de an băile constănțene devin tot mai solicitate, căci ele „întăresc și grăbesc bătăile inimei” cum îi scria Eminescu muzei sale, după un sejur la malul mării în 1880. Dar un sejur la malul mării era greu de îndeplinit pe la 1880 din două motive principale: în primul rând transportul era deficitar prin lipsa podului de peste Dunăre, în al doilea rând precarietatea mijloacelor de cazare. În 1881 șase hoteluri cu denumiri pretentioase și un confort care nu se ridica la înălțimea reclamei își ofereau serviciile vizitatorilor. Condiții favorabile pentru amenajarea unui spațiu adecvat băilor de mare se găseau pe faleză de sud, unde era o zonă cu vegetație abundentă, numită „la vii”, cu o plajă întinsă și nisip auriu, dar care avea nevoie de lucrări de amenajare și de construirea unui drum de acces. Pentru realizarea acestor obiective și-au oferit serviciile prefectura, primăria și conducerea drumului de fier, de curând intrate sub proprietatea statului. Legătura cu orașul s-a asigurat prin construirea unei căi ferate. Cu sprijinul locuitorilor din satele vecine cu orașul, prefectura a montat un terasament în iarna anului 1883 pe care s-a construit o cale ferată care se prelungea până la linia

ferată Constanța-București. Trenul care circula de mai multe ori pe zi, parcurgea până la stația de debarcare de „la vii” mai multe halte: Ovidiu, Thetis, Tomis. De la ultima stație și până la malul mării s-a pietruit un drum de 120 m lungime și s-au amenajat scări care coborau până la plajă. De-a lungul ei, directorul căilor ferate a construit, gratuit, două localuri separate pe sexe, la o distanță de 200 m unul de altul, între care se afla un debarcader la care se opreau bărcile și vaporășele. De-a lungul acestei linii s-a plantat o suprafață de 3 ha cu arbori. În incinta stabilimentului de băi era amenajat și un restaurant. Instalațiunile de băi situate la poalele dealului acoperit cu vii, devin tot mai animate și sunt frecventate de un număr sporit de turiști care apreciază calitățile curative ale băilor și pitorescul zonei. Pentru amenajarea și înzestrarea băilor de „la vii” cu instalații corespunzătoare, s-a deturnat un fond pe care primăria se obliga să-l restituie din arendă, în anul 1885. În aceeași perioadă sub țărnul stâncos unde o societate străină construise în anul 1882, hotelul Carol, s-a amenajat a doua plajă accesibilă turiștilor găzduiți în acest hotel. Și instalațiile balneare de aici păstrează același caracter de improvizație ca și cele de „la vii”. Erau alcătuite din două barăci de scândură, ridicate pe șine de fier, fixate pe fundul mării, la 1,20 m deasupra apelor. În mijlocul fiecărei barăci se afla câte un bazin acoperit, prevăzut cu două scări de lemn care coborau în apă; împrejurul acestui bazin erau amenajate 21 de cabine în pavilionul bărbaților și 10 cabine în pavilionul „doamnelor”. O scară exterioară asigura accesul în mare. Efectele curative ale băilor sunt tot mai căutate de vizitatori fapt care determină extinderea stațiunii cu încă două localuri de băi, construite între anii 1887-1888 în apropierea bisericii armenesti și pe țărmul de nord al orașului. Cele patru localuri de băi erau arendate cu 3000 lei anual, ceea ce reprezintă aproximativ 3% din veniturile primăriei. Numărul sporit de turiști contribuie la învierea comerțului într-o perioadă când viața economică constănțeană abia prindea contur. Se înființează noi hoteluri recomandate de presa vremii prin numeroase reclame: Orient, Central, Danubiu, Național, Transilvania, Panaitopol, Victoria, Bulevard și Carol (singurul dotat cu un confort ultra-modern, dar accesibil numai protipendadei). Edili orașului s-au preocupat și de asigurarea unor mijloace de divertisment prin amenajarea unor obiective culturale. Astfel pe la 1880 s-a construit o „Cazină” unde se desfășura viața culturală a orașului mai ales în timpul sezonului estival. Această înjghebare din paiantă, cu pereții exteriori căptușiți cu scândură servea pentru „distracțiunea vizitatorului în sezonul băilor și pentru baluri de binefacere organizate de primărie. Tot în anul 1880, sub auspiciile comunității elene s-a construit teatrul „Elpis”. Primele spectacole ale trupelor teatrale au loc ici, dar diferite alte formații „mai ales muzicale” dau reprezentații la „Grădina Schaff” (Piața Ovidiu) și „Belidie” (actualul parc al Tatrului dramatic). După 1887, data instalării în Piața Ovidiu a statuii celebrului poet latin Ovidiu realizată de Ettore Ferrari, se va construi aici hotelul Elita.

Lucrările de consolidare a falezei dintre hotelul Carol I și poarta 1 a portului Constanța de amenajare aici a unei alei de promenadă, a unui parc în trepte și sus a unui bulevard s-au efectuat între 1906 și 1909 de antrepriza Frangolea Segal și Moscivici.

Legată de activitatea estivală a fost și construcția Cazinoului „existent și azi” construit pe locul vechii „Cazina”. Construcția a început în anul 1904 (cu banii statului) sub direcția arhitectului Petre Antonescu. S-au turnat fundațiile, au fost executate digul de protecție, paramentele și terasa (toate în beton armat). În 1906-1907 construcția va fi încredințată arhitectului francez Daniel Renard, care a modificat arhitectura Cazinoului (statul retrăgându-se și lucrarea fiind executată cu banii lui Renard). Lucrarea nu are un caracter arhitectural bine definit, fiind construit sub influența cosmopolită a cazinourilor epocii 1850-1900. Cazinoul a fost inaugurat în anul 1910 cu o serie de spectacole date de compania lui Al. Davilla.

*

Deschiderea festivă a sezonului estival se făcea în fiecare an în jurul datei de 20 iunie, în prezența oficialităților locale. Pentru evitarea tendințelor de speculă se elaborează un regulament cu drepturile și obligațiile ce revin turiștilor antreprenorilor de băi, de hoteluri, poliției locale în vederea respectării ordinii și condițiilor de igienă și confort. Reușind să facă față unor impedimente provocate de bugetul modest, aprovizionarea cu apă potabilă deficitară și un confort hotelier precar, Constanța se impune ca stațiune balneară. La începutul secolului XX, Nicolae Iorga găsește „Constanța triumfătoare, din care va fi dispărut amintirea lui Kustenge musulmană ... un adevărat oraș românesc”. Cu timpul construcția noului port a impus mutarea băilor de „la vii”. Ridicarea digului necesar protejării rezervoarelor de petrol a modificat curenții marini și plaja și-a pierdut eficacitatea terapeutică. Distrugerea băilor de „la vii” impunea căutarea unui nou amplasament pentru soluționarea acestei probleme destul de importantă pentru un oraș a cărui viață economică pulsa mai ales prin viața și activitatea comercială din timpul verii. Din inițiativa primarului Ion Bănescu, s-a amenajat în vara anului 1905 plaja de la Mamaia, pe lungul perisip ce desparte Marea Neagră de lacul Siutghiol. În secolul trecut, Mamaia Sat era o mică așezare de pescari vizibilă astăzi în spatele Hanului Piraților spre Năvodari. Așezat pe malul lacului amintit, satul este menționat la jumătatea secolului trecut într-o hartă rusească, sub denumirea de Mamakoi. Alegerea își va dovedi eficacitatea pentru că în curând Mamaia trece pe locul întâi al preferințelor estivale pentru vizitatorii sosiți din toate colțurile țării. Intuind menirea acestui petic de nisip, situat între mare și Siutghiol, Bănescu obține de la Ministerul de domenii prin memoriul 6735 din 18 martie 1905 cedarea plâjii de la Mamaia în folosul orașului Constanța. La 28 aprilie 1905 Bănescu semnează procesul-verbal de luare în

primire a plâjii în suprafață de 193 ha. Va lua măsuri pentru demontarea liniei ferate de „la vii”, obligând astfel amatorii să frecventeze noua plajă amenajată. Abia intrată în posesia municipalității, edilii constănțeni s-au preocupat de amenajarea noului stabiliment de băi. Lucrările au fost efectuate de către Ministerul lucrărilor publice, Divizia 1 – poduri șosele și căi ferate după planurile arhitectului Petre Antonescu. Construcția în stilul epocii era ridicată din lemn (pe locul actualului Cazinou din Mamaia). Un pod de lemn înainta în apă unde apa era mai adâncă. Marile stabilimente de băi erau alcătuite din două pavilioane unul de femei și altul de bărbați, fiecare compuse din câte 56 de cabine fixe. Stațiunea era înzestrată de asemenea cu 45 de cabine mobile pe roțile și 35 de cabine pentru femei. Există o încăpere pentru spălătorie, una pentru personalul băilor (compus din 6 băieșițe și 6 băieși) și o cameră pentru antreprenori. Băile de la Mamaia ca și cele din oraș erau arendate de primărie prin licitație publică. Primul antreprenor (o femeie) ia în primire băile Mamaia la 15 iunie 1906. Administrația avea obligația să supravegheze asigurarea curățeniei și igienei pentru efectuarea băilor. În fiecare cabină exista perie, pieptene, papuci, o oglindă, costume de baie. Pentru evitarea accidentelor, atât băile „damelor” cât și cele ale bărbaților erau prevăzute cu funii de siguranță. Asistența balneologică era asigurată de un medic. În acei ani, amenajările de la Mamaia au constituit o realizare deosebită și s-au bucurat de o bună apreciere din partea celor care căutau acțiunea tămăduitoare a curei marine. Ziarul „Dimineța” din 21 august 1905 menționa: „apogeul sezonului de băi și vilegiatură la Constanța a fost atins și datorită laudabilei inițiative a primarului Ion Bănescu, de a muta băile de mare la superba plajă „Mamaia”.

„Calitățile superioare ale plâjii și confortul modern al noilor instalațiuni atrag numeroși turiști”. Legătura între oraș și Mamaia era asigurată de noua linie ferată pe care circulau zilnic trei trenuri. Dar încetineala și numeroasele halte au stârnit indignarea opozanților politici ai lui Bănescu care protestau în ziarele locale atât pentru distrugerea băilor de „la vii” cât și împotriva amenajării plâjii de la Mamaia. Presa locală și centrală a desfășurat o intensă propagandă turistică, publicând știri despre desfășurarea sezonului estival, anunțuri despre personalitățile sosite la mare, lista hotelurilor care-și puneau serviciile la dispoziția oaspeților, prețul camerelor și al meniului. Același primar inimos și plin de inițiativă, Ion Bănescu, va sugera scriitorului Ion Adam scrierea unei cărți despre frumusețile litoralului nostru. Propunerea prinde viață și curând va apărea „Constanța pitorească”, ce va constitui un adevărat ghid pentru turiștii sosiți la mare. Stațiunile balneare Constanța și Mamaia devin cunoscute atât în țară cât și în străinătate. Încep să se organizeze excursii aproape din toate județele țării. În vara anului 1906 Constanța a fost vizitată de un număr de aproximativ 24500 turiști, iar Mamaia de 45000 de turiști, din care „au luat baie” 34150 de persoane în perioada 21 iunie-1 septembrie, iar între 1-16 septembrie la Mamaia s-au

vândut încă 600 de bilete. Socotim că este o cifră destul de însemnată întrucât orașul Constanța avea la acea dată în jur de 12000 de locuitori. Un rol deosebit l-a avut și administrația locală care s-a străduit să transporte vechea plajă într-un loc de agrement renumit și apreciat. Primarul Ion Bănescu a contactat arhitectul francez E. Redont pentru întocmirea planului de sistematizare și parcelare a plâjii în vederea valorificării ei prin construcția de vile. Planul publicat în gazeta „La Roumanie” în ziua de 27 august 1906 a rămas numai pe hârtie. Tot lui Ion Bănescu i se datorează și planurile parcului din Mamaia care va fi realizat mai târziu prin nivelarea movilei Aretük-tepe din nordul orașului și acoperind cu pământul transportat dunele de nisip pentru plantarea arborilor și florilor.

În anul 1912 cele 14 hoteluri ale orașului vor deveni neîncăpătoare în fața afluenței mari de vizitatori care sunt nevoiți să apeleze la oferta caselor particulare care dețineau camere de închiriat. Pentru a frâna specula care luase proporții îngrijorătoare, prefectul Constantin Pariano a dat o ordonanță prin care reglementa funcționarea caselor particulare care au camere mobilate de închiriat și care erau puse sub controlul administrației locale. Diminuată și apoi întreruptă în timpul primului război mondial, activitatea estivală constănțeană va fi reluată după 1920 cu o amploare crescândă.

Cea mai veche stațiune balneară a litoralului românesc este considerată a fi Techirghiol. Prima mențiune documentară a existenței localității datează din 1560 când Techirghiol (care la acea dată se numea Tekfur-Kioi) este amintit într-un firman al lui Selim Magnificul către domnul Moldovei. Într-un registru fiscal otoman (defter) din 1963-1964 aflăm că Tekfur-Kioi era reședință de kaza și cuprindea un mare număr de contribuabili de origine română. Sunt de asemeni numeroase ipoteze asupra numelui așezării. Prima derivă pe „Tekir” sau „Tekfur” de la Teke care înseamnă mănăstire, semn că la invadarea Dobrogei de către otomani aici era o mănăstire creștină. Ipoteza este confirmată de o cronică turcească ce se referă la campania din 1476. O altă ipoteză traduce pe „Tekir” sau „Tekfur” prin „vărgat”, „gölu” însemnând lac, deci „lacul vărgat”, imagine dată de dărele succesive pe care le lasă încrețiturile apei când bate vântul. O altă ipoteză marcată de o legendară locală derivă numele de la hoge turc, sau de la un bătrân care s-a însănătoșit aici împreună cu calul său.

Primele amenajări balneare datează din 1891, când proprietarul local A. Hagi Pandele, înțelege adevărata valoare a terenurilor ce înconjurau lacul și își parcelează moșia, vânzând loturi din ea.

În 1892 el are ideea de a ridica aici un mic han, dotat și cu două camere pentru băi și împachetări cu nămol. În 1893 inginerul Anghel Saligny împreună cu M. Georgescu efectuează analiza apei și nămolul lacului, ajungând la concluzia superiorității acestora ca grad de mineralizare și proprietăți curative față de cele oferite de alte „stațiuni” celebre în Europa. În 1896 naturalistul Paul Bujor și chimistul Petru Poni confirmă prevalența concentrației în

săruri minerale a apei, ca și caracterul cu proprietăți de excepție al nămolului de Techirghiol. În 1899, un raport prezentat de oamenii de știință români la Congresul de igienă de la Paris, situează Techirghiolul în atenția lumii medicale. Apar noi întreprinzători precum Vasile M. Kogălniceanu, fiul ilustrului om politic și de cultură Mihail Kogălniceanu, moștenitor al unor terenuri agricole în zonă. El a făcut demersuri în vederea amenajării unor stabilimente între lac și mare, ecoul lor trecând din presă la oficialități și public. Un alt întreprinzător, cel mai notoriu de altfel, prin realizările sale a fost Ioan Movilă, cel care a dat și numele său viitoarei stațiuni Eforie Sud. În 1893, la cererea Eforiei Spitalelor Civile din București (prim-efor fiind Gheorghe Gr. Cantacuzino) este întocmit proiectul și devizul unui sanatoriu maritim la Techirghiol. Construcția debutează în 1896 și este inaugurată în iulie 1899 (prim-efor fiind Mihail Gr. Cantacuzino) cu numele „Azilul maritim Tekir-ghiol”. Era o clădire modestă compusă din „două săli mari patru rezerve, plus dependințele”. Sălile aveau fiecare câte 20 de paturi, iar între dependințe figurând și o instalație pentru băi calde și împachetări cu nămol.

În anul 1899 Techirghiolul este declarat stațiune. Din „Marele dicționar geografic al României”, elaborat sub coordonarea lui I. Lahovary, aflăm că „în vara anului 1891 acest spital a fost încredințat doctorului Marinescu Sadoveanu, medicul primar al județului Constanța”, că în acel an a tratat copiii bolnavi în trei serii și că s-au făcut și băi calde cu apă și nămol în cabine provizorii.

În anul 1900 cererile bolnavilor care voiau să vină la Techirghiol au sporit considerabil. În ziare se va publica următorul anunț: „Se face cunoscut că la Sanatoriul Tekir-ghiol al Eforiei Spitalelor Civile din București, se dau băi pentru public de la orele șase dimineața la patru după amiaza, zilnic, afară de joia și duminica. Băile se află sub direcția doamnei doctor Secară Tulbure, medicul șef al Sanatoriului. Orice bolnav din afară nu poate lua băi până ce nu va fi văzut de doamna doctor, a cărei consultațiune nu este gratuită decât petru săraci.

În acești ani, Techirghiolul cuprindea un teritoriu întins incluzând în aria sa nu numai satul cu acest nume (care în 1894 avea 438 locuitori), dar și locurile dintre lac și mare pe care se vor dezvolta ulterior stațiunile Eforie Sud și Eforie Nord. De la Constanța la Techirghiol se călătorea cu tramcarul (un fel de diligență). Scriitorul Ion Adam, în cartea sa „Constanța pitorească” va descrie acest drum și bifurcația care se făcea spre Techirghiol sau spre Movilă astfel: „de la Agigea, drumul la Techirghiol se împărțea în două ramuri care duceau la cele două extremități opuse ale lacului. Lumea săracă se ducea în sat, continuând drumul din dreapta, iar cei bogați se duceau pe drumul care făcea din șosea la stânga și găzduiau la hotelurile „Movilă”. Până în 1928 când Eforie Sud a fost declarat stațiune balneară cu numele Carmen Sylva, amenajările și clădirile lui Movilă (și ale altora) au fost considerate ca ținând administrativ și teritorial de Techirghiol. Chiar și la 25 de

ani de la înființarea primului hotel sanatorial al lui Movilă în 1924 s-a bătut o medalie comemorativă cu data înființării – 20 septembrie 1899 –, considerată ca act de naștere al stațiunii Techirghiol. Ziarele își înștiințau cititorii asupra diferenței dintre cele două stațiuni. Astfel, în ziarul „Dimineața” din 30 mai 1905 după ce se face reclamă amenajărilor lui Movilă, într-o notă ce specifică: „rog a nu se confunda băile Movila situate între Tekir-ghiol și Marea Neagră, cu satul Techirghiol și Sanatoriul Ephoriei”. După 1905 apar o serie de vile și mici hoteluri cu restaurante la parter, unele cu instalații pentru băi și la Techirghiol, cele mai importante fiind hotelurile restaurant ale lui I. Vidrighin (acesta a fost și primar al comunei) și doctor Nicolae Cernat, care acorda firește și asistență medicală.

Eforie Sud este așezată pe un pinten calcaros între faleza mării și lacul Techirghiol, pe un țărm înalt de 25-30 m. Cronologic, Eforie Sud (cu numele inițial Băile Movila sau Movila Techirghiol) precede primele amenajări efectuate în stațiunea Eforie Nord. În 1896 naturalistul ieșean Paul Bujor, preocupat de cercetările sale în zona lacului Techirghiol, este martorul primelor înjghebări balneare și turistice de aici. El îl cunoaște pe Hagi Pandeles proprietarul hanului din Techirghiol ca și pe proprietarul Ioan Movilă. Aceasta sesizează și el valoarea terapeutică a lacului, își parcelează în 1898 moșia și înființează o societate anonimă pe acțiuni numită „Movila-Techirghiol”. În baza planului de parcelare aprobat de prefectura Constanța, prin Decizia nr. 7007/98, trece la construirea unui hotel sanatorial pe malul mării și a unui stabiliment de băi calde pe malul lacului. La 20 septembrie 1899 stabilimentul cu 40 de camere și 50 de cabine pentru băi de pe malul lacului este inaugurat, deși sezonul se terminase. Tot la acea dată a fost inaugurat și hotelul „Movilă” de pe malul mării. Un ziar de sezon constantean, afirmă la începutul secolului că „îndrăzneța întreprindere a lui Ioan Movilă prin clădirea de băi și a unui mare hotel în mijlocul unui câmp, s-a transformat într-un mic orașel, cu vile frumoase, parcuri, grădini care atrag un număr mare de turiști din țară și străinătate”. Ambele construcții s-au dezvoltat până în anul 1904 când hotelul „Movilă” de pe țărmul mării avea 80 de camere (40 la parter, 40 la etaj), iar stabilimentul de băi calde de pe malul lacului avea 90 de cabine de băi la parter și 50 de camere la etaj. În ziarul „Dimineața” din 30 mai 1905, reclama făcută amenajărilor lui Ioan Movilă purta titlul: „Renunțatul stabiliment de băi Movila din Techirghiol”, arătând existența a „două hoteluri mari bine mobilate cu prețul obișnuit tuturor stațiunilor balneare începând de la 3 lei până la 8 lei pe zi și iluminat cu acetilenă; restaurant aranjat din nou; Cazino situat pe malul Mării Negre; cofetărie; consultațiuni medicale se dau în localitate de domnul doctor I. Dona, medicul șef al Sanatoriului Statului. De asemeni, se găsește o farmacie, telegraf, telefon și poștă. Transportul se face cu tramcarul (un leu cursa). Camerele nu se pot reține cu anticipație. „Deschiderea stațiunii era anunțată pentru 6 iunie 1905, iar încheierea ei, „irevocabil la 31 august 1905.

În 1909 ia ființă la Eforie Sud un stabiliment sanatorial pentru combaterea tuberculozei osoase la copii. Acest Sanatoriu se va extinde în mai multe pavilioane, fiind agrementat și cu un frumos parc. În momentul construirii căii ferate, poziția lui va deveni centrală (vizavi de gară). În anul 1928 stațiunea capătă numele oficial Carmen Sylva.

Stațiunea **Eforie Nord** ca și Techirghiol și Eforie Sud își datorează existența efectelor curative ale lacului ce constituie hotarul de vest. Această stațiune nu a cunoscut o dezvoltare prea mare între 1878-1914. În 1894 Eforia Spitalelor Civile din București construiește un sanatoriu în care erau tratați bolnavii reumatici, anterior cazați în corturi; acest stabiliment va constitui nucleul stațiunii Eforie, localitate ce a aparținut până în 1933 de Techirghiol, din punct de vedere administrativ.

În 1898 Eforia Spitalelor Civile din București amenajează aici o tabără cu corturi pentru băi de mare. În 1901 date fiind amenajările înfăptuite de Eforie la Techirghiol se preconizează construcția unui sanatoriu maritim și la Agigea, care să folosească nămolul din lacul Agigea, existent atunci și care avea proprietăți apropiate cu cele ale Techirghiolului. Eforie rămâne un câmp și un teren deschis până în 1906 când încep aici lucrările de amenajare a unui stabiliment de băi calde cu nămol de Techirghiol. Numele Eforie vine tocmai de la acest stabiliment care inițial a avut 7 camere și care a fost dat în folosință de Eforia Spitalelor Civile în anul 1909. Încep să se construiască o serie de vile, cea mai mare fiind „Principesa Ileana” care a funcționat între 1907-1909 pe locul clinicii „Grand” având o destinație terapeutică. Aceasta a ars într-un incendiu. Primele vile particulare au apărut după anul 1913. Adevărata dezvoltare a stațiunii poate fi considerată ca începând după construirea căii ferate Constanța-Eforie Sud (1927).

În timpul primului război mondial asistăm la o diminuare a activității turistice și economice pe teritorii dintre Dunăre și Mare, care se va revigora după desăvârșirea statului național unitar român, în primii ani postbelici. Țărmurile pontice înseamnă pentru noi românii mai mult decât colț de țară, o regiune geografică, o zonă intimă din conștiința neamului.

BIBLIOGRAFIE

- Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, **Istoria românilor dintre Dunăre și Mare, Dobrogea**, București, 1978.
- A.P. Bărnuț, Ion Bănescu, **Un progresist dobrogean**, Brașov, 1962.
- Constantin Cioroiu, **Litoralul românesc – ghid sentimental**, Editura Sport-Turism, București, 1981.
- **Constanța și Techirghiol**, Ghid ilustrat, Constanța, 1924.
- Constantin Boncu și Natalia Boncu, Constanța, **Contribuții la istoricul localității**, București, 1979.
- **Constanța și împrejurimile**, Ed. Științifică, București, 1960.
- **Constanța**, Litoral, Ed. Științifică, București, 1962.
- Gr. Dănescu, **Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Constanța**, București, 1897.
- **Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească, 1878-1928**, Cultura națională, București, 1928.
- Gh. D. Mugur, **Constanța**, 1934.
- Ion Adam, **Constanța pitorească**.
- **Istoria României**, vol. III, Ed. Academiei R.S.R., București, 1969.
- M.D. Ionescu-Dobrogeanu, **Dobrogea în pragul veacului al XX-lea**, București, 1906.
- M.D. Ionescu-Dobrogeanu, **Tomi-Constanța**, Constanța, 1931.
- M.D. Ionescu-Dobrogeanu, **Cercetări asupra orașului Constanța**, București, 1897.
- **Marele dicționar geografic al României**, vol. II, București, 1902.
- Octavian Gerogescu, **Peisaje pontice**, Ed. tineretului, Buc. 1966.
- Scarlat Vărnăv, **Situația județului Constanța la începutul anului 1903**, Constanța, 1904.
- Theodor Burada, **O călătorie în Dobrogea la 1880**, Ed. Tineretului, București, 1962.
- **Protecția ecosistemelor**, Constanța, 1979.
- **Arhivele Statului Constanța**, fond Primăria Constanței, 1878-1916.
- **Anuarul Oficial al Ministerului Instrucțiilor publice și Culturii**, București, 1883.
- **Buletinul Camerei de Comerț și Industrie**, Constanța, 1891.
- **Conservatorul Constanței**, an I, nr. 23, 4 octombrie 1909.
- **Farul Constanței**, 1885-1895.
- **Revista băilor**, an III, nr. 23.
- Anghel Saligny, **Discurs ținut cu ocazia inaugurării docurilor și silozurilor din portul Constanța**.
- **Activitatea primului prefect de Constanța**, Remus Opreanu în „Analele Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol”, Iași, XVIII, 1981.
- Gh. C. Filip, Ion Bănescu, „Pontica” VIII, 1975, Muzeul de arheologie

Constanța.

– Ion Bitoleanu, Gheorghe Dumitrașcu, „Românii din Dobrogea și manifestări ale conștiinței naționale la începutul epocii moderne”, în Revista de istorie.

– Nicolina Mihail Ursu, Activitatea lui Ion Bănescu în contextul modernizării Constanței, „Comunicări de istorie a Dobrogei”, vol. I, Constanța, 1980.

– Remus Opreanu, Raport asupra stării județului Constanța în Farul Constanței, 6-8 ianuarie 1881.

– Gheorghe Dumitrașcu și Mariana Bălăbănescu, Implicații economice și politice ale construcției podului peste Dunăre Fetești-Cernavodă (1878-1895), Comunicări de istorie a Dobrogei, Constanța, 1983.

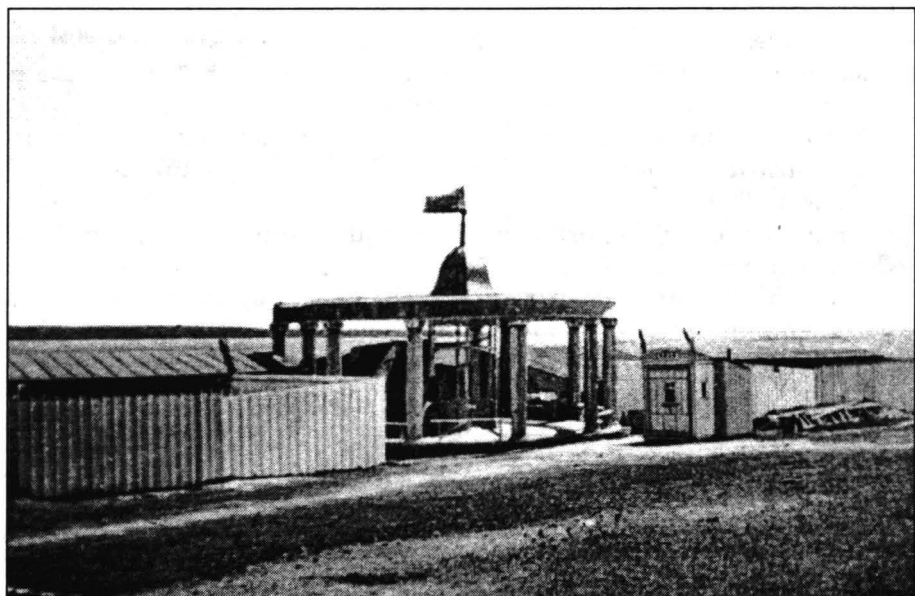
– Thasim Gemil, Considerații privind aspectul demografic al zonei centrale a Dobrogei, vol. I, 1980.

– Constantin Șerban și Victoria Șerban, Începuturi de modernizare în orașul Constanța, 1878-1900, Comunicări de istorie a Dobrogei, vol. II, Constanța, 1983.

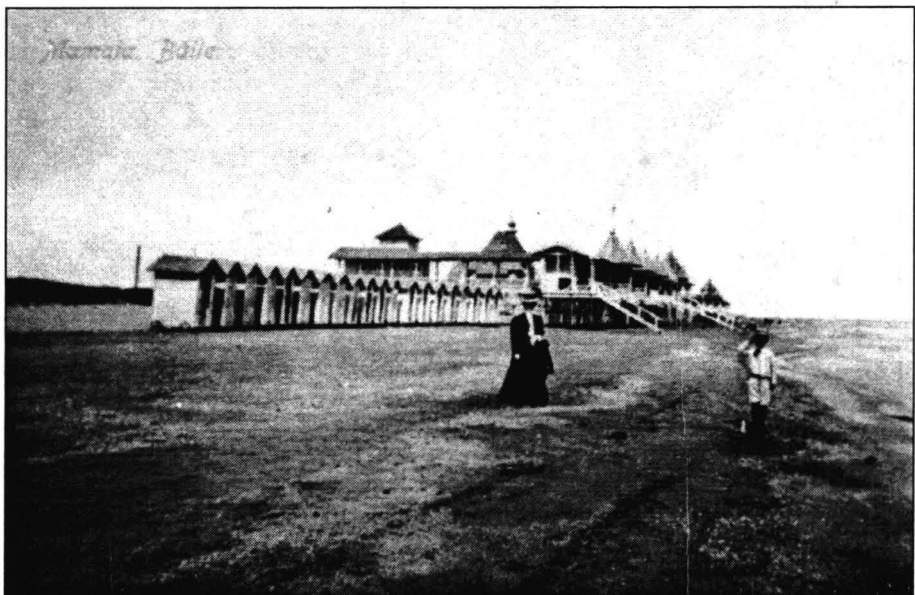
– Mircea Iosa, Urmările economice și sociale ale independenței în Revista de istorie, Ed. Academiei R.S.R., nr. IV, 1977.



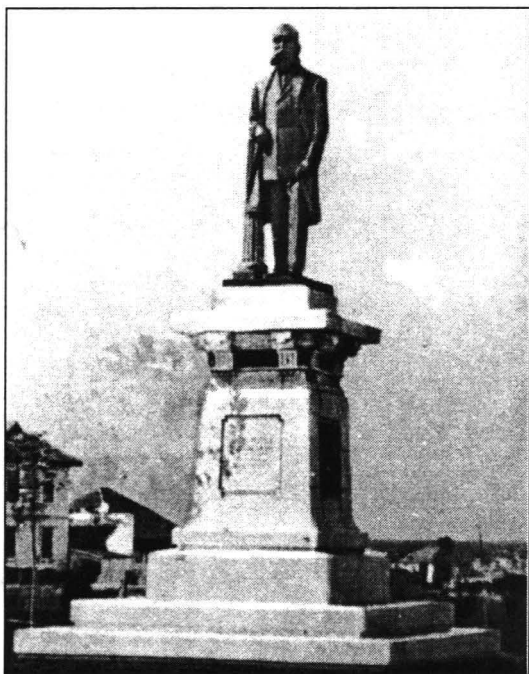
Techirghiol – Hotel Movilă



Techirghiol – Băile Reci



Mamaia – Băile



Movilă



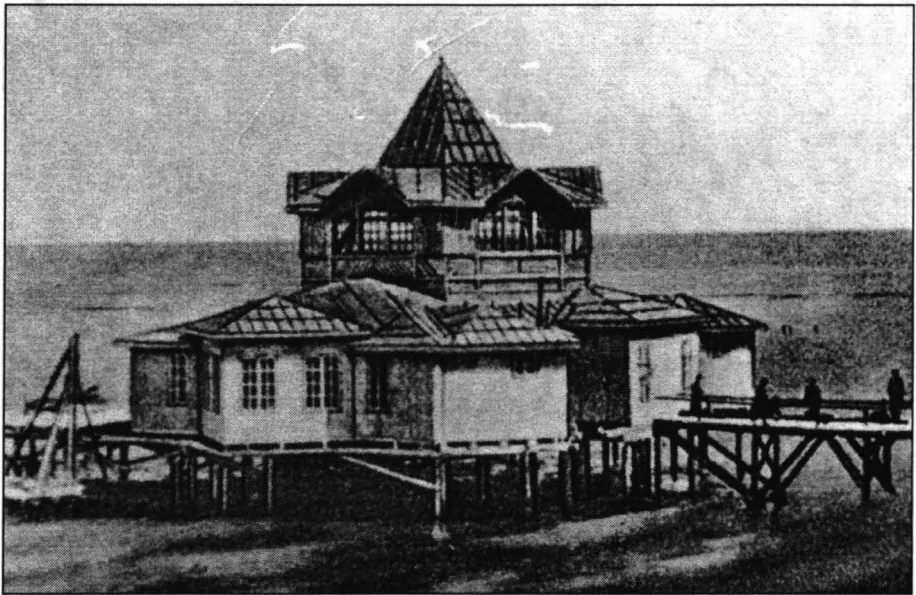
Primele amenajări balneare de pe litoralul românesc
(băile Constanța).



Techirghiol - Movilă

Sanatoriul Eforie (Spitalul civil)

Techirghiol – Movilă / Sanatoriul Eforie (Spitalul civil)



Pitorescul pavilion al băilor Movilă



Băile Movilă – Plaja – Vedere generală

**THE TOURISTIC VALORIFICATION OF THE BLACK SEA SHORE
(THE END OF THE NINETEETH CENTURY UNTIL
THE FIRST WORLD WAR)**

Abstract

The author intends to present the touristic and the balneary beginnings of the Black Sea shore, at the end of the nineteenth century until the first world war, by describing some of the Romanian seaside resorts – Constanța, Mamaia, Techirghiol, Eforie Nord, Eforie Sud – settlements which cannot be fully understood without taking into consideration the general circumstances (political, social and economical) as well as the particular ones (concerning the natural setting) offered by the maritime coast and by the shores.

CEATA DE COLINDĂTORI DIN DOBROGEA DE SUD. DETALII DE STRUCTURĂ

Cetele de colindători sunt reminescente ale cetelor de feciori, care aveau ca „sarcini principale să organizeze dansurile și petrecerile tineretului sătesc în sărbătorile de iarnă, să colinde la Crăciun și să îndeplinească rituri și ceremonii, majoritatea cu caracter vădit arhaic”¹. În Dobrogea de Sud, ca, de altfel, în toate zonele țării, aceste atribuții s-au pierdut în timp, locul unora dintre ele fiind luat de instituții specializate în organizarea vieții artistice rurale (cămine culturale, școli) ori nu s-au mai putut exercita în condițiile apariției în lumea satului a formelor moderne de petrecere a timpului liber. Până și în comunitățile intens tradiționale, rolul cetelor este în continuă descreștere, devenind grupări cu funcționalități legate strict de colindat, care presupune performarea în grup. Chiar și în aceste circumstanțe, rosturile cetei de flăcăi rămân foarte importante pentru localitatea respectivă.

Deși își încep activitatea cu două sau mai multe săptămâni înainte, contactul cu comunitatea are loc numai în noaptea de Crăciun (de la ultima bătaie a clopotului de la biserică, ce anunță sfârșitul slujbei, din Ajunul Crăciunului, până a doua zi dimineța) prin colindatul din casă în casă. Gospodarii așteaptă toată noaptea, cu porțile deschise și luminile aprinse, primirea colindătorilor fiind momentul culminant al sărbătoririi Crăciunului în mediul rural². În unele sate din sud-vestul Dobrogei, ceata de colindători este organizatoarea Balului de Crăciun, păstrând, în acest fel, una dintre „sarcinile” principale ale cetelor de feciori: organizarea vieții folclorice (baluri, petreceri, șezători) la Sărbătorile de iarnă.

Ceata de colindători³ este o organizație juvenilă exclusiv masculină care are ca principală atribuție performarea obiceiurilor de grup dintre Ajunul Crăciunului și Bobotează. Din punct de vedere numeric ea desemnează o mulțime cu limita inferioară de 6 membri, număr minim necesar interpretării antifonice a colindelor, și limita superioară neprecizată, întotdeauna pară, pentru a se putea realiza împărțirea normală în cele două subdiviziuni care cântă, alternativ, câte două strofe din colind. Gruparea colindătorilor se realizează avându-se în vedere relațiile de rudenie, de vecinătate sau de prietenie, vârsta, statutul bio-social, calitățile vocale. În realitate, ceata nu se formează, ci se înnoiește permanent, deoarece rămâne întotdeauna un nucleu din gruparea veche, care se completează cu noi membri. Solicitarea de intrare în ceată se face prin intervenție verbală, iar admiterea prin concurs. De regulă, se stabilește o corelație între cei intrați și cei ieșiți, astfel încât ceata să-și mențină un număr stabil de membri, cel mai adesea 5-6, timp de 2-3 ani, care formează nucleul cetei.

Cetele de colindători autentice sunt alcătuite din flăcăi, adică tineri necăsătoriți, cu stagiul militar satisfăcut, participarea la colindat constituind o altă etapă de inițiere și de certificare a maturității, a statutului de bărbat ce-și poate întemeia o familie. Sunt însă numeroase și situațiile în care cetele cuprind și tineri care n-au făcut armata, ca și tineri de curând căsătoriți – este vorba de membri ai cetei care s-au căsătorit între timp, precum la Aliman, Rasova, Cochirleni, Lipnița, Oltina și altele. La Ciobanu, dreptul tinerilor căsătoriți de a colinda este limitat la anul în care și-au întemeiat familia, în anul următor trecând în rândul gazdelor. La Almalău și Coslugea, bărbații căsătoriți colindă numai dacă sunt conducătorii cetei respective și își păstrează acest statut până când se pregătește alt colindător care să le preia locul. Popa D. Tudor din Coslugea, de 60 de ani, colinda și în anul 1996, pentru că „nu s-a-nvrednicit nici unul care să mă înlocuiască”⁴. La Aliman colindă trei cete, dintre care cea cu sectorul de colindat (numit local „Mahala”) în centrul satului este în mod obligatoriu formată din flăcări, celelalte două, cu sectoare în părțile laterale, deci periferice, putând cuprinde și bărbați însurați. O situație interesantă întâlnim și la Seimenii Mici și Siminoc, unde ceata flăcăilor, cunoscută sub numele de Ceata Mică, coexistă cu Ceata Mare, alcătuită din bărbați însurați, de regulă trecuți de 30 de ani, fără ca statutul de vârstă să influențeze arondarea caselor de colindat, realizată prin înțelegere. Nicolae Savu din Almalău, născut în 1945, își amintește că „pe vremea mea colinda flăcăii separat de bătrâni (prin „bătrâni” informatorul înțelege bărbați însurați) separat, da’ acuma numai ține cont, s-a amestecat, colindă la un loc. Înainte flăcăii colinda pe la casele cu fete de măritat, bătrânii pe la celelalte”⁵. La Dunăreni, prin Ceata de colindători mari se înțelege ceata de flăcăi, cu sau fără armată, iar prin Ceata de colindători mici cea de băieți, cu vârsta de la 12 la 16 ani. La Canlia, colindă 2 cete: Ceata Mică, alcătuită din flăcăi care n-au făcut armata și Ceata Mare, din flăcăi cu armata făcută (deci fără bărbați). Ceata Mică fiind pepiniera celei mari, care nu primește ca membri decât colindători care au făcut parte din Ceata Mică: „Facem așa pentru că ei știu deja colindele și nu mai trebuie să ne chinuim cu ei și să-i învățăm”⁶. În comuna Gârliciu (Oltina până în 1993) între cetele care colindă una este formată din colindători în vârstă, de regulă peste 60 de ani, a cărei longevitate este explicată prin prestigiul pe care și l-a câștigat în timp în comunitate. Ea nu mai respectă regulile generale de organizare a colindatului, nu are un sector repartizat și cântă numai „pe la cunoscuți, pe la casele la care suntem chemați dinainte, pentru că le place mai mult cum cântăm noi colindele decât tineretul”⁷. Fetele și femeile nu cântă și nu au cântat niciodată colinde, nici chiar la șezători ori alte petreceri; de asemenea, nu au participat, ca actanți, niciodată la performarea obiceiului. În satele dobrogene am întâlnit mulți informatori de sex feminin care au putut prezenta, în genere, ceremonialul colindatului, dar nici unul nu a știut să cânte un colind, această creație fiind

exclusiv bărbătească. Sintetizând, putem afirma că, din punctul de vedere al statutului bio-social al membrilor săi, ceata de colindători din Dobrogea de Sud este o organizație masculină, formată din:

- flăcăi cu stagiul militar satisfăcut (ceata autentică, tradițională)
- flăcăi cu stagiul militar nesatisfăcut (Canlia, Dunăreni)
- flăcăi nediferențiați după criteriul stagiului militar (categorie în continuă expansiune)
- flăcăi, dar și bărbați de curând căsătoriți (Aliman, Rasova, Cochirleni, Lipnița, Oltina, Satu Nou, Coslugea, Almalău, Ciobanu)

Accidental se întâlnește și ceata de colindători în vârstă (cazuri izolate: Seimenii Mici, Coslugea, Gârliciu).

Ceata se constituie, de regulă, la Sfântul Nicolae, când încep și repetițiile. Dacă în trecut ceata se alcătua la începutul Postului Crăciunului, astăzi această dată din calendarul popular este reper temporal numai acolo unde estimează o grupare mare ca număr de membri, dintre care mai mult de jumătate noi, ceea ce presupune și un timp mai mare pentru repetiții. Din care fac parte tinerii cei mai serioși, mai de încredere și buni cântăreți, reprezentând expresia vitalității sătești. Ei locuiesc tot anul în sat, fiind integrați în colectivitatea respectivă; excepție fac elevii și studenții plecați temporar la oraș pentru studii. În marea majoritate a satelor dobrogene care conservă obiceiul colindatului în forma sa tradițională, membrii cetei sunt priviți cu admirație, ca niște tineri „așezați”, chiar și cei fără armata făcută, ce vor deveni buni gospodari în sat. Admiterea în ceată este un semn de confirmare a calităților, seriozității și modului pozitiv în care comunitatea îl percepe pe tânărul respectiv: „Nu primim pe oricine: cum să primim pe unul care știm că fură sau că este bețiv, că ne facem de râs și nu ne mai primește lumea”⁸.

Fiecare ceată este formată din două subdiviziuni, cu un număr egal de membri (pentru că interpretarea este antifonică), fără o denumire anume, cu excepția Rasovei, unde se numesc chezuri. Numărul membrilor din ceată este determinat, în principal, de tradiția localității, dar și de hotărârea șefului de ceată sau alte circumstanțe. În mod obișnuit o ceată are între 8 și 12 membri, întotdeauna număr par, iar componența numerică diferă de la localitate la localitate, înregistrându-se extreme de la 6-8 membri la Canlia, Carvân, Vlăhi la 30-32 la Rasova: „Sunt cazuri când o ceată poate ajunge și la 40 de membri. Dacă sunt mulți tineri care vor să vină cu noi, sunt serioși, știu să cânte, unii știu colindele, mai ales dacă stau și în sectorul nostru de colindat, nu avem cum să-i refuzăm. Și uite-așa, tot primind an de an, se poate ajunge și la 40 de colindători o dată”⁹.

Întrucât în marea majoritate a satelor colindă cel puțin două cete apare caracterul competitiv, nedeclarat, dar simțit instinctiv, de fiecare ceată. Sătenii țin seama de „evoluția” cetei și-o răsplătește, nu numai material, în momentul colindatului, cât mai ales moral, în zilele următoare, prin

aprecierea cântecelor și comportamentului colindătorilor cu prilejul vizitelor tradiționale de Crăciun, făcute la rude și prieteni; în acest fel, rolul „actanților” din seara și noaptea Nașterii Domnului este așa de important pentru imaginea de peste an a cetei, încât selecția se face după criterii foarte stricte, neoficializate, dar subînțelese și greu de eludat. Formal, deci, astfel de criterii nu există ca și condiții stabilite de șeful de ceată, obștea sătească ori vreo instituție din localitate, dar funcționalitatea cetelor presupune, în mod obiectiv, unele reguli care să stabilească atât relațiile din interiorul grupului, cât și reglementarea raporturilor cu comunitatea sătească. În Dobrogea de Sud nu s-a înregistrat un astfel de statut sau regulament sub formă juridică, așa cum s-a descoperit un asemenea document în anul 1903 la Cârța, în țara Oltului¹⁰, dar studiul cetelor de colindători din Dobrogea de sud conturează următorul „Regulament”, după care acestea funcționează:

a) Criterii de admitere în ceată:

- să fie flăcău cu trecere și nume în sat;
- să aibă armata făcută (neobligatoriu în toate localitățile);
- să știe a scrie și a citi;
- să fie bun cântăreț;
- să nu fie divorțat sau văduv (pentru cetele care au și bărbați)
- să nu fi necinstit vreo fată;
- să nu fie bețiv;
- să nu fie hot;
- să nu fie vreun defect fizic sau psihic;
- să fie creștin;
- să locuiască în sat.

b) Obligațiile membrilor cetei

b1) În timpul repetițiilor:

- să participe la toate repetițiile;
- să dea ascultare șefului de ceată;
- să nu se îmbete și să nu producă scandaluri în sat;
- să asigure ceea ce trebuie pentru repetiție când este gazdă;

b2) În timpul colindatului:

- să fie atent la cântarea colindelor;
- să nu producă vreo stricăciune sau furt la gazdă de colindat;
- să bea cu măsură ca să nu se îmbete;
- să nu ascundă din banii primiți pentru colindat.

Complexitatea ceremonialului și performarea lui în grup necesită existența unui conducător care să coordoneze aceste rituale și să vegheze la cât mai corectă lor împlinire. El se numește cap de ceată, în marea majoritate a satelor dobrogene, vătaf în satele Almalău, Esehioi, Bugeac, Gârlița, Galița; șef de ceată la Aliman și Vlăhi; casier la Oltina, Satu Nou, Izvoarele, Viile, Dunăreni, Topalu, Crucea, Gârliciu; împărat sau rege la Carvăn, Cuiugiuc,

Goruni. Conducătorul cetei, deși tânăr (la Oltina este obligatoriu să fie flăcău, deși în ceată sunt și bărbați) este o persoană cu multă trecere în sat, binevăzută, cu experiență – a colindat cel puțin 2-3 ani în ceata pentru a cărei conducere candidează – și cumulează calitățile optime ale colindătorilor, reprezentând imaginea cetei respective. Comunitatea acordă mare importanță „calității” colindătorilor, dar mai ales șefului lor, dându-i mai bine, iar la Dunăreni, unde nu se colindă pe sectoare, dar și în satele unde fiecare ceată are sectorul ei, refuzându-i pe cei care, prin prezența lor, nu le-ar onora casa. Deși se aleg anual prin vot, iar la Canlia prin tragere la sorți, o dată cu constituirea cetei, la Sfântul Nicolae (la Rasova, cu două zile înainte de Ajunul Crăciunului, astfel încât se întâmplă ca cel care s-a ocupat de alcătuirea și pregătirea cetei să nu fie ales șef, să rămână simplu colindător), totuși șefii grupurilor de colindători se mențin în această funcție o perioadă mare de timp, chiar și după ce se însoară, ajungând să conducă ceata uneori și 10 ani consecutiv¹¹. Potrivit Regulamentului nescris al cetei, șefului îi revin o serie de atribuții:

- se preocupă ca membrii cetei să aibă o comportare onorabilă în sat;
- asigură ordinea și disciplina în perioada pregătirilor și a colindatului;
- verifică însușirea repertoriului de colinde;
- face înlocuiri în cazuri deosebite (îmbolnăviri, decese, plecări inoportune din localitate etc.);
- se interesează de casele la care urmează să se cânte colindul de mort;
- veghează ca pe toată perioada funcționării cetei, dar mai ales în timpul colindatului, membrii acesteia să nu se îmbete;
- preîntâmpină sau oprește eventuale scandaluri în care sunt implicați și colindători;
- stabilește funcțiile din ceată, precum și locul și modul de „spargere” al acesteia.

În sat el răspunde în fața autorităților de comportarea colindătorilor în noaptea de Crăciun. La Băneasa și Ciobanu chiar prezintă postului local de poliție o notă cu componența nominală a cetei și sectorul de colindat, pentru a ușura astfel depistarea eventualelor sustrageri de bunuri reclamate de săteni¹².

Nefiind o alcătuire aleatorie, ci o grupare bine organizată, ceata de colindători funcționează în baza unei „organigrame” judicioase, în care fiecare membru are atribuții bine stabilite, intrând într-un sistem de relații de subordonare față de conducător și de colaborare cu ceilalți colindători. Repartizarea funcțiilor are loc o dată cu alegerea șefului de ceată prin înțelegere între cei care compun grupul sau prin numire de către conducătorul lui. Așezate într-o ordine ierarhică, acestea sunt:

- Ajutorul (la Cochirleni) sau susținătorul (la Ciobanu), care preia atribuțiile conducătorului cetei de colindători când acesta, din varii motive, nu și le poate îndeplini. În timpul performării obiceiului,

Ajutorul/Susținătorul conduce o subdiviziune a cetei, de regulă cea care cântă la fereastră.

– Capul de cheț (numai la Rasova), ce desemnează pe conducătorul unuia dintre cele două chețuri, celălalt fiind condus de însuși capul de ceată. Capul de cheț răspunde de executarea repertoriului și de modul în care chețul său sincronizează cu celălalt cheț al cetei în interpretarea anti-fonică a colindelor.

– Casierul, cea mai importantă funcție după cea a conducătorului, cu excepția cazurilor de la Cochirleni și Rasova, prezentate mai sus; în multe localități – Oltina, Satu Nou, Viile, Dunăreni, Topalu, Crucea, Gârliciu – el este, în același timp, și conducătorul cetei respective. Unica responsabilitate a Casierului este de a primi și păstra, până la împărțirea lor, banii cu care gazda răsplătește colindatul. La Vulturu, casierul care este și șeful cetei, intră în casă, iar ceilalți colindători rămân afară și colindă, apoi fiind și ei chemați înăuntru.

– Contabil, la Canlia, care ține socoteala banilor primiți de casier. La Băneasa, atribuții de contabil are Casierul de zi, deoarece ține evidența sumelor încasate de Casierul de noapte; dimineața, el trebuie să fie „lucid” pentru a împărți corect banii între membrii cetei: „După ce am colindat și omul ne răsplătește, casierul de noapte strigă cu voce tare suma de bani, iar casierul de zi o notează într-un carnețel pentru socoteala de a doua zi¹³”.

– Măgarul, numit la Băneasa și Cărauș, al cărui nume sugerează și rolul său în ceată: de a căra sacul cu darurile primite de colindători. Având în vedere efortul fizic depus, de regulă această funcție este îndeplinită fie concomitent de doi colindători, fie pe rând, de câte unul, pe tranșe orare. Când este deținută de un singur colindător, de obicei ceata nu este răsplătită pentru colindat decât cu un pahar de băutură („de țuică fiartă, că face bine la voce”¹⁴), plăcintă, cozonac, fructe, după posibilitatea fiecărei gazde, băutura și mâncarea de la „spartul” cetei fiind ridicate a doua zi de la gospodarii mai generoși, care se oferă să le dea în cantități mai mari. „După ce colindă le dăm colaci, plăcintă sau prăjituri sau nuci, fiecare ce are, dar în general la noi se dau mult bani, mai rar alimente. Băutura se dă sau nu se dă. Unii dau, dar în multe cazuri colindătorii nu servesc, pentru că dacă beau pe la fiecare se-mbată. Cine vrea le spune: „Veniți mâne dimineață să vă dau o căldare de vin” sau „Veniți mâne să luați niște cărnați”¹⁵.

– Țuicarul, la Ciobanu, ce cară băutura primită de colindători: „El are o geantă, un sac, are ceva în care pune sticlele cu țuică, cu vin, cum dă fiecare. Când se strânge prea multe și e greu la cărat, le duce la unul dintre ei care este mai aproape”¹⁶.

– Iapa, la Rasova, sinonimul funcției de măgar, intră în casă, precum casierul la Vulturu și, prin jocul gesturilor, impulsionează gazda să fie dărnice în răsplătirea colindătorilor: „În trecut Iapa se alegea înainte de Ajun pentru toată noaptea; acum au început să facă cu rândul, că obosesc să tot

care (...). Cât se colindă stă în casă și primește darurile cu care sunt răsplătite cântecele; cu cât gospodarul cere mai multe colinde, cu atât stă lapa mai mult înăuntru și el se simte obligat să-i dea mai mult¹⁷.

– Pisica – un rol mai pitoresc –, care, în timpul performării obiceiului, „cercetează amănunțit dacă gazda nu a uitat cumva afară, la uscat, cărnații, ce iau imediat drumul traistei acestui flăcău, mascat pentru a nu fi recunoscut. Dacă gazda era prevăzătoare, atunci se mulțumea cu darurile primite pentru colindat¹⁸, la Carvân, iar la Ciobanu” ... după ce am terminat de colindat Pisica începe să miorlăie ca să ne dea omul daru¹⁹.

– Colăcar, funcție tradițională în cetele de colindători, dispărută în Dobrogea de Sub, în cercetările efectuate în ultimii ani întâlnind-o numai la Cochirleni și Oltina.

Ceilalți membri ai casei, în afară de obligația de a respecta regulile stabilite pentru performarea optimă a obiceiului, nu mai au alte atribuții și se numesc colindători, cu excepția satelor Oltina, Satu nou, Răzoare, unde mai circulă și denumirea veche de uncheși.

Cercetarea complexă – istorică, psihosociologică, etnofolclorică – a cetelor de colindători din Dobrogea de Sud (cărora, în prezentul material am încercat a le descifra câteva elemente de structură), ca semnale contemporane ale cetelor de flăcăi ne îngăduie reconstituirea unor forme străvechi de cultură spirituală cu rol important în dezvoltarea comunității umane.

NOTE

1. Harseni, Traian, *Forme străvechi de cultură poporană*, Cluj-Napoca, editura Dacia, 1977, p. 5.
2. Activitatea cetelor de colindători este un eveniment de o deosebită însemnătate în viața oamenilor din satele dobroge: nici o altă manifestare – nuntă, spectacol etc – nu antrenează în egală măsură satul, mai ales astăzi când nunțile se reduc ca număr și amploare, iar spectacolele căminelor culturale și școlilor sunt inexistente.
3. În zona Dobrogei rar se folosește sintagma ceata de flăcăi sau de tineri cu atât mai puțin de feciori; de altfel, nu s-a utilizat niciodată, cum am dedus din informațiile primite, dar se spune întotdeauna ceata de colindători pentru a indica pe cei care colindă.
4. Inf. Popa D. Tudor din Coslugea; anul 1996.
5. Inf. Nicolae Savu din Almalău; anul 1996.
6. Inf. Marian Geapana din Canlia; anul 116.
7. Inf. Nicolae Mitu din Gârliciu; anul 1995.
8. Inf. Ilie Beștea din Aliman; anul 1999.
9. Inf. Marian Caradima din Rasova; anul 1999.
10. Harseni, Traian, op. cit. p. 31.
11. Lui Popa D. Tudor din Coslugea chiar și la 60 de ani i se propunea conducerea cetei. După cum însuși mărturisește, reinnoirea anuală a acestei propuneri este rezultatul experienței sale de colindător, spiritului organizatoric, fermității cu care urmărește respectarea disciplinei în ceată și prestigiului câștigat printre colindători: „Vin ei și mă roagă: „Hai, nea Tudorele!”, că eu știu colindele, am 45 de ani de când colind, că aici de vale e numai case de bătrâni care știe toate colindele și dacă nu le-nvață bine, sare din ele, ce face atunci? Și vine și mă cheamă că eu stau cu gura pe ei; altfel bea, fumează, stă cu țigara în gură la fereastra omului, se ia de fete. S-a dus într-un an fără mine și n-a colindat decât până aici, două-trei case mai jos, mai departe n-a apucat că s-a-mbătut, se-ncurca la colinde, a început să se certe și a rămas casele din vale neco-

lindate" (anul 1996).

12. La data efectuării cercetării, anul 1994, la Băneasa (inf. Adrian Gheorghe) și 2000 la Ciobanu (inf. Dumitru Ciobanu).

13. Inf. Gheorghe Adrian din Băneasa, anul 1994.

14. Inf. Marian Caradima din Rasova, anul 1999.

15. Inf. Stana Babacea din Dunăreni, anul 1999.

16. Inf. Dumitru Chivu din Ciobanu, anul 2000.

17. Inf. Costel Neamțu din Rasova, anul 1999.

18. Inf. Ion Zamfirescu din Carvân, anul 1995.

19. Inf. Dumitru din Ciobanu, anul 2000.

LA BANDE DES CHANTEURS DE NOÉLS DANS LA DOBROUDJA DE SUD. QUELQUES DÉTAILS DE STRUCTURE

Résumé

Les bandes des chanteurs de Noël sont de réminiscences des bandes des jeunes hommes qui avaient l'attribution principale d'organiser les divertissements des jeunes qui vivent dans les villages pendant l'hiver. Quoique il n'y a pas l'amplitude d'autrefois et l'activité se réduit seulement au nuit de Noël, la coutume du „colindat" est bien conservée, représentant un moment très important pour la communauté rurale. L'auteur relève la structure des bandes de chanteurs des Noël dans la Dobroudja de Sud: la modalité de formation – la période de constitution, le nombre des membres, les critères de se grouper – et les obligations pendant les répétitions et le „colindat", ainsi que les fonctions des chanteurs de Noël.

Les bandes des chanteurs de Noël, comme des signes contemporaine des bandes de jeunes hommes, nous permettons de reconstituer les formes anciennes de la culture spirituelle de Dobroudja.

IN MEMORIAM

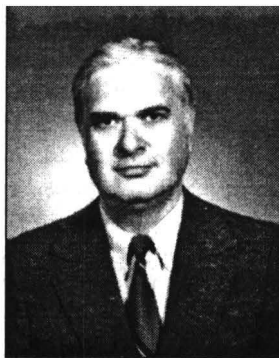
TUDOR MATEESCU (1933 – 1999)

După ani de luptă cu boala necruțătoare, neobositul cercetător al trecutului, Tudor Mateescu a încetat din viață la 9 iunie 1999 în locuința sa din București, strada Crăciun nr. 12.

S-a născut la 18 decembrie 1933 în localitatea Gemenea, azi componentă a comunei Voinești din județul Dâmbovița, părinți fiindu-i Petre și Iustina.

Tatăl a fost învățător. Copilăria și-a petrecut-o în ambianța livezilor dominate de prezența renumitelor soiuri de meri. A frecventat cursurile școlii generale din localitate până în anul 1948. Următoarea etapă de școlarizare l-a purtat mai întâi la București unde a fost înscris la Liceul Nicolae Bălcescu ca apoi să-și finalizeze studiile medii la Liceul Nicolae Bălcescu din Târgoviște în anul 1952. După examenul de maturitate a plecat la Iași unde a fost încadrat la Trustul de Construcții pe un post de contabil. În perioada anilor 1953-1955 a urmat cursurile Institutului Pedagogic de doi ani la Facultatea de Științe Naturale și Geografie. Presupunem că această alegere a fost determinată de impresiile din anii petrecuți în ambianța renumitei stațiuni de cercetare în domeniul creșterii și ameliorării pomilor fructiferi de la Voinești. Ceva însă i-a impus să nu se oprească aici și ca atare, în anul 1955 a participat la concursul de admitere la Universitatea din București care i-a facilitat calitatea de student al Facultății de Istorie pe care a absolvit-o în anul 1961. Tânărul licențiat a primit prin repartitie un post de profesor în localitatea dâmbovițeană Băleni. Activitatea didactică s-a împletit în anii 1961-1963, petrecuți în această localitate, cu cercetarea mărturiilor istorice referitoare la trecutul acelor plaiuri. În anul 1963, prin concurs, a fost încadrat ca arhivist la Filiala Arhivelor Statului din regiunea Constanța. Aici și-a desfășurat activitatea până în anul 1966. Au fost anii care l-au familiarizat cu mărturiile relevante ale complexei istorii a teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră și cu relațiile acestui spațiu cu cel nord dunărean. Aceste cercetări vor deveni pentru Tudor Mateescu dominanta preocupărilor care l-au consacrat ca specialist al istoriei Dobrogei în perioada stăpânirii otomane.

În toamna anului 1966 revine la activitatea didactică la școala generală din comuna Joița, actualul județ Ilfov de unde în anul 1968 a fost transferat la școala din satul Sintești, comuna Vidra din actualul județ Giurgiu unde a predat până în anul 1969, când face demersurile pentru a reveni în sistemul Arhivelor Statului. De la 1 iunie 1970 a fost încadrat arhivist în Direcția Generală a Arhivelor Statului unde în decursul a două decenii și jumătate a onorat funcții în cadrul unor servicii de coordonare ca: Metodologie și



Control, Valorificare, Studii și Documentare. Abnegația dovedită, cunoștințele dobândire, preocupările științifice l-au promovat în anul 1972 ca arhivist principal. A fost anul când a finalizat etapele care l-au condus la susținerea tezei de doctorat cu tema „Agricultura și relațiile agrare în Dobrogea în timpul stăpânirii otomane”. Susținută la 27 iunie 1972 în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, având pe academicianul Ștefan Pascu ca președinte al comisiei de examinare, lucrarea a cunoscut aprecierile membrilor care i-au acordat titlul de doctor în istorie. La 25 noiembrie 1972 a fost confirmată obținerea titlului de către Comisia Centrală de validare a titlurilor. Această recunoaștere a calităților cercetătorului Tudor Mateescu a fost stimulativă pentru a continua depistarea și cercetarea izvoarelor. Cu tenacitate, perseverență și acribie a căutat să valorifice aceste informații ajungând ca în decursul a mai bine de trei decenii de cercetare să elaboreze concludente studii referitoare la trecutul românilor, la prezența și rolul acestora în activitatea economică, culturală și spirituală a Dobrogei care în condițiile de efectivă stăpânire otomană, cu urmări chiar și de natura modificărilor de structură demografică, n-au încetat nici un moment raporturile cu țările române.

Prezența lui Tudor Mateescu la cursurile de reciclare a arhiviștilor i-a oferit în decursul anilor prilejul de a împărtăși colegilor din experiența sa în domeniul cercetării documentelor care l-au condus la elaborarea de pertinente și perene studii bazate pe mărturiile tezaurului arhivistic.

În ultimii ani ai vieții, în cadrul Facultății de Arhivistică a avut un nou prilej de a-i călăuzi pe cei în formare ca viitori prețuitori ai tezaurului arhivistic.

În activitatea desfășurată o constantă i-a caracterizat preocupările, atenția cu care a cercetat și a făcut cunoscut trecutul Dobrogei feudale, prilej de afirmare a prezenței românești milenară în acest perimetru de viațuire umană.

În decursul acestor ani o serie de studii i-au fost publicate în prestigioase reviste de specialitate ale institutelor de cercetări istorice din București, Cluj-Napoca, Iași, dar și a unor muzee ca cele din: Alba Iulia, Bălcești pe Topolog, Brașov, București, Cluj-Napoca, Constanța, Galați, Târgoviște, Tulcea.

O mențiune specială trebuie să o facem pentru a remarca receptivitatea publicațiilor editate de Biserica Ortodoxă Română care în decursul anilor l-au avut ca permanent colaborator, situație care, în condițiile unor manifestări ostile, anterioare anului 1989, i-au provocat unele dificultăți cu cei superiori în ierarhia profesională. Amintim în acest sens revistele Biserica Ortodoxă Română, Glasul Bisericii ca și cele editate de Mitropolia Moldovei și Sucevei și de Mitropolia Ardealului.

Publicarea unor studii în reviste editate în limbi străine de circulație internațională ca și rezultatele în limbi străine la studiile în limba română

l-au impus atenției cercetărilor din lumea întreagă. A fost solicitat de redacțiile unor prestigioase publicații străine să le încredințeze articole elaborate reflectând diverse aspecte ale vieții dobrogene. Amintim în acest sens pe cele editate la Istanbul, Salonic, München ș.a. (vezi lista bibliografică). Eventuala preocupare a studiilor elaborate de terți cercetători care fac referință la concluziile afirmate și susținute de Tudor Mateescu se constituie maxima apreciere acordată cercetătorului prin studiile întreprinse. În acest context formulăm, alăturându-ne celor care au enunțat-o, propunerea ca lucrările publicate până în prezent și cele din portofoliul diverselor reviste care vor fi editate postum, să fie reunite într-un volum care, prin unitatea problemelor tratate, se va constitui o contribuție majoră la istoria Dobrogei, într-o viitoare sinteză a istoriei României. O asemenea misiune ar onora Arhiepiscopia Tomisului. O eventuală traducere i-ar asigura și o difuzare ce-i va facilita integrarea în bibliografia de specialitate la cote superioare de referință.

Revenind la multitudinea preocupărilor lui Tudor Mateescu suntem datori să amintim și contribuția sa la îmbogățirea tezaurului arhivistic. Relațiile personale, propriile rezultate, modul de tratare cu deținătorii de vechi mărturii au avut drept urmare îmbogățirea fondului arhivistic prin donații și achiziții de documente istorice.

Dobândind o bogată experiență în editarea izvoarelor istorice a fost ani de zile redactor, iar din anul 1992 redactor șef al Revistei Arhivelor, în coloanele căreia, pe parcursul deceniilor și-au găsit spații de publicare numeroase studii elaborate de el.

Omul Tudor Mateescu s-a constituit pentru cei care i-au fost în preajmă o personalitate complexă fiind permanent un exemplu de valorificare a timpului, de organizare a locului de muncă, de documentare și concentrare spre tematicile ce îi erau în atenție. Având promptitudine în susținerea timpului ducea la înțelegerea justeții celor susținute de el. Categorie și chiar dur în anumite caracterizări cu referință la persoane, era în același timp un timid care încerca să mascheze prin bruschețe gingășia ce de fapt îl definea. Având un bioritm cu totul și cu totul aparte era abordabil sau nu în funcție de orele de peste zi. Erau și numeroase momente când își permitea să facă și câte o pauză marcată de participarea la glumele celor din anturaj cu câte o vorbă de duh și chiar picante formulări. A fost un OM, cu cele bune și cele mai puțin bune pe care, cei ce l-am cunoscut, nu-l putem uita, iar cei ce vor urma îl vor cunoaște și-l vor aprecia prin ceea ce i-au fost realizările vieții lui. În acest context suntem datori să amintim și de situația familială. Căsătorit cu Martha Ioana, inginer chimist, au un fiu ale cărui rezultate înregistrate pe parcursul anilor de studii s-au constituit suprema satisfacție. A vorbi despre fiu era pentru Tudor Mateescu moment de mare gingășie, modularea vocii definind alte fațete ale Omului care se bucura că transmite posterității o capacitate utilă societății.

La 1 aprilie 1995 Tudor Mateescu a fost pensionat, starea sănătății diminuându-i puterea de muncă. Tenace a continuat să studieze și să elaboreze noi lucrări care fac referință la trecutul dobrogean.

Cele mai sus formulate pot fi completate cu multe alte aprecieri pentru conturarea portretului lui Tudor Mateescu.

Dumnezeu să-l ierte !

POEZII

PROZĂ

RECENZII

FIUL CĂMINARULUI

Cuib de luceferi în cerdac,
Șirag de ani vor trece
Și umbra lui, sus, în iatac
În veacuri se-oglindește.

În vatra de la Ipotești
Veghează o făclie;
S-ar stinge stelele cerești,
Ea va rămâne vie.

1964

DOBROGEA

- Sonet -

Din găetane ploaia s-a descătușat,
Vârtej de game fără nume.
Saltimbancii cerului încep să sune
din țimbale în văzduh-ntunecat.

Balaurii încalecă norii de coamă,
în tainițele nopții fiarele lumii zac.
Un iatagan de foc spintecă-n zig-zag
tăria cerului căptușită cu aramă.

Întreaga fire îmbracă negru zăvon.
Vâltoarea apelor adună mereu
pe tencuiala nopții tumult greu.

Aripi de pajuri negre bat în acoperiș.
Se logodește ploaia cu pietrele-n prundiș.
Fumul, rotocoale, se-ntoarce pe horn.

1954

NEGUȚĂTOR DE FAPTE MARI

Rezemată de țărnm
am adunat
fărâmăturile talazului
într-o ulcică de lut
din care s-a adăpat
sufletul meu
însetat de frumos.

Am păstrat în nisip
cuibărită printre scoici
cutia cu muzicuțe
unde și-a-nchis strigătul
pescărușul depărtărilor albastre.

Un neguțător de fapte mari
a venit să-mi cumpere
umbra proiectată-n zare
prin pervazul de lumină
al iubirii mele
dar talanții lui
n-au acoperit prețul
Îndelungatei statormicii.

RECVIEM

În memoria fratelui meu, Dorel

1

O noapte urcîndu-și valurile de noroi
continuă să ne caute,
și tălpile noastre se scufundă,
și inimile se zbat pînă la spargere,
iar palmele sînt tăiate-n zimții
frigului venind din adincuri –

cine te-a chemat acolo,
Nevinovatule?

Și toate țipetele aruncate spre noi,
au fost oprite!

Poate ți-au plesnit tîmplele de-ncredare,
mușchii tăi s-au făcut noduri
și ochii au înregistrat
imaginea foarfecelor
retezînd firul viu!

2

Cum poate singele meu să te apere?
Cine ne poate-ndolia sau ne poate da
strălucirea unui țipăt prelung și fericit?

Ce durere: carnea noastră-i lăcașul
celeia care n-a-nvățat decît destrămare,
și sub cerul ca un aisberg
crește floarea violetă a resemnării

Legăturile mele cu pământul
 sînt îndepărtate și trainice;
 poate îmi comunică prin orgile lor
 sunetele ce le emiți acum.
 Ce dureros e: nu te pot vedea
 și nu-ți pot strînge mîinile, odată calde!
 Pe pelicula ochilor se-apasă
 o inserare fără contur precis.
 Minia-i roșie ca o mantie de cardinal,
 însă nu poate să te smulgă din țărînă, viu!
 și trist stă sufletul meu
 cînd i se taie-ncet și cu grijă aripile;
 nu înseamnă că lupta mea,
 va cunoaște zone derizorii:
 cît singele cîntă precum sinii fetelor,
 cît țipătul copilului e pur ca o lamă de diamant,
 eu voi fi acela care-ți aduce soarele
 chiar dacă nu te mai încălzește!

E de-ajuns: **cerul** îți arată
 lumina-n care poți să mai fii.

În zori vii cu frăgezimi aurorale,
 și-n struguri singele tău clocotește
 și-n razele soarelui se văd mîinile tale.
 Și iarba nu-ți poate strivi gura,
 și cerul nu te-apasă, fiindcă veghea mea
 e o pasăre albă care te duce
 prin văzduh; la vămi
 n-o să-ntîmpini opreliști –
 tu, acum, ești soare și mireasmă
 dintr-o iarbă necunoscută nouă.
 Puternice raze te vor duce mereu
 în patria unde durere nu-i!

În fața morții cuvintele ce pot să spună?
 Cum pot ele înăbuși măsurătorile vîntului aspru

ce umblă-n noi ca pe cîmp un cadastru?
Și totuși, sînt singurele care mai pot
să nu te lase morții de tot!

Pentru că, inviindu-ți imaginile, aducîndu-te-n casă,
măcar o clipă **moartea** nu mai te-apasă,
măcar o involburată și fierbinte secundă,
ești raza pură și frenetica undă,
ești lumina puternică și clară
precum spicul galben în amiaza de vară,
și durerea nu ne mai sfișie cum o gură de șarpe,
și-ți aud glasul apăsînd ca vîntul pe invizibile harpe,
și vreau să sper, și să cred, acum,
că moartea-i învinsă de poemul ce-l spun

6

Cum am fi putut să furăm morții ceva?
Ea ne-a smuls nouă ironicul tău suris,
și ne-a-ncremenit într-o tăcere compactă –
aripile tale erau lustruite de ger.

O, nici un cuvînt nu poate să descrie
clipa cînd noi te-am văzut mort și trist –
încarcerat de oțelul morții
ca de piroane neliniștitul Crist.
Ce verde stejar sfîrtecat în Septembrie,
de-un zeu necunoscut și crud!

7

Eu am văzut moartea adevărată: o mască de lut vinețiu
luînd locul febrei lumini.

Necesară era minia noastră!
Necesară era încrederea că el nu va fi cuprins definitiv
într-o imobilitate de oțel;
necesar era să-i aducem în palme, cîteva raze pure:
modestă ofrandă pe căile necunoscute și aspre.

Ești ecou gata să-și spargă
 ultimul sunet albastru,
 și-aud peste mâinile mele
 trecînd Noiembrie cu fierăstrăul aspru,
 și-aud cum în morminte
 se face liniște mare,
 în timp ce din cuvinte
 îți 'nalț o flacără pilpiitoare ...

Oh! mă rupe dorul de tine,
 și mă cheamă țărina grea,
 de parcă eu însumi
 m-aș scufunda în ea ...

Și „cu cei din morminte,
 un gînd mă deprinde“

Și sînt bîntuit de demonii
 ce-mi scormonesc direct în inimă
 căutînd o mască,
 și mască acolo nu e!
 Și sînt bîntuit de moartea fratelui meu,
 și nu pot să-mi aduc fagurii bucuriei
 spre a-i acoperi chipul;
 știu că-n spațiul său nu-i
 decît frigul ce rupe sălbatic!

Imaginea ta mi s-a înfipt în creier
 asemeni piroanelor în palmele lui Iisus.
 Nu mai am zile și nopți de liniște.
 Singele meu e-un luptător
 ce nu mai adoarme.
 Gîndul meu inventează lumini
 să-ți fie-apărare!

O, tu, purule, de ce mi-ai cotropit
 secundele?

Simt țărina febrilă intrându-mi în palme –
astfel vrei să-mi comunicî ceva?

11

Mă lupt să-ți aduc un mugur de lumină
pentru a da vieții tale pierdute un sens;
fierăstraie vin și retează mîna întinsă;
hotărîri judecătorești anulează sunetul albastru
ce-l născusem numai pentru tine!

Mari ninsori ți-acoperă,
cu grabă infricoșătoare, imaginea concretă;
mai trăiești doar în sufletul meu –
pînă cînd?

12

Moartea ta n-a rezolvat nimic.
Nepăsarea lumii s-a manifestat în continuare,
Neghina a atacat miezul din spic.
Religia s-a întrupat în luminare.
Și zeii (care zei?) n-au mai putut să nască
O rază nouă-n care-am fi putut
Să credem, ci și-au pus fragilă mască
Și-au coborît cu grabă în trecut.
Și-n cîmpul fără roze, ci-năbușit de spini
Am fost mai singur ca singurătatea aspră,
Și n-am putut să-ți nasc alte lumini!

La zei n-am să mă-nchin,
La idoli născuți din Frică – nici un cuvînt!
Te apăr doar cu un fir de mac
Neplîngînd.

13

La cîmîtirul din Uricani
nu era nici un semn distinctiv:
mortii își luaseră cu ei în pămînt
numele;
o iarbă aspră, țepoasă,

priveghea cite-un pătrat de pământ,
și-atunci am venit eu și am scris:
„aici odihnește fratele meu! –
cel rupt din mine”.

Eu sînt acolo-n nopțile aspre
și-i țin un foc albastru la care
poate să-și întindă mîinile
din cînd în cînd.

FILOCALICE DARURI

I Încercarea credinței

„Ceea ce face
pe om nenorocit
nu este altceva
decât numai păcatul“, +
ac al morții,
„care nu lasă
pe Dumnezeu
să strălucească în noi“, ++
vrăjmaș
cu arme subțiri
credința
mai mult ne-o încercă
lăsându-ne deșert
și deznădăjduiri.

+ Efrem Siriul
++ I Co 15, 56
+++ Antonie Cel Mare

II Sămânța darului

Din a Darului
sămânță
din nou a mă naște
mi-ai dăruit
Doamne iubirea
și-n trecătoare ființă
nădejde mi-ai sădit,
„să-mi lucrez mântuirea“.+

+ Ghenadie Sclarinos

III

Lumina de veșnică viață

Doamne,
viața veșnică
este harul Tău, +
să pot să Te gândesc
în cele de neînțeles,
iubirea Ta mă învață
dăruirea de sine,
să pot de aici
să-mi apropii
lumina de veșnică viață.

IV

Al Tău gând

N-a mai rămas
un loc,
un cuvânt
să nu-l fii luminat
cu al Tău gând,
ființei
pe margini de abis
lumina
fără de umbră,
Cuvântul
L-ai trimis.

V

Cele ce Le grăiești

Doamne privești
iarăși spre noi
dăruindu-ne
„nesticăcioase
și sfinte lacrimi“. +

cu a Ta apropiere
și cele ce Le grăiești
le umpli de tăcere.
Mângâietorul,
ne schimbă
adâncul deșertăciunii
într-a nădejzii cale,
să putem primi
nesticăcioasa pângă,
puterea Milelor Tale.

+ Simeon Noul Teolog

VI Cu adâncul unei clipe

Cu adâncul
unei clipe
ne luminezi,
în noi erai
și nu știam
cum întru toate
Doamne veghezi.

VII Numai Tu

Numai Tu Doamne
poți mereu
să ne ierți,
„cerului greșit-am
și-naintea Ta”, +
plăpândă-i în noi
viețuirea,
păzește-ne-o
cu veșnicia Ta.

+ Lc 15, 18

VIII

Logosul diseminat

Și-n ogorul meu
Te caut cu tăcere și spaimă,
Duh în Sine-ți dezapropiat
În necuprinsa Taină
precum „celui ce mult nu i-a prisosit
și celui ce puțin nu i-a lipsit“
Mi-e inima, sufletul rob,
Până când Vei semăna,
Credinței mele un bob.

IX

Veșnica bogăție

„Frica de sărăcie
naște sărăcia,“
dar, Doamne
Tu îmi dai
nespusa Ta iubire,
fără de teamă
în sufletul meu sărac,
doar o fărâșă vie
lasă-mi să primesc,
veșnica bogăție
Ființa
să O întrezăresc.

X

Merindea vieții

„Merindea vieții
celei veșnice
să n-o socotești
ca pe un rău,“ +
grăit-au
ale cuvioșilor fapte,

purtând
lumina îndumnezeirii
și chipul
aproapelui tău.

+ Efreem Siriul

XI
Din darul veșniciei

*Tatălui meu
14 iunie '99
veșnică pomenire*

Sfinții Tăi au spus-o;
a timpului măsură
e doar a Ta iubire
din veșnicia Ta
mereu ne-o împărțești
și de-I putem răspunde,
de noi tot mai aproape,
în noi acum Ești.

XII
Metamorfoză

În vântul,
în nisipul verii,
în firul
grăbit sub soare,
am cuibărit
un dor de „Lumina Ta cea
pururea fiitoare.” +

XIII

Bob în crezul meu

Bob

În crezul meu

Ispășitor în glie

Atât

De Te-aș primi

Dumnezeire vie

Geana Ta

Mi-e mai aproape,

De-mi pot privi

Oceanul de păcate.

XIV

Să fiu printre aceia

Mă strâng

Înainte noapții

Spre dreapta judecată,

Subțire fum

Din clipa-nflăcărată.

Cuvântul viu

De L-am primit,

Să-l înalț ușor,

Duh din firea

Săvârșită de dor.

XV

Roua căii

Atotputernice

arată-mi

din veșnicie

cum să Te caut

cu vremelnicie?

Roua căii

lacrima

mi-ai încredințat

de Tine să-nsetez

iubirea neîncetat.

STAMPĂ CU ADOLESCENȚI

Eram incisivi și frumoși ca disperarea
tu / o lungană
c-o gură de păpușă
eu / un slăbănog cărlionțat

Dar și confuzi și țepeni ca prostia
cu șepcută roșie
care băntuia prin cancelariile marelui oraș

Spaima ne ținea trena
și-n refugiul nostru secret
– râpa lacului artificial secat –
unde câțiva stejari tropăiau pe mal
ne dădeau târcoale
și se-nbrățișau sus-sus de tot

Stânca de pe care-i priveam
– un ax de ceas
pentru care umbrele se roteau fără sens –
iși înfigea colții în lună
șiroind de crăpături verzi

O linie de mușchi marca nivelul unde
ajunsese înaintea iubirii gingia apei

Eram și nu eram împreună –
fiecare la capătul opus
al aceuiași arc nevăzut
pe care îl simțeam încordat
și așteptam înspăimântați
să se frângă odată

Darcel de care ne temeam cu-adevărat
ne ignora și lăsa frunzele galbene roșii
să se rotească și să cadă muzical
ca la o sărbătoare a trecerii timpului

PICTURE WITH TEENAGERS

We used to be harsh and beautiful
as despair is
you / a tall girl
with a doll's mouth
I / a curly lanky boy

But also confused and rigid as
foolishness with a red cap
wandering around the offices of the big city

We were always afraid
and in our secret shelter
– the ravine of the artificially dried lake –
where a few oaks were thumping on the
shore
going round us
and embracing each other
Very high up

We watched them from a cliff
– a clock for which
the shadows went around uselessly –
the cliff was biting the moon
making green paths

A moss border marked the place
where the water reached before our love

We were and we were not together
each at the opposite and
of the same unseed spring
we felt to be tease
and we were waiting terrified
he would suddenly break

But the one we were really afraid of
ignored us and let the yellow red leaves
go round and fall musically
as in a holiday of the passing of time

IUBITA GRAVIDĂ

Te-ntorci ca o furtună-n coșmar
de barcagiu ce-și ține vâsla ruptă
la gât ca un pumnal În sânge porți
al spaimei de dragoste un fiu
Vezi glezna lui albastră
țășnind din orice val

Pântecul plajei crește în urma ta
în pripă Brize-n ureche-ți pun
gemete și suspine Dar trupul
îți tresare sub degete străine
și ochii-ți sunt de fluturi
zadarnică risipă

Faleză-și regăsește cu umbra ta
statura Sub pasul tău cu scaiul
în floare iar mă frâng Tentacule
cu marea
spre tine-ntind nătâng

Un fulger când te strig
îți aburește gura și tristă
gura mea spre-a nu-ți uita măsura
ți se deschide-ncet
sub sânul stâng Nu simți?

PREGNANT MISTRESS

You turn like a storm in a boatman's night-
mare
keeping his broken oar near his neck
like a dagger In your blood you have
a son of love fright
You see his blue ankle
rushing out from every wave

The belly of the beach grows behind you
rapidly Breezes bring groans and
sighs in your ear Bud your body
starts under strange fingers
your eyes are butterflies
useless waste

The cliff regains its shape with your shadow
Under your step me and the blossom thistle
die I foolishly hold out
Tentacles to you
with the sea

A thunder when I call you
converts your mouth
not to forget your body
my mouth slowly opens under your left
breast
Don't you feel?

De necrezut
până unde poate ajunge
cruzimea unei femei când tace

It's unbelievable
how cruel is
a silent woman

Tace ea și când și-ascunde sub un zâmbet
plăcerea de a-l biciui până la sânge
c-un ochi negru

She is silent even under a smile
she hides the pleasure of lashing him terribly
with her black look

Și el îi rămâne rerecunoscător

And he is still ungrateful

Tace ea și când îl strânge în brațe
și el nu-i aude decât coapsele brumate
scâncind ca delfinii de lapte
bătuți de primele valuri

She is silent even when she embraces him
and he can only hear her frosted thighs
whining like baby-dolphins
touched by the first waves

Dar acum
ea îi interzice s-o mai vadă
Și tace

But now
she forbids him to see her
And she is silent

Și el își spune
că mai bine s-ar fi iubit c-o perdea
fie și neagră
purtând într-un colț sigla în aur
cu numele ei

And he thinks
it was better for him to love a curtain
even a blank one
having her name written in gold
in a corner

Sau mai bine
s-ar fi culcat cu una
dintre cuverturile cu leoaice
de pe patul ei

Or better
he would have slept with one
of her blankets pictured with lionesses
on her bed

N-ar mai fi fost nevoie de infinite
precauții și deghizări grosolane
din partea ei ca să dea
nostalgiei viciului
noblețea inocenței
și unor atingeri parșive
aura pasiunii

She wouldn't need infinite precautions
and vulgar disguises
to hide nostalgia of the vice
behind an innocent nobleness
and artificial touches
behind passion

I-ar fi sărutat migălos fiecare cută
Iar când nu i-ar fi suportat tăcerea
ar fi silit-o să suspine
să geamă cumva

He would kiss every inch of the blanket
and not standing its silence
he would force it to sigh
to groan somehow

Mai bine ar fi adorat un perete
care oricum l-ar fi apărat
de frigul de-afară
Iar la furie (văzând că și el tace)
lovituri cu pumnii / cu fruntea
i-ar fi smuls un scâșnet / un oftat de regret

Better he would have adored a wall
protecting him anyway
from the cold outside
And being furious (to see a silent wall)
he would hit with the hands / the forehead
making it gnash / feel sorry

1

Iubita n-are nevoie de vorbe
sau gesturi magice
să te primenească
fără să-i simți putere

Se deschide la bluza galbenă
și te trimite
după un pahar de apă

Știe că până te-ntorci
și-ți inchipui cum se dezbracă
trece un timp
incalculabil (pentru tine)
la care se adaugă
alt timp
infinif
cât bea (în pielea goală / într-adevăr)
sub ochii tăi
cu-nghițituri mici și parșive

Destul –
să ai senzația năucitoare
că urmează s-o strângi în brațe
pentru orima oară

2

Iubita-ți sechestrează
pe inelul degetului mic
timpul piatră roșie
și te trezești inotând
în alt timp
numai al ei

Spunea ea **nu** Mării
c-un ochi aproape negru
iar tu-i spui **da**
cu celălalt ochi al ei (mai) negru

Și / în fine
ajunge să se uite și la tine
cu gura ei floare violacee
cu groase răsfrângeri
iar tu o privești
ca și cum s-ar privi cu gura ei

1

Your sweetheart needs no words
or magic gestures
to renew you
without feeling her power

She unbuttons her yellow blouse
and sends you
to fetch her a glass of water

She knows that until you come back
and imagine her taking her clothes off
a certain time passes
incalculable time (for you)
an infinite time
added
as long as she drinks (naked indeed)
with small and lousy sips
as you look on

It's enough
to have the amazing sensation
you will embrace her
for the first time

2

Your sweetheart closes
time a red stone
on the little finger ring
and you discover yourself
living in another time
only hers

She says **no** to the Sea
with an almost black eye
and you say **yes**
with her other (blacker) eye

And / finally
she looks at you too
with her mouth:
a thick violet flower
and your look at her
as she looks at herself
with her own mouth

TIPETE MUTE

Stampă cu tine
și câțiva căutători de semne
ale norocului / ghicitori
în șerpăraia electrică de spaimă
din pântecul drumului
pornit să-ncingă țărnul sau marea ...

La un capăt al șanțului al digului / și-al verii
tu te pregătești de un salt
și-ți desfăci bluza la un nasture

La celălalt capăt
sub un oțetar bărbații
stau acum în genunchi
și-ascultă
cum pâraie un pepene verde sub cuțit

Degetele lor mirosind
a tutun și țărână
baletează sau moțâie în fiecare gest
prin care încearcă să-și apropie
feliile de pepene
de când n-au ochi decât pentru tine

Dar tu / chiar multiplicată
în așa zisul lor păcat imaginar
tremuri pentru bucuria
altei intimități
Și te vezi deja plonjând
în valuri cuminti lăsând în urmă
deznădejdea / dorința și țipetele lor mute
Se trage cu sete din țigară
Se aleargă după bluza ta furată de vânt
Se mușcă dușmănos din miezul roșu
Se stropșeste cu vorbe aspre printre dinți
Se șterge cuțitul de lacrimi dulci

Răsfățatului tău trup
în aer îi cresc aripi
și doar el știe că nu se va scufunda vreodată
în alte ape mai primitive
decât cele ale sufletului
acestor căutători de semne / ale norocului
ghicitori
în șerpăraia electrică de spaimă
din pântecul drumului
ornit să-ncingă țărnul sau marea

MUTE YELLS

Picture with you
and some fortune signs
searchers
riddles on the electric fright
of the road
surrounding the shore or the sea ...

At a dig end / and at the summer end
you prepare yourself for a leap
and unbutton your blouse

At the other end
under a tree the men
kneel down and listen
how a melon dies under a knife

Their fingers smelling
of tobacco and dust
slowly touch the melon slices
they have eyes but for you

But you, even multiplied,
in their so-called imaginary sin
shudder for the joy
of another intimacy
And you already see yourself
swimming in calm waters
leaving behind their despair /
desire and their mute yells

They smoke passionately
They run after you taken by the wind
blouse
They bite angrily the red core
Saying harsh words
The knife cuts sweet tears

Your beloved body
had wings in the air
and only it knows it'll never sink
in other more friendly waters
but those of the souls
of these signs / riddles
fortune searchers
in the electric fright
of the road
surrounding the shore or the sea

FULGURAȚII CU MEDALION

Conversație de rutină între pneurile
autobuzului care se târăște la deal
și cele ale limuzinei
sosită din urmă

Sunt gata să accelerez dar rămân
în spatele hodoragei
din care un grup de fete vesele îmi face semne
Scurte reflexe de simpatie
par să-și arunce și parbrizele opuse

Gestul uneia dintre ele insumează
parodic
și emoția revederii
și tristețea despărțirii
E uimitor cum se poate naște într-o clipă
iluzia unei vechi intimități:

Fluturare a mâinii și un zâmbet
care-mi poruncește
să văd cât e de tânără și frumoasă
și să mă simt fericit
Ce dacă-mi va rămâne străină
și inaccesibilă?

Celelalte fete o-ncurajează
cu hohote de râs
incântate că-s libere
să fie sau să pară ușurate și nebune
sub protecția unui anonimăt desăvârșit

Dar gestul poate fi tradus și altfel:
Ei / ce zici
dacă tot ți-am trezit din somn inima
probabil duioasă
cum îi stă bine unui bărbat matur și pricopsit
te ții după noi?

Ne faci hatărul ăsta
sau ești o paiată cu sufletul mort
niciodată liber
decât pentru afacerile lui dubioase?

N-am un răspuns înainte de a găsi scăpare
în viteză
Mai mă las legănat de trecutul
unei vieți petrecute într-o clipă
(fericit desigur)
al meu și al fetei îndrăznețe

Apoi mă consolez repede
când încep să dezleg
în zâmbtul ei un mesaj misterios
trimis nu știu cum de tine
și chiar / într-o străfulgerare
în chenarul gurii pe care fata
îl aplică ironic pe parbriz
izbutesc să-ți văd chipul
etern

GLIMPSES WITH A PENDANT

An ordinary conversation between the tyres
of a bus climbing slowly the hill
and the tyres of a limousine behind

I'm ready to accelerate but I stay behind
the vehicle where a group of happy girls
wave to me Short sympathy reflexes
between the opposite windscreens

One's gesture totalizes jokingly
both the seeing again emotion
and the sadness of separation
It's amazing how the illusion
of an old intimacy can appear
in a moment:

A waving hand and a smile
which commands me
to see young and beautiful she is
making me happy
What if she is for ever strange
and untouchable for me?

The other girls encourage her
laughing
happy of being free
or to seem crazy and careless
perfectly anonymous

But the gesture can be read as:
Hey / what do you say
if I aroused your heart
probably tender
as of a mature and rich man's
you follow us?
You make us this pleasure

or you are a doll with a dead heart
never free
but only for dubious affairs?

I have no answer before leaving
in haste
I still think of a past
life spent in a minute
(happy of course)
my life and the daring girl's life

And then I find rapidly comfort in
finding a message in her smile
a mysterious sign sent
I don't know how by you
and even / in a glimpse
of the girl's mouth shape
on the wind screen
I manage to see your eternal face

IMPROVIZAȚIE PE INTERNET

Te intreb despre ficus
când iubirea ta nu mai e decât un scai
pe țărnul sălbatic
ce-și aruncă în calea oricui semințele cu ace
(le-am desprins și eu visător de pe haină)

Privindu-l într-o după-amiază de vară
cum își întinde crengile subțiri
și proaspăt lăcuite spre tine
mă ispitea să-l numesc
un copil al adorației fără sfârșit
sau un cerșetor de lux

Necinstite și perfect ovale frunzele
– și ele c-o lene umbroasă lustruite îndelung –
mizând pe împăcare și voluptate
păreau tăiate dintr-un metal nobil
fără să scoată pe margini colți sau zimți

N-a fost să fiu un alter ego
al acestui biet copac de interior
să mă ramific fără măsură
numai pentru bucuria ta
îndelung alintat
smălțuit de ochiul tău verde

Te intreb despre ficus
deși cumișenia lui de slugă
a plăcerii imediate
și a visului lacom de răsfăț
mi-a ignorat de departe singurătatea

Te intreb despre ficus
când nici pentru tine nu mai sunt
decât lumina mării
care-i vine din fereastră

IMPROVISATION ON THE INTERNET

I ask you about the ficus
when your love is only a thistle
on the savage shore
throwing on everyone's way its harsh seeds
(Dreamy I took them from my coat)

Watching the ficus in a summer afternoon
holding its thin arms to you
I was tempted to call it
a child of endless adoration
or a luxury begger

Unflinching and perfect oval the leaves
– themselves in a shadow laziness –
based on reconciliation and pleasure
seemed cut in noble metal
having no angles or roughness on the edge

I wasn't meant to be an alter ego
of this poor house tree
to grow boundlessly
only for your joy
for a long time caressed
polished by your green eye

I ask you about the ficus
although its perfect obedience
of the immediate pleasure
and of the caressing dream
ignored by far my solitude

I ask you about the ficus
when I am for you only
the sea light
coming to it through the window

NOAPTEA CÂND MAREA MIROASE A TRUP DE FEMEIE

Tolăniți printre așchii de gabie
și cioturi de parâme pe coverta
unde se zbat pești zburători
ne bem suspinele c-un roi de gingașe
licăriri de zâmbet în genele ude

Plutim în voia valurilor și ne privim:

Lentoarea
nu-mi taie-n felii mirarea
aproape voioasă că ești urâtă
nu-mi mută-n tristețe
nici spaima că ești frumoasă

Îmi văd în ochii tăi pe frunte un semn
fără noimă – pajera de foc a semilunii
iar tu în ochii mei îți zărești
pe obraz o rândunică de sânge

Spaima suie ca un abur din urmele
pe care dinții tăi proгнаți
mi le lasă în carne
Negura care-ți pălpăie sub pleoape
încondeiate asiatic c-o dungă verde
are gustul spaimiei

Vântul îți smulge de pe creștet
un turban de miresme glaciale

Unghiile încep fericite să-mi cânte
pe senzația de inec
a gâtului tău roz-măsliniu
(trupul încearcă să scape singur
fără mâini / fără picioare)

Se despart încet de tine
sub buze crăpate de sare
se lasă culeși
și sâni de odaliscă

Umbra de minaret a capului meu
se rostogolește
pe o pantă de negre coapse-nspumate

La cheremul unei mări de-amanări
și cenuși înflorite islamic

A unui fără sfârșit părăginiș de-oglinzi bolnave
chemate să-nnobileze
bieteale noastre îmbrățișări furate
sau fără credință

A unor paralizante ocheade aruncate
de-o mereu în schimbare depărtare din noi
de-amăgiri și desfătări fără nume

**IN THE NIGHT WHEN THE SEA
SMELLS OF A WOMAN'S BODY**

Sprawled among top fragments
and rope pieces on the upper deck
where the flying fishes toss
we drink our sighs with lots of tender smiles
under our wet eyelashes

We sail at the mercy of fate
and look at each other:
the laziness of the waves
doesn't eliminate
my almost cheerful strange thought
you are ugly
doesn't change in sadness
my fright that you are beautiful

Your eyes reflect a useless sign on my
forehead – the fire symbol of a hald moon
and my eyes reflect
a blood swallow on your face

The fright comes like a stream
from the traces your harsh teeth
make in my flesh
The night you have in your Asian eyes
melting black and green
has the taste of terror

The wind uncovers your head
destroyng the icy-shaped turban

My happy nails begin to sing
on your olive-pink neck

(the body tries to escape alone
with no hands / with no legs)

Slowly they separate from you
the odalisque breast
caressed under salted

The minaret shadow of my head
touches the black excited thighs
Obedient to many postponements
and Moslim – like ashes

Obedient to an endless row of mirrors
brought to enoble
our poor fugitive embraces
or unfaithful gestures

Obedient to some impressive glances
always changing our distance to each other
in our nameless delusions
and pleasures

PIERDEREA VERII

Fără vânzoleala plajei sub cupola de circ a
dimineții
fără brizele cu a tingeri paralizante
și grimase de claun
fără hohotele de râs înzăpezitoare ale
salcâmilor înfloriți
fără zgura sinceră după și gura dinainte

Fără plutirea din vis cu genunchii la gură și
savantele
poticneli deasupra balizelor
fără suita de viraje și întoarceri razante
cu valurile printre salturile voiașe ale
delfinilor
fără cupola de circ a dimineții și vânzoleala
plajei

Fără rătăcirea inocenței mahmure și norocul
care încearcă să-și ghicească singur în zațul
cutiilor goale de conserve lovite cu piciorul
fără savantele poticneli ale plutirii cu
genunchii la gură

Fără dragostea ploii când e nevoie de dresura
ploii
fără cascada de ambalaje aurii și perfide ca
eroarea
fără raietele descurajând
prin cotloanele golfului aventura
fără norocul și rătăcirea inocenței mahmure

Fără bucuria ochiului care se-ntoarce-n sine a
doliu
când se surpă pe trupuri tinere dăruite soare-
lui
Cercetat de consiliile sufletului care se tutui-
esc
cu-ndreptățirea
fără dresura ploii când e nevoie de dragostea
ploii

Fără nebunia de a te retrage sub un metoc de
sticlă
unde să le oferi zilnic o autodisecție
vecinilor de umbră
și iluzia că văd cum îți curge sângele prin
vene
fără doliul ochiului care se-ntoarce-n sine a
bucurie

Fără singurătatea în care să tânjești după
aceeași femeie
c-un minuscul schelet la butonieră
măritată cu nepăsarea
fără extazul cruzimii lipsite de țel și măsură
fără un metoc de sticlă unde să te retragi în
nebunie

Iar când vrei să vezi mai departe să-ți ridici
palma
să ți-o duci la ceafă drept streășină și totuși să
vezi
că vara își reia exercițiile sub o ninsoare de
frunze
pentru triplul ei salt mortal la trapezul mării

THE SUMMER LOSS

No beach excitement under the morning
circus cupola
no strong touching breezes
an clown faces
no cheerful laughs of the blossom willow
trees
no sincere regrets after and the taste before

No dream-like floating crouched
and the scholarly stumbling upon the balizes
no more turnings and close bends
with waves among the cheerful movements
of the dolphins
no beach excitement no morning circus

No confused innocence wandering
and the fortune trying to unveil itself
in the empty cans kicked
no scholarly stumbling of the crouched
floating

No rain love when you really need it
no more golden and unsincere wraps
like error
no walks discouraging adventures
through the bay nooks
no fortune and the confused innocence
wandering
no eye happiness turning to itself in
mourning

When seeing young bodies
dedicated to the sun
searched by the soul councils
close to each other

No madness of staying in a glass case
Where to offer daily a self dissection
to your shadow neighbours

and the illusion of seeing your blood

flowing through your veins
no mourning of the eye turning to itself
seeking joy

No solitude desiring the same woman
married to casualness
no cruel ecstasy without purpose
and limits
no glass case to hide in madness

And when you want to see further on
Raise your hand and still observe
the summer under the falling of leaves
in the final breath near the sea

SPASME

Noaptea uneori sunt un golf / oho
deschid aripi
din pulberi de sare și oase
și mă ridic
șoim deasupra norilor

Se ridică pe urmele mele și digul –
inorog furios în galop

În adâncuri de zodii pavate
cu schelete de pești
ii sună copitele

Mă rotesc în zbor și-i infig ghearele
în spinarea neagră
cornul lui alb îmi caută pieptul

Și-mpreună
cal de piatră/șoim de nisip
– coama de alge
aripile de ceață
ne țipă în vânt –
ne rostogolim
pe treptele de valuri

Până când osteniți
ne retragem în limpezi tipare
unde ne lingem rănile

până când
trezită din somn
ca o haită de lupi
Marea
se înfruptă din sângele soarelui

SPASMS

Sometimes I'm a bay at night/oh
I spread salt and bone wings
and I fly
hawk over the clouds

The pier flies too –
angry galloping unicorn

His hooves are heard
in the depth of a sea
paved with stars
and fish skeletons

I'm turning in my flight
ant I thrust my claws
in the black back
his white antler searches
for my chest

And together
stone horse/sand hawk
– the alga tail
the fog wings
scream in the wind –
we are rolling down
steps of waves

Until tired
we go back to our firm shapes
and cure ourselves

Until awake
the Sea
like of wolves
drinks the sun's blood

ADIERE VORBIND

Tristețea are trup de femeie
În inima ei se coace perla neagră
a nostalgiei și-a erorii

Și asta v-o spun eu
care mai știu câteceva despre womankind
și nu mi-am dorit vreodată ca apele
să-și ridice la trecerea mea
albe clopotnițe

Cumpănesc răcoroasă
ceara să nu se topească-n faguri
(forme ale femeii / neimaginată încă
dorm în substanța ei)
iar frunzelor pe care le-ating
le-amân rugina

Las vântului
mulțumirea de-a le rupe și țări în noroi

Eu alint / Nu spulber cenușa

De aici și vina
în fața bărbatului care prin cântec
a deschis cele șapte porți
spre adâncuri fără speranță
să-și redobândească femeia

La întoarcere
– în semn că umbra ei îl urmează –
i-aducem ecouri de sandale și aripi

Dar i-aruncam în joacă și scânteii în ochi
din lira pe care o ținea într-o mână
– torță aprinsă –
și astfel îi hrăneam furia
spaima că orbise
și dorința ucigașă
s-o vadă

WHISPERING BREATH OF WIND

Sadness has a woman's body
And its heart hides the black pearl
of nostalgia and error

And I am the one to tell you that
I know something
about womankind
and I've never expected waters
to rise white steeples
when I pass

I arrange the cool wax
not to melt in honeycombs
(yet unseen woman's shapes
I sleep in her substance)
and I touch the leaves
putting off their yellowness

I let the wind the satisfaction
of tearing
and dragging them into the mud
I caress / I don't dissipate the ashess

That's the blame
of a man whose singing
opened the seven gates
to hopeless depths
to regain his woman

Coming back
– to be sure her shadow
is following him –
I was bringing him the echos of
sandals and wings

But also threw jokingly
sparkles into his eyes
from the lyre he had in a hand
– burning torch –
and thus I was feeding his fury
the fear he was blind
and the killing desire
to see her

REPLICI

Plaja e un delfin spintecat
din care se desprind
și treptat se despart
coborând spre mare
urme de femei / urme de bărbat

- Hei (strigă urmele mici și fragile)
așteptați o secundă
până nu vine un val
și ne preschimbă în stavrizi / în meduze
Mai așteptați o secundă ...

Rana călcâiului vostru stâng
n-o să mai răsară pentru noi
tânără în locul lunii

Fără voi se face prea repede
dimineată / se face zi ...

- Țipete de fecioare
băltesc deja în noi
(răspund urmele mari și grăbite)
De cu seară
s-au pitit în noi ecouri
de trupuri goale lovite de valuri

Iar acum umbrele sunt străvezii
Se clatină ca beat
intunericul

Noi deja auzim soarele
care nu-i decât un picior de femeie
alergând printre stele
cântând

CONVERSATION

The beach is a cut dolphin
of which women's traces / man's traces
come off and part

- Hey (call the small and fragile traces)
wait a second
until a wave comes
and change us into scads and jelly fishes
wait one more second ...

Your left heel wound
will not raise for us
young instead of the moon

The morning / the day comes too soon
without you ...

- Maids' yells
bog already in us
(answer the big hurried traces)
The echoes of the naked bodies
touched by the waves
are hidden inside us
since last night

And the shadows are transparent now
The dark shakes terribly

We have already heard the sun:
it is only a woman's leg
running and singing
among stars

UN NOR PE CERUL SENIN

Singur la o masă a bodegii din parc
străin sub plopul secular
Calmă/maternală
dimineța îi ia sufletul în palmă –
un nor pe cerul senin

Zimțuind crengile mari
(dar cu umbră încă săracă)

mugurii
pios îi picură sevele-așteptării
în vin

Chipu-i joacă pe asfalt
Și-l vede prin unul
dintre paharele cu gura în jos

Brusc o pasăre
își lasă umbra din zbor pe masă
Mușcată limba bărbatului înoată în sânge
la gândul că liber ca ea
deasupra mării
nu va pluti niciodată

Încet / năuc
privind depărtarea scâldată-n aur / flască
el se ridică și pleacă / uitând
să plătească / să-și ia rucsacul
din piele de taur

Când mâinile păgubite
garnisite cu multe inele plebeie
îl desfac furioase în soare
nu scot spre spaima
bieților cerșetori și bețivi de față
– învelit în ziare vechi
cu șerpi încă vii în plete –
decât un cap de femeie

A CLOUD ON THE BLUE SKY

Sitting alone at a table
in park's pub
Isolated under the old poplar
Calm/ maternal
is the morning keeping
his soul in its hands
a cloud on the blue sky

Covering the long branches
(but still poor in shadow) the buds
drop piously their waiting sap
in wine

His face reflected on the asphalt
And he sees it
through one of the glasses upside down

Suddenly a bird
Covers the table its shadow
The man's bit tongue swims in blood
thinking that as free as it
above the sea
he will never glide
Slowly / confused
looking at the golden distance
relaxed
he leaves / forgetting
to pay / to tacke his bull leather bag

When the damaged hands
covered with cheep rings
open furiously the bag under the sun
the frightened present drukards
and beggars
see only a woman's head
packed in an old newspaper
and still having living snakes

IEȘIRE DIN TIMP

Lui Lucian Raicu

Casa mea este din sare
intr-un golf din sare
Mi-am tăiat pipă din sare
dorm pe sare și beau sare
și pândesc

Port aripă de rechin
cam pe ceafă ca un coif
și drept spadă-mi bate coapsa
un os tânăr de balenă

Rar păstruga ia
- să scape din năvod -
chip de femeie
ce-n genunchi își joacă sânii
sărutați / mușcați de valuri

Singur
cum e depărtarea
în ea însăși răsturnată
pun c-un ochi de lună nouă
pun c-o geană de alt soare

Și pândesc
- ieșind din timp
să-și arate chipul verde
cu lungi cearcane de sare
vis în vis -
himera apelor

OUT OF TIME

to Lucian Raicu

I have a salt made house
in a salt bay
I've carved a pipe in salt
I sleep on salt, I drink salt
and I'm watching

I have a shark fin on my nape
like a helmet
and a young whale bone
as a sword

Seldom the star sturgeon
turns into a woman
- to get rid of the trawl -
a woman showing her breasts
kissed / bit by the waves

Alone as remoteness is
overturned in itself
I'm looking at the moon
I'm looking at the sun

And I'm watching
- out of time -
to see the green salt face
dream in a dream -
the water chimaera

FLUTURAȘI

(Fragment din romanul „Înghetul“)

Seară catifelată de august, senină și calmă în fâgașele ei naturale, dar cu o încărcătură emoțională de excepție în planul psihologiei umane; seară violacee, răcorită de briza binefăcătoare a mării, venită după o zi rarisimă, inedită în peisajul citadin; seară blândă și odihnitoare urmașa unei zile incendiare; seară târzie iluminată feeric de o lună aurie, cu raze de borangic. De fapt, noapte târzie, în care buleverdele principale ale urbei mai erau încă inundate de talazurile imense ale mulțimii, ce se retrăgea, entuziastă și gălăgioasă, către case, după un miting magnific, în vârtejul căruia își contopiseră opțiunile politice peste douăzeci de mii de suflete! Așa se spunea atunci și așa au scris unele ziare a două zi, după festin.

Fusese seara zilei de 14 august 1946, dată la care organizația județeană a comuniștilor își încheiase seria marilor întruniri publice, din prima fază a campaniei electorale, desfășurate sub egida Blocului Partidelor Democratice. Acum, în puterea nopții, impetuoasele și peștrițele pături mijlocii și de jos ale orașului-port defilau încă, cu spiritele încinse, pe bulevardele Carol și Ferdinand, continuând să sperie luna și stelele, dar, mai ales, lumea bună, cu lozinci politice dure, sau să se înduioșeze pe sine cu sentimentalisme naive ...

Târziu de tot, mult după miezul nopții, după ce și în cartierele mărginașe (Coiciu, Anadalchioi, Palas, Viile-Noi etc.) se stinseseră ecourile ultimelor lozinci și speranțe; către marginea acelei nopți, dar prea devreme pentru a doua zi; când nu mijiseră încă zorile; când gunoierii încă nu ieșiseră să facă toaleta orașului; când somnul era mai greu și mai dulce, de moțâiau sergenții de stradă și santinelele; când dormeau până și spărgătorii și hoții; când nu se sculaseră precupeții pentru piață și nici ucenicii pentru deschiderea prăvăliilor; într-un asemenea ceas de cumpănă, când orașul respira profund binevenita pace, atunci, după un asemenea torent coplesitor de entuziasm, din chiar Piața Grand, de unde aruncase jerbe incendiare uriașul miting, înspăimântând vechiul corp electoral al orașului, din acea piață au ieșit, în acel moment al nopții, dintr-un gang neluminat al unui bloc, două automobile, cu farurile și cu luminile de poziție stinse; primul a apucat-o pe bulevardul Carol în jos, al doilea, pe bulevardul Ferdinand, către cartierele din sud-vestul orașului, fiecare mașină transportând câte cinci bărbați.

Până în urmă cu o oră, opt din cei zece ocupanți ai locurilor auto petrecuseră vârtos cu fufele de la barul **Alcazar** din Piața Independenței, de unde abia reușiseră să-i descleșteze de la gâturile dulcelor și parșivelor curtezane și să-i smulgă de lângă pahare dumnealor, domnii Margulis și Tudosiu ...

Fufe – fufe, băutură – băutură, dar misiunea, în contul căreia benchetuiseră o jumătate de noapte pe spezele Barosanului, trebuia îndeplinită necondiționat! Așa este el: nu se tocmește la plată; cât ceri atât îți dă, dar nici nu discută cu tine dacă eșuezi; te curăță și gata! De aceea interveniseră decisi cei doi domni, Margulis și Tudosiu – primul, agent electoral manist, al doilea – liberal. De n-ar fi insistat ei, de s-ar fi luat după alde Toroipan și Coderiște, băieții lor și-acum ar fi stat în brațele cocotelor lui frau Gerda. Grozave nemțoaice, domnule! Astea cinci bat la fund puzderia de prostituate grecoaiice, armence și românce din barurile și hotelurile Tomisului! Blonde la păr și bálane la piele, ca laptele, și – lungi, lungi, că nu se mai termină! Trebuie să te urci cu scara la țatele și la buzele lor! Și-al dracului de puternice! Când te-au inhățat și te-au strâns între picioare, zici că te-a inhățat ursoaica! ...

Acuma, dumnealui, domnul Margulis, instalat comod în prima mașină, lângă șofer, urmărește atent cum își fac treaba cei trei ciraci de pe bancheta din spate, care azvârle, de zor, fluturași, prin geamurile coborâte ale celor patru portiere. Îi supraveghează sever, pentru ca treaba să iasă bine, și constată că băieții lui nu-l fac de răs, ci sunt zeloși-joc.

Mașina alunecă lin, fără zgomot, pe mijlocul străzii, iar, pe alături, nu se târaie nici un musafir nepoftit; chiar și-n boschetii parcului din dreapta și, mai departe, pe Scarlat Várnav și la gară, nu pare a se afla picior de om! ... Așa-mi convine! Înseamnă că polițaii plătiți de Barosan i-au pus pe goană și pe borfași, și pe cerșetori, și pe târfele de stradă. E O.K.! Așa-mi convine! Să-mi fac treaba în liniște; ce-o fi peste câteva ore, dimineața, nu mă interesează ... Ia te uită, Ianis, la ăștia de la Poștă ce lozincă chilometrică au afișat pe clădire! Ce zice acolo? „Muncitori, plugari, funcționari, liberi profesioniști, intelectuali, militari, femei, tineret și toți cetățenii cu drept de vot, încrieți-vă cu toții în listele electorale pentru a vă spune liber în alegeri cuvântul vostru, pentru a hotări viitorul țării și al poporului! Bre! Proști sunt ăștia – comuniști sau ce dracu or fi – dacă cred că prin asemenea fleacuri îți atrag alegătorii! Boboci cu caș la gură într-ale politiciii! **Nema**, vorba bulgarului, experiență politică. Cum zicea bietul tata: „În afaceri politice, Margulise, ca și-n negustorie, vorbele amețesc doar pe proști, nu aduc clientelă serioasă! Și cu prostul nu poți să câștigi, orice ai încerca!“ ... Așa-mi convine! ... „Vrei să fii sigur de alegător? Numără-i piștarii, domnule! Nu vorbe!“ ... Da' de unde să numere ăștia, abia ieșiți de la pârnaie, ori bogați ca broasca în păr!?

Acum o cârmim la dreapta și trecem prin spatele gării, pe Traian, unde și întorcem, înainte de a ajunge la Regimentul de marină. Ne continuăm drumul spre Piața Independenței, pe lângă Tribunal, Curtea de Apel și Liceul „Domnița Ileana“, unde e tot pustiu ... Așa-mi convine! ... Intrăm în piață cu prudență maximă, dar Primăria doarme și ea, ca și Ovidiu! Așa-mi convine! Dați-i, băieți, dați-i zor! ... Rulăm pe străzile înguste din partea antică a orașului, trecem pe lângă Casa cu lei și basilica „Sfântul Anton“, dar ocolim

barurile de pe malul portului, singurele unde e lumină, antren și muzică, ba, și scandaluri. O facem la stânga și ieșim, pe lângă Episcopie și Catedrală, pe faleza Cazinoului. Oprim mașina și motorul, ca să ne orientăm. În largul portului, la capătul celui mai lung dig, bate farul „Regele Carol I”; la barul de noapte „Vraja mării” nu se putea să nu fie scandal monstru! Plecăm urgent, abandonând zona, până nu se stărnesc vardisti; coborâm spre Cazinou, pe lângă Camera de comerț și industrie, unde, cu puțin risc, ne putem, totuși, face treaba. Înaintăm, apoi, spre statuia lui Eminescu, printre cheflii și îndrăgostiți, care nu ne bagă în seamă; ne strecurăm, printre alții mai numeroși din preajma Farului genovez și a hotelului Carol, cotind-o la stânga, spre celălalt mare hotel – Athene Palace, unde scăpăm, ca prin urechile acului de o razie nocturnă! ... Poliția tocmai inghesuise în duba ei vagabonzii și prostituatele și plecase ... Mare noroc am avut! Pentru asemenea eventualitate, din spirit de prevedere, Barosanul ne-a luat toate actele; nici, măcar, șoferul n-avea actele mașinii! Doamne, ce bălciul dracului s-ar fi iscat, dacă punea mâna pe noi! Ne ratăm cariera! ...

Respirăm ușurați și băieții își reiau munca, în vreme ce urcăm domol spre Piața Independenței, prin dreptul Vilei Șutu și a golfului pescăresc Duduia, unde e un fel de ... garaj pescăresc, sau cum i-o fi zicând ... În piață, o virăm la dreapta și continuăm urcușul pe malul mării, pe strada Marc Aureliu; pe urmă, ajungem în Mircea cel Bătrân, lăsând în dreapta cealaltă parte peninsulară a orașului și Băile Moderne, plajele Domnița Ileana, Tataia și Trei papuci, fiindcă, de la intersecția străzii Mircea cel Bătrân cu bulevardul Regina Maria, revenim în Carol și coborâm, pe el în jos, mărind nițel viteza, să nu ne prindă ziua pe drum.

Ajungem la Spic de grâu, dar n-o mai luăm în jos, spre Botul calul și Depozitul de armăsari, neavând ce căuta în sărăcimea de acolo. Așa că, o cotim la stânga, pe Coiciu, și iar la stânga, atingând și Oborul. După aceea, pe Cerealelor și, din nou, spre stânga, pe Ștefan cel Mare, până la intersecția cu Scarlat Vârnăv. Și astfel, am închis cercul și am scăpat teferi ... Asta – teoretic, pentru că, practic, mi-a luat-o înainte inchipuirea ...

La început, Șeful ne pretinsese și un traseu suplimentar, zicând s-o facem și la dreapta, pe bulevardul Regina Maria, măcar până la Spitalul Militar. „Iar, dacă se ivește ceva, fugiți ca șobolanii de pe puntea vasului când presimt furtuna! Salvați-vă, cu mașină cu tot! Aveți ascunzătorile știute în Anadalchioi și Berechet! Să nu dea dracu să dați greș, ori să vă prindă Poliția! Vă plătesc regește, dar nu vă recunosc în caz de anchetă! Pușcăria comunistă vă mănâncă !”

Plătește el regește, dar riscurile ... Că, dacă, un dobitoc de vardist se încapățânează să mă oprească și nu se dă la o parte din fața mașinii, mai dă și alarma, nu trebuie să dau ordin să-l calce? Și, pe urmă, cine are de-a face cu Parchetul? Nu Margulis sau Tudosiu, care o ordonat? ... De fapt, abia acum intrăm în Piața Independenței. Hm! Frizerul ăsta ori e mai șiret decât

o vulpe și jumătate, ori e un dobitoc! De ce? Păi, d-aia, că, într-o vitrină a pus îndemn comunist sau bepedist („Votați Soarele!”), iar în ailaltă – unul țărănist: „Votați ochiul!” ...

La Primărie, pe un panou electric, au afișat o poezie întreagă: „Soarele,/ Soare,/ Frățioare,/ Să ieși mare/Din votare/ Ca s-aduci îmbelșugare!/ S-avem grâne în hambare,/ Pâine pentru fiecare/ Pacea dragă la hotare/ Și-n suflet sărbătoare./ Soare,/ Soare,/ Frățioare!“ ...

În piață e liniște ... Și, la Primărie, de care trebuia să ne ținem cât mai departe ... Liniște, și la **Alcazar** ... Aici, lângă bar – un alt fariseu a pus într-o vitrină de librărie un afiș colorat. Pe el a scris – cu roșu și albastru, pe fond alb – „Asigurând victoria Blocului Partidelor Democratice, asigurăm pacea, democrația, progresul și cultura într-o Românie liberă, prosperă și suverană !” În ailaltă – alt afiș colorat: „Numai votând unghiul drept, vă asigurați libertatea și prosperitatea!” Ptiu! Al dracului pezevenghi! De ce culoare politică ești, măi vericule?! Ai !! ... S-au culcat și nemțoaicele ...

Ce se supărase Șeful, în urmă cu câteva zile! Se făcea praf și foc ... El nu adminte nici un fel de colaborare cu adversarul politic, fie el tradițional, sau de dată recentă. Nu voise să tipărim fluturașii ăștia, de-i împrăștiem noi acum, împreună cu țărăniștii. Tuna și fulgera: „Accept cerneala verde lângă cea albastră, dar nu concep să se îngemăneze unghiul nostru drept cu ochiul lor!” ... Uitase că nu mai este proprietar de tipografie și că nu mai are la dispoziție ziarul **Marea Neagră** ... E adevărat că și țărăniștii au rămas fără **Ogorul** lor, dar, uitate, ăștia au fost în stare să tipărească la „Lucrătorii asociați” fițuicile astea, care le aduc servicii și onora și altora ... Cum dracu s-au descurcat nu știu, dar scos-o la capăt ...

Merge bine, merge bine treaba ... Așa-mi convine! ... Doar la Cazinou era s-o băgăm pe mână, pentru că s-a găsit un firosos de vardist, care a poftit să vadă el ce facem noi. Dar, când a simțit în buzunar un pumn de gologani, ne-a tras un „Să trăiți!” șoptit, a făcut stânga-mprejur și s-a pierdut printre mașinile pline de pițipoance și burjui grași ... la buzunare, și la burtă ... Acuma, urcăm spre Liceul „Mircea cel Bătrân” și-mi vine în minte figura șefului, când pândeă, de după draperia groasă, mingul comuniștilor ... Avea dreptate, domnule, s-o bage pe mână! Turbaseră sărântocii ăia urlând de vuia tot orașul: „A-pos-tol! A—pos-tol! ... Dar ce turbase șeful, auzindu-i! Doamne, Doamne! Mânca chibrituri! Mă chemase să definitivăm acțiunea asta, pusă la cale mai mult ... După ce s-a mai potolit mi-a țipat: „Acuma! Acuma, Margulise, să le arătăm că nu ne temem de plebei! Să-i contracarăm! Acuma, după succesul lor de azi, să urmeze succesul de mâine și de poimâine, când ne vom întruni și noi! Dar nu pe stradă, ca vulgul! Nu în piață, să mirosim a ceapă și a usturoi! În sala cinematografului „Vox” o vom face! Totul este pregătit, numai difuzarea acestor fluturași electorali să se încheie cu bine fiindcă este acolo pe hârtie și un anunț foarte important pentru noi! Vital, Margulise! Ai auzit? Vital!” ... Pe urmă, a tras storurile și

draperiile, a adus secărica aia de-mi place mie, am băut și-am pâlăvrăgit, ca să nu-i mai auzim urlând pe ăia de la mitingul comunist, însă eu tot l-am auzit pe Apostol zicând ceva despre o sabie! ... Sunt curios! cum vor reacționa bepediștii, când vor citi fluturașii ăștia liberalo-țărăniști? Se va duce vestea ca de popă tuns despre împăcarea celor doi vechi adversari! Dacă nu se va considera colaborarea lor un compromis reciproc, un subterfugiu politic, o nouă tactică înșelătoare a „istoricilor“! Adică, la blocul lor, al zișilor democrați, le răspund și partidele tradiționale cu alt bloc! Nu-i ușor de crezut, date fiind ura și rivalitatea lor, dar, dracu' nu face biserici! Țștia-s politicieni versați, înrăiți în tot felul de șiretlicuri, unși cu toate alifiile! De ce n-ar aplica și acum zicala „Scopul scuză mijloacele?“ ...

Și uite-așa, eu cu gândurile, băieții cu fapta, s-a luminat de ziuă, fluturașii s-au terminat, misiunea mi-am încheiat-o fără nici un incident! Așa-mi place! ...

– Acasă, băieți! Lăsăm mașina la Cristea și mergem la unchiul Toni, la o ciorbă de burtă, să ne dregem după cheful de la nemțoaice! Ia, uitați-vă ce teanc de milioane am aici! Șeful e darnic, că treburile murdare i le facem noi! El, cică, este ca un îngerăș! Pungașul dracului!“ ...

Și, pentru că fiecare partid își recrutase membrii activi, adepții și simpatizanții din anumite cartiere ale orașului, fiecare șef politic tranșase vehiculului său un anumit itinerariu. Iar, dacă Margulis a urmat drumul cunoscut, având norocul să-și încheie misiunea fără a întâmpina dificultăți și fără a stârni contrarietăți sau opoziții, Tudosie urma să pornească pe bulevardul Ferdinand, până la Spitalul Comunal, de unde ar fi ieșit în Șoseaua Murfatlar și, mergând înainte, ar fi traversat cartierele Berechet, Brătianu și Palas. S-ar fi întors, prin Medeea și Viile Noi, pe lângă Abator, spre Spital și, înapoi, la garajul din Piața Grand. Numai că, tocmai acolo, unde nu se aștepta la vreun bucluc, la ieșirea din Palas, când s-o ia spre Medeea și să treacă peste calea ferată, hop bariera! Și, ca și cum asta n-ar fi fost de-ajuns, ceferistul, agitând felinarul pe șosea, și strigând ca turbatul: „Stai, nu trece, că te calcă trenul!“ Cum să stea, când orice întârziere le-ar fi putut fi fatală?! S-au coborât din mașină, l-au bumbăcit bine pe căposul de cantonier, au ridicat bariera și-au trecut! Dar, dobitocul și-a revenit repede (pesemne, n-a fost bine atins la mir! I-o fi dat Ghioagă mai cu milă!) și-a început să fluieră! ... Ei, drăcia dracului! ... De-aici s-a dezlănțuit toată babilonia, care a urmat: s-au stărnit puterile de câini, s-au trezit și vreo 2-3 vardiști, care fluierau ca besmeticii, dând alarma! Ce să facă altceva, decât să încerce să scape cu fuga? Și-au început să gonească nebunește pe străzi, să schimbe direcția și sensul de mers, dar în fața unei prăvălii, tot le-a ieșit în față un vardist, pe care șoferul l-a evitat și nu l-a călcat! Numai că insul avea veleități de cascador și a sărit pe capota mașinii! Și-atunci, Măciucă s-a speriat și l-a trăznit cu bărdița lui, de i s-au auzit trosnind oasele capului! Apoi, l-a azvârlit jos, pe caldarâm, în stânga mașinii, unde a rămas lat! Posibil să fi murit pe loc!

„În rest, continua să-i povestească Tudosiu lui Margulis, după ce se încheiase toată daravela, nimic deosebit! Fluturași n-au rămas! Chiar și-n goana aia nebună a mașinii băieții tot i-au aruncat! ... M-am, temut să nu fi rămas urme de sânge pe mașină! Când am ajuns acasă, la Ghioagă, unde-am ascuns-o, am verificat-o cu de-amănuntul: nu avea nimic! Dar, dacă se murdărise de sânge fluturașii? Erau astea dovezi contra noastră? ... Erau și nu erau, fiindcă, se putea presupune că hârtiile au fost răspândite de liberali și țărăniști, dar cine anume o făcuse, poate că nu se putea dovedi ... Când i-am spus asta șoferului, s-a făcut foc! Că așa ceva nu mi se putea întâmpla decât mie, care umblu cu asemenea troglodiți! „Auzi?! explodase el, vână la față de necaz, cu Ghioagă și Măciucă să pornești la asemenea acțiune! Ca și cum ni s-ar fi terminat clientela, Tudosiule! Asta ne-ar mai trebui, în prag de alegeri: scandalul politic! Parcă-i aud pe troglodiții ăștia: <<Asasinat politic! La zid cu reacțiunea!>> ... Și-atunci, nu ne mai spălăm cu toată apa mării! Să te rogi la Dumnezeu să nu fi fost recunoscut careva dintre voi, să nu fi murit ăla, ori să nu fi luat careva numărul mașinii!”

– Dar nu înțeleg, domnule șef, de ce noi trebuie să facem propagandă noaptea, umblând ca strigoii pe întuneric, iar comuniștii sau bepedul, cine dracu or fi fost, să organizeze, în plină zi, un miting cu 20.000 de oameni!

– Chiar că nu înțelegi, Tudosiule! Și tot ce nu pricepeți voi, nu e normal, nu e posibil, nu?

– Nu, domnule șef. N-am afirmat așa ceva, dar ...

– N-ai afirmat, dar ai gândit! Crezi că eu n-am auzit și n-am văzut oameni de-ai noștri, chiar și pe dumneata, citind fițuica asta bolșevică, **Cuget Liber**? Mai mare rușinea, domnule! Asta se cheamă trădare de partid!

– Păi, dacă **Ogorul și Marea Neagră** nu mai apar, trebuie să citesc **Cuget liber** și **Nădejdea**? Altfel ... cu ce să mă informez? De unde să aflu ce se întâmplă în oraș și-n județ?!

– Tudosiule! Dacă le-oi fi citit numai pentru atâta, n-ar fi nimic! Și eu le citesc și le descop pe toate părțile, ca să spionez mișcările adversarului, dar nu mă la prins în capcana lor! Însă, dumneata și alții, Măciucă și Ghioagă, ce luați de acolo? Nu cumva, tocmai ce nu trebuie? Nu cumva, v-ați și bolșevizat? Nu cumva, am și ajuns în situația de a avea spioni comuniști chiar în anturajul meu intim?

– N-am idee, domnule Ștefănescu! Eu, însă, știu pentru ce le citesc și, să fiți convins că nu-mi schimb culoarea, acum, la 40 de ani! Poate ăștia mai tineri ...

– Bine! Du-te de te schimbă și fă o plimbare pe acolo, pe unde ați făcut gafele! Trage cu urechea, vezi care-i atmosfera! Pe urmă, treci pe la chestură, pe la Noel, ca să-mi afli ce s-a auzit la ei și ce au de gând să facă! Dacă e ceva grav, caută-mă, imediat, acasă, la club, sau la sediu și raportează-mi confidențial ...

O CARTE MOZAIC: SCRITORI ȘI REVISTE LA PONTUL EUXIN DE ENACHE PUIU

Pentru mulți dintre conștanțeni, profesorul Enache Puiu s-a confundat ani de-a rândul cu însuși spiritul academic tomitan. Vechiul Institut Pedagogic care a funcționat la Constanța (din 1961 până în anii '80) l-a avut printre dascălii de frunte, iar azi, profesorul îndrăgit de atâtea generații de învățăcei se află reintegrat firesc printre cei ce predau la Universitatea „Ovidius”, înființată în orașul nostru după Decembrie 1989, universitatea pe care oamenii din aceste părți ale țării o meritau cu prisosință de atâta vreme.

Pe lângă profesorat, Enache Puiu a fost în toți acești ani un remarcabil critic și istoric literar. Calitățile sale în această direcție, strălucit confirmate în monografia „**Viața și opera lui Miron Costin** (București, Editura Academiei, 1975) își găsesc exprimarea și în numeroase studii și articole consacrate fenomenului literar românesc din Dobrogea. Sub titlurile generice **Publicații dobrogene din trecut și Literatura în Dobrogea**, apărute în revista „Tomis” dar și în alte periodice și volume, Enache Puiu s-a afirmat drept cercetătorul cel mai avizat al literaturii române din această parte de țară. Probabil că în pregătirea unei lucrări de sinteză cu titlul de mai sus Enache Puiu a încredințat tiparului volumul **Scritori și reviste la Pontul Euxin** (Constanța, „Ex Ponto”, 1997).

Imprimată în condiții grafice deosebite (tânăra editură constănțeană, cu nume sugestiv, își face un titlu de mândrie din respectul pe care îl manifestă pentru cuvântul tipărit!), care atrage atenția, **ab initio**, prin modul în care este structurată. Ea cuprinde două mari secțiuni: prima „Scritori la Pontul Euxin” este dedicată câtorva prezențe literare naționale în Dobrogea, iar cea de-a doua – „Reviste la Pontul Euxin” este o adevărată istorie a presei literare constănțene.

Prima parte a volumului are un caracter mozaical, după cum autorul însuși recunoaște în „Cuvânt înainte”. Secvențele care o compun se numesc: A. „Et in Arcadia ego (Momente biografice)”; B. „Radiografii literare ale unui topos”; C. „Dialog în zigzag cu scriitorii”.

„Et in Arcadia ego” adună, sub forma unor momente biografice, informațiile din presa constănțeană veche și din alte surse, referitoare la Constanța a scriitorilor I. L. Caragiale, H. Papadat-Bengescu, Ion Minulescu și Ion Marin Sadoveanu. Este de subliniat că venirea marelui dramaturg în vechea cetate a Tomisului se leagă de revista „Ovidius”, prima revistă de literatură din Dobrogea (1898).

Cu totul remarcabile sunt paginile despre Hortensia-Papadat Bengescu. Istoricul literar, dublat acum de scriitorul de talent Enache Puiu (pe numele

său de creator Ștefan Careja!) recompune dincolo de document, cu finețe și farmec, manifestările cotidiene discrete, fizionomia morală, portretul spiritual al ilustrei autoare din anii de geneză a ciclului **Hallipilor**, ani petrecuți la Constanța.

Cu același talent Enache Puiu radiografiază reacțiile sufletești ale lui Ion Minulescu în fața spectacolului fără sfârșit al apelor mării. Venit la Constanța mai întâi în 1906, ca funcționar la Administrația Domeniilor Statului din Dobrogea, autorul **Romanțelor pentru mai târziu** a revenit apoi de nenumărate ori pentru a-și umple sufletul de mare și pentru a se afirma astfel în lirica noastră ca unul „din cei mai entuziaști și inzestrați cântăreți ai portului”. În paginile de critică literară propriu-zisă din următoarea secvență a volumului „Radiografii literare ale unui topos”, Enache Puiu se întoarce la Ion Minulescu pentru a-i comenta **Marinele** și pentru a constata că sentimentul mării „a constituit o permanență la acest poet”, atât sub forma „prezentării pure, directe, necontaminate a trăirii, cât și sub aceea mascată, în care emoția e copleșită de plăcerea jocului” (p. 57).

Marinele lui Minulescu se adaugă altor două capitole de critică literară: „Motivul mării la Ion Pillat” și „Tablou cu mare la Vasile Voiculescu”. De ce s-a oprit Enache Puiu tocmai la cei doi autori tradiționaliști pentru a comenta marea ca topos liric? Dintr-o intenție polemică. El demonstrează astfel că Ion Pillat și Vasile Voiculescu nu sunt numai „poeți ai gliei”, ci și ai întinselor câmpii lichide ale mării, aspecte care au scăpat criticii literare de la noi, preocupată numai de latura fundamentală a creației scriitorilor respectiv Enache Puiu realizează astfel un act de restituție critică mai mult decât bi-
nevenit.

În secvența a treia a primei părți „Dialog în zigzag cu scriitori ... ” autorul publică interviurile realizate la Constanța, în anul 1985, în fața unor săli arhipline, cu scriitorii Augustin Buzura, Ana Blandiana, Marin Sorescu și D.R. Popescu. În anii aceia atât de vitregi, întâlnirile cu prozatorii și poeții cei mai citați în țară au însemnat pentru publicul constănțean adevărate momente de eliberare și înălțare spirituală. Să auzi în 1985-1986 afirmații atât de tranșante precum: „Libertatea scriitorului nu este negociabilă!” (Augustin Buzura); „Singura morală a unui scriitor este să scrie numai ceea ce crede el” (Ana Blandiana); „Literatura trebuie să învețe mai mult de la viață și nu de la precepte” (Dumitru Radu Popescu); „De la facultate nu ieși poet decât dacă ai intrat poet” (Marin Sorescu) era aproape de neconceput. Și totuși, numerosul auditoriu tomitan de atunci, format în mare parte din dascăli de română (dar nu numai!), având în Enache Puiu un adevărat lider de opinie, a adresat autorilor citați mai sus multe întrebări îndrăznețe și a obținut asemenea răspunsuri.

Paginile cu interviuri (peste o sută!) se pot constitui ele singure într-o carte foarte densă despre un sentiment românesc al spațiului și timpului, al binelui, adevărului și frumosului, despre spiritualitatea noastră inconfun-

dabilă. Un singur regret ne încearcă acum: dacă ele n-au putut apărea înainte de 1989, atunci ar fi meritat cu prisosință să apară mai devreme ...

În a doua secțiune a volumului pe care îl comentăm aici „Reviste la Portul Euxin“, Enache Puiu se întoarce la uneltele sale de istoric literar, oferind în alte aproape 100 de pagini rodul cercetărilor sale de mulți ani dedicate mișcării literare din ținutul dintre Dunăre și Mare. Avem de-a face, după cum precizează autorul, cu „o istorie a presei literare din Dobrogea din 1878 până în zilele noastre“ în care se evidențiază „relația bilaterală intimă dintre faptele de cultură din planul local și cel național“. Revistele sunt grupate cronologic în trei perioade: de debut, interbelică și după al doilea război mondial. Criticul interesat poate afla astfel aproape tot ce se poate ști la această oră despre revistele „Ovidiu“, „Analele Dobrogei“, „Pontice“, „Litoralul“, „Marea Noastră“, „Tomis“, „Albatros“ și multe altele care au apărut de-a lungul timpului în acest topos atât de specific care este Dobrogea și în orașul său emblematic, Constanța. O asemenea sinteză era necesară și suntem convinși că Enache Puiu o va integra în lucrarea sa de o viață închinată istoriei literaturii române din Dobrogea despre care aminteam mai sus.

Deși o carte mozaic, **Scritori și reviste la Pontul Euxin** este un volum care se impune atât prin fervoarea intelectuală, cât și prin rigoarea științifică, autorul ei afirmându-se încă o dată, el însuși, drept ceea ce era de multă vreme: un creator de la Pontul Stâng.

PIETRELE DACILOR VORBESC *)

Milenarele permanențe culturale de pe actualul teritoriu al României, originea romană a poporului și a limbii române, continuitatea neîntreruptă a daco-romanilor în spațiul carpato-dunărean-pontic sunt câteva din ideile importante ale operei „Pietrele dacilor” apărută la Editura științifică și enciclopedică, scrisă de americanul Paul Mackendrick, autorul unor valoroase și cunoscute studii despre istoria și civilizația Romei și a Grăciei antice: „Pietrele fără glas vorbesc (1960)”, „Pietrele grecești vorbesc (1962)”, „Pietrele iberice vorbesc (1969)”, „Romanii la Rin (1970)”, „Franța romană” (1972).

Pentru a crea aceste sinteze originale de un înalt nivel științific, istoricul american a studiat la fața locului materialele arheologice, a vizitat șantiere arheologice în plină activitate, a cercetat cu atenție muzeele provinciale și a discutat diferite chestiuni controversate cu arheologii și istoricii țării respective. Menționăm că Paul Mackendrick este cunoscătorul mai multor limbi clasice și moderne și că a învățat numai în doi ani limba română pentru a putea folosi direct publicațiile de specialitate de la noi, necesare la redactarea acestui valoros volum.

În Cap. I („România în preistorie”), arheologul american susține că „adevărata istorie a României începe din epoca neolitică, adică cu cel puțin 4000 de ani înainte de era noastră”. În continuare, vom reda aceste memorabile cuvinte, cu rezonanțe solemne de odă pindarică, ce reprezintă o lapidară sinteză a întregului volum: „Îmi consacru cartea acelor oameni ai antichității române și istoriei lor de peste șase milenii care începe cu eleganții sculptori neolitici de la Cernavodă și cu olarii de la Cucuteni și se încheie cu luptătorii căzuți eroic pe zidurile Histriei, la începutul secolului al VII-lea e.n., în încercarea lor disperată de a rezista invaziei sclavilor”. „Gânditorul” și soția sa, două statuete descoperite pe teritoriul Dobrogei (Cernavodă), pot fi comparate pe plan artistic cu statuetele cicladice din aceeași perioadă istorică, iar autorul emite ipoteza, de altfel plauzibilă, că în mileniul al IV-lea î.e.n. ar fi existat legături pe mare între bazinul mediteranean și regiunea cuprinsă între Dunăre și Pontul Euxin. Tot din neolitic datează altarul de teracotă descoperit la Trușești (Botoșani), ale căror chipuri de zeiță incizate sunt asemănătoare cu cele găsite la Troia I (2600-2400 î.e.n.), sanctuarele de la Căscioarele, figurina de la Oltenița, vasul antropomorf de la Sultana (Ilfov), figurinele de la Izvoarele (Piatra Neamț) și cele zoomorfe de la Hăbășești.

*) Paul Mackendrick "Pietrele dacilor vorbesc" 1978

În Cap. II („Coloniile grecești de la Marea Neagră”), Paul Mackendrick vorbește despre orașele elene de pe malul dobrogean al Mării Negre și stăruie cu o deosebită competență asupra influențelor culturale pe care le-au exercitat grecii asupra geto-dacilor, fără ca aceștia din urmă să piardă propria cultură.

Colonizarea a reprezentat un factor pozitiv nu numai pentru populațiile în mijlocul cărora s-au așezat grecii și cu care au conviețuit secole de-a rândul, dar și pentru Grecia Magna care a găsit în aceste colonii o sursă de grâne, vite și materii prime.

Histria, colonie milesiană, fondată în sec. VII (a Chr.), a cunoscut în epoca arhaică și clasică o dezvoltare înfloritoare, împreună cu cetățile pontice, înfruntându-l în sec. IV î.e.n. pe Lisimah (313 a. Chr.) iar săpăturile inițiate aici de părintele arheologiei românești, Vasile Pârvan, au scos la iveală produse de ceramică din Rodos și Chios (sec. VII a. Chr.).

Potrivit informațiilor transmise de Aristotel, Histria și-a schimbat constituția, transformându-se din oligarhie în democrație (sec. V î.e.n.). Trebuie să se mai menționeze că Histria a fost prima colonie care a bătut monedă proprie, fiind și cea dintâi monedă emisă pe teritoriul României (piese de argint în sistemul ponderal fenician, sec. V a. Chr.).

Tomisul a fost fondat în sec. VI a. Chr. tot de milesieni, și a ajuns la o mare prosperitate economică în epoca elenistică, fapt care a provocat lăcomia Histriei și a Calatisului, acestea încercând să-i cucerească portul. Callatisul este o colonie întemeiată de grecii veniți din Heracleea Pontică (560 a. Chr.) care a întreținut legături economice și culturale cu celelalte orașe elene de pe țărmurile de nord și de vest ale Pontului Euxin. Primul papirus de pe pământul României a fost descoperit într-un mormânt din necropola callatiană (sec. IV a. Chr.) dar specialiștii la care s-a apelat n-au reușit să-l restaureze și omenirea a fost văduvită de cel mai vechi papirus elen cunoscut până acum.

Cap. III („În inima Daciei”), prezintă, pe baza izvoarelor arheologice, drumul străbătut de geto-daci de la cultura lor primitivă până la încheierea statului unitar, care a recucerit cetățile grecești de pe litoralul dobrogean al Mării Negre și care a ținut piept romanilor aproape două secole, până când împăratul Traian l-a cucerit (106) și l-a transformat în provincie romană. Paul Mackendrick ne înfățișează din punct de vedere arheologic cetățile statului dac, atât cele din Muntenia cât și cele din Transilvania. Sunt menționate fortificațiile geto-dacice de la Zimnicea (cea mai veche așezare getică, datând din sec. IV a. Chr.), Popești (unde se găsea, prezumtiv Argedava, centrul politic al statului incipient dac, înainte ca Burebista să-și mute reședința în Munții Orăștiei).

Paul Mackendrick reînvie geniul militar și diplomatic al marelui rege dac Burebista, cel care a reușit să unifice triburile dacice, din Panonia până la Marea Neagră, spre sud până în Balcani, spre est până la Olbia,

reprezentând în acel timp cea mai mare putere politică la nord de Munții Balcani. Între 50-48 a Chr. Burebista recucerește litoralul pontic de la Olbia până la Apollonia, precum și zona dintre Dunăre și Haemus, așa cum reiese din inscripția lui Acornion din Dionysopolis.

Au fost descrise din punct de vedere istoric și arheologic următoarele așezări din zona Munților Orăștiei, care alcătuiau cândva nucleul statului dac: Costești cu acropola lui Burebista, Blidaru cu o forăreață tipică, Piatra Roșie, o fortăreață mai amplă, Fețele Albe, cu traseele sale și Sarmisegetuza Dacia, inima economică, politică, militară și culturală a statului dac.

În Cap. IV („Cucerirea romană”), sunt descrise competent două monumente admirabile, ridicate în cinstea lui Traian, învingătorul dacilor: banda spiralică sculptată a Columnei din Roma și metopele trofeului său înălțat în 109, la Adamclisi, pe pământul Dobrogei. Autorul american, pentru a identifica relieful Columnei, a utilizat numeralele istoricului german Conrad Cichorius din opera sa monumentală „Die Reliefs der Trajanssaule” (1896-1900). Prin referirile sale erudite, valoarea istorică și arheologică a acestor monumente crește, Paul Mackendrick fixează etnogeneza poporului român.

Cap. V („Dacia sub stăpânirea romană”) este dedicat romanizării Daciei, proces istoric și social lingvistic prin care aceasta, imediat după cucerirea romană (106), a fost împânzită de trupe romane și masiv colonizată cu elemente latinofone din întreg imperiul, așa cum afirmă Eutropiu: „infinitea copia hominum ex tot Orbe Romano”. Conviețuirea reală și permanentă a coloniștilor latinofoni cu dacii a reprezentat o condiție esențială a romanizării, iar un rol important în realizarea acestui fenomen complex l-a jucat și armata romană.

Dacia a fost, așa cum afirmă Paul Mackendrick, o provincie legată strâns de occidentul român, iar acest lucru este dovedit de instituțiile provinciale și orășenești, de monumentele arhitectonice (băi, amfiteatre), de monumente sculpturale și mai ales de marea preponderență a inscripțiilor latinești (c. 3000), față de cele grecești (c. 35).

În continuare sunt descrise principalele orașe din Dacia Traiană: Ulpia Traiană Augusta Dacica Sarmizegetusa, Drobeta, Sucidava (Celei), Romula (capitala prezumtivă a Daciei Malvensis), Apulum (Alba Iulia), Potaisa (Turda), Napoca, Porolissum (Moigrad), Dierna (Orșova), Tibiscum (Jupa), Ampelum (Zlatna).

În Cap. VI, este prezentat procesul de romanizare a Dobrogei pe baza dovezilor arheologice provenite de la o seamă de cetăți de pe teritoriul Daciei Pontice: Tropaeum Traiani, Axiopolis, Capidava, Carsium, Ulmeum, Troesmis, Arrubium, Dinogetia, Salsovia, baza navală de la Barboși.

Epoca maximei înfloriri a provinciei Dobrogea s-a realizat între domnia lui Constantin cel Mare (306-337) și cea a lui Iustinian (527-565), ceea ce atestă vitalitatea demnă de atenție a Imperiului roman de răsărit într-o vreme în care Imperiul de apus se apropia de prăbușire.

Cap. VI tratează despre Dacia și Moesia în timpul Imperiului roman târziu, insistându-se asupra reinstaurării autorităților romane asupra Câmpiei Olteniei și Munteniei sub Constantin cel Mare și Heraclius (610-641), fapt care a dus la consolidarea romanității la Dunărea de jos.

Este pertinentă observația savantului american: Slavii nu au nimic Dobrogea, ci au fost absorbiți. O dovedește limba română a cărei structură gramaticală este latină. Românii le place să atragă atenția că denumirile părților legate de om, ale gospodăriei sunt latine: casă, poartă, curte, perete, fereastră, iar cele legate de animale sunt slave: ocol, ogradă, grajd, poiană. Oricum, eleganța latină a limbii române constituie una dintre moștenirile durabile ale îndelungatei prezențe române în Dobrogea.

Totuși sunt demne de făcut câteva observații de ordin istoriografic, pe care autorul le datorează unor studii și cercetări arheologice, depășite de progresul științei:

- creatorii sculpturilor de la Cernavodă au trăit pe la sfârșitul mileniului V a. Chr. sau începutul mileniului IV a Chr. și nu pe la 3000 a Chr. (pag. 9);

- arheologii români contemporani datează cultura Cucuteni între 3600-2700 a Chr. și nu pe la 2700 a Chr. (pag. 9);

- epoca neolitică începe pe teritoriul României pe la 5500 î.e.n. și nu la aproximativ 3000 î.e.n. (pag. 12);

- cele mai vechi opere de artă descoperite pe teritoriul țării noastre datează din epipaleolitic (8000-7000 a. Chr.) și nu pe la aproximativ 3000 a Chr. (pag. 12); totuși cele mai vechi urme artistice din țara noastră datează din romanellian, etapă a epipaleoliticului timpuriu și au fost descoperite la Cuina Turcului și Dubova, datate prin metoda C 14 între 10.650 + 120 ani și 8.175 + 200 ani î.e.n. al căror inventar este compus din obiecte de artă decorativă din os și corn, cu motive geometrice incizante, din obiecte de podoabă în diverse culori naturale etc. Al Păunescu „Studii și cercetări de istorie veche”. 21, 1970, p. 3-29);

- sanctuarele de la Căscioarele aparțin fazei A2 a culturii Gumelnița (3600-3400 a Chr.) și nu între 2700-2000 î.e.n. (p. 13);

- figurina zoomorfă de la Pietrele (aparține culturii Gumelnița) datează din mileniul IV î.e.n. și nu de la 2000 a Chr. (p. 14);

- neoliticul pe teritoriul țării noastre începe în mileniul V?I a Chr. și nu de la 3000-2700 a Chr. (p. 14);

- Cultura (Sighișoara) – Wietenberg este datată între 1700-1300 a Chr. și nu 1300 a Chr. (p. 20);

- data exactă a întemeierii Histriei este 657 a Chr. așa cum precizează Eusebius Hieronymus în „Epistolae” p. 95, B. Helm, nu cum se afirmă la p. 25;

- Portul Histriei a funcționat până la sfârșitul antichității și nu s-a blocat în sec. III a Chr. ci atunci a început procesul de innisipare (p. 26);

- Tomisul nu a existat ca simplă anexă a Histriei până în epoca elenistică

(p. 34) afirmație contrazisă de recente săpături arheologice efectuate în curtea catedralei care au scos la iveală straturi de locuire aparținând perioadei de început a acestei colonii milesiene (mijl. sec. VI a Chr.) și continuând neîntrerupt până în epoca elenistică;

– orașului Napoca nu i s-a dat rangul de colonie de către împăratul Commodus (p. 99), ci de Marc-Aureliu;

– nu Zonovius (p. 155) ci Zenovius este numele corect ce apare în inscripția de bronz (sec. IV), descoperită la Biertan (județul Sibiu) (EGO ZENOVIVS VOTVM POSVI, o mărturie importantă despre supraviețuirea culturii romane în Dacia după retragerea aureliană).

Totuși istoricul și arheologul american Paul Mackendrick ar fi trebuit să trateze în lucrarea sa despre mărturiile arheologice de pe teritoriul statului centralizat dac, înfăptuit de Burebista, ale cărui hotare erau „spre răsărit țărmul Mării Negre și Bugul, spre miazănoapte Carpații Păduroși, spre apus Cadrilaterul boem, Dunărea mijlocie și Morava, spre miazăzi muntele Haemus sau lanțul (C.C. Giurescu).

Apoi procesul de romanizare a Daciei nu se reduce numai la etapa 106-271 (165 ani), (acreditată și de unii istorici români), ci în realitate acest complex fenomen lingvistic și cultural a avut o durată mai lungă, de aproape 9 secole, de la instalarea romanilor în Balcani (sec. III a Chr.), care au ocupat populațiile illire și trace, dând naștere, în regiunile nord-vestice ale Peninsulei Balcanice, illiro-romanilor, iar în Valea Dunării și în Carpați, daco-moeso-romanilor, din care descind romanicii carpato-dunăreni, adică românii și se încheie cu așezarea slavilor (sec. VI-VII) în cadrul romanității carpato-balcanice.

Sinteza istorică „Pietrele dacilor vorbesc” mai este însoțită și de un bogat material epigrafic și de o bibliografie aproape exhaustivă.

Împotriva unor denigratori ai istoriei poporului român, așa este Endre Haraszti, autorul cărțului „Origin of the Rumanians (Vlach Origin, Migration and Infiltration to Transylvania)”, apărută la Toronto (Canada), în 1977, valoroasa lucrare istorică „The Dacian Stones Speak”, concepută pe baza unui bogat material istoric și arheologic, răspângește dincolo de granițele României adevăruri esențiale despre procesul de romanizare a Daciei, despre continuitatea neîntreruptă a daco-romanilor pe teritoriul Daciei, despre originea romană a poporului și a limbii române.

Tipărit la : **S.C. INFCON S.A. Constanta**
str. Prof. Murgoci nr.1 , tel./fax : 041/585627, 580527

Bun de tipar : 16.10.2000. Apărut : 2000.

Hârtie offset : 60g/m².

Format : 16/70x100. Coli tipar : 28.

"Analele Dobrogei", serie nouă, an VI, nr. 1, 2000,
apare editat și finanțat de
Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța

